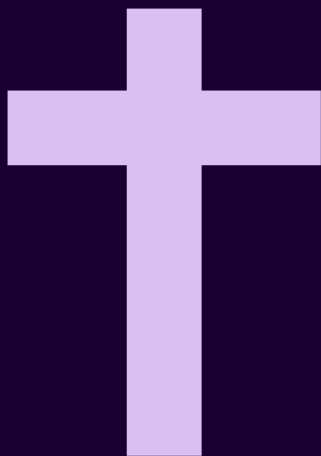

Akabuu Titõi Idei
Ilaao

Monkole New Testament

Akabuu Titōi Idei Ilaa

Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titōi Idei Ilaa

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Matie	1
Maaku	31
Luku	50
Zāa	81
Woo Be Na	103
Romu	131
Kōrenti I	144
Kōrenti II	156
Galati	164
Efēzū	169
Filipi	174
Kolosee	177
Tesalonika 1	180
Tesalonika 2	183
Timotee I	185
Timotee II	189
Titee	192
Filemō	194
Ebē	195
Zaaki	204
Piē 1	207
Piē 2	211
Zāa 1	213
Zāa 2	216
Zāa 3	217
Zudu	218
Kuyei Zāa	219

Laabaau jiida iyi Matie í kò

*Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña
(Cò Luku 3:23-28)*

¹ Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña wee. Jesu Kirisii í je tókui Davidi, nò Davidi mò wa je tókui Aburahamu.

² Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mòi í bí Zakòbu. Zakòbu mòi í bí Zuda do igbãe do ifãe ña.

³ Zuda do Tamaa aboë ñja mòi à bí Faresi do Zara. Faresi mòi í bí Esiromu. Esiromu mòi í bí Aramu.

⁴ Aramu mòi í bí Aminadabu. Aminadabu mòi í bí Nasõo. Nasõo mòi í bí Salamão.

⁵ Salamão do Rahabu aboëi à bí Boazi. Boazi mò do Rutu aboëi à bí Obedi. Obedi mòi í bí Izai.

⁶ Izai mòi í bí Davidi iyi í na í je ilaaluu.

Davidiu mòi í bí Salomão. Iyei Salomãoui í je aboi Urii iyi Davidi í sou.

⁷ Salomão mòi í bí Roboamu. Roboamu mòi í bí Abia. Abia mòi í bí Azafu.

⁸ Azafu mòi í bí Zozafati. Zozafati mòi í bí Zoramu. Zoramu mòi í bí Oziasi.

⁹ Oziasi mòi í bí Zootamu. Zootamu mòi í bí Akazi. Akazi mòi í bí Ezekia.

¹⁰ Ezekia mòi í bí Manasee. Manasee mòi í bí Amão. Amão mòi í bí Zoziasi.

¹¹ Zoziasi mòi í bí Zekonia do ifãe ña si waati iyi ilaalui Babiloni, ilu nlau, í je inei Izireli ña igù í neò ña si ilee.

¹² Si anyii iyi à neò ña ikpa Babiloni ñoi Zekonia í bí Salateli, nò Salateli mòi í bí Zorobabeli.

¹³ Nò Zorobabeli mòi í bí Abiudu. Abiudu mòi í bí Eliakimu. Eliakimu mòi í bí Azõo.

¹⁴ Azõo mòi í bí Sadòku. Sadòku mòi í bí Akimu. Akimu mòi í bí Eliudu.

¹⁵ Eliudu mòi í bí Eleazaa. Eleazaa mòi í bí Matani. Matani mòi í bí Zakòbu.

¹⁶ Nò Zakòbu mòi í bí Zozefu mòkò Maari, nò Maari mòi í je iyei Jesu iyi à ya kpe Kirisi.

¹⁷ Bèebèi si dimi ñjau hai waatii Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tóku ikã ikã maatèi í wée. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyi à bòò ña Babiloni tóku ikã ikã maatèi í wée. Si anyie, hai waati iyi à bòò ña Babiloni ku naa si waati iyi à bí Jesu iyi à ya kpe Kirisi tóku ikã ikã maatèi í wée má.

*Kubí Jesu Kirisi
(Cò Luku 2:1-7)*

¹⁸ Yaase bei à bíó Jesu Kirisi wee. Hai waati iyi Maari í wée mudèi à mua Zozefu. Amma hee a maa tótòò sèe Maari í ne así do gbugbãí Hundi Ilaaí.

¹⁹ Zozefu mòkòu wee inè dee dee. Kù bi ñju ku dasi Maari anyò si bantuma. Na ñoi í ce í dasi ido ñju ku kosie si asii.

²⁰ Si bei wa lasabu bèebe ñoi amalekai Aí Lafèe í naa í sòo si ala í ni, Zozefu, awò tókui Davidi ilaaluu, maà ce ñoi í so Maari, mudèe iyi à muèu. Dasie kpasè. Así iyi í neu be, do gbugbãí Hundi Ilaaí.

²¹ Á bí ama inemòkò nò í sòo Jesu. Ñju í á faaba inèe ña hai si dulum du ña.

²² Mii ñau ihè fei í cei ku ba ide iyi Aí Lafèe í tako í sò walii Ezai ku sisia inè ñau ku kò,

²³ iyi í ni,

Mudèe gò iyi kù mà mòkò á na ku ne así.

Á bí ama inemòkò,
Nò a kpoo Emanueli.

Yaasei iriui í je Ilaaí í wée do awa.

²⁴ Iyi Zozefu í jì ñoi í ce bei amalekau í sòo, í dasi Maari kpasè.

²⁵ Amma ñjaò a kù tótòò sèe hee í koo í bíó ama inemòkòe. Nò Zozefu í sòo Jesu.

2

Woo mà ña à naa Jesu ku cò hai nunui daakò

¹ Á bí Jesu Betelehemu si ilei Zudee si waatii amanlu Herodu. Si anyii kubie woo mà yaasei andaiya gò ña à naa Zeruzalemu hai nunui daakò,

² nò à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ña iyi à bí nseiui í wa. Hai nunui daakò à ye andaiyae í fita, ñoi à naa ku tõe.

³ Iyi amanlu Herodu í gbò ideu, ñoi inòe í fò, bèebe mòi inei Zeruzalemu ñau fei inò ñja í fò.

⁴ Ñoi í tótòò inè ngboi woo weei Ilaaí ña do woo kò inè ña si wooda ña fei nò í bee ña tengi bii à ni aà bí Ine iyi Ilaaí í ciau.

⁵ Ñoi à jèaa à ni, Betelehemu si ilei Zudee domi bèebèi walii Misee í tako í kòò wo,

⁶ í ni,

Ilaaí í ni,

Ine inei Betelehemu ña, si ilei Zudee,

Ntò ntò, ilu ñje kù kere si ilu nlai Zudee ña fei,

Si na iyi í jò hai si ilu ñjei ilaaluu á fita

Ine iyi á gbá inei Izireli, inem ña.

⁷ Ñoi Herodu í jò à kpe woo mà ñau do asii, í bee ña si waati iyi andaiyau í fita dee dee. Nò à sòo.

⁸ Iyi í gbò bèebe nò í sò ña í ni a bò Betelehemu a koo a bee yaasei amau wa sãa sãa. Bii à yoo nò a nyi wa a naa a sò ñju ku ba ñju mò ñju koo gulea.

⁹ Iyi à gbò ideu à tã, ñoi à dasi kpãa. Nò andaiya iyi à tako à ye hai nunui daakò í nyi í cua ñja má hee tengi bii amau í wa, í bei í leekí lele be cau.

¹⁰ Iyi à ye andaiyau í leekí bèebe, ñoi ido ñja í dè hee í caa.

¹¹ Nò à ló ile be ñoi à ye amau do Maari iyee. Nò à gule à tõe. Nò à fù bõgòí amani ñja à nya wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dõ inunu iyi à ya kpe miru.

12 Si anyie Ilaaḥ í sḥ ḡa si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nò à too kpāa mmu à neò ilei ide nḡa.

Zozefu ḡa à sa à ne ilei Ezibiti

13 Iyi woo mà ḡau à to anyi à ne, nò amalekai Aḥ Lafēe í naa bi Zozefu si ala í ni, dede í so amau do iyee í sa í neò ḡa ilei Ezibiti, domi Herodu á de amau ku kpa. I koo i buba be tità hee aḡo iyi an na n ni í nyi wa má ḡa.

14 Na ḡoi í jò Zozefu í dede idū í so amau do iyee í neò ḡa Ezibiti.

15 Bei à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi be í cei ku ba ide iyi Aḥ Lafēe í sḥ waliiē ku sisia ine ḡau ku kḥ, si bei í ni, hai Ezibitii n kpe amam wa.

À kpa ama keeke ḡa

16 ḡoi amanlu Herodu í ye iyi woo mà andaiya ḡau à lele nḡui, ḡoi idəe í kḥ jiida jiida. ḡoi í ce dooi waati iyi woo mà ḡau à ye andaiyau í fita, ḡoi í jò à koo à kpa ama inemakò kpótəḡ ḡa hee ku koo si do amai adḥ minji ḡa fei si ilui Betelehemu do ileekoe ḡa fei.

17 Beēbei ide iyi walii Zeremi í fəu í ce. Í ni, 18 À ḡbḥ anu ku dḥ si ilui Rama.

À ḡbḥ ine ḡa à kpata,

À waa cā buubuu.

Asee, Raselii wa kpata na irii amae ḡa.

Nò à bḥ ku lelee,

Amma í kḥ ku ḡbḥ kuleleu

Si na iyi í jò amae ḡa a kù wee má.

Zozefu ḡa à baa hai ilei Ezibiti

19 Si anyie Herodu í naa í ku, ḡoi amalekai Aḥ Lafēe í naa bi Zozefu si ala ilei Ezibiti be,

20 í ni, dede í so amau do iyee í nyiò ḡa ilei Izireli. Ine ḡa iyi à waa de amau ku kpa à ku.

21 Nò Zozefu í dede í so amau do iyee à nyi ilei Izireli má.

22 Amma í ḡbḥ iyi Aakelausii í je bommai baae Herodu si ilei Zudee, ḡoi wa ce nḡoi ku bḥ ku buba be. Nò Ilaaḥ í sḥ si ala má í ni ku bḥ ilei Galilee. ḡoi í tekf í bḥ Galilee si bei Ilaaḥ í sḥ.

23 Nò í koo í buba Nazareti. Beēbei idei walii ḡau í kḥ, si bei à ni aa kpoo inei Nazareti.

3

Waazoi Zāa woo dasi inyi

(Cə Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zāa 1:19-28)

1 Waati beēbei, Zāa woo dasi inyi í naa wa ce waazo si ḡbabuai Zudee.

2 Í ni, í kpaasi idə nḡe ḡa domi waati í maai iyi Ilaaḥ á na ku je bommae.

3 Idei Zāaui walii Ezai í fə wo, si waati iyi í ni,

À ḡbḥ imui ine ḡo wa dḥ anu si ḡbabua wa ni, I teese kpāai Lafēe ku te ḡa.

4 Zāa wa dasi iboi ntoi kpookpo, nḥ wa dī santikii bata. Ketengbo do nyikōi sakoi í je ijee.

5 Nò ine ḡa à naa bi tee hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei do hai ilu ḡa iyi à wa cingaaí idoi Zuudēu fei.

6 À ce tuubai dulum du ḡa nḥ à jò Zāa í dasi ḡa inyi si idoi Zuudēu.

7 Farisi do Sadusi ḡa mḥ à waa naa bi tee aḡa nkpḥ nkpḥ ku ba ku dasi ḡa inyi. Iyi Zāa í ye ḡa ḡoi í sḥ ḡa í ni, inḡe ine buu ḡa bei nḡo wukuku, yooi í sḥ ḡe í ni í saa idəkōi Ilaaḥ iyi í maai wa.

8 Na nḡu, í ce kookoosu jiida í nyisiò iyi í kpaasi idə ḡa.

9 I maà tamaa mà aa ba faaba ḡa si na iyi í jò í ya maa ni í je təkui Aburahamu ḡa. An sḥ ḡe, Ilaaḥ á yəkḥ ku so kuta ḡau ihē ku ce ḡa təkui Aburahamu ḡa.

10 Wee dagba wa kāsi tā məm a daò icui jli. Na nḡu, jli iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

11 Amu inyii n wa n dasi ḡe ku ba ku je seedai idə ku kpaasi nḡe, amma ine ḡo á na ku naa si anyim. Í rem do ḡbuḡbā ntḥ ntḥ, n kù to baa n bḥ baatae. Nḡui á da nḡe si Hundi Ilaaḥ do ina.

12 Wa mu mii ku fe bileee si awḥ, nḥ ku kpā bileeu bii á kpokpoe, nḥ ku ko yḡyḡou ku dasi aka, sakou mḥ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu

(Cə Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati beēbe Jesu í naa hai ilei Galilee nḥ í bḥ idoi Zuudēe ku ba Zāa ku dasie inyi.

14 Iyi í to wa í ni Zāa ku dasi nḡu inyi, ḡoi Zāa wa bi ku kḥ, í ni, awḥi í ne kpāa í dasim inyi, nḥ beirei í ce í waa naa bi tom.

15 ḡoi Jesu í jeaa í ni, jò ku ce beēbe tità, domi beēbei à ne ka ce ka ceò mii iyi Ilaaḥ í bi fei. Nò Zāa í je.

16 Iyi í dasi Jesu inyi í tā, be ḡbakā Jesu í fita wa hai si inḥ inyiu. ḡoi lelei Aḥ í cī nḥ Zāa í ye Hundi Ilaaḥ wa de sie wa bei ankasiidi.

17 Nò à ḡbḥ ide ku fə ḡo wa hai lele í ni, ine ihēi í je Amam. N buu jiida jiida, siei inḥ didḥm fei í ya wa.

4

Seetam í lele Jesu

(Cə Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nḡu, ḡoi Hundi Ilaaḥ í bḥḥ Jesu si ḡbabua ku ba Seetam ku lelee.

2 ḡoi Jesu í ce anu ku dī dasā ciiji do idū ciiji, si anyie nḥ ari wa kpaa.

3 ḡoi Seetam woo leleu, í naa sie í ni, bii awḥu Amaí Ilaaḥi do ntḥ, jò kuta ḡau ihē a kpḥḥ pēe.

4 ḡoi Jesu í jeaa í ni, kukōi idei Ilaaḥ í ni, amane ci ya wee na ije nḡu akā, amma á maa weei na ide iyi Ilaaḥ wa fo fei.

5 Nɔ Seetam í bɔðe Zeruzalemu, ilu kumáú, nɔ í gùðe hee si antai ile lelei kpasɛi Ilaaɔu.

6 Nɔi í ni má, bii awɔu Amaí Ilaaɔi, fo í dingaa ile, domi kukɔi ideí Ilaaɔ í ni, Ilaaɔ á na amalekae ɲa wooda na irie a maa degbee,

Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba í maà ti í koose si kuta.

7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi ideí Ilaaɔ í ni má, maà ti í sii Aɔ Lafɛɛɛ.

8 Si anyii nɲu, Seetam í bɔð Jesu hee antai iri kuta nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai andunya fei do amboe ɲa.

9 Nɔ í ni, bii í gulɛ í tɔɔm, mii ɲau ihɛ fei an muɛɛ.

10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sekeɛ be Seetam. Kukɔi ideí Ilaaɔ í ni, Aɔ Lafɛɛɛi aa tɔɔ, nɔ í wɛɛ na irii nɲu aká.

11 Nɔi Seetam í bei í sekeɛ hai bí tɛɛ, nɔ amaleka ɲa à naa à sobie.

*Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)*

12 Nɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zaa à dasie piisɔɔ. Nɔ í sinda í nyi ileí Galilee.

13 Amma iyi í to Nazareti, kù buba be, Kaperanumui í koo í buba, ilu iyi í wa kəkɔi tenku iyi à ya kpe Galilee, si ileí Zabulɔɔ do Nɛfitali.

14 Iyi be í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í fou ku kɔ waati iyi í ni,

15 Inei Zabulɔɔ do inei Nɛfitali ɲa, Aɲa iyi à wa kəkɔi kpáa iyi wa bɔ Tenku, Aɲa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛɛu, Aɲa iyi à wa ileí Galilee bii dimi mmu ɲa à wa,

16 Aɲa iyi à wa si ilu kuku wo, Aɲai à ye inya kumá nla nla. Aɲa iyi à wa si ile bii iku do ilu kuku í wa, Aɲai inya kumá í naa si.

17 Hai waati beɛbei Jesu í sinti ku waaɔɔ, í ni, í kpaasi idɔ nɲe si na iyi í jò waati í maai wa iyi Ilaaɔ á je bommae.

*Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ɲa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)*

18 Aɲɔ nɲu gɔ Jesu wa ne si itíi tenku iyi à ya kpe Galilee, ɲɔi í ye sɔɔkɔ minji gɔ ɲa, Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le taaɔ si inɔ tenkuu.

19 Nɔ í sɔ ɲa í ni, í toom wa ɲa, nɔ an ce ɲe woo dede ine ɲa iyi aa je ti Ilaaɔ.

20 Be gbaká à jò taaɔ ɲa ɲa à toɔɛ.

21 Iyi í to waju nɔ í ye ine minji gɔ ɲa má, Zaaki do Zaa ifɔɛ, amai Zebedee ɲa. Ine ɲau à wa si akɔi inyi gɔ do baa ɲa, à waa teese taaɔ ɲa ɲa. Nɔ Jesu í kpe ɲa.

22 Be gbaká aɲa mɔ à jò akɔu do baa ɲa à waa toɔɛ.

23 Nɔ Jesu í dabii si ileí Galilee fei wa kɔ ine ɲa si cio ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔɔɔ ɲa ɲa, wa sisi ɲa laabaau jiida si bei Ilaaɔ wa ce

sɔɔlu ku na ku je bommae, nɔ í jò ine ɲa à waa ba iri si bɔɔ dimi iká iká ɲa ɲa fei.

24 Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ileí Siri fei, hee ine ɲa à wasi ku naaɔ bɔɔ ɲa ɲa wa bi tɛɛ. Ine ɲa iyi à ne dimii bɔɔ iká iká fei do ine ɲa iyi à ne wahalai ara kuro nkɔɔ do ine ɲa iyi inei inɔɔko ɲa à mu, do ine ɲa iyi à waa ce bɔɔi cukuuna do wɛɛge ɲa, à naaɔ aɲa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jò aɲa fei à ba iri.

25 Nɔ zamaa nkɔɔ gɔ í too fitie wa hai ileí Galilee do hai ilui Zeruzalemu do ileí Zudee hee do icei idoi Zuudɛɛu bii Ilu Mɛɛwa ɲau à wa fei.

5

*Inɔ didɔ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)*

1 Iyi Jesu í ye zamaau ɲɔi í koo í gù iri kuta gɔ í buba. Nɔ mɔcɔɛ ɲa à naa à tɔtɔɔ sie.

2 Nɔ í lɔsi cio ku kɔ ɲa si.

Si cioɛu í ni,

3 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ do ara kukaye,

Domi aɲai à je inei bommai Ilaaɔ ɲa.

4 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à waa kpata,

Domi Ilaaɔi á tú idɔ ɲa.

5 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi daa ɲa í dɔ,

Domi aɲai aa ne ileu fei.

6 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à waa gbɔ ari do aqbei mii iyi Ilaaɔ wa bee,

Domi Ilaaɔ á jò a yo.

7 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à ya ne araareí ine ɲa,

Domi Ilaaɔ mɔ á ne araare ɲa.

8 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi idɔ ɲa í má,

Domi aa ye Ilaaɔ.

9 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à waa ce icei laakai ku sù,

Domi Ilaaɔ á kpe ɲa amaɛ ɲa.

10 Ilu inɔ didɔ ɲai ine ɲa iyi à kpá ɲa iju si na iyi í jò à waa ce mii iyi Ilaaɔ í bee ɲa,

Domi aɲai à je inei bommai Ilaaɔ ɲa.

11 Ine ilu inɔ didɔ ɲai, bii à waa bu ɲe nɔ à waa kpá ɲe iju nɔ à waa má ɲe laalo baa yooma fei na irim.

12 Í jò í nyaanyi í wɛɛð inɔ didɔ nla nla ɲa si na iyi í jò riba iyi à jile nɲe leleaɔ í la. Ntɔ ntɔ beɛbei à kpá walii ɲa iyi à cua nɲe ɲau mɔ iju.

*Mɔndai imu do ti inya kumá
(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)*

13 Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, inɛi í je imu si inɔi inei andunya ɲa. Bii didɔi imu í ku, mii aa dasi ku jò ku dɔ má. Í gbe de a nɛkɛ, nɔ ine ɲa a tɛɛɛɛɛ.

14 Nɔ inɛi í je inya kumá andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji.

15 A ci ya má fitila a biie do caka. Amma à ya kɔaei tengi bii á má inya, inei kpasɛ fei ku yeð ilu.

¹⁶ Bεεβε mɔi í jò inya kumá nɛe ku má si wajui inɛ ɲa ku ba a ye kookoosu jiida nɛe ɲa nɔ irii Ilaaɔ Baa nɛe iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

¹⁷ Jesu í ni má, í maà tamaa bei ñ naa woodai Moizi do cioi walii ɲau ku kpai. Aawo, ñ naa ku kɔɔi.

¹⁸ Ntɔ ntɔ, hee lele do ile koo tãð, baa wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔi.

¹⁹ Na nɲu, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í je icu akã keeke gɔl, nɔ í sɔ inɛ gɔ ɲa mɔ í ni a ce bεεβε, aa kpe lafɛɛ inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ. Amma inɛ iyi wa jirimæ nɔ wa kɔ inɛ gɔ ɲa mɔ si, aa kpe lafɛɛ inɛ nla si bommai Ilaaɔ.

²⁰ Ñ wa n sɔ ɲei, í kaa je inɛi bommai Ilaaɔ ɲa bii kù je í ce mii iyi Ilaaɔ í bee ɲe ɲa í re woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲau.

Idei idɔɔkɔ

²¹ Jesu í sɔ ɲa má í ni, í gbɔ ɲa iyi Moizi í sɔ bala nɛe ɲa í ni, í maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ fei aa bɔðɛ si wajui woo kiiti ɲa a nyisie bɔnɛ.

²² Amma amu, an sɔ ɲe, inɛ iyi wa ce idɔɔkɔ do kpaasie aa bɔðɛ si wajui woo kiiti ɲa a kpãa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasie nfe aa kiitie si wajui inɛ ngbo ɲau, inɛ mɔ iyi wa cɔ kpaasie nnyɛi á lɔ si ina iyi ci ya kuu.

²³ Na nɲu, bii í naaɔ amuai Ilaaɔ wa bi kuwee nɔ bei í ye gígí iyi kpaasie gɔ wa mu taaleɛ,

²⁴ jò amuaɛu bi kuweeu bɛ titã, í koo í teese ideu gbakã, awɔ do kpaasie. Si anyie, í bei í nyi wa í cea Ilaaɔ amuaɛ.

²⁵ Bii í je inɛ gɔ wa bɔðɛ ile kiiti na ide i gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafɛɛ í gbɔsi nɛe ku ba ku maà dasie awɔ woo kiiti. Bii kù je bεεβε, woo kiitiu á dasie si awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasie ile piisɔ.

²⁶ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔɛi, bii á dasie piisɔ, bii í kù sã gbeseu fei í kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Idei sakara

²⁷ Jesu í ni má, í gbɔ ɲa iyi Moizi í ni, í maà ce sakara.

²⁸ Amma amu, an sɔ ɲe, awɔ inɛmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee binɛɛ í dede, í ce sakara mbɛ tã si idɔɛ.

²⁹ Na nɲu, bii iju nɛɛi wa dasie dulum, nyaa í nyɔɔ ku jliɛ. Á tiaɛ í nyɔ ikɔ akã aræ gɔ do iyi aa sɔsi aræ fei si ina iyi ci ya ku.

³⁰ Bii í je awɔ nɛɛi wa dasie dulum, buu í nyɔɔ ku jliɛ. Á tiaɛ í nyɔ ikɔ akã aræ gɔ do iyi aa sɔsi aræ fei si ina iyi ci ya ku.

* **5:41 Bii inɛ gɔ í tilasie í soa nɲu aso** Waati bεεβε, inɛi Romu ɲai á waa je inɛ ngboi ileu. Nɔ akawe ɲa ɲa do sooge ɲa ɲa á nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so ɲa aso.

Idei abo ku kɔsi

(Cɔ *Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18*)

³¹ Nɔ Jesu í sɔ ɲa má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi wa kɔsi abɔɛ á nãa tiaɛ nɛe kukɔsii.

³² Amma amu, ñ wa n sɔ ɲe, inɛ iyi í kɔsi abɔɛ nɔ kù je na sakara, mɔkɔu í dasie sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi á kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngogo

³³ Jesu í sɔ ɲa má í ni, í nɔ í gbɔ iyi Moizi í sɔ bala nɛe ɲau í ni, ide iyi í gbasi si wajui Aɔ Lafɛɛ í ni aa ce, jò í coo.

³⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ɲei, í maà ya ce kugbasi ɲa pai. I maà ya gbasi do lele ɲa domi batai bommai Ilaaɔ.

³⁵ Nɔ í maà ya gbasi do ile ɲa, domi bi ku lesi isɛɛi. Nɔ í maà ya gbasi do Zeruzalɛmu ɲa domi ilui Ilaaɔ amanlu nlaui.

³⁶ Nɔ í maà ya gbasi do iri nɛe ɲa si na iyi í jò í kaa yɔkɔ í fũuta baa ntoi iri akã nɛe hee ma je í jò ku dũ ɲa.

³⁷ Í jò ide ku fɔ nɛe ku je ntɔ. Bii í ni ooi ku je oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku je aawo. Iyi aa lesi antæ bεɛɛi fei ɲa, hai bi Seetam inɛ laalɔui wa naa.

Idei laalɔ ku sã

(Cɔ *Luku 6:29-30*)

³⁸ Jesu í sɔ ɲa má í ni, í gbɔ ɲa iyi Moizi í fɔ wo í ni, inɛ iyi í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nɲu mɔ. Inɛ mɔ iyi í ce inyii inɛ gɔ, aa ce ti nɲu mɔi.

³⁹ Amma amu, ñ wa n sɔ ɲei, í maà ya sãa inɛ laalɔ iyi í ce nɛe. Bii inɛ í sambalæ si nɛe, toa cangau má.

⁴⁰ Bii inɛ gɔ í bɔðɛ kiiti ku ba ku gba danzigie, naa kumboɔɛ mɔ má.

⁴¹ Bii inɛ gɔ í tilasie í soa nɲu aso í nɛð zakai kilo akã, so í nɛaa ku to kilo minji gbakã. *

⁴² Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í nãa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ɲa ku bi

(Cɔ *Luku 6:27-28, 32-36*)

⁴³ Jesu í ni má, í gbɔ ɲa iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasie, nɔ í cé mbɛɛɛ.

⁴⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ɲei, í ya bi mbɛɛ nɛe ɲa, nɔ í ya cea inɛ ɲa iyi á waa kpã ɲe iju kutɔɔ ɲa.

⁴⁵ Bii í waa ce bεεβε ɲa í waa nyisi inɛ ɲa iyi í je amai Ilaaɔ Baa nɛe iyi í wa lelei, domi Ilaaɔ í jò inunue wa má inya si inɛ jiida do si inɛ laalɔ ɲa. Nɔ í jò ijí wa roa inɛ ɲa iyi á waa ce idɔɔɔɔɛ hee do bi inɛ ɲa iyi á kù waa coo fei.

⁴⁶ Bii inɛ ɲa iyi á bi ɲe aɲa akã inɛ mɔ í bi ɲa, to, riba yoomai aa ba ɲa. Baa woo gba fiaɛ lɛmpoo ɲa mɔ á ya ce dimie.

⁴⁷ Bii kpaasi nɛɛ ɛɛ ɛɛ akāi i ya ce fəɔ ɛɛ, to, iɛ mɔ yooi i tia ɛɛ. Baa hai dasi Ilaaɔ naane ɛɛ mɔ à ya ce beɛbe.

⁴⁸ Na nɛɛ, i jɔ jiida nɛɛ ku kɔ bei ti Ilaaɔ Baa nɛɛ iyi i wa lele i kɔ.

6

Idei amua ku cea ilu are ɛɛ

¹ Jesu i fɔ má i ni, bii i waa ce mii iyi Ilaaɔ i jile nɛɛ, i ya ce laakai ɛɛ i maà coo si bantuma. Bii i waa coo si bantuma ku ba inɛ ɛɛ a yɔɔ, i kaa ba riba kama hai bi Baa nɛɛ iyi i wa lele.

² Na nɛɛ, bii i waa mua ilu are ɛɛ ngɔɔ ɛɛ, i maà ti i cā keɛɛɛɛɛɛ bei ilu muafiti ɛɛ à ya ce. À ya ce amua ɛɛ ɛɛ si ile bii à ya ce kutotɔɔ ɛɛ do si kpāa ɛɛ ku ba inɛ ɛɛ a saabu ɛɛ. Nto nto, inɛ nɛɛ ɛɛ à ba riba ɛɛ fei tā.

³ Amma iɛɛ, waati iyi i waa mua ilu are ɛɛ ngɔɔ ɛɛ, i maà jɔ awo canga nɛɛ ku mɔ mii iyi awo nɛɛ wa ce,

⁴ ku ba amua iyi i waa ce ɛɛ i coo si afei iɛɛ minji. Nɔ Ilaaɔ Baa nɛɛ iyi wa ye mii fei á sá nɛɛ ribae.

Idei kutɔɔ

(Cɔ Luku 11:2-4)

⁵ Jesu i ni, bii i waa ce kutɔɔ ɛɛ i maà ya ce bei ilu muafiti ɛɛ à ya ce. À ya bi ɛɛ a leeki a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutotɔɔ ɛɛ do bi tafa ɛɛ ku ba inɛ fei ku ye ɛɛ. Nto nto, inɛ nɛɛ ɛɛ à ba riba ɛɛ fei tā.

⁶ Amma iɛɛ, bii i waa ce kutɔɔ ɛɛ, i lo hee ilaawa i cimbo ɛɛ, i tɔ Ilaaɔ Baa nɛɛ be tengi bii inɛ go kù waa ye ɛɛ, nɔ Baa nɛɛ iyi wa ye mii iyi wa manji fei á sá nɛɛ.

⁷ Bii i waa ce kutɔɔ ɛɛ i maà ya fɔ ide akā i maa sisi ɛɛ béi hai mɔ Ilaaɔ ɛɛ à ya ce. À waa tamaa na ide nkɔɔ ku fɔi anai Ilaaɔ á gbɔɔ kutɔɔi aɛɛ.

⁸ I maà ya jɔ ɛɛ ɛɛ, domi hee i maà tɔɔ ɛɛ, Baa nɛɛ i mɔ bukaatai mii iyi i ne tā ɛɛ.

⁹ Bei i sɔa i ya ce kutɔɔ ɛɛ wee.

Ilaaɔ Baa nwa iyi i wa lele, jɔ inɛ fei ku mɔ iyi awoi i je inɛ kumá.

¹⁰ Naa je bommae.

jɔ inɛ fei ku ce idɔɔbie si ileu ihɛ bei à waa ce lele.

¹¹ Mu nwa ijei aɔ fei nwa.

¹² Kpa ide i dulum du wa bei awa mɔ à ya ka kpa ide kurara iyi inɛ ɛɛ à ce nwa.

¹³ Maà ti i jɔ ka dasi kuleɛ, Amma nwa wa hai si awoi Seetam.

[Domi awoi i ne bomma do gbugbā do amboe hee do aɔ fei. Ami.]

¹⁴ Nɔ i nyi i ni má, bii i ya kpa ide kurara iyi inɛ ɛɛ à ce nɛɛ, Ilaaɔ Baa nɛɛ mɔ á kpa ide kurara nɛɛ.

¹⁵ Amma bii iɛɛ mɔ i ci ya kpa ide kurara iyi inɛ ɛɛ à ce nɛɛ, Baa nɛɛ mɔ kaa kpa ide kurara nɛɛ.

Idei anu ku dɔ

¹⁶ Jesu i ni má, bii i waa ce anu ku dɔ ɛɛ, i maà ya jɔ waju nɛɛ ku nyisi wahala nɛɛ béi ilu muafiti ɛɛ à ya ce. À ya kpaasi waju ɛɛ ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi à waa dɔ anu. Nto nto n wa n sɔ ɛɛ, inɛ nɛɛ ɛɛ à ba riba ɛɛ fei tā.

¹⁷ Amma iɛɛ, bii i waa dɔ anu, i weɛju sáa sáa ɛɛ nɔ i jɔsi waju nɛɛ ikpo

¹⁸ ku ba inɛ ɛɛ a maà mɔ iyi i waa dɔ anu ɛɛ, i gbe Ilaaɔ Baa nɛɛ iyi i wa bii a kù waa yɔɔ. Nɔ Baa nɛɛ iyi wa ye mii iyi wa manji fei, á sá nɛɛ.

Amanii lele ku dɛ

(Cɔ Luku 12:33-34)

¹⁹ I sɔ ɛɛ má i ni, i maà ti i dɛɛ amani si andunyau ihɛ, bii tɔtɔ ɛɛ aa jɔɔ, do bii á mu ate, do bii ile ɛɛ aa lo do gbugbā a koo a ce ilee.

²⁰ Amma i dɛɛ amanii lele bii kaa mu ate nɔ tɔtɔ ɛɛ a kaa yɔkɔ a bejɛɛ, nɔ ile ɛɛ mɔ a kaa yɔkɔ a lo a ce ilee.

²¹ Nto nto, i sɔa i dɛɛ amanii lele ɛɛ domi bii amanii inɛ i wa, be mɔi laakae i ya wa.

Inya kumá ara

(Cɔ Luku 11:34-36)

²² I ni má, ijui i je fitilai ara. Bii ijue wa ne baani, arae fei i wa si inya kumá.

²³ Amma bii ijue kù waa ne baani, arae mɔ fei i wa si ilu kukui. Na nɛɛ, mii iyi i ne ku ceɛ inya kumá, bii ilu kukui i ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaɔ ku dasi naane

(Cɔ Luku 16:13; 12:22-31)

²⁴ Jesu i sɔ ɛɛ má i ni, inɛ go kaa yɔkɔ ku cea lafɛɛ minji ice aɔ. Nto nto, á ce inɛ akā nɔ ku bi inɛ akā, walakɔ á jirima inɛ akā nɔ ku donda inɛ akā. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ do fia aɔ ɛɛ.

²⁵ Na nɛɛ n wa n sɔ ɛɛ, i maà ya maa weewea do mii iyi aa je i maa weɛɔ ɛɛ, walakɔ do jine iyi aa dasi ɛɛ. Kuweɛi amane i re ije, ara mɔ i re jine.

²⁶ I cɔ yei ɛɛ iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ hee a da ngɔɔ a dasi suu. Do nɛɛ fei, Baa nɛɛ iyi i wa lele wa wo ɛɛ. I kù mɔ ɛɛ iyi beɛɛ nɛɛ i re ti yei nɛɛ be?

²⁷ Yooi si inɔ nɛɛ na kuweewea á yɔkɔ ku kɔɔsi kuso adɛɛ baa keeke.

²⁸ To, na mii i ce i ya maa weewea do ide i jine ɛɛ. I cɔ bei wua ɛɛ à ya da koko si inɔ sako mɛɛ. A kù waa ce ice a ci ya nɔ a wɔ acɔ.

²⁹ Amma n wa n sɔ ɛɛ, Baa Salomɔ ilaalu nlaɔ, do amboe nla nlaɛ fei kù ne jine iyi boodaɛ i to kokoi jini nɛɛ be baa akā.

³⁰ Fɔfɔ i weɛi nnyi do kusiae amma ala aa dasi inai. To, bii Ilaaɔ i mua fɔfɔ ɛɛ iyi aa na a dasi ina booda ku sɔa beɛbe, kaa yɔkɔ ku mu nɛɛ nyau ku re fɔfɔ nɛɛ be de. I kù ye naane nɛɛ kù la?

³¹ Na nɛɛ, i maà ya weewea i ni ɛɛ, mii aa ka je, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biid ara nwa.

³² Hai mà ideí Ilaaḥ ḥai à ya maa kpataa mii ḥau be fei, amma Baa nḥe iyi í wa lele í mà iyi í ne bukaatai mii ḥau be fei ḥa.

³³ Na nḥu, í hanya tità ḥa í ce idòobii Ilaaḥ do bei aa ce í jò bommae ku bò waju. Iyi í gbe bei fei Ilaaḥi á kḥò nḥe si.

³⁴ Aḥò fei wahalae í ya tooi. Na nḥu, í maà kpataò ala ḥa, domi ala mòi á mà tee.

7

Idei kiiti

(Cò Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Jesu wa fò má í ni, í maà ya kiiti ine ḥa ku ba Ilaaḥ mò ku maà kiiti nḥe.

² Ntò ntò, ñ wa n sḥ ḥei, do yaase bei í ya maa kiiti ine ḥa, beebe mòi Ilaaḥ mò á naa ku kiiti nḥe. Nò si gūa bii í wāòò ine ḥa, si be mòi aa wāa inḥe mò.

³ Na mii í ce ì waa ye fofò keeke iyi í wa si ijui kpaasie nò í kù ye jli ite iyi í wa si titee.

⁴ Beirei aa ce í sḥ kpaasie í ni, jò n nyae fofò si ijue, awò iyi jli ite í wa si tee.

⁵ Awò ilu muafitii, jò í tako í nya jli ite iyi í wa si ijue tità ku ba í ye ilu sāa sāa, í bei í nya fofò iyi í wa si ijui kpaasie.

⁶ I maà nḥò lege jiida nḥe ḥa si wajui kuusòò ḥa ku ba a maà teese. Nò í maà ti í na aja ḥa mii kumá ḥa ku ba a maà na a sinda a ḥò ḥe *.

Idei kutòò

(Cò Luku 11:9-13)

⁷ Jesu í ni má, í ya tḥò ḥa, aa mu nḥe. I ya dede ḥa, aa ba ḥa. I ya cā gambò ḥa, aa cī nḥe.

⁸ Ntò ntò, ine iyi í ya tḥò fei, aa mua. Ine mò iyi wa dede fei, á ba. Ine mò iyi wa cā gambò fei, aa cīa lafēe.

⁹ Yooi í wa si inò nḥe ihē iyi bii amae í tḥòe pēe á so kuta ku naa.

¹⁰ Beebe mòi ine kāma kù wee iyi bii amae í tḥòe cēe á so nḥò ku naa.

¹¹ Debei, bii inḥe iyi í ya ce laalò ḥa ì mà mii jiida ku na ama nḥe ḥa, ì waa tamaa mà Baa nḥe iyi í wa lele kaa yòkò ku mua ine ḥa iyi á wa wa tḥòe mii jiida ku re beebe ḥa?

¹² Na nḥu, mii iyi í bi ine ḥa a ya ce nḥe fei, inḥe mò í ce nḥa beebe ḥa, domi iyi bei í je icui ideí kukasii walii ḥau do ti woodai Moizi.

Ande iyi kù cī

(Cò Luku 13:24)

¹³ Í sḥ ḥa má í ni, koofa nla do kpāa ku cī go í wee, do minjisia ku mongolo go iyi wa bò ala nwa. Í lo do koofa ku mongolou ḥa, domi koofa nlau do kpāa ku cīu, bi ikui wa bò, nò ine nkpoi wa too do be.

¹⁴ Amma kpāa iyi wa bò bi kuwee hai tā í mante, ande kù cī. Nò ine ḥa iyi á ye kpāau á waa tooe a kù kpò.

Idei jli do isoe

(Cò Luku 6:43-44)

¹⁵ Jesu í ni má, í ya ce laakai ḥa do walii ilu ibo ḥa. Á ya naa bi tu ḥei do daa didò bei angudá ḥa, amma idò nḥa í yei bei idai mbo ḥa.

¹⁶ Aa yòkò í mà ḥa ḥai si kookoosu nḥa ḥa bei à ya mà jli hai si isoe. A ci ya ka isoi rezēe si agū. Nò a ci ya ka figi si agū fūfū.

¹⁷ Jli jiida fei iso jiida í ya so, nò jli laalò mò ku so iso laalo.

¹⁸ Jli jiida kaa yòkò ku so iso laalò, beebe mòi jli laalò kaa yòkò ku so iso jiida.

¹⁹ Nò jli iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai a dasi ina.

²⁰ Si bei à ya mà jli hai si isoe, beebe mòi aa mà walii ilu ibo ḥa hai si kookoosu ḥa.

N kù mà ḥe ajo kāma

(Cò Luku 13:25-27)

²¹ Jesu í ni má, kù je ine iyi wa kpem Lafēe Lafēe feii á na ku lo si bommai Ilaaḥ, bii kù je ine ḥa iyi á waa ce idòobii Baam iyi í wa lele.

²² Aḥò nḥu be, ine nkpoi á maa ni, Lafēe Lafēe, a kù ce walii do irie? A kù lele inei inòoko ḥa do irie? A kù ce maamaake nkpo do irie?

²³ Amma an sḥ ḥa si wajui ine fei n ni, n kù mà ḥe ajo kāma. I sekee hai bi tom, inḥe iyi í kù ce idòobim ḥa.

Idei woo ma ile minji go ḥa

(Cò Luku 6:47-48)

²⁴ Jesu í kpa nḥa mōnda má í ni, na nḥu, ine iyi í gbò ide iyi ñ wa n fòu ihē fei nò wa jirimae, á yei bei mòko ilu bisi iyi í ma ilee si kuta.

²⁵ Jli í rò, ido í kḥ í nikā, nò fufu nla nla í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai á maa.

²⁶ Amma awò iyi ì gbò ide iyi ñ wa n fòu ihē fei nò í kù saaltue, aa yei bei mòko nnyei iyi í koo í ma ilee si sāai ido.

²⁷ Jli í rò, ido í kḥ í nikā, nò fufu nla nla í dede si ileu, nò í cuku í lege fei.

²⁸ Iyi Jesu í fò beebe í tā, ḥoi zamaau í biti do si bei wa kò ḥa si cio.

²⁹ A bitii si na iyi í jò do yiiikoi wa kò ḥa si, kù je bei woo kò ine ḥa si wooda nḥa ḥau.

8

Jesu í jò dinte go í ba iri

(Cò Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

¹ Jesu í sḥ ḥa ide ḥau ihē feii í bei wa kita wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ḥoi zamaa nla go wa tooe.

² Nò dinte go í naa í seebata si wajue í ni, Lafēe, bii í bi, aa yòkò í jò n ba iri n je ine iyi í má.

* ^{7:6} Yaasei ideui í je, kuwee jiida nḥe iyi í ne hai bi Ilaaḥ, í maà ti í fò idee bi ine ḥa iyi á ye bei kuusòò ḥa iyi a kù bi beereí ideu ku mò, ku ba a maà teese. Nò í maà ti í fò idee bi ine ḥa mò iyi á ye bei aja ḥa iyi aa naa a sinda a ḥò ḥe.

3 Nɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ñ bi. Ba iri nɔ í je inɛ kumá. Bɛ gbaká í ba iri hai si bɔɔɛu.

4 Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, gbo, maà sɔ inɛ go ideu ihɛ, amma koo nyisi arɛ bi woo weei Ilaaɔu, nɔ í ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu beí á nyisi na iyi í je inɛ iyi í má bebei.

Jesu í jò amaacei inɛ ngboi sooge go na í ba iri

(Cɔ Luku 7:1-10; Zaa 4:43-54)

5 Nɔi Jesu í bɔ Kaperanumu. Waati iyi í lo inɔ iluu nɔi inɛ ngboi sooge cɔ go í koo í tɔɔɛ ku faaba nɔu,

6 í ni, Lafɛɛ, amaacem wa ce bɔɔ kpasɛ, ci ya yɔkɔ ku wu baa awɔ, wa kpáa iju nto nto.

7 Nɔi Jesu í ni, í sɛa, an koo n faabae.

8 Amma inɛ ngboi sooge nɔu í jɛaa í ni, Lafɛɛ, n kù to í lo kpasɛm. Baa hai ihɛ fɔ ide, amaacem nɔu á ba iri.

9 Amu takam, ñ ne inɛ ngbo na iyi ñ wa n jirima, nɔ ñ ne sooge go na mɔ iyi ñ wa n gbá. Inɛ aká nɔa iyi ñ bɛ á kooi, inɛ iyi ñ kpe mɔ á naai, nɔ ice iyi ñ ni amaacem ku ce nɔi í ya ce.

10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sɔ inɛ na iyi á waa tooɛu í ni, nto nto, baa si inɔi inɛi Izireli na fei n kù ye inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naane nla beí inɛɛu ihɛ.

11 An sɔ nɛ, hai je Zuifu nkɔ á na ku naa hai do bii fei a buba si bommai Ilaaɔ. Anɔai aa je do Aburahamu do Izaaki do Zakabu bala nɛ nɛ na aɔ.

12 Amma inɛ, tɔku nɔa na iyi í jò inɛɔ na í wa bɛ aa nɔ nɛ angule si ilu kuku. Tengi beí aa lesi awɔ si iri í maá kpataɔ nɔ.

13 Nɔ Jesu í sɔ inɛ ngboi sooge nɔu í ni, bɔ kpasɛɛ. Fei ndɛɛ á ce si beí í dasi naaneu. Bɛ gbaká amaaceu í ba iri.

Jesu í jò bɔɔ nkɔ í ba iri

(Cɔ Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyie, Jesu í bɔ kpasɛi Píɛɛ, í koo í ba iyiɛ aboi Píɛɛ kù waa nɛ baani, wa súɔ ara gbáa.

15 Nɔi Jesu í lu awɔɛ nɔ ara gbáau í nya. Nɔ abou í dede í yaɛɛ.

16 Iyi ale í le, á naa Jesu inɛ na iyi á nɛ inɛi inɔɔko na wa nkɔ nkɔ. Nɔ í lele inɛi inɔɔko nɔu do ide ku fɔ, nɔ inɛ na iyi á waa ce bɔɔ fei í jò á ba iri.

17 Í ce nɔu nɔu beí ku ba ide iyi walii Ezai í fou ku kɔ iyi í ni, nɔu takae í so gbugbá hai nɛ nwa nɔ í nya bɔɔ nwa na.

Inɛ na iyi á bi Jesu ku too

(Cɔ Luku 9:57-62)

18 Aɔ nɔu go, zamaa nkɔ go í kaako Jesu. Iyi Jesu í ye na nɔi í sɔ mɔɔɛ nɔu í ni á bɔ icei tenkuu do ikpa ihɛ.

19 Hee a maa nɛ nɔi woo kɔ inɛ na si wooda go í naa bi tɛɛ nɔ í ni, Mɛɛtu, an tooɛ bii í waa bɔ fei.

20 Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, inɔ na á nɛ kolo na nɔ baa yei na mɔ á nɛ bi ku sú. Amma amu Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sú n sími.

21 Nɔ inɛ akáí mɔɔi Jesu go mɔ í ni, Lafɛɛ, jò n koo n si baam wa titá.

22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awɔ de toom wa, nɔ í jò iku na a si iku nɔa na.

Jesu í leekí fufu si tenku

(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nɔu, Jesu í lo akai inyi nɔ mɔɔɛ na mɔ á lo á tooɛ.

24 Iyi á waa nɛ nɔi fufu nla go í dede si tenkuu hee kutangám ndii inyi waa bii akɔu. Amma Jesu wa sí nɔu.

25 Nɔi mɔɔɔ nɔu á koo á jùu á ni, Lafɛɛ, faaba wa, á waa bɔ nfe ku ce.

26 Nɔi Jesu í sɔ na í ni, naane ku dasi nɛ kù la. Na mii í ce í jò nɔo wa mu nɛ na.

Iyi í fɔ bɛɛɛ í tá, nɔi í dede í la si inyi do fufuu nɔ á coko sɔm sɔm.

27 Nɔ mɔɔɔ nɔu fei á biti á waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ. Baa inyi do fufu na fei á waa jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko na hai si inɛ minji go na

(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihɔ si ilei Gadara, nɔi amanɛ minji go na á fita wa hai bi ku si iku na á kɔo wa. Inɛ nɔu á nɛ inɛi inɔɔko ku gaabu nto nto hee í jò inɛ go ci ya je ku too kpáa.

29 Nɔ á dɔ anu á ni, mii í wa si gámei awae na, awɔ Amai Ilaaɔ. Í naa ku kpá wa iju hai waati kù toi?

30 Nɔ á hɔnne kuusɔ gaa go na waju á waa je.

31 Nɔ inɛi inɔɔko nɔu á tɔɔ Jesu á ni, bii í waa lele wai, jò kaa mu kuusɔ gaa nɔu ihɔ.

32 Nɔi Jesu í sɔ na í ni á koo. Nɔ á fita hai si inɛ nɔu á koo á mu kuusɔ nɔu. Nɔ kuusɔ gaa nɔu fei á sei wa hai antai iri kutau á na á dasi tenkuu, inyi í je na.

33 Woo degbe kuusɔ nɔu á sa á nɛ inɔ ilu á koo á sisia inɛ na ideu fei do beí á cea inɛ minji nɔu.

34 Nɔ inɛi inɔ ilu nɔu fei á fita á bɔ Jesu ku cɔ. Iyi á koo á yɔɔ nɔi á tɔɔ ku fita hai ilei ide nɔa.

9

Jesu í jò weege go í ba iri

(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ nɔu á tɔɔɛ ku fita hai ilei ide nɔa nɔi Jesu í lo akai inyi í kua icei tenkuu má. Í nɛ ilui nɔu takae*.

* 9:1 **ilui nɔu takae** kù je Betelehemu bii á buu. Kù nɔ kù je Nazareti bii á biie. Amma Kaperanumui wa fáa, ilu bii í buba wa ceɔ iceɔ.

² Nɔi ine go ɔa à naa weege go wa, wa sũ si makee. Iyi Jesu í ye naane ku dasi nɔau, nɔ í sɔ weegeu í ni, baakɔɔm, maà mɔngɔ temua, n kpa ideí dulum dee.

³ Wee woo kɔ ine ɔa si wooda go ɔa à wa be. Iyi à gbɔ wa fɔ beɛbe ɔai à waa lasabu si idɔ ɔa à waa ni, ineɛu ihɛ wa bu Ilaaɔi.

⁴ Jesu í bei í mà ide iyi à waa lasabu ɔai í ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laaɔ beɛbe ɔa.

⁵ Si ide minji ɔau ihɛ, yoomai kufɔe í faala í re, ine ku sɔ ine go ku ni n kpa ideí dulum dee, walakɔ ku ni ku dede ku ne.

⁶ Amma n bi í mà ɔa iyi amu Amaí Amane n ne gbugbã n kpa ideí dulum dii ine ɔa si andunya.

Iyi í fɔ beɛbe í tã ɔai í sɔ weegeu í ni, dede í sɔ makee í bɔ kpasɛ.

⁷ Nɔi weegeu í dede í ne idee.

⁸ Wee ine nkɔɔ nkɔai í wa be. Iyi à yɔɔ beɛbe ɔai njo í mu ɔa à waa saabu Ilaaɔ do iyi í na amane dimii yiikou be.

Jesu í kpe Matie

(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

⁹ Nɔi Jesu í dede hai be í bɔ inɔ iluu. Iyi wa ne ɔai í ye mɔkɔ go iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fiái lempoo. Nɔi í sɔɔ í ni, toom wa. Nɔ Matie í dede í tooe.

¹⁰ Si anyie Jesu wa je kpasɛi mɔkɔu, ɔai woo gba fiái lempoo do ine nkɔɔ go ɔa má iyi kuwee nɔa kũ sía à naa à buba bi Jesu do mɔcɔe ɔau.

¹¹ Wee Farisi go ɔa à ye ɔa, nɔ à bee mɔcɔe ɔau à ni, na mii í ce Mɛɛtu nɔe wa je do woo gba fiái lempoo do ine laaɔ ɔa.

¹² Iyi Jesu í gbɔ ide nɔau ɔai í ni, ilu baani ɔa à kũ ne bukaatai ilu iwɔ bii kũ je bɔɔ ɔa.

¹³ N wa n sɔ ɔei, n kũ naa ku kpe ine dee dee ɔa, amma dulum ɔai n naa ku kpe. I koo í bee yaasei kukou iyi í ni, Ilaaɔ í ni, n bi í ce araarei nje ɔa ku re í ceem kuwee.

Idei anu ku dɔ

(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

¹⁴ Wee Zãa woo dasi inyiu mɔ í ne mɔcɔ ɔa. Mɔcɔe ɔau à naa bi Jesu nɔ à beɛe à ni, na mii í ce awa do Farisi ɔau à ya ka dɔ anu amma awɔ, mɔcɔe ɔa à ci ya dɔ anu.

¹⁵ Nɔ Jesu í je nɔa í ni, kpasii mɔkɔ titɔ ɔa aa ne inɔ kufɔ go waati iyi mɔkɔ titɔu í wa inɔ nɔai? Aawo, amma aɔ go wa naa iyi aa nɔa mɔkɔ titɔu hai si inɔ nɔa. Waati beɛbe aa dɔ anu.

¹⁶ Nɔi í kpa nɔa mɔnda í ni, ine go kaa sɔ jaae ngbɔ do titɔe ku tɔɔe. Bii í ce beɛbe, titɔu á ga jaae ngbɔu ku kɔɔsi.

¹⁷ Beɛbe mɔi à ci ya dasi vɛe titɔ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbɔ ɔa. Bii ì ce beɛbe, bɔgɔ bata ngbɔ ɔau aa gal, nɔ vɛu ku nikã, bɔgɔ ɔau mɔ á ce nfe. À ya dasi vɛe titɔi si bɔgɔ titɔ ɔa. Baa bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu

(Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

¹⁸ Si waati iyi Jesu wa sɔ ɔa ideu ihɛ ɔai ine ngbɔ go í naa í sɛɛbata si wajue í ni, ama inaabom wee í ku nsei nsei, amma naa le sie awɔ ku jɔ má.

¹⁹ Nɔ Jesu í dede do mɔcɔe ɔa à too mɔkɔu.

²⁰ Waati iyi à dasi kpãa à waa ne, inaabo go wa too ɔa. Abou wa ce bɔɔi awɔ ku mu hai adɔ maateji wa. Nɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itfi ibɔe.

²¹ Í ce beɛbe si na iyi í jɔ í fɔ si idɔe í ni, baa bii jaae n ba n lu an ba iri.

²² Nɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà mɔngɔ temua, naaneɛi í faabaɛ. Be gbakã abou í ba iri.

²³ Nɔi Jesu í mɔsi isɛeneɛ í to kpasɛi ine ngbɔu í ye woo fá gaasiai iku ɔa do zamaa nla nla go wa dɔ anu.

²⁴ Nɔ í ni, í fita hai ihɛ. Ama inaabou kũ ku, wa sɔ njooi, nɔ à waa yaakoe.

²⁵ Nɔi Jesu í jɔ ine ɔau à fita nɔ í lo í mu awɔi mudɛu nɔ í dede.

²⁶ Nɔ laabaauí ideu í fangaa si ileu fei.

Jesu í jɔ fɛju minji go ɔa à ye ilu

²⁷ Nɔ Jesu í ne hai be. Si isɛeneɛu fɛju minji go ɔa à tooe à waa dɔ sie anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa í jɔ ka ye ilu.

²⁸ Nɔi Jesu í ne hee í to kpasɛ. Nɔ fɛju ɔau à naa bi tee nɔ í bee ɔa í ni, ì dasi naane ɔa iyi an yɔkɔ n cɔo? Nɔ aɔa mɔ à ni, oo, Lafɛe.

²⁹ Nɔ Jesu í lu iju nɔau í ni, ku ce nɔe si bei í dasi naaneɛu ɔa.

³⁰ Nɔ à ye ilu. Nɔ Jesu í sɔ ɔa í kɔnkɔn du ɔa í ni, í gbɔ ɔa, í maà sɔ ine go ideu ihɛ.

³¹ Amma iyi à sekee gbakã à losi laabaauí Jesuu ku sisi si ileu fei.

Jesu í jɔ dekl go í gbɔ ide

³² Nɔ Jesu do mɔcɔe ɔa à ne hai be, ɔai à naa Jesu ine go wa. Inɛu inei inɔɔko dekl go í muu.

³³ Nɔ Jesu í lele inei inɔɔkou. Iyi í lelee gbakã nɔ mɔkɔu í losi ide ku fɔ. Ine ɔa à biti à wasi ku ni, a kũ ye dimie si ilei Izireli aɔ kãma.

³⁴ Amma Farisi ɔau à ni, Seetam ilaalui inei inɔɔko ɔau í muua gbugbã ku leleɔ ɔa.

Jesu í ce araarei ine ɔa

³⁵ Jesu wa dabii dabii si ilu nla ɔa do si ileko ɔa, wa kɔ ine ɔa si cio ile bii Zuifu ɔa à ya ce kutɔɔɔ nɔa ɔa, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ nɔ í jɔ bɔɔ ɔa do kɔɔ ɔa fei à ba iri.

³⁶ Iyi í ye zamaau, araare fei í muu, domi à wee do biti, inɔ nɔa fei í fɔ, à wee nɔa bei angudã ɔa iyi à kũ ne woo degbe.

³⁷ Nɔi í sɔ mɔcɔe ɔa í ni, amaaje iyi í jla í to ku da í kpɔ, amma woo da ɔau à kũ kpɔ.

³⁸ Na nɲu, i tɔɔ ilu ikou ku be woo da ɲa wa má.

10

Irii mɔcɔ maateeki ɲau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

¹ Si anyii nɲu, Jesu i kpe mɔcɔ maateeki ɲau i tɔtɔɔ ɲa bi tɛɛ. Nɔ i mu ɲɲa yiiko a leleɔ inei inɔɔko ɲa nɔ a jɔ kɔɔ ɲa a ba iri do ine ɲa iyi á waa ce bɔɔ dimi iká iká fei.

² Irii woo be maateeki ɲau wee. Sinte, Simɔɔ iyi á ya kpe Píɛɛu do ifɔɛ Anderee, do ama minjii Zebedee ɲa Zaaki do ifɔɛ Záa,

³ do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi i tako i je woo gba fiái lempoo, do Zaaki amái Aliffee do Tadee,

⁴ do Simɔɔ inei igbei Zelotu *, do Zudasi Isikarioti, ine iyi á na ku zambaɛu.

Jesu i be mɔcɔ maateeki ɲau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

⁵ Jesu i be amane maateeki ɲau nɔ i sɔ ɲa bei nɲu i bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ɲa, nɔ i maà lɔ si ilui inei Samari káma ɲa.

⁶ Amma i bɔ bi inei Izireli ɲa, aɲa iyi á ɲyo bei ama angudá ɲa.

⁷ I koo i waazɔ ɲa i ni, Ilaaɔ í maai ku je bommaɛ.

⁸ Nɔ i jɔ bɔɔ ɲa a ba iri nɔ i jli iku ɲa, i jɔ dinte ɲa a ba iri a je ine kumá, nɔ i lele inei inɔɔko ɲa iyi á wa si ine ɲa. Si bei i ba hai ne kusá ɲa, inje mɔ i na hai ne kusá.

⁹ I maà ti i so fia ɲa.

¹⁰ I maà ti i so bɔgɔ, i maà ti i so lɔ minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii ɲau be káma ɲa si na iyi i jɔ woo ce ice i ne kpáai a náa bukaatai mii iyi i ne ku maa weɛɔ.

¹¹ Bii i to ilu nla walakɔ si lleeko gɔ, i dɛde ine iyi i jesi ku gba ɲe, nɔ i buba kpasɛɛ be ɲa hee ku to aɲɔ iyi i waa ne hai si iluu.

¹² Bii i lɔ kpasɛ gɔ i ya ce ine ɲau fɔɔ i ni ɲa, laakai ku sù ku weɛ do inje.

¹³ Bii á gba ɲe, laakai ku sùu á weɛ do aɲai, amma bii a kù gba ɲe, á baa si ɲei.

¹⁴ Si ilu gɔ wala si kpasɛ gɔ, bii ine ɲau á kɔ ku gba ɲe, hee má je a gɔɔ ide nɲe, i ne hai be nɔ i gbugbá ɲa iruru baata nɲe ɲa ku ba ku je ɲɲa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ á naa si ɲa.

¹⁵ Ntɔ ntɔ, an sɔ ɲe, si aɲɔi kiituu, Ilaaɔ á ce araarei inei Sodomu do Gɔmɔɔ † ɲa ku re inei ilu dimi beɛbe ɲau be

Ijuukpá iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

¹⁶ Jesu i sɔ ɲa má i ni, wee n wa n be ɲe nɔ aa ye ɲai bei angudá ɲa si inɔi mbo ɲa. Na nɲu, i jɔ i ne bisi bei njo ɲa, ‡, nɔ i je hai ce laalo bei ankasiidi ɲa.

¹⁷ Nɔ i ce laakai ɲa si na iyi i jɔ ine gɔ ɲa aa na a mu ɲe a bɔɔ ɲe bi ku ce kiiti, aa nɔ a cá ɲe ile bi ku ce kutɔtɔɔ ɲɲa ɲa.

¹⁸ Aa bɔɔ ɲe si wajui ilu ile ɲa do bi amanlu ɲa na irim, ku ba i je sɛɛdam si wajui ɲɲa ɲa do bi dimi mmu ɲa.

¹⁹ Amma bii á bɔɔ ɲe bi ku kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ɲa wala do yaase bei aa fɔɔɔ ɲa. Bii waatiu i to, Ilaaɔ á mu nɲe ide iyi aa fɔ ɲa.

²⁰ Nɔ ide iyi aa fɔ ɲa kaa je ide nɲe, á naai hai bi Hundei Ilaaɔ Baa nɲe iyi i wa si ɲe.

²¹ Ine gɔ ɲa aa zamba ifɔ ɲɲa ɲa walakɔ igbá ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. Beɛbe mɔi baa ɲa aa maa cea ama ɲɲa ɲa. Amu ɲa mɔ aa dede si baa ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa.

²² Ine fei á cé ɲei na irim, amma ine iyi i temua hee kɔɔ á ba faaba.

²³ Bii á waa kpá ɲe iju si ilu gɔ i sa i bɔ ilu mmu. Ntɔ ntɔ, an sɔ ɲe, i kaa dabii si ilei Izireliu i kpa irie ɲa amu Amái Amane n to wa.

²⁴ Ama cio ci ya re woo kɔsie, amaace mɔ ci ya re lafɛɛ.

²⁵ Na nɲu, i sía ama cio ku jesi a cea ɲɲu bei á cea woo kɔsie. Beɛbe mɔi, i sía amaace mɔ ku jesi a cea ɲɲu bei á cea lafɛɛ. Bii á waa kpe amu ilu kpasɛu Seetam, aa sɔ inje inei kpasɛɛ ɲau iri laalo iyi i re beɛbe.

Njoi ine iyi i jɔ i ce ɲa
(Cɔ Luku 12:2-7)

²⁶ Nɔ Jesu i ni má, do nɲu fei i maà ce njo ɲɲa ɲa, domi ngɔgɔ kù weɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbáa, nɔ asii káma kù weɛ iyi á káa na a má.

²⁷ Iyi n wa n sɔ ɲe si ilu kuku, i fɔɔ si inya kumá ɲa. Iyi i gɔɔ si asii ɲa i cá keɛɛɛɛɛɛɛɛ.

²⁸ I maà ce njoi ine ɲa iyi aa kpa ara nɲu aká, nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoi ine iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde aɲɔ si ina iyi ci ya ku.

²⁹ A ci ya ta ama yei minji sùu aká ba. Do nɲu fei, Ilaaɔ wa má baani ɲa. Baa aká ɲɲa ci ya nɔ ku ku iyi kù je do kumásiɛ.

³⁰ Inje mɔ, hee do nto i iri nɲe ɲa fei Ilaaɔ í má jla ɲa.

³¹ Na nɲu, i maà ce njo ɲa, beɛɛɛ nɲe i re yei ɲa hee bii i jli.

³² Na nɲu, ine iyi i fɔ si wajui amane ɲa i ni nɲu i gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam iyi i wa lele.

³³ Amma ine iyi i kɔsim si wajui amane ɲa, amu mɔ an kɔsie si wajui Baam iyi i wa lele.

Kù je laakai ku sù, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

* **10:4 igbei Zelotu** inei igbei Zelotu ɲai á waa jabu ku ba Zuifu ɲa a ne ara ɲɲa hai si awoi inei Romu ɲa. † **10:15 Sodomu do Gɔmɔɔ** Ilu minji ɲau, Ilaaɔ i tako i lege ɲa á kpaɔ bomma si na iyi i jɔ dulum dii ine ɲɲa ɲa i caa. ‡ **10:16 i jɔ i ne bisi bei njo ɲa** I cɔ K.A. 3:1. I ni njo i ne bisi i re inai sako iyi Ilaaɔ i taka fei.

34 Í s̄s̄ ña má í ni, i maà tamaa mà laakai ku st̄i ñ naa ñje wa si andunya. Aawo, ijai ñ naaò wa.

35 Ñ naa ku kosi ama inemàkə do baaei, ama inaabo m̄o do iyee, aso m̄əkə m̄o do iyee m̄əkə.

36 Inei kpas̄e ñje ñai aa je m̄b̄e ñje ña.

37 Ine iyi í bi baae walakə iyee í rem, laf̄e kù to ku je inem. B̄e b̄e m̄oi in̄e iyi í bi ama ineməkə walakə ama inaabo e í rem, laf̄e kù to ku je inem.

38 Ine iyi kù jesi ñju ku so j̄i ku gaau ku toom do wa, kù to ku je inem.

39 Ine iyi í bi ku je kuwe do idəb̄ie á na ku kuae. Amma in̄e iyi í k̄osi kuw̄e na irim, laf̄e á na ku báa nt̄o nt̄o.

Idei riba
(Cə Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, in̄e iyi í gba ñe í gbam nii, n̄o in̄e iyi í gbam í gba in̄e iyi í b̄em wai.

41 Ine iyi í gba walii si na iyi í j̄ò Ilaaó í b̄oò wa, Ilaaó á na ñju m̄o ribai walii, n̄o in̄e iyi í gba aman̄e iyi wa ce idəb̄ii Ilaaó si na iyi í j̄ò í je dee dee, Ilaaó á na ñju m̄o ribai in̄e dee dee.

42 Ine m̄o iyi í mua taaka ḡo baa inyi t̄ut̄u si na iyi í j̄ò í je m̄əc̄m, ñ wa n̄ s̄ ñe, laf̄e kaa kua ribae pai.

11

Woo bei Zaa ña
(Cə Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í s̄s̄ m̄əc̄o maateejje ñau ide ñau fei í t̄a, ñoi í ne hai be í koo í dabii si ilu Galilee ñau í k̄o in̄e ña si cio ño í ce ñja waazo.

2 Wee waati b̄e b̄e Zaa woo dasi inyi í wa piis̄o. N̄o hai ile piis̄o be í ḡb̄o baau i ce Jesu iyi á ya kpe Kirisi. Ñoi í be sie m̄əc̄e ḡo ña

3 a koo a b̄e e a ni, aw̄oi í je in̄e iyi Ilaaó á na ku be wau? M̄a ka degbe in̄e m̄mu ḡo.

4 N̄o Jesu í je ñja í ni, í koo í sisia Zaa m̄ii iyi í ye do iyi í ḡb̄o ña.

5 F̄eju ña á waa ye ilu, woo sukute ña á waa ne dee dee, d̄int̄e ña á ba iri á je in̄e kumá, dekd̄ ña á waa ḡb̄o ide, iku ña á j̄l, n̄o a waa sisia ilu are ña laabaau j̄üda.

6 Ilu in̄o did̄oi in̄e iyi kaa nyid̄o anyi si naane ku dasie na irim.

7 Iyi m̄əc̄oi Zaa ñau á ḡb̄o bei Jesu í f̄o, ñoi á sinda á ne. Waati iyi á waa ne, ñoi Jesu í l̄osi ku sisia zamaau ideí Zaa í ni, m̄ii í b̄o ku c̄o si gbabuau ña. F̄əf̄o iyi fufu wa yaya? Aawo.

8 To, m̄ii í b̄o ku c̄o ña. M̄a m̄əkə iyi wa dasi ib̄o ku sl̄au. Aawo, in̄e ña iyi á waa dasi ib̄oi fia nk̄p̄o, āñai á ya wa kabai ilaalu ña.

9 To, m̄ii í b̄o ku c̄o ña. M̄a waliii í b̄o ku c̄o ña. Oo, nt̄o nt̄o an s̄ ñe, in̄e e be í re baa walii.

* **11:12 bommai Ilaaó...** á ya baa Do yaase m̄mu go iyi in̄e á yoko ku ḡb̄oò má wee, in̄e ña á wasi ku ce kookaai a ba a je in̄e bommai Ilaaó. N̄o in̄e ña iyi á waa jabu nt̄o nt̄o, āñai aa l̄o si. ñja ña kù sl̄a.

10 Zaaí kukoi ideí Ilaaó wa f̄aa tengi b̄ii í ni, Ilaaó í ni, wee ñ be woo sisi idem wa si wajue iyi á teesee kp̄aae.

11 Nt̄o nt̄o an s̄ ñe, si in̄oi in̄e ña iyi inaabo ña á bí fei, k̄ama ñja kù w̄e e iyi í re Zaa woo dasi inyi. Amma do ñju fei, baa in̄e iyi í kere í re si bommai Ilaaó í roo.

12 Hai waati iyi Zaa í sinti ku waazo hee do nsei fei bommai Ilaaó wa b̄o wajui do ḡbugb̄a, n̄o ilu ḡbugb̄a ñai á ya baa *.

13 Moizi í f̄o ideí bommai si woodae. N̄o walii ñau m̄o, āñai fei á f̄o idee hee í koo í to wa si waatii Zaa woo dasi inyi.

14 Í ḡb̄o ña iyi á ni Elii á na ku naa. B̄ii ñ jesi í ḡb̄o idem ña, Zaaí í je Eliui.

15 Ine iyi í ne it̄i iyi á ḡb̄oò ide, ku ḡb̄o.

16 Yooi an w̄oò in̄e nsei ñau ih̄e. Á yei bei amu ña iyi á waa buba bantumá á s̄ ñe á waa ni,

17 á f̄a ñje yee n̄o í kù jojo ña, n̄o á k̄o ñje irii iku ña n̄o í kù kpata ña.

18 Ñ ni b̄e b̄e si na iyi í j̄ò waati iyi Zaa woo dasi inyi í naa í ya d̄i anu n̄o ci ya m̄o w̄e, n̄o á ni í ne in̄e in̄əkoí.

19 N̄o iyi amu Amai Aman̄e ñ naa, ñ ya n je n̄o n maa n m̄o, n̄o in̄e ña á ni ñ bi ije n̄o ñ je woo m̄o at̄e, n̄o ñ je kpaasii woo gba fiaí lempoo ña do ilu dulum ña. Do ñju fei, á ye iyi bisii Ilaaó í je dee dee na ice ña iyi wa ce.

Ilu ña bii in̄e ña á k̄o ku dasi Jesu naane
(Cə Luku 10:13-15)

20 N̄o Jesu í l̄osi ku gbagba si in̄e ilu ña b̄ii í ce maamaake nk̄p̄o nk̄p̄o ñau si na iyi í j̄ò á kù kpaasi ido.

21 Í ni, in̄o kuf̄o nla n̄lai á je tu ñe, in̄e in̄e K̄oraz̄e ña. In̄e m̄o in̄e Besaida ña, in̄o kuf̄o nla n̄lai á je tu ñe. Maamaake ña iyi á ce si ilu ñje ñau ih̄e, b̄ii í je Tii do Sid̄oi †. á coo wo, in̄e ilu ñau aa d̄i saaki á kpataò na irii dulum du ña n̄o a kpaasi ido hai ku kpe.

22 Na ñoi í j̄ò ñ wa n̄ s̄ ñe iyi si ājoi kiitii ijuukp̄ai in̄e Tii do Sid̄o ña á tia tu ñe.

23 In̄e m̄o, in̄e Kaperanumu ña, í waa tamaa ña aa so ñe hee lelei? Aawo, aa k̄e k̄e ñe hee bi ku wai iku ña. Nt̄o nt̄o, maamaake nk̄p̄o nk̄p̄o iyi ñ ce si ilu ñje, b̄ii í je Sodomui ñ coo wo, iluu á w̄e baa n̄nyi.

24 Na ñoi í j̄ò ñ wa n̄ s̄ ñe iyi si ājoi kiitii ijuukp̄ai in̄e Sodomu ña á tia tu ñe.

I naa wa bi tom í naa í gba kus̄t̄mi
(Cə Luku 10:21-22)

25 Waati b̄e b̄e ñoi Jesu í ni, Baaba, aw̄o iyi í je Laf̄eí lele do il̄e, ñ wa n̄ saabue do iyi í singaa ilu bisí do woo má ña m̄ii ñau ih̄e n̄o í nyisi amu ña.

26 Í sla Baaba, si na iyi í j̄ò b̄e b̄e bi.

† **11:21** Tii do Sid̄o Ilaaó í kpa in̄e ilu ñau si na iyi í j̄ò kuce

27 Nɔ́ í sɔ́ inɛ ɲa í ní, Baam níí í daam múí fei si awɔ́. Inɛ káma kù mà amu Amau bíi kù je Baau. Nɔ́ inɛ káma kù mà Baau bíi kù je amu Amau do inɛ ɲa iyi ñ bí n nyisi ɲa.

28 Inɛ iyi ì gbɛji nɔ́ aso wa wɔ́ ɲɛ fei í naa wa bí tom an mu nɲɛ kusími.

29 Í jɛsí n lesi ɲɛ zuugum nɔ́ í gba ideí ciom ɲa, sí na iyi í jò amuu amanɛ kurɔ́ do woo kayɛ arai. Bíi ì waa ce bɛɛbɛ ɲa, aa ba kusími hunde nɲɛ ɲa.

30 Ntɔ́ ntɔ́, zuugum nɔ́u kù gaabu nɔ́ aso iyi an ká nɲɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusími

(Cɔ́ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Sí anyíi ajɔ́ minjí, ajɔ́i kusími gɔ́, Jesu do mɔ́cɔɛ ɲa à waa too kɔ́oi ilɛ gɔ́. Nɔ́ weɛ ari wa kpa mɔ́cɔɛ ɲau ɲoi à wɔ́ amaaje iyi à gbɛ́ sí ilɛu à nunu ijue sí awɔ́ à waa ɲɔ́.

2 Wee Farisi gɔ́ ɲa à wa bɛ. Iyi à yɔ́o ɲoi à sɔ́ Jesu à ní, cɔ́, mɔ́cɔɛ ɲa à waa ce múi iyi a kù ne kpáai ku ce sí ajɔ́i kusími.

3 Amma Jesu í je ɲɲa í ní, í kù cio múi iyi Davidi í ce sí waati iyi ari wa kpa nɲu do inɛɛ ɲa?

4 Í lɔ́ kpasɛ́i Ilaaɔ́ nɔ́ í so pɛɛ iyi à jíleá Ilaaɔ́ í je, nɲu do inɛɛ ɲa. Nɔ́ weɛ a kù ne kpáai pɛɛu ku je, í gbe woo weei Ilaaɔ́ ɲa aɲa aká.

5 Mǎ í kù cioɛ sí tiai woodai Moizi ɲa iyi sí ajɔ́i kusími woo weɛ ɲa iyi à ya ne ice sí kpasɛ́i Ilaaɔ́ a kù waa jírima ajɔ́i kusími? Do nɲu fei, a kù je ilu taale ɲa.

6 Amma an sɔ́ ɲɛ iyi inɛ gɔ́ í wa ihɛ́ iyi í ne bɛɛɛɛ í re kpasɛ́i Ilaaɔ́.

7 Kukɔ́i ideí Ilaaɔ́ wa fɔ́ í ní, Ilaaɔ́ í ní, ñ bí í ce arareí nɲɛ ɲa ku re í ceem kuwee. Bíi í je ì mà yaaseí ideu bɛ ɲa wo í kaa maa ye taaleí hai ne taale ɲa.

8 Nɔ́ aa mà ɲa iyi amu Amaí Amanɛí ñ je inɛ ngboi ajɔ́i kusími.

Inɛ iyi awɔ́ akáɛ í ku

(Cɔ́ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nɔ́ Jesu í ne hai bɛ́ í koo í lɔ́ ile bíi Zuifu ɲa à ya ce kutɔ́ɔu.

10 Wee mɔ́kɔ́ gɔ́ í wa bɛ, awɔ́ akáɛ í ku í gbɛ. Nɔ́ inɛ ɲa iyi à wa beu à bee Jesu à ní, wooda í na inɛ kpáa ku jò inɛ ku ba íri sí ajɔ́i kusími? Á waa fɔ́ bɛɛbɛi ku ba a ye taaleɛ.

11 Nɔ́ Jesu í je ɲɲa í ní, bíi inɛ gɔ́ nɲɛ í ne angudá aká nɔ́ í koo í dasi inɔ́ isa baa bíi ajɔ́i kusími, lafɛɛ kaa nyaa?

12 Amanɛ́ í beí í re angudá hee bíi í jí. Na nɲu, inɛ í ne kpáa ku ce múi jíida sí ajɔ́i kusími.

13 Nɔ́ Jesu í sɔ́ mɔ́kɔ́u í ní, te awɔ́ɛ. Iyi í tɔ́o nɔ́ í baa dee dee beí awɔ́ akáɔ́u má.

* 12:20 **ama jli...** fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jli do fitilun inɛ ɲa iyi gbugbá ɲa kù lai wa fáa. † 12:24 **Bɛɛlizebuu** iri iyi à sɔ́ Seetam níi.

14 Nɔ́i Farisi ɲau à fita à koo à waa busi nɲɛ beí aa ce a kpaɔ́ Jesu.

15 Amma Jesu í mà sí ɲa nɔ́ í ne hai bɛ.

Jesu í je woo ce ice iyi Ilaaɔ́ í cica

Waati iyi Jesu wa ne, zamaa nla nla gɔ́ í tooɛ. Nɔ́ í jò inɛ ɲa iyi à je bɔ́o ɲa fei à ba íri.

16 Amma í sɔ́ ɲa í kɔ́nkɔ́n du ɲa í ní a maà sɔ́ inɛ gɔ́ inɛ iyi nɲu í je.

17 Í jò à ba íri ku ba ide iyi walii Ezai í fɔ́u ku kɔ́, iyi í ní,

18 Ilaaɔ́ í ní,

Woo ce icem iyi ñ cica wee.

Nɲui ñ bí jíida, siei inɔ́ didɔ́m fei í ya wa.

An daa sí Hundem,

Nɔ́ ku sisia dimi fei dee dee ku jem.

19 Kaa ce kakɔ́ do inɛ gɔ́ hee ku la sie.

Bɛɛbɛ mói kaa kosi inɛ ɲa ija sí inɔ́ ilu pai.

20 Kaa tambɔ́ ama jíi iyi í kɔ́mba wa bí ku ce,

Nɔ́ kaa kpa fitila iyi inya kumáɛ kù la *,

Hee waati koo to sí bíi á jò dee dee ku jem ku kámia inɛ fei,

21 nɔ́ kpáa ku cɔ́i dimi fei kú wa sie.

Jesu wa kɔ́o aráɛ

(Cɔ́ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Sí anyíi nɲu, à naa Jesu mɔ́kɔ́ gɔ́ wa iyi inɛi inɔ́kɔ́ í jò í fɛɛju nɔ́ í dekl. Nɔ́ Jesu í faaba inɛɛu, í jò wa ye ilu nɔ́ wa fɔ́ ide.

23 Nɔ́ zamaaɔ́ fei í biti à waa ní, debɛi, á je tɔ́ku Davidiu mbe.

24 Amma iyi Farisi ɲau à gbɔ́ ideu, ɲoi à ní, mɔ́kɔ́u ihɛ́ wa lele inɛi inɔ́kɔ́ ɲai do gbugbáí Bɛɛlizebuu †, ilaalu ɲa.

25 Sí beí Jesu í mà lasabu ɲa, ɲoi í sɔ́ ɲa í ní, bomma iyi inɛɛ ɲa à waa ja aɲa duusɔ́ á na ku gbe gbɛ. Bɛɛbɛ mói ilu walakɔ́ kpasɛ́ gɔ́ iyi inɛɛ ɲa à waa ja aɲa duusɔ́ kaa na ku kpe.

26 Na nɲu, bíi Seetam wa lele aráɛ, wa ce igú do aráɛi, bommaɛ kaa kpe.

27 Bíi í je do gbugbáí Bɛɛlizebuui ñ wa n leleò inɛi inɔ́kɔ́ ɲa, to, do gbugbáí yooi mɔ́cɔ́ nɲɛ ɲa mɔ́ à waa leleò ɲa. Debɛi aɲa taka ɲa a ye taale ɲɛ.

28 Amma bíi do gbugbáí Hundi Ilaaɔ́i ñ wa n leleò inɛi inɔ́kɔ́ ɲau, nɲu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ́ í sinti ku je bommaɛ sí anini nɲɛ.

29 Beirei inɛ á ce ku lɔ́ kpasɛ́i inɛ iyi í ne gbugbá́ ku coo ile bíi kù je í tako í dɛ́ ilu gbugbá́u. Amma bíi í dɔ́u á yɔ́kɔ́ ku coo ile.

30 Inɛ iyi kù je tom, mbɛɛm níi. Inɛ iyi kù waa bam ku tɔ́ɔɔ, wa fangaaɛi.

31 Na ɲoi í ce ñ wa n sɔ́ ɲɛ, Ilaaɔ́ á yɔ́kɔ́ ku kpa ideí dulum do arabu fei. Amma inɛ iyi wa bu Hundi Ilaaɔ́, kaa ba a kpa ideí dulum deɛ pai.

32 Bíi amanɛ́ wa fɔ́ laalɔ́i Amaí Amanɛ́ Ilaaɔ́ á yɔ́kɔ́ ku kpa ideí dulum deɛ. Amma inɛ iyi

wa fɔ taalei Hundi Ilaaɗ kaa ba a kpa ideɪ dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

*Ji do isoe
(Co Luku 6:43-45)*

33 Jesu i sɔ ɲa ma i ni, a ya ma jii hai si isoe. Jii jii da iso jii dai i ya so, amma jii laalo, iso laalo i ya so.

34 Inɛ inɛ buu ɲai bei njo wukuku. Inɛ inɛ laalo ɲa, beirei aa ce i fɔ ide jii da ɲa. Mii iyi wa kɔ si idɛɛ nɲui geɛɛ i ya fɔ.

35 Inɛ jii da ide jii dai i ya fɔ. Nɔ ide jii dau i ya naai hai si ide jii da iyi wa singa si idɛɛ. Beebe mo i inɛ laalo ide laalo i ya fɔ. Nɔ ide laalo mo i ya naai hai si ide laalo iyi wa singa si idɛɛ.

36 An sɔ ɲe, ide nfe iyi inɛ ɲa a waa fɔ fei, Ilaaɗ a na ku bee ɲa si aɲɔ kiitiu,

37 domi hai si ide i Ilaaɗ a kiiti, nɔ ku kpee hai ne taale walako ilu taale.

*Inɛ ɲa a ni Jesu ku ce maamaake
(Co Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)*

38 Nɔi woo kɔ inɛ ɲa si wooda do Farisi go ɲa a sɔ Jesu a ni, Mɛɛtu, a bi i ce maamaake go iyi a nyisi wa iyi Ilaaɗi i beɛ wa.

39 Amma Jesu i je ɲɲa i ni, inɛ laalo nsei ɲa iyi a kɔ waa leeki do Ilaaɗ ɲu akɔ, maamaake i ya maa bi, amma maamaake go kɔ weɛ iyi aa nyisi ɲa ma bii kɔ je ti walii Zonasi,

40 domi si bei Zonasi i ce dasa mɛɛta do idu mɛɛta si inɔi cɛɛ nɲau, beɛbe mo i Amai Amanɛ a ce dasa mɛɛta do idu mɛɛta si bale.

41 Si aɲɔ kiitiu, inɛi Ninivu ɲa aa dede si inɛi nnyi ɲa a ye taale ɲɲa, si na iyi i jɔ a kpaasi idɔ ɲɲa na waazoi Zonasi. Wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲe ideu ihɛ i re Zonasi.

42 Si aɲɔ kiitiu, ilaalu inaabo iyi i naa hai awo canɲai kpaaɪ inunu a dede si inɛi nnyi ɲa ku ye taale ɲɲa, si na iyi i jɔ hai jii jii i dede i naa ku gbo ide i bisii Salomɔ, ilaalu nɲau. Nɔ wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲe ideu ihɛ i re Salomɔ.

*Kunyi inɛi inɔko wa ma
(Co Luku 11:24-26)*

43 Nɔi Jesu i kpa ɲɲa mɔndau ihɛ i ni, bii inɛi inɔko i fita si inɛ, i ya maa dabii si gbaa ɲai ku maa de bi ku simi. Bii i kua,

44 ɲɔi i ya ni, an nyi inya nwom hai bii n fita wal. Waati iyi i nyi wa nɔ i ba inɛɛu i ye bei ile ngbe iyi a kpɔ a teeseɛ saɔ saɔ,

45 a koo ku dede kpaasi laalo ɲa iyi a roo wa ma bei ɲa mɛɛje, a na a lo si inɛɛu a maa wa be. Waati beɛbe kuweɛi takoi inɛɛu a tia baa ti ankanyie ma. Mii iyi a ba inɛ laalo nsei ɲa mbe.

*Ideɪ yeɪ Jesu do ifɛɛ ɲa
(Co Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)*

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ɲɔi iyeɛ do ifɛɛ ɲa a naa a leeki waduude, a waa bi a baa ide ku fɔ.

47 Nɔ inɛ go i naa i sɔ Jesu i ni, iyeɛ do ifɛɛ ɲa wee, a wa waduude a waa bi a baɛ ide ku fɔ.

48 Amma Jesu i jea inɛɛu i ni, yooi i je iyeɛ, nɔ yoo ɲai a je ifom ɲa.

49 Nɔ i tosi mɔcɔɛ ɲau awo i ni, inɛi i je iyeɛ do ifom ɲa.

50 Nto nto inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi i wa lele, lafɛɛi i je ifom wala weɛɪm wala iyeɛ.

13

*Mɔndai woo gbɛ
(Co Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)*

1 Si aɲɔ akɔu be ma, Jesu i fita hai kpaɛ i koo i buba ifli tenku.

2 Nɔ zamaa nla nla go i tɔtɔɔ sie. Nɔi i lo akoi inyi go i buba ku ba ku kɔ ɲa si cio. Nɔ zamaau fei wa leeki ifli tenkuu be.

3 Nɔ i sɔ ɲa mii nkpɔ do mɔnda. I ni, mɔko go i fita wa fa dimi.

4 Si bei wa fa dimiu, ɲɔi go go ɲa a cuku si kpaa nɔ yeɪ ɲa a naa a joo.

5 Nɔ go go ɲa mɔ a cuku si ile iyi i ne kuta, tengi bii saɔ ku kpɔ. Nɔ i fita be gbakɔ si na iyi i jɔ saɔ ku la be.

6 Amma iyi inunu wa ce, ɲɔi i joo nɔ i gbɛ, domi icɛɛ ku mi lele.

7 Go go ɲa mɔ a cuku si inɔ agɔ ɲa. Nɔi agɔ ɲau a dede sie a biiɛ a kpaa.

8 Nɔ go go ɲa mɔ a cuku si ile jii da nɔ a bi. Go go ɲa a ne iju clo, go go ɲa mɔ kita, go go ɲa mɔ kuntaa.

9 Iyi Jesu i kpa mɔndau i ta ɲɔi i ni, inɛ iyi i ne ifli iyi a gbɔɔ ide, ku gbɔ.

*Na mii i jɔ Jesu i ya maa kpa mɔnda
(Co Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)*

10 Nɔi mɔcɔɛ ɲa a naa a beɛɛ a ni, na mii i ce i ya maa sɔ inɛ ɲa ide do mɔnda.

11 Nɔ i sɔ ɲa i ni, inɛi Ilaaɗ i jɔ i ma asiii bommaɛ ɲa. Amma ku jɔ inɛ ɲa iyi a gbe ɲau a ma.

12 Inɛ iyi i ne, nɲui a ya kɔɔa si, nɔ kunɛu ku la. Amma inɛ iyi ku ne, baa keeke iyi i neɪ a ya gbaai ma.

13 Inɛ ɲau, a ya maa cɔ ilu amma a ku waa ye, nɔ a waa sɔ ɲa ide amma a ku waa gbo yaaseɛ. Na ɲɔi i jɔ n ya n maa n sɔ ɲa ide do mɔnda.

14 Mii iyi i ba ɲau be Ezai i tako i ce waliie i ni,

Aa ya desi ide ifli amma i kaa gbo yaaseɛ ɲa, Nɔ aa maa cɔ ilu amma i kaa ye ngɔgo ɲa.

15 Ido ɲɲa i baa i le.

Aɔ ifli ɲɲa ku ba a maɔ gbo ide go,

Nɔ a bii iju ɲɲa ku ba a maɔ ye ngɔgo,

Nɔ ido ɲɲa mɔ ku maɔ ma ngɔgo.

Bii ku je beɛbe aa naa a sinda wa bi Ilaaɗ nɔ ku jɔ a ba iri.

16 Amma Jesu i sɔ mɔcɔɛ ɲau i ni, inɛ ilu inɔ didɔ ɲai, si na iyi i jɔ iju nɲe wa ye ilu, nɔ ifli nɲe wa gbo ide ma.

17 Nto nto n wa n sɔ ɲeɪ, walii do inɛ nkpɔ iyi wa jirima ide i Ilaaɗ, a bi ɲa a ye mii iyi i waa

yeu ihē ŋa, amma a kù yɔɔ. Nɔ à bi aŋa a gbɔ mii iyi i waa gbɔu ihē ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbɛu
(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sɔ ŋa má í ni, i de ití i gbɔ yaasei mɔndai woo gbɛu ŋa.

19 Ine iyi wa gbɔ idei bommai Ilaaɔ nɔ kù gbɔ yaasee, í yei bei kpaa bii dimiu í cuku. Seetam ine laalɔui, í ya naa ku nya ide iyi à gbɛ si idɔe.

20 Ine mɔ iyi í ye bei ile kuta bii dimiu í cukuu, bii wa gbɔ ideu gbaká í ya gbaai do inɔ didɔ.

21 Amma ci ya jò ideu ku ce icá jiiɔa si idɔe, nɔ kaa yɔkɔ ku leeki ku kpe. Bii wahala gɔ í dede, walako ijuukpá gɔ na irii ideu, í ya fúsi awoi gbaká.

22 Ine mɔ iyi í gba ideu bei si ile ku ne agú ŋau, wa gbɔ ideu amma lasabu bututui mii ŋa iyi wa bitandie do fia ku bi iyi wa dí ijuɛ, aŋai à waa ganji ideu ku ce ice si ineeu.

23 Ine mɔ iyi í gba ideu bei si ile jiiɔa, ŋui í je ine iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaasee, nɔ í so iso. Bi ine gɔ ŋa, dimiu í so iso cɔ, ine gɔ ŋa kita, ine gɔ ŋa mɔ kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

24 Nɔ Jesu í kpa ŋŋa mɔnda má í ni, faaji iyi wa fɔ idei bommai Ilaaɔ wee. Mɔkɔ goi í koo í gbɛ dimi jiiɔa si ileɛ.

25 Amma idú si waati iyi ine fei wa sɔ njoɔ, ŋoi mbɛei mɔkɔu í naa í gbɛa fɔfɔ laalɔ * si inɔ ileɛ nɔ í neɛ.

26 Nɔ dimi jiiɔau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ laalɔu mɔ í fita, nɔ aŋa fei à la ajɔ.

27 Nɔi amaaceɛ ŋau à naa à sɔɔ à ni, lafɛɛ, í jɔ dimi jiiɔai ò gbɛ si ileɛ ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihē í fita wa má.

28 Nɔi í sɔ ŋa í ni, mbɛɛ goi í coo. Nɔ amaaceɛ ŋau à beɛ à ni, í bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu?

29 Nɔ í ni, aawo. Bii í waa bi í logoo fɔfɔ laalɔu bii í kù laakai ŋa aa na í tɔtɔ í logooɔ dimi jiiɔau ŋa.

30 I jò aŋa fei a dede ŋŋa hee bii kumue í to. Waati beɛbe an sɔ woo mu ŋau a kpa fɔfɔ laalɔu titá a dɔu a dasi ina, a bei a tɔtɔ dimi jiiɔau a dasi suum.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nɔ Jesu í kpa ŋŋa mɔnda gɔ má í ni, bommai Ilaaɔ í yei bei ngboi mutaadi iyi ine gɔ í so í gbɛ si ileɛ.

32 Ngboi í kere í re ngbo ŋa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔɔ, ŋui í ya fita ku lá ku re ama jɔi fei, hee yei ŋa à ya maa ce ante si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Luku 13:20-21)

33 Nɔ Jesu í kpa ŋŋa mɔnda gɔ má í ni, bommai Ilaaɔ í yei bei lefee iyi abo gɔ í so í dasi iyafúii pɛɛ gúaa mɛɛta, nɔ fei í dede í kpante.

Idei mɔnda ŋau
(Cɔ Maaku 4:33-34)

34 Ide ŋau be fei sáa sáa do mɔndai Jesu í sɔ zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù je do mɔnda.

35 Beɛbei idei ine akáii walii ŋau í ce iyi í ni, Ilaaɔ í ni, Do mɔndai an ya n sɔ ŋa ide, Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai waati iyi ò taka andunya.

Jesu í sisi yaasei mɔndai fɔfɔ laalɔu

36 Jesu í jò zamaau nɔ í koo í lɔ kpasɛ. Nɔ mɔcɔɛ ŋau à bɔ bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei mɔndai fɔfɔ laalɔu.

37 Nɔ í je ŋŋa í ni, ine iyi í gbɛ dimi jiiɔau amu Amai Amanei.

38 Iɛui í je andunya. Dimi jiiɔau mɔ, ŋui í je inei bommai Ilaaɔ ŋa. Fɔfɔ laalɔu ŋui í je inei Seetam ŋa.

39 Mbɛɛ iyi í gbɔɔ ŋui í je Seetam. Ajoi kumu mu mɔi í je ajo iyi andunya á kpa iri, nɔ woo mu ŋu mɔ aŋai à je amaleka ŋau.

40 Nɔ si bei à ya kpa fɔfɔ laalɔu a dasi inau, beɛbe mɔi á je si ajo iyi andunya á kpa iri.

41 Amu Amai Amanɛ, an be amalekam ŋa wa a na a nya ine ŋa iyi à waa dasi ine ŋa kurara do woo ce laalɔ ŋau a tekiɔ ŋa hai tengi bii an na n je bommam,

42 nɔ a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Tengi bei aa lesi awo si iri a kpataɔ.

43 Nɔ waati beɛbe ine ŋa iyi à waa de idɔɔbii Ilaaɔ ku ce aa maa má inyai bei inunu si bommai Ilaaɔ Baa ŋŋa. Ine iyi í ne ití iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

Mɔndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, mɔnda gɔ iyi wa fɔ idei bommai Ilaaɔ wee. Ajo ŋju gɔ ine gɔ í koo í kási amani iyi wa singa si inɔ ile. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singaɛ ma. Nɔ í ne do inɔ didɔ í koo í ta mii iyi í ne fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lege

45 Jesu í ni, bommai Ilaaɔ í yei má bei lege jiiɔa ŋa iyi woo nya sɔa gɔ wa de.

46 Iyi í ye akáii iyi í je jiiɔa ti fia nkpo gɔ, nɔ í koo í ta mii iyi í ne fei í naa í raa.

Mɔndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaɔ í yei má bei taao iyi à sɔsi inɔ inyi ku mu cɛɛ dimi iká iká fei.

48 Bii í mu cɛɛ ŋau í tã, sɔkɔ ŋau à ya faa wa icei. Nɔ a buba a cica cɛɛ jiiɔa ŋau a dasi kɔlɔ, cɛɛ ŋa iyi a kù ce nceɛu mɔ nɔ a niká ŋa.

49 Nɔ beɛbe mɔi á ye si iri ku kpai andunya. Amaleka ŋa aa na a nya ine ŋa iyi à waa ce laalɔ hai si inɔi ine ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Ilaaɔ,

* 13:25 fɔfɔ laalɔ: Fɔfɔu í jɔ dimi jiiɔai mam mam. Amma a ci ya je ijui fɔfɔu, domi bii ine í jɔɔ, á bíá bɔɔ.

50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Bei aa lesi awo si iri a kpata.

Amani titɔ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, í gbo yaasei ideu fei ŋa? Nɔ à jɛ à ni, oo.

52 Nɔ í sɔ ŋa í ni, beɛbe moi, woo kɔ inɛ ŋa si wooda baa yooma fei iyi í baa í jɛ inɛ iyi í mà ideí bommai Ilaaɔ, í yɛi bei ilu kpasɛ go iyi wa nɔya mii titɔ ŋa do mii nwo ŋa hai si amanie.

Inei Nazareti ŋa a kù dasi Jesu naane (Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nɔya mɔnda ŋau be í tã, nɔ í ne hai be.

54 Í bɔ ilu bii í jɛ ama. Iyi í to be í lasi ku kɔ inɛ ŋa si cio ile bii à ya maa ce kutɔɔ hee inɛ ŋa iyi à waa gbo ideɛ ŋau à na à bití. Nɔ à waa ni, hai iwoi inɛu ihɛ í ba dimii bisiu ihɛ wa. Beirei í ce wa ceɔ maamaake ŋau ihɛ.

55 Í jɔ amai woo gbe jli nau mbe ya. Kù jɛ iyeei à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozefu do Simɔ do Zudu ŋa si à jɛ ifɛe ŋa?

56 Awaɔ weɛe ŋa fei si à wa ihɛ ba. Bii beɛbe nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihɛ fei wa.

57 To, lasabu nɔya ŋau bei í ganji ŋa a dasie naane. Nɔ Jesu í sɔ ŋa í ni, kù ne bii walií ci ya ne beɛɛe bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si kpasɛɛ.

58 Kù na kù ce maamaake nkɔ be si na iyi í jɔ a kù dasie naane.

14

Idei ikui Zaa woo dasi inyiú (Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati beɛbei Herodu, ilaalui Galileeu í gbo laabaauí Jesu.

2 Nɔ í sɔ amaaceɛ ŋa í ni, inɛu be Zaa woo dasi inyiú í jl wa hai si bale. Na ŋoi í jɔ í ne gbugbã wa ceɔ maamaake ŋau be.

3-4 Mii iyi í jɔ Herodu í fa beɛbe wee. Herodu í tako í so Herodiasí aboi Filipu, ifɛe. Nɔi Zaa í sɔ í ni, kù sɔa í gba aboi ifɛe í dasi kpasɛɛ. Ide iyi Zaa í fɔ na irii Herodiasiu í jɔ Herodu í ni a muu a dũu a dasie piisɔ.

5 Nɔ Herodu wa bi ku kpa, amma wa ce nɔi inɛ ŋa si na iyi í jɔ aŋa fei à ni Zaa waliíi.

6 Nɔi aɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeɔ gigii aɔi kubie. Nɔ ama inaaboi Herodiasí wa jojo si wajui inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛu. Nɔi í dɔa Herodu si jiida jiida

7 hee í cea kuwã nɔ í gbasi í ni nɔya á muua mii iyi í bi fei.

8 Nɔi ama inaabou í koo í bee iyee, nɔ í nyi wa í naa í sɔ í ni, nɔ bi í muum irii Zaa woo dasi inyiú wa si pɛrenti.

9 Nɔi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nɔya fei í jesi nɔ í ni a koo a bu irii Zaa wa a naa a náa. Í jesii si na iyi í jɔ í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ njooe ŋau.

10 Nɔ í be inɛ ŋa ile piisɔ be a koo a bu irii Zaa wa.

11 Nɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi pɛrenti wa à naa à na ama inaabou nɔ nɔya mɔ í koo í na iyee.

12 Nɔi mɔcɔi Zaa ŋau à gbo ideu. Nɔ à naa à so ikuɛu à koo à suu. Nɔ à koo à sɔ Jesu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000) (Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zaa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbo ideu ŋoi í ne hai be. Í lɔ akoi inyi do mɔcɛe ŋa nɔ à bɔ gbabua go. Iyi inɛ ŋa à gbo, ŋoi à fita hai inɔ ilu nɔya ŋa à da hãmeɛ nɔya wa do ise.

14 Iyi à fita hai si akoi inyiú ŋoi Jesu í yɛ zamaau. Nɔ í ce araare nɔya nɔ í jɔ bɔɔ nɔya ŋa à ba iri.

15 Iyi aɛ wa le ŋoi mɔcɛe ŋau à naa bi tee à ni, si gbabuai à wa ihɛ nɔ wee idu wa dũ. Na nɔya, jɔ inɛ ŋau a ne ilɛeko ŋa a koo a ra mii iyi aa jɛ.

16 Amma Jesu í sɔ ŋa í ni, a kù ne bukaatai a ne. Inɛ taka nɔye, í na ŋa ije a jɛ.

17 Nɔi à ni, pɛe iyi à ne ihɛ kù re ara miu do cɛe minji.

18 Nɔ Jesu í ni, í naam wa ihɛ.

19 Nɔ í ni zamaau ku buba si fofɔu, nɔ í so pɛe ara miu do cɛe minji, í wu iju lele í saabu Ilaaɔ. Nɔ í bububu pɛe ŋau í na mɔcɛe ŋau nɔ aŋa mɔ à kpɛa zamaau.

20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee mbɛe í gbe. Nɔi mɔcɛe ŋau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateɛji í kɔ.

21 Inɛmakɔ ŋa iyi à jɛu à weɛi zakai amane dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ŋa baasi.

Jesu wa ne si antai tenku (Cɔ Maaku 6:45-52; Zaa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋoi Jesu í ni mɔcɔ ŋau à lɔ akoi inyiú ku ba a takoe a kua ice ihɔ. Iyi à waa ne nɔ í ni zamaau ku ne.

23 Waati iyi í jɔ à ne nɔ í koo í gũ iri kuta go ku ba ku ce kutɔ. Nɔ idu í dũ í báa be nɔya akãe.

24 Wee waati beɛbe akoi inyiú í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ kutangãm dii inyiú í wasi ku taleɛ si na iyi í jɔ fufu wa ko ŋa ikpɔ.

25 Zakai amɛejuma ŋoi Jesu wa ne si antai inyiú, wa bɔ bi mɔcɛe ŋa.

26 Waati iyi à yɔɔ wa ne si antai tenkuu wa ŋoi zigi ŋa í da, nɔyo wa mu ŋa, à waa ni, zlii. Nɔ njou í jɔ à wasi ku dɔ anu.

27 Be gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sɔ ŋa í ni, í sũ laakai nɔye ŋa. Amui Jesu, í maad ce nɔyo ŋa.

28 Nɔi Píeɛ í sɔ í ni, Lafɛe, bii awoi, jɔ amu mɔ n ne n naa bi tee si antai inyiú.

29 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.

Nɔ Píeɛ í kita hai si akoi inyiú nɔ í ne si antai inyiú wa bɔ bi Jesu.

30 Amma iyi laakae í bɔ si fufu iyi wa ce do gbugbãu, ŋoi nɔyo í muu. Nɔ í sinti ku mile. Nɔi í dɔ anu í ni, Lafɛe, faabam.

31 Nɔ gbakā Jesu í yɔ awɔ́ í muu nɔ́ í ní, na mii í ce ì waa sika sika má. Naanɛɛ kù la.

32 Nɔ́i aŋa minji fei à gũ akáì inyiú nɔ́ fufuu í leekí.

33 Nɔ́ inɛ ɲa iyi à wa si inɔ́i akɔ́u à gule si wajui Jesu à ní, ntɔ́ ntɔ́, awɔ́u Amai Ilaaɔ́i.

Jesu í jò bɔ́ɔ ɲa à ba iri si ilei Genesareti (Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ́ à to ilei Genesareti.

35 Si beì inɛi be ɲau à mà Jesu, ɲɔ́i à fɔ laabaaue bii fei à ní í to wa. Nɔ́ à naa bɔ́ɔ fei wa.

36 Nɔ́ à tɔ́ɔe à ní ku jò aŋa a lu baa itii kumboɔe, nɔ́ inɛ iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ɲa (Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Nɔ́i Farisi gɔ ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda gɔ ɲa à naa hai Zeruzalemu à bɔ́ bi Jesu à beee à ní,

2 na mii í ce mɔ́cɔe ɲa a kù waa too dedembai bala nwa ɲa. Na mii í ce a ci ya wɔ́ a bei a je.

3 Nɔ́ Jesu í je ɲɲa do ide ku bee í ní, na mii í ce inɛ mɔ́ dedemba ɲɲe ɲa ku too í jò í kù waa jirima woodai Ilaaɔ́i ɲa.

4 Ì mà sãa sãa ɲa iyi Ilaaɔ́i ní, í gbɔa iyeò baa ɲɲe ɲa í jirima ɲa ɲa. Nɔ́ í ní má, inɛ iyi wa fɔ laabai iyeò baae ɲa a kpa lafɛe.

5 Amma inɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ní inɛ á yɔkɔ́ ku sɔ́ iyeò baae ku ní, fia iyi an yɔkɔ́ n sobie do, ñ jileaa Ilaaɔ́i.

6 Nɔ́ inɛ iyi í fɔ beɛe kaa sobi iyeò baae má hee ku jirima ɲa. Beɛbei í waa kpa idei Ilaaɔ́i ɲa ku ba í too dedemba iyi à jò ɲɲe.

7 Inɲu ilu muafiti ɲai. Hai tako Ezai í ce walilei dee dee na iri ɲɲe waati iyi í kɔ́ si tiaɛ í ní,

Ilaaɔ́i í ní,

8 Inɛ ɲau ihɛ́ à waa jirimam nii

Do gele ɲɲu aká.

Amma idɔ́ ɲɲa í jlim.

9 Á waa tɔ́m nii si ngbe.

Woodai amane ɲai à waa kɔ́ inɛ ɲa si

Nɔ́ à waa ní woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi (Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Nɔ́i Jesu í kpe zamaau nɔ́ í ní, í de ití í gbɔ́ yaasei ideu.

11 Kù je mii iyi wa lɔ́ hai do geleì amaneì í ya dasie riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si geleì amaneì á dasie riisi.

12 Nɔ́ mɔ́cɔe ɲau à na à sɔ́ɔ à ní, í kù mà ide iyi í fɔ́u be í jea Farisi ɲau taale?

13 Nɔ́ Jesu í je ɲɲa í ní, jli baa yooma iyi Baam iyi í wa lele kù lɔ́ fei, aa tuui.

14 Í jò ɲa be. Woo mu golo feɛju ɲai. Nɔ́ bii feɛju wa mua feɛju golo aŋa minji fei à ya koo a dasi gooi.

15 Nɔ́i Piɛɛ í ní, sisi nwa yaasei mɔ́ndau be.

16 Nɔ́ Jesu í ní, inɲe mɔ́, í kù ne bisi ɲai?

17 Í kù mà ɲa, mii iyi wa lɔ́ hai do geleì amane fei, si inɔ́e wa bɔ́? Si anyie nɔ́ ku fita hai si ara.

18 Amma ide iyi í ya fita hai si gele, hai si idɔ́i wa naa. Nɲu bei wa dasi amane riisi,

19 domi hai si idɔ́i amaneì lasabu laalɔ́ wa naa. Inɛ ku kpa, do sakara, do sɛɛ ku tɔ́tɔ́ do mudɛɛ hai ce abɔ́dɔ́, do ile, do ibo, do inɛ ku beje, mii ɲau be fei hai si idɔ́i wa naa,

20 nɔ́ ɲɲu ɲau bei í ya dasi amane riisi. Amma kù je kujɛ hai wɔ́ɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ́ í dasi Jesu naane (Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Sì anyii ɲɲu, Jesu í ne hai be í bɔ́ ikpa Tii do Sidɔ́ɔ.

22 Inaaboi ilei Kanaa gɔ́ iyi í wa be í naa bi tɛɛ nɔ́ í dɔ́ anu í ní, Lafɛɛ, tɔ́ku Davidi amanlu nlaú, ce araarem. Ama inaabom í ne inɛi inɔ́kɔ, nɔ́ wa kpáa iju ntɔ́ ntɔ́.

23 Amma Jesu kù jeaa ide káma. Nɔ́ mɔ́cɔe ɲa à naa à tɔ́ɔe à ní, abou ihɛ́ wa dɔ́ anu wa too anyi nwa. Í kaa lelee?

24 Nɔ́ í je í ní, bi inɛi Izireli ɲa aŋa akáì à bɛm wa, inɛ ɲa iyi à ye bei angudá ɲa iyi à nyɔ.

25 Amma abou í naa í gule si wajuɛ í ní, Lafɛɛ, sobiim.

26 Nɔ́ Jesu í ní, kù sía a gba ijei amu ɲa a na aja keeke ɲa.

27 Nɔ́i abou í ní, ntɔ́i Lafɛɛ. Amma do ɲɲu fei, aja keeke ɲau à ya wa abei taabu a maa je buubuui ije iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛɛ ɲɲa ɲa.

28 Nɔ́ Jesu í jeaa í ní, abooyi, naane ku dasie í la. Béi í bi fei á ce. Nɔ́ gbaká ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jò bɔ́ɔ nkɔ́ í ba iri

29 Nɔ́ Jesu í ne hai be í too itii tenku Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ́ í huba.

30 Nɔ́ zamaa nla gɔ́ í naa bi tɛɛ. Á naaò ilu kute aká ɲa wa, do feɛju ɲa, do weɛge ɲa, do deki ɲa, do bɔ́ɔ nkɔ́ má nɔ́ à jile ɲa si wajui Jesu, nɔ́ í jò à ba iri.

31 Nɔ́i inɛ ɲau à biti iyi à ye deki ɲau à waa fɔ́ ide, weɛge ɲau à ba iri, ilu kute aká ɲau à waa ne, feɛju ɲa à waa ye ilu, nɔ́ à waa saabu Ilaaɔ́i Lafɛɛi inɛi Izireli ɲa.

Jesu í wò amane dubu mɛɛ (4.000) (Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔ́cɔe ɲa í ní, araarei inɛ ɲau ihɛ́ wa mum, domi aja mɛɛta ɲɲai ihɛ́ iyi à wa bi tom, nɔ́ sɔ́nda káma kù gbe ɲɲa má. Nɔ́ n kù bi n jò a neò ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpáa.

33 Nɔ́ mɔ́cɔe ɲau mɔ́ à beee à ní, to, iwoi aa ka ba ije si gɔ́babuau ihɛ́ iyi á yo zamaa nla nlaú ihɛ́.

34 Nɔ́ Jesu í beɛ ɲa í ní, pɛɛ feloi í ne ɲa. Nɔ́i à ní, pɛɛ ara mɛɛjei do cɛɛ wewɛɛ gɔ́ ɲa.

35 Nɔ Jesu í ni inɛ nɔa a buba ile.
 36 Nɔ í so pɛɛ ara mɛɛjɛu do cɛɛ nɔa, í saabu Ilaaɔ titá í bei í bububue í na mɔcɛɛ nɔa a kpɛ nɔa. Nɔi à kpɛa inɛ nɔa.
 37 Nɔ nɔa fei à je à yo hee pɛɛu í gbe. Nɔi à ko pɛɛ iyi í gbeu nɔ í ce kolo mɛɛje.
 38 Inɛ nɔa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amane dubu mɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke nɔa baasi.
 39 Nɔi Jesu í jò inɛ nɔa à nɛ í bei í lo akai inyi í nɛ ikpa ilei Magadaa.

16

Farisi do Sadusi nɔa à bi Jesu ku ce maamaake

(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nɔu, Farisi do Sadusi nɔa à naa bi Jesu a cɔ laakae. À tɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbɛ hai bi Ilaaɔi wa naa.

2 Nɔi Jesu í je nɔa í ni, bii inunu wa bɔ ku lo nɔ lele í kpá í ya ni nɔa, iju iyi á má ala á dɔ.

3 Bii daakɔi í ya ni nɔa, iji á rɔ domi iji í dɔ í we mango. Í waa mà yaasei lele nɔa amma í kù waa mà yaasei waati iyi á wa si nsei nɔa.

4 Inɛ laalɔi nsei nɔa iyi á kù leeklɔ Ilaaɔ nɔu aká, nyindai á ya maa bi ku ye. Amma nyinda go kù wɛɛ iyi aa nyisi nɔa má bii kù je ide iyi í ba walii Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛɛ í tã nɔi í jò nɔa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi nɔa

(Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nɔu, Jesu do mɔcɛɛ nɔa à koo à lo akai inyi á waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ. Nɔ we mɔcɛɛ nɔa à gbeje ku so pɛɛ kosla.

6 Nɔi Jesu í sɔ nɔa í ni, to, í ce laakai do lefeei Farisi do Sadusi nɔa.

7 Nɔi mɔcɔ nɔa à waa lasabu si idɔ nɔa à waa ni, na iyi í jò á kù so pɛɛ kosla í jò wa fɔ bɛɛɛ.

8 Amma Jesu í mà lasabu nɔa iyi á waa ce nɔ í bee nɔa í ni, na mii í ce ì waa ni nɔa, na iyi í jò inɛ í kù so pɛɛ kosla í jò ñ wa n fɔ bɛɛɛ. Naane nɔe kù la.

9 Í kù gbɔ yaasee hee nsei nɔa? Í kù waa ye gigii pɛɛ ara miu iyi ñ bu ñ kpɛa amane dubu miu do jiai pɛɛ kolo iyi í gbe má nɔa?

10 Mà í kù waa ye gigii pɛɛ ara mɛɛje iyi ñ bububu ñ na amane dubu mɛɛ nɔa do jiai pɛɛ kolo iyi í gbe má nɔa?

11 Na mii í ce í kù mà nɔa iyi pɛɛ si ñ wa n fãa. Í ce laakai do lefeei Farisi nɔa do Sadusi nɔa.

12 Bɛɛɛ mɔcɔ nɔa à mà iyi kù je lefee iyi í ya jò pɛɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi nɔaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í je inɛ iyi Ilaaɔ í cica

(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nɔ Jesu í to Sezaree si ilei Filipee. Nɔ í bee mɔcɛɛ nɔa í ni, yooi inɛ nɔa à ya ni amu Amai Amanɛ ñ je.

14 Nɔi à jɛaa à ni, inɛ go nɔa à ya ni awɔu Zaa woo dasi inyiui. Inɛ go nɔa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlaí takoui. Inɛ go nɔa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu go má.

15 Nɔ Jesu í bee nɔa í ni, inɛ mɔ ni, yooi ì ni ñ je nɔa.

16 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ nɔu iyi í je irii kuwɛɛui. Awɔi í je inɛ iyi í cicau.

17 Nɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu inɔ didɔi. Kù je amane í sɛɛ, bii ku je Baam iyi í wa lele.

18 Amui ñ wa n sɛɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ kuta. Si antai kutau an jile igbem, nɔ baa iku takae kaa yɔko ku ganji igbeu*.

19 Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ. Mii iyi ì kosi si andunya, lele mɔ à kosi. Nɔ mii iyi ì jesi si andunya, lele mɔ á jesi.

20 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɛɛ nɔa do kugaabu í ni a maà na a sɛ inɛ go iyi nɔu í je inɛ iyi Ilaaɔ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujitɛ

(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛɛɛi Jesu í sinti ku sɔ mɔcɛɛ nɔa í ni tilasii nɔu ku bɔ Zeruzalemu. Tengi bei inɛ ngbo nɔa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ nɔa do woo kɔ inɛ nɔa si wooda nɔa aa kpã nɔu iju. Aa kpa nɔu, amma si ajɔ mɛetasia nɔu á jì má hai si bale.

22 Nɔi Piɛɛ í gbãa í bɔɔɛ kɔkɔle í sɔɔ í ni, Ilaaɔ ku waasu ideu, Lafɛɛ. Ide dimi bɛɛɛɛ kaa baɛ paí.

23 Amma Jesu í sinda í sɔ Piɛɛ í ni, sekee hai bi tom Seetam. Í waa bi í jɛɛm bi ku koose, domi í kù waa ce lasabui Ilaaɔ, í gbe ti amane nɔa.

24 Si anyii nɔu Jesu í sɔ mɔcɛɛ nɔa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔɔɛ nɔ ku so jii ku gaase ku toom wa.

25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔɔɛ, kaa baa. Amma inɛ iyi í nɔɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛ á baa do ntɔ.

26 Aranfãani yoomai amane í nɛ bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii í wɛɛ iyi amane á kpaasiɔ kuwɛɛɛ.

27 Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam nɔa ajɔ. Si waati bɛɛɛɛ an sãa inɛ fei si yaase bei í jèɔ kuwɛɛɛ.

28 Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ nɛi, inɛ nɔa iyi á wa ihɛ, gɔgɔ nɔa nɔa aa ye amu Amai Amanɛ n na ñ je bommam hee nɔa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana

(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

* 16:18 baa iku takae kaa yɔko ku ganji igbeu Yaasei isɛɛdeu ihɛ kù má sãa sãa. Yaase bei inɛ go nɔa à gbɔɔ wee. Nkãma kaa yɔko ku cɛaa ngɔɔ, baa gbugbãi iku takae.

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Píɛɛ do Zaaki do Zāa ífɛɛ í nya ɲa ikā nɔ à koo à gū iri kuta nla gɔ aɲa ɲɲa.

2 Nɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajue wa daana jiiɗa jiiɗa, nɔ jaɛ ɲa í fūta pai pai bei inya kumá.

3 Si anyie ɲoi Moizi do Elii à faata wa anu akā à waa baa ide ku fɔ.

4 Nɔi Píɛɛ í sɔ Jesu í ni, Lafɛɛ, í sɫa ka maa wa ihɛ. Bii í bi, jɔ ka ce ilei aca mɛɛta, akā titeɛ, akā mɔ ti Moizi, akā mɔ ti Elii.

5 Wa fɔ ideu kù tā mɔm nɔ inya kumá gɔ í naa si ɲa bei bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si inɔɛ í ni, ine ihɛi í je amam. N̄ buu jiiɗa jiiɗa, siei inɔ didɔm fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ɲa.

6 Iyi mɔcɔ ɲau à gbɔ ide ku fɔu ɲoi njo í mu ɲa hee à sɛɛbata ile.

7 Amma Jesu í naa bi tu ɲa í lu ɲa í ni, i dede ɲa í maà jɔ njo ku mu ɲɛ.

8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù ye ine gɔ bii kù je Jesu ɲɲu akā.

9 Nɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, i maà sɔ ine gɔ mii iyi í yeu be ɲa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n j̄i hai si bale má.

10 Nɔi mɔcɔ ɲau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau à ya ni Eliii á tako ine iyi Ilaaɔ í cicaɔ ku naa.

11 Nɔ í je ɲɲa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ ku teese mii fei s̄aa s̄aa.

12 Amma an sɔ ɲɛ iyi Elii í naa tā, ine ɲa a kù maà, nɔ à ceaà bei à bi. Bɛɛbe mɔi amu Amai Amanɛ an ba ijuukp̄a si awɔ ɲɲa.

13 Nɔi mɔcɔ ɲau à mà bebei iyi Zāa woo dasi inyii wa fāa.

*Jesu í faaba ama gɔ iyi í ne inei inɔkɔ
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)*

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ɲoi mɔkɔ gɔ í naa í gule si wajui Jesu

15 í ni, Lafɛɛ, ce araarei ama inɛmɔkɔm n̄au ihɛ. Inei inɔkɔ gɔ í s̄asie b̄ɔsi cukuuna, wa wahalɛ m̄oi jiiɗa jiiɗa. Ajɔ gɔ ɲa í ya dasie inɔ ina walakɔ inɔ inyi.

16 N̄ soo n̄ naaɛ wa bi mɔcɛɛ ɲau ihɛ amma à mɔngɔ ku faabaɛ.

17 Jesu í ni, inɛ ine laabɔ hai dasi naane ɲa, hee waati yoomai an maa n̄ wa inɔ ɲɛ. Mà hee waati yoomai an maa n̄ temuaɔ ɲɛ. I naam amau wa ihɛ ɲa.

18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ɲoi í la si inei inɔkɔku nɔ í fita sie nɔ amau í ba iri tengi beu be.

19 Nɔi mɔcɔi Jesu ɲau à bɔ bi tɛɛ aɲa duusɔɔ à beɛɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inei inɔkɔku.

20 Nɔ Jesu í je ɲɲa í ni, si na iyi í j̄ɔ naane ɲɲɛ kù lai. Ntɔ ntɔ n̄ wa n̄ s̄ɔ ɲɛi, bii naane ɲɲɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ iyi í kere í re, aa yɔkɔ

í s̄ɔ iri kutau ihɛ ɲa í ni ku dede hai be ku bɔ ih̄ɔ, nɔ bɛɛbe m̄oi á dede. Nk̄ama kù weɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ɲa. [

21 Amma dimii inei inɔkɔ bɛɛbe ci ya fita bii kù je do kutɔɔ do anu ku ði.]

*Jesu í nyi wa fɔ idei ikue do kuj̄ɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)*

22 Ajɔ ɲɲu gɔ si bei mɔcɔ ɲau à tɔtɔɔ Galilee be ɲoi Jesu í sɔ ɲa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa ine ɲa si awɔ.

23 Aa kɔpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an j̄i hai si bale má.

Nɔi inɔi mɔcɔ ɲau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à ne ku s̄a na icei kpasɛi Ilaaɔ

24 Si anyii ɲɲu Jesu do mɔcɛɛ ɲa à bɔ Kaperanumu, ɲoi woo gba fia iyi à ne ku s̄a na icei kpasɛi Ilaaɔ ɲau à naa bi Píɛɛ à beɛɛ à ni, Mɛɛtu ɲɲɛ ci ya s̄a fia kpasɛi Ilaaɔ?

25 Nɔ Píɛɛ í ni, áá, í ya s̄a. Nɔi Píɛɛ í ne kpasɛ. Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beɛɛ í ni, Simɔɔ, beirei í waa lasabu. Ilaalui andunya ɲau ihɛ, hai bi yooi à ya gba fia lempoo. Hai bi amaalu ɲa de, mà hai bi ine njoo ɲa.

26 Nɔ Píɛɛ í je í ni, hai bi ine njoo ɲai. Nɔi Jesu í ni, na ɲɲu, amaalu ɲa a kaa s̄a *

27 Amma do ɲɲu fei, kù s̄a ka je ɲɲa bi ku koose. Na ɲɲu, bɔ tenku be i koo í le kootia, c̄ɛɛ iyi í tako í muu, la geɛɛ. Aa ye kɔkɛle be iyi á to fia ku s̄ai awaɛ fei. Nyaa í koo í s̄a ɲɲa.

18

Yooi í je ine ngbo

(Cɔ Maaku 9:33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati ɲɲu, mɔcɔi Jesu ɲau à naa bi tɛɛ à beɛɛ à ni, si bommai Ilaaɔ yooi í je ine ngbo.

2 Nɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekiɛ si anini ɲɲa.

3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ n̄ wa n̄ s̄ɔ ɲɛi, bii í kù kpaasi idɔ ɲɲɛ nɔ í kù ye bei ama keeke ɲa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ í je bommaɛ.

4 Ine iyi á je ine ngbo si bommai Ilaaɔ ɲɲui í je ine iyi í kaye araɛ í baa í ye bei amau ihɛ.

5 Ine iyi í nɔ í gba ama keeke bei ine ihɛ na irim, amui í gba.

6 Ine iyi í d̄asi ine akāi ama keeke ɲa iyi à dasim naaneu ihɛ dulum, á tia a ðia lafɛɛu aɔ si k̄ɔɔ a tale sie inɔ tenku inyi ku j̄ɔɔ.

7 Ijuukp̄a nla n̄lai inei andunya ɲa aa ye si na iyi í j̄ɔ á ya maa dasi kpaasi ɲɲa ɲa dulum. Kù n̄ kù ne bei á ce iyi ine gɔ ɲa a kù dasi kpaasi ɲɲa ɲa dulum, amma ine iyi í ce bɛɛbe á ye ijuukp̄a ntɔ ntɔ.

8 Bii í je awɔɔ walakɔ isɛɛ wa dasie dulum, buu í nyɔɔ ku j̄tɔɔ. Á tiaɛ í lɔ si kuweɛ iyi ci ya tā do awɔ akā walakɔ kute akā do iyi aa ne awɔ minji do kute minjiu fei nɔ a dasie ina iyi ci ya ku.

* 17:26 na ɲɲu, amaalu ɲa a kaa s̄a Si fee ɲɲa à ni, amai aɲa taka ɲɲa ɲa a kù ne ku s̄a. Nɔ do yaase bɛɛbe ine ɲa aa mà iyi Jesu ɲɲu iyi í je Amai Ilaaɔ kù ne ku s̄a.

9 Bii í nò í je ijuei wa dasie dulum, nyaa í nyoò ku jìde. Á tiaé í ló si kuwée iyi ci ya tá do iju aká do iyi aa ne iju minji fei nò a dasieò ina iyi ci ya ku.

Mòndai angudá iyi í nyo à tasieu (Cò Luku 15:3-7)

10 Jesu í sò ña má í ni, í ce laakai í maà donda baa ine akáí amu ñau ña. Ntò ntò ñ wa n sò ñei, amaleka woo degbe ñña ña à ya maa leekli ajo fei si wajui Baam iyi í wa lele. [

11 Amu Amai Amané ñ naa ku faaba ine ña iyi à nyòí.]

12 Beirei í waa lasabu ña. Bii ine go í ne angudá cò nò akáé í nyo, kaa jò cò faká kù wa siu titá si geete bii à wau koo dede aká iyi í nyo wa?

13 Ntò ntò ñ wa n sò ñei, bii í yoo, á ne ino didò nla nla na irie ku re baa cò faká kù wa si iyi kù nyòu.

14 Béebe moi, Baa ññe iyi í wa lele kù bi baa ine akáí ama keeke ñau ku nyò.

Bei aa ce bii woo dasi naane go í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naane go í ce dulum, bò bi tee awò aká nò í jò ku mà yaasei dulum nòu. Bii í gbò ideé, ì baaé wa má si kpáa jiidai.

16 Amma bii í kò ku gbò ideé, dede ine aká wala minji si bei kukòí ideí Ilaaò wa fò. I bò bi tee ña, nò ine ñau aa je seerdaí ideu fei.

17 Bii í kò ku gbò ide ñña, sò ineí igbe ñau. Bii í nò í kò ku gbò baa ideí ineí igbe ñau, í dooe bei hai dasi naane walakò bei woo gba fiái lempoo.

18 Ntò ntò ñ wa n sò ñei, mii iyi í kòsi si andunya fei ña, lele mò á kòsi. Nò mii iyi í jesi si andunya fei ña lele mò á jesi.

19 Ñ wa n sò ñe má iyi bii amané minji í ce anu aká si andunya ihé a tòò ngògò, Baam iyi í wa lele á mu ñña,

20 domi tengi bii amané minji wala meeta í tótò à waa ce kutò do irim, ñ wa si anini ñña.

Amaaé iyi í kò ku cea kpaasie suuru

21 Ñòí Pieé í bò bi Jesu í beee í ni, Laféé, bii kpaasim í ceem kurara ise feloi an ceaa suuru. Hee ise gbéeje?

22 Ñòí Jesu í jéaa í ni, aawo. N kaa n sòe iyi andí ise gbéejei, amma aa ceaa suuruí ise kitaò féewa tuuba méeje.

23 Sotí í gbò faaji go iyi wa nyisi bei bommai Ilaaò í ye. Ilaalu go wa bi ku ce dooi gbeseé iyi amaaéé ña à waa mu.

24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ñaí à naaò ine go wa be, iyi wa mu gbeseé í to baa fòtò ciwa nkpò nkpò*.

25 Si bei inéeu kù ne mii iyi á sàò gbeseu, ñaí lafééé í ni a taa bei aru, ññu do aboe do amaaéé ña do mii iyi í ne fei á sàò gbeseu.

26 Ñòí amaaééu í gule si wajui laféééu wa tóòe suuru í ni, yòkòom suuru an sàe mbe fei.

27 Nò laféééu í ce araareé í kpa gbeseu nò í jòé í ne.

28 Iyi amaaééu í fita hai be gbaká, nò í kò amaaéé kpaasie go iyi wa mu gbeseé zakai kpekele cò. Ñòí í bataé í te kòóé í ni, sàam gbeseu iyi í waa muu.

29 Ñòí kpaasieú í gule si wajue í tóòe suuru í ni, yòkòom suuru an sàe gbeseé.

30 Amma kù je, nò í jò à dasi kpaasieú piisòò hee koo sàò gbeseu fei ku tá.

31 Ñòí amaaéé iyi à gbe ñau à ye bei í ce nò ino ñña fei í fò, ñaí à koo à sisia lafééé ñña yaasei ideu fei.

32 Ñòí laféééu í kpoo í ni, awò amaaéé laalo, í jò iyi í tóom suuru ñ kpa gbeseéu feii mée.

33 Awò mò í ne í ce araareí amaaéé kpaasieí wo si bei í ceé.

34 Nò idoi laféééu í kò, ñaí í jò à dasie piisòò si awò woo kpá ine ña iju hee koo sàò gbeseu fei ku tâu.

35 Ñòí Jesu í ni, beébe moi Baam iyi í wa lele á ce ññe, iné iyi í ci ya cea kpaasi ññe ña suuru do ino aká.

19

Jesu wa fò ideí ñje ku kòí abo do məkò (Cò Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fò ideu í tá nò í ne hai ilei Galilee í bò íkpa ilei Zudee iyi í wa icei idoi Zuudééu.

2 Ñòí zamaa nla go wa tooé nò í jò bòò ña à ba iri.

3 Ñòí Farisi go ña à naa bi tee ku ba a cò laakae. Nò à beee à ni, amané í ne kpáa ku kòsi aboe si ide baa yooma fei?

4 Nò í je ñña í ni, í kù cio iyi kukòí ideí Ilaaò wa fò ña? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ñaí inéməkò do inaabo.

5 Nò í ni má, na ññu, məkò á jò iyeò baaé nò ññu do aboe a maa weé nò aña minji fei a baa a je ara aká.

6 Si beébe a kù je aña minji má, ara aká deí à je. Na ññu, amané kù ne ku féefe mii iyi Ilaaò í tótò.

7 Nò Farisi ñau à beee à ni, bii beébei, na mii í ce Moizi í na wooda í ni ine iyi wa bi ku kòsi aboe ku ceaa tiaí ñje ku kò ku bei ku kòsié.

8 Nò Jesu í je ñña í ni, Moizi í jò í waa lele abo ññe ñai na ido kulele ññe. Amma waati iyi Ilaaò í taka amané kù je beébe.

9 An sò ñe, ine iyi í kòsi aboe nò kù je na sakara, nò í so mmue, ññu takae í ce sakaraí.

10 Ñòí məcəe ñau à sò à ni, bii beébei sí gáméí aboò məkò í tia a maà ya so ñje.

11 Nò Jesu í ni, ide iyi í wa n fò nsei, kù je ine feii á yòkò ku gbò yaaseé, bii kù je ine ña iyi Ilaaò í mu ñña gbugbàe.

* 18:24 *dubu ciwa nkpò nkpò*: Si fee ñña à ni talá dubu méeewa. Talá aká fei fiái icei adò maatú iyi à ya sàa ine aká.

12 Mii iká iká iyi wa ganji ine nja nje ku so í kpa. Ine gó nja beɛbei à bí nja do, a kaa yóko dei. Ine gó nja mɔ amane njaí à ce nja beɛbe. Ine gó nja mɔ a kù bí abo ku so ku ba a ce iceí bommai Ilaaš jiida jiida. Ine iyi á yóko ku gba ideu ku gbaa.

*Jesu í weea ama keeke nja
(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)*

13 Si anyii nju, ine nja à gbá ama keeke nja à naa Jesu wa ku le si nja awɔ nɔ ku ce nja kutɔɔ. Amma mɔcɔe nja à waa gbagba si nja.

14 Njoi Jesu í sɔ nja í ni, í jò amu nja a naa bi tom, í maà ganji nja, domi bommai Ilaaš í je ti ine nja iyi à jò nja.

15 Njoi í le nja awɔ si iri nɔ í ce nja kutɔɔ í bei í ne hai be.

*Idei awaasú ilu fia gó
(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)*

16 Ajɔ nju gó mɔko gó í naa bi Jesu nɔ í beee í ni, Mɛetu, mii jiida yoomai an ce n baò kuwee hai tá.

17 Nɔ Jesu í beee í ni, na mii í ce ì waa beem ideí jiida ku ce. Ilaaš nju akáí í je jiida. Bii ì bi í ba kuwee iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaš nja.

18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma njaí. Nɔ í sɔ í ni, maà kpa ine, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ í maà jea ine gó seeda ibo.

19 Jirima iyeò baæ, nɔ í bi kpaasie bei ì bi aræ.

20 Nɔ awaasú í ni, ñ wa n jirima iyi be fei tá, mii í gbe n ce má.

21 Njoi Jesu í sɔ í ni, bii ì bi í kɔ dee dee, koo ta mii iyi ì ne fei, nɔ í kpɛa ilu are nja fia. Bii ì ce beɛbe aa ba amani jiida lelei A5. Si anyie nɔ í naa í toom.

22 Iyi awaasú í gbo beɛbe njoí í sinda í ne do inɔ kufɔ domi ilu amani nla nlaí.

23 Njoi Jesu í sɔ mɔcɔe nja í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ njeí, á gaabua ilu fia ku lo tengi bii Ilaaš í je bommae.

24 Nɔ an sɔ nje má iyi á faalaa kpookpo ku lo si iwoi abee do iyi ilu amani á loò tengi bii Ilaaš í je bommae.

25 Iyi mɔcɔ nja à gbɔ ideu njoí à biti kaa kaa, nɔ à ni, bii beɛbei, to, yooi á ba faaba.

26 Njoi Jesu í cɔ nja nɔ í ni, bi amane njaí kaa ce, amma Ilaaš á yóko ku ce fei ndee.

27 Njoi Pie í sɔ í ni, wee á jò mii fei tá à waa tooe. To, yoomai á na ku je tu wa.

28 Nɔ Jesu í sɔ nja í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ njeí, waati iyi Ilaaš á ce mii fei titɔ nɔ amu Amái Amane n maa n buba si batai bomma ilu amboem, inje amane maateeeji iyi ì waa toom nja ihɛ, inje mɔ aa buba si batai bommau í kiitií dimi maateeeji inei Izireli nja.

29 Nɔ ine baa yooma iyi í jò kpasɛe wa, walako igbá do ifæ nja, walako wecfe nja, walako baæ, walako iyee, walako amaæ nja, walako ikoe nja na irim, á ba ribaæ ikò cfo, nɔ ku ba kuwee hai tá má.

30 Amma ine nja iyi à je inei waju nja si nsei, nkpɔ nja á na ku je inei anyi, nɔ inei anyi nja mɔ, nkpɔ nja á na ku je inei waju.

20

Mɔndai ilu kpasɛ do gaanɔmae nja

1 Jesu í kpa nja nja mɔndau ihɛ í ni, ideí bommai Ilaaš í jò ideí ilu kpasɛ gó iyi í fita daadaako wa dede amaace ku baò nja ikoe.

2 Waati iyi í ba amaace nja anjaò nja à fɔ à gbɔa nje ku sá nja si bei à ya sáa woo ce ice si ajɔ aká, nɔ í ni a bɔ ikoi nja a koo a ce ice. Nɔ à koo.

3 Nɔ zakai isɔ mɛesá í fita má í koo í ba ine gó nja à waa buba si tafa a kù waa ce nkáma.

4 Nɔ í sɔ nja í ni, inje mɔ, í bɔ ikom í koo í ce ice nja. An sá nje si bei í jò.

5 Njoi à koo. Njoi ilu kpasɛu í fita má zakai dasá, do ale zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akáui í ya fɔ.

6 Ale zakai isɔ miu njoí í fita nɔ í ye ine gó nja má à waa buba. Njoi í bee nja í ni, na mii í ce ì waa buba ihɛ ngbe ngbe hai daako nja.

7 Njoi à jeaa à ni, si na iyi í jò ine káma kù dasi wa iceí. Njoi í ni, to, inje mɔ í bɔ ikom í koo í ce ice nja.

8 Iyi í to ale zakai kulɔi inunu njoí ilu kpasɛu í kpe ine ngboi amaacee nja í sɔ í ni, kpe gaanɔma nja wa, sá nja fia nja, sinti hai bi inei ankáanyi nja hee ku koo si ine sinte nja.

9 Ine nja iyi à sinti ice ale zakai isɔ miu nja à naa à gba fiaí iceí ajɔ aká.

10 Amma iyi à to si ine sinte nja à tamaa bei ti nja á re beɛbei. Amma fiaí iceí ajɔ aká à sáa nja mɔ.

11 Iyi à ye fiaú beɛbe njoí à wasi ku gbagba si ilu kpasɛu.

12 Á waa ni, ine nja iyi à naa ankáanyiu isɔ akáí à ce ice nɔ ì sá nja bei awa iyi à ce ice si inya gbáa hai daako hee à gbeseji.

13 Njoi ilu kpasɛu í sɔ ine aká nja í ni, kpaasim, n kù takie, domi í jesi í gba fiaí iceí ajɔ aká, mà kù je beɛbe.

14 To, gba fiaí í ne. Ñ bi n sáa inei ankáanyiu ihɛ bei awɔ mɔ.

15 Kù je bei ñ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jò ñ ce jiidai.

16 Njoi Jesu í ni, beɛbe mɔ inei anyi nja aa na á je inei waju, nɔ inei waju nja mɔ a na á je inei anyi nja.

*Jesu wa fɔ ideí ikue do kujfe ise gbɛetasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)*

17 Njoi Jesu í dasi kpáa wa bɔ Zeruzalemu. Nɔ í nya mɔcɔ maateeeji nja iká, njoí í sɔ nja si kpáa í ni,

18 wee à waa bɔ Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amái Amane a dasim awɔi ine ngboi woo weei Ilaaš nja do woo kɔ ine nja si wooda nja. Aa ye taalem a ni a kpa.

19 Si anyie nɔ a dasim si awɔi dimi mmu nja, aa yaakom, nɔ a tɛem kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si

jii ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jɪ mǎ hai si bale.

Mii iyi iyei Zaaki do Zǎa í tǎo Jesu (Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nɲu nɔi iyei amai Zebedee ɲa í naa bi Jesu do amaɛ ɲa nɔ í gule si wajue ku tɔɛ ngɔgɔ.

21 Nɔ Jesu í beɛɛ í ni, mii ì bi. Nɔi í ni, si waati iyi aa naa í je bomma, jɔ ama minjim ɲau ihɛ, inɛ akā ku buba awɔ nɲɛ, inɛ akā mɔ awɔ cangae.

22 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔ minji ɲau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔm ɲa mɔm. Aa yɔkɔ í temuad ijuukpǎ iyi an ye ɲa? Nɔ à ni ɲa aa yɔkɔ.

23 Nɔ í sɔ ɲa mǎ í ni, ntɔi, aa ye ijuukpǎ iyi an ye ɲa. Amma kù je amui an cica inɛ ɲa iyi aa buba si canga do nɲɛm. Bi ku bubau be, inɛ ɲa iyi Ilaaɔ Baam í cea sɔɔlue ɲai aa buba si.

24 Nɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ɲau à gbɔ ideu nɔ idɔ ɲa í kɔɔ minji ɲau.

25 Nɔi Jesu í kpe ɲa fei í sɔ ɲa í ni, inɲɛ mɔ ì mà ɲa si andunyau ihɛ ilaalu ɲau à ya maa taa inɛ ɲa ɲa gbugbǎi. Nɔ inɛ ngbo ɲa ɲa mɔ a maa nyisi yiiko ɲa.

26 Amma bi tu ɲɛ kaa ce beɛbe. Inɛ nɲɛ iyi wa bi nɲu ku je inɛ ngbo, nɲui á je woo ce nɲɛ ice.

27 Beɛbe mɔi inɛ iyi wa bi nɲu ku je woo cua nɲɛ, á je aru nɲɛ.

28 Beɛbe mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ɲa a ceem ice, amma amui an ce ɲa ice, nɔ n na kuwɛɛm n yaɔ inɛ nkɔɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ fɛɛju minji go ɲa à ye ilu (Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛneu Jesu do mɔcɔɛ ɲa à to Zeriko nɔ à waa fita hai be. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla go wa too ɲa.

30 Wee fɛɛju minji go ɲa à waa buba itɪ kpǎa be, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Nɔi à dɔ anu à maa ni, Lafɛɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa.

31 Nɔ zamaau wa la si ɲa wa ni a coko. Amma béi à waa ni a cokou, beɛbe mɔi à ya dɔ anu hee lele à maa ni, Lafɛɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa.

32 Nɔi Jesu í leekɪ í kpe ɲa í bee ɲa í ni, mii ì bi n ce nɲɛ.

33 Nɔi à jɛaa à ni, Lafɛɛ, à bi ka ye ilui.

34 Nɔ Jesu í ce araare ɲa í lu iju nɲau. Nɔ gbakǎ inɛ ɲau à ye ilu nɔ à waa tooe.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu (Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zǎa 12:12-19)

1 Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à mɔsi isɛɛnɛ ɲa nɔ à maai Zeruzalemu wa. À to Betifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í be mɔcɔ minji go ɲa

* 21:9 à waa saabuɛ Do feeri gereki hozanai à ya ni.

2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nɲɛu be, aa ye bii gbankɛle go wa so do amaɛ. I fǔ ɲa í naam wa ɲa.

3 Bii inɛ go wa bee ɲɛ ide go, í jɛaa í ni, Lafɛɛi í nɛ bukaata ɲa. Inɛɛu á jɔ í naaɔ ɲa wa ɲa.

4 Nɲu ɲau be í cei ku ba idei walliu ku kɔ iyi í ni,

5 I sɔ inɛi Sɔɔ ɲa, i ni, I cɔ ilaalu nɲɛ wa naa bi tu ɲɛ.

Amanɛ kurɔi. Si gbankɛleui í gǔ,

Si amaɛ. Mɛɛmu ku so asoi.

6 Nɔ mɔcɔ ɲau à koo à ce bei í sɔ ɲau.

7 À naaɔ gbankɛleu do amaɛ wa, à tɛ acɔ ɲa si antaɛ nɔ Jesu í gǔ.

8 Nɔ si zamaau inɛ nkɔɔ í tɛ ibɔɛ si kpǎau. Inɛ go ɲa mɔ à da amaawɔi jii ɲa à tɔ si kpǎau.

9 Inɛ ɲa iyi à waa cua Jesu do inɛ ɲa iyi à waa tooe fei à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui Davidi, à waa saabuɛ. Aɔ Lafɛɛ ku weɛɛ, awɔ iyi ì waa naa do irie. Ka saabu Ilaaɔ hee lele*.

10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalemu, inɛi iluu fei í biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ.

11 Nɔi zamaau í je í ni, Jesu waliui, inɛi Nazareti si ilei Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɔ (Cɔ Maaku 11:15-19; Luku 19:45-48; Zǎa 2:13-22)

12 Nɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi í to be í lele woo ta iwɔ ɲa do woo ra ɲa iyi à wa be. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ɲa, do kitǎi woo ta ankasiidi ɲa.

13 Nɔ í sɔ ɲa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ í ni ilei nɲu ile bi ku tɔɔi á je. Amma inɲɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ɲa.

14 Nɔi fɛɛju do ilu kute akǎ go ɲa à naa bi Jesu kpasɛi Ilaaɔ be nɔ í jɔ à ba iri.

15 Amma inɛ ngboi woo weɛi Ilaaɔ ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau, idɔ ɲa í kɔ iyi à ye maamaake ɲa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ɲa à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ.

16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bei ì gbɔ iyi à waa fɔ mbe? Nɔ í je ɲa í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihɛ, ì kù cio ideɛ ɲa tengi bii à ni, Ilaaɔ í jɔ à gbɔ saabuɛ hai si gelei amu ɲa do si gelei ama kpɔtɔɔ ɲa.

17 Si anyii nɲu, í jɔ ɲa í nɛ hai ilu be í koo í sǔ Betani.

Jesu í ceekpe jii ndii figi (Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumǎɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani wa nyi Zeruzalemu, nɔ ari wa kpaɔ.

19 Nɔi í ye jii ndii figi go itɪ kpǎa be, nɔ í yaa sie. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ɲai í nɛ. Nɔi í sɔ jii nɔu í ni, awɔ ì kaa so mǎ ajɔ kǎma. Nɔ gbakǎ jii nɔu í gbɛ.

20 Iyi mæco ŋau à yoo, ŋoi à bitì. À bee Jesu à ni, beirei í ce jìi ndii figiu ihē í gbe anu akā beɛbe.

21 Njoi Jesu í je nja í ni, ntò ntò ñ wa n sɔ ŋei, bii ì dasi naane nò í kù waa sika ŋa, aa yɔkò í ce bei ñ cea jìi nòu ihē ŋa. Nò kaa je baa iyi be nɲu akā, aa yɔkò í sɔ iri kutau ihē ŋa í ni ku dede hai be koo dásí tenku, á nò ku koo.

22 Bii ì dasi naane ŋa, mii iyi í tɔɔ Ilaaɔ fei, aa ba ŋa.

*Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)*

23 Njoi Jesu í to Zeruzalemu nò í bɔ bantumai kpasēi Ilaaɔ má wa kò ine ŋa si cio. Njoi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do ine ngbo ŋa à naa bi tɛɛ, à beɛɛ à ni, mii ŋa iyi í waa ceu ihē, yooi í nae kpāa iyi í waa cooɔ. Do yiikoi yooi í waa cooɔ.

24 Njoi Jesu í je nja í ni, amu mɔ an bee ŋe ide gɔ. Bii ì yɔkò í jɛɛm ŋa, amu mɔ an sɔ ŋe ine iyi í nam yiiko ñ wa n ceɔ mii ŋau ihē.

25 Hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiò ine ŋa inyi. Hai bi Ilaaɔ de, mà hai bi amane ŋa. Njoi à busi nje à waa ni, beirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii ì jɛaa à ni Ilaaɔi, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zāa naane.

26 Nò wee njo kaa jò ka ni hai bi amane ŋai. Bii à ni hai bi amane ŋai, zamaau á ye taale nwa si na iyi í jò ine fei í jesi iyi Zāa waliii kam kam.

27 Njoi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nò Jesu mɔ í sɔ ŋa í ni, debei, amu mɔ n kaa n sɔ ŋe yiikoi ine iyi ñ wa n ceɔ mii ŋau ihē.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nja mɔndau ihē í ni, beirei ì waa lasabu ŋa. Mòka gɔ í ne ama inemòko minji. Nò í sɔ ine sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom í koo í ce ice nnyi.

29 Nò í ni, n kaa n koo. Amma do ankāanyi í ce lasabu mmu nò í koo.

30 Nò mòkòu í koo í sɔ ama minjisiaeu mɔ beɛbe, nò amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba. Amma kù koo.

31 Si ama minji ŋau yoo njai í ce idɔɔbii baɛɛ. Njoi à ni, ine sinteu. Njoi Jesu í sɔ ŋa í ni, ntò ntò ñ wa n sɔ ŋei, woo gba fiaf lempoo do inaabo woo ta icu ŋa aa tako ŋe a lɔ si tengi bii Ilaaɔ í je bomma.

32 Ñ wa n fɔ beɛbe si na iyi í jò Zāa í naa ku nyisi ŋe kpāa jiiɔa, nò í kù dasie naane ŋa. Woo gba fiaf lempoo do woo ta icu ŋai à dasie naane. Amma ŋje, do iyi í ye idɔ ku kpaasi ŋja ŋa fei í kù kpaasi idɔ nɲe í dasie naane ŋa.

*Mɔndai gaanɔɔma laab ŋa
(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20:9-19)*

33 Njoi Jesu í sɔ ŋa má í ni, í gbɔ mɔnda gɔ má ŋa. Ilu kpasē gɔ í ce ikoe, nò í lɔ si jìi ndii rezɛɛ ŋa nò í ce kaa í kaakoɔɔ. Nò í ce bi ku fɔ inyii isoe. Nò í cā tafa bii ku degbe ikou. Njoi í sɔ

gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooɛ, í bei í bɔ ilu koo kpe be.

34 Waati iyi isoi jìi nòu í jìta í to ku ka, ŋoi í be amaace ŋa wa bi woo logoo ŋau a koo a gba iyi í je ti nɲu wa.

35 Amma gaanɔɔma ŋau à dede à wo si ŋa, à cā ine akā, nò à kpa ine akā má, nò à ta ine mɛɛtasiau mɔ kuta à kpaɛ.

36 Nò ilu ileu í be si ŋa amaace gɔ ŋa wa má. Ine nɲu ŋa à kpɔ à re baa inei tako ŋau. Do nɲu fei, à ce nɲa bei à cea inei tako ŋau.

37 Si anyii anja fei í be si ŋa ama abíe wa, í ni, aa jirima amam.

38 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à ye amau à fɔ anja duusɔɔ à waa ni, í cɔ ine iyi á na ku je tubuu. I naa wa ka kpaɛ nò ileu ku baa ku je tu wa.

39 Njoi à muu à fitaɛ hai inɔ kaau à koo à kpaɛ.

40 To, waati iyi ilu ileu á naa, beirei á cea gaanɔɔma ŋau.

41 Njoi à jɛaa à ni, á kpa ine laab ŋau kaa ce araare nja nò ku de gaanɔɔma mmu ŋa ku dasi ŋa si ileu, ine ŋa iyi bii isoi jìi nòu í jìta aa ya náa iyi í je tɛɛ.

42 Njoi Jesu í be ŋa í ni, í kù cio iyi ihē si kukoi idei Ilaaɔ ŋa ba. Í ni, Kuta iyi woo ma ŋa à kasiu Nɲui í baa í je kuta sintei icui ileu. Aɔ Lafɛi í coo, nò í mu wa bitì.

43 Nò Jesu í ni má, ñ wa n sɔ ŋei, Ilaaɔ á gba bommaɛ hai bi tu ŋe ku na dimi mmu ŋa iyi à waa ce idɔɔbie. [

44 Ine iyi í cuku si kutau ihē, kutau á legɛɛi. Ine iyi í nò í bata mɔ á lalo lafɛi nekɔ nekɔ.]

45 Iyi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋau do Farisi ŋau à gbɔ mɔndai Jesu ŋau, à mà iyi anjai wa fáa.

46 Njoi à waa de kpāa bei aa ce a muu. Amma à waa ce njozi zamaau si na iyi í jò à dasi naane iyi waliii ntò ntò.

22

*Mɔndai ijei abɔɔɔ
(Cɔ Luku 14:15-25)*

1 Njoi Jesu í sɔ ŋa ide do mɔnda ŋa má í ni,

2 í gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi ŋe bei bommai Ilaaɔ í ye. Ilaalu gɔ wa cea amaaɛ abɔɔɔ,

3 nò í be amaace ŋa í ni a koo a kpe ine ŋa iyi à kpe abɔɔɔu wa. Amma ine ŋau a kù waa bi ku naa.

4 Nò í be amaace mmu gɔ ŋa má í ni, í koo í sɔ ine ŋa iyi í kpe ŋau í ni ñ tá sɔɔlu. Kete kombo ŋa do mɛɛmu ku ne ikpo gɔ ŋai ñ kpa nò à ce icei fei ndɛɛ à tá, a naa wa bi ku ce abɔɔɔu.

5 Amma ine ŋa iyi à kpe ŋau a kù saaluɛ mɔm, ine fei í ne wúaa. Ine gɔ ŋa à ne iko nja, ine gɔ ŋa mɔ à ne sɔa ŋa.

6 Gɔgɔ ŋa à mu amaace ŋau à cā ŋa à kpa ŋa.

7 Njoi idai ilaaluu í kɔ nò í be soogee ŋa à koo à kpa woo kpa ine ŋau nò à dasi ilu nɲau ina.

⁸ Njoi í s3 amaacee n̄au má í ni, to, ij̄ei abòd̄su í j̄la, amma ine n̄a iȳi ñ tako ñ kpe n̄au a kù jòð ij̄eu b̄e má.

⁹ Na n̄ju, i b̄o si tafa n̄a i kpe ine n̄a iȳi à wa b̄e fei wa n̄a.

¹⁰ N̄o amaacee n̄au à b̄o si tafa n̄au à t̄ot̄o ine n̄a iȳi à wa b̄e fei wa, hai ine j̄iida do ine laab̄o n̄a, n̄o abòd̄su í k̄o do aman̄e.

¹¹ Iȳi ilaaluu í l̄o ile bi ku ce abòd̄su, í c̄o ine n̄a iȳi à naa ku j̄eu, n̄o i ba wee, ine ak̄a kù waa dasi j̄ineí abòd̄s̄ iȳi í na n̄a.

¹² Njoi í beee í ni, kpaasi, beirei í ce í l̄o wa ih̄e í kù waa dasi j̄ineí abòd̄s̄. N̄o inēeu kù ni ide k̄ama.

¹³ Njoi ilaaluu í s3 amaacee n̄a í ni, í d̄í aw̄e do isee n̄a n̄o i soo í nȳo angule si ilu kuku, tengi bii ine n̄a aa lesi aw̄o si iri a kpata.

¹⁴ N̄o Jesu í ni má, do iȳi Ilaa3 í kpe ine nk̄p̄o fei, ine iȳi í cica kù kp̄o.

Fiai lempoo ku s̄a

(C̄o Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

¹⁵ Waati beebe Farisi n̄a à koo à t̄ot̄o à waa busi n̄je a ba a lea Jesu taai ide.

¹⁶ Njoi à b̄e m̄oc̄o n̄ja ḡo n̄a do ineí Herodu ḡo n̄a bi t̄e. Iȳi à to n̄joi à ni, M̄eetu, à má iȳi í ya f̄o nt̄o, n̄o ñ waa k̄o ine n̄a si ideí Ilaa3 do nt̄o. Beeb̄e moi í kù waa ce njoi ine ḡo, domi í ci ya c̄o ij̄ui aman̄e n̄a.

¹⁷ Na n̄ju, s3 wa b̄ei í ye. Í s̄fa ka s̄aa ilaaluu Sezaa fiai lempoo? Ma ka maà s̄aa.

¹⁸ Wee Jesu í má lasabu n̄ja iȳi à waa ce t̄a, n̄joi í s3 n̄a í ni, n̄je ilu muafiti n̄a, na mii í ce ñ waa leem taai ide n̄a.

¹⁹ I nyisim k̄pekele iȳi ñ ya s̄aò lempoo wa n̄a. N̄o à nyisie k̄pekele ḡo.

²⁰ N̄o Jesu í beee n̄a í ni, fotooi yooi í wa si k̄pekeleu ih̄e na irii yooi í wa si.

²¹ N̄o à ni, ti Sezaai. Njoi Jesu í s3 n̄a í ni, to, deb̄ei í s̄aa Sezaa iȳi í je t̄e n̄a, n̄o ñ s̄aa Ilaa3 m̄o iȳi í je t̄e n̄a.

²² Iȳi à gb̄o ideu beebe, n̄joi à biti à j̄ò à n̄e.

Idei kuj̄ti iku n̄a

(C̄o Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

²³ Si aj̄o ak̄au Sadusi ḡo n̄a m̄o à naa bi Jesu má. An̄jai à ya maa ni iku n̄a a kaa j̄l. Iȳi à to wa bi Jesu n̄joi à beee à ni,

²⁴ M̄eetu, Moizi í ni bii ine ḡo í ku í j̄ò aboe n̄o kù biò ama, if̄oe ku so jaa3u ku ba ku b̄ia igb̄ae ama.

²⁵ Wee si in̄o nwa ine m̄eje ḡo n̄a à w̄e iȳi à je amai baa ak̄a. Igb̄a n̄ja í so abo n̄o kù biò ama n̄o í ku í j̄ò if̄oe jaa3u.

²⁶ Beeb̄ei ine minjisiau m̄o í ce, do m̄etasiauu, hee í koo í k̄asiò aman̄e m̄ejesiauu.

²⁷ Si anyii n̄ja fei n̄o abou m̄o í na í ku.

²⁸ To, aj̄o iȳi iku n̄a aa na a j̄l, aboi yoo n̄jai à je, si beí n̄ja fei à soo aboi.

²⁹ Amma Jesu í je n̄ja í ni, ñ waa rara n̄jai si na iȳi í j̄ò í kù mà gbugb̄ai Ilaa3 n̄a hee má je mii iȳi kukoi idee wa f̄o.

³⁰ Nt̄o nt̄o, si waati iȳi iku n̄a aa naa a j̄l, waati beeb̄e inem̄oko n̄a do inaabo n̄a a kaa so n̄je má, amma aa yei beí amaleka n̄a.

³¹⁻³² Iȳi í je ti ideí kuj̄ti iku n̄a, à k̄o wo à ni, Ilaa3 í ni n̄ju Ilaa3, Laf̄eí Aburhamui, do ti Izaaki, do ti Zakabu. I kù cio ideu be n̄a iȳi Ilaa3 í s3 n̄je? Ilaa3 kù je Laf̄eí iku n̄a, Laf̄eí ine n̄a iȳi à w̄eí.

³³ N̄o zamaa iȳi í wa b̄e fei í gb̄o cioi idee n̄o ideu í tosi n̄a.

Wooda iȳi í re

(C̄o Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

³⁴ Njoi Farisi n̄au à gb̄o iȳi Jesu í k̄amia Sadusi n̄au si ideu n̄o à t̄ot̄o má.

³⁵ Ine ak̄a n̄ja iȳi wa je woo k̄o ine n̄a si woodau wa bi ku c̄o laakai Jesu n̄o í beee í ni,

³⁶ M̄eetu, si wooda n̄au fei, yoomai í re.

³⁷ Njoi Jesu í j̄ea í ni, bi A3 Laf̄eí do id̄e fei do lasabu fei.

³⁸ N̄ju beí í je wooda sinte, n̄ju í n̄o í re n̄a.

³⁹ Minjisiau iȳi í too wee. Bi ine mmu n̄a beí ñ bi arae.

⁴⁰ Wooda minji n̄au beí à je icui ideí woodai Moizi do ti ideí walií n̄a fei.

Davidi do ine iȳi Ilaa3 í cica

(C̄o Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

⁴¹ Si beí Farisi n̄au à t̄ot̄o, n̄joi Jesu í beee n̄a ideu ih̄e

⁴² í ni, beirei ñ waa lasabu si ideí ine iȳi Ilaa3 í cica n̄a. T̄okui yooi í je. Njoi à j̄ea à ni, t̄okui ilaaluu Davidii.

⁴³ N̄o Jesu í beee n̄a í ni, bii beeb̄ei, beirei í ce Davidi wa kpoo Laf̄eí waati iȳi í f̄o do gbugb̄ai Hundeí Ilaa3 í ni,

⁴⁴ A3 Laf̄eí í s3 Laf̄eí m̄o í ni,

Buba si aw̄o nj̄em ih̄e Hee n̄ ce m̄beee n̄a bi ku lesi isee.

⁴⁵ N̄o Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Laf̄eí, beirei á ce ku je t̄okue má.

⁴⁶ N̄o baa ine ak̄a n̄ja kù ȳok̄o ku j̄ea ide k̄ama. N̄o hai waati beeb̄eu ine ḡo kù beee ide ḡo má.

23

Muafitii Farisi do woo k̄o ine n̄a si wooda n̄a

(C̄o Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

¹ Njoi Jesu í s3 zamaa do m̄oc̄e n̄au,

² í ni, woo k̄o ine n̄a si wooda n̄au do Farisi n̄au, n̄jai à s̄asi agbei Moizi à waa sisi woodae.

³ Na n̄ju, í ya gb̄o ide n̄ja n̄o ñ ce mii iȳi à waa s3 n̄je fei. Amma ñ maà ya ce kookoosu beí à waa ce, domi ide iȳi à ya f̄o a ci ya ceò ice.

⁴ À ya d̄í aso ku wo a maa k̄aa ine n̄a, amma n̄ja taka n̄ja a ci ya j̄esi a luu baa do amaaw̄o ak̄a.

⁵ Kookoosu n̄ja iȳi à waa ce fei à waa cooi ku ba a ye n̄aò. Beeb̄ei à ya d̄í ama tia iȳi í la í

re ti kpaasi na nɔ a dasi jaba nna ikū sisɔ iyi í re ti kpaasi na si ití do ile *.

⁶ Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku je jingau na do kitáí inɛ ngbo na ile bii á ya ce kutótɔ na.

⁷ À ya bi inɛ na a maa ce anja fɔɔ si bantuma do bɛɛɛ nɔ a maa kpe na lafɛɛ.

⁸ Amma inɛ, i maá ya jò a kpe nɛ lafɛɛ, domi inɛ fei saa nai, nɔ Lafɛɛ aká lege legei i nɛ na.

⁹ Nɔ i maá kpe inɛ káma Baaba si ile ihɛ na, domi inɛ akáí i je Baa nɛ. Nɛni í wa lele.

¹⁰ Nɔ i maá ya jò a kpe nɛ ilaalu na domi ilaalu aká lege legei i nɛ na, nɛni í je inɛ iyi Ilaaó í cicau.

¹¹ Inɛ iyi í je inɛ ngbo nɛ nɛni í nɛ ku je woo ce icɛ nɛ.

¹² Inɛ iyi í so araɛ lele, aa kayeei, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í ye taalei Farisi na do woo kɔ inɛ na si wooda na na muafiti na

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Jesu í ni, inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i waa climbɔa inɛ na kpáai bommai Ilaaó na. Inɛ taka nɛ, i kú jesi i lɔ na, nɔ inɛ na iyi á bi ku lɔ, i waa ganji na na. I

¹⁴ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i ya maa ce kutótɔ sisɔ na ku ba inɛ na a ni inɛ inɛ jüda nai. Nɔ wee mii iyi jaaó na á nɛ fei i ya gbaa nai. Na nɔi í jò ijuukpá nɛ á la ku re.]

¹⁵ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i waa dabii bii fei na, i waa nɛ si tenku do si ile fei i waa dede baa inɛ na iyi aa ba i kpaasi idɔ nɛ na. Nɔ bii i ba na i ya sinda lafɛɛ nai ku je inɛ iyi á nɛ a dasie ina iyi ci ya ku ku re baa inɛ taka nɛ ise gbeɛi.

¹⁶ Inɛ fɛɛju nai iyi i waa mu goloi fɛɛju na, aa ye ijuukpá na. I ya maa ni na, bii inɛ í ceekpe do kpasɛi Ilaaó kú je taale baa bii kú kɔɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasɛu, tilasii ku kɔ ideu.

¹⁷ Inɛ fɛɛju nnyɛi nai. Yoomai í la í re. Wurau? Mâ kpasɛ iyi í jò wurau í je ti Ilaaó.

¹⁸ Nɔ i waa ni má na, bii inɛ í ceekpe do bi kuwee kú je taale baa bii kú kɔɔ, amma bii í ceekpe do inai kuwee, tilasii ku kɔ ideu.

¹⁹ Inɛ fɛɛju nai. Yoomai í la í re. Inai kuwee? Mâ bi kuwee iyi í jò inai kuwee í je ti Ilaaó.

²⁰ Na nɛni, inɛ iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeɔ.

²¹ Inɛ mɔ iyi í ceekpe do kpasɛi Ilaaó, hee do Ilaaó iyi í wa be feii í ceekpeɔ.

²² Inɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee do batai bommai Ilaaó do Ilaaó takae iyi wa bubá beí í ceekpeɔ.

²³ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i waa na Ilaaó hee do zakaai nyau ayɛ nɛ, amma i waa gbeje mii iyi í la í re si wooda na. Mii nau i je idɔɔbii Ilaaó ku ce do araare ku nyisi do ilu naane ku je. Nɛni nau beí í jò i ce na, nɔ i maá gbeje iyi í gbe nau.

²⁴ Inɛ fɛɛju nai iyi i waa mu goloi fɛɛju na. I waa coo inyi nɛ na kokoo na nɔ i beí i waa mió kpookpo na.

²⁵ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na si na iyi í jò anyii kɔɔfu do ti jɛɛ nai i ya wiɛ na, amma hai si bine laalɔ do ilei i baó mii ndii inɛ na.

²⁶ Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi jɛɛ titá, anyiu mɔ ku beí ku má.

²⁷ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i ye nai beí bale iyi á josi mii fufu ku ba anyie ku sía, amma inɛ kúkúí amanɛ do konkombi wa kɔ si.

²⁸ Bɛɛɛ mɔi inɛ taka nɛ, bii inɛ na á waa ye nɛ, inɛ inɛ jüda nai, amma si idɔ nɛ muafiti do laalɔ wa kɔ.

²⁹ Inɛ woo kɔ inɛ na si wooda na do Farisi na, inɛ ilu muafiti nai. Aa ye ijuukpá na, si na iyi í jò i waa teese balei walii nau, nɔ i waa ce booda si ti inɛ dee dee nau mɔ má na.

³⁰ Nɔ i waa ni na, bii í je si waatii bala nwa nai á dede wɔ a kaa ka dasi baa nwa si walii nau ku kpa.

³¹ Inɛ taka nɛ i waa nyisi iyi inɛ tɔkui inɛ na iyi á kpa walii nau.

³² To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala nɛ na á sintiu.

³³ Inɛ inɛ buu na beí njo wukuku. I kú nɛ beí aa ce i saa ina iyi ci ya kuu na.

³⁴ Na nɛni, i de ití i gbo, an bɛ nɛ walii na wa do ilu bisii na do woo mà tia na. Si inɔ nɛna aa kpa gɔgɔ na, nɔ i kpakpa gɔgɔ na mɔ si jli ku gaaɔ, gɔgɔ na mɔ nɔ i te nɛna kpótɔɔ ile bii i ya ce kutótɔ nɛ na, nɔ i lele na si ilu na fei.

³⁵ Na nɛni, ijuukpáí woo kpa inɛ dee dee nau fei á je si iri nɛi. Abelií i je inɛ dee dee sinte iyi í kpa na. Zakari amai Baraki iyi í kpa si afei kpasɛi Ilaaó do bi kuwee nau, nɛni í je inɛ ankáanyi iyi í kpa na. Ikui inɛ dee dee nau be fei, hai Abeli hee ku koo si Zakari, inɛi aa ye ijuukpáɛ na.

³⁶ Ntɔ ntɔ, ñ wa n sɔ nɛi, ijuukpáí mii nau be fei si inɛi nnyi nau ihɛi á baa ku je si.

Jesu do Zeruzalemu

(Cɔ Luku 13:34-35)

³⁷ Jesu í ni, inɛ inɛ Zeruzalemu na, inɛ iyi i ya kpa walii na nɔ i ta ama abei Ilaaó na mɔ

* **23:5 ama tia** ama tia iyi á ya ðtu iseede na iyi á wa si tiaí ideí Ilaaó i ya kɔ si, nɔ a ðtu si ikpo nna walakɔ si awɔ.

kuta i kpa ŋa ŋa. Ise feloi ñ ya n bi n tətəɔ ŋe si abɛm bei ajɛɛ i ya tətəɔ amae ŋa si ikpae, amma i kù je ŋa.

³⁸ Wee nsei Ilaaɔ á fũ nŋe kpasɛ nŋe si awɔ.

³⁹ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋei, hai nsei i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛ.

24

*Jesu wa fɔ idei kpasɛi Ilaaɔ ku lege
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)*

¹ Njoi Jesu í fita hai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi wa ne njoi mɔcɔɛ ŋa á koo á baa á nyisie bei á ma kpasɛi Ilaaɔu do ilee ŋa sãa sãa.

² Njoi í sɔ ŋa í ni, í waa ye mii ŋau be fei ŋa ya. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋei, kuta baa aká kaa naa ku maa lesi nje be má, aa kekeɛ mbe fei.

*Wahala iyi á naa si waatii ankãanyii
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)*

³ Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Njoi mɔcɔɛ ŋa á bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔɔ á beee á ni, sɔ wa waatii iyi mii nɔu be á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyie wa do waatii ankãanyii.

⁴ Nɔ Jesu í je ŋŋa í ni, í ce laakai ŋa inɛ go ku maà naa ku dɛ iju nŋe,

⁵ domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa aká aká a maa ni aŋai á je inɛ iyi Ilaaɔ í cicau aa kpɔ. Aa dɛ iju inɛ nkpɔ.

⁶ Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jiiŋi ŋa. I maà jò ku da zigi nŋe, domi í gbe mii ŋau be fei ku ce. Amma kù je waatii ankãanyiu be titá.

⁷ Dimi go ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa. Ilaalu go ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ile á yaya si ilu go ŋa, nɔ ari á ce.

⁸ Inɛ nŋu be fei á yei bei ara kuro sintei baaŋi ku bei ku bi.

⁹ Si waatii nŋu, aa dasi ŋe si awɔi inɛ ŋa a kpá ŋe iju, aa kpa ŋe mɔm. Dimi fei á cé ŋei na irim.

¹⁰ Waati bɛɛbe, inɛ nkpɔ á nyiɔ anyi, aa maa zamba nje nɔ a cé nje.

¹¹ Walii ibo nkpɔ ŋai aa na a naa a maa wa inyii itɛi inɛ nkpɔ.

¹² Laalɔ ku ce á kɔosi hee ku jò inɛ nkpɔ kaa ne kubii kpaasi ŋa má.

¹³ Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔɛ á ba faaba.

¹⁴ Aa waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔu si andunya fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ, andunya ku bei ku kpa iri.

*Fajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasɛi Ilaaɔ
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)*

¹⁵ Jesu í ni, walii Daniɛli í fɔ idei mii laalɔ go wo iyi á riisi kpasɛi Ilaaɔ. Nŋui aa ye ŋa í wa si inya iyi í je ti Ilaaɔ. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔu, ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa.

¹⁶ Waati bɛɛbe inɛ ŋa iyi á wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋa.

¹⁷ Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.

¹⁸ Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ koo so kumbooé má.

¹⁹ Waati bɛɛbe wahalai baaŋi ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm.

²⁰ I ce kutɔɔ ŋa ku ba waatii kusau ku maà na ku je sukui tütü walakɔ ajoi kusimi *.

²¹ Ntɔ ntɔ, waati bɛɛbe wahala nla nlaí á naa iyi a kù ye dimie hai sintei andunya hee do nnyi, nɔ a kaa ka ye dimie má hee do ajɔ fei.

²² Bii Ilaaɔ kù jile si nŋu ku kaye kukpoi ajɔu wo inɛ go kaa weɛ. Amma í kayeei na irii inɛ ŋa iyi í cicau.

²³ Waati bɛɛbe, bii inɛ go í sɔ ŋe í ni, í cɔ inɛ iyi Ilaaɔ í cicau í wa ihɛ, walako inɛ mmu go ku ni, í wa ihɔ, í maà dasi lafɛɛ naane ŋa.

²⁴ Inɛ go ŋa aa na a naa aká aká a maa ni aŋai á je inɛ iyi Ilaaɔ í cicau walakɔ a ni aŋai á je walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba a dɛ hee do iju inɛ ŋa iyi Ilaaɔ í cicau bii aa yɔkɔ.

²⁵ Na ŋjoi í jò ñ wa n sɔ ŋe fei ndɛɛ do njuma.

²⁶ Na nŋu, bii á na á sɔ ŋe á ni, inɛ iyi Ilaaɔ í cicau í wa gɔɔɔɔ, í maà koo. Walakɔ bii á sɔ ŋe á ni, wa manji ilaawa, í maà dasi naane.

²⁷ Si bei kurjoi iji í ya má inya hai nunui daako hee ku bɔ nunui ale anu aká, bɛɛbe moi kunaai amu Amaí Amanɛ á je.

²⁸ Tengi bii iku í wa, bei yembeeku ŋa á ya tɔtɔɔ.

*Kunaai Amaí Amanɛ
(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)*

²⁹ Jesu í ni, si anyii wahalau gbaká, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nɔ gbugbái lele ŋa a yaya.

³⁰ Waati bɛɛbe nyindai Amaí Amanɛ á fita lelei Aɔ. Nɔ dimii andunya ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata. Aa ye amu Amaí Amanɛ ñ wa n naa si kudüi iji do gbugbá nla nla do amboe.

³¹ Kãakãakí nla nla á dɔ anu nɔ n be amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ñ cica si andunya fei.

*Mii iyi jti ndii figi wa kɔ wa si
(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)*

³² Jesu í ni, í cɔ mii iyi jti ndii figi wa kɔ ŋe si ŋa. Bii í na í ye amaawɔɛ ŋa á sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, í ya má iyi ate í maai wa mbe.

³³ Bɛɛbe moi, bii í ye mii ŋau be fei wa ce, í má ŋa iyi kubaai amu Amaí Amanɛ kaa kpe má, ajɔu í maai wa mɔm.

³⁴ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋei, kù je inɛi nsei ŋa feii aa ku ideu ku bei ku ce.

³⁵ Lele do ile fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tá pai.

* 24:20 sukui tutu sukui tütü ŋa sukui ateí, nɔ bii go ku bɔ í ya gaabu.

Ilaaḥ nḡu akāi í mǎ ajǎu

(Cǎ Maaku 13:32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sǎ ḡa má í ni, ine kǎma kù mǎ waatiu hee má je ajǎ iyi mii ḡau á ce, baa amaleka ḡa iyi á wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaḥ Baaba nḡu akā.

37 Si bei í ce si waatii Noweeu, beebe moi á ce si waati iyi amu Amai Amane an nyi wa.

38 Hee kukḥi inyi nḡau ku maa naa, ine ḡa á wa wa je, á waa mǎ, á waa ce abǎdḥ ḡa, á waa mua ama nḡa ḡa mǎkǎ hee í koo í to si ajǎ iyi Nowee í koo í lǎḥ akāi inyiu.

39 A kù waa lasabu do wahala dimi beebe hee í to kukḥi inyi nḡau í je ḡa fei. Beebe moi á je si waati iyi amu Amai Amane an nyi wa.

40 Si waati nḡu, amane minji á wa iko nǎ aa so ine akā a jǎ ine akā.

41 Inaabo minji á maa lǎlǎ, aa so ine akā a jǎ ine akā.

42 Na nḡu, í weeḥ sǎolu ḡa, domi í kù mǎ ajǎ iyi Lafḥe nḡe á nyi wa.

43 Í gbǎ iyi ihḥ má ḡa. Bii ilu kpasḥ í mǎ idḡu zaka iyi ile á naa, á wǎ nḡoo nǎ ku ganjie ku lǎ kpasḥ.

44 Na nḡu, ine mǎ, í weeḥ sǎolu ḡa, domi amu Amai Amane an nyi wa si waati iyi í kù waa tamaa ḡa.

Amaace jiida do amaace laalǎ

(Cǎ Luku 12:41-48)

45 Í sǎ ḡa má í ni, yooi í je amaace ilu naane iyi í ne laakai. Lafḥei í je ine iyi ilu kpasḥ ḡo í kpe í so amaace kpaasie ḡa í daa si awǎ ku maa cǎ ḡa ku na ḡa ije si bei í jǎ.

46 Inǎ didḥi á je ti amaaceu bii lafḥee í bǎa í naa í bǎa wa ce beebe.

47 Nḡo ntǎ, lafḥeu á daa amaaceu mii ndee fei si awǎ.

48 Amma bii í je amaace laalǎi, á lasabui ku ni, lafḥem kaa baa ríya má,

49 nǎ ku dede ku maa cǎ amaace kpaasie ḡa nǎ ku maa je ku maa mǎ do woo mǎ atḥ ḡa ajǎ.

50 Beebei, lafḥeu á na ku baa si ajǎ iyi kù waa cǎ kpǎae, do si waati iyi kù waa tamaa,

51 nǎ á kpǎa iju jiida jiida, nǎ nḡu do ilu muafiti ḡau fei wahala nḡa á je inya akā. Tengí bei á le awǎ si iri ku maa kpataḥ.

25

Mǎndai mudḥe ḡo ḡa

1 Jesu í ni, ajǎ iyi an naa n je bommam á yei bei faajii mudḥe meeḡa ḡo ḡa iyi á so fitila nḡa ḡa á bǎ mǎkǎ titḥ ku ko.

2 Si inǎ nḡa amane miu í je ilu laakai, amane miu mǎ kù ne laakai.

3 Mudḥe miu hai ne laakai ḡau á so fitila nḡa ḡa nǎ a kù so ikpo kosḡa.

4 Amma ilu laakai ḡau á so fitila nḡa ḡa do ikpo kosḡa.

5 Wee mǎkǎ titḥu kù to wa ríya. Si bei wa kpe, ḡoi mudḥe meeḡa ḡau á siiko á waa sí nḡoo.

6 Hee zakai laja ḡoi á gbǎ anu ku dḥi ine ḡa. Á waa ni, mǎkǎ titḥu wee wa to wa, í dede ka kǎo.

7 ḡoi mudḥe meeḡa ḡau á jǎ á waa teese fitila nḡa ḡa.

8 Hai ne laakai ḡau á tǎo ine ihḥ ḡau á ni, í mu nwa ikpo domi fitila nwa ḡa á waa ku.

9 ḡoi ilu laakai ḡau á ni, aawo, kaa to awa fei. Í koo í ra tu ḡe gbakǎ.

10 Iyi á bǎ ikpou ku ra ḡoi mǎkǎ titḥu í to wa. Ine ngu ḡa iyi á ce sǎolu jiida ḡau á tooe á lǎ bi ku ce abǎdḥu nǎ á cimbo gambou.

11 Si anyie ḡoi woo bǎ ikpo ku ra ḡau mǎ á to wa, á wasi ku dḥ anu á waa ni, lafḥe, lafḥe, cǎ nwa gambou.

12 Amma mǎkǎ titḥu í ni, ntǎ ntǎ, n kù mǎ ḡe.

13 ḡoi Jesu í ni má, to, na nḡu, í maa cǎ kpǎa ḡa domi í kù mǎ ajǎ iyi an nyi wa ḡa hee má je waatiu.

Mǎndai amaace meeḡa ḡo ḡa

(Cǎ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sǎ ḡa má, í ni, bommai Ilaaḥ í yei má bei faajii mǎkǎ ḡo iyi wa bi ku bǎ ilu koo kpe be. Nǎ í kpe amaacee ḡa í so amanie fei í da nḡa si awǎ.

15 Í na ine akā fiaí wura kpekele nḡa miu, ine akā mǎ minji, ine meeḡasiau mǎ akā, í na anḡa feii si bei gbugbǎi ine fei í to, í bei í nee.

16 Nǎi gbakǎ amaace iyi á na fia kpekele miuu í so fiaú wa ceḥ sḡa, nǎ í ba riba miu má.

17 Beebe moi ine iyi á na minjiu mǎ, í ba riba minji má.

18 Amma ine iyi á na akāu í koo í tu isai í singa fiaí lafḥeu.

19 Si beebe ajǎ í koo wa baa ḡoi lafḥei ine ḡau í baa nǎ í kpe ḡa a na a sisia nḡu bei á cea fiaú.

20 Amaace iyi í na fia kpekele miuu í naaḥ miu mmue wa má, nǎ í sǎo í ni, lafḥe, fia kpekele miu iyi í nam nǎu n ceḥ sḡa hee n ba riba miu má.

21 ḡoi lafḥei í sǎo í ni, í sḡa, awǎu amaace jiida ilu naaneí. Si mii keekeu ihḥ n ye iyi í je ilu naane, na nḡu, an daae mii nḡa si awǎ. Naa wa ka je jingau.

22 Ine iyi í na kpekele minjiu mǎ í naa í ni, lafḥe, fia kpekele minji iyi í nam nǎu, n ba riba minji ma.

23 Nǎ lafḥe í ni, í sḡa, awǎu amaace jiida ilu naaneí. Si mii keekeu ihḥ n ye iyi í je ilu naane, na nḡu, an daae mii nḡa si awǎ. Naa wa ka je jingau.

24 Si anyii nḡu ḡoi amaace iyi í na kpekele akāu mǎ í naa í ni, lafḥe, n má iyi awǎu ine ku gaabui. Bii í kù gbḥ bei í ya da, nǎ tengi bii í kù fá dimi, bei í ya mu.

25 Nḡoi nḡu dei í mum be, nǎ n koo n si fiaeu ile. To, fiae wee.

26 Njoi lafēēu i sōo i ni, awōu amaace yaamo ilu ikai, awōi i mā iyi n̄ ya n̄ da baa bii n̄ kù gbe, n̄o bei n̄ kù fā dimi n̄ ya n̄ mui.

27 To, iyi i mā beēbe wo, aa na in̄e gō fiam n̄oui, n̄o i daa si inyi. Bii i ce beēbe wo an ye ndom do ribae fei waati iyi n̄ baa.

28 Si anyie n̄joi i sō amaace kpaasi n̄jau i ni, i gba fia kpekele akāu i na in̄e iyi i ne mēewau,

29 domi in̄e iyi i ne, n̄jui à ya kōoa si ku ba iyi i neu ku kōosi mā. Amma in̄e iyi kù ne, baa keeke iyi i neu mā à ya gbaal.

30 Amaace n̄feu mō, i soo i nyōo angule si ilu kuku tengi bii in̄e n̄a aa lesi awō si iri a kpata.

Kiitii ankāanyi

31 Njoi Jesu i ni mā, si waati iyi amu Amai Amane an naa do amboem do amaleka n̄jau fei, an buba si batai bomma ilu amboem.

32 Dimii andunya fei à tōtōo si wajum, n̄o an fēfē in̄e n̄a bei woo degbe i ya fēfē angudā do iwo n̄a.

33 An jile in̄e dee dee n̄jau ikpa awō njem, in̄e laalo n̄jau mō ikpa awō cangam.

34 Waati beēbe amu ilaaluu an sō in̄e n̄a iyi à wa awō njem n̄ ni, i naa wa n̄a, in̄e iyi i ba kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce n̄je sōoluē hai waatii kusintii andunya.

35 Bommou tu n̄je si na iyi i jō si waati iyi ari wa kpam, i muum ije n̄ je n̄a. Nō si waati iyi agbe wa kpam mā, i muum inyi n̄ mō n̄a. Nō si waati iyi n̄ je in̄e njoo i gbam si kpasē n̄je n̄a.

36 Nō si waati iyi n̄ weē basī i bii anyim n̄a. Nō iyi n̄ wa n̄ ce bōo i gbōom n̄a. Nō si waati iyi n̄ wa ile piisōo i ya naa ku cōm n̄a.

37 Waati n̄ju, in̄e dee dee n̄jau aa jēem a ni, Lafēē, waati yoomai à ye ari wa kpaē n̄o à naē ije i je wala agbe wa kpaē à naē inyi i mō.

38 Waati yoomai à ye i je in̄e njoo à gbae si kpaē n̄wa, walakō à yeē basī n̄o à bii anyie.

39 Mā waati yoomai à ye i waa ce bōo walakō i wa ile piisōo n̄o à naa ku cōe.

40 Amu ilaaluu an je n̄ja n̄ ni, ntō ntō, bii i cea in̄e akāi in̄em n̄a iyi à kere à re n̄jau ihē beēbe n̄a, amui i cea n̄a.

41 Si anyii n̄ju, n̄ bei n̄ sō in̄e awō cangam n̄jau mō n̄ ni, i fa ara n̄je hai kōkōm, in̄e iyi llaaō i ceekpe. I bō si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekae n̄a.

42 Aa lō si ina n̄jai si na iyi i jō waati iyi ari wa kpam wo i kù muum ije n̄ je n̄a. Nō waati iyi agbe wa kpam i kù muum inyi n̄ mō n̄a.

43 Waati iyi n̄ je in̄e njoo i kù gbam si kpasē n̄je n̄a. Nō si waati iyi n̄ weē basī i kù bii anyim n̄a. Iyi n̄ wa n̄ ce bōo n̄o n̄ wa ile piisōo, i ci ya naa ku cōm n̄a.

44 An̄ja mō aa jēem a ni, Lafēē, waati yoomai à ye ari wa kpaē, walakō agbe, walakō i je in̄e njoo, walakō basī, walakō si bōo, walakō ile piisōo n̄o a kù sobie.

45 An je n̄ja n̄ ni, ntō ntō n̄ wa n̄ sō n̄je, si bei i kù cea in̄e akāi in̄e n̄a iyi à kere à re n̄jau ihē beēbe, amui i kù cea n̄a.

46 Na n̄ju, aa ye ijuukpā n̄jai si ina iyi ci ya ku. Amma in̄e dee dee n̄jau aa lō si kuweē iyi ci ya tā.

26

In̄e ngbo n̄jau à waa busi n̄je a kpa Jesu
(Cō Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zāa 11:45-53)

1 Iyi Jesu i fō ide n̄jau fei i tā, n̄joi i sō mōcōe n̄ja i ni,

2 i mā n̄a iyi ajo minjii i gbe ka jēo jingau iku ku kua. Nō waati beēbe aa dasi amu Amai Amane si awōi in̄e n̄a a kpam si jii ku gaau.

3 Waati iyi Jesu wa sō mōcōe n̄a ideu, in̄e ngboi woo weei llaaō n̄jau do in̄e ngbo n̄jau à tōtōo kabai Kaifu woo wee n̄lau.

4 Bei à waa busi n̄je bēi aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpa.

5 Amma à waa ni, kù s̄ia ku je si aji jingauu ku ba hoyā hoyā ku maā dede si zamaau.

Abo gō i fāsi irii Jesu tulare
(Cō Maaku 14:3-9; Zāa 12:1-8)

6 Jesu i wa Betani kpasēi Simōo iyi i tako i ce bōoi dinteu,

7 n̄joi abo gō i naa bi tēē waati iyi à waa je. Wa mu ama caka ku s̄ia gō iyi i ne tulare ku ne fia gō, nō i fāsi tulareu si irii Jesu.

8 Iyi mōcō n̄jau à yōo, n̄joi idō n̄ja i kō à ni, na mii i ce abou i koo i ce asōoi tulareu ihē.

9 Aa ka taai wo fia n̄kpō n̄kpō ka kpēa ilu are n̄a fia.

10 Iyi Jesu i gbō à waa fō beēbe n̄joi i bee n̄a i ni, na mii i ce i waa ye taalei abou n̄a. Mii jiidai i ceem bē.

11 Ntō ntō, ilu are n̄a aa maa weē do in̄e waati kama fei, amma amu n̄ kaa n̄ maa n̄ weē do in̄e hee do ajo fei.

12 Abou i fāsi aram tulare do njuma ku cēo sōolui kusim.

13 Ntō ntō, tengi bii in̄e n̄a aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihē i ce a maa yeō ḡigie.

Zudasi à fita anyii Jesu
(Cō Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Njoi Zudasi Isikarioti, in̄e akāi mōcō maateejii n̄jau, i bō bi in̄e ngboi woo weei llaaō n̄jau,

15 i bee n̄ja i ni, mii aa muum n̄ja bii n̄ da n̄je Jesu si awō. Nō à ka fia isō fūfū ara kuntaa à naa.

16 Hai waati beēbe, Zudasi wa de kpāa bēi à ce ku zambaō Jesu ku na in̄e n̄jau.

Jesu wa je ijei jingau iku ku kua do mōcōe n̄ja
(Cō Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zāa 13:21-30)

17 Si ajo sintei jingau Pɛɛ hai ne lefeeu mɔcɔi Jesu nau à naa à beɛ à ni, iwoi i bi kaa ceɛɛ sɔɔlui jingau Iku ku kuau.

18 Nɔi í je nɔa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wãane kasa i sɔɔ í ni, amu Mɛɛtu n̄ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an je jingau Iku ku kua do mɔcɔm n̄a.

19 Nɔ mɔcɔ nau à ce bei Jesu í sɔ n̄a, à ce sɔɔlui jingauu.

20 Iyi aɛ í le Jesu do mɔcɔ maateɛji nau à waa je.

21 Waati iyi à waa je nɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine akã nɔɛ á zambam.

22 Nɔi inai mɔcɔ nau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beɛ akã akã à waa ni, isa kù je amu ya Lafɛɛ.

23 Nɔi Jesu í je nɔa í ni, ine iyi í gɔsi pɛɛ si inɔ jɛɛ awaɔ ajo, lafɛɛi á zambam.

24 Amu Amai Amanɛ an ku si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í je á kù buu mɔm wɔ.

25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù je amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ije iyi aa ka yeɔ gigii ikui Jesu

(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa je, nɔi Jesu í so pɛɛ nɔ í saabu Ilaaɔ titã í bei í bububuɛ í na mɔcɔɛ nau, í ni, iyi ihɛi í je aram, i gba í je n̄a.

27-28 Si anyii nɔu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛɛ í saabu Ilaaɔ nɔ í na n̄a í ni, iyi ihɛi í je n̄jem. Nɔui í je nyindai akabuu iyi Ilaaɔ í ði n̄ do amanɛ n̄a. An nikãɛ na irii ine nkɔɔ ku ba n kpa ideɔi dulum du n̄a. Inɛ fei, í mɔ n̄a.

29 An sɔ n̄ɛ, hai nnyɔi n kaa n mɔ atɛ vɛɛ í si gbe hee ajo iyi awaɛ n̄a fei aa ka mɔ vɛɛ titɔ si bommai Baam.

30 Si anyiɛ à kɔ iri n̄a nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nɔu ku mà Jesu

(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ n̄a í ni, idũuyi mɔm, inɛ fei aa nyiɔ anyi na irim. Béi Ilaaɔ í fɔ si kukɔi ideɛ, beɛbeɛ á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudã n̄a a fangaa bii fei.

32 Amma an j̄i hai si bale nɔ n cua nɔɛ n bɔ ilei Galilee.

33 Nɔi Piɛɛ í sɔɔ í ni, baa bii ine fei wa nyiɔ anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiɔ anyi pai.

34 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm, hee ajoɛ ku maa kɔ, aa jã ise gbɛeta í ni í kù mãm.

35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsie pai, baa bii í je an ku do awɔ ajo. Nɔ mɔcɔ n̄a mɔ fei à fɔ beɛbe.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee

(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Nɔi Jesu do mɔcɔɛ n̄a à bɔ inya go iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to be nɔ í sɔ n̄a í ni, i buba ihɛ titã n̄a n koo n ce kutɔɔ wa.

37 Nɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee nau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ fei í rɔ.

38 Nɔi í sɔ n̄a í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kparam. I wa ihɛ, í bam njoo ku wɔ n̄a.

39 Iyi í fɔ beɛbe í tã, nɔi í bɔ waju keeke í koo í sɛɛbata ile wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii á ce, jɔ wahalau ihɛ ku j̄im. Amma do nɔu fei, ku maà ti ku je ti idɔɔbim, jɔ idɔɔbie ku ce.

40 Si anyiɛ nɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta nau í ba n̄a à waa sɔ njoo. Nɔi í beɛ Piɛɛ í ni, debei, i kù yɔkɔ í kù bam njoo ku wɔ baa lɛɛu akã n̄a?

41 I wɔ njoo nɔ í maa ce kutɔɔ n̄a ku ba í maà dasi kuleɛi ine n̄a. Iɔɔi amanɛ í bi, amma araɛ í kua gbughãɛ.

42 Nɔ í j̄ɔ n̄a ise gbɛɛjisia má í koo í ce kutɔɔ í ni, Baam, bii í je wahalau ihɛ kaa j̄im, bii í je kù ne bei á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ idɔɔbie ku ce.

43 Iyi í ce kutɔɔ í tã nɔi í nyi wa bi n̄a má nɔ í ba n̄a à waa sɔ njoo má, domi njoo wa kpa n̄a.

44 Jesu í j̄ɔ n̄a má, í koo í ce kutɔɔ ise gbɛɛtasiaɛ si ide akãu.

45 Nɔ í nyi wa bi tu n̄a má í sɔ n̄a í ni, ì sũ ì waa s̄imi n̄ai hee n̄ɛi? I cɔ, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum n̄a si awɔ.

46 Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo n̄a.

À mu Jesu

(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ beɛbe gbakã, nɔi Zudasi, ine akãi mɔcɔ maateɛji nau í to wa. Zamaa nla go wa tooɛ wa à waa mu taakuba n̄a do golo n̄a. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ n̄a do ine ngbo n̄au í à be n̄a wa.

48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nɔu ku zamba Jesuu, í sɔ ine nau nyinda go iyi nɔu á ce. Í ni, ine iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛɛ mbe, í muu.

49 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛi si Jesu í ni, irei í caale, Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ.

50 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

Nɔ ine nau à to Jesu awɔ gbakã à muu.

51 Nɔi ine akãi mɔcɔi Jesu nau í yɔ taakubaɛ í café it̄i amaacei woo wee nlai Ilaaɔu í buu.

52 Amma Jesu í sɔɔ í ni, sindo taakubaɛ si ankɔɔɛ. Inɛ iyi wa kpa ine do taakuba fei, taakuba á na ku kpa lafɛɛ mɔ.

53 I kù mà iyi bii ñ bi an yɔkɔ n tɔɔ Baam, nɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkɔɔ nkɔɔ wa a naa a sobim?

54 Amma bii ñ ce beɛbe, kukɔi ideɛi Ilaaɔ iyi í ni mii nau ihɛ fei á bam nii kaa kɔ.

55 Njoi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu be ña do taakuba do golo ña bei woo ce ile? Ñ ya n wa si ino nje ajo fei n maa n kò ine ña si cio kpasèi Ilaaò, nò i kù mum ña.

56 Amma nju ñau be fei í cei ku ba ide iyi waliu ñau à fò si tiai ideí Ilaaò ku kò. Njoi moco ñau fei à jò à sa.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti ña (Cò Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zaa 18:13-14, 19-24)

57 Ine ña iyi à mu Jesuu à bòðe bi Kaifu woo wee nlai Ilaaò. Tengí bei woo kò ine ña si wooda ñau do ine ngbo ñau à tótò.

58 Nò Piee í wa hee jlijí wa too Jesu wa do anyi hee í bò ino bantumai kpasèi woo wee nlau. Njoi í buba be do woo degbe ande koofa ñau na ku yeò bei ideu á kpaò iri.

59 Waati nju ine ngboi woo weei Ilaaò ña do igbei woo kiiti ñau fei à waa de á má Jesu ide iyi aa yeò taalee ku ba á kpa.

60 Amma á kù ba ide iyi aa yeò taalee baa do iyi ilu seeda ibo nkpo í naa í máa ide fei. Si anyii nju, amane minji gò ña à naa.

61 Á ni, məkou ihē í ni nju á yəkou ku lege kpasèi Ilaaò nò si afei ajo mæeta nju ku ma mmue má.

62 Njoi woo wee nlai Ilaaòu í dede í bee Jesu í ni, í kù waa ni ide gò? Ide mii ine ñau ihē à waa yeò taalee.

63 Amma Jesu wa cokoe. Njoi woo wee nlau í sòo í ni, do irii Ilaaò, fò bii awou Amai Ilaaò ine iyi Ilaaò í cicauí *.

64 Njoi Jesu í jeaa í ni, oo, amui, si bei í fò. Nò ñ wa n sò ñei, aa ye amu Amai Amane ñ wa n buba awò ñei Ilaaò ilu gbugbá fei. Beebe moi aa na í yem ña ajo aká n naa si kudúí iji má.

65 Njoi woo wee nlau í ga íbæe ku nyisiò idòkòe. Njoi í ni, wa bu Ilaaò. Á kù waa de ilu seeda kama má. I gbò bei wa bu Ilaaò ña.

66 Beirei í ye á cea məkou ña. Njoi aña fei à ye taalee à ni í to á kpa.

67 Njoi à wasi ku tu si wajui Jesu antò nò à waa daa kutu, ine gò ña mò à waa sambalæ.

68 Nò à ni, awò iyi í waa kpe araæ ine iyi Ilaaò í cicau, sò wa ine iyi í cæ.

Piee í jà í ni nju kù mà Jesu (Cò Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zaa 18:15-18, 25-27)

69 Waati beebe Piee wa buba bantumai kpasèu. Njoi mudèe woo ce ice gò í sekee sie wa í ni, awò mò ì tako í wee do Jesu ineí Galileeu.

70 Amma í jà si wajui aña fei í ni, n kù mà iyi í waa fò.

71 Si anyie, nò í dede í bò ikpa ande kabau. Njoi mudèe amaace mmu gò í yoo má, nò í sò ine ña iyi à wa beu í ni, ineu ihē í tako í wee do Jesu ineí Nazaretuu.

72 Njoi Piee í jà má nò í ceekpe í ni, n kù mà ineu be.

* 26:63 do irii Ilaaò Do Gereki à ni, do irii Ilaaò iyi í wee.

73 Iyi í kòosi má, ñoi ine ña iyi à wa beu à sekee si Piee à ni, ntò ntò awou ine aká ñjai. Ide ku fæ wa nyisi iyi awou ineí Galileei.

74 Njoi í teese í ceekpe í ni, n kù mà məkou. Be gbaká ajeæ wa kò.

75 Nò Piee í ye gigii ide iyi Jesu í sòou wo í ni, hee ajeæ ku maa kò aa jà íse gbæeta í ni í kù màm. Njoi í fita í koo wa kpata ntò ntò.

27

À bòð Jesu wajui Pilati (Cò Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zaa 18:28-32)

1 Njoi daadaakò ine ngboi woo weei Ilaaò ña do ine ngbo ña fei à jilò si aña á kpa Jesu.

2 Nò à dùu à koo à daa Pilati ilu iléu si awò.

Ikui Zudasi (Cò IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nju iyi í zamba Jesuu, í ye bei à ye taalee á kpa, ñoi inæe í fò. Nò í nyiò fiaí iso fùfù kuntaau bi ine ngboi woo weei Ilaaò ña do ine ngbo ñau.

4 Í sò ña í ni, ñ ce dulum si bei ñ zamba ine dee deeu ihē á kpa. Amma à jeaa à ni, yoomai í ye wa. Í je ideí irie.

5 Njoi Zudasi í nyo fiauí si kpasèi Ilaaò be í nee. Nò í koo í dasi kòe ikù lele í kpa araæ.

6 Ine ngboi woo weei Ilaaò ñau à tasi fiauí à ni, beirei aa ka ceò fiauí ihē. Á kù ne kpāa ka dasi kpakoi kpasèi Ilaaò si na iyi í jò fia iyi à sà na á níkàò ñei ine gòí.

7 Iyi à busi nje à tã, nò à so fiauí à raò ikoi woo ma caka gò, à ce bi ku si ine njoo ña.

8 Na ñoi í jò à ya kpe ikou ikoi nje baa nnyí.

9 Beebe ideí Zeremii waliuu í ce si bei í ni, à so fiauí iso fùfù kuntaau, fia iyi ineí Izireli ña à jesi aña á sà na irieú,

10 nò à raò ikoi woo ma cakau, si bei Aò Lafæe í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ña (Cò Maaku 15:2-5; Luku 23:3-5; Zaa 18:33-38)

11 Njoi à koo à leekí Jesu si wajui Pilati ilu iléu, nò í beee í ni, awò í je ilaaluí Zuifu ña? Nò Jesu í jeaa í ni, oo, si bei í fò.

12 Si anyii nju, ine ngboi woo weei Ilaaò ña do ine ngbo ñau à waa máa ide, nò kù ni ña ide kama.

13 Njoi Pilati í beee í ni, í kù waa gbò ide ña iyi ine ña á fò à waa yeò taalee ba.

14 Amma Jesu kù jeaa baa gbaká hee biti í muu.

À ye taalei Jesu á ba á kpa (Cò Maaku 15:6-15; Luku 23:13-25; Zaa 18:39-19:16)

15 Wee si jingauí Iku ku kua fei ilu iléu í ya jò ineí piisò aká iyi zamaa í bii.

16 Wee, waati beɛbe ine gɔ í wa ile piisɔɔ be, à ya kpoo Barabaa, nɔ ine fei í m̃a.

17 Nɔi í jò iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í ni, yooi ì bi n jò nɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisuu.

18 Í fɔ beɛbei si na iyi í jò wa mà s̃aa s̃aa iyi na igui í jò à daa nɔu Jesu si awo.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ŋoi aboe í be sie ine gɔ wa í ni, màdasi idei ine dee deeu be baa, domi idù, iyi ì n wa n s̃u, ñ ye wahala jiida jiida si ala na irie.

20 Amma ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do ine ngbo ŋau à wasi ku mante zamaau à waa ni à s̃s̃ Pilati ku nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jò à kpa Jesu.

21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau be, yoo nɔai ì bi n jò nɛ. Nɔ à ni, Barabaa.

22 Nɔ Pilati í ni, to, beirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisuu. Nɔi aŋa fei à ni, kpakpae si j̃i ku gaau.

23 Nɔi Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, beɛbe moi ine ŋau à ya d̃s̃ anu hee lele a ni, kpakpae si j̃i ku gaau.

24 Iyi Pilati í ye mii iyi nɔu wa ce fei ngbei, wakatau wa k̃ɔs̃i m̃om̃ ñi, ŋoi í bu inyí í w̃ɔ si wajui zamaau í nyisi iyi baai nɔu kù wa si ideu, í ni, nɛi m̃ok̃o dee deeu ih̃e ku nik̃ãe kù yem, í je idei irii nɛ.

25 Nɔi ine ŋau fei à je à ni, kunik̃ai nɛɛu ku je idei irii awa do ama nwa ŋa.

26 Nɔi Pilati í jò nɛa Barabaa, nɔ í jò à tea Jesu kp̃ot̃ɔɔ. Si anyii nɔu, nɔ í da nɛa si awo à koo à kpakpae si j̃i.

*Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Z̃aa 19:2-3)*

27 Si anyii nɔu ŋoi sooge ŋa à gb̃a Jesu à l̃ɔɔe kabai ilu ileu, nɔ à t̃ɔt̃ɔ soogee ŋa iyi à gbe ŋau fei be.

28 À b̃ɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si ib̃ɔ nkpa sis̃ɔ gɔ.

29 Nɔ à ba fulai agù à lea si iri, nɔ à naa kpokpoo si awo nɛɛ, à bei à gule si wajue à waa yaakoɛ à waa ni, f̃ɔ ilaalui Zuifu ŋa.

30 Nɔi à tu sie anto nɔ à gba kpokpoo à c̃aa si irie.

31 Iyi à yaakoɛ à t̃a, ŋoi à b̃ɔaa ib̃ɔ nkpaui à bei à daa si ib̃ɔɛ à gb̃aa à waa b̃ɔ ku kpakpae si j̃i ku gaau.

*À kpakpa Jesu si j̃i ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43; Z̃aa 19:17-27)*

32 Waati iyi à waa fita hai ino iluu ŋoi à ko inei Sireni gɔ à ya kpoo Sim̃ɔ. Nɔi sooge ŋau à tilasie à k̃aa j̃i ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.

33 Nɔ à waa b̃ɔ inya gɔ iyi à ya kpe G̃ɔɔg̃ɔta, waato inya iyi í j̃ɔ kokoi iri. Waati iyi à to be,

34 à na Jesu at̃e ṽeɛ iyi à ỹɔg̃e do alolo. Amma iyi í tieɛ kù bi nɔu ku m̃ɔ.

35 Nɔi à kpakpae si j̃i ku gaau nɔ à ta kpasa si jiñe ŋau à ce ikp̃e.

36 Nɔ à buba à waa degbeɛ.

37 Si antai irie do lele, à k̃o ide iyi wa f̃ɔ taale iyi í ce à ni, ine ih̃ei í je Jesu, Ilaalui Zuifu ŋa.

38 Nɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa be má, ine ak̃a ikpa awo nɛɛ, ine ak̃a m̃ɔ ikpa awo cangae.

39 Ine ŋa iyi à waa too do be à ya gbugb̃a irii a maa buu,

40 a maa ni, kù je awoi ì ni aa lege kpas̃ei Ilaaɔ nɔ i maa má si afei aɔ m̃eeta? To, bii awou Amai Ilaaɔi, faaba arae be, kita wa hai si antai j̃i ku gaau.

41 Beɛbei ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do woo k̃o ine ŋa si wooda ŋa do ine ngbo ŋau à ya maa yaakoɛ a maa ni,

42 í faaba ine gɔ ŋa amma í m̃ang̃o ku faaba arae. Kù je í ni nɔu ilaalui inei Izireli ŋai? To, ku kita wa hai si antai j̃i ñou ku ba ka dasie naane.

43 Í dasi Ilaaɔ naane nɔ í ni nɔu Amai Ilaaɔi. Debei, bii Ilaaɔ í ne kubie ñto ñtoi ku faabaɛ.

44 Beɛbe moi ile ŋa iyi à kpakpa do Jesu aɔu à ya maa yaakoɛ.

*Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Z̃aa 19:28-30)*

45 Nɔi das̃a nkpaui ilu í kuku si ile fei hee í koo í to is̃ɔ m̃eetai ale.

46 Nɔ si is̃ɔ m̃eetau Jesu í d̃s̃ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani, waato Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce í f̃usim awo.

47 Nɔi ine gɔ ŋa iyi à wa beu à gb̃ɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpe Elii.

48 Nɔi gbak̃a ine ak̃a ŋa í sei í koo í d̃i kanya si golo gɔ í s̃asi inyik̃a í bei í naa í toa Jesu ku c̃ɔɔc̃ɔɔe.

49 Amma ine ŋa iyi à gbe ŋau à ni, j̃ɔ tit̃a, ka c̃ɔ bii Elii á na ku faabaɛ.

50 Nɔ Jesu í d̃s̃ anu má hee lele í bei í ku.

51 Asee, waati beɛbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpas̃ei Ilaaɔu í ga í kp̃e minji hai lele hee ku b̃ɔ ile, nɔ ile í yaya hee kuta ŋa à la.

52-53 Bale ŋa à c̃i, nɔ woo dasi Ilaaɔ naane nk̃p̃o ŋa iyi à tako à ku wo à j̃i má, à fita hai ino bale. Si anyii kuj̃i Jesu nɔ à b̃ɔ Zeruzalemu ilu kum̃á à tuse ara ŋa bi ine nk̃p̃o.

54 Nɔi ine ngboi sooge ŋa do ine ŋa iyi à wa bi tee à waa degbe Jesuu à ye kuyayai ileu do mii ŋa iyi í ce fei ŋoi ño ñla ñla í mu ŋa à waa ni, ñto ñto, ineɛu ih̃e Amai Ilaaɔi.

55 Inaabo nk̃p̃o gɔ ŋa à wa be, à waa c̃ɔ Jesu wa hai j̃ij̃i. À too Jesu wai hai Galilee a naa a gb̃aa.

56 Si ino ŋa Maari inei Madalau do Maari iyei Zaaki do Zozefu, do iyei amai Zebedee ŋa, aŋa fei à wa be.

*À dasi ikui Jesu bale
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Z̃aa 19:38-42)*

⁵⁷ Iyi ale í lẹ, ɲɔi m̀k̀k̀o ilu fia g̀o í naa be. À ya kpoo Zoze fu, inei Arimateei. Wee ɲɲu m̀ m̀c̀c̀oí Jesu wa je.

⁵⁸ Ɖɔi í b̀o bi Pilati í t̀c̀c̀e ikui Jesu. Ǹo Pilati í ỳc̀c̀d̀d̀a í ǹi a naa.

⁵⁹ Zoze fu í so ikuu í woo do àc̀o f̀f̀f̀u tit̄s g̀o.

⁶⁰ Ǹo í koo í suu si isai kuta g̀o iyi í j̀d̀ à g̀bea ɲɲu takae wo, amma a k̀u dasi ine g̀o tit̄a. Si anyie ǹo í bimbili kuta nla g̀o í d̀d̀o andei balu í bei í n̄e.

⁶¹ Maari inei Madalau do Maari iyi ih̄u à wa be à waa buba k̀k̀oí balu.

Bale ku degbe

⁶² Iyi ajoin s̄olui kustumiu í kpa iri, ɲɔi ine ngboi woo weei Ilaaḍ ɲa do Farisi ɲau à b̀o bi Pilati ajo *.

⁶³ À ni, laf̄e, à ye gigii ide iyi ilu ibou í f̀o si waati iyi í w̄e si andunya í ni si ajo m̄eetasia ɲu á j̄l hai si bale má.

⁶⁴ Na ɲɲu, j̀ à maa degbe balu hee ku to zakai ajo m̄eta, ku ba m̀c̀c̀e ɲa a maà na a nya ikuu, a bei a koo a s̄s ine ɲa a ni, í j̄l hai si bale. Waati bebe iboi ank̄anyiu ih̄ á na ku re baa ti takou má.

⁶⁵ Ɖɔi Pilati í s̄s ɲa í ni, í gb̄a sooge ɲau a koo a degbe bei í bi ɲa.

⁶⁶ Ǹo aḅaḅ ɲa fei à b̀o bi balu. À ce nyindai amanlu si kutau ku ba ine g̀o ku maà c̄u. Ǹo à j̄le sooge ɲa be à waa degbee.

28

Kujti Jesu hai si bale

(C̀o Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Z̄a 20:1-10)

¹ Iyi ajoin kustumiu í l̀o, ajo amaazuma daadaak̀o Maari inei Madalau do Maari iyi ih̄ à b̀o balu ku c̀o.

² Ɖɔi gbak̄a il̄e kuyaya nla g̀o í dede ǹo amalekai Aḍ Laf̄e g̀o í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si.

³ Wajue wa daana bei kun̄oí ijl̄ ǹo nyaue ɲa m̀o wa f̄uuta bei iwu tafa.

⁴ Ɖɔi njo í mu woo degbe ɲau hee à waa yaya ǹo à cuku il̄e bei iku ɲa.

⁵ Ɖɔi amalekau í s̄s inaabo ɲau í ni, in̄e, í maà j̀d̀ njo ku mu ɲe. Ǹ mà iyi Jesu ine iyi à kpakpa si j̄ti ku gaauui í waa d̄e ɲa.

⁶ K̀u wa ih̄e má, í j̄l hai si bale si bei í tako í f̀o. I naa í c̀o bii í tako wa s̄u wo,

⁷ ǹo í koo ɲya ɲya í koo í s̄s m̀c̀c̀e ɲa í ni, í j̄l hai si bale. Á cua n̄e ikpa Galilee. Bei aa ỳc̀o ɲa. Iyi ǹ n̄e an s̄s ɲe mbe.

⁸ Ɖɔi à sinda ɲya ɲya hai bi balu do njo. Ǹ baa do iyi à waa ce njo fei à n̄e in̄o did̄s nla nla má. Ɖɔi à sei à koo à s̄s m̀c̀c̀e ɲa laabaauu.

⁹ Ɖɔi Jesu í k̀o ɲa í ni, í f̀o. Ɖɔi à seke seie wa à naa à mu kutee à seebata si wajue.

¹⁰ Ǹo Jesu í s̄s ɲa í ni, í maà j̀d̀ njo ku mu ɲe. I koo í s̄s kpaasim ɲa a b̀o Galilee, bei aa yem.

Idei woo degbe ɲa

¹¹ Waati iyi à wa si kp̄a à waa ɲeu, in̄e g̀o ɲa si woo degbe ɲau à b̀o in̄o ilu à koo à s̄s in̄e ngboi woo weei Ilaaḍ ɲa mii iyi í ceu fei.

¹² Ǹo in̄e ngboi woo weei Ilaaḍ ɲau à ce kut̄c̀o do in̄e ngbo ɲau à busi n̄e ǹo à mua sooge ɲau fia nk̄p̄o g̀o,

¹³ à s̄s ɲa à ni, í s̄s in̄e ɲa í ni m̀c̀c̀e ɲa à naa id̄u laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi í waa s̄l njoo ɲa.

¹⁴ Bii ilu il̄e í gb̄o ideu, à mà bei aa ka ce ku ba ku maà kp̄a ɲe iju.

¹⁵ Sooge ɲau à gba fiuu ǹo à ce bei à t̀c̀c̀e ɲau. Ɖɔi í j̀d̀ ideu í fangaa si in̄o Zuifu ɲa hee do nnyi fei.

Ic̄e iyi Jesu í j̀d̀a m̀c̀c̀e ɲa

(C̀o Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Z̄a 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁶ Jesu í b̀o Galilee. Si anyii ɲu ǹo m̀c̀c̀o maatak̄a ɲau à koo à baa be si iri kuta bii í tako í s̄s ɲa wou.

¹⁷ Iyi à ỳc̀o, ɲoí à waa guleaa. Amma g̀g̀o ɲa à waa sika sika.

¹⁸ Ɖɔi Jesu í seke seie si ɲa wa í ni, yiikoi lele do ti il̄e fei à nam nii.

¹⁹ Na ɲɲu, í koo si dimi fei, í ce ɲa m̀c̀c̀m ɲa. Ǹo í dasi ɲa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundi Ilaaḍ.

²⁰ Ǹo ide ɲa iyi ǹ s̄s ɲe fei, í k̀o ɲa si ide ɲau ku jirima ɲu. Ǹo an maa n̄ wee do in̄e ajo fei hee k̀oí andunya

* 27:62 iyi ajoin s̄olui kustumiu í kpa iri Bi Zuifu ɲa ajo mmu í ya sintii hai is̄o meefai ale.

Laabaau jiidā iyī Maaku í kò si tiāe

WaaZoi Zāa woo dasi inyī

(Cò Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zāa 1:19-28)

¹ Kusintii laabaau jiidai Jesu Kirisi Amaí Ilaaḍ wee.

² Í sinti si bei Ezai walii í tako í kò si tiāe í ni, Ilaaḍ í ni, cò, an be woo sisi idem wa si wajuē, iyī á teeseē kpāae.

³ Nḡui á dḵ anu si gbabuau ku ni, I teese kpāai Lafēē ku te ḡa.

⁴ Bēēbei Zāa í naa si gbabua wa dasi inē ḡa iyī á koo bi tēē inyī. Wa waaZoa inē ḡa wa ni, i kpaasi idò ku ba Ilaaḍ ku kpa ideí kurara nḡe nò a dasi ḡe inyī.

⁵ Nò inē ḡa à naa bi tēē hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei. Á ce tuubai dulum du ḡa nò à jò Zāa í dasi ḡa inyī idoi Zuudēēu.

⁶ Zāa wa dasi iboi ntoi kpookpo, nò wa ḍi santikii bata. Ketengbo do nyikōi sakoi í je ijēe.

⁷ Wa waaZoa zamaa wa ni, inē ḡo á naa si anyim iyī í nē gbugbā í rem. N kù to baa n bate n fū ikūi baatae si kutēe.

⁸ Amu n dasi nḡe inyī, amma nḡe Hundeí Ilaaḍi á da nḡe si.

Á dasi Jesu inyī nò Seetam í lelee

(Cò Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Waati bēēbe Jesu í dede wa hai Nazareti si ilei Galilee í naa bi Zāa. Iyī í to wa nò Zāa í dasie inyī si idoi Zuudēē.

¹⁰ Waati iyī Jesu wa fita wa hai si inyiu gbakā ḡoi í ba lelei Aḵ í cī. Nò Hundeí Ilaaḍ í de sie wa bei ankasiidi.

¹¹ Nò à gbò ide ku fò wa hai lele í ni, awòu amam ni, ñ bie jiidā jiidā. Siei inò didòm fei í ya wa.

¹² Nḡoi gbakā, Hundeú í tale sie gbabua.

¹³ Bei í ce ajo ciiji nò Seetam wa lelee ku ce laab. Í wa be do inai sako ḡa nò amaleka ḡa à sobie.

Jesu í kpe sòakò mēē ḡo ḡa a tooē

(Cò Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Si anyie ḡoi á dasi Zāa piisḵḵ. Nò waati bēēbe Jesu í bò ilei Galilee wa waaZoi laabaau jiidā iyī wa naa hai bi Ilaaḍ.

¹⁵ Í ni, awaati í to iyī Ilaaḍ á na ku je bommae. I kpaasi idò nḡe nò i dasi laabaau jiidau naane ḡa.

¹⁶ Ajo nḡu ḡo Jesu wa too tenku sisi Galileeu. Nḡoi í yē Simḵḵ do ifōe Anderee, sòakò ḡa, à waa le taao si inò tenkuu.

¹⁷ Nḡoi Jesu í sḵ ḡa í ni, i toom wa ḡa nò n ce nḡe woo dede inē ḡa iyī aa je ti Ilaaḍ.

¹⁸ Nḡoi gbakā à jò taao ḡa ḡa à waa tooē.

¹⁹ Nḡoi Jesu í nē í jī keeke nò í yē Zaaki do ifōe Zāa, amai Zebedee ḡa. Anḡa mḵ à wa si inò akoi inyī nḡa, à waa teese taao nḡa ḡa.

²⁰ Nḡoi gbakā í kpe ḡa. Nò à jò Zebedee baa nḡa si inoi akoi inyiu be do woo ce icēē ḡa, nò à waa tooē.

Jesu í lele inēi inòkò hai si inē ḡo

(Cò Luku 4:31-37)

²¹ Nḡoi Jesu do mḵōe ḡa à bò Kapēranumu. Nò ajo kusimi Jesu í bò ile bii Zuifu ḡa à ya ce kutḵḵḵ, wa kò inē ḡa si cioi ideí Ilaaḍ.

²² Wa kò nḡa si cio do yiiko. Kù waa kò nḡa si bei woo kò inē ḡa si wooda ḡa. Nḡui í jò à biti.

²³ Wee inē ḡo í wa ile be, í nē inēi inòkò. Nò í dḵ anu hee lele í ni,

²⁴ mii í wa si gāmei awae ḡa, Jesu, awò inēi Nazareti. Í naa ku kpa wai? Ñ mà inē iyī í je. Awoi í je Ine kumá iyī Ilaaḍ í be wa.

²⁵ Nḡoi Jesu í la sie í ni, coko, fita hai si inēēu be.

²⁶ Nḡoi inēi inòkòu í dḵ anu nla nla, í yayaē do gbugbā nò í fita sie.

²⁷ Nò anḡa fei à biti nḵ nḵ hee à waa bee nḡe ide à waa ni, dimii mii iyī ihē. Inēēu wa kò wa si cio tità do yiiko. Wa jileē hee do inēi inòkò ḡa fei ide nò à waa jirimae.

²⁸ Nḡoi gbakā í nḡa iri si ilei Galilee fei.

Jesu í jò bḵḵ nkḵḵ í ba iri

(Cò Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

²⁹ Nḡoi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ḡa à ya ce kutḵḵḵ, nḡu do Zaaki do Zāa nò à bò kpasēi Simḵḵ do Anderee.

³⁰ Wee iyei aboi Simḵḵ wa sḵ domi wa ce ara gbā. Iyī à to wa gbakā ḡoi à koo à sḵ Jesu à ni abou kù waa nē baani.

³¹ Nḡoi í sekeē sie wa í mu awōē í dede. Be gbakā ara gbāu í nḡa nò abou í yaae ḡa.

³² Ale ajo nḡu iyī inunu í lḵ ḡoi inē ḡa à naaa Jesu bḵḵ ḡa wa do inē ḡa iyī à nē inēi inòkò ḡa fei.

³³ Nò inēi ilu ḡau fei à naa à tḵḵ si ande kooḡau.

³⁴ Í jò inē nkḵḵ í ba iri si bḵḵ ikā ikā ḡa, nò í lele inēi inòkò nkḵḵ nkḵḵ. Amma ci ya je inēi inòkò ḡau a fò ide domi à mà.

Jesu í dabii si ilei Galilee

³⁵ Daadaakḵ, hee inya ku maa má, Jesu í dede í fita hai kpasēu í bò si gbabua ḡo, í koo í ce kutḵḵ be.

³⁶ Nḡoi Simḵḵ do kpaasie ḡa à wasi ku dedeē.

³⁷ Iyī à na à yḵḵ, ḡoi à sḵḵ à ni, inē fei wa dedeē.

³⁸ Nḡoi í je nḡa í ni, ka bò waju si ilu mmu ḡa ku ba n waaZoi ideí Ilaaḍ be, domi na ḡoi í jò ñ naa.

³⁹ Nò à koo à dabii si ilei Galilee fei. Í ya maa waaZoi ile bii Zuifu ḡa à ya ce kutḵḵḵ ḡau, nò í ya maa lele inēi inòkò ḡa.

Jesu í jò dinte go í ba iri
(Cò Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

40 Njoi dinte go í naa bi Jesu í naa í gule si wajue, wa tõe wa ni, bii ì bi, aa yòkò í jò n ba iri no n je ine iyi í má.

41 Njoi Jesu í ce araaree. Í yò awõe í luu no í ni, ñ bi. Ba iri no í je ine kumá.

42 Bè gbaká bõoi dinteú í nya sie no í je ine iyi í má.

43-44 Njoi Jesu í são ide do gbugbã í ni, gbò. Maà sã ine go ideu ihè, amma koo nyisi arae bi woo weei Ilaaãu. Nò í ce kuwee iyi Moizi í jileu. Kuweeu bei á nyisi ña iyi í je ine iyi í má bebei. Iyi í são beebe í tã no í ni ku ne.

45 Do nñu fei ineeu, iyi í ne, í koo í wasi ku sisi ideu bantuma hee lele, nñui í jò Jesu kù yòkò ku lò si ino ilu do gaaze má. I ya maa mu araei angule si ghabua ña. Nò ine ña a ya maa koo bi tée be hai bii fei.

2

Jesu í jò weege go í ba iri
(Cò Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

1 Iyi í ce ajo minji má Jesu í nyi wa Kaperanumu. Njoi ine ña à gbò iyi í wa kpasè go bè.

2 Nò à totò be bututu hee andei ileu kaa yòkò ku gba ña. Njoi wa sã ña ideí Ilaaã.

3 Nò ine mee go ña mò à naa bi tée à waa so weege go wa.

4 Wee a kaa ba a to wa bi Jesu na irii zamaau. Njoi à gũ antai ileu à lu antai sikifai tengi bii Jesu í wau. Njoi à to weegeu do makee si bii wa sù siu hai do ikpa ande bii à luò sikifau.

5 Iyi Jesu í ye naanei ine ñau ñoi í sã weegeu í ni, baakòm, ñ kpa ideí dulum dee.

6 Wee woo kò ine ña si wooda go ña à waa bubu be à waa lasabu si ido ña à waa ni,

7 beirei ineeu í ce wa fò beebe. Wa bu Ilaaã. Yooi á yòkò ku kpa ideí dulum dii ine go bii kù je Ilaaã nñu aká.

8 Jesu í mà gbaká si idòe mii iyi à waa lasabu, ñoi í sã ña í ni, na mii í ce ì waa ce dimii lasabuu be si ido nñe ña.

9 Yoomai í faala í re, ine ku sã weege ku ni ñ kpa ideí dulum dee, walakò ku ni ku dede ku so makeee ku ne.

10 Amma ñ bi í mà ña iyi amu Amai Amane ñ ne gbugbã n kpa ideí dulum dii ine ña si andunya.

Iyi í fò beebe í tã ñoi í sã weegeu í ni,
11 dede í so makeee í bò kpasèe.

12 Njoi gbaká weegeu í dede í so makeee í ne wa fita hai ino kpasèu. Fei ndee í cei si wajui ine ña hee í mu aña fei bitì. Nò à saabu Ilaaã à waa ni aña a kù ye dimie ajo kãma.

Jesu í kpe Levi
(Cò Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

13 Njoi Jesu í nyi itii tenkuu má. Njoi zamaa fei í naa bi tée. Wa cio ña ideí Ilaaã.

14 Njoi í gbe wa lò kòkoi ile bi ku gba fiái lèmpoo no í ye Levi, amai Alifee wa bubu be. Njoi í são í ni, toom wa. Nò Levi í dede í tooe.

15 Si anyie Jesu wa je kpasèi Levi. Nò wee, woo gba fiái lèmpoo do ine laalò nkpo wa je do nñu do mòcøe ña ajo, si na iyi í jò aña nkpo nkpo à waa tooe.

16 To, wee Farisi go ña à wa be iyi à je woo kò ine ña si wooda. Iyi à yòo wa je do woo gba fiái lèmpoo ña do ine laalò ñau no à bee mòcøe ñau à ni, beirei í ce wa je no wa mò do woo gba fiái lèmpoo ña do ine laalò ñau.

17 Iyi Jesu í gbò beebe, ñoi í sã ña í ni, ilu baani ña a kù ne bukaatai ilu iwò bii kù je bõo ña. Beebe moi n kù naa ku kpe ine dee dee ña, amma ilu dulum ñai ñ naa ku kpe.

Jesu wa fò ideí anu ku dt
(Cò Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

18 Ajo nñu go mòcøi Zãa ña do ti Farisi ña à waa dt anu ñoi ine go ña ña à naa à bee Jesu à ni, beirei í ce mòcøi Zãa do ti Farisi ña à ya dt anu, no wee mòcøe ña a ci ya dt anu.

19 Njoi Jesu í je ña í ni, kpaasii mako titò ña aa yòkò a dt anu waati iyi mako titòu í wa ino ña? Nto nto, waati iyi mako titòu í wa ino ña fei, a kaa yòkò a dt anu.

20 Amma ajo wa naa iyi aa nya mako titòu hai si ino ña. Waati bebei aa dt anu.

21 Nto nto, ine go kaa so jaee ngbo do titòe ku totòe. Bii í ce beebe, titòu à ga jaee ngbou ku kòsòsil.

22 Beebe moi a ci ya dasi vèe titò iyi wa gba si bogo bata ngbo ña. Bii í ce beebe, bogo bata ngbo ñau aa gai, no vèe ku niká. Nò bogo ñau do vèe fei ku ce nfe. Amma à ya dasi vèe titò si bogo titò ña.

Jesu wa fò ideí ajoi kusimi
(Cò Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

23 Si ajoi kusimi go Jesu do mòcøe ña à waa too kòoi ile go. Si isee ne ñau ñoi mòcøe ñau à wò amaa je iyi à gbè si ileu à nunu ijue si awò à waa ño.

24 Njoi Farisi ñau à bee Jesu à ni, í kù waa yooi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù ne kpáai ku ce si ajoi kusimi.

25 Nò í je ña í ni, í kù cio ajo kãma ña mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala no ari wa kpa nñu do inee ña?

26 Í lò kpasèi Ilaaã no í je pèe iyi à jilee Ilaaã iyi à ganji ine fei ku je bii kù je woo weei Ilaaã ña aña aká. Amma Davidi í so pèe no í na do ine ña fei à je. Waati beebe Abiatái wa je woo wee nlaú.

27 Nò Jesu í sã ña má í ni, Ilaaã í jile ajoi kusimii na aranfaanii amanè ña. Kù je amanè ñai aa na a je arui ajoi kusimiu.

28 Na nñu, í mà ña iyi amu Amai Amane ñ je ine ngboi ajoi kusimi.

3

Idei ine iyi awo akāe í ku

(Cò Matie 12:9-14; Luku 6:6-11)

1 Si anyii n̄nu n̄joi Jesu í b̄o ile bii Zuifu ña à ya ce kutat̄oṣu má. Wee ine ḡo í wa be, awo akāe í ku í gbe.

2 N̄o ine ña iyi à wa be à k̄asi Jesu iju, à waa c̄o mà á j̄j̄ in̄eṣu ku ba iri si ājoi kus̄imi. À waa c̄oṣ domi à waa bi a ye taalei.

3 N̄joi Jesu í s̄o ine iyi aw̄oṣ í kuu í ni, dede í leek̄i si anini n̄ña be.

4 N̄o í bee ine ñau í ni, si ājoi kus̄imi, í s̄ia aman̄e ku ce jiida de mà laala, ku faaba ine de, mà ku k̄paa. N̄joi aña fei à coko.

5 N̄joi Jesu wa c̄o aña fei do id̄oṣk̄, n̄o in̄oṣe í f̄o nt̄o nt̄o domi í ye id̄o ñña í le. N̄joi í s̄o in̄eṣu í ni, te aw̄e. Iyi í t̄o n̄o aw̄o í baa dee dee.

6 Na n̄nu, Farisi ñau à fita hai ileu be. N̄o à t̄ot̄o do in̄ei Herodu ña. À waa busi n̄je bei aa ce a k̄paṣ Jesu.

Zamaa nla ḡo wa naa bi Jesu

7 N̄joi Jesu do m̄oṣe ña à fa ara ñña à b̄o ikpa tenkui Galilee, n̄o zamaa nla ḡo wa tooṣ wa hai ilei Galilee.

8 N̄o in̄ei Zeruzalemu ña do in̄ei ilu mmu ḡo ña iyi à wa si ilei Zudee má, do in̄ei ilei Ídumee ña, do in̄ei icei idoi Zuud̄e ña, do in̄ei il̄eṣkoi Tii do Sid̄o ña à ḡb̄o mii iyi wa ce n̄o à naa bi t̄e aña nk̄p̄o nk̄p̄o.

9 N̄joi í ni m̄oṣo ñau à j̄l̄eṣa n̄nu ak̄oi inyi na bii zamaa í na wa mant̄e wa.

10 Nt̄ai, si bei í j̄j̄ ine nk̄p̄o í ba iri, n̄nu í j̄j̄ b̄o ña fei à ya maa naa bi t̄e a maa tale n̄je a ba a luu ku ba a ba iri.

11 N̄o bii ine ña iyi à ne in̄ei in̄oṣko ña à ȳoṣ à ya na a gule si wajuei a d̄s̄ anu a maa ni, aw̄oi í je Amaí Ilaaṣ.

12 Amma Jesu í ya s̄o in̄ei in̄oṣko ñau ide do kugaabu ku ba a maṣ s̄o ine ña ine iyi n̄nu í je.

Jesu í cica woo be maateji ña

(Cò Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

13 Si anyii n̄nu, Jesu í ḡu iri kuta ḡo, n̄joi í k̄pe ine ña iyi í bi. N̄o à naa bi t̄e.

14 N̄joi í cica aman̄e maateji ku ba a ya maa wa bi t̄e, n̄o ku be ña a koo a waaz̄oṣ ine ña. N̄o í s̄o ña woo be ña.

15 N̄o í mu n̄ña ḡbugb̄a a leleṣ in̄ei in̄oṣko ña.

16 Aman̄e maateji ña iyi í cicau wee. Sinte tit̄a í cica Sim̄o n̄o í s̄o P̄ieṣ, waat̄o kuta.

17 Si anyii n̄nu, n̄joi í cica Zaaki, do Z̄āa if̄oṣ, amaí Zebedee ña, n̄o í s̄o ña Boanezeṣ, waat̄o ine ña iyi à j̄j̄ ibai íj̄.

18 Si anyii n̄nu í bei í cica Anderee, do Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa, do Zaaki amaí Alifee, do Tadee, do Sim̄o in̄ei igbei Zelotu *,

19 do Zudasi Isikarioti, ine iyi á na ku zambaṣu.

Nyaanzei Jesu ña à waa bi a neṣe

20 N̄joi Jesu do m̄oṣe ña à b̄o k̄pas̄e. N̄o zamaa í t̄ot̄oṣ be hee a k̄u ba baa fayai ku je.

21 N̄joi nyaanzei Jesu ña à ḡb̄o mii iyi wa ce, n̄o à waa naa ku muu, domi à ni k̄u w̄eṣ dee dee mai.

Jesu í jea ine ña iyi à máa ide

(Cò Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

22 Wee, woo k̄o ine ña si wooda ḡo ña à wa be iyi à naa hai Zeruzalemu. À ni, Beelizebu, waat̄o Seetam ine ngboi in̄ei in̄oṣko ñai í wa sie. N̄nu í mua ḡbugb̄a wa leleṣ in̄ei in̄oṣko ña.

23 N̄joi Jesu í k̄pe ña í bee ña ide do m̄anda í ni, beirei Seetam á ce ku lele araṣ.

24 Bii in̄ei bomma ak̄a ña à waa jaṣ n̄je, bommau be kaa ȳoṣo ku b̄o waju má.

25 Bii in̄ei k̄pas̄e ak̄a ña à waa jaṣ n̄je, k̄pas̄eṣu be kaa ȳoṣo ku b̄o waju má.

26 Beṣe m̄oi bii Seetam wa ja do araṣ, bomma á k̄p̄eí n̄o kaa b̄o waju má, á t̄ai.

27 Ine ḡo kaa ȳoṣo ku l̄o k̄pas̄eí ine iyi í ne ḡbugb̄a ku coo ile, bii k̄u je í tako í d̄í laf̄eṣ. Amma bii í d̄t̄u á ȳoṣo ku coo ile.

28 Nt̄o nt̄o an s̄o ñe, alabu do dulum ña iyi aman̄e í ce fei, Ilaaṣ á ȳoṣo ku cea suuru ku k̄pa ideu.

29 Amma ine iyi á bu Hundei Ilaaṣ, Ilaaṣ kaa k̄pa idei dulum dii laf̄eṣ ōj̄o k̄āma. Dulum deṣu á maa w̄eṣai hee do āj̄o fei.

30 Jesu í s̄o ña beṣbei si na iyi í j̄j̄ ine ña à waa ni í ne in̄ei in̄oṣko.

Idei iyei Jesu do if̄oṣe ña

(Cò Matie 12:46-50; Luku 8:19-21)

31 N̄joi iyei Jesu do if̄oṣe ña à to wa à waa leek̄i waduude. N̄o à be ine ḡo koo k̄poo wa.

32 Wee zamaa í buba í kaakoṣ. N̄joi à s̄o à ni, c̄o, iyee do if̄oṣe ña à wa waduude, à waa k̄pee.

33 N̄joi Jesu í je n̄ña í ni, yooi í je iyem, n̄o yoo ñai à je if̄oṣm ña.

34 N̄o í c̄o ine ña iyi à buba à kaakoṣe n̄o í ni, in̄ei í je iyem do if̄oṣm ña.

35 N̄o í ni má, ine iyi wa ce id̄oṣbii Ilaaṣ fei, laf̄eṣ í je if̄oṣm, wala wec̄im wala iyem.

4

M̄ondai woo gb̄e

(Cò Matie 13:1-9; Luku 8:4-8)

1 N̄joi Jesu í losi ku cioa ine ña ide Ilaaṣ má k̄oṣk̄o tenkuu. N̄o zamaa nla ḡo í naa í t̄ot̄oṣ sie í kaakoṣe ñai í j̄j̄ í ḡu ak̄oi inyiú í buba. Ak̄oi inyiú í wa si tenkuu n̄o zamaa fei wa leek̄i it̄i tenkuu.

2 Wa k̄o ña si mii nk̄p̄o do m̄anda. Si bei wa k̄o ña si ciou í s̄o ña í ni,

* 3:18 *igbei Zelotu* in̄ei igbei Zelotu ñai à waa j̄abu ku ba Zuifu ña a ne ara ñña hai si aw̄oi in̄ei Romu ña.

3 i sofi i gbɔ mɔnda gɔ ŋa. Mɔkɔ gɔ í fita wa fá dimi.

4 Si bei wa fá dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpáa, nɔ yei ŋa à naa à jɔɔ.

5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ile iyi í ne kuta, tengi bii sáa kù kpɔ. Nɔ í fita be gbaká, amma si bei sáa kù la be, ŋɔi í jò icáe kù ba ku mi lele.

6 Iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbe, domi icáe kù mi lele.

7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agù ŋa. Nɔi agù ŋau à dede sie à biie, nɔ à ganjie ku bi.

8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ile jiida. Nɔi à fita à la, à bí jiida. Dimi gɔ ŋa à so kuntaa, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ cɔ.

9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, ine iyi í ne itl iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

*Mii iyi í jò Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Luku 8:9-10)*

10 Waati iyi Jesu í kpa zamaa mɔnda nkɔɔ í tã ŋɔi í jò ine ŋau à ne. Nɔ ine ŋa iyi à gbe bi tɛe do mɔcɔ maateji ŋau à waa beee yaasei mɔnda ŋau.

11 Nɔi í je ŋŋa í ni, injei Ilaaɔ í jò í mà asiii bommae ŋa. Amma ine ŋa iyi à gbe fei à waa gbɔ ideu do mɔndai.

12 N̄ ya n fɔ ŋŋa ide do mɔndai ku ba “Baa bii à cɔ ilu a maá ye. Nɔ baa bii à gbɔ ide a kaa mà yaasee. Bii kù je beebe aa na a sinda wa bi Ilaaɔ, nɔ Ilaaɔ ku kpa idei dulum du ŋa.”

*Yaasei mɔndai woo gbɛ
(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)*

13 Nɔi Jesu í bee ŋa má í ni, debei í kù gbɔ yaasei mɔndau be ŋa? Nɔ beirei aa ce í gbɔ yaasei mɔnda ŋa iyi à gbe fei.

14 Yaasee wee. Mɔkɔu, idei Ilaaɔi wa fá.

15 Ine gɔ ŋa à yei bei inya ŋa bii ideu í cuku si kpáau. Iyi à gbɔ ideu gbaká Seetam í naa í nyaa hai si idɔ ŋŋa.

16 Beebe mɔi ine gɔ ŋa à yei bei inya ŋa bii ideu í cuku si ile iyi í ne kuta. Iyi à gbɔ ideu gbaká à gbaai do inɔ didɔ.

17 Amma a kù jò kù ce icá si idɔ ŋŋa. Ine dimi beebe ŋa a ci ya leeki ku kpe. Waati iyi ijuukpá do wahala gɔ í naa si ŋa na irii idei Ilaaɔ gbaká, à ya fusi awɔi.

18 Ine gɔ ŋa mɔ à yei bei dimi ŋa iyi à cuku si inɔ agù ŋa. Anjai à je ine ŋa iyi à gbɔ idei Ilaaɔ,

19 amma lasabu bututui mii ŋa wa bitandi ŋa. Fia ku bi wa dl iju ŋŋa nɔ à ne kodɛei mii nkɔɔ. Mii ŋau bei wa ganji ideu ku ce ice si ŋa.

20 Ine gɔ ŋa mɔ à yei bei dimi ŋa iyi à cuku si ile nɛe. Iyi à gbɔ idei Ilaaɔ à gbaa nɔ wa so. Si inɔ ŋŋa ine gɔ ŋa à so kuntaa, ine gɔ ŋa mɔ kita, ine gɔ ŋa mɔ cɔ.

*Mɔndai fitila
(Cɔ Luku 8:16-18)*

21 Nɔi Jesu í sɔ ŋa má í ni, a ci ya má fitila a biie do caka walakɔ a dasi abe daayi. Amma si antai taabui à ya lesi. Mà kù je beebe.

22 Mii iyi wa manji fei á fita gbugbáa nɔ asiii ide gɔ mɔ kù wee iyi a kàa fɔɔ.

23 Ine iyi í ne itl iyi à gbɔɔ ide, ku gbɔ.

24 Nɔi í sɔ ŋa má í ni, i ce laakai ŋa do ide iyi í gbɔ ŋa. Si gùa iyi í wáaɔ kpaasi nŋe ŋa, si bei Ilaaɔ á wáaɔ inje mɔ nɔ ku kɔɔsi má ku re beebe.

25 N wa n sɔ ŋei, ine iyi í ne, nŋui à ya na má, amma ine iyi kù ne, baa andi iyi í ne má à ya gbaai.

Mɔndai kugbɛ iyi wa fita do arae

26 Nɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wáɔ bommai Ilaaɔ wee. Ine gɔ í fá dimi si ikoe.

27 Si anyie, baa bii wa sù walakɔ wa cɔ ilu, aɛɔ daakɔ, waati káma fei dimiu í fita wa la. Kù mà baa bei wa ce.

28 Ile í ya jò amaaje ku fitai do arae. Í ya ce wuai titá, ku bei ku ce así nɔ ku bí.

29 Bii amaajeu í jla nɔ a muu do kɔɔma, domi waatii kumui í to.

*Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)*

30 Nɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wáɔ bommai Ilaaɔ. Do mɔnda yoomai aa ka sisiɔ yaasee.

31 Í yei bei ngboi mutaadi iyi waati iyi à waa gbɔɔ, nŋui í kere í re ngboi mii ku gbɛ fei si ile.

32 Amma waati iyi à gbɔɔ à tã, nŋui í ya dede ku la ku re ama jli fei. Nɔ í ya ce amaawɔ nla nla hee yei ŋa a maa ce ante si amaawɔe ŋa, nɔ a wa si jllje.

33 Do mɔnda nkɔɔ beebei Jesu í kɔ ine ŋa si cio, zaka bei à yɔkɔ à gbɔɔ.

34 Ci ya sɔ ŋa ide hai ne mɔnda, amma bii í gbe nŋu do mɔcɔe ŋa í ya tuse nŋai fei.

Jesu í leeki fufu si tenku

(Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)

35 Ale ajɔ nŋu, Jesu í sɔ mɔcɔe ŋa í ni, ka bɔ ice ihɔ.

36 Iyi à jò zamaa í ne ŋɔi à lɔ akɔi inyi bii Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ mmu gɔ ŋa mɔ à waa too ŋa má.

37 Nɔi fufu nla gɔ í dede, í jò inyi wa lɔ inɔ akɔu hee í maai ku kɔ.

38 Amma Jesu wa sɔ nŋoo si anyii akɔu, í lesi irie si lefe u gɔ. Nɔi à jtu à beee à ni, Mɛetu, kù jee ide káma bii à waa bi ka ce nfe?

39 Iyi Jesu í jɔ, ŋɔi í la si fufuu, nɔ í sɔ tenkuu í ni, í to beebe, i coko. Nɔ fufuu í leeki nɔ inyau í coko cau.

40 Nɔi Jesu í bee mɔcɔe ŋa í ni, na mii í ce í jò nŋo wa mu ŋe ŋa. Mii í ce í kù dasim naane ŋa.

41 Nɔi nŋo nla nla wa mu ŋa nɔ à sɔ nŋe à waa ni, ine dimi yoomai ihɛ, iyi fufu do inyi fei wa jirimae.

5

Jesu í jò iné gò iyi í ne inéi ináoko í ba iri
(Cò Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)

1 Njoi à to icei tenkuu do ikpa ihõ si ilei ilui Zerazee.

2 Nò Jesu í kita wa hai si antai akòì inyiù. Nò gbakà iné gò iyi í ne inéi ináoko í fita wa hai ikpa bi ku si iku ña wa koo wa *.

3 Bi ku si iku ñai í je ideé. Nò wee í ne gbugbà hee í jò iné gò kaa yòko ku dùu, baa do seseé.

4 Á ya daa si kpemkpem, nò a ði isee do seseé amma í ya da seseéuì nò ku ce kpemkpem nòu. Wee, iné gò kù ne gbugbà iyi á yòko ku nòo.

5 Waati kàma fei, dasà do idù, si aninii iri kuta ña do bi ku si iku ñai í ya wa ku maa dõ anu, nò ku maa mée arae do kuta ña.

6 Iyi í ye Jesu wa hai jiiñi ñoi í sei, í koo í gule si wajue.

7 Njoi í dõ anu hee lele í ni, mii í wa aninii awae, Jesu, awò Amai Ilaad. Ilaad í re fei, nò ñ wa n tõe do irie, maà wahalam.

8 Í fò beebe si na iyi í jò Jesu í ni inéi ináokou kú fita sie.

9 Nò Jesu í beee í ni, irei irie. Njoi í jéaa í ni, irim nii Zamaa, domi à kpo.

10 Njoi í tõe Jesu suuru ku maà nyò anja ikpa angule.

11 Wee à ye kusòo gaa ña à waa je ikpa iri kutau be.

12 Njoi inéi ináoko ñau à tõe Jesu à ni, jò kaa mu kusòo ñau ihõ, ku ba ka maa wa be.

13 Nò Jesu í yòoda ña. Njoi à fita hai si inéu à koo à mu kusòo ñau à tale si ña hai antai iri kutau à dasi inyi nò inyiù í je ña. Kukpò ña í to dubu minji (2.000).

14 Wò degbe kusòo ñau à sa à koo à waa sisi laabaauì ideu si ilu nlaù do si iléeko ña. Nò iné ña à fita à bò ku cò mii iyi í ceu.

15 Iyi à naa bi Jesu, à ye iné iyi í tako í ne inéi ináoko bututuù í baa si laakae í dasi jine ña wa buba. Njoi à biti, njo í mu ña jiiida.

16 Iné ña iyi ideu í ce iju ña à waa sisia iné ña.

17 Nò iné ñau à tõe Jesu ku fita hai ilei ilu ña.

18 Waati iyi Jesu wa ló akòì inyiù, ñoi iné iyi í tako í ne inéi ináoko ñau waa tõe í ni ku jò ñju ku tooe.

19 Amma Jesu í kò. Nò í sòo í ni, bò kpaséé bi iné ña koo sò ña mii iyi Laféé í ceé, do yaase bei í ce araaree.

20 Njoi inéu í ne, í wasi ku sisia inéi ile iyi à ya kpe Ilu Méeewa ñau mii iyi Jesu í cea ñju fei. Njoi anja fei à biti jiiida jiiida. Nò Jesu mò í dede wa hai be.

Idei ama inaaboì Zairusi do inaabo iyi í lu ibòì Jesu

(Cò Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

21 Jesu í baa hai ice ikpa ihõ do akòì inyiù. Í wa itii tenkuu be nò zamaa nla gò í naa í tõtòò bi tée.

22 Njoi iné gò í naa bi tée. Á ya kpoo Zairusi. Iné ngboì ile bii Zuifu ña à ya ce kutòtòòì. Iyi í ye Jesu, ñoi í seebata si wajue.

23 Njoi í tõe ku sobi ñju í ni, ama inaabom wa bi ku ku. Ñ wa n tõe, i naa í lesie awò, nò ku ba iri ku maa weé baani.

24 Njoi anjò Jesu à waa ne. Nò zamaa nla gò wa tooe hee à waa mantee.

25 Wee si inòì iné ñau inaabo gò í wa be iyi wa ce bõòì awò ku mu hai adõ maateejì wa.

26 Í wahala jiiida si awòì lokotoro nkpo hee andi fia iyi í ne fei í jòò, kù nò kù ce baa daama, amma bõòèu í teese wa kòòsìi.

27 Abou í gbò laabaauì Jesu wo, ñoi í jò í naa do anyie si inòì zamaau í lu jaae.

28 Í ce beebèi domi í fò si idõe í ni, baa bii jaae ñ lu an ba iri.

29 Njoi gbakà bõòì awò ku muèu í leekì. Njoi í gbò fufui baani si arae.

30 Njoi Jesu í mà gbakà iyi gbugbà gò í fita hai si arai ñju nò í sinda wa cò zamaau nò í ni, yooi í lu jaaem.

31 Njoi mòcòe ña à sòo à ni, debei í kù waa ye zamaa iyi wa manteeì, nò ì waa ni yooi í lue?

32 Njoi Jesu í sinda í cò iné ñau ku ba ku ye iné iyi í ce beebèu.

33 Njoi abou wa yaya do njo, domi í mà mii iyi ñju í ce. Njoi í naa í gule si wajue í sòo ntò si mii iyi í ba ñju fei.

34 Nò Jesu í sòo í ni, abooyi, naanèeí í faabae. Koo weé si laakae, ì ba iri si bõòèu mbè.

35 Si bei Jesu wa fò ideu, iné gò ña à naa hai kpaséì Zairusi iné ngbou, à sòo à ni, ama inaaboèu í ku. Maà wahala Meeetu mà.

36 Amma Jesu kù dasi ide ñjau. Nò í sò Zairusi í ni, maà jò zigie ku da, awò de dasi naane.

37 Njoi í ni iné gò ku maà si ñju kpaséì Zairusi wa bii kù je Piee do Zaaki, do Zàa ifoi Zaaki.

38 Iyi à to nò Jesu í ye zamaa nla gò be à waa cã kpokpoo, à waa kpata à waa dõ anu nla nla.

39 Njoi í ló kpasèu í bee ña í ni, na mii í ce ì waa dõ anu beebe ña. Na mii í jò ì waa kpata ña. Amau kù ku mée, wa sí njooi.

40 Nò à waa yaakoe. Njoi Jesu í jò anja fei à fita, í gbe baau do iyei amau do mòcò meeeta ña iyi à suu wau, ñoi à ló bii amau í wa.

41 Njoi Jesu í mu awòì amau í fò do feeé í ni, talita kumi, waatò ama inaabo, dede. Amui, ñ sòe.

* 5:2 bi ku si iku ña. Si waati ña, si isai kuta ñoi à ya si iku ña.

42 Njoi gbakā ama inaabou í dede nɔ wa ne. Í ne zakai adɔ maateejí. Iyi inɛ njau à yɔɔ njoi à bití ntɔ nto.

43 Njoi Jesu í sɔ njá í ní a náa íje ku je. Nɔ í sɔ njá má do kugaabu í ní a maà jò inɛ gɔ ku gbɔ ideu.

6

Inei Nazareti njá a kù dasi Jesu naane (Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

1 Njoi Jesu í ne hai kpasɛi Zairusi be í bɔ ilu bii í je ama. Nɔ mɔcɛ njá à suu.

2 Iyi ajɔi kusími í naa njoi í lɔsi ku sisia inɛ njá ide ile bii Zuifu njá à ya ce kutɔtɔu. Njoi inɛ nkɔɔ nkɔɔ í gbɔ ideu nɔ à bití à waa ní, hai iwoi njju í ba dimii lasabu jiidau be. Dimii bisí yoomai à mua njju. Beirei í ce wa ce dimii maamaakeu ihɛ.

3 Kù je woo gbe jji nɔu mbe ya, amai Maariu mɛɛ. Má kù je igbái Zaaki do Zozee, do Zudu do Simɔɔ mbe ba. Nɔ weɔje njá a kù wa inɔ nwa ihɛ? To, lasabu njju njau bei wa ganji njá a dasiɔɔ naane.

4 Njoi Jesu í sɔ njá í ní, kù ne bii walii ci ya ne beɛre bii kù je si ilei ideɛ do si inɔi inɛ njá do kpasɛɛ.

5-6 Njoi Jesu í bití domi a kù dasie naane. Beɛbe kù yokò kù ce maamaake be, bii kù je bɔɔ gɔ njá iyi í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í be mɔcɔ maateejí njau minji minji (Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyie, Jesu í ya maa dabii dabii si ilɛɛko njau ku maa sisia inɛ njá idei Ilaaɔ.

7 Njoi í kpe woo be maateejie njau nɔ í be njá minji minji, í mu njá gbugbá a leleɔ inɛi inɔɔko njá.

8 Í sɔ njá í ní, í maà so nkáma si isɛɛne njju. Í maà so ije hee má je bɔgɔ, hee má je fia, í gbe golo.

9 Í dasi baata nje amma í maà kpele ibɔ minji.

10 Njoi í sɔ njá má í ní, bii í to ilu bii í waa bɔ njá, í wa kpasɛ bii à dasi njé hee í koo í neɔ hai ilu be njá.

11 Bii í je bii gɔ njá inɛ njá a kù gba njé hee má je a gbɔ ide nje, í fita hai be njá, nɔ í gbugbá njá irurui baata nje njá ku ba ku je njá sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ á naa sí njá.

12 Nɔ mɔcɔ njau à ne nɔ à waa waazoa inɛ njá à waa ní a kpaasi ida.

13 Nɔ à lele inɛi inɔɔko nkɔɔ nkɔɔ, nɔ à ya tontooa bɔɔ nkɔɔ nkɔɔ ikpo sí iri. Nɔ à ba iri.

Ideí ikui Zaa woo dasi inyiu (Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

14 Ilaalu Herodu í gbɔ baatuí Jesu, sí na iyi í jò irie í fangaa bii fei. Nɔ inɛ gɔ njá à nia Jesu, Zaa woo dasi inyiu í jì hai sí bale. Na njoi í jò í ne gbugbá wa ceɔ maamaake.

15 Inɛ gɔ njá mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlaí takoui. Nɔ inɛ gɔ njá mɔ à waa niaa, njju mɔ waliii bei tí tako njauí.

16 Amma iyi Herodu í gbɔ ideu njoi í ní, Zaa woo dasi inyiu. N̄ jò à bu irie wo. Debeí njui í jì hai sí bale.

17 Mii iyi í jò Herodu wa fɔ beɛbe wee. Hai tako Herodu takae í ní a mu Zaa a dũu a dasie piisɔ na ku tũɔ idoi Herodiasí. Wee Herodu í tako í so Herodiasí aboi Filipu, ifɔɛ.

18 Njoi Zaa í sɔ í ní, kù sla í gba aboi ifɔɛ í dasi kpasɛɛ.

19 Na njoi í jò Herodiasí wa mu Zaa do idɔɔkɔ. Wa bí ku kpaɔ amma kù ba kpáa

20 sí na iyi í jò Herodu í mà beɛreí Zaa. Bii wa gbɔ ideɛ idɛɛ í ya dedei, amma do njju fei í ya bí njju ku gbɔɔ. Í mà iyi amanɛ dee deei nɔ kuweɛɛ kù ne taale káma. Na njoi í jò í bii anyie.

21 Do njju fei, ajɔ njju gɔ Herodiasí í ba kpáaɛ. Ajɔ njju Herodu í nya jingau nla nla ku yeɔ gigigi ajoi kubie. Njoi í kpe akawe nlaɛ njá do inɛ ngboi soogee njá, do inɛ ngboi ilei Galilee njá fei.

22 Njoi ama inaaboi Herodiasí í lɔ ileu wa jojo, njoi í dɔa Herodu sí do inɛ njá iyi í kpe wa njau fei. Njoi Herodu í sɔ mudɛɛu í ní, tɔɔm mii iyi í bí fei, an muue.

23 Nɔ í gbasi do mii fei í ní, mii iyi í tɔɔm fei, an muue, baa bii í je bubui bommam nii.

24 Njoi ama inaabou í koo í bee iyee í ní, mii í jò n tɔɛɛ. Njoi iyee í je í ní, tɔɛɛ irii Zaa woo dasi inyiu.

25 Njoi gbakā ama inaabou í naa bí ilaaluu í sɔɔ í ní, n̄ bí í muum irii Zaa woo dasi inyiu nsei nsei sí perenti.

26 Baa do iyi inɔi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù bí ku kɔɔ, sí na iyi í jò í gbasi do mii fei sí wajui inɛ njooɛ njau.

27 Njoi gbakā í be sooge gɔ koo bù irii Zaa woo dasi inyiu wa. Njoi soogeu í koo í bu irii Zaa wa hai ile piisɔɔ.

28 Nɔ í naaɔ wa sí perentiu í naa í na ama inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyee.

29 Iyi mɔcɔi Zaa njá à gbɔ iyi í ku, njoi à naa à soo à koo à suu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000) (Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zaa 6:1-14)

30 Nɔ woo be maateejie njá iyi Jesu í tako í be njau à baa bí tɛɛ à waa sisiaa mii njá iyi njá à ce fei do cio iyi à kɔ inɛ njá sí fei.

31 Nɔ inɛ njá à wasi ku naa ku ne hee Jesu do mɔcɛ njá a kù ba fayai ku je. Na njoi í jò í sɔ njá í ní, í jò ka nya ara nwa ka bɔ ikpa gbabua ku ba í sími keeke njá.

32 Njoi à jò inɛ njau be, nɔ à koo à lɔ akoi inyiu à bɔ ikpa gbabuau.

33 Amma inɛ nkɔɔ í ye njá waati iyi à waa ne, nɔ à má njá. Njoi à má tengi bii à waa bou. Nɔ inɛ njá à sei wa do ise hai ilu njá fei à cua njá tengi bii à waa bou.

34 Iyi Jesu í to wa njoi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ í ye zamaa nkɔɔu. Njoi í ce araare njá, domi à

yei bei angudá ña iyi a kù ne woo degbe. Njoi í lósi ku kò ñja si cio nkpa.

³⁵ Si bei ale wa le, ñoi mɔcɔe ña à naa bi tɛɛ à ni, inyau wee ghabuai, nò idù wa dù.

³⁶ Na ñju, da ine ñau a bò ilɛko ña do ino ilu ña iyi à wa amɛɛ, ku ba a koo a ra mii iyi aajɛ.

³⁷ Amma í sɔ ña í ni, inɛ taka nɛɛ i na ña ije a je. Njoi à jɛaa à ni, i kù mà baa bii à so fiaí iceí cukpa mɛɛjɔ, kaa to ka ra ñja pɛɛ ka na ña a je.

³⁸ Njoi Jesu í bee ña í ni, pɛɛ feloi í nɛ ña. I koo í cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ñjoi à ni, pɛɛ miui à nɛ do cɛɛ minji.

³⁹ Nò Jesu í sɔ mɔcɔe ñau í ni a jò ine ñau a buba si fɔfɔ tɔtutu be iká iká.

⁴⁰ Njoi à buba iká iká, tuuba gɔ ña amanɛ cɔɔ, tuuba gɔ ña mɔ amanɛ ciitaa.

⁴¹ Njoi Jesu í so pɛɛ miuu do cɛɛ minjiu, nò í wu iju lele í saabu Ilaaɔ. Njoi í bububu pɛɛu nò í na mɔcɔ ñau a kpɛa zamaau. Nò í kpɛ ñja cɛɛ minjiu mɔ ine fei í ba.

⁴² Anja fei à jɛ à yo.

⁴³ Njoi à ko pɛɛ do cɛɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ maateejí í kɔ.

⁴⁴ Inemɔkɔ ña iyi à jɛ pɛɛu à wɛɛi amanɛ dubu miu (5.000) bàkà inaabo do amu ña baasi.

*Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Zaa 6:15-21)*

⁴⁵ Iyi à tã gbaká ñoi Jesu í jò mɔcɔe ñau à lɔ akoi inyi u ku ba a takoe a kua ice ihɔ, ikpa Besaida. Iyi à waa nɛ nò í ni zamaau ku nɛ.

⁴⁶ Waati iyi í jò à nɛ ñoi í koo í gù iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔ.

⁴⁷ Nò í wa be hee idù í koo í dù, nò akoi inyi u í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ñau nò Jesu mɔ í wa ile ñju aká.

⁴⁸ Í ye mɔcɔe ñau à wa si wahalai ku wai akoi inyi u, domi fufuu wa kò ña. Zakai amɛɛjumá ñoi í maai si ña, wa nɛ si antai inyi u wa bi ku cua ñja.

⁴⁹ Amma waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu ñoi à tamaa bei ziií, ñoi à waa dɔ anu.

⁵⁰ Anja fei à yɔɔ ñoi njo wa mu ña. Njoi gbaká Jesu í ba ña ide ku fɔ í sɔ ña í ni, í sù laakai nɛ ñja. Amui Jesu, í maà ce njo ña.

⁵¹ Njoi í lɔ ino akou í ba ña be, nò fufuu í leekí. Njoi zigi ñja fei í da à bití hee,

⁵² domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pɛɛu si na iyi í jò idò ñja í le.

*Jesu í jò bɔ ña à ba iri si ilei Genesareti
(Cɔ Matie 14:34-36)*

⁵³ Iyi à kua tenkuu à tã ñoi à to ilei Genesareti à koo à dɔ akò ñja bi ku leektu.

⁵⁴ Wee ine gɔ ña à wa be. Iyi Jesu do mɔcɔe ña à fita hai si akou gbaká ñoi ine ñau à mà Jesu.

⁵⁵ Njoi anja fei à sei à waa naad bɔ ña wa hai ino ilu ña. À ya so ña wai si sɛɛ ña a naad ña wa tengi bii à gbò í wau.

⁵⁶ Bii Jesu í to fei, hai ilɛko ña do ilu nla ña do iko bii ine ña à waa sù fei, à ya maa naad bɔ ña wai si banturna bii í wau. Njoi à ya tɔɔe ku jò anja a lu baa ifi kumbooe. Nò ine ña iyi à luu fei à ya ba irii.

7

*Dedembai bala ña
(Cɔ Matie 15:1-9)*

¹ Njoi Farisi ña do woo kò ine ña si wooda gɔgɔ ña à naa hai Zeruzalemu nò à tɔtɔ kòkòí Jesu.

² Njoi à ye mɔcɔe gɔ ña à waa je do awò riisi, waatɔ a kù wɔɔ si bei à ya ce si dedemba ñja.

³ Wee Farisi ña do Zuifu ña iyi à gbe fei, à waa too dedembai bala ñja ña. Bii kù jɛ à wɔɔ sáa sáa a ci ya je ngɔgɔ.

⁴ Bɛɛbe mɔi, bii à baa hai aja nò a kù wɔɔ a ci ya je. Mii nkpa nkpoi à ya ce má iyi í jɛ dedemba ñja. Mii ñau gɔgɔ ña wee, kɔɔfu ku wíe do boonyi do cakai isò nkpa ña.

⁵ To, si bei Farisi ña do woo kò ine ña si wooda ñau à ye mɔcɔ ñau à waa jedò awò riisi ñoi í jò à bee Jesu à ni, na mii í ce mɔcɔe ña a kù waa too dedembai bala nwa ña. Na mii í jò à ya je do awò riisi.

⁶ Nò Jesu í jɛ ñja í ni, inɛ ilu muafiti ña, hai tako Ezai í ce waliíi dee dee na iri nɛɛ waati iyi í kò si tiaɛ í ni,

“Ilaaɔ í ni,
Inɛ ñau ihɛ à waa ceem beɛɛi do gele ñju aká.
Amma ido ñja í jiiim.

⁷ Kutɔ iyi à waa ceem ngbei,
Domi woodai amanɛ ñai à wa kò ine ña si nò à waa ni woodam nii.”

⁸ Njoi Jesu í sɔ ña má í ni, í waa jò woodai Ilaaɔ ña nò í waa too dedembai amanɛ ña.

⁹ Do nto í waa kpa woodai Ilaaɔ ñai ku ba í sási dedemba nɛɛ ña.

¹⁰ Moizi í ni, “í jirima iyeò baa nɛɛ ña”. Nò í ni má, “ine iyi wa fɔ laalá iyeò baac ña, a kpa lafɛɛ.”

¹¹ Amma inɛ, í waa fɔ ide mmu. Í waa ni ine á yɔkɔ ku sɔ iyeò baac ku ni fia iyi ñju á sobi ña do, tí Ilaaɔí. Fiaui í waa kpe kɔɔbáa ña.

¹² Nò bii ine í dɔ bɛɛbe, í kaa náa kpáa ku sobi iyeò baa má ña.

¹³ Bɛɛbe, í waa kpa ide Ilaaɔ ña nò í waa too dedemba iyi à jò nɛɛ ña. Nò í waa ce mii laalɔ nkpa má iyi í jò dimi bɛɛbe ña.

*Mii iyi í ya dasi ine riisi
(Cɔ Matie 15:10-20)*

¹⁴ Njoi Jesu í kpe zamaau má bi tɛɛ ñoi í sɔ ña í ni, inɛ fei í sotí í gbɔ yaasei idem ña.

¹⁵ Nkàma kù wɛɛ iyi á lɔ do geleí amanɛ ku dasi riisi. Amma iyi á fita hai si idòí amanɛ, ñju á dasi riisi. [

¹⁶ Inɛ iyi í nɛ ifí iyi á gbòò ide, ku gbò.]

¹⁷ Njoi Jesu í nya arac hai bi zamaau í koo í lɔ kpasɛ. Waati iyi í lɔ kpasɛu ñoi mɔcɔe ñau à beɛ yaasei mɔndau.

18 Njoi í bee ña í ni, i kù ñe bisi ñai? I kù mà ña mii iyi í ló inói amane hai waduude kaa dasie riisi?

19 Kaa dasie riisi, domi ije kaa ló si idói ine bii kù je si inõe, nò ku yó ku bei ku fita. Jesu í fò beebi ku ba ku sò ña iyi ije káma kù je iwò.

20 Nò í ni má, mii iyi wa fita hai si idói amanei í ya dasie riisi,

21 domi hai si idói amanei lasabu laalò do icu ku ko, do ile ku ce, do ine ku kpa,

22 do sakara, do kòdèè, do inò ku kà, do takii, do daa iyi í ló zaka, do igu, do funei ine ku nya, do faao, do idò ku le í ya fita.

23 Mii laalò ñau be fei hai si idói amanei wa fita nò anjai à ya dasi ine riisi.

Abo dimi mmu gò í dasi Jesu naane (Cò Matie 15:21-28)

24 Iyi Jesu í fò beebi í tã ñoi í dasi kpãa í bò ilékoi Tii, ñoi í ló kpasè gò. Wee kù waa bi ine gò ku mà, amma kaa yòkò ku manji.

25 Abo gò í wa be, ama inaaboè í ne inei inòòko. Iyi í gbò Jesu í to wa be gbakà, ñoi í naa í gule si wajue.

26 Abou í bei í je dimi mmu. À buui Fenisi si ilei Siri. Njoi wa tóo Jesu ku lelea ñju inei inòòkou hai si amaèu.

27 Amma Jesu í sò í ni, jò amu ña a je a yo tità, domi kù sía a gba ijei amu ña a na aja keeke ña.

28 Njoi abou í ni, ntói Lafèè. Amma baa do ñju fei, aja keeke ñau à ya wa abei taabu a maa je buubuui ijei amu ña iyi wa cuku wa.

29 Njoi Jesu í sò í ni, na ide iyi í fòu be, ne. Inei inòòkou í fita sie mbe.

30 Iyi í nyi kpasèè ñoi í koo í ba amau wa sù si daayi, inei inò ikou í fita sie tã.

Jesu í jò dekt gò í ba iri

31 Njoi Jesu í dede hai ilékoi Tii í too do Sidò, í bei í bò tenkui Galilee si ile iyi à ya kpe llu Mèewa ñau.

32 Iyi í to, ñoi ine gò ña à naaò dekt gò wa, iyi ci ya yòkò ku fò ide sãa sãa, ñoi à tóo Jesu ku lesie awò.

33 Njoi Jesu í bòdè hee bii í jò zamaau. Njoi í dasi amaaawè si itfi dektu, nò í tu antò, í jòa si amèè.

34 Nò í wu iju lele í jile idò í fò do fee ñja í ni, efata, waatò, cf.

35 Njoi gbakà itfi mòkòu í cf nò amèè í te, nò í sinti ku fò ide dee dee.

36 Jesu í sò ña í ni a maà sò ine gò, amma si bei wa sò ñau, beebi mòi anja mò à wasi ku sò ine ña.

37 Njoi ine ñau à biti hee í caa à waa ni, mii iyi wa ce fei í slai. Í jò baa dekt ña à waa gbò ide, ine ña iyi a ci ya yòkò a fò ide wo à waa fò bebei.

8

Jesu í wò amane dubu mèè (4.000) (Cò Matie 15:32-39)

1 Iyi í ce ajò minji ñoi zamaa nla gò í tótòò bi tée má. Nò wee a kù ne mii iyi aa je. Njoi Jesu í kpe mòcòè ñau í sò ña í ni,

2 araareí zamaau ihè wa mum domi ajò mèeta ñjai ihè iyi à wa bi tom, nò sànda káma kù gbe ñja má.

3 Bii ñ jò à nèò ari aa koo a cuku kpãa, si bei idei ine gò ña í jì.

4 Njoi mòcòè ñau à beee à ni, iwoi aa ka ba pèè si gbabuau ihè iyi aa je a yoò.

5 Njoi Jesu í bee ña í ni, pèè feloi í ne ña. Njoi à ni, ara méejei.

6 Njoi Jesu í ni zamaau fei ku buba ile. Nò í so pèè ara méejeu í bei í saabu Ilaaò, nò í bububue í na mòcòè ñau a kpè ñja. Njoi à kpèa zamaau.

7 Wee à ne cèè keeke gò ña be má. Njoi Jesu í saabu Ilaaò má, í bei í ni a kpè ñja, nò à kpè ñja cèè ñau má.

8 Nò anja fei à je à yo. Njoi à naa à ko bubui pèè ña iyi í gbeu kòlò méeje.

9 Jiai ine ñau í to zakai anja dubu mèè (4.000). Njoi Jesu í bei í jò ine ñau à ne.

10 Njoi gbakà í koo í ló akói inyiú do mòcòè ña à bò ikpa Daamanuta.

Farisi ña à bi Jesu ku ce maamaake (Cò Matie 16:1-4)

11 Njoi Farisi gò ña à naa bi Jesu à wasi ku baa kakòò ku ce. À cò laakae, à tòèè ku ce maamaake iyi à nyisi iyi gbugbàè hai bi Ilaaòí wa naa.

12 Njoi Jesu í jilè idòè í ni, na mii í ce inei nsei ñau ihè à waa tòm n ce maamaake. Ntò ntò, n kaa n nyisi ñe maamaake káma gò.

13 Njoi í jò ña í koo í ló akòu do mòcòè ña a kua do ice ihò.

Lefeei Farisi ña do ti inei Herodu ña (Cò Matie 16:5-12)

14 Wee mòcòè ñau à gbeje ije ku so, pèè akáí à ne si akòu be.

15 Njoi Jesu í sò ña í ni, i ce laakai í nya ara ñje hai bi lefeeí Farisi ña do ti inei Herodu ña.

16 Njoi mòcòè ñau à waa sò ñje ide à waa ni, si na iyi í jò a kù ne ijei í jò wa dò beebi.

17 Wee Jesu í mà iyi à waa fò ñoi í ni, na mii í ce í fò í waa ni ña, si na iyi í jò a kù ne pèèi. Ìñje mò í kù mà ña hee nsei? Í kù gbò yaasei ideu ñai? Í kù ne bisi ñai? Idò ñje mò í lei?

18 Í jò í ne iju ña mèè, í ci ya ye ilu ñai? Í kù ne ití ña ba. Í ci ya gbò ide ñai? Í ci ya ye gigi ñai?

19 Waati iyi ñ kpèa amane dubu miu pèè ara miuu, pèè kòlò feloi búbù iyi í gbeu í ce. Njoi à jèaa à ni, kòlò maatejii.

20 Njoi Jesu í bee ña má í ni, si waati iyi ñ bu pèè ara méejeu ñ na amane dubu mèè ñau, pèè bubu iyi í gbeu kòlò feloi í kóo ña. Njoi à jèaa à ni, kòlò méejei.

21 Njoi Jesu í sò ña í ni, í kù gbò hee nsei ña?

Jesu í jò féeju go í ba iri Besaida

22 Njoi à to ilu go iyi à ya kpe Besaida, nò ine go ña à náaa Jesu féeju go wa, à tɔɔe ku luu.

23 Njoi í mu awoi féejuu í bɔðe alalai iluu. Njoi í daa antò si ijue í lesie awò í ni, ì waa ye ngogò?

24 Njoi féejuu í cò ilu í ni, ñ wa n ye amane ña à waa ne, amma à yei bei ñi ña.

25 Njoi Jesu í lea awò si iju má. Iyi ineeu í cò ilu má nò í ba wee nju í ba iri, wa ye ilu wau wau.

26 Njoi Jesu í ni ku ne kpasée, amma ku maà too do inò ilu má.

*Piee í ni Jesu í je ine iyi Ilaađ í cica
(Cò Matie 16:13-20; Luku 9:18-21)*

27 Njoi Jesu do mɔcɔe ña à ne ikpa ilu ña iyi à wa kəkəi Sezaree, si ilei Filipi. Njoi si kpāau í bee mɔcɔe ña í ni, yooi ine ña à ya ni ñ je.

28 Nò à jɛaa à ni, ine go ña à ya ni awòu Zāa woo dasi inyii. Ine go ña mò à ya ni awòu Elii walii nlai takoui. Ine go ña mò à ya ni awòu ine akāi walii ñau.

29 Njoi Jesu í bee ña í ni, inje mò ni, yooi ì ni ñ je ña. Njoi Piee í jɛaa í ni, awòu Kirisii, ine iyi Ilaađ í cica.

30 Njoi Jesu í sɔ ña do kugaabu í ni a maà sɔ ine go.

*Jesu wa fò ideí ikue do kujfe
(Cò Matie 16:21-28; Luku 9:22-27)*

31 Njoi Jesu í sinti ku sɔ mɔcɔe ñau í ni nju Amai Amane, í gbe nju ku ce wahala jiiida. Ine ngbo ña do ine ngboi woo weei Ilaađ ña do woo kò ine ña si wooda ña aa kəsi nju a kpa nju, amma nju á ñi hai si bale si ajo meetasia.

32 Í fò ideui sãa sãa, kù singae. Njoi Piee í gbãa í bɔðe kəkəle nò í ni ku maà fò beɛbe.

33 Amma Jesu í sinda í cò mɔcɔe ña, nò í la si Piee í ni, sekeɛ hai bi tom, Seetam, domi í kù waa ce lasabui Ilaađ, í gbe ti amane ña.

34 Si anyie, í kpe zamaau do mɔcɔe ña, í sɔ ña í ni, ine iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nò ku so ñi ku gaau ce toom wa.

35 Nò ine iyi wa bi ku ba kuwee do idɔɔbie, kaa baa. Amma ine iyi í nyò kuwee na irim do na laabaau jiidau, lafɛe á baa do ntò.

36 Aranfaani yoomai amane í ne bii í ba amanii andunya fei nò í kua kuwee.

37 Mà mii í wee iyi amane á kpaasiò kuwee.

38 Nò Jesu í ni má, inei nsei ña ilu dulum ñai iyi a kù leeklò Ilaađ nju akā. Na nju, ine iyi wa ce anyoi amu Amai Amane, walakò wa ce anyoi idem si waju ña, amu mò an ce anyoi lafɛe waati iyi an nyi wa. Nò waati iyi an nyi wa an nyi wai do amboei Baam do amalekæ ña ajo.

9

1 Njoi Jesu í sɔ ña má í ni, ntò ntò, ine ña iyi à wa ihɛ si nsei, gogò ña ña aa ye bommai Ilaađ wa naa do gbugbā a bei a ku.

Arai Jesu í daana

(Cò Matie 17:1-13; Luku 9:28-36)

2 Si anyii ajo mɛɛfa Jesu í kpe Piee do Zaaki do Zāa í nya ña ikā nò à koo à gū iri kuta nla go anja duusɔ. Si bei à waa cɔɔ ñoi à ba aræ í kpaasi.

3 Njoi jaæ ña wa daana jiiida í fūuta pai pai hee ine go kù wee si andunya ihɛ iyi á yəkò ku fò acɔe ku fūuta beɛbe má.

4 Si anyie ñoi Elii do Moizi à faata wa à waa baa ide ku fò.

5 Nò Piee í sɔ Jesu í ni, Mɛɛtu, á sīa ka maa wa ihɛ. Jò ka ce ilei acɔ mɛeta, akā titee, akā mò ti Moizi, akā mò ti Elii.

6 Wa fò beɛbe si na iyi í jò njo í mu ña hee í jò kù mà baa bei á ni.

7 Njoi bukɔɔ go í naa í bii ña, nò hai si bukɔɔu à gbò ide ku fò go í ni, ine ihɛi í je amam, ñ buu jiiida jiiida. I ya gbò ide ña.

8 Njoi gbakā mɔcɔe ñau à cò bii fei, nò a kù ye ine go bii kù je Jesu nju akā do anja taka ña.

9 Njoi à waa kita wa hai iri kutau nò Jesu í sɔ ña í ni a maà sɔ ine go mii iyi à ye hee nju Amai Amane koo ku nò ku ñi hai si bale má.

10 Nò à jirima ide iyi í sɔ ñau amma à waa bee nje ide à waa ni, yoomai í je ine ku ku nò ku ñi má.

11 Nò à bee Jesu à ni, na mii í ce woo kò ine ña si wooda ñau à ni Elii á tako Kirisii ku naa.

12 Njoi í je ña í ni, ntò Elii á tako ku naa ku teese mii fei sãa sãa. Amma kukoi ideí Ilaađ í ni má, ine ña aa kpā Amai Amane iju jiiida nò a dondae, mà iboi.

13 Amma ñ wa n sɔ ñe iyi Elii í naa tā, nò ine ña à wahalæ bei à bi, si bei kukoi ideí Ilaađ wa fò.

*Jesu í faaba ama go iyi í ne inei inɔ̀oko
(Cò Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)*

14 Waati iyi Jesu do mɔcɔ mɛeta ñau à waa to wa kəkəi mɔcɔ bubu ñau, ñoi à ye zamaa nla nla go í kaako ña, do woo kò ine ña si wooda go ña iyi à waa ba ña kakɔ ku ce.

15 Iyi ine ñau à ye Jesu gbakā à biti nò à sei à koo à cɔo fɔ.

16 Njoi Jesu í bee mɔcɔe ña í ni, kakɔi mii í waa ce inɔ̀o ña.

17 Njoi si inɔ̀o zamaau ine akā í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ñ naae ama inemokom wa si na iyi í jò í ne inei inɔ̀oko iyi í jò ci ya fò ide.

18 Waati iyi í dede sie fei í ya kekeɛ ilei nò geleɛ ku ce antò foko ku maa ño ñai nò ku kasam. Wee ñ tɔɔ mɔcɔe ña a leleaa, amma a kù yəkò.

19 Njoi Jesu í sɔ ña í ni, inje hai dasi naane ña, hee waati yoomai an maa n wa inò ñje. Ma hee waati yoomai an maa n temuad ñe. I naam amau wa ihɛ ña.

20 Nò à naae wa. Iyi amau í ye Jesu gbakā, ñoi inei inɔ̀okou í yayæ do gbugbā, nò amau í cuku ile wa bimbili í ce antò foko si geleɛ.

21 Nɔ Jesu í bee baæ í ní, hai waati yoomai inei inɔ̀kou ihē í muu. Nɔi baau í jɛaa í ní, hai waati iyi í wɛɛ keekei.

22 Nɔ inei inɔ̀kou í ne dɔ̀nɛɛi ku dasie inɔ̀ inai walakɔ̀ inɔ̀ inyi ku ba ku kpaá. Amma, bii aa yɔ̀kɔ̀ í ce ngɔ̀gɔ̀, ce araare nwa, í sobi wa.

23 Nɔi Jesu í sɔ̀ɔ̀ í ní, í ní bii an yɔ̀kɔ̀ wó. Ine iyi í dasi naanɛ á yɔ̀kɔ̀ ku ce fei ndɛɛ.

24 Nɔi gbaká baai amau í dɔ̀ anu nla gɔ̀ í ní, n̄ dasi naanɛ. Sobim ku ba n maá n sika si naanɛ ku dasim.

25 Iyi Jesu í ye akpɔi inɛ n̄au wa kɔ̀sɔi à sei à waa naa bi ti n̄ju n̄ɔi í lasi inei inɔ̀kou í ní, awɔ̀ iyi í ya dasi inɛ dekl̄ ku mɔ̀ngɔ̀ ide ku fɔ̀, amui n̄ ní, fita si amau nɔ̀ í maá nyi wa sie má.

26 Nɔi inei inɔ̀kou í dɔ̀ anu nɔ̀ í yaya amau do gbɔ̀gbá í bei í fita. Nɔi amau í kasám hee inɛ nkpɔ̀ í ní í kui.

27 Amma Jesu í mu awɔ̀ɛ í dedeɛ nɔ̀ amau í leekl̄.

28 Si anyie Jesu í lɔ̀ kpasɛ̀ gɔ̀, n̄ju do mɔ̀cɔ̀ɛ n̄a an̄a duusɔ̀. Nɔi mɔ̀cɔ̀ɛ n̄au à beɛ à ní, na mii í ce awa a kù yɔ̀kɔ̀ a kù lele inei inɔ̀kou.

29 Nɔi Jesu í je n̄ja í ní, do kutɔ̀ n̄ju akái aa yɔ̀kɔ̀ í n̄yaɔ̀ dimii inei inɔ̀kou be n̄ja.

Jesu í nyi wa fɔ̀ ideí ikue do kuj̄tɛ má (Cɔ̀ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

30 Si anyie, Jesu do mɔ̀cɔ̀ɛ n̄ja à ne hai be nɔ̀ à koo à dabii dabii si ilei Galilee. Wee Jesu kù bi inɛ n̄ja a má bii n̄ju í wa,

31 domi wa kɔ̀ mɔ̀cɔ̀ɛ n̄au si cio nɔ̀ í sɔ̀ n̄ja í ní, aa mu amu Amanɛ a daa inɛ n̄ja si awɔ̀. Aa kpaam, amma si ajɔ̀ mɛɛtasia an̄ j̄l̄ hai si bale má.

32 Amma mɔ̀cɔ̀ɛ n̄ja a kù gbɔ̀ yaasei ideu, nɔ̀ à waa ce n̄joi ku beɛɛ.

Yooi í je inɛ ngbo (Cɔ̀ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

33 Nɔi à to wa Kapɛranumu. Waati iyi à to kpasɛ̀ n̄joi Jesu í bee mɔ̀cɔ̀ɛ n̄ja í ní, kakɔ̀i mii í waa ce wa si kpáau be n̄ja.

34 Nɔi à coko, domi hai kpáa à waa ce kakɔ̀ wai an̄a duusɔ̀ a ba a má inɛ iyi í je inɛ ngbo.

35 Nɔi Jesu í buba, nɔ̀ í kpe amanɛ maateaji n̄au í sɔ̀ n̄ja í ní, inɛ iyi wa bi n̄ju ku je inɛ sinte, lafɛ́i á je inɛ ankãnyii inɛ fei nɔ̀ ku je woo ce icei inɛ fei.

36 Nɔi í so ama keeke gɔ̀ í leekl̄ɛ si anini n̄ja, nɔ̀ í so amau si ikpae, í bei í sɔ̀ n̄ja í ní,

37 inɛ iyi í gba ama keeke bei inɛ ihē na irim, amui í gba. Inɛ mɔ̀ iyi í gbam, kù je amu akái í gba, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Inɛ iyi kù je mbɛɛ nwa inɛ nwai (Cɔ̀ Luku 9:49-50)

38 Nɔi Zãa í sɔ̀ɔ̀ í ní, Mɛɛtu, à ye inɛ gɔ̀ iyi í ya maa lele inei inɔ̀ko n̄ja do irie, nɔ̀ à kɔ̀a domi kù waa tooɛ kù je inɛ nwa.

39 Amma Jesu í jɛaa í ní, í maá kɔ̀a n̄ja. Inɛ gɔ̀ kaa yɔ̀kɔ̀ ku ce maamaake do irim nɔ̀ bii í tɛkɛ gbaká ku fɔ̀ laalɔ̀m má.

40 Do ntɔ̀, inɛ iyi kù je mbɛɛ nwa inɛ nwai.

41 Ntɔ̀ ntɔ̀, inɛ iyi í mu n̄je inyi ku mɔ̀ na irim, si na iyi í jò l̄ je titom n̄ja, lafɛ́ɛ kaa kua ribae pai.

Idei dulum

(Cɔ̀ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

42 Nɔi Jesu í sɔ̀ n̄ja má í ní, inɛ iyi í dasi inɛ akái ama keeke n̄ja iyi à dasim naanɛu ihē kurara, í tia a d̄ta lafɛ́ɛ alɔ̀ gɔ̀ si kɔ̀ɔ̀ɛ, nɔ̀ a sɔ̀sie si tenku.

43 Bii í je awɔ̀ akáɛi wa dasie kurara, buu. Á tia í lɔ̀ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ̀ aká do iyi aa ne awɔ̀ minji fei nɔ̀ í lɔ̀ si inyai wahala si ina iyi ci ya ku. [

44 Tengi be kokoo ku n̄jɔ̀ ara n̄ja a kaa ku nɔ̀ inau mɔ̀ kaa ku.]

45 Bii í je kute akáɛi wa dasie kurara, buu. Á tia í lɔ̀ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do kute aká do iyi aa ne kute minji fei nɔ̀ í lɔ̀ si inyai wahala. [

46 Tengi be kokoo ku n̄jɔ̀ ara n̄ja a kaa ku nɔ̀ inau mɔ̀ kaa ku.]

47 Nɔ̀ bii í je iju akáɛi wa dasie kurara, nyaa. Á tia í lɔ̀ si bommai Ilaaɔ̀ do iju aká do iyi aa ne iju minji fei nɔ̀ í lɔ̀ si inyai wahala.

48 Tengi be kokoo ku n̄jɔ̀ ara n̄ja a kaa ku nɔ̀ inau mɔ̀ kaa ku.

49 Ntɔ̀ ntɔ̀ si bei à ya fási in̄ja fei imu, bɛɛbe mɔ̀i inɛ fei à ye ijuukpá iyi í ye bei ina ku cɔ̀ laakae.

50 Imu mii n̄cɛɛi, amma bii didɔ̀i imu í ku, mii aa dasi í jò ku dɔ̀ má n̄ja.

51 In̄je fei í s̄la í ye bei imu n̄ja, í maa gbɔ̀ si n̄je n̄ja.

10

Jesu wa fɔ̀ ideí n̄je ku kɔi abo do mɔ̀kɔ̀ (Cɔ̀ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

1 Nɔi Jesu í ne hai be í bɔ̀ ilei Zudee. Si anyie nɔ̀ í kua í bɔ̀ ikpa icei idoi Zuudɛɛ. Nɔi zamaa gɔ̀ í tɔ̀tɔ̀ kɔ̀kɔ̀ɛ má, n̄ɔi í losi ku kɔ̀ n̄ja si cioi ideí Ilaaɔ̀ si bei í ne dɔ̀nɛɛi ku ce.

2 Nɔi Farisi gɔ̀ n̄ja à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ̀ laakae, nɔ̀ à beɛɛ bii í je amanɛ í ne kpáa ku kɔ̀si aboe.

3 Nɔi Jesu í je n̄ja í ní, si ideu be, wooda yoomai Moizi í kɔ̀ n̄je wo.

4 Nɔi à ni, Moizi í ní, bii í waa kɔ̀si aboe aa ceaa tiaí n̄je ku kɔ̀ í bei í kɔ̀sie.

5 Nɔi Jesu í sɔ̀ n̄ja í ní, na idɔ̀ ku le n̄jei í jò Moizi í kɔ̀ n̄je bɛɛbe.

6 Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ̀ í taka andunya, í ce inɛmɔ̀kɔi do inaabo.

7 Na n̄ju, mɔ̀kɔ̀ á jò iyɛɔ̀ baæ nɔ̀ n̄ju do aboe a maa weɛ

8 nɔ̀ an̄a minji fei a baa a je ara aká. Si bɛɛbe a kù je an̄a minji má, ara aká dei à je.

9 Na n̄ju, amanɛ ku ne ku fɛfɛɛ mii iyi Ilaaɔ̀ í tɔ̀tɔ̀.

10 Iyi í fɔ̀ bɛɛbe í tã n̄joi à bɔ̀ kpasɛ̀ nɔ̀ mɔ̀cɔ̀ɛ n̄ja à waa beɛɛ ide si ide akáú má.

11 Njoi Jesu í s3 ña í ni, ine iyi í kosi aboe n3 í so mmue dulum nii í ce bi abo sinteu si na iyi í j3 í ce sakara.

12 Beebe moi bii inaabo í k3 m3k3e n3 í so m3k3e tit3 í ce sakaraí.

Jesu í weea ama keeke ña
(C3 Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

13 Njoi ine ña à gb3 ama keeke ña à naaa Jesu wa ku lu ña. Amma m3c3e ñau à waa lasi ine ña iyi à naa3 ña wa.

14 Iyi Jesu í ye mii iyi à waa ceu, ñoi id3e í k3, í s3 ña í ni, í j3 amu ñau a naa bi tom, i ma3 ganji ña. Domi Ilaa3 í je ilaalui ine ña iyi à j3 ña.

15 Nt3 nt3, ine iyi kù waa s3a Ilaa3 iri ile bei ama keeke, Ilaa3 kaa je ilaalui laf3e pai.

16 Njoi í so amu ñau si ikpae í lesi aña fei aw3, n3 í wee ñña.

Idei ilu fia g3
(C3 Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

17 Njoi Jesu í dasi kp3a. Iyi wa ne, ñoi ine g3 í sei wa í naa í gule si wajue í ni, Meetu, aw3 ine nce3, mii an ce n ba3 kuwee hai t3.

18 Njoi Jesu í be3e í ni, na mii í ce ì waa kpem ine nce3. Ine g3 kù wee iyi í je nce3 bii kù je Ilaa3 ññu ak3.

19 Í mà s3a s3a mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, ma3 kpa ine, ma3 ce sakara, ma3 ce ile, ma3 jea ine g3 se3da ibo, ma3 takii ine g3, jirima iye3 ba3e.

20 N3 ine3u í ni, Meetu, ñ wa n jirima iyi be fei t3 hai keekem.

21 Njoi Jesu í c3 ine3u do kubi n3 í ni, í gbee mii ak3. Koo í ta mii iyi í ne fei na í kp3a ilu are ña fia. Bii í ce be3e ba ba amani jiida lelei A3. Si anyie n3 í naa í toom.

22 Ide iyi Jesu í f3u kù d3a ine3u si. N3 si bei í je ilu amani nla nla ñoi í sinda wa ne do in3 ku f3.

23 Njoi Jesu í c3 ine ña iyi à kaako3u n3 í s3 m3c3e ña í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jesi Ilaa3 ku je ilaalue.

24 Njoi m3c3e ñau à biti do ide iyi Jesu í f3u. N3 Jesu í ni má, kpaasim ña, á gaabu hee ku caa ine ku jesi Ilaa3 ku je ilaalue.

25 Í faalaa kpookpo ku lo si iwoi ab3e do iyi ilu amani á jesi Ilaa3 ku je ilaalue.

26 Njoi m3c3e ñau à biti hee í caa n3 à bee nje à waa ni, bii be3e3e n3 yooi á ba faaba.

27 Njoi Jesu í c3 ña tii, n3 í ni, bi amane ñai kaa ce, amma bi Ilaa3 á ce, domi Ilaa3 ci ya m3ng3 ng3g3.

28 Njoi Pie3 í s33 í ni, wee, à j3 mii fei t3 à waa to3e.

29 Njoi Jesu í ni, nt3 nt3, ine iyi í j3 kpa33e wa, walako igb3e ña walako if3e ña walako we3e ña, walako iye3 ba3e, walako ama3e ña, walako ik3e ña na irim do na laabaau jiidau,

30 baa hai si andunyau ih3 á ba mii ñau be fei ik3e cl3. Á ba kpa33e ña, do igb3a do if3e ña do

wec3 ña, do iye ña, do amu ña, do iko ña, n3 si ant3e á ba wahala m3 má. N3 ala á ba kuwee iyi ci ya t3.

31 Amma ine ña iyi à je inei waju ña si nseí, nkp3 ñña á na ku je inei anyi ña n3 inei anyi ña m3 aa na a je inei waju ña.

Jesu wa f3 ideí ikue do kujte ise gb3etasia
(C3 Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

32 N3 Jesu do m3c3e ña à dasi kp3a má, ññu tak3e wa cua ñña. Á waa b3 Zeruzalemu. Njoi njo í mu m3c3e ñau n3 ine mmu ña iyi à waa too anyi ññau, zigi ñña í da. Njoi Jesu í ñya m3c3e maate3ji ñau ik3a í l3si ku s3 ña mii iyi á na ku ba ññu.

33 Í ni, wee à waa b3 Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amai Aman3e a dasim aw3i ine ngboi woo we3e Ilaa3 ña do woo ka ine ña si wooda ña. Aa ye taalem a ni a kpam. Si anyie n3 a dasim si aw3i dimi mmu ña,

34 aa yaakom n3 a tusim ant3, aa teem kp3at3, n3 a kpam. N3 si g3j3 meetasia an j3 má hai si bale.

Kut33i Zaaki do Z3a
(C3 Matie 20:20-28)

35 Njoi Zaaki do Z3a, amai Zebede3e ña, à b3 bi Jesu à s33 à ni, Meetu, à waa bi í ce nwa mii iyi à waa t33e.

36 N3 í bee ña í ni, mii í bi n ce nje ña.

37 Njoi à jeaa à ni, waati iyi aa na í je bomma do amboe, j3 ka buba ine ak3 aw3 nj3e, ine ak3 m3 aw3 cang3e.

38 N3 Jesu í ni, í kù mà mii iyi í waa t33m ña m3m. Aa y3k3 í temu333 ijuukp3a iyi an ye ña? Zaka bei ine ña ña aa kp3am iju á caa. Aa jesi aa ce nje dimie ña?

39 N3 à ni aña aa y3k3. N3 í s3 ña má í ni, nt3i, aa ye ijuukp3a iyi an ye ña. Zaka bei ine ña aa kp3am iju, be3e3e á cea inje m3.

40 Amma kù je amui an cica ine ña iyi aa buba canga do njem. Bi ku bubau be, ine ña iyi à cea sa3lue, añaí aa buba si.

41 Njoi m3c3e me3wa ñau à gb3 ideu n3 ido ñña í k333 Zaaki do Z3a.

42 Njoi Jesu í kpe ña í ni, inje m3 í mà ña si andunyau ih3 ilaalui ña à ya maa taa ine ñña ña gbugb3ai. N3 ine ngbo ña m3 a maa nyisi yiiko ñña.

43 Amma bi tu ñe kaa ce be3e3e. Ine nje iyi wa bi ññu ku je ine ngbo, ññui á je woo ce nje ice.

44 Beebe moi ine iyi wa bi ññu ku je woo cua nje, ññui á je arui ine fei.

45 Beebe moi baa amu Amai Aman3e n kù naa ine ña a ceem ice, amma amui an ce ñña ice, n3 n na kuwe3m n ya3 ine nkp3 hai si dulum.

Jesu í j3 f33ju g3 iyi à ya kpe Baatimee í ye ilu
(C3 Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)

46 Si ise3neu Jesu do m3c3e ña à to Zeriko n3 à waa fita hai be. Waati iyi à waa fitau zamaa nla g3 wa too ña. Wee f33ju woo bara g3 iyi

à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa buba itf kpāa wa bara.

⁴⁷ Iyi í gbò à ni Jesu inei Nazaretiui wa lo, ñoi í wasi ku dō anu wa ni, Jesu, tōkui Davidi, ce araarem.

⁴⁸ Nò ine nkpò wa la sie à waa ni ku koko. Amma béi à waa ni ku cokou, bæbe moi í ya dō anu hee lele ku maa ni, tōkui Davidi, ce araarem.

⁴⁹ N̄oi Jesu í leekí í ni a kpoo wa. Nò à kpe f̄ejjuu wa à s̄ò à ni, maà j̄ò in̄oe ku f̄o, dede wa. Jesu wa kpee.

⁵⁰ N̄oi f̄ejjuu í nyò kumbooe í dede gbakā í koo bi Jesu.

⁵¹ N̄oi Jesu í beee í ni, mii ì bi n cee. N̄oi f̄ejjuu í j̄eaa í ni, M̄eetu, ñ bi n ye ilui.

⁵² N̄oi Jesu í s̄ò í ni, koo. Naan̄e í faabae.

N̄oi gbakā í ȳokò í ye ilu, n̄o í too Jesu si is̄eñ̄eñ̄e.

11

Jesu wa lo ino ilu Zeruzalemu

(Cò *Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zaa 12:12-19*)

¹ Jesu do m̄oc̄oe ña à maai Zeruzalemu wa. À wa tengii Betifaze do Betani, n̄o à to Geetei Olivie ñau. N̄oi Jesu í be m̄oc̄o minj̄ie go ña,

² í s̄ò ña í ni, í b̄o ilu iyi í wa waju n̄j̄e be. Bii ì lo iluu gbakā ña aa ye ama gbankele go wa so be iyi in̄e go kù ḡu tità. I f̄u n̄o í naam wa ih̄e ña.

³ Bii in̄e go í bee ñe í ni, na mii í ce ì waa f̄u ña, í ni Laf̄ee í ne bukaatae n̄o á sindo wa ih̄e n̄sei.

⁴ Iyi Jesu í f̄o bæbe í t̄a ñoi in̄e ñau à koo. N̄o à ba ama gbankeleu wa so si andei ile go itf kpāa, ñoi à f̄u wa.

⁵ N̄o si in̄oi in̄e ña iyi à wa beu in̄e go ña à bee ña à ni, mii ì waa ce be ña. Beirei í ce ì waa f̄u ama gbankeleu ña.

⁶ N̄oi à j̄e ñja si bei Jesu í f̄ou wo. N̄o in̄e ñau à j̄ò à n̄eò.

⁷ N̄oi à naaa Jesu ama gbankeleu wa. N̄o à t̄e si ib̄o ñja ña Jesu í bei í ḡu antae í buba si.

⁸ N̄oi in̄e nkpò go ña à te jaee ñja ña si kpāa, in̄e go ña m̄o à da wua ña wa hai iko ña à waa t̄o si kpāa.

⁹ In̄e ña iyi à waa cua Jesu do in̄e ña iyi à waa tooe fei à wasi ku dō anu à waa ni, à waa saabu. Ās̄ Laf̄ee ku weee, aw̄o iyi ì waa naa do irie *.

¹⁰ Ilaās̄ ku weea bomma iyi wa naa. Ku weea bommai Davidi, bala nwa. Ka saabu Ilaās̄ hee lele.

¹¹ N̄oi Jesu í to Zeruzalemu, í koo í lo bantumai kpas̄ei Ilaās̄. N̄oi í c̄o mii fei í kaako. Iyi í ye id̄u wa d̄u ñoi í b̄o Betani do m̄oc̄o maateji ñau.

Jesu í ceekpe jti ndii figi

(Cò *Matie 21:18-19*)

¹² Iju kumáe Jesu do m̄oc̄oe ña à waa ne hai Betani ku ba a b̄o Zeruzalemu má. N̄oi ari wa kpa Jesu.

¹³ N̄o í h̄onne j̄li ndii figi go do wuae ña. N̄oi wa b̄o ku c̄o mà á ba sie iso. Amma iyi í to k̄ok̄oe í ba wee wua ñai fei domi kù je waatii kusoi figi.

¹⁴ N̄oi í s̄ò j̄li ñou í ni, in̄e go kaa je isoe má aj̄o k̄ama.

N̄o m̄oc̄oe ñau à gbò ideu.

Jesu í wa bantumai kpas̄ei Ilaās̄

(Cò *Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zaa 2:13-22*)

¹⁵ Waati iyi à to Zeruzalemu Jesu í b̄o bantumai kpas̄ei Ilaās̄. N̄o í l̄osi ku lele woo ta iwò ña do woo ra iwò ña iyi à wa be. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ña do kit̄ai woo ta ankasiidi ña.

¹⁶ Kù je in̄e k̄ama ku so aso go si in̄o bantumai kpas̄ei Ilaās̄ be.

¹⁷ N̄oi í sinti ku k̄o in̄e ñau si cio í ni, à k̄oo à ni, Ilaās̄ í ni ilei ñju ile bi ku t̄oai in̄e feii á je. Amma in̄e wee ì coo bi ku t̄ot̄oai ile ña.

¹⁸ Iyi in̄e nḡboi woo weei Ilaās̄ ña do woo k̄o in̄e ña si wooda ñau à gbò ideu be, ñoi à waa de kpāa iyi aa kpaò Jesu, domi à waa ce nj̄oe si na iyi í j̄ò zamaau fei í biti do saabui cioe.

¹⁹ Iyi ale í le ñoi Jesu do m̄oc̄oe ña à fita hai in̄o iluu.

Idei Jesu do jti ngbe

(Cò *Matie 21:20-22*)

²⁰ N̄oi à waa lo daako, n̄o à ye j̄li ndii figiu í gb̄e hee do ic̄ae ña fei.

²¹ Wee Piee wa ye gigii mii ña iyi í tako í ceu, ñoi í s̄ò Jesu í ni, M̄eetu, c̄o j̄ii iyi ì ceekpeu í gb̄e.

²² N̄oi Jesu í s̄ò m̄oc̄oe ña í ni, í dasi Ilaās̄ naane ña.

²³ N̄to n̄to, bii in̄e go í s̄ò iri kutau ih̄e í ni, dede hai be í koo í dasi tenku n̄o kù waa sika sika si id̄oe, bii í dasi naane, bæbe moi á ce.

²⁴ Na iyi ih̄e ñ w̄a n̄ s̄ò ñe, mii iyi ì waa t̄o si kut̄o ñe fei, í dasi naane iyi ì baa t̄a ña n̄o bæbe moi á ce ñje.

²⁵ Waati iyi ì dede ì leekí ì waa bi í ce kut̄o ña, bii ì ne ide go do in̄e go ña í kpa ideí kurara iyi í wa si ḡamei in̄eò ña tit̄a ku ba Baa ñje m̄o iyi í wa lele ku kpa ideí dulum du ñe. [

²⁶ Amma bii in̄e taka ñje í kù waa kpa ideí kurara iyi in̄e ña à ce ñje, Baa ñje m̄o iyi í wa lele kaa kpe ideí kurara ñje.]

Hai iwoi yũkoi Jesu wa naa

(Cò *Matie 21:23-27; Luku 20:1-8*)

²⁷ N̄oi à nyi à b̄o Zeruzalemu má. Iyi Jesu wa dabií si bantumai kpas̄ei Ilaās̄ ñoi in̄e nḡboi woo weei Ilaās̄ ñau do woo k̄o in̄e ña si wooda ñau do in̄e nḡbo ñau à naa bi te,

* **11:9** à waa saabu: do feei gereki hozanai à ya ni.

28 à beee à ni, mii ña iyi ì waa ceu ihē, yooi í nae kpāa iyi ì waa cooð. Do yiikoi yooi ì waa cooð.

29 Njoi Jesu í je ñña í ni, amu mō an bee ñe ide gō. Bii ì yōkō ì jεem ña, an sō ñe ine iyi í nam yiiko ñ wa n ceò mii ñau ihē.

30 Hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiò ine ña inyi. Hai bi Ilaað de, ma hai bi amane ña. I jεem ña.

31 Nō à busi ñe à waa ni, beirei aa ka jεaa. Nsei nō, bii à jεaa à ni hai bi Ilaaði, á bee wa beirei í ce a kù dasi Zāa naane.

32 Bii à nō à ni hai bi amane ñai, to. Wee à fō beebi si na iyi í jò à waa ce njoj zamaau, domi zamaau fei í jesi iyi Zāa walihi kam kam.

33 Njoi í jò à jεa Jesu à ni, a kù mà. Nō Jesu mō í sō ña í ni, to, debei amu mō, n kaa n sō ñe yiikoi ine iyi ñ wa n ceò mii ñau ihē.

12

*Mōndai gaanōma laalo ña
(Cō Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)*

1 Si anyii ññu, Jesu í lōsi ku sō ña ide do mōnda. Í ni, ine gō í ce ikoe, í lō si jñi ndii rezεε ña nō í ce kaa í kaakoεð. Nō í ce bi ku fō inyi isoe. Nō í cā tafa bii ku degbe ikou. Njoi í so gaanōma ña í dasi ña si ikou a maa logooε, í bei í bō ilu koo kpe be.

2 Waati iyi jñi ñou í so í to ku ka ñoi í be woo ce ice gō bi gaanōma ñau koo gba iyi í je ti ññu wa.

3 Njoi à muu à cāa nō à lelee í ne awō ngbe.

4 Nō ilu ikou í be woo ce ice mmu má bi tu ña. Njoi à bu ññu mō nō à cāa si irie.

5 Nō í be amane mεetasia nō à cāa à kpaa. Beebi à cea ine nkpō má. Á cā ine gō ña nō à kpa ine gō ña mō.

6 Nsei í gbe ama abfi ilu ileu iyi í bi jiida jiida. Nñui í be do ankāanyi í ni, aa jirima amam.

7 Amma waati iyi amaεu wa to, woo ce ice ñau à fō aña duusō à waa ni, í cō ine iyi á na ku je tubuu. Ka kpaa nō tubuu ku baa ku je tu wa.

8 Njoi à muu à kpaa nō à soo à koo à nyōð do alalai kaau.

9 Njoi Jesu í ni, to, bebei beirei ilu ikou takae á ce ñña. Á koo ku kpa ñai nō ku de ine mmu ña ku dasi ña ikou.

10 To, í kù cio kukoi idei Ilaaðu ña tengi bii í ni,

Kuta iyi woo ma ña à kōsiu
Nñui í baa í je kuta sintei icui ileu.

11 Að Lafēi í coo, nō í mu wa biti.

12 Iyi Jesu í fō beebi í tā ñoi ine ngboi Zuifu ñau à waa de Jesu ku mu, domi à mà na irii aña í kpa mōndau. Amma si bei à waa ce njoj zamaau, ñoi í jò à jòð à ne.

*Fiai lempoo ku sã
(Cō Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)*

13 Njoi ine ngboi Zuifu ñau à be Farisi gō ña do inei Herodu gō ña bi Jesu a koo a lea taai ide.

14 Iyi à to bi tεε nō à sō à ni, Mεεtu, à mà iyi í ya fō ntō. Beebi mōi í kù waa ce njoj ine gō, domi í ci ya cō ijui amane ña, amma ì waa kō ine ña si idei Ilaað do ntō. Í sña ka sña ilaalu Sezaa fiai lempoo? Mà ka mà sãa.

15 Amma Jesu í mà muafiti ñña, nō í ni, beirei í ce ì waa leem taai ide ña. I naam kpekele akā wa n cō ña.

16 Njoi à naa akā wa. Nō Jesu í bee ña í ni, fotooi yooi í wa si kpekeleu ihē nō irii yooi à kō si. Njoi à jεaa à ni, ti Sezaai.

17 Njoi Jesu í sō ña í ni, to, í sãa Sezaa iyi í je tεε ña. Nō í sãa Ilaað mō iyi í je tεε ña. Njoi ine ña à biti ntō ntō do yaase bei í fōð ide.

*Idei kujfi iku ña
(Cō Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)*

18 Njoi Sadusi gō ña à naa bi Jesu. Añai à ya maa ni iku ña a kaa jñ. Iyi à to wa bi Jesu ñoi à beee à ni,

19 Mεεtu, tako wo Moizi í kō nwa í ni, bii ine gō í ku í jò aboe, nō ññu do aboe a kù ne ama, ifεe ku so jaaðu ku ba ku bia igbāe ama.

20 Wee, ine mεεje gō ña à wεε iyi à je amai baa akā. Igbā ñña í so abo nō í ku, ññu do aboe a kù ne ama.

21 Njoi ine minjisiau í so jaaðu nō ññu mō í ku, kù ba ama. Njoi ine mεetasiau mō í ce beebi má.

22 Nō aña mεεje iyi à so abou fei à kù, baa ine akā ñña kù ba ama. Si anyi ñña, ñai abou mō í na í ku.

23 To, ajo iyi iku ña aa na a jñ, aboi yoo ññai á je, si bei aña mεεjeu fei à soo aboi.

24 Njoi Jesu í je ñña í ni, í waa rāra ñai si na iyi í jò í kù mà gbugbāi Ilaað ña hee ma je mii iyi kukoi ide wa fō.

25 Ntō ntō, si waati iyi iku ña aa na a jñ, waati beebi ine mōkō do inaabo ña a kaa so ñe má, amma aa yei bei amaleka ña.

26 Iyi í je ti idei kujfi iku ña, Moizi í kō si tiaε tengi bii wa fō idei ama jñi ñou. Tengi bei Ilaað í sōo ide gō. Í ni ññu Að Lafēi Aburahamui, do ti Izaaki, do ti Zakōbu. I kù cio ideu be ña?

27 Bii Ilaað í ni ññu í je Lafēi ine gō ña iyi à kù, iyi be wa nyisi iyi ine ñau à wεε baa bii à ku. Ntō ntō, Ilaað kù je Lafēi iku ña, Lafēi ine ña iyi à wεei. Debei í kù ye iyi í wa si kurara nla ña?

*Wooda iyi í re
(Cō Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)*

28 Njoi ine akāi woo kō ine ña si wooda ñau í gbō à waa ce kakōu. Í ye iyi Jesu í jεa Sadusi ñau í ce nceε. Njoi í bō bi Jesu í beee í ni, si wooda ñau fei yoomai í re.

29 Njoi Jesu í jεaa í ni, wooda iyi í reu wee. I de itf í gbō, ñe inei Izireli ña. Ilaað Lafēe nwa, ññu akāi í je Lafēe.

³⁰ Bi A5 Lafɛɛ do idɔɛ fei, do lasabue fei, do gbugbɛ fei.

³¹ Minjisiau wee. Bi ine mmu ɲa bei i bi arae. Wooda go kù weɛ iyi i re beɛbe má.

³² Nɔi woo kɔ ine ɲa si woodau i sɔ Jesu i ni, í sɔ Mɛɛtu. Ide iyi i fɔu ntɔi. Ilaaɔ akāi í weɛ, nɔ Lafɛɛ go kù weɛ má bii kù je ɲɲu akāu.

³³ Amanɛ ku bi Ilaaɔ do idɔɛ fei, do lasabue fei, do gbugbɛ fei, nɔ ku bi ine ɲa bei i bi arae, ine ɲɲu bei í sɔ í re kuwee iyi á ya jo si ina fei sáa sáa do kuwee ɲa iyi á gbe fei.

³⁴ Iyi Jesu í ye í je do lasabu jiida, ɲɔi í sɔɔ í ni, í gbe keeke í jesi Ilaaɔ ku je ilaalue.

Si anyii ɲɲu, ine káma kù je ku bee Jesu ide go má.

*Davidi do ine iyi Ilaaɔ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)*

³⁵ Si anyii ɲɲu, Jesu í wasi ku kɔa ine ɲa si cio inɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ nɔ í bee ɲa í ni, beirei í ce woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau á ni ine iyi Ilaaɔ í cicau tkúu ilaalú Davidii.

³⁶ Davidi takae í fɔ do gbugbáí Hundeí Ilaaɔ í ni,

A5 Lafɛɛ í sɔ Lafɛɛm í ni,

Buba si awa njem,

Hee n ce mbɛɛɛ ɲa bi ku lesi isɛɛ.

³⁷ Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takae wa kpoo Lafɛɛ, beirei á ce ku je tkúe má.

*I mu ara ɲɲe do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa
(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)*

Nɔ zamaa nkɔɔ go wa gbo ideí Jesu do inɔ didɔ.

³⁸ Wa sɔ ɲa si cioɛu wa ni, í mu ara ɲɲe do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau, aɲa iyi á ya bi a maa dabii do jaba ɲau nɔ á bi ine ɲa a ya ce aɲa fɔɔ do jirima si bantuma.

³⁹ Á ci ya bi kaa kitáí ine ngbo ɲa ile bi ku ce kutɔɔ, do inya sinte bi ku ce jingau ɲa.

⁴⁰ Á ya takii jaaɔ ɲa a gba mii ndu ɲa ɲa fei, nɔ á ya maa ce kutɔɔ sísɔ ku ba a ye ɲa ɲɲu aká. Na ɲɔi í jɔ ijuukpá ɲa á la ku caa.

*Idei fia iyi abo jaaɔ go í dasi
(Cɔ Luku 21:1-4)*

⁴¹ Nɔi Jesu í koo í buba kəkɔi kpakoi kɔletiu wa cɔ bei ine ɲa á waa dasi fia. Ílu fia go ɲa á dasi fia nkɔɔ.

⁴² Nɔi jaaɔ ilu are go mɔ í naa, ɲɔi í dasi kpekɛle keeke minji go ɲa iyi kù re baa dala.

⁴³ Nɔi Jesu í kpe mɔɔɛ ɲau í sɔ ɲa í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ ilu areu í dasi fia si kpakoi kɔletiu ihɛ í re ine fei,

⁴⁴ domi aɲa fei, iyi í lesi antai fia ɲa ɲai á dasi, amma abou baa do iyi í je ilu are, í dasii andi iyi í ne fei, nkáma kù gbea iyi á maa wɛɛɔ má.

13

*Jesu wa fɔ idei kpasɛi Ilaaɔ ku lege
(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)*

¹ Nɔi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasɛi Ilaaɔ nɔ mɔɔ akáɛ go í ni, Mɛɛtu, cɔ bei kpasɛi Ilaaɔu ihɛ í la nɔ á maa do kuta kusía ɲa.

² Nɔi Jesu í ni, í waa ye ile nla ɲau ihɛ? Kuta baa aká kaa na ku maa lesi ɲe be má, aa kɛkɛ mbe fei.

*Wahala iyi á naa si waatii ankãanyí
(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)*

³ Nɔi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu wa cɔ ikpa kpasɛi Ilaaɔ. Nɔi Píɛɛ do Zaaki do Zaa do Anderee á wa bi Jesu aɲa ɲa. Nɔi á beɛɛ á ni,

⁴ sɔ wa waatii iyi mii nɔu be á ce. Nyinda yoomai aa ka ye ka ba ka mà iyi waatiu í to.

⁵ Nɔi Jesu í je ɲa í ni, í ce laakai ɲa ine go ku maá na ku dɔ iju ɲɲe,

⁶ domi ine ɲa iyi aa na a maa naa aká aká a maa ni aɲai á je ine iyi Ilaaɔ í cicaa aa kpɔ. Aa dɔ ijuu ine nkɔɔ.

⁷ Bii í gbo íbai igú amɛɛ amɛɛ ɲa do baauí igú ɲa hee jjiíi í maá jò idɔ ɲɲe ku dede, domi í gbe mii ɲau be fei ku cei. Amma kù nɔ kù je waatii ankãanyiu be titá.

⁸ Dimi go ɲa aa ya na a maa ja do dimi mmu ɲa, nɔ ilaalú go ɲa mɔ aa maa ja do ilaalú mmu ɲa. Nɔ ile á yaya si ilu go ɲa, nɔ ari á ce. Nɲu be á yei bei ara kuro sinteí báasí ku bei ku bí.

⁹ Amma inɛ taka ɲɲe í ce laakai. Aa na a mu ɲe a koo a na woo kiiti ɲa, nɔ a te ɲɲe kpɔɔɔ ile bi kutɔɔɔ ɲa. Nɔ aa bɔɔ ɲe bi ilaalú ɲa do bi ilu ile ɲa na irim ku ba í je ɲa seɛda ɲa.

¹⁰ Amma í gbe a waazɔa ine ɲa laabaau jiidai Ilaaɔ si dimi fei waatii ankãanyiu ku bei ku to wa.

¹¹ Waati iyi á mu ɲe á waa bɔ ku na woo ce kiiti ɲau, í maá ti í bití do ide iyi aa fɔ ɲa, amma bii awaatiu í to í fɔ ide iyi í naa ɲɲe si idɔ. Nɔ ide ɲa iyi aa fɔ ɲa kaa je ide ɲɲe, Hundeí Ilaaɔi á fɔɔ.

¹² Inɛ go ɲa aa zamba ifɔ ɲa ɲa walakɔ igbá ɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. Beɛbe mɔi baa ɲa aa maa cea ama ɲa ɲa. Amu ɲa mɔ aa dede si baa ɲa ɲa ku ba a kpa ɲa.

¹³ Inɛ fei á cé ɲei na irim. Amma ine iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

*Faajii ide laalo iyi í ya beje mii ɲa
(Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)*

¹⁴ Nɔ Jesu í ni má, aa ye mii laalo iyi wa beje mii ɲa tengi bii kù jɔ ku wa ɲa. Inɛ iyi wa cio ideí mii laalɔu ku ce laakai ku gbɔɔ sáa sáa. Waati beɛbe ine ɲa iyi á wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ɲau.

¹⁵ Nɔ ine iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maá bɔ ngɔɔ go ku so inɔ ileɛ.

¹⁶ Nɔ ine mɔ iyi í wa iko ku maá nyi kpasɛ koo so kumboɛ má.

¹⁷ Waatii beɛbe wahalai báasí ɲa do ayawo ɲa á caa mɔm.

¹⁸ I ce kutɔɔ ɲa ku ba ide sámiu be ku maá je si sukui tútú.

19 Ntɔ ntɔ, ajɔ nɲu wahala nla nlaɪ á naa iyi a kù ye dimie hai sinte waati iyi Ilaaɔ́ í taka andunya hee ku baa nsei. Nɔ a kaa ka ye dimie má hee do ajɔ fei.

20 Nɔ bii Aɔ́ Lafɛɛ kù jilɛ si nɲu ku kaye kukpɔ́i ajɔu wo inɛ go kaa wɛɛ má. Amma í kayɛɛ na irii inɛ ɲa iyi í cicau.

21 Waati bɛɛbɛ bii inɛ go í sɔ́ ɲɛ í ní, i cɔ, inɛ iyi Ilaaɔ́́ í cicau í wa ihɛ́, walakɔ́ inɛ mmu go ku ní í wa ihɔ́, i maà dasi lafɛɛ naane.

22 Inɛ go ɲa aa na a naa aká aká a maa ni anɲai á je inɛ iyi Ilaaɔ́́ í cicau walakɔ́ a ni anɲai á je walii ɲa amma iboi. Aa maà ce do bu do bu do maamaake ɲa ku ba a dí hee do ijui inɛ ɲa iyi Ilaaɔ́́ í cicau bii aa yɔkɔ́.

23 To, inɛ, i máa ce laakai ɲa. Na ɲoi í ce ñ wa n sɔ́ ɲɛ fei ndɛɛ do nɲuma.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)

24 Amma si ajɔ nɲu si anyii wahalau, inunu á kuku inya, cukpa mɔ́ kaa má inya má,

25 andaiya ɲa aa cuku wa hai lele, nɔ gbugbái lele ɲa a yaya.

26 Waati bɛɛbɛ inɛ ɲa aa ye amu Amai Amanɛ, ñ wa n naa si kudú ijl do gbugbá nla go do amboe.

27 Si anyii nɲu, an be amaleka ɲa wa si andunya gonta mɛɛu. Anɲai aa bɔ́ bii fei a tɔ́tɔ́ inɛ ɲa iyi ñ cicau. Aa tɔ́tɔ́ ɲa si andunyau fei.

Yaase iyi jti ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)

28 Jesu í ní, i cɔ́ mii iyi jti ndii figi wa kɔ́ ɲɛ si ɲa. Bii í na ì ye amaawɔ́ɛ ɲa á sinti ku wu wua kpatɔ́ɔ́ í ya má iyi atɛ́ í maai wa mbe.

29 Bɛɛbɛ moi, bii í ye mii ɲau be fei wa ce, i má ɲa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpe má, ajɔu í maai wa mɔm.

30 Ntɔ ntɔ, ñ wa n sɔ́ ɲɛi, kù je inɛi nsei ɲa feii aa ku ideu ku bei ku ce.

31 Lele do ilɛ fei á na ku tá, amma idem ɲa kaa tá pai.

Ilaaɔ́́ ɲu akáí í má ajɔ iyi mii ɲau á ce
(Cɔ Matie 24:36-44)

32 Jesu í sɔ́ ɲa má í ní, inɛ káma kù má waatiu hee ma je ajɔ iyi mii ɲau á ce, baa amaleka ɲa iyi á wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ́́ Baaba nɲu aká.

33 I ce laakai ɲa, i ya maa cɔ́ kpáa nɔ́ i ya ce kutɔ́ɔ́ ɲa si na iyi í jɔ́ i kù má waati iyi ajɔu á to wa ɲa.

34 Á yei bei inɛ iyi wa bɔ́ ilu nɔ́ í jɔ́a woo ce icɛɛ ɲa kpasɛ́ɛ í na inɛ fei icɛɛ, nɔ́ í sɔ́ woo degbe andɛ́ koofau ku maa cɔ́ kpasɛ́u.

35 Si na iyi í jɔ́ i kù má ɲa ma alei ilu kpasɛ́u á na ku to wa walakɔ́ idú laja, walakɔ́ waatii kukɔ́i jɛɛ, walakɔ́ daadaakɔ́, na nɲu, i máa cɔ́ kpáa ɲa,

36 ku ba ku maà naa ku ba ɲɛ ñ waa sí njoo ɲa, nɔ́ ku maà naa ku boe ɲɛ.

37 Ide iyi ñ wa n sɔ́ ɲɛu ihɛ́, nɲu moi ñ wa n sɔ́ inɛ fei. I máa cɔ́ kpáa ɲa.

14

Inɛ ngbo ɲa á waa busi nje a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zaa 11:45-53)

1 Si afei ajɔ minji jingau iku ku kua do ti Pɛɛ hai nɛ lefee á to wa. Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ́́ ɲa do woo kɔ́ inɛ ɲa si wooda ɲau á waa de kpáa bei aa ce a mu Jesu do bisii a kpaa.

2 Amma á waa ni, kù síla ku je si ajɔi jingauu ku ba hoyá hoyá ku maà dede si zamaau.

Abɔ go í fási irii Jesu tulare
(Cɔ Matie 26:6-13; Zaa 12:1-8)

3 Jesu í wa Betani kpasɛ́i Simɔ́o iyi í tako í ce bɔ́oi dintɛu, ɲoi abo go í lɔ́ wa bi tɛɛ waati iyi á waa je. Wa mu ama caka ku síla go iyi á ce do abatii, iyi í nɛ tulare ku nɛ fia iyi á ce do ikpoi naadi. Tulareu í bei í caada. Nɔi í legɛ ama cakau nɔ́ í fási tulareu si irii Jesu.

4 Nɔ inɛ go ɲa á wa bɛ. Á sɔ́ ɲɛ do idɔ́kɔ́ á waa ní, na mii í ce abou ihɛ́ í koo í ce asɔ́i tulareu ihɛ́.

5 Áa ka taai wo zakai fiaí icei adɔ́ aká nɔ́ ka mua ilu are ɲa. Nɔi á waa la si abou do kugaabu.

6 Amma Jesu í ní, i jɔ́ abou. Na mii í ce ñ waa ye taaleɛ ɲa. Mii jíidai í ceem bɛ.

7 Ntɔ ntɔ, ilu are ɲa aa maa wɛɛ do inɛ waati káma fei, nɔ́ waati iyi í bi fei aa yɔkɔ́ i ce ɲɲa jíida ɲa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do inɛ hee do ajɔ fei.

8 Abou í ce andi gbugbáɛ iyi á yɔkɔ́ mbe, í fási aram tulare do nɲuma béi á ya fási arai iku ɲa a bei á si ɲa.

9 Ntɔ ntɔ, tenji bii inɛ ɲa aa koo a maa waaɔ́o laabaau jíidau si andunya fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ́ í ce a maa yeɔ́ gígíɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

10 Nɔi Zudasi Isikarioti, inɛ akáí mɔ́cɔ maateji ɲau, í bɔ́ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ́́ ɲau í ní nɲu á da ɲɲa Jesu si awɔ́.

11 Iyi á gbɔ́ ideu, ɲoi inɔ́ ɲa í dɔ́ nɔ́ á ni anɲa aa mɔ́aa fia. Nɔi Zudasi wa de kpáa béi á ce ku zambaɔ́ Jesu ku na inɛ ɲau.

Jesu wa je jingau iku ku kua do mɔ́cɔɛ ɲa
(Cɔ Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zaa 13:21-30)

12 Si ajɔ sintei jingau Pɛɛ hai nɛ lefeeu, si waati iyi inɛ ɲa á ya saka angudáí jingau iku ku kua a ceɔ́ kuwee, ɲoi mɔ́cɔi Jesu ɲau á beɛɛ á ni, iwɔi ñ bi kaa ceɛɛ íjei jingauu.

13 Nɔi í be amane minji si inɔ́i mɔ́cɔɛ ɲau í sɔ́ ɲa í ní, i bɔ́ inɔ́ ilu, aa ye mɔ́kɔ́ go wa so inyí jɔ́ɔ́. I tooɛ.

14 Mɔ́kɔ́u á koo ku lɔ́ kpasɛ́ go. Kpasɛ́ bii á lou, i koo í sɔ́ ilu kpasɛ́u í ní ɲa, Mɛɛtu í ní

ka beee ile bii nju á je jingau Iku ku kua do mɔcɔi nju ɲa.

15 Mɔkɔu á bɔð ɲe si antai ile ku kpeke go nɔ á nyisi ɲe ilaawa nla go iyi á ce sɔɔlui fei ndee tá. Bei aa ce nwa sɔɔlui jingauu ɲa.

16 Nɔi mɔcɔ ɲau á dasi kpáa á ne. Iyi á to inɔ iluu nɔ á ye ideu í ce bei Jesu í sɔ ɲau, ɲoi á ce ijei jingauu be.

17 Iyi ale í le, ɲoi Jesu í to wa do mɔcɔ maateji ɲau.

18 Waati iyi á waa je ɲoi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine aká ɲe iyi awɔð á waa je, nɲui á zambam.

19 Nɔi inɔi aɲa fei í fɔ, nɔ á wasi ku beee aká aká á waa ni, isa kú je amu ya.

20 Nɔi Jesu í je nɲa í ni, si inɔi ɲe maatejiu, ine aká ɲe á gúsi pɛe si inɔ je awɔð aɲ. Lafɛi á zambam.

21 Do ntɔ amu Amaí Amanɛ an ku si bei kukɔi ideí Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpá nla nla. Á tiaa ineeu bii í je a kú buu mam wo.

Ije iyi aa ka yeð gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-25)

22 Waati iyi á waa je, ɲoi Jesu í so pɛe í saabu Ilaaɔ titá í bei í bububue í na mɔcɔe ɲau í ni, i gba ɲa. Iyi ihɛi í je aram.

23 Nɔi í so kɔofu má si bii á dasi vɛe í saabu Ilaaɔ nɔ í na ɲa aɲa fei á mɔ.

24 Nɔi í sɔ ɲa í ni, iyi ihɛi í je njem. Nɲui í je nyindai akabuu iyi Ilaaɔ í dɔ do amanɛ ɲa. An nikáe na irii dulum dui ine nkpa.

25 Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atɛ vɛe má í gbe hee aɲo iyi an mɔ vɛe titɔ si andunya titɔi Ilaaɔ.

26 Si anyie á kɔ iri ɲa nɔ á fita á bɔ iri kutai Olivie ɲa.

Jesu wa fɔ iyi Piee á já ku ni kú mà nju
(Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zaa 13:36-38)

27 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔe ɲa í ni, ɲe fei aa nyið anyi na irim. Béi Ilaaɔ í fɔ si kukɔi idee, beebéi á ce. Í ni nju á kpa woo degbeu nɔ angudá ɲau á fangaa bii fei.

28 Amma an jl hai si bale nɔ n cua ɲe n bɔ ilei Galilee.

29 Nɔi Piee í sɔo í ni, baa bii ine fei wa nyið anyi na irie, amu n kaa n nyið anyi pai.

30 Nɔi Jesu í sɔo í ni, ntɔ ntɔ, nnyi, idúuyi mɔm, hee ajeɛ ku maa kɔ ise gbheji, aa já ise gbɛeta í ni í kú màm.

31 Amma béi Jesu wa fɔ, beebé mɔi Piee í ya fɔ hee lele ku ni, n kaa n kɔsie pai, baa bii í je an ku do awɔ aɲoi. Nɔi aɲa fei á fɔ beebé.

Jesu wa ce kutɔo Gesemanee
(Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

32 Nɔi Jesu do mɔcɔe ɲa á bɔ inya go iyi á ya kpe Gesemanee. Iyi á to be nɔ í sɔ ɲa í ni, i buba ihɛ titá ɲa n koo n ce kutɔo wa.

33 Nɔi í gbá Piee do Zaaki do Zaa á bɔ waju. Nɔ njo í muu hee arae fei í rɔ.

34 Nɔi í sɔ ɲa í ni, inɔ ku fɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ, i wɔ njoo ɲa.

35 Iyi í fɔ beebé í tá ɲoi í bɔ waju keeke í koo í sɛbata ile wa ce kutɔo, bii á ce, wahalau ku jlð ɲju.

36 Wa ni, Baam, aa yɔkɔ í ce mii fei. Jð wahalau ihɛ ku jlím. Amma do nju fei, ku mað ti ku je ti idɔɔbim, jð idɔɔbie ku ce.

37 Si anyie ɲoi í nyi wa bi mɔcɔ mɛeta ɲau í ba ɲa á waa sí njoo. Nɔi í bee Piee í ni, Simɔ, i waa sí njooi? Debei, i kú yɔkɔ í kú wɔ njoo baa leeu aká?

38 I wɔ njoo nɔ í maa ce kutɔo ɲa ku ba í mað dasi kulelei ine ɲa. Idɔi amanɛ í bi, amma arae í kua gbugbãe.

39 Nɔi í nyi má í koo í ce kutɔo si ide aká.

40 Iyi í nyi wa bi tu ɲa má, nɔ í ba ɲa á waa sí njoo má, domi njoo wa kpa ɲa. Iyi í jl ɲa nɔ a kú mà bei aa sɔo má.

41 Nɔi í nyi í koo í ce kutɔo má nɔ í baa bi tu ɲa ise gbɛetasiae í bee ɲa í ni, i sú í waa sími ɲai hee nsei? Í to beebé. Wee, awaatiu í to tá, iyi aa mu amu Amaí Amanɛ, á daa ilu dulum ɲa sí awo.

42 Wee, ine iyi á zambam wa to wa. I dede ka kòo ɲa.

Á mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zaa 18:3-12)

43 Iyi Jesu wa fɔ beebé, gbaká ɲoi Zudasi, ine aká mɔcɔ maateji ɲau, í to wa. Zamaa nla go wa tooe wa á waa mu taakuba ɲa do golo ɲa. Ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do ine ngbo ɲau í be ɲa wa.

44 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nju ku zamba Jesuu, í sɔ ine ɲau nyinda go iyi nju á ce. Í ni, ine iyi an koo n ya n baabae, lafɛe mbe. I muu dim dim í nee ɲa.

45 Hai Zudasi í to wa gbaká, í sekee si Jesu í ni, Mɛetu. Nɔi í baabae.

46 Nɔi ine ɲau á to Jesu awɔ á muu.

47 Nɔi ine aká mɔcɔ ɲau í yɔ taakubae í cafe itfi amaacei woo wee nlaí Ilaaɔu í buu.

48 Nɔi Jesu í bee ɲa í ni, amui ì naa ku mu ɲa do taakuba do golo ɲa bei woo ce ile?

49 N ya n wa si inɔ ɲe aɲo fei n maa n kɔ ine ɲa si cio kpasɛi Ilaaɔ, nɔ í kú mum ɲa. Amma nju ɲau be fei í ce ku ba kukɔi ideí Ilaaɔ ku kɔ.

50 Nɔi mɔcɔ ɲau fei á jð á sa.

51 Nɔi ama awaasú go mɔ wa too Jesu, wa kpaka acɔ. Nɔi ine go wa ðe ku muu,

52 amma í sa basí í jð acɔ.

Jesu í wa waju igbei woo kiiti ɲa
(Cɔ Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zaa 18:13-14, 19-24)

53 Nɔi á bɔð Jesu bi woo wee nlaí Ilaaɔu. Tengí bei ine ngboi woo wee ɲau do ine ngbo ɲau do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau á tɔtɔ.

54 Nɔ Piɛɛ í wa hee jijií wa too Jesu wa do anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛí woo wee nlaɔ. Nɔi í buba be do woo degbe ande koofa nɔa, wa nyia kɔkɔi ina.

55 Waati nɔu ine ngboi woo wee nɔ do igbei woo kiiti nɔa fei à waa de ide gɔ iyi aa yɛd taalei Jesu a ba a kpaa. Amma a kù ba.

56 Ine nkɔ í wasi ku máa ide, amma ide nɔa kù waa so nje.

57 Nɔi ine gɔ nɔ à dede à máa ide à ni,

58 à gbɔ iyi í ni nɔu á lege kpasɛí Ilaaɔu nɔ si afei ajɔ meeta nɔu á be ku ma mmue iyi kaa je do awɔi amane.

59 Amma baa si be, ide nɔa kù so nje.

60 Nɔi woo wee nlaɔ í dede í leekí si wajui aɔa fei, nɔ í beɛ Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mií ine nɔa ihɛ à waa yɛd taalee.

61 Amma Jesu wa cokoe, kù fɔ ide gɔ. Nɔi woo wee nlaɔ í beɛ má í ni, awɔi ì je ine iyi Ilaaɔ í cica, Amaí Ilaaɔ?

62 Nɔi Jesu í jeaa í ni, oo, amui. Nɔ aa ye nɔa amu Amaí Amane n wa n buba si awɔ njei Ilaaɔ ilu gbugbá fei. Nɔ ajɔ aká aa na í yem nɔa n wa n naa si kudtú iji má.

63 Nɔi woo wee nlaɔ í ga ibɔe ku nyisiɔ idɔkɔe. Nɔ í ni, a kù waa de sie ilu seeda káma má.

64 Í gbɔ bei wa bu Ilaaɔ nɔa. Beirei ì ye a cea mɔkɔu nɔa. Nɔi aɔa fei à ye taalee à ni a kpaa.

65 Nɔi ine gɔ nɔ à wasi ku tusi Jesu antɔ gbaká nɔ à bií ijuɛ à bei à waa daa kutu à beɛ à waa ni, awɔ walli, sɔ wa ine iyi í cãe. Nɔi sooge nɔa à mu Jesu à wasi ku sambalae.

Piɛɛ í jã í ni nɔu kù má Jesu

(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

66 Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasɛu, nɔi ine akáí ama inaabo woo ce icei woo wee nlaí Ilaaɔu í naa be.

67 Iyi í ye Piɛɛ wa nyia, nɔi í cɔɔ sɛɛ í ni, awɔ mɔ, ì tako ì weɛ do Jesu inei Nazaretíu.

68 Amma í jã í ni, n kù máa fɔ, n kù gbɔ ide iyi ì waa fɔ. Nɔi í fita í bɔ ikpa ande kabau. Waati beɛbei jee wa kɔ.

69 Nɔi ama inaabo woo ce iceu í yɔɔ be má, nɔi í wasi ku sɛ ine nɔa iyi à wa beu wa ni, ineɛu ihɛ ine aká nɔai.

70 Nɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpe keeke, nɔi ine nɔa iyi à wa beu à sɔ Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ, awɔu ine aká nɔai, domi awɔ mɔ inei Galileei.

71 Nɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù má mɔkɔ iyi ì waa fáau be nɔa.

72 Be gbaká ajee í kɔ ise gbeejisiae. Nɔi Piɛɛ í ye gigí ide iyi Jesu í sɔɔu wo í ni, hee ajee ku maa kɔ ise gbeeji aa jã ise gbetta í ni í kù màm. Nɔi Piɛɛ í lɔsi ku kpata.

15

À bɔd Jesu si wajui Pilati

(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Nɔi daadaako ine ngboi woo weei Ilaaɔ nɔa do ine ngbo nɔa do woo kɔ ine nɔa si wooda nɔa do ine nɔa iyi à gbe si igbei woo kiiti nɔa fei à tɔtɔ à wãa ideu ajɔ. Nɔ à dɛ Jesu à koo à daa Pilati si awɔ.

2 Nɔi Pilati í beɛ í ni, awɔi ì je ilaalui Zuifu nɔa? Nɔ Jesu í jeaa í ni, oo, si bei ì fɔ.

3 Nɔi ine ngboi woo wee nɔa à má Jesu ide iká iká fei.

4 Nɔi Pilati í beɛ má í ni, i kù waa fɔ ide gɔ? I kù gbɔ bei à waa nie?

5 Amma Jesu kù je ide káma má hee bití í mu Pilati.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

6 Wee si jingauí Iku ku kua fei Pilati í ya jɔ inei piisɔ aká iyi zamaa í bií.

7 Wee ine gɔ í wa ile piisɔ be do kpaasie nɔa si na iyi í jɔ à kpa ine gɔ si waatii ide ku kɔ nɔa. Iriɛi Barabasi.

8 Nɔi zamaau í bɔ bi Pilati à waa tɔɔe ku cea aɔa bei í ya ce nɔa adɔ fei si jingauu.

9 Nɔi Pilati í beɛ nɔa í ni, ì bi n jɔ nje ilaalui Zuifu nɔa nɔa?

10 Í fɔ beɛbei si na iyi í jɔ wa mà sãa sãa iyi na igui í jɔ ine ngboi woo weei Ilaaɔ nɔa à daa nɔu Jesu si awɔ.

11 Amma ine ngboi woo weei Ilaaɔ nɔa à wasi ku mante zamaau à ni a sɔ Pilati ku nya nɔa Barabasi.

12 Nɔ Pilati í beɛ nɔa má í ni, to, beirei ì bi n cea ine iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu nɔa.

13 Nɔi à dɔ anu à ni, kpakpae si jii ku gaau.

14 Nɔ Pilati í beɛ nɔa í ni, laaɔ yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, beɛbe mɔi ine nɔa à ya dɔ anu hee lele a ni, kpakpae si jii ku gaau.

15 Si na iyi í jɔ Pilati í bi ku ce iyi á dɔa zamaau si, nɔu í jɔ í nya nɔa Barabasi nɔ í mu Jesu í jɔ à teaa kpɔtɔ. Si anyie, nɔ í daa sooge nɔa si awɔ a koo a kpakpae si jii ku gaau.

Sooge nɔa à waa yaako Jesu

(Cɔ Matie 27:27-31; Zãa 19:2-3)

16 Nɔi sooge nɔa à gbá Jesu à bɔde kabai ilaalu, nɔ à tɔtɔ sooge nɔa iyi à gbe nɔa fei be.

17 Nɔi à daa Jesu si ibɔ nkpa sisɔ gɔ, nɔ à ba fulai agú à daa si irie.

18 Nɔi à yaakoɛ à waa ni, fɔ ilaalui Zuifu nɔa.

19 Nɔi à ya maa cãa kpoopoo si irie, a maa tusie antɔ, nɔ à waa gulea à waa seɛbata si wajue.

20 Iyi à yaakoɛ à tã, nɔi à nya ibɔ nkpaú à bei à daa si ibɔe, nɔ à bɔde waduude à koo à kpakpae si jii ku gaau.

À kpakpa Jesu si jii ku gaau

(Cɔ Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zãa 19:17-27)

21 Wee inei Sireni gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ wa baa hai iko, nɔ í to wa be. Baai Alesandu

do Rufusui. Iyi í to wa nɔ sooge ɲau à muu do gbugbā à k̄aa ʒii ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.

²² Ɖɔi à bɔd ɲɲu do Jesu si inya gɔ iyi à ya kpe Gɔɔgɔta, waato inya iyi í ʒo kokoi iri.

²³ Nɔ à ná Jesu atɛ vɛɛ iyi à yɔgɛ do iwɔ iyi à ya kpe miru, amma í kɔ ku mɔɔ.

²⁴ Ɖɔi à kpakpae si ʒii nɔu. Si anyie sooge ɲau à ta kpasá si ʒine ɲa a ba a ye iyi ine fei á ba. Bɛɛbei à ce ikpɛi ʒaɛɛ ɲau.

²⁵ Daako zakai bei isɔ mɛɛsá à kpakpae si ʒii nɔu.

²⁶ Ɖɔi à kɔ kurarae si ʒii gɔ à masi ʒii bii à kpakpaeu, à ni ilaalui Zuifu ɲa.

²⁷ Ɖɔi à kpakpa ile minji gɔ ɲa bɛ má, ine aká ikpa awɔ nʒɛ, ine aká mɔ ikpa awɔ cangae. [

²⁸ Bɛɛbei kukoi idei Ilaaɔ í kɔ iyi í ni, à dooae si ine laalo ɲa.]

²⁹ Woo lo ɲa à ya maa gugbā iri a buu a maa ni, ahá, kù je awɔi í ni aa lege kpasɛi Ilaaɔu nɔ i maa ma si afei ajɔ mɛɛta?

³⁰ To, faaba arae be, kita hai si antai ʒii ku gaauu.

³¹ Bɛɛbe mɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau à waa yaakoɛ. Á sɔ nʒɛ à waa ni, í faaba ine gɔ ɲa amma kaa yakɔ ku faaba arae.

³² Bebei, ɲɲu Kirisi ilaalui Izireliu ku kita wa hai si ʒii nɔu ku ba ka yɔɔ, nɔ ka dasie naane. Bɛɛbe mɔi, ine ɲa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ *Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zāa 19:28-30*)

³³ Ɖɔi dasá nkpau ilu í kuku si ile fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai ale.

³⁴ Ɖɔi si isɔ mɛɛtau Jesu í dɔ anu hee lele í ni, Eloi, Eloi, lama sabatani, waato Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce ì fūsím awɔ.

³⁵ Ɖɔi ine gɔ ɲa iyi à wa beu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, í gbɔ, wa kpe Elii.

³⁶ Ɖɔi ine aká ɲa í sei í koo í dɔ kanya si golo gɔ í sɔsi inyiiká í bei í naa í toa Jesu ku cɔɔcɔɛ, nɔ í ni, ka leeki, ka cɔ ma Elii á naa ku kítæ hai si ʒii ku gaauu.

³⁷ Ɖɔi Jesu í dɔ anu hee lele í bei í ku.

³⁸ Asee, waati bɛɛbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpasɛi Ilaaɔu í ga í kpɛ minji hai lele hee ku bɔ ilɛ.

³⁹ Ine ngboi sooge ɲa iyi í wa wajui Jesu í ye yaase bei í ce í bei í ku, nɔ í ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu ihɛ Amai Ilaaɔi.

⁴⁰ Ɖɔi inaabo gɔ ɲa mɔ à wa be à waa cɔ ilu wa hai ʒiiʒi. Si inɔ ɲa Maari inei Madalau í wa be do Salomee do Maari, iyei Zozee do Zaaki iyi í je ama awaasɔu.

⁴¹ Wee hai tako, waati iyi Jesu í wa ilei Galilee, aɲai à tooe à ya maa cea ice. Nɔ inaabo nkpɔ gɔ ɲa mɔ à wa be, iyi aɲaɔ ɲa à si Jesu wa iyi wa naa Zeruzalemu.

À dasi ikui Jesu bale

(Cɔ *Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zāa 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Iyi ale í le, ɲɔi Zozefu inei Arimateeu í naa be. Í bei í je ilu bɛɛɛ si inɔi Zuifu woo kiiti ɲau, nɔ wa cɔ kpāa iyi Ilaaɔ á na ku je bomma. Wee ajɔi sɔalui ʒingau. Iju kumde ajɔi kuslmii á je. Na ɲɔi í ʒɔ Zozefu í bɔ bi Pilati do wɔkɔ ku tɔɔɛ ikui Jesu.

⁴⁴ Ɖɔi Pilati í biti do iyi í gbɔ à ni í kú tā. Ɖɔi í kpe ine ngboi sooge ɲau í bɛɛɛ ma Jesu í kú í kpe.

⁴⁵ Iyi ine ngboi sooge ɲau í sisiaa yaase bei Jesu í kuɔ, ɲɔi í jesi Zozefu koo so ikuu.

⁴⁶ Ɖɔi Zozefu í koo í ra acɔ fufu, nɔ í nya ikui Jesu wa hai si ʒii ku gaauu, í woo do acɔu. Nɔ í suu si isai kuta gɔ iyi à gbe wo. Si anyie í bimbili kuta nla gɔ í dɔdɔ andei baleu.

⁴⁷ Ɖɔi Maari inei Madalau do Maari iyei Zozee à ye bii à waa dasi ikui Jesuu.

16

Kujti Jesu hai si bale

(Cɔ *Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zāa 20:1-10*)

¹ Iyi ajɔi kuslmi í lo, ɲɔi Maari inei Madalau do Salomee do Maari iyei Zaaki, à ra tulare iyi aa koo a fāsii ikui Jesu.

² Ɖɔi ajɔi amaazuma daadaakɔu abo ɲau à bɔ bi baleu,

³ ɲɔi à waa bee nʒɛ si kpāau à waa ni, yooi á tale nwa kutau hai si andei baleu ya.

⁴ Á waa fɔ bɛɛbei si na iyi í ʒɔ kutau í la í caa. Amma iyi à cɔ waju à ye kutau í bimbili.

⁵ Ɖɔi à lo inɔ baleu nɔ à ye awaasɔu gɔ wa bubu do awɔ nʒɛ be, wa dasi jaba fufu, nɔ nʒo í mu ɲa ʒiida ʒiida.

⁶ Ɖɔi í sɔ ɲa í ni, í maà ʒɔ nʒo ku mu ɲɛ. Ñ mà iyi Jesu, inei Nazaretiui í waa dede ɲa, iyi à kpakpa si ʒii ku gaauu. Í ʒi hai si bale, kù wa ihɛ má. I cɔ tengi bii à dasiɛu wo.

⁷ Amma í koo bɛɛbei í koo í sɔ mɔcɔɛ ɲau do Pieɛ takæ í ni, á cua nʒɛ ku bɔ ilei Galilee. Bei aa koo í yɔɔ ɲa si bei í sɔ ɲɛ wo.

⁸ Ɖɔi à fita wa à sa hai bi baleu do kuyaya domi nʒo í mu ɲa ntɔ ntɔ. A kù nɔ a kù sɔ ine gɔ ideu na irii nʒo iyi í mu ɲau.

Jesu í tusɛa Maari inei Madalau arae

(Cɔ *Matie 28:9-10; Zāa 20:11-18*)

[

⁹ Iyi Jesu í ʒi hai si bale ajɔi amaazuma daadaakɔu, bi Maari inei Madalau í tako í nyisi arae. Maariui Jesu í tako í lelea inei inɔkɔ mɛɛje wo.

¹⁰ Ɖɔi abou í koo í sɔ kpaasie ɲa laabaauu. Aɲai à waa too Jesu wo nɔ à wɛɛɔ inɔ kufɔ à wasi ku kpata.

¹¹ Iyi í ni Jesu í ʒi má, ɲɲu í yɔɔ, a kù dasie naane.

Jesu í tusea mɔcɔ minji gɔ ŋa arae
(Cɔ Luku 24:13-35)

¹² Si anyii nɔju, ŋɔi Jesu í tuse arae bi mɔcɔ minjie gɔ ŋa iyi à waa ne si kpāa, à waa bɔ ileeko. Amma í kpaasi arae si kuyɛ ŋa.

¹³ Ŋɔi ine ŋau à baa inɔ ilu nɔ à koo à sɔ ine bubu ŋau, amma kpaasi ŋau a kù dasi aŋa mɔ naane má.

Jesu í tusea mɔcɔ maatakā ŋau arae
(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zāa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁴ Si anyie Jesu í koo í tuse arae bi mɔcɔ maatakā ŋau bii à waa je. Ŋɔi í gbagba si ŋa na naane hai dasi ŋa do idɔ kule ŋa, si na iyi í jò a kù jesi idei ine ŋa iyi à yɔɔ í jì hai si balɛu.

¹⁵ Ŋɔi í sɔ ŋa í ni, i bɔ si andunya fei, nɔ i waaɔɔa ine baa yooma fei laabaau jiidau ŋa.

¹⁶ Inɛ iyi í dasi naane nɔ í jò à dasie inyi á ba faaba, amma ine iyi kù dasi naane, Ilaaɔ á ye taaleɛ ku kpāa iju.

¹⁷ I cɔ maamaake gɔ ŋa iyi woo dasim naane ŋa aa ce. Aa lele inɛi inɔɔko ŋa do irim, nɔ aa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ ŋa.

¹⁸ Aa mu njo ŋa do awɔ, nɔ baa bii à mɔ kɔɔtɛ gɔ kaa ce ŋa ide kāma. Aa lesi bɔɔ ŋa awɔ nɔ a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaɔ má
(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)

¹⁹ Iyi Lafɛɛ Jesu í sɔ ŋa ideu í tā, ŋɔi à soo lele í koo í buba si awɔ njei Ilaaɔ.

²⁰ Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à waa waaɔɔa ine ŋa bii fei. Nɔ Lafɛɛ wa sobi ŋa si icɛu, í jò à ya maa ce maamaake ŋa ku ba ine ŋa a mà iyi ide ŋa í je ntɔ.]

Laabaaɗ jiiɗa iyyi Luku í kɔ

Ide Sinte

1-4 Baakɔɓm Teofilu, ilu bæere nla, ñ wa n ceɛ fɔɔ.

Í slaam si n kɔɛ tiau ihɛ wa n sɔɛ dee dee mii iyyi í ce si anini nwa. Ine ña iyyi à yɔɔ hai sinte, nɔ à baa à je woo ce icei ideu, aɗai à sɔ wa. Iyi ine ña à gbɔɔ, ine nkpɔ nkpɔi í ce kookaai ku ba a kɔɔ dee dee. Nɔ í slaam si amu mɔ n kɔɛ wa ku ba í mà kam kam iyyi ide ña iyyi à kɔɛ siu ntɔi, domi ñ wɔ̀a ideu fei hai sinteɛ.

Amaleka go wa fɔ ideí kubú Zāa woo dasi inyi

5 Si waati iyyi Herodu í je ilaalui Zudee, woo weei Ilaaɔ go í wa be à ya kpoɔ Zakari. Si wuaí woo weei Ilaaɔ ña iyyi í je ti Abiaí í wa. Aboeí à ya kpe Elizabeti. Si dimii Arɔɔ iyyi í je woo wee nla sintei Ilaaɔui í wa.

6 Aña minji fei à je dee dee si wajui Ilaaɔ nɔ à waa jirima woodai Lafɛɛ do idee fei mam mam.

7 Amma a kù ne ama domi Elizabeti gbendai, nɔ aña minji fei à gbo tã.

8 Ajo nñu go, Zakari wa ce icei kuweeɛ si wajui Ilaaɔ domi si wuaei kuweeui í to si.

9 Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà ine iyyi á lɔ si kpasɛi Ilaaɔ koo jo tulare. Nɔi ajo nñu be, kpasau í so Zakari, ñai í jò í lɔ ino ileu koo jo tulareu.

10 Nɔ zamaaɗ fei wa ce kutɔɔ waduude si waati iyyi wa jo tulareu.

11 Nɔi amalekai Ilaaɔ go í naa sie, wa leekí si awo njei bi ku jo tulareu.

12 Iyi Zakari í yɔɔ ñoi zigie í da, nɔ njo í muu hee í caa.

13 Amma amalekau í sɔɔ í ni, màà jò njo ku muɛ, Zakari. Ilaaɔ í gbɔ kutɔɔɛ. Elizabeti aboe á biɛ ama inemɔkɔ nɔ í sɔɔ Zāa.

14 Aa ne ino didɔ nla nla nɔ ine nkpɔ á weɛ do ino didɔ na kubie,

15 si na iyyi í jò ine nlaí á je si wajui Aɔ Lafɛɛ. Kaa mɔ wɛɛ, hee má je atɛ kulele mmu go. Nɔ á kɔɔ Hundi Ilaaɔ hai inoi iyeɛ.

16 Á jò inei Izireli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a nyi wa bi Aɔ Lafɛɛ ña.

17 Nñui á cuaa Ilaaɔ nɔ ku ye bei Elii walii nlaí takou. Gbughãe mɔ á yei bei ti Elii. Á jò baa do ama ña ña a gbɔsi nje, nɔ á jò hai gbɔ ide ña mɔ a ce lasabu bei ine dee dee ña.

18 Amma Zakari í sɔ amalekau í ni, amu wee ñi gbo tã nɔ abom mɔ í ce ine ngbo. To, beirei an ce n mà iyyi ideu á ce.

19 Nɔi amalekau í jeaa í ni, amui Gabiɛli. Amui ñ ya n wa bi Ilaaɔ n maa n cea ice.

Nñui í bem wa n na n bæe ide ku fɔ nɔ n sisie laabaaɗ jiiɗau ihɛ.

20 Amma í kù dasi idem nɔu naane baa do iyyi á na ku ce bii waatie í to. Na nñu, aa deki, í kaa yɔkɔ í fɔ ide má í gbe ajo iyyi ideu í ceí.

21 Wee ine ña à waa degbe Zakari, nɔ à biti do iyyi wa kpe ino kpasɛi Ilaaɔ be.

22 Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba ña ide ku fɔ má, ñoi á mà iyyi í ce kuye goi si ino ileu be. Wa ba ña ide ku fɔ do awo ku nyisi iyyi ntɔi, amma kù yɔkɔ ku fɔ ide do gele.

23 Si anyii kuyeu, Zakari í mɔsi iceɛ má hee í koo í to ajo iyyi iceɛ í kpa iri ino kpasɛ be. Nɔi í nyi idee.

24 Si anyie, Elizabeti aboe í ba así, nɔ wa singa arae zakai cukpa miu, í ni * ,

25 cɔ mii iyyi Ilaaɔ í ceem. Í cɔm do iju jiiɗa nɔ í nyaam anyɔ si wajui amanɛ ña.

Amaleka wa fɔ ideí kubú Jesu

26 Iyi asli Elizabeti í ba cukpa mɛɛfa, ñoi Ilaaɔ í be amaleka Gabiɛli Nazareti si ilei Galilee.

27 Í hɔɔi bi mudɛɛ go iyyi kù mà mɔkɔ, amma à mua awaasɔ go iyyi à ya kpe Zozefu, si dimii ilaalu Davidi. Irii mudɛɛui í je Maari.

28 Amalekau í lɔ bi tɛɛ í sɔɔ í ni, ñ wa n ceɛ fɔɔ, awo iyyi Ilaaɔ í cea didɔ. Aɔ Lafɛɛ í weɛ do awo.

29 Nɔi Maari í biti do ideu nɔ wa bee arae ide wa ni, yoomai í je yaasei fɔɔu ihɛ.

30 Nɔi amalekau í sɔɔ í ni, màà jò njo ku muɛ Maari. Ilaaɔ í ceɛ didɔ.

31 Aa ba así í bí ama inemɔkɔ nɔ í sɔɔ Jesu.

32 Á na ku je ine nla. Amai Ilaaɔi aa ya kpoɔ, nñu iyyi kù ne saa. Aɔ Lafɛɛ á coo ilaalu, á náa bommai Davidi balae.

33 Nñui á je bomma si dimii Zakɔbu do ajo fei. Bommae kaa ne kɔɔ †.

34 Nɔi Maari í bee amalekau í ni, beirei á ce ku ce, si bei n kù mà mɔkɔ.

35 Nɔi amalekau í jeaa í ni, Hundi Ilaaɔi á naa sie, nɔ gbughãe ku biie bei jji. Nñui í jò aa kpe ama kumá iyyi aa na í biu Amai Ilaaɔ.

36 Elizabeti nyaanzeu mɔ iyyi à ya maa kpe gbendau, do si agboeu fei, í ne asli ama inemɔkɔ. Í weɛ si cukpa mɛɛfasiaɛ nsei.

37 Maari, jò í mà iyyi nkãma kù weɛ iyyi Ilaaɔ í mɔngɔ.

38 Nɔi Maari í ni, amu woo ce icei Aɔ Lafɛɛi. Fei ndeɛ ku ceem bei í sɔm nɔu. Nɔi amalekau í ne.

Maari í bo Elizabeti ku cɔ

39 Si anyii nñu, ñoi Maari í dede do saasa í dasi kpãa wa ne ikpa geete ña, í bo ilu go si ilei Zudee.

40 Iyi í to be ñoi í lɔ kpasɛi Zakari nɔ í ce Elizabeti fɔɔ.

* 1:24 wa *singa arae* Ara ku singaɗu kù je na anyo. Á yɔkɔ ku je wa bi ku maa weɛ nñu aká ku ba ku saabu Ilaaɔ. † 1:33 *Zakɔbu* Zakɔbui à ya kpe Izireli má. Bii à ni á je bomma si dimii Zakɔbu, si dimii inei Izireli ña feii à waa fáa.

41 Waati iyi Elizabeti í gbɔ fɔɔi Maariu, nɔi amau í yaga si inɛ, nɔ Elizabeti í kɔɔ Hundeí Ilaaɔ.

42 Nɔ í dɔ anu hee lele í ni, Ilaaɔ í wee í re inaabo fei, nɔ kuweeu á sɔ si ama iyi aa na í biu.

43 Yooi n̄ je hee iyeyi Lafɛm í naa bi tom.

44 Waati iyi n̄ gbɔ fɔɔu be, ama iyi í wa inɔm í yaga do inɔ didɔ.

45 Ilu inɔ didɔi awɔ iyi ñ dasi naane iyi mii iyi Ilaaɔ í sɔɛ á na ku ce.

Iri ku kɔi Maari

46 Nɔ Maari í ni,

Idɔm wa saabu Aɔ Lafɛ.

47 Nɔ n̄ weeɔ inɔ didɔ na irii Ilaaɔ Woo faabam,

48 Si na iyi í jɔ í kásim iju jiiɔaɛ, amu woo ce icee iyi n̄ kù je ngɔgɔ.

Nɔ hai nsei inei andunya n̄a fei aa maa ni amuu ilu inɔ didɔi,

49 Domi Ilaaɔ, ilu gbugbá fei í ceem mii nla.

Irie í má.

50 Í ya ce araarei inɛ n̄a iyi à waa jirimae hee do ajɔ fei.

51 Í ce icee gbugbá n̄a do gbugbá awɔɛ Nɔ í fangaa inɛ n̄a iyi lasabui idɔ n̄a í nɛ faao.

52 Í keke ilaalu n̄a si batai bomma n̄a n̄a, Nɔ í so ilu are n̄a lele.

53 Í jɔ inɛ n̄a iyi ari wa kpa à je mii jiiɔa n̄a à yo,

Amma í lele ilu fia n̄a awɔ ngbe.

54-55 Í sobi inei Izireli woo ce icee n̄a,

Í ce araare n̄a hee do ajɔ fei

Bei í tako í sɔ Aburahamu do tɔkuɛ n̄a

An̄a iyi à je bala nwa n̄a.

56 Iri iyi Maari í kɔu mbe. Si anyie nɔ í buba bi Elizabeti be zakai cukpa meeta, í bei í nyi idee.

Kubú Zaa woo dasi inyiu

57 Awaati í to bii Elizabeti á bí amae, nɔ í bí ama inemɔkɔ.

58 Kpaasie n̄a do nyaanzeɛ n̄a à gbɔ iyi Aɔ Lafɛɛ í ce araaree ntɔ ntɔ, nɔ an̄aɔ n̄a à weeɔ inɔ didɔ ajɔ.

59 Si ajɔ meejosia à naa ku dasi amau bango, nɔ à waa bí à kpoo Zakari, irii baaeu.

60 Amma iyee í so ide í ni, aawo, Zaaí aa kpoo.

61 Nɔi à sɔɔ à ni, si nyaanzeɛ inɛ káma kù ne dimii iriu be.

62 Nɔ à bee baae do awɔ ku ba a mà bei í bi a kpe amau.

63 Nɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii á kɔ si, nɔ í kɔ í ni, Zaaí í je irie. Nɔ an̄a fei à biti.

64 Nɔi gbaká Zakari í yɔkɔ í fɔ ide do geeleɛ, nɔ í lɔsi ide ku fɔ wa saabuɔ Ilaaɔ.

65 Nɔi njo í mu hee do inɛ n̄a iyi à wa amee amee fei. Nɔ si ilɛkoi geetei Zudee n̄a fei inɛ n̄a à wasi ku ce faajii ideu.

66 Inɛ n̄a iyi à gbɔ ideu fei à ya maa muui si idɔ n̄a na a maa ni, debei, beirei amau ihɛ á na ku je.

Mii n̄a iyi í ceu ihɛ fei wa nyisi iyi gbugbá Ilaaɔ í wee do n̄u.

Iri ku kɔi Zakari

67 Nɔi Zakari baai amau í kɔɔ Hundeí Ilaaɔ, nɔ í ce walli í ni,

68 Saabui í je ti Ilaaɔ Lafɛɛi inei Izireli n̄a Si na iyi í jɔ í naa bi inɛ n̄a í na í ya n̄a.

69 Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu gbugbá wa si nyaanzei ilaalu Davidi amaaceu,

70 Si bei í jɔ wali kumáe n̄a à fɔ wo hai ku kpe.

71 N̄n̄ui á faaba wa hai si awɔi mbeɛ nwa n̄a, Do hai bi inɛ n̄a iyi à cé wa fei.

72 Beɛbei í nyisi bala nwa n̄a araareɛ, Nɔ wa yeɔ gigii akabuu kumáe.

73 Akabuui í je kuwá iyi í cea Aburahamu bala nwa,

74 Í ni n̄n̄u á nya wa hai si awɔi mbeɛ nwa n̄a, Nɔ n̄n̄u ku jɔ ka cea n̄n̄u ice do wɔɔkɔ.

75 Nɔ icee iyi aa ka ceau ku je do idɔ kumá nɔ ka je dee dee si wajue do ajɔ fei si kuwee nwa.

76 Nɔ awɔ amam, aa kpee waliini Ilaaɔ, n̄n̄u iyi kù ne saa,

Domi aa cuaa Lafɛɛ í maa teesea kpáa,

77 Nɔ aa jɔ inɛ n̄a a mà iyi an̄a aa ba faaba waati iyi Ilaaɔ á nya dulum du n̄a.

78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ Lafɛɛ nwa í lá si wa. Na saabui araareɛui í jɔ inya kumá í naa si wa hai lele bei nunui daakɔ,

79 Ku ba ku má inya si inɛ n̄a iyi à waa buba si ilu kuku do si jijii iku

Ku maa neɔ awa fei si kpáai laakai aká.

80 Iri iyi Zakari í kɔu mbe. Si anyii n̄n̄u amau wa la, nɔ bisie wa kɔosi nɔ í koo í wa gbabua hee í koo í tɔɔ ajɔ iyi í nyisi araɛ bantuma si wajui inei Izireli n̄a.

2

Kubú Jesu

(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati beɛbe, ilaalu n̄lai Romu iyi à ya kpe Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ n̄a kuka si ilɛɛ fei.

2 Kuka sinteu ihɛ à cooi si waati iyi Kiriniusi wa je ilu ile si ilei Siri.

3 Nɔ inɛ fei í ne si ilue koo na irie a kɔɔ si tia.

4 Nɔi Zozeɛu mɔ í ne hai Nazareti si ilei Galilee, í bɔ ilei Zudee si ilui Davidi iyi à ya kpe Betelehemu, domi n̄n̄u mɔ nyaanzei Davidii wa je.

5 Í bɔ ku na irie, n̄n̄u do Maari aboe iyi í ne así *.

* 2:5 Maari aboe à ni Maari í je aboe si na iyi í jɔ an̄aɔi à wee, amma an̄aɔ a kù tɔtɔɔ sɛe hee í koo í biɔ Jesu.

⁶ Si waati iyi á wa be, ajo í na í to bii á bí amae.

⁷ Nò í bí ama sintee, ama inemokò. Í biie do acò nò í tso si bi ku jei angudá ña, si na iyi í jò inya kù wée bii ine njoo ña aa sa.

Amaleka go ña à naa bi woo degbe ña

⁸ Woo degbe go ña à wa inò sako be, à waa degbe angudá ña idù.

⁹ Njoi amalekai A5 Lafée go í faata si ña wa, nò inya kumá nla go í kaako ña. Inya kumá amboei Laféeui. Njoi njo í mu ña jiiida.

¹⁰ Amma amalekau í sò ña í ni, í maà jò njo ku mu ñe. Laabaau jiidai ñ naa ku sisi ññe, iyi á jea ine fei inò didò nla nla.

¹¹ Laabaauu wee. Nnyi, si ilui Davidi, à bí ññe Woo faaba. Nñui í je Lafée, ine iyi Ilaaó í cicau.

¹² Yaase bei aa màau ña wee. Aa ye ama kpótò go be à biie do acò, wa sù si bi ku jei angudá ña.

¹³ Iyi í fò beebe í tã ñoi gbaká amaleka mmu go ña à naa bi tee anja nkpò nkpò nò à saabu Ilaaó à waa ni,

¹⁴ ka jò irii Ilaaó ku ne amboe hee lele. Nò laakai ku sù ku wa si ile si ine ña iyi Ilaaó í bi.

Woo degbe ñau à bò Betelehemu

¹⁵ Njoi amaleka ñau à jò ña à nyi lele. Si anyii nñu, woo degbe ñau à sabuu ññe à waa ni, debei, ka bò Betelehemu, kaa cò mii iyi í ce, iyi A5 Lafée í jò à mà.

¹⁶ Nò à ce saasa à sei à koo. Njoi à to nò à ye Maari do Zoze fu, do ama kpótòu bii wa sù si bi ku jei angudá ña.

¹⁷ Iyi á yoo, à waa sisi mii iyi amalekau í sò ña si gámei amau.

¹⁸ Nò ine ña iyi à gbò idei woo degbe ñau fei ideu í ya mu ña bitii.

¹⁹ Amma Maari ññe wa mu fei ndee si idæ, nò wa lasabu si do laakai.

²⁰ Njoi woo degbe ñau à sinda à waa ne. Nò à waa nyisi amboei Ilaaó, à waa saabus na irii mii iyi á gbò do iyi à ye fei, domi fei ndee í cei si bei amalekau í sisi ñña.

À bò Jesu kpasèi Ilaaó

²¹ Si ajo mæjòsia ñoi à sò Jesu, iri iyi amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyee kù ne asfu. Ajo nñu be moi aa dasie bango.

²²⁻²³ Mii iyi Moizi í kò si woodæ wee. Í ni, ama inemokò iyi à bí sinte fei aa nyaa ikai ku je ti A5 Lafée. Na ñoi í jò iyi waati í to si bii aa ce kuwee Maari ku bei ku mà si ayawo iyi í ceu Zoze fu do Maari à so amau à bò Zeruzalemu ku ba a nyisi A5 Lafée

²⁴ nò a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji wala do ankasiidi minjii à ya coòò si bei à kòò si woodai A5 Lafée.

²⁵ Wee məkò go í wa Zeruzalemu be à ya kpoo Simeó. Məkou í je ine dee dee nò í mà beerei Ilaaó. Wa degbe ine iyi á na ku tũ idoi inei Izireli ña nò Hundi Ilaaó í wée do nñu.

²⁶ Hundi Ilaaó í sò wo í ni á ye ine iyi A5 Lafée í cicau ku bei ku ku.

²⁷ Njoi Hundi í tale sie kpasèi Ilaaó ku bò. Iyi iyeò baai Jesu ña à lòde be ku ba a cea bei wooda í fò,

²⁸ ñoi Simeó í gbaa í muu si awæ í saabu Ilaaó wa ni,

²⁹ Lafée, nsei jò amu woo ce icee n jò andunya do laakai ku sù si bei í sòm wo,

³⁰ Domi ijum í ye faaba,

³¹ Iyi í ce sòlue si wajui dimi fei.

³² Nñui í je inya kumá iyi á nyisi dimi mmu ña kpāæ.

Nò nñui í je amboei ine ña, inei Izireli ña.

Walii iyi Simeó í ce

³³ Ide iyi Simeó wa fò si gámei amau í mu iyeò baæ fei bitii.

³⁴ Simeó í wee ñña nò í sò Maari iyei Jesu í ni, Ilaaó í cica amau ihèi ku keke ine nkpò nò ku dede ine nkpò mò si inoi inei Izireli ña. Nñui Ilaaó í be wa ku je bei nyinda, amma ine ña aa kò sie.

³⁵ Nò lasabui idoi ine nkpò kú fita gbugbāa. Awò takæ, inò ku fò á gũe ajo akā si idæ bei taakuba.

Ana walii inaabo

³⁶ Inaabo walii go mò í wa be à ya kpoo Ana, amai Fanueli si dimii Azee ña. Abou í gbo ntò ntò. Í ce muau zakai adò mæje məkæe kù bei kù na kù wée,

³⁷ nò í buba jaaó adò nkpò nkpò. Nsei abou í ne adò cine do mee, nò ci ya fita hai bantumai kpasèi Ilaaó. Dasá do idù fei, í ya maa cea Ilaaó icei do anu kudí do kutò.

³⁸ Waati beebe ññu mò í sekee si ña wa, wa saabu Ilaaó, nò í losi ideu amau ku sisia ine ña iyi à waa degbe ine iyi á na ku faaba inei Zeruzalemu ña fei.

³⁹ Waati iyi iyeò baai Jesu ña à tã mii ña iyi woodai A5 Lafée í ni a ceu fei, ñoi à nyi Nazareti ilu ñña si ilei Galilee.

⁴⁰ Nò amau wa la, gbugbāe wa kòòsi nò í kòò bisi. Nò didò Ilaaó í wæa.

Jesu í bò kpasèi Ilaaó si waati iyi í ne adò maateji

⁴¹ Adó fei iyeò baai Jesu ña à ya bò jingau iku ku kuai Zeruzalemu.

⁴² Si waati iyi Jesu í ne adó maateji ñoi à bò jingauu si bei à ne dōñee.

⁴³ Iyi jingauu í tã à waa ne, ñoi Jesu í gbe Zeruzalemu be, amma baæ ña a kù mà.

⁴⁴ A waa tamaa bei í wa si inò ññai. Wee à nei zakai ajo akā, ñoi à dedee si inoi nyaanze ñña ña do kpaasi ñña ña.

⁴⁵ Amma a kù yoo, nò à sinda à nyi ikpa Zeruzalemu à waa dedee.

⁴⁶ Si ajo mæstasia ñoi à yoo bantumai kpasèi Ilaaó. Wa buba si aninii woo kò ine ña si wooda ña, wa gbò ide ñña nò wa bee ña ide.

47 Ine ɲa iyi à waa gbɔ ideɛ fei à bitio bisie do si bei wa je ɲɲa ide.

48 Iyi baɛɛ ɲau à yɔɔ be, ɲɔi aɲa mɔ à biti, nɔ iyee í ni, amam, na mii í ce í ce nwa beɛbe. Amu do baɛ wee, à wasi ku dɛdɛɛ do ino ku fo nla nla.

49 ɲɔi í bee ɲa í ni, na mii í ce í waa dɛdɛɛm ɲa. I kù mà ɲa iyi wúai Baam nii ñ ne n ce?

50 Amma ide iyi wa sɔ ɲau a kù gbɔ yaaseɛ.

51 ɲɔi í too ɲa à ne Nazareti nɔ wa gbɔ ide ɲɲa. Wee iyeyu wa mu ide ɲau ihɛ fei si idɛ.

52 Jesu í lá wa koo nɔ bisie mɔ wa kɔɔsi nɔ wa dɔa Ilaaɔ si hee do amanɛ ɲa fei.

3

Waazoi Zaa woo dasi inyi

(Co Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zaa 1:19-28)

1 Iyi ilaalu nlaí Romu iyi à ya kpe Tibɛɛ í ce adɔ maattù si bommaɛ, waati beɛbe Ponsu Pilatii wa je ilu ilei Zudee, nɔ Herodu mɔ wa je ine ngbo si ilei Galilee, nɔ Filipu ifɛu mɔ wa je ine ngbo si ilei Iture do Takoniti, nɔ Lisania mɔ wa je ine ngbo si ilei Abileni.

2 Ani do Kaifu ɲa mɔ à waa je woo wee nlaí Ilaaɔ. Waati beɛbei Ilaaɔ í sɔ Zaa amai Zakari ide si ghabua.

3 Nɔ Zaa í bɔ si ilu ɲa iyi à wa kəkai idoi Zuudɛɛ fei wa waazo ɲɲa wa ni, í kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ ku kpa ideí dulum du ɲɛ nɔ a dasi ɲɛ inyi.

4 Beɛbei ide iyi walii Ezai í kɔ si tiaɛu í ce. Í ni, Imui ine gɔ wa dɔ anu si ghabua wa ni, I teese kp̄ai Lafɛɛ ku te ɲa.

5 Nɔ aa dɔ lɔma ɲau fei. Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu, Nɔ kp̄aa ku ka ɲa fei aa te, Kp̄aa iyi á s̄ami fei á s̄la.

6 Ine fei á ye b̄ei Ilaaɔ wa faaba wa.

7 Zamaa nkp̄ɔ nkp̄ɔi wa koo bi Zaa ku dasi ɲa inyi. Nɔ í sɔ ɲa í ni, inɛ ine buu ɲa bei njo wukuku, yooi í sɔ ɲɛ í ni í saa idɔkɔ́i kiitii Ilaaɔ iyi á na ku naau.

8 Na ɲɲu, í ce kookoosu jiida í nyisið iyi í kpaasi idɔ ɲa, nɔ í maà tamaa mà aa ba faaba ɲa si na iyi í jò í ya maa ni inɛ í je dimii Aburahamu ɲa. Ñ wa n s̄ɔ ɲɛ, Ilaaɔ á yəkɔ ku so kuta ɲau ihɛ ku ce ɲa dimii Aburahamu ɲa.

9 Wee daɓba wa k̄a si j̄li t̄a m̄am a daò icue. Na ɲɲu, j̄li iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

10 ɲɔi zamaau í beɛɛ wa ni, debɛi, beirei aa ka ce.

11 Nɔ í je ɲɲa í ni, ine iyi í ne ibɔ minji ku so ak̄a ku mua kpaasie iyi kù ne, nɔ ine mɔ iyi í ne ije ku kp̄ɔ do kpaasie.

12 Woo gba fiaí lempoo gɔ ɲa mɔ à naa a dasi aɲa mɔ inyi, ɲɔi à beɛɛ à ni, Mɛɛtu, beirei aa ka ce.

13 ɲɔi í sɔ ɲa í ni, í maà gba ku lɔ zaka bei à da ɲɲɛ.

14 ɲɔi sooge gɔ ɲa mɔ à beɛɛ à ni, awa mɔ ni, beirei aa ka ce. Nɔ í sɔ ɲa í ni, í maà ya gba fiaí ine gɔ do gbugb̄a ɲa, nɔ í maà ya má ine gɔ ide, nɔ í maà ya donda iyi à waa s̄a ɲɲɛ.

15 Ine ɲau à waa cɔ kp̄ai ine iyi Ilaaɔ í cicau nɔ à waa lasabu si idɔ ɲɲa mà Z̄aa í je inɛɛu.

16 Nɔ Zaa í sɔ aɲa fei í ni, inyii amu ñ wa n dasi ɲɛ, amma ine gɔ wa naa iyi í rem do gbugb̄a. N kù to n f̄u baa ik̄ti baataɛ. ɲɲui á da ɲɲɛ si Hundi Ilaaɔ do ina.

17 Wa mu kaale ku fe bileɛɛ si awɔ, nɔ ku kp̄a bileeu bii à kpokpɔɛ, nɔ ku kɔ yoyɔɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

18 Do faaji nkp̄ɔ gɔ ɲa mɔi Zaa wa ceað ine ɲa waazoi laabaau jiida.

19 Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heriodiasí, aboi ifɛɛ, í je abɔɛ, ɲɔi Zaa í gbagba sie na ideu do na daa laalɔ ɲa iyi í ce fei wo.

20 Si antai laalɔ ɲa iyi Herodu wa ce, do ank̄anyi í na í jò à mu Zaa à dasie piis̄ɔ má.

Inyi ku dasi Jesu

(Co Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Zaa í wasi ine nkp̄ɔ nkp̄ɔ ku dasi inyi si waati iyi a kù dasie piis̄ɔ, ɲɔi Jesu mɔ í naa bi tɛɛ, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi. ɲɔi Jesu wa ce kutɔɔ nɔ lelei Ās í c̄i,

22 nɔ Hundi Ilaaɔ í de sie wa hai lele do ara gɔ bei ankasiidi. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, awɔu amam nii, ñ bie jiida jiida. Siei inɔ did̄m fei í ya wa.

Balai Jesu ɲa

(Co Matie 1:1-17)

23 Jesu í to adɔ kuntaa í bei í sinti icɛɛ. Ine ɲa à ya maa c̄oi bei amai Zozefu *. Balai Zozefu † ɲa wee

24 Heli do Matati do Levi do Meliki do Zanaí Zozefu,

25 do Matatia do Am̄su do Naumu do Esili do Nagai,

26 do Maatu do Matatia do Semeni do Zozeki do Zoda,

27 do Zoanani do Reza do Zorobabeli do Salateli do Neri,

28 do Meliki do Adi do Kosamu do Elimadamu do Eɛ,

29 do Zozue do Eliezɛɛ do Zorimu do Matati do Levi,

30 do Simeð do Zuda do Zozefu do Zonamui do Eliakimu,

31 do Melea do Mena do Matata do Nat̄aa do Davidi,

32 do Izai do Obedi do Boazi do Salum̄ do Nas̄ɔ,

* 3:23 à ya maa c̄oi bei amai Zozefu Ntɔ ntɔ Zozefu kù t̄ot̄o s̄ɛɛ do Maari à bei à bí Jesu. Ilaāsi í je baɛɛ. † 3:23 balai Zozefu Tengí ih̄ɛ ideí balai Maarii à waa f̄ɔ. Bii à ni balai Zozefu, na iyi aɲað Maari à so ɲɲi.

33 do Aminadabu do Adimi do Aani do Esiromu do Perezi do Zuda,

34 do Zakobu do Izaaki do Aburahamu do Tera do Nakoo,

35 do Seruku do Ragau do Faleki do Ebeɛ do Sala,

36 do Kainamu do Aafasadi do Semu do Nowee do Lameki,

37 do Matusala do Enoku do Zeredi do Maleleli do Kainamu,

38 do Enosi do Seti do Adamu do Ilaaɔ.

4

Seetam í lele Jesu

(Co Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

1 Jesu í kɔɔ Hundei Ilaaɔ nɔ í baa hai idoi Zuudɛɛ. Nɔ Hundeu í bɔɔɛ si gbabua.

2 Nɔ Seetam í leleɛ be zakai ajo ciiji. Nɔ si ajoɔ be fei kù je nkama. Iyi baaí nju í lɔ, ɲoi ari wa kpaɔ.

3 Nɔ Seetam í sɔɔ í ni, bii awou Amai Ilaaɔi do nta, jɔ kutau ihɛ ku kɔɔɔ pɛɛ.

4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukoi idei Ilaaɔ í ni, amane ci ya weɛ na ije nju akã.

5 Nɔ Seetam í bɔɔɛ hee antai iri kuta gɔ, í nyisie bommai andunya fei si iju kãmeɛ.

6 Nɔ í sɔɔ í ni, amboei bomma ɲau fei an muue nɔ an jɔ í ne yiiko si ɲa. Ine iyi n bi, lafɛɛi an mua, si na iyi í jɔ à nam nii.

7 Na nju, bii í naa í gule si wajum, fei ndɛɛ á je tɛɛ.

8 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukoi idei Ilaaɔ í ni, Aɔ Lafɛɛi aa gulea, nɔ nju akãí aa tɔɔ.

9 Nɔ Seetam í gbãa í bɔɔɛ Zeruzalemu nɔ í gùɔɛ hee si antai ile lelei kpaɛɛi Ilaaɔ nɔ í sɔɔ í ni, bii awou amai Ilaaɔi, fo í dinga ile,

10 domi kukoi idei Ilaaɔ í ni, Ilaaɔ á na amalekaɛ ɲa wooda na iriɛ a maa degbee,

11 nɔ a maa muɛ si awɔ ku ba í maà ti í koose si kuta.

12 ɲoi Jesu í jɛaa í ni, kukoi idei Ilaaɔ í ni, maà ti í sii Aɔ Lafɛɛɛ.

13 Iyi Seetam í leleɛ si bisie ɲau be fei í tã, ɲoi í jɔɔ titã í ne hee waati mmu gɔ ma.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Co Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

14 Nɔ Jesu í nyi ikpa ilei Galilee do gbugbãi Hundei Ilaaɔ, nɔ iriɛ í fangaa si ileu fei.

15 Wa kɔ ɲa si cioi idei Ilaaɔ ile bii Zuifu ɲa á ya ce kutɔɔɔ ɲa ɲa, nɔ ine fei wa saabue.

À kosi Jesu Nazareti be

(Co Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

16 Nɔ Jesu í bɔ Nazareti ilu bii í je amau. ɲoi si ajo kusimi í bɔ ile bii Zuifu ɲa á ya ce kutɔɔɔ si bei í ne dɔɔneɛ. ɲoi í dede ku cio tia.

17 ɲoi à náa tia iyi Ezai waliuu í kɔ. Si bei wa ftu ɲoi í kã si kuko gɔ iyi wa ni,

18 Hundei Aɔ Lafɛɛ í wa sim.

Í cicaam n sisiaɔ ilu are ɲa laabaau jiidau.

Í bem n koo n sɔ inei piisɔɔ ɲa n ni aa jɔ ɲa a ne

Nɔ n sɔ fɛɛju ɲa n ni aa ye ilu má,

Nɔ ɲ jɔ ine ɲa iyi ine ɲa á waa taa gbugbã a ne ara ɲa.

19 Nɔ n sisia ine ɲa n ni awaatii didiɔ Lafɛɛ í to wa.

20 ɲoi Jesu í ka tiau má í sindoa woo ce icɛu nɔ í buba. ɲoi ine ɲa iyi á tɔtɔ be fei á kãsie iju.

21 ɲoi í sinti idee ku sɔ ɲa í ni, nnyii kukoi idei Ilaaɔ iyi í gbɔ nseiu ɲa í kɔ.

22 ɲoi ɲa fei á waa jɛaa seɛda jiidu, nɔ biti í mu ɲa do ide didiɔ iyi wa fita hai si geleuu. Á ni, kù je amai Zozɛfuu mbe ya.

23 Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, kù ne sika aa kpaam mɔndau ihɛ í ni ɲa, awɔ lokotoro, faaba arae. Ce ilue ihɛ mii ɲa iyi á gbɔ í ce Kapɛranumu fei.

24 Amma an sɔ ɲɛ, walii kãma kù weɛ iyi í ya ne beɛɛ si ilui nju takae.

25 Ì má sãa sãa ɲa iyi ari nla gɔ í ce si ileu fei si waatii Elii walii nlu. Ijɔ kù ro si afei adɔ meeta do cukpa meɛfa, ma irei. Waati beɛbe inaabo jaaɔ nkɔɔi í wa si ilei Izireli.

26 Do nju fei, Ilaaɔ kù be Elii walii nluu bi kãma ɲa bii kù je bi jaaɔ gɔ í wa Sareputa si ilei Sidɔɔ*.

27 Nɔ dintɛ nkɔɔ moi í weɛ wo si ilei Izireli si waatii Elizee waliuu. Do nju fei, kù jɔ gɔgɔ ɲa gɔ ku ba iri, bii kù je Naama inei ilei Siriu.

28 Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tã ɲoi idoi ine ɲa iyi á wa ile bii á ya ce kutɔɔɔ be fei í kɔ.

29 ɲoi á dede á leleɛ hai inɔ iluu á bɔɔɛ hee si antai iri kuta si bii á ma ilu ɲa ku ba a taleɛ wa ile.

30 Amma í lɔ anini ɲa be í neɛ.

Jesu í lele inei inɔkoi ine gɔ

(Co Maaku 1:21-18)

31 Nɔ Jesu í bɔ Kapɛranumu, ilui Galilee gɔ nɔ wa kɔ ine ɲa si cioi idei Ilaaɔ si ajo kusimi.

32 Wa kɔ ɲa si cio do yiiko. Njuu í jɔ ideu í tosi ɲa.

33 Wee mɔkɔ gɔ í wa ile bii Zuifu ɲa á ya ce kutɔɔɔ be í ne inei inɔkɔ, ɲoi í dɔ anu hee lele í ni,

34 mii í wa si gãmei awae ɲa awɔ Jesu inei Nazareti. Ì naa ku kpa wai? Ñ má ine iyi í je. Awoi ì je ine kumá iyi Ilaaɔ í be wa.

35 ɲoi Jesu í la sie í ni, coko, fita hai si mɔkɔu. ɲoi inei inɔkɔu í ta mɔkɔu ile si anini ɲa, nɔ í fita sie, kù meɛ.

36 ɲoi ɲa fei á biti, á bee nje ɲa duusɔɔ á waa ni, ide dimi yoomai ihɛ. Mɔkɔu wee wa sɔ inei inɔkɔ ɲa ide do yiiko do gbugbã nɔ á waa fita.

* 4:26 *Sareputa si ilei Sidɔɔ* Sareputa do Sidɔɔ fei irii ilu ɲai, amma bii á waa fo idei ilu ɲa iyi á wa kɔkɔ Sidɔɔ, si ilei Sidɔɔi á ya ni á wa.

37 Njoi irie í fangaa si ileekoi iluu fei.

Jesu í jò b̄õo nkp̄o í ba iri
(C̄o Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Njoi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kut̄ot̄õu, n̄o í b̄o kpas̄ei Sim̄õ. Wee iyei aboi Sim̄õu wa ce b̄õoi ara gb̄aa nt̄õ nt̄õ. Njoi à t̄õõ ku j̄õ ku ba iri.

39 Njoi í k̄õmba si abou í la si ara gb̄aa n̄o í nya. N̄o abou í dede gbak̄á í yaae ña.

40 Alei aj̄õ n̄ju iyi inunu í l̄õ, ñoi ine ña iyi ine ñja ña à waa ce b̄õo dimi ik̄á ik̄á fei à wasi ku naaõ ña wa bi t̄e. N̄o í lesi aña fei aw̄õ í j̄õ à ba iri.

41 Inei in̄õko ña m̄õ à fita hai si ine nkp̄õ, à d̄õd̄õ anu à waa ni, aw̄õ í je Amaí Ilaaõ. Amma Jesu í la si ña n̄o wa ganji ña ide ku f̄õ domi à mã iyi n̄juu ine iyi Ilaaõ í cicai.

Jesu wa waazo ilei Zudee
(C̄o Maaku 1:35-39)

42 Iyi iju í má ñoi Jesu í fita hai in̄õ ilu í b̄õ gbabua. Njoi zamaa nkp̄õ nkp̄õ ḡõ wa dede. Iyi à to bi t̄e ñoi à t̄õõ suuru ku mã ñe ku j̄õ aña.

43 Amma í s̄õ ña í ni, k̄õ ñe bei an ce iyi n̄ ku waazo laabaau jiidai bommai Ilaaõ si ilu mmu ña má, domi na n̄juí à b̄em wa.

44 Iyi í f̄õ b̄e b̄e í t̄ã n̄o í koo í dabii wa ce waazo ile bii Zuifu ña à ya ce kut̄ot̄õ ña ilei Zudee.

5

Jesu wa kpe m̄õõõ sinte ña
(C̄o Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

1 Aj̄õ n̄ju ḡõ Jesu wa leek̄i k̄õk̄õi tenku iyi à ya kpe Genesar̄ti, n̄o zamaa nla ḡõ wa mantee ku ba a gb̄õ ideí Ilaaõ.

2 N̄o í ye ak̄õi inyi minji it̄i tenkuu b̄e. Amma s̄õk̄õ ñau à fita à waa w̄ie taao ñja ña.

3 N̄o Jesu í l̄õ in̄õ ak̄õi inyiu ak̄á. Ak̄õi inyi iyi í l̄õ siu ine n̄ju ti Sim̄õi. N̄o í kpe Sim̄õ í t̄õõ í ni ku na ku sek̄eõd̄õ ak̄õu hai it̄i inyiu keeke. Njoi í buba si in̄õi ak̄õu, wa k̄õ zamaau si cio.

4 Iyi í f̄õ idee í t̄ã n̄o í s̄õ Sim̄õ í ni, b̄õd̄õ ak̄õu si bua, n̄o í le taao ñje ña si inyiu í mu c̄õe ña.

5 Njoi Sim̄õ í s̄õ í ni, M̄eetu, à ce ice do id̄u fei a k̄õ mu n̄ḡõḡõ. Amma si bei aw̄õ í f̄õ, an dasi taao ñau in̄õ inyi.

6 Njoi à dasi taao ñja ñau in̄õ inyi. Iyi à dasi ñoi à mu c̄õe bututu hee taao ñja ñau à waa bi a ga.

7 N̄o à kpe kpaasi ñja ña iyi à wa si ak̄õ minjisiau do aw̄õ a naa a sobi ña. Iyi aña m̄õ à naa n̄o ak̄õ minjiu fei í k̄õ do c̄õe hee wa bi ku mi.

8 Iyi Sim̄õ P̄iee í ye mii n̄õu í ce b̄e b̄e ñoi í koo í gule si wajui Jesu í ni, Laf̄e, tek̄e hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii.

9 Í f̄õ b̄e b̄e si na iyi í j̄õ njo í muu, n̄ju do kpas̄ie ñau fei na c̄õe nkp̄õ nkp̄õ iyi à muu.

10 B̄e b̄e m̄õi njo í mu kpaasi minjie ña, Zaaki do Z̄aa amaí Zebedee ñau. Amma Jesu

í s̄õ Sim̄õ í ni, mãd̄õ j̄õ njo ku mue. B̄e b̄e ine ña iyi aa toom ñai aa ya mã d̄e d̄e.

11 Njoi à b̄õd̄õ ak̄õi inyiu ice n̄o à j̄õ fei nd̄e à waa too Jesu.

Jesu í j̄õ d̄inte ḡõ í ba iri
(C̄o Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

12 Si anyii n̄ju Jesu í wa si ilu ḡõ b̄e, n̄o m̄õk̄õ ḡõ í naa bi t̄e. M̄õk̄õu wa ce b̄õoi d̄inte j̄iida. Iyi í ye Jesu ñoi í naa í seebata si wajue í t̄õõ suuru í ni, Laf̄e, bii í bi, aa ȳõk̄õ í j̄õ n̄ ba iri n̄ je ine iyi í má.

13 Njoi Jesu í ȳõ aw̄õ í luu n̄o í ni, ñ bi. Ba iri n̄o í je ine kum̄á. Be gbak̄á b̄õoi d̄int̄eu í nya.

14 Njoi Jesu í s̄õ í ni ku mãd̄õ s̄õ ine k̄ama ideu b̄e, amma koo nyisi ar̄ae bi woo weei Ilaaõu. N̄o í ni ku ce kuwee iyi Moizi í j̄ile. Kuweeu bei à nyisi ine ña iyi í je ine iyi í má b̄e b̄e.

15 Do n̄ju fei, irie í fangaa wa k̄õõsi, n̄o zamaa nkp̄õ nkp̄õ í ya mã t̄õt̄õ bi t̄e ku ba a gb̄õ idee n̄o ku ba a ba iri si b̄õõ ñja ña.

16 Amma Jesu í ya b̄õ gbabuai n̄ju ak̄á koo ce kut̄õ.

Jesu í j̄õ w̄eege ḡõ í ba iri
(C̄o Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

17 Aj̄õ n̄ju ḡõ Jesu wa k̄õ ine ña si cio. Wee Farisi do woo k̄õ ine ña si wooda ḡõ ña à waa buba b̄e. À naai hai Zeruzalemu do hai ilu ña iyi à wa ilei Zudee do ilei Galilee fei. N̄o ine ña à waa ye gbugb̄ai Laf̄e Jesu waati iyi í j̄õ b̄õõ ña à waa ba iriu.

18 Njoi ine ḡõ ña m̄õ à naa b̄e à waa so w̄eege ḡõ wa si makee. N̄o à waa dede bei aa ce a l̄õde ile a koo a j̄il̄õ si wajui Jesu.

19 Amma a k̄õ ba do bii aa l̄õde na irii zamaau, ñoi à koo à ḡũ antai ileu, à luu n̄o à k̄itaae do makee si aninii zamaau si wajui Jesu.

20 Iyi Jesu í ye naane ñja ñoi í s̄õ w̄eegeu í ni, m̄õk̄õõyi, ñ kpa ideí dulum d̄e.

21 Woo k̄õ ine ña si wooda do Farisi ña à wasi ku bee ara ñja ide à waa ni, yooi ineu ih̄e í je iyi wa bu Ilaaõ. Yooi á ȳõk̄õ ku kpa ideí dulum dii ine ḡõ bii k̄õ je Ilaaõ ñju ak̄á.

22 Amma Jesu í mã lasabui id̄õ ñja, ñoi í bee ña í ni, na mii í j̄õ í waa ce dimii lasabu b̄e b̄e si id̄õ ñje ña.

23 Yoomai í faala í re, ine ku s̄õ ine ḡõ ku ni ñ kpa ideí dulum d̄e, walak̄õ ku ni ku dede ku ñe.

24 Amma ñ bi i mã ña iyi amu Amaí Amane ñ ñe gbugb̄ã ñ kpa ideí dulum dii ine ña si andunya.

Iyi í f̄õ b̄e b̄e í t̄ã ñoi í s̄õ w̄eegeu í ni, dede í so makee í b̄õ kpas̄e.

25 Njoi gbak̄á w̄eegeu í dede si waju ñja, í so makee iyi wa s̄õ siu, n̄o wa ñe kpas̄e wa saabuõ Ilaaõ.

26 Njoi aña fei à biti à waa saabu Ilaaõ. Njo í bei wa mu ña à waa ni, à ye mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi

(Cò Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ Si anyii nñu, Jesu í fita wa ne si inò ilu. Nò í ye woo gba fiái lèmpoo gò à ya kpoo Levi, wa buba ile bi ku ce icèè, nò Jesu í sòò í ni, toom wa.

²⁸ Njoi Levi í dede, í jò mii ndèè fei í tooè.

²⁹ Si anyie, í cea Jesu jingau nla gò si kpasèè. Woo gba fiái lèmpoo bututu do inè gò òa mò à waa ba òa ku je.

³⁰ Wee Farisi gò òa à wa be do Farisi mmu gò òa iyi à je woo kò inè òa si wooda òa. Anjai à waa gbagba si m̀còí Jesu òau à waa ni, na mii í ce í je í waa m̀ò òa do woo gba fiái lèmpoo do inè laalò òa.

³¹ Iyi Jesu í gbò beèbe òjoi í je òa í ni, ilu baani òa à kù ne bukaatai ilu iwò bii kù je b̀ò òa.

³² Beèbe m̀oi n kù naa ku kpe inè dee dee òa, amma ilu dulum òai n naa ku kpe a kpaasi ido òa.

Jesu wa fò idei anu ku d̀

(Cò Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

³³ Njoi inè òau à bee Jesu má à ni, beirei í ce m̀còí Zaa woo dasi inyiu do ti Farisi òa à ya d̀ anu a maa ceò kutò, nò wee m̀còè òa a ci ya d̀ anu. À ya maa jei nò a maa m̀.

³⁴ Njoi Jesu í bee òa í ni, aa yòkò í jò kpaasii m̀kò titò òa à d̀ anu si waati iyi m̀kò titòu í wa inò òa?

³⁵ Amma ajò wa naa iyi aa nya m̀kò titòu hai si inò òa. Waati beèbei aa d̀ anu.

³⁶ Njoi í kpa òa m̀nda gò í ni, a ci ya ga ibò titò a sòò ibò ngbo. Bii í ce beèbe, í beje ibò titòu m̀be nò jaè titòu á wèi ikà kaa ce si ibò ngbou.

³⁷ Inè gò ci ya nò kù dasi vèè titò iyi wa gba si b̀gò bata ngbo òa. Bii í ce beèbe, vèèu á jò b̀gò òau ku ga, vèèu ku nikà nò b̀gò òau ku beje.

³⁸ Amma à ya dasi vèè titò si b̀gò titò òa.

³⁹ Nò inè gò kù wèè iyi á m̀ vèè nwo nò ku bi vèè titò má, domi á ni nwou í cea òa.

6

Jesu wa fò idei ajoi kus̀mi

(Cò Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

¹ Si ajoi kus̀mi gò Jesu wa too k̀oi ilè gò, òjoi m̀còè òa à wò amaaje iyi à gbè si ilèu à nunu ijue si awò à waa òa.

² Njoi Farisi gò òa à bee òa à ni, na mii í jò í waa ce mii iyi a kù ne kp̀ai ku ce si ajoi kus̀mi.

³ Njoi Jesu í bee òa í ni, í kù cio mii iyi Davidi í ce, nñu do inè òa, si waati iyi ari wa kpa òa?

⁴ Í lò kpasèi Ilaad nò í so pèè iyi à jileè Ilaad í je, nñu do inè òa. Wee à ganji inè fei ku je pèèu be bii kù je woo weèi Ilaad òa anja akà.

⁵ Nò Jesu í sò òa má í ni, amu Amai Amanè, amui n je inè ngboi ajoi kus̀mi.

Inè iyi awò ak̀è í ku

(Cò Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

⁶ Si ajoi kus̀mi mmu gò, Jesu í lò ile bii Zuifu òa à ya ce kutòòu nò í wasi ku cea inè òa cioi idei Ilaad. Wee m̀kò gò í wa be, awò njèè í ku í gbè.

⁷ Woo kò inè òa si wooda do Farisi òa à k̀asi Jesu iju, à waa cò má à jò inèu ku ba iri si ajoi kus̀mi. À waa còò domi à waa bi a ye taalei.

⁸ Amma Jesu í mà lasabu òa, òjoi í sò m̀kò iyi awòè í kuu í ni, dede í leekí si anini òa be. Nò í dede í leekí.

⁹ Nò Jesu í ni, n wa n bee òe, si ajoi kus̀mi, í s̀a amanè ku ce jiida de mà laalò, ku faaba amanè de, mà ku kpa.

¹⁰ Njoi í cò anja fei í kaako òa, nò í sò m̀kòu í ni, te awòè. Iyi í te awòu òjoi í baa dee dee.

¹¹ Njoi ido òa í k̀, nò à waa busi nje beí aa cea Jesu.

Jesu í cica woo be maateji òa

(Cò Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

¹² Waati beèbe Jesu í koo í g̀u iri kuta gò ku ce kutò. Nò idùu fei í wasi ku ce kutò.

¹³ Iyi iju í má í t̀tòò m̀còè òa nò í cica amanè maateji si inò òa, í sò òa woo be òa.

¹⁴ Iri òa wee, Simòo iyi í sò Pìèè, do Anderee ifòè, do Zaaki do Zaa do Filipu do Baatelemi

¹⁵ do Matie do Tomaa do Zaaki amai Alifèe, do Simòo inèi igbei Zelotu *

¹⁶ do Zudasi amai Zaaki, do Zudasi Isikarioti iyi á na ku zambæu.

Didò do ijuukp̀a

(Cò Matie 4:23-25; 5:1-12)

¹⁷ Waati iyi Jesu í cica woo be maateji òa í t̀a òjoi anjò òa à kita wa à waa leekí si ilè ku munga anu gò. Tengi beí m̀cò nkpòè òa à wa do zamaa nla gò. Inè òa à naai hai ilèi Zudee fei do Zeruzalemu ilu nlae, do hai Tii do Sidò, ilu òa iyi à wa ikpa bi inyi dùdù.

¹⁸ À naa bi tèèi ku ba a gbò ideè nò a ba iri si b̀ò òa. Inè òa iyi inèi inòkò òa à sinda iri òa à ba iri.

¹⁹ Njoi inè òa fei à waa de ku luu, domi gbugb̀ nla nla í ya fita sie nò ku jò anja fei a ba iri.

²⁰ Njoi Jesu í cò m̀còè òa í ni, Ilu inò didò òai inè ilu are òa, domi inèi í je inèi bommai Ilaad òa.

²¹ Ilu inò didò òai inè iyi ari wa kpa si nsei domi Ilaad á jò í yo òa.

Ilu inò didò òai inè iyi í waa kpata si nsei, domi aa na í nyaanyi òa.

²² Inè ilu inò didò òai bii inè òa à cé òe, nò à lele òe hai inò òa, nò à waa bu òe, nò à waa sò òe iri laalò na irii amu Amai Amanè.

* **6:15 igbei Zelotu** inèi igbei Zelotu òai à waa jabu ku ba Zuifu òa a ne ara òa hai si owò inèi Romu òa.

23 Ajo n̄ɲu, i j̄ò in̄o n̄ɲe ku d̄s, i fo i dingaa do in̄o did̄s, domi riba iyi i j̄ile n̄ɲe lelei A5 í la. In̄e n̄ɲau be, beɛbeɛ m̄oi bala n̄ɲa n̄ɲa à cea walii n̄ɲau wo.

24 Amma in̄o kuf̄oi á je ti in̄ɲe ilu fia n̄ɲa, domi í ba in̄o n̄ɲe í t̄ú t̄á n̄ɲa.

25 In̄o kuf̄oi á je ti in̄ɲe iyi í wa si ayo si n̄sei, domi ari á na ku kpa n̄ɲe.

In̄o kuf̄oi á je ti in̄ɲe iyi í waa nyaanyi si n̄sei, domi aa na i kpata i maa c̄a k̄pokpo n̄ɲa.

26 In̄ɲe ilu in̄o kuf̄oi n̄ɲai bii in̄e fei wa saabu n̄ɲe domi beɛbeɛ bala n̄ɲe n̄ɲa à cea walii ilu ibo n̄ɲau wo.

I bi mbɛɛ n̄ɲe n̄ɲa

(C̄o Matie 5:38-48; 7:12a)

27 Amma in̄ɲe iyi í soti í waa gb̄o idem n̄ɲa, n̄ wa n̄ s̄s̄ n̄ɲe, i ya bi mbɛɛ n̄ɲe n̄ɲa, n̄o in̄e n̄ɲa iyi á c̄é n̄ɲe í ya ce n̄ɲa jiida n̄ɲa.

28 I weea in̄e n̄ɲa iyi á waa ce ikpe n̄ɲe, n̄o í ya cea in̄e n̄ɲa iyi á waa ce n̄ɲe laalo kut̄oo n̄ɲa.

29 Bii in̄e go í sambalae, toa kekele ak̄áe má. In̄e iyi í gba ib̄o kumbooe, maá ti i k̄o ku so danzigie má.

30 Bii in̄e go í t̄ooe mii go, muaa. Bii in̄e go í so mii ndeɛ goi, maá ti i beee má.

31 Dimi iyi í bi in̄e n̄ɲa a ce n̄ɲe, in̄e m̄o i ce n̄ɲa dimi n̄ɲu.

32 Bii in̄e n̄ɲa iyi á bi n̄ɲe aɲa ak̄ai in̄e m̄o í bi n̄ɲa, saabu yoomai í ne n̄ɲa. Baa woo ce laalo n̄ɲa taka n̄ɲa á ya bi kpaasi n̄ɲa n̄ɲa.

33 Bii in̄e n̄ɲa iyi á waa ce n̄ɲe jiida, aɲai in̄e m̄o í waa s̄aa gbese, saabu yoomai í ne n̄ɲa. Baa woo ce laalo n̄ɲa taka n̄ɲa á ya ce beɛbe.

34 Bii í waa w̄ɛa in̄e n̄ɲa nḡogo na iyi í j̄ò í waa tammaa aa na a s̄a n̄ɲe, to, saabu yoomai í ne n̄ɲa. Baa woo ce laalo n̄ɲa taka n̄ɲa á ya w̄ɛa n̄ɲe n̄o a s̄a.

35 Amma i bi mbɛɛ n̄ɲe n̄ɲa, i ce n̄ɲa jiida n̄ɲa, i ya w̄ɛ n̄ɲa i maá ca kp̄aii ku s̄a n̄ɲa. Bii í waa ce beɛbe n̄ɲa, riba n̄ɲe á la n̄o aa je amai Ilaās̄ n̄ɲa, n̄ɲu iyi k̄u ne saa, domi n̄ɲu takae wa nyisi amane gudulu n̄ɲa do amane laalo n̄ɲa did̄s̄e.

36 I j̄ò í ne araare in̄e n̄ɲa bei Baa n̄ɲe m̄o í ne.

Maá kiiti kpaasiɛ

(C̄o Matie 7:1-5)

37 Jesu í s̄s̄ n̄ɲa má í ni, i maá ya kiiti in̄e n̄ɲa, n̄o Ilaās̄ m̄o kaa kiiti n̄ɲe. I maá ya ye taalei in̄e n̄ɲa n̄o Ilaās̄ m̄o kaa ye taale n̄ɲe. I ya kpa ideí kurarai n̄ɲe n̄ɲa n̄o Ilaās̄ m̄o á kpa ideí kurarai in̄e m̄o.

38 I ya mua n̄ɲe n̄ɲa n̄o Ilaās̄ m̄o á mu n̄ɲe. Si ḡua n̄la n̄lai á ce n̄ɲe amua. Á yagae ku kitigbae ku k̄s̄ hee and̄e, n̄o ku cuu n̄ɲe si bōgo. Nt̄o nt̄o ḡua iyi í w̄aād̄ kpaasi n̄ɲa, n̄ɲu Ilaās̄ m̄o á w̄a n̄ɲe do.

39 N̄o í kpa n̄ɲa m̄onda go í ni, f̄eeju á ȳk̄o ku mua f̄eeju akpa? Bii f̄eeju n̄ɲa á waa mua n̄ɲe akpa aɲa minji fei a kaa dasi isa?

40 Woo k̄ak̄o ice ci ya re in̄e ngboe. Amma in̄e fei, waati iyi í m̄a mii iyi in̄e ngboe í nyisie, n̄ɲu m̄o í ya yei bei in̄e ngbou.

41 Na mii í ce í waa ye f̄of̄o keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ n̄o i k̄u ye j̄li ite iyi í wa si tit̄eɛ.

42 Beirei aa ce í ni, kpaasi, j̄ò n̄ nyae f̄of̄o si ijue, n̄o aw̄o í k̄u waa ye j̄li ite iyi í wa si tit̄eɛ. Aw̄o ilu muafitii, j̄ò í tako í nya j̄li ite iyi í wa si ijueu tit̄a ku ba i ye ilu s̄aa s̄aa, i bei í nya f̄of̄o iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

Á ya m̄a j̄lii hai si isoe

(C̄o Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 N̄oi Jesu í s̄s̄ n̄ɲa má í ni, j̄li jiida kaa so iso laalo. Beɛbe m̄oi j̄li laalo kaa so iso jiida.

44 Nt̄o nt̄o j̄li fei hai si isoe í ya m̄a. A ci ya ka figi si aḡu, beɛbe m̄oi a ci ya ka rez̄eɛ si aḡu f̄uf̄u, m̄a irei.

45 Amane jiida í ya nya jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si id̄e. Amane laalo m̄o í ya nya laalo wai hai si mii laalo iyi wa singa si id̄e, domi mii iyi wa k̄s̄ si id̄oi amane, n̄ɲui gelee í ya fo.

Woo ma ile minji go n̄ɲa

(C̄o Matie 7:24-27)

46 No Jesu í s̄s̄ n̄ɲa má í ni, na mii í ce í ya maa kpem Laf̄e, Laf̄e, n̄o í ci ya ceō ide iyi í s̄s̄ n̄ɲe ice n̄ɲa.

47 In̄e iyi í naa bi tom fei n̄o wa gb̄o idem n̄o wa jirimae, an nyisi n̄ɲe in̄e iyi laf̄eɛ í j̄o.

48 Í j̄o m̄ok̄o go iyi wa ma ile. M̄ok̄o í tu isa tit̄a í j̄i hee í koo í k̄asi kuta í bei í nyō icui ileu. Si anyie n̄oi iji í na í r̄o n̄o ido í k̄o wa nik̄a, wa c̄a ileu, amma k̄u ȳk̄o ku kekeɛ domi kumae í s̄la.

49 Amma in̄e iyi í gb̄o idem n̄o k̄u waa jirimae, í yei bei m̄ok̄o go iyi í ma ile n̄o k̄u nyō icue do kuta. N̄oi ido í na í k̄s̄ í nik̄a wa c̄a ileu n̄o gbak̄a í cuku í lege fei.

7

Jesu í j̄ò amaacei sooge in̄e ngbo go í ba iri

(C̄o Matie 8:5-13)

1 Iyi Jesu í s̄s̄ n̄ɲa ideu fei í t̄a, n̄oi í bō Kaperanumu.

2 Wee in̄e ngboi sooge go í wa be. Soogeu í ne amaaceɛ, n̄o í buui jiida jiida. Amaaceui wa ce b̄so hee wa bi ku ku.

3 N̄oi soogeu í gb̄o baauí Jesu, n̄o í be in̄e ngboi Zuiфу go n̄ɲa bi t̄eɛ a koo a t̄ooe ku na ku faaba amaacei n̄ɲu.

4 N̄oi in̄e n̄ɲau á koo. Iyi á to bi Jesu, n̄oi á t̄ooe suuru nt̄o nt̄o á ni m̄ok̄o í to i sobie

5 domi í bi dimi nwa. N̄ɲui í n̄o í ma nwa ile bii á ya ka ce kut̄ooeɛɛ be.

6 N̄o aɲad̄ Jesu n̄ɲa á dasi kp̄aa á waa ne. Iyi á maai kpas̄e n̄oi soogeu í be kpaasiɛ go n̄ɲa a koo a s̄s̄ a ni, Laf̄e, soogeu n̄ɲe í ni i maá taabi arae, domi n̄ɲu k̄u to i lo wa kpas̄e n̄ɲu.

7 Na n̄ɲui í ce m̄om í yōo iyi n̄ɲu k̄u to n̄ɲu ku naa bi t̄eɛ do arae. Amma í ni í fōo ide n̄ɲu ak̄a wa, amaacei n̄ɲu á ba iri.

8 N̄o í ni baa n̄ɲu takai n̄ɲu, ideí in̄e ngboi n̄ɲu n̄ai n̄ɲu wa gb̄o, n̄o n̄ɲu m̄o í ne sooge n̄ɲa

iyi wa gbā. Bii n̄nyu í s̄s̄ in̄e akā n̄nyu í ni ku b̄o ih̄ā, í ya k̄ooi. Bii n̄nyu í n̄o í kpe in̄e ḡo n̄ya í ya naai. N̄o bii n̄nyu í s̄s̄ amaacei n̄nyu ḡo n̄nyu í ni ku ce iyi ih̄ē í ya cooi.

⁹ Iyi Jesu í gb̄o ideu í biti, n̄o í sinda í s̄s̄ zamaa iyi wa tooeú í ni, n̄ wa n̄ s̄s̄ n̄e, baa si in̄oi in̄ei Izireli n̄a fei n̄ kù ȳe in̄e iyi í ȳok̄o í dasim naane nla nla bei in̄eú ih̄ē.

¹⁰ Iyi Jesu í f̄o b̄eebe í t̄a n̄oi ama ab̄e n̄au à nyi kpas̄ē, n̄o à ba amaaceu í ba baani.

Jesu í j̄t̄ amai jaad̄ ḡo iyi í ku

¹¹ Si anyie n̄oi Jesu í b̄o ilu ḡo iyi í ya kpe Nayini. M̄oc̄e n̄a do zamaa nla ḡo wa tooe.

¹² Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í ȳe à so ikui ama awaas̄ú ḡo à waa b̄o ku suu. Ama awaas̄tu n̄nyu akāi iyee í b̄i n̄o iyeu jaad̄i. In̄ei in̄o ilu nkp̄o nkp̄oí wa too fitii abou.

¹³ Iyi Laf̄ēe í ȳe abou n̄oi araare í muu, n̄o í s̄s̄o í ni, maad̄ kpata.

¹⁴ N̄oi í sekēe si n̄a í lu kpakoi ikuu n̄o in̄e n̄a iyi à waa soou à leek̄i. N̄o Jesu í ni, aw̄o awaas̄ú, n̄ wa n̄ s̄s̄e, dede.

¹⁵ N̄o awaas̄ú iyi í kúu í dede í buba wa f̄o ide. N̄o Jesu í sindoa iyee.

¹⁶ N̄oi n̄jo í mu an̄a fei, n̄o à saabu Ilaad̄ à waa ni, walii ilu gbugb̄ai í naa si wa. N̄o à wa ni má, Ilaad̄ í naa bi in̄e n̄a ku ba ku sobi n̄a.

¹⁷ N̄oi ideu í fangaa si ilei Zudee do si ilek̄oc̄e n̄a fei.

*In̄e n̄a iyi Z̄aa woo dasi in̄yi í b̄e
(C̄o Matie 11:2-19)*

¹⁸ N̄oi m̄oc̄oi Z̄aa n̄a à koo à baa ile piis̄o b̄e à sisiaa mii n̄au b̄e fei. N̄o í kpe amane minji si in̄o n̄a,

¹⁹ í b̄e n̄a bi Laf̄ēe a beee a ni, aw̄oi í je in̄e iyi Ilaad̄ á na ku b̄e wau? Mà ka degbe in̄e mmu ḡo.

²⁰ Iyi à to wa bi Jesu, n̄oi à s̄s̄o à ni, Z̄aa woo dasi in̄yi in̄i í b̄e wa ka naa ka beee ka ni, aw̄oi í je in̄e iyi Ilaad̄ á na ku b̄e wau? Mà ka degbe in̄e mmu ḡo.

²¹ Wee si waati n̄nyu bei, Jesu í j̄o b̄s̄o nkp̄o do k̄ão n̄a à waa ba iri, n̄o wa lele in̄ei in̄o k̄o n̄a hai si in̄e ḡo n̄a, n̄o í j̄o f̄eju nkp̄o í ȳe ilu má.

²² N̄o í j̄ea ama ab̄e n̄au í ni, í koo í sisia Z̄aa mii iyi í ȳe do iyi í gb̄o n̄a. F̄eju n̄a à waa ȳe ilu, woo sukute n̄a à waa ne dee dee, d̄int̄e n̄a à ba iri à je in̄e kumá, deki n̄a à waa gb̄o ide, iku n̄a à j̄l, n̄o à waa waazoa ilu are n̄a laabaau j̄idau.

²³ Ilu in̄o did̄is̄i in̄e iyi kaa nyid̄o anyi si naane ku dasie na irim.

²⁴ Iyi ama abei Z̄aa n̄au à gb̄o bei Jesu í f̄o, n̄oi à sinda à ne. Waati iyi à waa ne, n̄oi Jesu í l̄osi ku sisia zamaau ideí Z̄aa í ni, mii í b̄o ku ce gb̄abuau n̄a. F̄ofo iyi fufu wa yaya? Aawo.

²⁵ To, mii í b̄o ku ce n̄a. Mà m̄ok̄o iyi wa dasi jaac̄e j̄idau? Aawo, in̄e n̄a iyi à waa dasi jaac̄e fia nkp̄o n̄o à wa si in̄oi amani nla nla, an̄ai à ya wa kabai ilaalu n̄a.

²⁶ To, mii í b̄o ku ce n̄a. Mà waliii í b̄o ku ce n̄a. Oo, n̄o n̄to an̄ s̄s̄ n̄e, in̄eú b̄e í re baa walii.

²⁷ Z̄aaí kukoi ideí Ilaad̄ wa f̄aa tengi bii í ni, Ilaad̄ í ni,

Wee, n̄ b̄e woo sisi idem wa si wajue iyi á teesēe kp̄āae.

²⁸ An s̄s̄ n̄e, si in̄oi in̄e n̄a iyi inaabo n̄a à b̄í fei, k̄ama n̄a kù wee iyi í re Z̄aa. Amma do n̄nyu fei, baa in̄e iyi í kere í re si bommai Ilaad̄ í roo.

²⁹ N̄o Jesu í ni má, in̄e n̄a iyi à gb̄o ideí Z̄aa fei hee do woo gba fiaí lempoo n̄a fei à j̄o Z̄aa í dasi n̄a in̄yi n̄o n̄nyu b̄e wa nyisi iyi à mà iyi Ilaad̄ í je dee dee.

³⁰ Amma Farisi n̄a do woo k̄o in̄e n̄a si wooda n̄a a kù je Z̄aa ku dasi n̄a in̄yi. B̄eebe m̄oi à k̄osi mii iyi Ilaad̄ í dasi id̄o ku ce n̄a.

³¹ N̄oi Jesu í ni, yooi an̄ w̄od̄ in̄ei n̄sei n̄au ih̄ē. Yooí à j̄o.

³² À j̄o amu n̄a iyi à waa buba bantuma, à s̄s̄ n̄je à waa ni, à f̄a n̄je yee n̄o í kù jojo n̄a, n̄o à k̄d̄ n̄je irii iku n̄a n̄o í kù kpata n̄a.

³³ N̄o ni b̄eebei si naa iyi í j̄o waati iyi Z̄aa woo dasi in̄yi í naa, í ya d̄l̄ anu, ci ya m̄o v̄ēe, n̄o í ni í ne in̄ei in̄o k̄o n̄a.

³⁴ N̄o iyi amu Amai Amane n̄ naa, n̄ ya n̄ je n̄o n̄ maa n̄ m̄o, n̄o í ni n̄a n̄ bi ije n̄o n̄ je woo m̄o at̄ē n̄o n̄ je kpaasii woo gba fiaí lempoo n̄a do ilu dulum n̄a.

³⁵ Do n̄nyu fei, à ȳe iyi bisii Ilaad̄ í je dee dee na ice n̄a iyi wa ce.

Jesu wa je kpas̄ēi Farisi ḡo

³⁶ Farisi ḡo í kpe Jesu ku je bi t̄e ajo n̄nyu ḡo. N̄o Jesu í lo ilee í buba wa je.

³⁷ Wee, abo à ta icu ḡo í wa si iluu b̄e. Iyi í gb̄o à ni Jesu wa je kpas̄ēi Farisiu, n̄oi í naad̄ tulare wa si ama caka ku s̄la ḡo iyi à ce do abatii.

³⁸ Abou í naa í wai do anyii Jesu bi is̄e n̄a. Wa kpata n̄o cik̄ajue n̄a wa tontoo si is̄e hee í c̄o, n̄o wa gb̄aa do ntoí irie n̄a, wa c̄oc̄oc̄e, í f̄a sie tulareu.

³⁹ Farisi iyi í kpe Jesu ku j̄e, iyi í ȳo, n̄oi í f̄o si id̄e í ni, m̄ok̄ou ih̄ē, bii waliii, á mà dimii inaabo iyi wa luu ih̄ē domi woo ta icui.

⁴⁰ N̄o Jesu í ni, Sim̄o, n̄ ne ide ḡo iyi an̄ s̄s̄e. N̄o í ni, f̄o, M̄eetu.

⁴¹ N̄oi Jesu í ni, m̄ok̄o ḡo í wee iyi amane minji wa mu gbesēe. In̄e akā wa mu kpekele c̄o miu, in̄e akā m̄o ciitaa.

⁴² N̄o wee a kù ne mii iyi aa s̄aad̄, n̄o í cea an̄a minji fei suuru. To, si an̄a minjiu, yoo n̄hai á bi m̄ok̄ou ku re.

⁴³ N̄o Sim̄o í j̄eaa í ni, n̄ tamaa in̄e iyi gbesēe í reui. N̄oi Jesu í s̄s̄o í ni, n̄toi í f̄o.

⁴⁴ Iyi í ni b̄eebe í t̄a, n̄oi í sinda si inaabou n̄o í s̄s̄ Sim̄o í ni, í ȳe abou ih̄ē? Iyi í lo wa kpas̄ēe í kù muum in̄yi n̄ w̄ie kutem, amma abou ih̄ē í c̄o kutem do cik̄ajue n̄a, n̄o í gb̄aa do ntoí irie n̄a.

⁴⁵ I kù cem f̄o do kuc̄oc̄oc̄o amma abou ih̄ē, hai waati iyi í lo wa, kù j̄o kutem ku c̄oc̄oc̄o.

46 Nɔ i kù jɔsi irim ikpo, amma abou ihɛ, í fási isem tulare.

47 Na nɔi í jò ñ wá n sɛe kubi nlai abou ihɛ wá nyisi iya Ilaaɔ í kpa ideí dulum dɛɛ, baa do iya í kpɔ fei. Amma inɛ iya í cea suuru keeke, kubiɛ mɔ keekei.

48 Nɔi í sɔ abou í ni, à kpa ideí dulum dɛɛ.

49 Inɛ nɔa iya í waa je anɔɔ nɔau, à bee nje ide à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ iya í yɔko ku kpa ideí dulum dii amanɛ nɔa.

50 Nɔ Jesu í sɔ abou í ni, naanɛɛi í faabaɛ. Koo nɛ do laakai ku sù.

8

Inaabo nɔa iya í waa too Jesu

1 Si anyii nɔu, Jesu í dabii dabii si wangaa nɔa do si ilɛko nɔa, wá waazo wá sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ. Nɔ mɔcɔ maateɛji nɔa à suu

2 do inaabo nkɔɔ gɔ nɔa. Si inɔi inaabo nɔau, gɔgɔ nɔa à waa ce bɔɔ wo, gɔgɔ nɔa mɔ à nɛ inɛi inɔko nɔa wo, nɔ Jesu í jò anɔa fei à ba iri. Inaabo nɔau wee. Maari iya í ya kpe inɛi Madala, nɔui Jesu í lelea inɛi inɔko mɛɛje nɔau,

3 do Zoana aboi Cuzá, woo mu amanii ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkɔɔ gɔ nɔa ma. Abo nɔau à waa sobi nɔa do amaní nɔa.

Mɔndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Hai ilu fei inɛ nɔa à wasi ku naa bi Jesu. Si bei zamaa í tɔtɔ nɔi í kpa nɔa mɔnda.

5 Si mɔndaui í ni, mɔko gɔ í fita wá fá dimi. Si bei wá fá dimiu, nɔi gɔgɔ nɔa à cuku si kpáa, nɔ inɛ nɔa à nè si nɔ yɛi nɔa à jɔɔ.

6 Nɔ gɔgɔ nɔa mɔ à cuku si ilɛ iya í nɛ kuta. Iya í fita gbaká, í gbɛi, domi mandí kù wá si.

7 Gɔgɔ nɔa mɔ à cuku si inɔ agù nɔa. Nɔi agù nɔau do dimi jiidau à fita ajɔ, nɔi agù nɔau à dede à la à bii dimi jiidau.

8 Gɔgɔ nɔa mɔ à cuku si ilɛ jiidau, nɔ à fita à la à so iso cɔ cɔ.

Iya Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, nɔ í la hee lele í ni, inɛ iya í nɛ ití iya í gbɔɔ ide, ku gbɔ.

Mii í jò Jesu í ya maa kpa mɔnda

(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

9 Nɔ mɔcɛ nɔa à bɛɛɛ yaasei mɔndaui.

10 Nɔi í je nɔa í ni, inɛi Ilaaɔ í jò ñ mà asiii bommaɛ, amma inɛ nɔa iya í gbɛ à waa sɔ nɔa do mɔnda nɔa ku ba

Baa bii à waa cɔ a maà yɔɔ.

Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

11 Yaasei mɔndaui wee. Dimiu, ideí Ilaaɔi.

12 Inɛ gɔ nɔa à yɛi bei kpáa tengi bii dimiu í cuku. Anɔa à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í nyaa hai si idɔ nɔa ku ba a maà dasi naanɛ a ba faaba.

13 Inɛ gɔ nɔa mɔ à yɛi bei ile kuta. Anɔa à gbɔ ideu nɔ à gbɔa do inɔ didɔ. Amma a kù jò kù ce icá si idɔ nɔa. Naanɛ ku dasi nɔa í kpɛ keeke amma iya wahala í naa, à nyidò anyi.

14 Inɛ gɔ nɔa mɔ à yɛi bei inya iya í nɛ agù nɔau. Anɔa à gbɔ ideu, amma si bei à waa nɛ, inɔ ku fɔ do amaní do didɔi andunya nɔa à bii ideu à kpaa, nɔ iso nɔa nɔa kù jla.

15 Inɛ gɔ nɔa mɔ à yɛi bei ile jiidau. Anɔa à gbɔ ideu nɔ à jilɔɔ si idɔ jiidau hai nɛ muafiti, nɔ à waa temua hee wá so iso.

Mɔndai fitila

(Cɔ Maaku 4:21-25)

16 Nɔi Jesu í sɔ nɔa ma í ni, inɛ gɔ ci ya ma fitila ku biie do caka, walako ku dasi abɛ daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ nɔa iya í waa lo wá fei a yɛ inya kumá.

17 Si bɛɛbɛ mii iya wá manji fei á boli, nɔ mii iya í ce si asii fei á na ku fita gbugbáa.

18 Na nɔu, í ce laakai nɔa do yaase bei í waa gbɔɔ ide nɔa, domi inɛ iya í nɛ, nɔui à ya kɔɔa si. Inɛ mɔ iya kù nɛ, andi iya wá tamaa siu má à ya gbai.

Iya Jesu do ifɔɛ nɔa

(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

19 Iya Jesu do ifɔɛ nɔa à naa bi tɛɛ, amma a kù ba a kù to siɛ na zamaau.

20 Nɔ inɛ nɔa à sɔɔ à ni, iyɛɛ do ifɔɛ nɔa à waa leeki waduude à waa bi ku yɛɛ.

21 Amma í je nɔa í ni, inɛ nɔa iya í waa gbɔ ideí Ilaaɔ nɔ à waa jirimɛ, anɔa à je iyem walako ifɔm nɔa.

Jesu í leeki fufu si tenku

(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

22 Ajɔ nɔu gɔ Jesu í lo akɔi inyi nɔu do mɔcɛ nɔa, nɔ í sɔ nɔa í ni, ka kua tenkuu ka bɔ ice ikpa ihɔ. Nɔ à nɛ.

23 Si bei à waa nɛu, Jesu í sí njoo. Nɔi fufu nla gɔ í dede si tenkuu, nɔ inyi wá kɔ akɔu. À wá si mbirisí.

24 Nɔi à sekeɛ si Jesu à jùu à ni, Mɛɛtu, Mɛɛtu, à waa bɔ nfe ku ce.

Nɔi Jesu í jì nɔ í la si fufu do kucá inyi. Nɔ à dɛ à coko sɔm sɔm.

25 Nɔ í bee mɔcɛ nɔa í ni, hee iwoi naanɛ iya í dasim í wa.

Nɔ njo í mu nɔa à biti, à bee nje à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ, iya wá ba fufu do inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbɔ ideɛ.

Jesu í jò inɛ gɔ iya í nɛ inɛi inɔko í ba iri

(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

26 Nɔ Jesu do mɔcɛ nɔa à to ice ikpa ihɔ, si ilei inɛi Zerazee nɔa iya í wa do wajui ilei Galilee.

27-29 Nɔi à fita hai inɔi akɔi inyi. Iya í kita ile nɔi Jesu í yɛ mɔko gɔ wá naa ku kòo. Mɔkɔu inɛi ilu bei. Wee í bei í nɛ inɛi inɔko nɔa. Waati káma fei à ya maa dede siɛi. Nɔi inɛ nɔa à ya dùu do sɛsee nɔ à dɛ isɛɛu do isɔ ku ba a nɔɔ. Amma í ya da kudí nɔaui fei nɔ inɛi

inǎǎokoe n̄au à bǎðe hee si ghabua n̄a. Hai kukpɛ basfi í ya maa weɛ, ci ya buba kpasɛ. Bi ku si iku n̄ai í ya wa.

Iyi mǎkǎu í yɛ Jesu n̄ai í koo í cuku si wajue í d̄s anu hee lele wa ni, mii í wa aninií awaɛ, Jesu awǎ Amai Ilaaɔ. Ilaaɔ í re fei nǎ n̄ wa n tǎɔɛ, maà wahalam. Wa d̄s beɛbeɛ si na iyi í jǎ Jesu í ni inei inǎǎoko n̄au a fita sie.

30 Nǎ Jesu í beɛɛ í ni, irei irie. Nǎ í jɛaa í ni, Zamaa. Í ni beɛbeɛ si na iyi í jǎ inei inǎǎoko nkpa nkpaí í nɛ.

31 Nǎ inei inǎǎokoe n̄au à waa tǎɔ Jesu suuru ntǎ ntǎ ku maà dasi aɲa si isa nla hai nɛ kǎu.

32 Wee, kuusǎo gaa nla gǎ n̄a à wa bɛ à waa je si iri kuta gǎ. Nǎ inei inǎǎoko n̄au à tǎɔ Jesu ku jǎ aɲa a koo a mu kuusǎo n̄au ku ba aɲa a maa wa bɛ. Nǎ í yǎɔda n̄a.

33 Nǎ inei inǎǎoko n̄au à fita hai si mǎkǎu, à koo à mu kuusǎo n̄au. Nǎ kuusǎo gaa n̄au à sei hai antai iri kutau à dasi tenku nǎ inyiu í je n̄a.

34 Nǎi woo degbe kuusǎo n̄au à yɛ mii iyi í ce, nǎ à sa à koo à waa sisi laabaauí ideu si ilu nlaú do si ilɛko n̄a.

35 Nǎ inɛ n̄a à fita à bǎ ku cǎ mii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu, n̄ai à yɛ mǎko iyi inei inǎǎoko n̄a à fita sieu. Mǎkǎu í baa si laakaɛ má, nǎ wa buba kǎkǎi Jesu í dasi j̄tne n̄a. Nǎi n̄jo í mu n̄a.

36 Inɛ n̄a iyi ideu í ce iju n̄n̄a à waa sisia inɛ n̄a beɛ inɛɛu í ce í ba iri.

37 Nǎi inei ilɛi Zerazee n̄a fei à tǎɔ Jesu suuru à ni ku nɛ hai bɛ, domi n̄jo í mu n̄a ntǎ ntǎ. Nǎ Jesu í lǎ akǎi inyiu wa bi ku nɛ.

38 Nǎi mǎko iyi inei inǎǎoko n̄a à fita sieu wa tǎɔ Jesu ku jǎ n̄n̄u ku tooɛ. Amma Jesu í ni ku sinda ku

39 nyi idee, koo sisi mii iyi Ilaaɔ í ceaa fei. Nǎ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku sisi mii iyi Jesu í ceaa n̄n̄u fei si iluu fei.

Ama inaaboí Zairusi do inaabo iyi í lu iboi Jesu

(Cǎ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

40 Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nǎ zamaa í wasi ku coo fǎo, domi aɲa fei à waa degbeɛi.

41 Nǎi inɛ gǎ í naa bi tɛɛ. Lafɛi à ya kpe Zairusi. Inɛ ngboi ilɛ bii Zuifu n̄a à ya ce kutǎɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, n̄ai í seɛbata si wajue nǎ í tǎɔɛ ku naa kpasɛí n̄n̄u.

42 Wa tǎɔ Jesu ku naa kpasɛi si na iyi í jǎ ama inaabo akǎ lege legeɛ iyi í nɛ adǎ maateɛji, wa bi ku ku. Nǎi Jesu wa koo.

Iyi wa koo, nǎ zamaa nla nla wa mantɛɛ.

43 Wee abo gǎ mǎ í wa bɛ iyi wa ce bǎɔi awǎ ku mu hai adǎ maateɛji. Nǎ í je fiaɛ fei bi lokotoro n̄a, nǎ kǎma n̄n̄a kù yǎkǎ kù faabaɛ.

44 Nǎi í sekeɛ si Jesu do anyi í koo í lu itii ibǎɛ. Bɛ gbakǎ bǎɔu í tǎ.

45 Nǎ Jesu í beɛ í ni, yooi í lum. Nǎi aɲa fei à waa jǎ, n̄ai Pieɛ í ni, Mɛɛtu, zamaauí í kaakoe wa mantɛɛ.

46 Amma Jesu í ni, nǎ iyi inɛ gǎ í lum kam kam si na iyi í jǎ gbugbǎm í ce iɛɛ.

47 Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mǎ iyi inɛ gǎ í luu, n̄ai í koo í gule si wajue do kuyaya. Nǎ í fǎ si wajui zamaau mii iyi í ce í jǎ n̄n̄u í lu Jesu, do beɛ n̄n̄u í ba iri anu akǎ.

48 Nǎ Jesu í sǎo í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sù.

49 Si beɛ Jesu wa fǎ ideu n̄ai inɛ gǎ í naa hai kpasɛí Zairusi inɛ ngbou í sǎo í ni, ama inaaboɛu kù weɛ, maà bitandi Mɛɛtu má.

50 Iyi Jesu í gbǎ ideu nǎ í sǎ Zairusi í ni, maà jǎ zigie ku da, awǎ de dasi naanɛ, á ba iri.

51-53 Nǎi à dasi kpǎa má à waa koo. Iyi í to kpasɛ bɛ, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cǎ kpokpo na irii amau. Nǎ Jesu í ni, í maà kpata n̄a, kù ku, wa sɪ n̄jooi. Nǎi à waa yaakoe domi à mǎ iyi í kui. Nǎi Jesu kù je inɛ gǎ ku lǎ kpasɛu do n̄n̄u aǎo bii kù je Pieɛ do Zǎa do Zaaki do iyeð baai amau.

54 Iyi í to bi ama inaabo n̄ai í mu awǎɛ nǎ í fǎ ide hee lele í ni, ama mudɛɛ, dede.

55 Nǎ hundee í baa má, nǎ í dede tenji bɛ gbakǎ. Nǎ Jesu í sǎ n̄a í ni a na amau ije.

56 Nǎ nyaanzee n̄au à biti ntǎ ntǎ, amma Jesu í sǎ n̄a í ni a maà sǎ inɛ gǎ mii iyi í ce.

9

Jesu í bɛ mǎcǎ maateɛji n̄au

(Cǎ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

1 Jesu í kpe mǎcǎ maateɛje n̄au í totǎo n̄a í mu n̄n̄a gbugbǎ do yiiko a leleð inei inǎǎoko n̄a fei nǎ a jǎ bǎo n̄a a ba iri.

2 Nǎi í bɛ n̄a a koo a waazo ideí bommai Ilaaɔ nǎ a jǎ bǎo n̄a a ba iri.

3 Nǎ í sǎ n̄a í ni, í maà so nkǎma si isɛɛnɛ n̄n̄ɛu, baa golo hee má je bǎgǎ, wala ije, wala fia, nǎ í maà so baa ibǎ minjisia.

4 Kpasɛ bii í sǎ n̄a, í ya wa bɛ hee í koo í fita hai ilu bɛ n̄a.

5 Ilu bii à kǎ ku gba n̄ɛ, í fita hai ilu bɛ n̄a nǎ í gbugbǎ n̄n̄a irurui baata n̄n̄e n̄a ku je n̄n̄a seɛda iyi kiitii Ilaaɔ á naa si n̄a.

6 Mǎcǎ n̄au à dede à dabii si ilɛko n̄au, à waa sisið laabaau jiidau nǎ à wasi ku jǎ bǎo n̄a à waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede

(Cǎ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

7 Wee Herodu ilu ilɛu, í gbǎ mii iyi Jesu wa ce fei, nǎ laakaie í dede. Kù mǎ baa beɛ á lasabu má si na iyi í jǎ inɛ gǎ n̄a à waa ni Zǎai í j̄i hai si bale,

8 inɛ gǎ n̄a mǎ à ni Elii walii nlaui í naa má, nǎ inɛ gǎ n̄a mǎ à ni inɛ akǎi waliii tako n̄au í j̄i hai si bale má.

9 Nǎ Herodu í ni, nǎ jǎ à bu irii Zǎa. Debeɛ, inɛ ihɛ iyi n̄ ya maa n gbǎ baauɛ iyi wa ce dimii mii n̄au bɛ, yooi. Nǎi wa de ku yǎo.

Jesu í wǎ amanɛ dubu miu (5.000)

(Cǎ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zǎa 6:1-14)

10 Nɔ mɔcɔ maateegi ŋa iyi Jesu í tako í be ŋau à baa bí tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikã í bɔð ŋa ikpa kɔkɔi ilu gɔ iyi à ya kpe Besaida.

11 Nɔi ine ŋa à gbɔ ikpa bii à wa nɔ zamaa nkpa gɔ í hãmeŋa be. Nɔ Jesu í gba ŋa wa sɔ ŋa ideí bommai Ilaaɔ, nɔ í jò ine ŋa iyi à kù waa ne baani à ba iri.

12 Iyi inunu wa lɔ ŋoi woo be maateegi ŋau à sekee sie à sɔɔ à ni, jò ine ŋau à ne inɔ ilu walakɔ lɛɛko ŋa à de bii aa sù do mii iyi aa je, domi si gbaui à wa ihɛ.

13 Nɔi Jesu í sɔ ŋa í ni, inɛ taka nɛɛ í na ŋa ije a je mee. Amma à ni, pɛɛ iyi à ne kù re ara miu do cɛɛ minji. Mà í bi awa taka nwa kaa ra ije iyi ine fei á jeí.

14 Wee si inɔi ine ŋau inemɔkɔ ŋa à to zakai amane dubu miu (5.000). Nɔi Jesu í sɔ mɔcɛ ŋau í ni, í jò a buba wua ikã ikã amane ciitaa ciitaa.

15 Nɔ à ce beɛbe à jò aŋa fei à buba.

16 Nɔi Jesu í so pɛɛ miu do cɛɛ minjiu nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ nɔ í bububue í na mɔcɛ ŋau a kpɛa zamaau.

17 Nɔ aŋa fei à je à yo. Nɔ à ko iyi à je í gbeu, nɔ í kɔ kɔlɔ maateegi.

*Piɛɛ í ni Jesu í je ine iyi Ilaaɔ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)*

18 Ajo nɛɛ gɔ Jesu do mɔcɛ ŋa à nya ara ŋa ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi ine ŋa à ya ni n̄ je.

19 Nɔ à jeaa à ni, ine gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa woo dasi nyii. Ine gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlaí takoui. Ine gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu ine akãí waliií tako ŋauí í jì wa hai si bale.

20 Nɔi í bee ŋa í ni, inɛ mɔ ni, yooi í ni n̄ je ŋa. Nɔi Piɛɛ í ni, awoi í je ine iyi Ilaaɔ í cica.

*Jesu wa fɔ ideí ikue do kujɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9E1)*

21 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔ ŋau do kugaabu í ni a maà na a sɔ ine gɔ.

22 Í sɔ ŋa má í ni, amu Amaí Amanɛ, kù ne beí á ce iyi n kù ye ijuukpã ntɔ ntɔ. Ine ngbo ŋa do ine ngboi woo weeí Ilaaɔ ŋa do woo kɔ ine ŋa si wooda ŋa aa kɔsim a kpam, amma an jì hai si bale si ajo meetasia.

23 Nɔ í sɔ aŋa fei í ni, ine iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nɔ ku so jì ku gaae ku toom wa.

24 Nɔ ine iyi wa bi ku ba kuweɛɛ do idɔɔbie kaa baa. Amma ine iyi í nyɔ kuweɛɛ na irim, lafɛi à baa do ntɔ.

25 Aranfaani yoomai amane í ne bii í ba amanii andunya fei, nɔ í kua kuweɛɛ.

26 Nɔ í ni má, ine iyi wa ce anyɔi amu Amaí Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an ce anyɔi lafɛɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do amalekae ŋa ajo.

27 Ntɔ ntɔ, ine ŋa iyi à wa ihɛ si nsei, gɔgɔ ŋa ŋa aa ye bommai Ilaaɔ wa naa a beí a ku.

*Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)*

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajo meejo ŋoi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo à gù antai iri kuta nla gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.

29 Iyi wa ce kutɔɔ ŋoi wajuɛ í kpaasi dimi ikã, nɔ jaɛɛ í fùuta poi poi.

30-31 Nɔi gbakã Moizi do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku fɔ. À waa fɔ ideí ikue iyi á kù Zeruzalemu ku jò andunya ihɛ.

32 Wee Piɛɛ do kpaasi ŋa à waa siiko ntɔ ntɔ, amma iyi iju ŋa í má à ye amboei Jesu nɔ à ye amane minji ŋa iyi à waa leekí bi tɛɛu.

33 Waati iyi ine ŋau à waa jò Jesu, Piɛɛ í sɔɔ í ni, Mɛɛtu, á sla ka maa wa ihɛ. Jò ka ce ilei aɔ mɛeta, akã titeɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. Í ni beɛbeí si na iyi í jò kù mà mii iyi wa fɔ.

34 Si beí wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ŋa. Iyi mɔcɔ ŋau à ye bukɔɔu wa bii ŋa ŋoi njo í mu ŋa.

35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si bukɔɔu í ni, ine ihɛí í je Amam. Nɛɛi n̄ cica. I ya gbɔ ide ŋa.

36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu ŋu akãí à ye be. Nɔi si waatiu be mɔcɔ ŋau a coko a kù sɔ ine kãma mii iyi à ye.

*Jesu í faaba ama gɔ iyi í ne ineí inɔko
(Cɔ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)*

37 Iju kumãe iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gɔ í naa í ko Jesu.

38 Nɔi si inɔi zamaau mɔkɔ gɔ í dɔ anu hee lele í ni, Mɛɛtu, cɔ ama inemɔkɔ akãu ihɛí n̄ ne. N̄ wa n̄ tɔɛɛ í faabaɛ

39 domi ineí inɔko gɔ í ya dede sieí. Nɔ waati iyi í dede fei, anu akã amau í ya dɔ anui. Nɔ ineí inɔkoku í ya gbugbãe jiida, nɔ amau í ya maa ce antɔ foko ku maa mee arae, nɔ kufitae í ya gaabu.

40 N̄ tɔɔ mɔcɛ ŋa a lelea, amma à mɔngɔ.

41 Nɔi Jesu í ni, inɛ ine laalɔ hai dasi naane ŋa, hee waati yoomai an wa inɔ nɛɛ. Mà hee waati yoomai an maa temuað ŋe. Nɔi í sɔ mɔkɔu í ni, naað amaɛu wa ihɛ.

42 Nɔ wa naae wa. Iyi í toe wa kɔkɔi Jesu ŋoi ineí inɔkoku í kekeɛ ile í gbugbãe jiida. Amma Jesu í fɔ si ineí inɔkoku ide do gbugbã ŋoi í fita nɔ amau í ba iri. Nɔ Jesu í sindoa baaɛ.

43 Ine ŋa iyi à wa be fei à bitu do beí gbugbãí Ilaaɔ í la í to.

*Jesu í nyi wa fɔ ideí ikue do kujɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)*

Si beí aŋa fei à weɔð bitu beɛbe do mii iyi Jesu wa ce fei, ŋoi Jesu í sɔ mɔcɛ ŋa í ni,

44 inɛ, í de ití í gbɔ ide iyi n̄ wa n̄ sɔ ŋeu ihɛ sãa sãa ŋa. Aa mu amu Amaí Amanɛ a daa ine ŋa si awɔ.

45 Amma mɔcɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, domi ideu kù má ŋa titã, nɛɛi í jò a kù gbɔ yaasee. Nɔ wee à waa ce njoí yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í je ine ngbo

(Cò Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Ajo nnyu gò mæcò njau à waa ce kakæo ku ba a mà ine iyi í re si inò nja.

47 Wee Jesu í mà lasabui idò nja, njoí í so ama keeke go í leekfe kakæ,

48 nò í sò nja í ni, ine iyi í gba amau ihè na irim, amu takam nii í gba. Ine mò iyi í nò í gbam, ine iyi í bëm wai í gba. Ine iyi í kere í re si inò nje, njuí í re inje fei.

Ine iyi kù je mbæe nje ine njei
(Cò Maaku 9:38-40)

49 Njoi Zaa í ni, Mætu, à ye ine go í ya maa lele inei inæko nja do irie, nò à ganjie, domi kù wa inò nwa, kù waa tooe.

50 Njoi Jesu í sò í ni, í maà ganjia nja, domi ine iyi kù je mbæe nje, ine njei.

Ine nja à kò ku gba Jesu si ilui Samari go

51 Wee waati í maai wa si bii Jesu á jò andunya ku nyi lele má, njoí í dasi idò mam mam nnyu ku bò Zeruzalemu.

52 Nò í be ine go nja a cuaa ku ba a koo a ceaa soolui bi ku sù. Njoi ine nja iyi í be nja à to ilui Samari go,

53 amma inei ilu be nja a kù je ku gbaa si na iyi í jò Zeruzalemuu wa bò.

54 Iyi Zaaki do Zaa à gbò bæebe, njoí à beee à ni, Lafèe, í bi ka jò ina ku kita si nja wa hai lele ku kpa nja?

55 Amma Jesu í sinda í la si nja do gbugbã. [Í ni, í kù mà iyi í waa fò nja mòm.

56 Amu Amaí Amane n kù naa ku kpa amane nja, bii kù je n faaba nja.]

Nò à bò ilu mmu go má.
Ine nja iyi à bi Jesu ku too
(Cò Matie 8:19-22)

57 Si bei à waa ne njoí ine go í naa í sò Jesu í ni, an tooe bii í waa bò fei.

58 Njoi Jesu í sò í ni, inja nja à ne kolo nja, nò baa yei nja mò à ne bi ku sù. Amma amu Amaí Amane n kù ne bii an koo n sù n sîmi.

59 Nò í sò ine mmu go í ni, toom wa. Amma ineu í ni, jò n koo n si baam wa tità.

60 Njoi Jesu í sò í ni, jò iku nja a si iku nja nja, amma awò, koo sisi laabaau jiidai bommai Ilaaó bii fei.

61 Nò ine go í sò má í ni, an tooe Lafèe, amma jò n koo n tò inem nja sukudò tità.

62 Nò Jesu í sò í ni, ine iyi í lesi awòe si kaakoi kete nò í sinda í cò anyi, kù jòò bommai Ilaaó.

10

Jesu í be amane kitaò fæwa

1 Si anyii nnyu, Lafèe í cica amane kitaò fæwa mmu má, í be nja minji minji a cuaa si ilu nja fei do bii nnyu takæe à ne ku bò fei.

2 Nò í sò nja í ni, amaje iyi í to ku da í kpo, amma woo da nja a kù kpo. Na nnyu, í tò ilu ikou ku be ine nja iyi aa ce iceu wa.

3 Í dasi kpãa nja, n waa n be njei bei ama angudà nja si inoi mæemu kugaabu nja.

4 Í maà so taalili hee má je bogò, walakò baata, nò í maà ya leekí kpãa í maà ce ine go fòo nja.

5 Kpasè bii í lò nja í tako í sò nja nja í ni, Ilaaó ku mu nje laakai ku sù.

6 Bii ilu laakai ku sù go í wa be, laakai ku sù nje á to sie. Bii kù wæe mòi á nyi wa si njei.

7 Kpasè bii í gba nje, kpasè bei aa maa wa nja, sonda do inyi iyi à na nje fei í ya gba í je nja, domi ine kaa máa ce ice iyi kù waa je. Í maà ya lò kpasè do kpasè nja.

8 Ilu iyi í lò fei nja bii í gba nje, ije iyi à na nje í ya je nja.

9 Í sò inei ilu nja í ni, bommai Ilaaó í maai si nje. Nò bõo nja iyi à wa be í jò à ba iri nja.

10 Amma ilu bii í lò nò a kù gba nje, í bò bantumai iluu nò í ni,

11 wee à waa gbugbã nje hee do irùrù ilu nje iyi í wa si kute nwa. Do nnyu fei, í mà nja iyi bommai Ilaaó í maai wa.

12 Nò Jesu í ni má, an sò nje iyi si ojoi kiituu, ijuukpái inei Sodomu nja ilu nlai takou, á tia do tí inei ilu nja.

Inei ilu nja iyi à kò ku dasi Jesu naane
(Cò Matie 11:20-24)

13 Nò Jesu í ni má, inò kufò nla nlai á je tu nje, inje inei Korazèe nja. Inje mò inei Besaida nja inò kufò nla nlai á je tu nje. Maamaake nja iyi à ce si ilu nje nja ihè, bii í je si ilui Tii do Sidõoi à coo wo, bii í wa inei ilu nja aa dí saaki a kpataò na irii dulum du nja nò a kpaasi idò hai ku kpe.

14 Na njoí í jò n waa n sò nje iyi si ojoi kiituu ijuukpái inei Tii do Sidõo nja á tia tu nje.

15 Inje mò, inei Kaperanumu nja, í waa tamaa nja aa so nje hee lelei? Aawo, aa keke njei hee bi ku wai iku nja.

16 Nò í sò mæcæ nja í ni, ine iyi í gbò ide nje, idem nii í gbò. Ine mò iyi í kasi nje, amui í kasi. Ine mò iyi í nò í kàsìim, ine iyi í bëm wai í kasi.

Kubaaí mæcò kitaò fæwa nja

17 Mæcò kitaò fæwa nja iyi Jesu í be nja à baa do inò didò nò à ni, Lafèe, hee do inei inæko nja fei à ya jirima wa na irieu.

18 Nò Jesu í sò nja í ni, n ye Seetam wa cuku wa hai lele bei kunjò ijí.

19 Ntò ntò n mu nje yiiko í teesèò njo nja do cencee nja hee do gbugbã iyi Seetam mbæeu í ne fei, nò nkãma kaa yòko ku mæe nje.

20 Do nnyu fei, í maà jò inò nje ku dõ na iyi í jò inei inæko nja à waa jirima nje, amma í jò inò nje ku dõ si na iyi í jò à kò iri nje lelei Aó.

Inoi Jesu í dõ

(Cò Matie 11:25-27; 13:16-17)

21 Si waati akãu, inoi Jesu í dõ jiidai jiidai do gbugbãí Hundié Ilaaó nò í ni, Baaba, awò iyi í je Lafèeí lele do ilè, n waa n saabue do iyi í singaa ilu bisí do woo má nja mii nja ihè nò í

nyisi amu ɲa. Í sɛa Baaba, si na iyi í jò bæɛbei í bi.

²² Baam nii í daam mii fei si awɔ. Ine kãma kù mà amu Amau bii kù je Baau. Nɔ ine kãma kù mà Baau bii kù je amu Amau do ine ɲa iyi ñ bi n nyisi ɲa.

²³ Nɔi Jesu í sinda si mɔcɔe ɲau í sɔ ɲa í ni, ilu inɔ didɔi ine iyi ijue wa ye mii iyi ì waa ye ɲa.

²⁴ Ntɔ ntɔ an sɔ ɲe, walii do amanlu nkɔɔ à bi aɲa a ye mii ɲa iyi ì waa ye ɲa, a kù nɔ a kù yɔɔ. À bi aɲa a gbɔ iyi ì waa gbɔ ɲa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Mɔndai ine jiidai Samari gɔ

²⁵ Ajo ɲɲu gɔ woo kɔ ine ɲa si wooda gɔ í dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, beirei an ce n baɔ kuwɛɛ hai tã.

²⁶ Nɔi Jesu í beɛɛ í ni, mii à kɔ si woodau. Ide mii ì ya cio si.

²⁷ Nɔi í je í ni, bi Aɔ Lafɛɛ do idɔe fei, do gbugbãe fei, do lasabue fei, nɔ í bi ine mmu ɲa bei ì bi araɛ.

²⁸ Nɔi Jesu í ni, ide iyi ì je í sɛa. Ce bæɛɛ, aa ba kuwɛɛ.

²⁹ Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í beɛɛ í ni, yooi í je ine mmu.

³⁰ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai Zeruzalemu wa bɔ Zeriko, ɲɔi í koo í dasi awɔi ile ɲa. Ile ɲau à coo ile à cãa, nɔ à nɛ à jò be wa kasãm.

³¹ Wee, woo weei Ilaaɔ gɔ wa too kpãau wa. Iyi í ye mɔkɔu, ɲɔi í gbe í lɔ.

³² Bæɛɛ mɔi ine gɔ si dimii Levi í to inyau. Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lɔ.

³³ Amma inei Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to be ɲɔi í ye mɔkɔu nɔ araare í muu.

³⁴ Nɔ í sekee sie í jɔaa ikpo do atɛ vɛɛ si agbei kumɛɛ ɲau nɔ í dɛu. Si anyie nɔ í lesie si gbankelei ɲɲu takae í bɔɔe bi ku sɔi ine njoo ɲa nɔ í gbɔaa.

³⁵ Iju kumáe, nɔ í so fiaí icei ajo minji, í na ine ngboi bi ku sɔi ine njoo ɲau, nɔ í ni, gbɔa inɛɛu ihɛ. Iyi ì je í lesi na irie, an sãae waati iyi an baa.

³⁶ Nɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta ɲau be, yoo ɲɔai ì tamaa í je kpaasii ine iyi í dasi awɔi ile ɲau.

³⁷ Nɔi inɛɛu í ni, ine iyi í ce araareu. Nɔi Jesu í ni, debei, awɔ mɔ, koo ce bæɛɛ.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

³⁸ Ajo ɲɲu gɔ Jesu do mɔcɔe ɲau à waa ne nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu be, à ya kpoo Maata. Nɲui í gba ɲa si kpasɛɛ.

³⁹ Abou í ne ifɔe gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu wa bubai kɔkɔi Lafɛɛ wa gbɔ ideɛ.

⁴⁰ Amma Maata ɲɲu í wasi ku mante araɛ do caka ku tɛke. Nɔi í naa í ni, Lafɛɛ, kù je si ide kãma iyi ifɔm í jɔɔm iceu amu akã? I kaa jò ku naa ku sobim?

⁴¹ Nɔi Lafɛɛ í jɛaa í ni, Maata, Maata, ì waa mante araɛ ì waa weewea na mii nkɔɔ.

⁴² Amma bukaatai mii akãi amanɛ í ne. Nɲui Maari nje í cica be, nɔ ine kãma kaa gbaa sie má.

11

Idei kutɔɔ

(Co Mattie 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ajo ɲɲu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã ɲɔi mɔcɔ akãe í ni, Lafɛɛ, kɔ wa si bei aa ka ya ce kutɔɔ, bei Zaa í kɔ mɔcɔe ɲa si.

² Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, bii í waa ce kutɔɔ ɲa í ya ni, Baaba, jò ine fei ku mà iyi awɔi ì je ine kumá. Naa je bommaɛ.

³ Mu nwa ijɛi ajo fei nwa.

⁴ Kpa ideí dulum du wa, domi awa mɔ à ya ka kpa ideí kurara iyi ine ɲa à ce nwa.

Maà ti í jò ka dasi kulele.

⁵ Nɔ í sɔ ɲa má í ni, á yɔkɔ ku je nsei ine gɔ ɲɲe í ba ine njoo idú laja. Bii kù nɛ ije iyi á naa, á bɔ bi kpaasieí ku ni, wɛɛm pɛɛ mɛɛta wa,

⁶ domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ. Nɔ wee, n kù nɛ ngɔgɔ iyi an naa.

⁷ Kpaasieu á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni, maà mantem, amu ñ sɔkɔ tã, amu do amam ɲa fei í waa sù. N kaa n yɔkɔ n dede n nae pɛɛ.

⁸ N wa n sɔ ɲei, baa bii kù bi ku dede ku náa si na iyi í jò í je kpaasie, á yɔkɔ ku dede ku naa bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi í jò wa mantee.

⁹ Na ɲɲu, ñ wa n sɔ ɲei, í ya tɔɔ ɲa, aa mu ɲɲe. I ya dede ɲa aa ba ɲa. I ya cã gambo ɲa, aa cɔ ɲɲe.

¹⁰ Ntɔ ntɔ, ine iyi wa tɔɔ fei, Ilaaɔ á muaa. Ine mɔ iyi wa dede, Ilaaɔ á jò ku ba. Ine mɔ iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaɔ á cɔaa.

¹¹ Yooi í wa si inɔ ɲɲe ihɛ iyi [bii amaɛ í tɔɔe pɛɛ á so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔe cɛɛ ku so njo ku naa.

¹² Walakɔ bii í tɔɔe njei ajɛɛ á naa cencee? Aawo, kaa ce.

¹³ Iɲe iyi í ya ce laalo ɲa ì mà mii jiidai ku na ama ɲɲe ɲa, mà irei. To, Ilaaɔ Baa ɲɲe iyi í wa lele kaa ce ku re zaka bæɛɛ? Kaa so Hundee ku na ine ɲa iyi à waa tɔɔe?

Jesu í jɛa ine ɲa iyi à máa ide

(Co Mattie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

¹⁴ Si anyii ɲɲu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa. Mɔkɔu ñe ine inɔkɔ gɔ iyi í jò í deki. Nɔ Jesu í lele inei inɔkɔku. Iyi í fita ɲɔi mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ, nɔ zamaa fei í biti.

¹⁵ Amma ine gɔ ɲa à ni, ine ngboi inei inɔkɔ ɲa iyi à ya kpe Bɛɛlizibui í mua Jesu gbugbã wa leleɔ inei inɔkɔku ɲa.

¹⁶ Nɔ ine gɔ ɲa mɔ à waa bi a cã idɔe a cɔ. Nɔ à sɔɔ à ni ku ce maamaake ku nyisi iyi yiikoe wa naai hai lele.

¹⁷ Si bei Jesu í mà lasabu ɲɲa ɲɔi í ni, bomma iyi inɛɛ ɲa à waa ja aɲa duusɔɔ, bommau á na ku kpaɔ bomma nɔ kpasɛɛ ɲa ku cuku.

¹⁸ Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do arae, beirei bommae á ce ku bɔ waju. N ni bɛɛbei si na iyi í jò í waa ná do gbugbái Bɛɛlizebui n̄ wa n leleó inei inɔ́ko ɲa.

¹⁹ Bii do gbugbái Bɛɛlizebuui n̄ wa n leleó inei inɔ́ko ɲa, to, do gbugbái yooi mɔcɔ nɲɛ ɲa mɔ á waa leleó ɲa. Na ɲoi í ce aɲa taka nɲa aa nyisi iyi í rara ɲa.

²⁰ Amma bii do gbugbái Ilaaṣi n̄ wa n leleó inei inɔ́ko ɲau, nɲu be wa nyisi iyi Ilaaṣ í sinti ku je bommae si anini nɲɛ.

²¹ Bii ilu gbugbái jiiida go í ne j̄nei igũ nɔ wa degbe kpasɛɛ, amaníe á wɛɛi si laakai.

²² Amma bii ilu gbugbái go mɔ iyi í roo í naa í jɔɔ igũ, nɲɛ á ko j̄nei igũ iyi wa naaneui fei nɔ ku ce ikpɛi amaníu mɔ.

²³ Ine iyi kú je tom, mbɛem nii. Ine iyi kú waa bam ku tɔtɔ, wa fangaaei.

Kunyii inei inɔ́ko wa má (Cɔ Matie 12:43-45)

²⁴ ɲoi Jesu í kpa ɲɲa mɔndau ihɛ í ni, bii inei inɔ́ko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ɲai ku maa de bi ku sími. Bii í kua, ɲoi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii n̄ fita wai.

²⁵ Waati iyi í nyi nɔ í ba inɛɛu í yɛ bei ile ngbe iyi á kpá á teeseɛ s̄aa s̄aa,

²⁶ á koo ku dede kpaasi laalɔ ɲa iyi á roo wa má bei aɲa mɛɛje, a na á lo si inɛɛu á maa wa be. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa tí ankãanyie má.

Ino didɔ ntɔ

²⁷ Waati iyi Jesu wa fo bɛɛbɛ, abo go í d̄ɔ anu hai ino zamaau í ni, ilu ino didɔi inɛ iyi í so as̄le, nɔ í mɔmɔ amɔɛ.

²⁸ ɲoi Jesu í jɛaa í ni, í tia í ni ilu ino didɔ ɲai inɛ ɲa iyi á waa gbɔ ideí Ilaaṣ, nɔ á waa ceó ice.

Ine ɲa á bi maamaake (Cɔ Matie 12:38-42)

²⁹ Si bei zamaau wa k̄ɔsi ɲoi Jesu í ni, inei nsei ɲa inɛ laalɔ ɲai. Á waa tɔɔ maamaake, amma maamaake go kú wɛɛ iyi aa nyisi ɲa, bii kú je tí faajii walii Zonasi.

³⁰ Si bei Zonasi í je nyinda bi inei Ninivu ɲa, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an je nyinda bi inei nsei ɲa.

³¹ Si aɲi kiituu inaabo ilaaluu ilei Seba á dede si inei nsei ɲa ku ye taale ɲɲa, si na iyi í jò hai j̄lijii í dede í naa ku gbɔ ideí bisii Salomɔ ilaaluu nlaɔ. Nɔ wee nsei, amu iyi n̄ wa n s̄ɔ ɲɛ ideu ihɛ n̄ re Salomɔ.

³² Si aɲi kiituu inei Ninivu ɲa aa dede si inei nsei ɲa á ye taale ɲɲa, si na iyi í jò á kpaasi idɔ ɲɲa na waazoi Zonasi. Nɔ wee nsei, amu iyi n̄ wa n s̄ɔ ɲɛ ideu ihɛ n̄ re Zonasi.

Inya kumái ara (Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

³³ Ine go ci ya má fitila ku singae, [walako ku biie do caka,] amma á ya jilɔɔi bi ku lesi

fitila ku ba inɛ ɲa iyi á waa lo wa a maa ye inya kumá.

³⁴ Ijuɛi í je fitilai arae. Bii ijuɛ wa ne baani, arae fei í wa si inya kumái. Amma bii kú waa ne baani, arae mɔ fei í wa si ilu kukui.

³⁵ Na nɲu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í wa si araeu ku maà ce ilu kuku.

³⁶ Bii arae fei wa ne inya kumá, nɔ baa ik̄ɔ akãe go kú wa si ilu kuku, fei ndɛɛ á maa mái bei waati iyi fitila í má sie inya.

Jesu í ye taalei Farisi ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa

(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

³⁷ Iyi Jesu í fo ideu í tã, ɲoi Farisi go í kproo ku je kpasɛɛ. Nɔ í koo í buba kpasɛi Farisiu, aɲaó á waa je.

³⁸ ɲoi Farisiu í cɔɔ í biti do iyi kú wɔɔ í bei wa je.

³⁹ Amma Lafɛɛ í s̄ɔɔ í ni, inɛ Farisi ɲa, í ye ɲai bei inɛ ɲa iyi á ya wíɛ anyii kɔɔfu do jɛɛ ɲa nɔ á jò inɔɛ riisi. Ino hai s̄la do takiii wa k̄ɔ nɲɛ.

⁴⁰ Inɛ hai ne yaase ɲa, inɛ iyi í taka anyii ara, lafɛɛ si í ce inɔɛ mɔ?

⁴¹ Í s̄la í na ilu are ɲa mii iyi í wa si ino jɛɛ do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nɲɛ.

⁴² Amma ijuukpái á je tu ɲɛ, inɛ Farisi ɲa, si na iyi í jò í ya na Ilaaṣ hee do zakaai ayɛ ɲa fei. Do nɲu fei, í kú waa ce jiiida nɔ í kú waa nyisi kubii Ilaaṣ ɲa. Iyi bei í jɔ í ya ce nɔ í maà gbeje iyi í gbe ɲa.

⁴³ Ijuukpái á je tu ɲɛ, inɛ Farisi ɲa, si na iyi í jò si ile bi ku ce kutɔtɔ ɲa kitái inɛ ngbo ɲai í ya bi ɲa, nɔ í ya bi á ce ɲɛ fo do bɛɛɛ nla nla si bantumama ɲa.

⁴⁴ Aa ye ijuukpá ɲa domi í yei bei bale ɲa iyi inɛ go kú waa ye. Si antai ɲɲai á waa ne á kú nɔ á kú má*.

⁴⁵ ɲoi woo kɔ inɛ ɲa si wooda go í s̄ɔɔ í ni, Meetu, bii í waa fo bɛɛbɛ, awa mɔi í waa bu.

⁴⁶ ɲoi Jesu í jɛaa í ni, ijuukpái á je tu ɲɛ, inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa mɔ, domi í waa kãa inɛ ɲa aso ku gaabu ku so ɲa, nɔ inɛ taka nɲɛ í ci ya lesi baa amaawɔ nɲɛ.

⁴⁷ Aa ye ijuukpá ɲa, si na iyi í jò walii ɲa iyi bala nɲɛ ɲa á kpa wo, inɛi í waa teese bale ɲa ɲa.

⁴⁸ Í waa nyisi ɲa iyi í jesi mii iyi bala nɲɛ ɲau á ce, si na iyi í jò aɲai á kpa walii ɲau, nɔ inɛi í waa teese bale ɲa ɲa.

⁴⁹ ɲoi í jò Ilaaṣ í fo si bisie í ni, an be walii ɲa do woo be ɲa si anini ɲa. Aa kpa inɛ go ɲa nɔ á kpá inɛ go ɲa mɔ iju.

⁵⁰ Na nɲu, ijuukpái woo kpa walii ɲau fei hai sintei andunya si iri nɲɛi á je.

⁵¹ Inɛi aa ye ijuukpái kukpai Abeli hee ku koo si do Zakari iyi á kpa si afei bi ku weeu do kpasɛi Ilaaṣ. Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄ɔ ɲɛ, ijuukpái

* 11:44 si antai ɲɲai á waa ne á kú má Bi Zuifu ɲa, bale ku n̄ si taale nla nla domi bii í ne si bale í ye bei í so riisi mbe.

mii nau be fei si inei nsei nau ihēi á baa ku je si.

⁵² Ijuukpāi á je tu nje, inje woo kó inē na si wooda nau, domi i kú bi ntai idei Ilaaḥ ku má na nau, nō inē na iyi á bi ku màe injei i waa ganji na.

⁵³ Iyi Jesu í fō beḥbe í tā nōi í fita hai be. Nōi idai woo kó inē na si wooda do Farisi nau í kō nō á wasi ku mantee do ide ku bee sí gāmei ide nkpō,

⁵⁴ á waa leaḥ taai ide ku ba a muu si ide gō.

12

I ce laakai ara nje na do ilu muafiti na

(Cō Matie 10:26-27)

¹ Waati iyi Jesu wa fō beḥbe zamaa í totōḥ dubu nkpō nkpō hee á waa teese nje. Nōi Jesu í sō mōcōe na si wajui zamaau í ni, i ce laakai ara nje na do lefeeí Farisi na iyi í je muafiti.

² Ngōgō kú wee iyi wa manji iyi kaa fita gbūgbāa, nō asii kāma kú wee iyi a kaa na a má.

³ Nōi í ce ide iyi i fō si ilu kuku fei na aa na a gbōḥ si inya kumá, gundu iyi i nō i nya ino ile na aa cā keseeḥee si antai ile lele na.

Ine iyi í jō i ce njo

(Cō Matie 10:28-31)

⁴ Inje iyi í je kpaasim na, injei nō wa n sō, i maḥ ce njoí inē na iyi aa kpa ara nje, nō si anyii nnu a kaa yōkō a ce ngōgō má.

⁵ An sō nje inē iyi í jō i ya ce njoe na. I ce njoí inē iyi í ne yiiko ku kpa inē nō ku dasie si ina iyi ci ya ku má. Ntō ntō nō wa n sō nje, lafeeí í jō i ce njoe na.

⁶ A ci ya ta ama yei ara miu sūu minji ba. Do nnu fei, Ilaaḥ ci ya gbeje baa akā nna.

⁷ Inje mō, hee do ntoí iri nje na fei Ilaaḥ í mà jia nna. Na nnu, i maḥ ce njoí ngōgō, domi beere nje í re yei hee bii iji.

Ine iyi í gba Jesu walakó í kōsie

(Cō Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Nō wa n sō nje, inē iyi í fō si wajui amane na í ni nnu í gbam, amu mō Amái Amane an gba lafeeí si wajui amalekai Ilaaḥ na.

⁹ Amma inē iyi í kōsim si wajui amane na, amu mō an kōsi lafeeí si wajui amalekai Ilaaḥ na.

¹⁰ Inē iyi wa fō laaloí amu Amái Amane, Ilaaḥ á yōkō ku kpa ideí dulum ḥee. Amma inē iyi wa fō laaloí Hundei Ilaaḥ kaa ba a kpa ideí dulum ndee pai.

¹¹ Bii á bōḥ nje ile bii á ya ce kutōḥ na ku ba inē ngbo na do ilu yiiko na a kiiti nje, i maḥ ti i ce njo do bei aa ce i kōḥ ara nje do ide iyi aa fō na.

¹² I maḥ ce njo na domi waati beḥbe Hundei Ilaaḥi á sō nje iyi í jō i fō na.

Mōndai ilu fia hai ne yaase

¹³ Si ino zamaau nōi inē gō í sō Jesu í ni, Meeḥtu, sō igbām ku jō ka kpē tubu nwa.

¹⁴ Nōi Jesu í jeaa í ni, mōkōyi, yooi í cem woo kiiti nje wala woo kpē tubu nje.

¹⁵ Nō í sō na í ni, i ya ce laakai na ntō ntō do kōḥee fei, domi amanii amane si í je icui kuwee, baa bii beirei amanii í la í to.

¹⁶ Nō í kpa nna mōnda gō í ni, ikoi mōkō ilu fia gō í ce ije jiida jiida.

¹⁷ Nōi mōkou í lasabu í ni, beirei an ce. Wee n kú ne bii an dasi ijeu.

¹⁸ Nōi í ni, nō mà bei an ce. An leeḥ akam nau, nō n ma mmue na iyi á la á re. Nō n kosi bileem fei be do ijem na iyi á gbe.

¹⁹ Nō n fō si idōm n ni, nō ne amani nla nla iyi nō wa n singa ti adō nkpō nkpō. An símii nō n maa n je n maa n mō nō n maa n weeḥ ino didō.

²⁰ Amma Ilaaḥ í sō í ni, awōu nnyei, idūuyi mōm aa nya hundee. Sōloui mii na iyi i ceu be, ti yooi á je.

²¹ Nōi Jesu í ni, beḥbe mōi á je bi inē iyi wa koa arae amani nō bi Ilaaḥ kú ne nkāma.

Dasi Ilaaḥ naane

(Cō Matie 6:24-34)

²² Iyi Jesu í fō beḥbe í tā nōi í sō mōcōe na í ni, na nōi í jō nō wa n sō nje nō ni, i maḥ ya maa weewea do mii iyi aa je i maa weeḥ na, walakō do jine iyi aa dasi na.

²³ Kuweeí amane í re ije, ara mō í re jine.

²⁴ I ce laakai kungbā na í cō. A kú waa gbē hee a da ngōgō, a kú nō a kú ne suu. Ilaaḥ í nō wa wo na. Beere nje kú re yei na hee bii í jī?

²⁵ Yooi si ino nje na kuweewae á yōkō ku kōḥsi kusoi adōe baa keeke.

²⁶ To, bii i kaa yōkō i ce mii keekeu be na, na mii í ce i waa weewea do iyi í gbe na.

²⁷ I cō bei wua na á ya da koko mee. A kú waa ce ice a ci ya nō a wō acō. Do nnu fei, nō wa n sō nje, baa Salomō ilaalu nla, do amboe nla nlae fei kú ne jine iyi boodaé í to kokoi jii nau be baa akā.

²⁸ Fōfō í weeí nnyi do kusiae amma ala aa dasie ina. To, bii Ilaaḥ í mua fōfō na iyi aa na a dasi ina booda ku sía beḥbe, kaa yōkō ku mu nje nyau ku re fōfō nau be de. I kú ye naane njei kú la?

²⁹ I maḥ ya de mii iyi aa je na walakō mii iyi aa mō í maḥ weeweaḥ na.

³⁰ Hai má ideí Ilaaḥ ná á ya maa kpataa mii nau be fei, amma Baa nje i mà iyi í ne bukaatai mii nau be fei na.

³¹ Na nnu, i hanya i de bei aa ce i jō bommai Ilaaḥ ku bō waju titā na. Iyi í gbe bei fei Ilaaḥi á kōḥ nje si.

Amanii lele

(Cō Matie 6:19-21)

³² Nō Jesu wa ba mōcōe nau ide ku fō má í ni, inje gaa keekem, i maḥ ti i ce njo na, domi á dōa Baa nje si ku jō í je amaalu na sí andunya titōe.

³³ I ta mii iyi i ne na nō i mua ilu are na fia. I cea ara nje taalili iyi kaa gbo ikpa lele si bii

aa dasi amani nɲe iyi kaa tā. Tengɲi be ile kaa to si, nɔ tūtū ɲa mɔ a kaa beɲeɲe.

³⁴ Ntɔ ntɔ, bii amani nɲe i waa, beɲe laakai nɲe mɔ i ya wa.

Woo ce ice ɲa iyi à waa cɔ kpāa

³⁵ I ce sɔɔlu i dɪ kpaka nɔ i jɔ fitila nɲe ku maa má ɲa.

³⁶ I jɔ i ye beɲe inɛ ɲa iyi à waa degbe kubaai lafɛɛ ɲa wa hai bi ku ce abɔdɔ, ku ba bii i to wa í cā gambo gbakā a cīaa.

³⁷ Woo ce ice ilu inɔ didɔ ɲai, inɛ ɲa iyi lafɛɛ á na ku ba á cɔ kpāa à waa degbe ku toɛ wa. Ntɔ ntɔ n wa n sɔ ɲe, nɲu takae á dɪ gbankili nɔ ku jɔ a buba nɔ ku na ku kpɛ ɲa ije.

³⁸ Ilu inɔ didɔ ɲai bii í baa í na í ba ɲa si beɲe, baa bii í to wa lajai, wala kukɔ sintei ajɛɛ.

³⁹ I jɔ i mà sāa sāa ɲa iyi bii ilu kpasɛ í mà waati iyi ile á la wa, á dede ku wɔ nɲoo, kaa jɔ ile ku leɲe gamboɛ.

⁴⁰ ɲɲe mɔ, i ce sɔɔlu ɲa domi amu Amai Amanɛ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu ɲa.

Amaace jiida do amaace laab

(Cɔ Matie 24:45-51)

⁴¹ Nɲoi Piɛɛ í ni, Lafɛɛ, awai i kpaa mɔndau ihɛ? Mà inɛ fei.

⁴² Nɲoi Lafɛɛ í je í ni, yooi í je amaace ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛɛ í je inɛ iyi ilu kpasɛ ɲo í kpe nɔ í so amaace kpaasie ɲa í daa si awɔ ku maa cɔ ɲa ku na ɲa ije si beɲe í jɔ.

⁴³ Inɔ didɔ í á je ti amaaceu bii lafɛɛɛ í bàa í na í baa wa ce beɲe.

⁴⁴ Ntɔ ntɔ, lafɛɛu á daa amaaceu mii ndɛɛ fei si awɔ.

⁴⁵ Amma bii í je amaace laabɔi, á lasabui ku ni, lafɛɛm kaa baa ɲya má, nɔ ku dede ku maa cā inaabo do inemakɔ woo ce ice ɲa iyi à gbeu, nɔ ku maa je kù maa mɔ atɛ kù maa kpaa.

⁴⁶ Beɲebei lafɛɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpāae, do si waati iyi kù waa tamaa, nɔ á kpāa iju jiida jiida beɲe à ya cea amaace laab ɲa.

⁴⁷ Woo ce ice iyi í mà mii iyi lafɛɛɛ í bi, nɔ kù coo, goloɛ á la.

⁴⁸ Amma inɛ iyi kù mà, nɔ í ce kookoosu iyi í jɔ a cāa, goloɛ kaa la. Inɛ iyi à na mii nkɲɔ, aa beɛɛ mii nkɲɔ. Inɛ mii iyi à daa mii nkɲɔ si awɔ, nɲui aa bee ku re.

Jesu í naad nje ku fɛɛfe wa

(Cɔ Matie 10:34-36)

⁴⁹ Nɔ Jesu í sɔ ɲa má í ni, inai nɔ naa ku fā si andunya, nɔ nɛ beɲe nɔ bi ku je í jɔ tā.

⁵⁰ Nɔ inyi ku dasi ɲo í wɛɛ kù nɛ beɲe á ce iyi n kù coo. Inyi ku dasi nɲui í je wahala iyi an ye n beɲe n ku. Nɔ laakaim kaa je akā í gbe hee bii í ce.

* 12:55 Si ilei Izireli, hai do ikpa nunui alei iji í ya naa, domi do ikpa beɲe tenku nlaui í wa. Beɲe mɔi inya gbāa í ya naai hai ikpa awɔ cangai kpāai inunu.

⁵¹ Ǫ tamaa beɲe laakai ku sūi nɔ naa nɲe wa si andunya ɲa? Aawo, nɔ wa n sɔ ɲeɲi, nje ku fɛɛfeɲi nɔ naad wa.

⁵² Ntɔ ntɔ, hai nsei bii amanɛ miu í wa kpasɛ akā aa kpɛ ikā ikā. Tɔɔsi akā kaa wɛɛ ɲa, amanɛ mɛɛta ɲau a kaa gbɔ si nje do inɛ minji ɲau.

⁵³ Baa do ama a kaa gbɔ si nje. Iye do ama inaaboɛ a kaa gbɔ si nje. Anau do abou a kaa gbɔ si nje.

Nyindai waati ku mà
(Cɔ Matie 16:2-3)

⁵⁴ Nɲoi í sɔ zamaaú má í ni, bii í ye kudūi iji wa dede hai nunui ale ɲa í ya fa ɲai gbakā í ni, iji á naa. Beɲe mɔi í ya nɔ ku ce.

⁵⁵ Bii í nɔ í ye fufu wa ce wa hai ikpa awɔ cangai kpāai inunu ɲa, í ya ni, inya gbāa á ce. Nɔ beɲe mɔi í ya nɔ ku ce *.

⁵⁶ ɲɲe ilu muafiti ɲa, í mà yaasei nyindai lele do ile ɲa. Beirei í ce í kù mà yaasei waatiu ihɛ ɲa.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

⁵⁷ Beirei í ce í ci ya lasabu si ara nɲe í mà iyi í je dee dee ɲa.

⁵⁸ Bii inɛ ɲo wa bɔdɛ bi ku ce kiiti na ideɲe gbese ɲo, ce kookai hai kpāa awɔ do lafɛɛ í gbɔ si nje ɲa ku ba ku maá dasie si awɔi woo kiiti. Bii kù je beɲe, woo kiitiu á dasie si awɔi woo degbe piisɔɔ, nɔ woo degbe piisɔɔu mɔ ku dasie ile piisɔɔ.

⁵⁹ N wa n sɔ ɲeɲi, bii í dasie piisɔɔ, bii í kù sá gbeseɛ fei, í kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii í kù kpaasi idɔ aa ku

¹ Waati beɲe, inɛ ɲo ɲa iyi à wa be à waa sisia Jesu mii iyi í ba inɛi Galilee ɲo ɲa, inɛ ɲa iyi Pilati í jɔ á kpa nɔ nje ɲa í yɔɲe do njei mɛɛmu ɲa iyi à waa ceáɔ Ilaaɔ kuwee.

² Amma Jesu í sɔ ɲa í ni, inɛ í waa tamaa dulum dii inɛi Galilee ɲau be í re ti inɛi Galilee ɲa iyi à gbei? Í waa tamaa dulum du ɲai í jɔ á kpa ɲa beɲe ɲa?

³ Aawo. Beɲe mɔi nɔ wa n sɔ ɲe, inɛ taka nɲe, bii í kù sinda idɔ ɲa, inɛ fei aa kui beɲe ɲa mɔ.

⁴ Í waa ye gigii amanɛ maatū do mɛɛta ɲa iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau ɲa? Debei, í waa tamaa kurara ɲai í re ti inɛi Zeruzalemu ɲa iyi à gbe fei ɲa?

⁵ Aawo, nɔ wa n sɔ ɲeɲi, inɛ taka nɲe, bii í kù kpaasi idɔ ɲa, inɛ fei aa kui beɲe ɲa mɔ.

Mɔndai jti iyi ci ya so

⁶ Nɲoi í kpa ɲa mɔndau ihɛ má í ni, mɔkɔ ɲo í la jɔi ndii figi si kaaɛ. Waati iyi jɲi nɔu í la ɲoi mɔkɔu í bɔ isɔɛ ku ka, nɔ kù ba.

7 Njoi í sɔ woo ce icee í ni, adɔ mɛeta wai ihɛ bebei iyi bii n naa isoi jii nou ihɛ ku ka n ci ya n ba. Daa í nyɔɔi. Na mii í ce á maa gba nwa inya ngbe.

8 Njoi woo ce iceu í sɔɔ í ni, lafɛɛ, jɔɔ adɔɔyi titá ka cɔ. An tu fitie n kaakoe, nɔ n daa si taasi.

9 Á yɔkɔ ku je adɔ go á so. Bii kù so í bei í daa.

Jesu í jò abo go í ba iri si ajoi kusmi

10 Si ajoi kusmi go, Jesu wa kɔ ine nja si cioi idei Ilaaɔ ile go bii Zuifu nja à ya ce kutɔɔɔ.

11 Wee abo go mo í wa be iyi inei inɔkɔ í jò í ce bɔɔ bei zakai adɔ maatú do mɛeta. Í ya maa batei, ci ya yɔkɔ ku te araɛ baa keeke.

12 Iyi Jesu í yɔɔ njoi í kpoó í ni, abooyi, í ba iri mbe.

13 Nɔ í le sie awɔ. Njoi gbaká í te araɛ nɔ í losi Ilaaɔ ku saabu.

14 Amma idɔi ine ngboi ile bii à ya ce kutɔɔɔu í kɔ si na iyi í jò Jesu í jò ine go í ba iri si ajoi kusmi, nɔ í sɔ zamaau í ni, ajo mɛefai í weɛ iyi aa yɔkɔ í ce ice nja. I naa wa waati beɛbe ku ba í ba iri nja, ku maà ti ku je si ajoi kusmi.

15 Njoi Lafɛɛ í jɛaa í ni, inɛ ilu muafiti naji, inɛ fei í ci ya fú kete nɛ nja do gbankele nɛ nja a koo a mo inyi si ajoi kusmi?

16 Abou ihɛ mo dimii Aburahamu. Nɔ wee Seetam wa dũu hai zakai adɔ maatú do mɛeta. Kù sɔa a fũu si ajoi kusmi?

17 Waati iyi wa fo ideu be, anyo wa mu mbeɛɛ nja fei, nɔ zamaau í weɛ do ino didɔ na maamaake nja iyi wa ce fei.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi

(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

18 Njoi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ í jo. Mii an wãa do.

19 Í yei bei ngboi mutaadi iyi ine go í so í gbɛ si ilɛɛ. Nɔ í fita í ce jii hee yei nja à ya maa ce ante si amaawɔɛ nja.

Mɔndai lefee

(Cɔ Matie 13:33)

20 Njoi í ni má, mii an nyi n wãɔ bommai Ilaaɔ má.

21 Bommai Ilaaɔ í yei bei lefee iyi abo go í so í dasi iyafũi pɛɛ gũa mɛeta nɔ fei ndɛɛ í dede í kpante.

Andɛ iyi kù ct

(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)

22 Jesu wa too si ilu nla nja do ilɛɛko nja wa kɔ ine nja si cioi idei Ilaaɔ wa nɛɔ ikpa Zeruzalemu.

23 Si isɛɛneɛu njoi ine go í naa bi tɛɛ nɔ í beɛɛ í ni, Lafɛɛ, ine nja iyi aa ba faaba a kaa kpɔ? Njoi í je í ni,

24 í ce kookaai í lo do andɛ iyi kù ctu nja. N̄ wa n sɔ nɛi, ine nkpoí á maa de kpãa iyi aa lɔɔ a kaa nɔ a yɔkɔ.

25 Waati iyi amu ilu kpasɛ n̄ dede n̄ cɔmbo koofau inɛ aa wa waduude, í maa cã gambo

nja í maa ni, Lafɛɛ, ct nwa. Nɔ an je nɛɛ n ni, n kù mà hai bii í naa nja.

26 Waati beɛbeí aa ni nja, à je à mɔ si wajue, í nɔ í kɔ wa si cioi idei Ilaaɔ si bantumai ilu nwa nja.

27 Nɔ an sɔ nɛɛ n ni, n kù mà hai bii í naa nja. Í fa ara nɛɛ hai bi tom, inɛ fei woo ce laalɔ naji.

28 Ajo wa naa iyi aa ye Aburahamu do Izaaki do Zakabu do waliu nja fei si andunya titáí Ilaaɔ nɔ inɛ í ba wee à nyɔ nɛ waduude. Tengi bei aa so awɔ í le si iri í kpata nja.

29 Nɔ ine go nja aa naa hai nunui daakɔ do hai nunui ale do hai nunu gaa cingaa minjiu nɔ aa buba a je si andunya titáí Ilaaɔ.

30 Waati beɛbe inei anyi go nja aa na a je woo cua nja, woo cua go nja mɔ a na a je inei anyi nja.

Jesu í kpata na Zeruzalemu

(Cɔ Matie 23:37-39)

31 Waati nɛɛ, Farisi go nja à naa à sɔ Jesu à ni, koo, fita hai ihɛ domi Herodu wa bi ku kpaei.

32 Njoi í je nja í ni, í koo í sɔ Herodu, ilu bisi laalɔu be í ni, wee, nnyi do ala n̄ wa n lele inei inɔkɔ nja nɔ n jò ine nja à wa ba iri, nɔ si ajo mɛetasia an koo n tambɔ icɛm.

33 Amma kù nɛ bei an ce iyi n kù ce isɛɛnɛm nnyi do ala do ala akã, domi a kaa kpa waliu kãma bii go bii kù je Zeruzalemu.

34 Inɛ inei Zeruzalemu nja, inɛ iyi í ya kpa waliu nja, nɔ í ta ama abei Ilaaɔ nja mɔ kuta í kpa nja nja, isɛ feloi n̄ ya n bi n tɔtɔ nɛ si abɛm bei ajɛɛ í ya tɔtɔ amaɛ nja si ikpae, amma í kù je nja.

35 Wee nsei Ilaaɔ á fũ nɛɛ kpasɛ nɛɛ si awɔ. Amma an sɔ nɛɛ, hai nsei í kaa yem má nja í gbe hee ajo iyi aa ni nja, Ilaaɔ ku weɛa ine iyi wa naa do irii Lafɛɛ.

14

Jesu í jò bɔɔ go í ba iri

1 Si ajoi kusmi go Jesu í bɔ ku je kpasɛi ine ngboi Farisi go nja. Wee ine go nja mɔ à wa be, à waa cɔɔ do laakai.

2 Mɔkɔ go í wa be, wa leekɔ wajui Jesu. Mɔkɔu wa ce bɔɔi ara ku wu.

3 Njoi Jesu í bee woo kɔ ine nja si wooda do Farisi naji í ni, wooda í weɛ a jò ine go ku ba iri si ajoi kusmi? Mà kù weɛ.

4 Njoi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si bɔɔu í jò inɛɛu í ba iri nɔ í ni ku nɛ.

5 Nɔ í bee nja í ni, yoo nɛɛi, bii amaɛ walakɔ bii ketɛɛ í dasi lɔgo, kaa nyaa gbaká baa bii ajoi kusmi.

6 Njoi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jò í buba bii à kpeɛ ku je

7 Iyi Jesu í ce laakai í ye ine nja iyi à kpeɛ ku je nja à wasi ku cica kitã waju nja iyi à nɛ beɛɛɛ nja nɔ í sɔ nja í ni,

8 bii à kpeɛ bi ku ce abɔdɔ, maà buba si kitã waju ilu beɛɛɛ nja. Á yɔkɔ ku je à kpeɛ ine go iyi í rɛɛ do beɛɛɛ.

9 Nɔ inɛ iyi í kpe inɛ feiu á na ku ni, dede í mua mɔkɔu ihɛ kitáu bɛ. Waati bɛɛbɛi aa dede do anyɔ í koo í buba si kitáí anyi ihɔ.

10 Amma bii á kpeɛ ku je, koo buba si kitáí anyi ku ba bii inɛ iyi í kpeɛu í to wa ku ni, baakɔm, dede í naa wa waju. Waati bɛɛbɛi aa je ilu bɛɛrɛ nla si wajui inɛ ɲa iyi inɛɔ ɲa í waa buba ɲau fei.

11 Ntɔ nto inɛ iyi í so arɛ lele á ya kayeei. Inɛ mɔ iyi í kaye arɛ á ya soo lelei.

12 Nɔ Jesu í sɔ inɛ iyi í kpoɔ ku jɛu mɔ í ni, bii í waa kpe inɛ ɲa ku je walakɔ jingau, maá ti í kpe kpaasie ɲa, walakɔ igbãɛ do ífɔɛ ɲa, walakɔ nyaanzɛɛ ɲa, walakɔ kpaasi ilu fiaɛ ɲa, ku ba aɲa mɔ a maá kpeɛ a sá gbese.

13 Amma bii í waa kpe inɛ ɲa ku je, kpe ilu arɛ ɲa, do wɛɛɛɛ ɲa, do ilu kute aká ɲa do fɛɛju ɲa.

14 Bii í ce bɛɛbɛ aa je ilu inɔ didɔ si na iyi í jɔ inɛ ɲɲu ɲau á kaa ba ngɔɔ iyi aa sãɔɔ gbese. Ilaáí á sãɛ gbese si waati iyi inɛ dee dee ɲa aa jì hai si bale.

*Mɔndai ije nla
(Cɔ Matie 22:1-10)*

15 Iyi á gbɔ ideu, ɲɔi inɛ akáí inɛ ɲa iyi aɲaɔ ɲa á waa jɛu í sɔ Jesu í ni, debɛi ilu inɔ didɔí inɛ iyi á je si andunya titáí Ilaáí.

16 ɲɔi Jesu í kpa ɲɲa mɔnda í ni, mɔkɔ ɔ í ce ije nla nla nɔ í kpe inɛ nkɔɔ.

17 Iyi awaatii kujuɛ í to ɲɔi í bɛ woo ce iceɛ koo sɔ inɛ ɲa iyi í kpeu ku ni, í naa wa ɲa, domi sɔnda fei í jla tá.

18 Amma aɲa fei á lɔsi gaafara ku tɔɔ. Inɛ sinteu í ni, ɲa iko, tilasi, í gbe n koo n cɔɔ. ɲ wa n tɔɛ ku ceem suuru.

19 Inɛ mmu mɔ í ni, ɲ ra ketɛ ku logoo ɲai kɔɔ miu, nɔ ɲ wa n bi n dí ɲɲa n ceɔ ice n cɔ. ɲ wa n tɔɛ ku ceem suuru.

20 Nɔ inɛ mmu ɔ mɔ í ni má, nsei ɲ so abo. Na ɲɔi í jɔ n kaa n ba n naa.

21 ɲɔi woo ce iceu í sinda í koo í sɔ lafɛɛɛ gaafara iyi inɛ ɲau fei á tɔɔ. ɲɔi idai lafɛɛu í kɔ, nɔ í sɔ woo ce iceu í ni, koo í bɔ si bantuma ɲa nsei nsei do si kpáai inɔ iluu, kpeem ilu arɛ ɲa wa do wɛɛɛɛ ɲa do fɛɛju ɲa do ilu kute aká ɲa.

22 ɲɔi woo ce iceu í koo. Iyi í baa nɔ í ni, lafɛɛ, iyi í dasim nɔu ɲ coo tá. Wee inya í gbe má.

23 ɲɔi lafɛɛu í sɔɔ má í ni, bɔ si kpáai ilɛɛko ɲa do kpáai iko ɲa, jɔ inɛ ɲa a lɔ wa baa do tilasi, kpaasɛm de ku kɔ.

24 Ntɔ nto, an sɔ ɲɛ, inɛ ɲa iyi ɲ tako ɲ kpeu baa inɛ aká ɲɲa kaa tie ijeu ihɛ má.

*Mii amanɛ á ce ku bei ku je mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 10:37-38)*

25 Ajo ɲɲu ɔ Jesu wa nɛ nɔ zamaa nla nla ɔ wa toɔɛ. ɲɔi Jesu í sinda í sɔ ɲa í ni,

26 inɛ iyi í naa bi tom nɔ kú cé baɛ do iyɛɛ do abɔɛ do amɛɛ ɲa do igbãɛ ɲa do ífɔɛ ɲa do wɛɛɛɛ ɲa do kuwɛɛi ɲɲu takɛ kaa yɔkɔ kú je mɔcɔm*.

27 Inɛ iyi kú jesi ɲɲu ku so jji ku gaauɛ ku toom do wa kaa yɔkɔ ku je mɔcɔm.

28 Bii inɛ ɔ ɲɛɛ í bi ku ma ile á buba ku ce dooá titá ku cɔ mà fiaí ɲɲu á to ku kpaɔ irie.

29 Bii kú je bɛɛbɛ, nɔ í ce icui ileu, í bei í na í mɔngɔ ku maɛ, inɛ ɲa iyi á yɔɔ fei aa nyaanyie,

30 á ni, mɔkɔu ihɛ í sinti ku ma nɔ weɛ í mɔngɔ kú kpa irie.

31 Bɛɛbɛ mɔi ilaalu ɲa mɔ á ya ce a bei á bɔ igú. Bii ilaalu ɔ í nɛ sooge dubu mɛɛwa, nɔ í yɛ ilaalu mmu ɔ wa naa sie igú do sooge dubu kɔnɲia, á dede gbaká ku ce igú? Aawo, á bubai titá ku lasabu ku cɔ mà ɲɲu á yɔkɔ ku kámiáɛ.

32 Bii í yɛ ɲɲu kaa nɔɔ, á bɛ inɛ ɲai bi ilaalu iyi ihɔu hai waati iyi kú to wa titá ku ba aɲaɔ a gbɔsi ɲje nɔ laaku ku sù ku wa anini ɲɲa.

33 Na ɲɔi í ce awo iyi í kú jɔ mii iyi í nɛ fei, í kaa yɔkɔ í je mɔcɔm.

*Imu iyi í ku
(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)*

34 Nɔ Jesu í ni má, imu mii nɛɛɛi, amma bii didíí imu í ku, mii aa dasi á jɔ ku dɔ má.

35 Kaa ce bukaata káma nɔ ná baa bii ikoi kaa ce taasi. Á ya dikáɛi waduude.

Inɛ iyi í nɛ ití iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

15

*Mɔndai angudá iyi í nyɔ á tasieɛ
(Cɔ Matie 18:12-14)*

1 Woo gba fiaí lɛmpoo ɲa do inɛ laalɔ ɲa fei á naa bi Jesu ku ba a gbɔ ideɛ.

2 ɲɔi Farisi do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa á lɔsi ku gbaɔba á waa ni, mɔkɔu wa gba inɛ laalɔ ɲa nɔ aɲaɔ ɲa á tɔtɔ á waa je.

3 ɲɔi Jesu í kpa ɲɲa mɔnda ɔ í ni,

4 Bii inɛ ɔ ɲɛɛ í nɛ angudá cɔɔ iyi wa degbe si gbabua nɔ aká í nyɔ sie, lafɛɛ á jɔ cineɔ fɛɛwa do mɛɛsá iyi í gbeu si gbabua bei koo dede aká iyi í nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei.

5 Hai í nɔ í yɔɔ gbaká á muu ku le sie kɔngɔ wai do inɔ didɔ.

6 Bii í baa kpaasɛ á kpe kpaasie ɲa do inɛ ɲa iyi á waa má kɔkɔɛ ku sɔ ɲa ku ni, í bam inɔ didɔ ku kpɛ, domi angudám iyi í nyɔu ɲ yɔɔ wa.

7 ɲɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi ɲ wa n sɔ ɲɛ, inɔ didíí inɛi lele ɲa á la na ilu dulum aká iyi í kpaasi idɔ ku re inɛ dee dee cɔ faká kú wa si iyi á kú nɛ bukaatai idɔ ku kpaasi.

Fia iyi í nyɔu á yɔɔ má

8 Nɔ Jesu í kpa ɲɲa mɔnda mmue má í ni, bii inaabo ɔ í nɛ kpekele mɛɛwa nɔ akáɛ í nyɔ,

* 14:26 nɔ kú cé baɛ Tenghi ihɛ Jesu wa nyisi iyi í sla ku bi ɲɲu ku re inɛ ɲa iyi á gbe fei nɔ ka maá jɔ inɛ ɔ ku ganji wa si kpáai naane ku dasi. Kú je í ni ka cé baa nwa ɲa nto nto.

á má fitilai nò ku kpā ileu ku dedee do laakai hee koo yòu.

9 Bii í yòo á kpe kpaasie ña do ine ña iyi á waa má kòkòe nò ku ni, I bam inò didò ku kpè, domi fiam iyi í nyòu ñ yòo.

10 Beee moi ñ wa n sò ñe, amalekai Ilaaò ña à ya weeò inò didò na ilu dulum akā iyi í kpaasi ido.

Ama iyi í nyòu à yòo má

11 Jesu í ni má, məkò gò í ne ama ineməkò minji.

12 Njoi ifou í sò baau í ni, baam, kpè amaniu nò í nam iyi í je titom. Nò baau í ce ñña ikpèi amanieu.

13 Iyi í ce ajò minji, ifou í ta mii iyi í ne fei nò í so fiaú í neò hee ile jliji gò. Bei í koo í ce kuweee si daa laalo í kpaò irii amanieu fei.

14 Waati iyi í je fei ndee í kpa irie, ari nla gò í bei í naa si ileu nò í lò si are.

15 Njoi í bò bi inei ile bə gò nò lafəe í koo í dasie icei kusòò ña ku degbe.

16 Tengi bei í bi ku wo araə do ijei kusòò ñau amma ine kama kù muaa.

17 Iyi laakae í na í baa nò í ni, ama icei baam ña fei à ne ije wa kò ññai, nò amu wee ñ wa n ku do ari ihē.

18 An dede n nyi bi baam n sòò n ni, baam, ñ ce dulum bi Ilaaò do bi tee.

19 Na ñju, n kù to a kpem amaə má. Ceem bei amaacee.

20 Njoi í dede wa nyi ikpa bi baaeu.

Hai waati iyi wa ji, ñoi baae í hōnnee nò araare fei í muu. Í sei í koo í yaa do inò didò nò í còò fòò do kubi.

21 Njoi amau í ni, baaba, ñ ce dulum bi Ilaaò do bi tee. Na ñju, n kù to a kpem amaə má.

22 Amma baaeu í sò woo ce icee ña í ni, i naaò ibò kumboo wa ñya ñya iyi í sía, i daa si ña. Nò í naa leleawò do baata ku dasi.

23 I naaò kete kombo saasaabò iyi í la í reu bə wa, nò í kpaə ña. Ka je ka ce jingau do inò didò,

24 domi amam iyi í ye bei í ku wo, í baa si andunya má. Í nyò wo nò à yòo má. Njoi à wa si inò didò.

25 Wee waati bəbe igbāu í wa iko. Iyi wa baa í maai kpašə wa ñoi wa gbò anui gāgā nò ine ña à waa jojo.

26 Njoi í kpe woo ce icee gò í beee í ni, mii í ce.

27 Njoi woo ce iceu í sòò í ni, ifəei í baa, nò baa ññe í kpa kete saasaabò iyi í ne ikpo si na iyi í jò í yòo baani.

28 Njoi igbāu í damòò í kò ku lò kpašə. Njoi baaú í fita wa í naa ku lelee.

29 Amma í sò baau í ni, cò hai adò nkpo nkpo iyi ñ wa n ce ice wa. Nò n kù donda idee kama, nò baa ama iwò í kù muum n ceò jingau do inò didò amu do kpaasim ña.

30 Amma iyi amaə í baa, ñju iyi í koo í je amanie do inaabo sakara ña, nò na iriei í kpa kete saasaabou ihē.

31 Njoi baaú í ni, awò amam nii, awaəi à wee do ajò fei, nò mii iyi ñ ne fei í je tee.

32 Amma í sía ka je jingau do inò didò nla nla si na iyi í jò ifəeu ihē í ye bei í kui wo nò í baa si andunya má. Í nyò wo nò à yòo má.

16

Amaace ilu bisi

1 Njoi Jesu í sò məcəe ña í ni, məkò ilu fia goi í wee. Məkou í ne amaacee gò nò í so amanii kpašəe fei í daa si awò. Iyi í ce ajò minji ñoi ine ña à koo à kəəmətə amaaceu bi lafəe à ni, wa beje amanieu fei.

2 Njoi lafəe í kpoo í beee í ni, irei ñ wa n gbò ine ña à wasi ku sò irie da. I kaa yòkò í je amaacee má. Koo so tiaí icee wa si bii í ya ce dooai fiam, í naa í nyisim.

3 Njoi amaaceu wa bee araə ide wa ni, beirei an ce, si bei lafəem wa nyam hai si icei kpašəe. Wee n kù ne gbugbā iyi an yòkò n logooò, nò wee anyə kaa jò ñ bara.

4 Nò bei an ce ku ba ine ña a gbam si kpašə ñña waati iyi aa nyam hai si iceem.

5 Njoi í kpe ilu gbesei lafəe ñau fei. Nò aña fei à koo bi tee akā akā. Njoi í bee ine sinte iyi í to bi teeu í ni, gbesei lafəem feloi í waa mu.

6 Njoi í je í ni, ikpo iyi á kò boonyi cto. Njoi í sòò í ni, so tiae í buba ñya ñya nò í kò ciitaa.

7 Njoi í bee ine gò má í ni, awò mə, feloi í waa mu. Njoi í sòò í ni, iya saaki cto. Njoi í sò ñju mə í ni, so tiae í kò cine.

8 Njoi lafəei amaace hai ne naaneu í gbò ideu nò í saabue si na iyi í jò í yòo iyi í ne bisi ntò ntò. Njoi Jesu í ni, inei andunya ña à ne bisi aña duusòò si kuwee ñña à re inei inya kumá ñau.

9 Njoi Jesu í sò ña í ni, í ya de kpaasi ña do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ñe a gba ñe si andunya titəi Ilaaò.

10 Ine iyi í ne naane si mii keeke á ne naane si mii nla. Ine iyi wa ce laalo si mii keeke á ce laalo si mii nla.

11 Na ñju, bii í kù ne naane si amanii andunya ña, yooi á da ññe si amani ntò si awò.

12 Bii í kù ne naane si mii ndii ine gò, yooi á na ñe iyi í je tu ñe.

13 Amaace kama kaa yòkò ku cea lafəe minji icee ajò. Ntò ntò á cé ine akā nò ku bi ine akā, walakò ku jirima ine akā nò ku donda ine akā. I kaa yòkò í too Ilaaò do fia ajò ña.

Ide ikā ikā ña iyi Jesu í fə

(Co Mattie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

14 Wee Farisi ña fia ku bi ñña í caa. Iyi à gbò ide ña iyi Jesu í fəu fei ñoi à waa yaakoe.

15 Nò Jesu í sò ña í ni, inje ñ waa de í je ine dee dee ña si wajui amane ña, amma Ilaaò í mà ido ññe. N wa n sò ñei, mii iyi amane ña à waa cò mii jiida, bi Ilaaò mii sámii.

¹⁶ Wooda do idei walii ŋau fei à wɛɛ hee do waatii Zāa. Hai waati bɛɛbɛ à waa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaḥ nɔ inɛ fei wa ce kookaai ku ba ku lɔ do gbugbā.

¹⁷ Wooda baa wasali í gaabu ku beje í re lele do ile ku kpa iri mɔm.

¹⁸ Inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ í ce sakarai. Inɛ iyi í so abo iyi mɔkɔɛ í kɔsi í ce sakarai.

Ilu fia do Lazaa

¹⁹ Nɔi Jesu í kpa ŋa mɔndau ihɛ í ni, mɔkɔ ilu amani gɔ í wɛɛ. Mɔkɔu í ya maa dasi ibɔ caada ilu iju ku sla gɔ. Kpasɛɛ ajɔ fei jingauí.

²⁰ Ilu are gɔ mɔ í wɛɛ, í ya maa sɔ́i andɛ koofai ilu fia, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa kɔ́ si arɛ fei.

²¹ Nɔ aja ŋa à ya naa a maa fa konkolie ŋau. Mɔkɔu í bi ku wo arɛ baa do bubui sɔndai ilu fia iyi í ya gbe, amma ci ya baa.

²² Nɔi mɔkɔu í na í ku nɔ amaleka ŋa à sɔo à bɔɔɛ bi Aburhamu. Nɔ ilu fia mɔ í na í ku à suu.

²³ Nɔ í koo wa ye ijuukpā bi ku wai iku ŋa, nɔ í wu iju lele, ŋɔi í hɔ́nne Lazaa kɔkɔi Aburhamu.

²⁴ Nɔi í dɔ́ anu í ni, baaba Aburhamu, ce araarem. Bɛ Lazaa wa ku sosi amaawɔɛ si inyi ku na ku tū amɛm, domi ñ wa n ye ijuukpā nla nla si amɛi inau ihɛ.

²⁵ Nɔi Aburhamu í ni, amam, ye gigi iyi í ba mii jiidɛ tã hai andunya, nɔ Lazaa mɔ í ye wahala. Wee ihɛ nsei inɔɛ í tū nɔ awɔ mɔ í waa ye ijuukpā.

²⁶ Nɔ si antaie, isa nla gɔi í fɛɛfe wa ku ba inɛ ŋa iyi à bi a kua a bɔ́ bi tu ŋɛ be a maá yɔkɔ. Bɛɛbe mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa ihɛ hai be.

²⁷ Nɔi ilu amaniu í ni, debei, ñ wa n tɔɔei baaba, bɛ Lazaa kpasɛi baam,

²⁸ koo sɔ́ ifɔ́ miu ŋa iyi ñ nɛ bɛu ku ni a ce laakai ku ba a maá na a naa si inya ku gaabuu ihɛ.

²⁹ Amma Aburhamu í ni, à ne tia iyi Moizi do walii ŋa à kɔ́ wou tã, aa yɔkɔ a gbɔ́ ide ŋa.

³⁰ Nɔ í ni, aawo, baaba Aburhamu. Amma bii hai bi iku ŋai inɛ gɔ í koo bi tu ŋa, aa kpaasi idɔ́ ŋa.

³¹ Nɔi Aburhamu í sɔ́o í ni, bii a kù gbɔ́ ti Moizi do ti walii ŋau, baa bii inɛ gɔ í jɪ hai bi iku ŋa ihɛ í koo bɛ a kaa dasi naane.

17

Idei dulum

(Cɔ́ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

¹ Jesu í sɔ́ mɔcɔɛ ŋa í ni, kù ne bei á ce iyi kulele iyi á dasi amane laalo kù waa ce, amma ijuukpāi á je ti inɛ iyi í naaɔ́ wa.

² Á tia a dɪa lafɛɛ alo si kɔ́o a sosie inɔ́ tenku do iyi á lele ama aká ku dasie dulum.

* 17:21 Ilaaḥ í je bommaɛ tã si idai inɛ ŋa Si tia nwo gɔ ŋa à ya nii Ilaaḥ í je bommaɛ tã si anini ŋɛ. Iyi be mɔ ntoi, si na iyi í jɛ Jesu ilaaluu í wa anini ŋɛ.

³ I ya ce laakai nje ŋa.

Bii kpaasi gɔ í na í ce dulum, sɔ́o ide do laakai í nyisie taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ́, kpa idei kuraraɛ.

⁴ Baa bii inɛ gbɛjei wa raraɛ si ajɔ aká, nɔ isɛ gbɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ mɔ kpa idei dulum dɛɛ.

Naane ku dasi

⁵ Woo bɛ ŋau à sɔ́ Lafɛɛ à ni, kɔ́osi naane ku dasi nwa.

⁶ Nɔi Lafɛɛ í ni, baa bii naane ku dasi ŋɛ í mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ í sɔ́ jɪi nou ihɛ í ni ku wu hai be, koo lɔ arɛ si tenku, á nɔ ku ceɔ́ ide ŋɛ ice.

Iɛ iyi aru í ne ku ce

⁷ Jesu í ni má, inɛ kãma ŋɛ bii í ne aru iyi wa logoo walako wa degbea kete ŋa, bii í baa kpasɛ́ kaa sɔ́o ku ni, naa wa nsei í buba í je.

⁸ Amma á sɔ́oi ku ni, ceem saɔ́lui ije, kpaasi jaaɛ ŋa, í naam ije wa hee n je n mɔ. Si anyie, awɔ mɔ aa je nɔ í mɔ.

⁹ Amma kaa saabu aruu si na iyi í jɔ́ í ce bei í sɔ́o.

¹⁰ Bɛɛbe mɔi bii inɛ taka ŋɛ í ce mii iyi à dasi ŋɛ fei í sla í ni ŋa, à je amaace ŋa iyi a kù ne saabu. Iyi à dasi wa ku ce ŋɛu aká à ce.

Jesu í jɔ́ dinte mɛɛwa í ba iri

¹¹ Si waati iyi Jesu wa bɔ́ ikpa ilui Zeruzalemu, í too si afei ilei Galilee do ilei Samari.

¹² Nɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ inɔ́ iluu, ŋɔi dinte mɛɛwa gɔ ŋa à koo à kɔ́o amma à leekí à jɪie keeke.

¹³ Nɔi à dɔ́ anu hee lele à ni, Jesu, Mɛɛtu, ce araare nwa.

¹⁴ Iyi í ye ŋa ŋɔi í ni, í koo í nyisi ara ŋɛ bii woo weei Ilaaḥ ŋa. Nɔi à waa koo. Si bei à waa neu, ŋɔi à ba iri.

¹⁵ Iyi inɛ aká ŋa í ye ŋɛu í ba iri, ŋɔi í sinda wa baa wa saabuɔ́ Ilaaḥ hee lele.

¹⁶ Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ́ í sɛɛbata si wajue wa saabue. Wee mɔkɔu inɛi Samarii.

¹⁷ Nɔi Jesu í ni, amane mɛɛwa si ñ jɔ́ í ba iri ba. To, iwoi amane mɛɛsã iyi à gbe ŋau à wa.

¹⁸ Ise mmuu ihɛ ŋɛu aká í sinda wa ku saabu Ilaaḥ?

¹⁹ Nɔi í sɔ́ mɔkɔu í ni, dede í ne, naane ku dasie í faabaɛ.

Kunaai bommai Ilaaḥ

(Cɔ́ Matie 24:23-28, 37-41)

²⁰ Nɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai Ilaaḥ á na ku je bommaɛ. Nɔi í je ŋa í ni, Ilaaḥ kaa je bommaɛ do yaase bei inɛ ŋa aa yɔ́o.

²¹ Inɛ gɔ kaa fɔ́ ku ni, Ilaaḥ í je bommaɛ ikpa ihɛ, walako ikpa ihɔ́. Aawo, domi wee Ilaaḥ í je bommaɛ tã si idai inɛ ŋa *.

22 Nɔ́ í sɔ́ mɔ́cɔ́ n̄au í ní, awaati wa naa iyi amu Amái Amanɛ an nyi wa do amboem. Hee ajɔu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa bi í yem n̄a baa ajɔ aká, amma í kaa yem n̄a.

23 Ine gɔ́ n̄a aa sɔ́ n̄e á ní, í wa ih̄ɛ walakɔ́ í wa ih̄s. Í maà sei í koo n̄a.

24 Ñ wa n sɔ́ n̄ei, bei kun̄joi íj̄l í ya daana hai lele anu aká koo ká ileu be, beɛbe m̄ai kubaai amu Amái Amanɛ á ye.

25 Amma sinte titá kù ne bei an ce iyi n kù ye ijuukpá ntɔ́ ntɔ́ nɔ́ inei nsei n̄au ih̄ɛ aa kɔ́sim.

26 Mii iyi í ce si waatii Noweeu, beɛbe m̄ai á ce si waati iyi amu Amái Amanɛ an nyi wa.

27 Ine n̄a á j̄e á waa mɔ́, á waa ce abɔ́d̄s n̄a, á ya maa mua ama n̄n̄a n̄a m̄akɔ́ hee í koo í to ajɔ iyi Nowee í lo akoi inyiu. Nɔ́ íj̄l n̄lau í naa í j̄e n̄n̄a fei.

28 Á nyi ku cei má bei waatii Lɔ́tuu. Ine n̄a á j̄e á waa mɔ́, á ra á waa ta, á waa gb̄ɛ, nɔ́ á waa ma ile.

29 Amma si ajɔ iyi Lɔ́tu í fita hai Sodomu, ina do fainwita wa rɔ́ wai hai lele nɔ́ n̄n̄a fei á ce n̄fe.

30 Nɔ́ beɛbe m̄ai á ye ajɔ iyi amu Amái Amanɛ an faata wa.

31 Si ajɔ n̄n̄u, ine iyi í wa antai ile sikifa nɔ́ nyaue n̄a í wa in̄o ile, kaa ba ku lo ku soo má. Ine m̄o iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má.

32 Í ye ḡiḡii aboi Lɔ́tu.

33 Ine iyi í bi ku j̄e andunya do idɔ́ɔbie á na ku kuae. Amma ine iyi í kosi kuwɛɛɛ á báa ntɔ́ ntɔ́.

34 An sɔ́ n̄e si id̄u ajɔ n̄n̄u, amanɛ minji á maa s̄u si daayi aká, aa so ine aká á j̄ò ine aká.

35 Inaabo minji á maa lɔ́lɔ́ aa so ine aká á j̄ò ine aká. [

36 Ine m̄akɔ́ minji á wa iko, aa so ine aká á j̄ò ine aká.]

37 N̄joi m̄ɔ́cɔ́ n̄au á beɛɛ á ní, ikpa iwoi ideu be á ce ya Laf̄ɛɛ. N̄joi í j̄e n̄n̄a do m̄andau ih̄ɛ í ní, bii iku wa s̄u, tengi bei yembeeku n̄a á ya tɔ́tɔ́.

18

M̄ondai jaaɔ́ do woo kiiti gɔ́

1 Jesu í kpa n̄n̄a m̄andau ih̄ɛ ku nyisi n̄a iyi í s̄la á maa ce kutɔ́ waati káma fei, gb̄ɛj̄i ku maà wa si.

2 Í ní, woo kiiti gɔ́ í wa si ilu n̄la gɔ́, kù waa ce n̄joi Ilaaɔ́, kù nɔ́ kù waa jirima ine káma.

3 Wee si ilu akáú jaaɔ́ gɔ́ m̄o í wa be. Í ya naa ajɔɔ́ ajɔ́ bi t̄ɛ ku s̄ɔ́ ku ní, kiitim, amu do mb̄ɛɛm.

4 N̄joi í kɔ́ hee í kpe. Amma si anyie í lasabu si id̄ɛ í ní, baa bii n kù wa n ce n̄joi Ilaaɔ́, nɔ́ n kù wa n jirima ine gɔ́,

5 do n̄n̄u fei, si na iyi í j̄ò jaaɔ́u ih̄ɛ í ya maa bitandim, an ceaá kiitiu n̄n̄u do mb̄ɛɛɛ, ku ba ku maà bitandim má.

6 N̄joi Laf̄ɛɛ í ní, to, i gbɔ́ bei woo kiiti laalbu í fɔ́ be n̄a de.

7 Ilaaɔ́ kaa bei ku ce ku re zaka beɛbe? Ine n̄a iyi í cica, kaa kiiti n̄a bii á waa d̄s sie anu dasá do id̄u? Iyi í re m̄om, kaa kpe ku bei ku gbɔ́ n̄n̄a.

8 Ñ wa n sɔ́ n̄ei, á ce n̄n̄a kiitiu gb̄aa gb̄aa. Amma waati iyi amu Amái Amanɛ an nyi wa má an na n ba naane ku dasi si ileu ih̄ɛ?

Kutɔ́i Farisi do woo gba fiaí lɛmpoo gɔ́

9 Jesu í kpa m̄onda gɔ́ má na irii ine gɔ́ n̄a iyi á waa cɔ́ ara n̄n̄a ine dee dee, nɔ́ á waa ca ine gɔ́ n̄a.

10 Í ní, amanɛ minji gɔ́ n̄a á bɔ́ ku tɔ́ kpas̄ɛi Ilaaɔ́, ine aká Farisii, ine aká m̄o woo gba fiaí lɛmpooi.

11 Farisiu í leekí wa cea arae kutɔ́ wa ní, Ilaaɔ́, ñ saabuɛ do iyi n kù ye bei ine n̄a iyi á gbe, iyi á j̄e woo taki ine n̄a, do woo ce laalɔ́ n̄a, do woo ce sakara n̄a, do woo gba fiaí lɛmpoo n̄a bei m̄akɔ́u ih̄ɛ.

12 Si azuma aká fei ñ ya n d̄l anu ajɔ minji, nɔ́ mii iyi ñ ba fei ñ ya n nya zagaɛi si bei í j̄o.

13 Woo gba fiaí lɛmpooou m̄o í leekí í mu arae iká, kù yokɔ́ kù wu iju lele, í le awɔ́ si iri í ní, Ilaaɔ́, ce araarem amu ilu dulum.

14 Jesu í ní, ñ wa n sɔ́ n̄ei, hai be ineɛu ih̄ɛ í baa í j̄e dee dee si wajui Ilaaɔ́ í nyiɔ́ ideɛ. Amma Farisiu kù j̄e dee dee, domi ine iyi í so arae lele aa kaye laf̄ɛɛi, ine m̄o iyi í kaye arae aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpɔ́tɔ́ n̄a

(Cɔ́ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

15 Si anyii n̄n̄u, ine n̄a á gb̄aa ama kpɔ́tɔ́ n̄a á naaa Jesu wa ku lesi n̄a awɔ́. Iyi m̄ɔ́cɛɛ n̄au á yɔ́ beɛbe n̄joi á wa gb̄agba si n̄a.

16 Amma Jesu í ní á naa n̄n̄u amu n̄au wa. Nɔ́ í sɔ́ m̄ɔ́cɛɛ n̄au í ní, í j̄ò amu n̄au á naa bi tom, í maà ganji n̄a, domi Ilaaɔ́ í j̄e ilaalui ine n̄a iyi á j̄o n̄a.

17 Ntɔ́ ntɔ́, ine iyi kù waa s̄ua Ilaaɔ́ iri ile bei ama keeke, Ilaaɔ́ kaa j̄e ilaalue pai.

Idei ilu fia gɔ́

(Cɔ́ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Ine ngboi Zuifu gɔ́ í naa bi Jesu í beɛɛ í ní, M̄ɛɛtu, awɔ́ ine n̄cɛɛ, mii an ce n baɔ́ kuwɛɛ hai tá.

19 N̄joi Jesu í beɛɛ í ní, na mii í ce í waa kpem ine n̄cɛɛ. Ine gɔ́ kù weɛ iyi í j̄e n̄cɛɛ bii kù j̄e Ilaaɔ́ n̄n̄u aká.

20 Í maà s̄aa s̄aa mii iyi wooda í ní. Mii iyi wooda í ní wee, maà ce sakara, maà kpa ine, maà ce ile, maà j̄ea ine gɔ́ s̄ɛɛda ibo, jirima iyeɔ́ baɛ.

21 N̄joi ineɛu í ní, ñ wa n jirima mii n̄au be fei tá hai keekem.

22 Iyi Jesu í gbɔ́ beɛbe, n̄joi í s̄ɔ́ í ní, í gb̄ɛɛ mii aká. Koo í ta mii iyi í ne fei nɔ́ í kp̄ɛá ilu are n̄a fiaú. Bii í ce beɛbe aa ba amani jüda lelei Ās. Si anyie nɔ́ í naa í toom.

23 Iyi makou í gbò bεεε ñoi inòe í fò ntò ntò, domi ilu amani nla nlaí.

24 Iyi Jesu í cǎò ñoi í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jesi Ilaađ ku je ilaalue.

25 Á faalaa kpookpo ku lo si iwoi abεε do iyi ilu amani á jesi Ilaađ ku je ilaalue.

26 Ñoi inε ña iyi á waa de sie iftu à ni, bii bεεbei nò yooi á ba faaba.

27 Nò Jesu í sǎ ña í ni, mii iyi amanε í mǎngǎ, Ilaađ kaa mǎngǎe.

28 Ñoi Piεε í ni, wee à jò mii iyi á ne fei tǎ, à waa tooε.

29 Nò Jesu í ni, ntò ntò, inε iyi í jò kpasεε fei, walakò aboε, wala igbá do ifòe ña, wala iyeò baεε, wala amaε ña, na irii bommai Ilaađ,

30 á ba ku kpò ku re si nsei, nò si antae má á ba kuwεε hai tǎ ala.

Jesu wa fǎ idei ikue do kujte ise gbeetasia (Cò Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 Jesu í kpe mǎcǎ maateji ñau bi tεε, nò í sǎ ña í ni, wee à waa bǎ Zeruzalemu. Bei, ide iyi walii ñau a kǎ na irii amu Amai Amanεu fei á ce.

32 Aa mum a daa dimi mmu ña si awǎ a yaakoom, nò a kpǎm iju a tu sim antǎ.

33 Aa weem kpótǎ, si anyie nò aa kparam, amma si ajǎ mεetasia an jǐ hai si bale.

34 Amma mǎcǎ ñau a kǎ mǎ nkǎma si ideu. Ideu í manji ñña a kǎ gbǎ yaaseε.

Jesu í jò fεεju go í ye ilu (Cò Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

35 Si isεεneu Jesu í maai Zeriko. Wee fεεju go wa buba ítl kpǎa wa bara.

36 Iyi í gbǎ ibai zamaa iyi wa lo, ñoi í bee mii í ce.

37 Ñoi à sǎǎ à ni, Jesu inei Nazaretiui wa lo.

38 Ñoi í wasi ku dǎ anu wa ni, Jesu, tǎkui Davidi, ce araarem.

39 Inε ña iyi á waa cua ñau à la sie à ni ku coko. Amma bei à waa ni ku cokou, bεεbe moi í ya dǎ anu hee lele ku maa ni, tǎkui Davidi, ce araarem.

40 Ñoi Jesu í leekǐ í ni a naae wa. Iyi fεεjuu í to wa ñoi Jesu í bεεε í ni,

41 mii í bi n ceεε. Ñoi í ni, Lafεε, ñ bi n ye ilui.

42 Ñoi Jesu í sǎǎ í ni, ye ilu. Naanεε í faabaε.

43 Ñoi gbakǎ í ye ilu, nò wa too Jesu í wasi Ilaađ ku saabu. Iyi zamaau í yǎǎ, ñoi anja fei á wasi Ilaađ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

1 Jesu í to inǎ ilu Zeriko, nò wa lo.

2 Wee makǎ ilu fia go í wa bε à ya kpoo Zakee, wa je inε ngboi woo gba fiaí lǎmpoo ña.

3 Nò wa de ñnu ku ye Jesu, amma kǎ ba kǎ yǎǎ na zamaau, domi ñnu amanε kandaai.

4 Ñoi í sei í bǎ waju í koo í gǎ jǐ ndii sikomǎǎ go ku ba ku yǎǎ, domi í mà iyi do bei á loð.

5 Iyi Jesu í to tengi bii í wau, ñoi í wu iju lele í sǎǎ í ni, Zakee, kita wa rya rya, domi kpasεεi an sǎ ñnyi.

6 Nò Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do inǎ didǎ.

7 Iyi inε ña à yǎǎ, ñoi anja fei à gbagba à waa ni, í koo í sǎ kpasεεi ilu dulum.

8 Amma Zakee í dede í leekǐ si wajui Lafεε í ni, bubui amanim an na ilu are ña. Nò inε ña iyi ñ takii ña ñ gba mii ndu ña, an sindo ñña bεεbe mà tuuba mεε.

9 Nò Jesu í sǎǎ í ni, ñnyi inei kpasεε ñau ihε à ba faaba, domi awǎ mǎ tǎkui Aburahamui.

10 Amu Amai Amanε ñ naa ku dede inε ña iyi à nyǎi n faaba ña.

Mǎndai iye iwo (Cò Matie 25:14-30)

11 Si bei inε ña à waa de si ideu ítl, nò í kpa mǎnda go má. Inε ñau à waa tamaa bei bii í to Zeruzalemu á je bommai gbakǎ, nò wee waati bεεbe í maai Zeruzalemu. Na ñoi í jǎ í kpa ñña mǎndau ihε ku ba ku nyisi iyi ñnu kaa je bommau gbǎa gbǎa.

12 Í ni, makǎ amai amanlu goi í bǎ bomma ku je hee ile jǐjǐl go si anyie nò ku baa ideeε.

13 Hee ku maa ne ñoi í kpe amaaceε ña anja mεεwa, nò í na anja fei kpekelei wura go nò í ni, í ceò fiaw ihε sǎa hee n maa n baa. Iyi í fǎ bεεbe í tǎ nò í ne.

14 Amma inei ilεε ña à cǎo nò à be inε ña si anyie à ni anja a kǎ bi ku je bomma si ilei anja.

15 Waati iyi í je bommau í baa si ilεε, ñoi í kpe amaaceε ña iyi í na fiaw wo bi tεε ku ba ku ye bei fiaí inε fei í bíaa.

16 Inε sinteu í naa í ni, Lafεε, kpekele iyi í nam nǎu ñ ceò sǎa hee ñ ba riba mεεwa.

17 Ñoi í sǎǎ í ni, í sǎa, awǎ amaaceε jiidai. Si bei í je ilu naane si mii keekeu ihε, an jǎ í je ilaalú si ilu mεεwa.

18 Inε minjisǎu mǎ í naa í ni, Lafεε, kpekele iyi í nam nǎu ñ ceò sǎa hee ñ ba riba miu.

19 Nò í sǎǎ í ni, awǎ mǎ, an ceε ilaalú si ilu miu.

20 Nò inε mmu í naa má í ni, Lafεε, fiaε wee. Ñ woi si mango

21 domi ñ wa n ce njǎe si na iyi í jǎ í je inε ku gaabu. Mii iyi í kǎ jǐle ñnu í ya maa de ku so, baa bii í kǎ gbε í ya maa dai.

22 Ñoi ilaaluu í sǎǎ í ni, awǎ amaaceε yaamǎ, an kiitiei hai si idee iyi í fǎ. Awǎi í mà iyi ñ je inε ku gaabu, ñ ya n so mii iyi n kǎ jǐle, nò n da mii iyi n kǎ gbε.

23 To, na mii í ce í kǎ ni í wǎa inε ña fiam nǎu í da ñña si inyí ku ba n ba ndom do riba waati iyi ñ baa.

24 Ñoi í sǎ inε ña iyi á wa beu í ni a gba fiaw a na ilu mεεwau.

25 Ñoi à sǎǎ à ni, Lafεε, inε ñnu í ne mεεwa tǎ.

26 Njoi í ni, ñ wa n s3 ñei, ine iyi í ne, lafëei aa k3aa si. Ine m3 iyi kù ne, baa andi keeke iyi í neu m3m aa gbaai.

27 Si anyie n3 í ni, i koo í naam mbëem ñau wa ihë, aña iyi a kù bi n je bommau, n3 í kpa ña si wajum.

Jesu wa lo ino ilu Zeruzalemu
(C3 Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Z3a 12:12-19)

28 Iyi Jesu í f3 beëbe í tã, ñoi í mu kpãa í cuaa zamaau wa b3 ikpa Zeruzalemu.

29 Si isëneëu í maai ilui Betifaze do Betani, k3k3i geetei Olivie. Njoi í be m3c3 minjie g3 ña

30 í s3 ña í ni, i b3 ilu iyi í wa waju ñyeu be. Bii í to be ña aa ye ama gbankële g3 wa so be iyi ine g3 kù g3u titã. I f3u í naam wa ihë ña.

31 N3 bii ine g3 í bee ñe í ni, na mii í ce í waa f3u ña, i ni, Lafëei í ne bukaatae.

32 Ine ña iyi Jesu í beu à koo à ba mii ñau fei í ce si bei í s3 ñau.

33 Si waati iyi í waa f3u, ilu gbankële ñau à ni, beirei í ce í waa f3u ña.

34 Njoi à ni, Lafëei í ne bukaatae.

35 Njoi à naaa Jesu ama gbankëleu wa. N3 à te si ib3 ña ña Jesu í bei í g3 antae í buba si.

36 Iyi í sinti ku ne, ñoi ine ña à wasi ku te ib3 ña ña si kpãau.

37 Iyi í maai Zeruzalemu tenji bii kpãai geetei Olivieu í sinti ku dasi la3ma, ñoi m3c3e ñau fei à waa d3 anu à l3si Ilaa3 ku saabu do in3 did3 na irii maamaake ña iyi à yeu fei.

38 À wasi ku ni, Ilaa3 ku weea ilaalu iyi wa naa do irii Lafëe. Ilaa3 ku j3 laakai ku s3 ku wa lele n3 ku nyisi amboe.

39 Hai si in3 zamaau Farisi g3 ña à s3 Jesu à ni, Meetu, s3 m3c3e ñau a coko.

40 Njoi Jesu í ni, ñ wa n s3 ñe, baa bii ine ihë ña à coko, kuta ña aa d3 anu.

Jesu í kpataa inei Zeruzalemu ña

41 Si bei Jesu í maai Zeruzalemu, ñoi í ye iluu n3 wa kpataa ineë ña í ni,

42 ñ bi wo í mà ña mii iyi á mu ñye laakai ku s3, baa nnyi. Amma nsei í manji ñye.

43 Awaati wa naa si ñe iyi mbëe ñye ña aa bu ilu ñye koe, aa bii si ñe a mante ñe canga do ñye.

44 Aa lege ilu ñye do ñye ineë ña iyi í wa in3e ña. A kaa j3 kuta baa akã ku le si ñye a3o ñyu. Beëbei á ce si na iyi í j3 Ilaa3 í naa bi tu ñe n3 í kù mà ña.

Jesu í wa bantumai kpasëi Ilaa3
(C3 Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Z3a 2:13-22)

45 Waati iyi à to Zeruzalemu Jesu í b3 bantumai kpasëi Ilaa3. N3 í l3si ku lele woo ta iw3 ña.

46 Í s3 ña í ni, à k33 à ni, Ilaa3 í ni ilei ñyu ile bi ku t33i á je. Amma ñye wee í coo bi ku t3t33i ile ña.

47 Jesu í ya maa k3a ine ña si cioi idei Ilaa3 a3o fei kpasëi Ilaa3 be. Njoi ine ngboi woo weei Ilaa3 ña do woo k3 ine ña si wooda ña do ilu irii inei Zuifu ña à waa bi a kpa.

48 Amma a kù mà beirei aa ce, domi ine feii í ya maa de si idee it3 do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(C3 Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 A3o ñyu g3 si bei Jesu wa k3 zamaau si cio bantumai kpasëi Ilaa3 wa sisi laabaau jiidau, ñoi ine ngboi woo weei Ilaa3 ña do woo k3 ine ña si wooda ña do ine ngbo ña à faata wa.

2 N3 à ni, s3 wa, yiiko yoomai í waa ce3 mii ñau ihë, mà yooi í nae kpãae.

3 Njoi í s3 ña í ni, amu m3, an bee ñe ide g3. I s3m ña,

4 hai iwoi Z3a í ba yiiko iyi í dasi3 ine ña inyi. Hai bi Ilaa3 de, mà hai bi amanë ña.

5 Njoi à waa busi ñye à waa ni, beirei aa ka jeaa. Nsei n33, bii à jeaa à ni hai bi Ilaa3i, á bee wa beirei í ce a kù dasi Z3a naane.

6 Bii à n3 à ni hai bi amanë ñai, ine ña aa na a ta wa kuta domi ine fei í dasi naane iyi Z3a walliii.

7 Njoi à je à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoe.

8 N3 Jesu í s3 ña í ni, amu m3, n kaa n s3 ñe yiikoi ine iyi ñ wa n ce3 mii ñau ihë.

M3ndai gaan3oma laal3 ña
(C3 Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Si anyie n3 í kpa ine ña m3ndaau ihë í ni, ine g3 í ce ik3e n3 í lo si j3i ndii rezëe n3 í ce kaa í kaak3e3. Njoi í so gaan3oma ña í dasi ña si ikou a maa log33e, í bei í b3 ilu koo kpë be.

10 Waati iyi j3i ñ3u í so í to ku ka, ñoi í be woo ce ice g3 bi gaan3oma ñau koo gba iyi í je ti ñyu wa. N3 gaan3oma ñau à cãa à lelee í ne aw3 ngbe.

11 N3 ilu ikou í be woo ce ice mmu má. N3 à cã ñyu m3, à buu yaka yaka, à sindae aw3 ngbe.

12 N3 í be amanë meetasia wa má, n3 à mee ñyu m3 à bei à lelee.

13 Njoi ilu ikou í ni, beirei an ce. An be ama akãm iyi ñ bi jiidau. Aa y3k3 a jirimae.

14 Amma iyi gaan3oma ñau à y33, ñoi à busi ñye à waa ni, i c3 ine iyi à na ku je tubuu. Ka kpa ku ba ileu ku je tu wa.

15 Njoi à muu à fitae hai in3 karau n3 à kpa. Njoi Jesu í ni, to, nsei, beirei ilu ikou takae á ce ñya.

16 Á koo ku kpa ñai, n3 ku de ine mmu ña ku dasi ña si ikou. Iyi à gb3 ideu, ñoi à ni, Ilaa3 ku maà ce beëbe.

17 Amma Jesu í c3 ña, n3 í ni, bii beëbei, yoomai í je yaasei kuk3u ihë si bei í ni, Kuta iyi woo ma ña à k3siu, Njui í baa í je kuta sintei icui ileu.

18 N3 ine iyi í cuku si kutau fei, á cei. Ine iyi í n3 í bata m3 à l3l3ei nek3 nek3.

Fiai lempoo ku sã
(Cõ Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Iyi ine ngboi woo weei Ilaaõ ña do woo kõ ine ña si wooda ñau à gbõ ideu gbakã ñoi à waa de bei aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce njoì zamaau. À waa bi a muui domi à mà iyi na irii anjai í kpa m̀ndau.

20 Nñui í jò si fei ndeé à ya maa ce laakaé. Njoi à be sie woo zamba gõ ña iyi à ye bei ine jiida ña a koo a cõ laakaé. À be ñai ku ba a leaa taai ide nõ a ba kpãa a muu a daa ilu ileu si awoi nñu iyi í ne gbugbã.

21 Ine ñau à sõõ ide à ni, Mætu, à mà iyi ideé do cio iyi í waa kõ ine ña siu, fei ndeé dee deei. I ci ya na ine gõ ntõ na kubi, i waa nyisi ine ña kpãai Ilaaõ si ntõé.

22 Á sãa ka sãa ilaalu Sezaa fiai lempoo? Mà ka maã sãa.

23 Amma Jesu í mà muafiti nña, nõ í ni,

24 í nyisim kpekele akã wa n cõ. Fotooi yooi í wa si kpekeleu ihẽ nõ irii yooi à kõ si. Njoi à ni, ti Sezai.

25 Njoi Jesu í sõ ña í ni, to, i sãa Sezaa iyi í je tæ ña. Nõ i sãa Ilaaõ nõ iyi í je tæ ña.

26 Njoi à m̀ngõ ku too awõ do ideé ña iyi wa fõ si wajui zamaau. Njoi à biti do ide ña iyi í jeõ, nõ à coko nña.

Idei kujli iku ña
(Cõ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

27 Si ajõ akãu Sadusi gõ ña mõ à naa bi Jesu. Anjai à ya maa ni iku ña a kaa jì. Iyi à to bi tæ ñoi à beee à ni,

28 Mætu, ide iyi Moizi í kõ nwa wee. Í ni bii ine gõ í ku í jò aboe, nõ nñu do aboe a kù ne ama, ifõé ku so jaaõu ku ba ku bia igbãe ama.

29 Wee ine meeje gõ ña à weé iyi à je amai baa akã. Igbã ña í so abo nõ í ku, kù ne ama do abou baa akã.

30 Njoi ine minjisiau do meetasiau à so jaaõu.

31 Nõ beebeyi í ce si gãmei anja meejeu fei, nõ à ku. Kãma nña kù ba ama do abou.

32 Nõ si anyie abou mõ í na í ku.

33 To, ajõ iyi iku ña aa na a jì, aboi yoo nñai á je, si bei anja meejeu fei à soo aboi.

34 Njoi Jesu í je ña í ni, si andunyau ihẽ inemãkõ do inaabo ña à ya so nje.

35 Amma ine ña iyi Ilaaõ í jò à jì hai si bale à ba kuwæi ala, abo do m̀kõ ña a kaa ya so nje má.

36 Aa yei bei amaleka ña, a kaa ku má. Aa je amai Ilaaõ ña si na iyi í jò à jì hai si bale.

37 Si waati iyi Moizi í ye ama jìi iyi í mu ina nõ kù waa jou, nñu takæ í fõ mam mam iyi iku ña aa jì. Waati nñu í kpe Ilaaõ Lafæi Aburahamu do Izaaki do Zakãbu.

38 Ntõ nta, Ilaaõ kù je Lafæi iku ña, ti ilu hunde ñai, domi bi tæ, ine fei ilu hundei.

39 Njoi woo kõ ine ña si wooda ñau, gõgõ ña à gba ide à ni, ide iyi í fõu be Mætu, dee deei.

40 Si anyie a kù je a kù beee ide gõ má.

Davidi do ine iyi Ilaaõ í cica
(Cõ Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

41 Nõ Jesu í bee ña í ni, beirei aa ce a ni ine iyi Ilaaõ í cicau tãkuu ilaalu Davidii.

42 Davidi takæ í fõ si tãai iri ku kõé í ni, Aõ Lafæi í sõ Lafæim í ni,

Buba awõ njem,

43 Hee n ce mbeee ña bi ku lesi isee titã.

44 To, bii Davidi takæ wa kpoo Lafæe, beirei á ce ku je tãkué má.

I mu ara nje do woo kõ ine ña si wooda ña
(Cõ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

45 Si bei ine fei wa de si Jesu itã, ñoi í sõ m̀cõé ña í ni,

46 í mu ara nje do woo kõ ine ña si wooda ñau, anja iyi à ya bi a maa dabii do ibõ kumboo, nõ à bi a ya ce anja fõõ do jirima nla nla si bantuma. A ci ya bi kaa kitãi ine ngbo ña ile bi kutõtõõ do inya sinte bi ku ce jingau ña.

47 Á ya takii jaaõ ña a gba mii ndu ña ña fei, nõ à ya maa ce kutõõ sisõ ku ba a ye ña nñu akã. Na ñoi í jò ijuukpã nña á la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaõ gõ í dasi
(Cõ Maaku 12:41-44)

1 Iyi Jesu í fõ beebeyi í tã ñoi í wu iju wa cõ bei ilu fia ña à waa dasi fia si kpakoi kãletiu.

2 Nõ í ye abo jaaõ ilu are gõ mõ í sosi kpekele keeke minji gõ.

3 Njoi í ni, ntõ nta, jaaõ ilu areu ihẽ í dasi fia í re ine ña iyi à gbe fei.

4 Ine ña iyi à gbe ñau fei, iyi í lesi antai fia nña ñai à dasi, amma abou, baa do iyi í je ilu are, andi iyi í ne feii í dasi be, nkãma kù gbea iyi á maa weeõ má.

Jesu wa fõ ideí kpasëi Ilaaõ ku lege
(Cõ Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

5 Ajõ nñu gõ ine gõ ña à fõ à waa ni kpasëi Ilaaõu í sãa do kutæ ña fei do amua ña iyi à na Ilaaõ à ceaõ booda. Iyi Jesu í gbõ beebeyi ñoi í ni,

6 mii ñau be iyi í waa ye fei ña ajõ akã á kpa iri. Kuta baa akã kaa na ku maa lesi nje be má, aa kekeé mbe fei.

Wahala iyi à naa si waatii ankãanyí
(Cõ Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

7 Njoi à beee à ni, Mætu, waati yoomai ine nñu á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka ye.

8 Njoi Jesu í sõ ña í ni, i ce laakai ña í maã jò ine gõ ku ði iju nñe, domi ine ña iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni anjai à je ine iyi Ilaaõ í cicau aa kpõ. Nõ aa nyi a sõ ñe má a ni, waatii í maai wa mbe. Amma í maã too ña ña.

9 Bii í gbõ à waa fõ laabaauu igũ ña do ija ña, i maã jò zigi nñe ku da, domi nñu ñau bei á tako ku to wa. Amma kù je waatii ankãanyiu be titã.

10 Njoi í s3 ña má í ní, dimi g3 ña aa ya na a maa ja do dimi mmu ña, n3 ilaalu g3 ña m3 aa maa ja do ilaalu mmu ña.

11 Ile á yaya bii g3 ña nla nla, n3 si ile g3 ña m3 ari á ce do b33 laalo ña iyi á kpa ine nkp3. Aa na í ye maamaake laalo ña do nyinda nla nla ikpa lele hee zigi nñe ku da.

12 Amma hee nñu ñau be fei ku maa ce aa mu nñe a kp3 nñe iju. Aa dasi nñe aw3i woo kiiti ña ile bii á ya ce kut33 ña, aa dasi nñe piis33, n3 a b33 nñe bi amanlu ña do bi ilu ile ña na irim.

13 Nñu ñau bei á mu nñe kp3a í j33 s33dam ña.

14 Na nñu, í jile id3 nñe í ma3 ya biti do ide iyi aa f3 í nya3 ara nñe ña.

15 I ma3 biti ña domi an mu nñe ide do bisí iyi mb3e nñe ña k3ma nña a kaa y3k3 a j3 nñe hee má je a k3.

16 Baa iy33 baa nñe ña do igb3 nñe ña do if3 nñe ña do nyaanze nñe ña do kpaasi nñe ña, aa zamba nñe n3 a j3 a kpa ine nkp3 si in3 nñe.

17 In3 fei á cé ñei na irim.

18 Amma baa ntoí iri ak3 nñe kaa da ku ny3.

19 I temua ña, aa ba faabai hunde nñe.

Jesu wa f3 ideí iri ku kpaí Zeruzalemu (C3 Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

20 Ajo iyi í ye woo ja ig3 ña à to wa Zeruzalemu à buu koe, í mà ña iyi iri kukp3e í maai wa mbe.

21 Waati be3be ine ña iyi à wa ilei Zudee a sa a b3 iri kuta ñau. Ine ña m3 iyi à wa in3 ilu Zeruzalemu tak3e a sa a fita, ine ña m3 iyi à wa iko ku s3 a ma3 b3 in3 ilu má.

22 Nt3 nt3, waatiu á je waati iyi Ilaa3 á kp3 ine ña iju ku s3 gbese ku ba mii iyi à f3 si kuk3i ide3 ku k3.

23 Waati be3be wahalai baasí ña do ayawo ña á caa. In3 ku f3 nla nlaí á wa si ileu si na iyi í j3 Ilaa3 á s3 id33k3e si ine ña.

24 Aa maa kpa ña do taakuba, n3 a mu ña aru si ile fei. Dimi mmu ña aa t33e Zeruzalemuui hee waatiu koo kp333 iri.

Kunaai Amaí Aman3 (C3 Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

25 Aa ye nyinda si inunu do si cukpa do si andaiya ña. N3 si ile ibai tenku do kuc3i inyiu á j3 dimi ña a biti hee a kaa mà baa bei aa ce.

26 Baa njo al3la á j3 ine ña a kas3m na mii ña iyi á na ku ce si andunyau ih3, domi gbugb3i lele ña aa maa yayai.

27 Waati be3bei aa ye amu Amaí Aman3 ñ faata wa si kud3i ijí do gbugb3a nla nla do amboe.

28 Bii iyi be ña à sinti ku ce, í leekí í mu ara nñe ña, domi faaba nñei í maai wa.

Yaase iyi j3i ndii figi wa nyisi (C3 Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 N3 Jesu í kpa ña m3nda g3 í ní, í c3 j3i ndii figi do j3i ña iyi à gb3 fei.

30 Bii í ye í sinti ku ru wua ña, inñe taka nñe í ya mà ña iyi at3 í maai waí.

31 Be3be maí bii inñe m3 í ye mii ñau be wa ce, í mà ña iyi bommai Ilaa3i í maai wa.

32 Nt3 nt3 n3 wa n3 s3 nñe, ineí nsei ña, k3 je anja feii aa ku ideu ih3 ku bei ku ce.

33 Lele do ile fei á na ku t3 amma idem ña a kaa t3 pai.

I ce laakaií ara nñe ña

34 I ce laakaií ara nñe ña ku ba í ma3 na í je hai ne laakai ña na at3 ku m3 do ije ku bi do lasabui mii ndii andunya ña. Bii k3 je be3be aj3u á na ku boe ñei bei cek3m,

35 domi á na ku ba ine ña iyi à wa si andunyau ih3 fei.

36 Na nñu, í c3 kp3a í maa ce3 kut33 ña waati k3ma fei ku ba í ba gbugb3a í gb3 si mii iyi wa naa fei ña, n3 í y3k3 í leekí si wajui amu Amaí Aman3 ña.

37 Ajo fei Jesu í ya k3 ine ña si cio kpas3i Ilaa3, ale n3 koo s3 geetei Olivie.

38 Bii iju í má ine fei í ya naa kpas3i Ilaa3 be ku gb333 ide3 iyi wa f3.

22

In3 ngbo ña à waa busi nñe a kpa Jesu

(C3 Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Z3a 11:45-53)

1 Jingauí P33e hai ne lefee iyi à ya kpe jingauí Iku ku kua í maai wa.

2 In3 ngboi woo weei Ilaa3 ña do woo k3 ine ña si wooda ñau à waa de kp3a bei aa ce a kp333 Jesu, amma à waa ce njoí zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu

(C3 Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Nj3 Seetam í l3 id3i Zudasi iyi à ya kpe Isikarioti. Wee ine ak3i m333 maateji ñauí.

4 Zudasi í koo í d3 anu t33si do ine ngboi woo weei Ilaa3 ñau do ine ngboi woo degbe kpas3i Ilaa3 ñau do yaase bei á ce ku da nñu Jesu si aw3.

5 Nj3 in3 nñu í d3 n3 à ni anja aa mua fia.

6 N3 Zudasi í jesi, n3 wa de kp3a bei á ce ku da nñu Jesu si aw3, zamaau ku ma3 ti ku mà.

Jesu í ce s33lui jingau

(C3 Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Z3a 13:21-30)

7 Nj3 aj3i jingauí P33e hai ne lefeeu í to wa si bii á ya kpa angud3i jingauí Iku ku kua a ce3 kuweeu.

8 Nj3 Jesu í be P33e do Z3a í ní, í koo í ce s33lui jingauí Iku ku kua ka j33 ña.

9 Nj3 á be3e à ní, iwoi í bi kaa ce s33luu.

10 Nj3 í s3 ña í ní, bii í l3 in3 iluu ña aa ye m3k3 g3 wa so inyí j3l3. I to3e. M3k3u á koo ku l3 kpas3e g3. Kpas3e bii á l3u

11 í koo í s3 ilu kpas3u í ní ña, M33tu í ní ka be3e ile bii nñu á je jingauí Iku ku kua do m333i nñu ña.

12 Mòkòu á bòd ñe si antai ile kukpeke go nò á nyisi ñe ilaawa nla go iyi á ce sòlui fei ndeé tá. Bei aa ce nwa sòlui jingauu ña.

13 Iyi á ne nò á koo á ba mii ñau fei í cei dee dee si bei í sò ñau, nò á ce sòlui jingauu.

Jje iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu

(Cò Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

14 Iyi waatiu í to, Jesu do m̀c̀c̀e ñau á b̀o tengi bii á ce sòluu, nò á buba á waa je.

15 Ǹjoi Jesu í s̀s̀ ña í ni, ǹ bi ntò ntò n ce jingauí Iku ku kuaú ihèi awae ña n bei n ye ijuukpám ǹu.

16 Ǹo ntò ntò ǹ wa n s̀s̀ ñei, n kaa n je jingau ihè má bii kù je si andunya titìi Ilaaó.

17 Iyi í f̀o beɛbe í tá, ñjoi í so kòfuu í saabu Ilaaó nò í s̀s̀ m̀c̀c̀e ña í ni, i gba véɛ iyi í wa si kòfuu ihè í m̀o ñje fei.

18 Amma ǹ wa n s̀s̀ ñei, hai nsei amu n kaa n m̀o véɛ má hee andunya titìi Ilaaó koo too wa.

19 Si anyii ññu, nò í so p̀ɛɛ nò í saabu Ilaaó tità í bei í bububue, nò í na ña í ni, iyi ihèi í je aram [iyi ǹ na na iri ññe. I ya coo ña í maa yeò gigim.]

20 Iyi á je á tá ñjoi í so kòfuu má í na ña í ni, kòfuu ihèi í je nyindai akabuu titìi iyi Ilaaó í ði do ñjem iyi á níká na iri ññe si ikum.]

21 Amma í c̀o ñe iyi á zambam ǹu wee í wa ihè, awae do tom nii í wa si inò jee ihè ajò.

22 Amu Amai Amane an ku si bei Ilaaó í jilò. Amma ijuukpái ñe iyi á zambam ǹu á la.

23 Ǹjoi á sinti ku bee ñje á waa ni, yooi á yòko ku ce dimie si inò nwa.

Yooi í je ñe ngbo

24 Ǹjoi kakòó í dede si aninii m̀c̀c̀e ñau, á waa bee ñje ñe iyi á je ñe ngbo si inò ñja.

25 Ǹjoi Jesu í s̀s̀ ña í ni, amanlui andunya ña á ya maa taa ñe ña amanlu ku jei, nò ñe ngbo ña iyi á waa nyisi gbugbá ñja á ya bi á kpe aña woo ce jüida ña.

26 Amma ñje í maá ye beɛbe ña. I jò ñe iyi í la í re si inò ññe ku baa ku je keeke ññe, nò ñe iyi í je ñe ngbo kù je amaace ññe.

27 ñe iyi í buba wa je si antai taabu do ñe iyi wa naaó ijèu wa, yoo ñjai í re. Kù je ñe iyi wa jèui? To, amu wee ǹ wa inò ññei bei ñe iyi wa naaó ijèu wa.

28 ññei ì temua do amu si wahalam ñau ña.

29 Na ññu, si bei Baaba í jilɛm bommau, beɛbe m̀oi amu m̀o ǹ wa ñ jilɛ ññe

30 ku ba i je nò í m̀o do amu si hommam ña, nò í buba si batai amanlu ña í kiitiò dimi maateejii Izireli ñau.

Jesu wa f̀o iyi Pieɛ á ja ku ni kù mà ññu

(Cò Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zaa 13:36-38)

31 Ǹjoi Jesu í ni, Simò, Simò, Seetam í t̀o kpáa ku ba ku f̀ɛɛ bei iya.

32 Amma amu ǹ ce kutòo na irie ku ba naane ku dasie ku maá gaizia. Nò awò, waati iyi aa kpaasi idò má, mua kpaasie ña m̀o gbugbá.

33 Ǹjoi Pieɛ í ni, Lafɛɛ, ǹ tá sòlu awae ka b̀o piisò, bii iku m̀oi ka ku ajo.

34 Ǹjoi Jesu í ni, Pieɛ, ǹ wa n s̀ɛi, id̀uyi m̀m, hee ajɛɛ ku maa kò aa já ise gbɛeta í ni í kù màm.

Taalili do b̀ogò do taakuba

35 Si anyii ññu ñjoi Jesu í bee ña í ni, si waati iyi ǹ be ñe hai mu taalili do b̀ogò do baata í kua ngògò ña? Ǹjoi á je á ni, aawo, á kù kua nkāma.

36 Ǹjoi í ni, to, nsei, kù je beɛbe má. ñe iyi í ne taalili ku soo, beɛbe m̀oi ñe iyi í ne b̀ogò ku soo. ñe m̀o iyi kù ne taakuba, ku ta ib̀e ku raò.

37 Si anyii ññu má, í s̀s̀ ña í ni, ideu ihè iyi á kò na irim ǹu á cei, si bei á ni, á dooae si woo ce laalo ña. Kù nò kù ne bei á ce iyi kù ce beɛbe.

38 Ǹjoi m̀c̀c̀e ñau á ni, Lafɛɛ, taakuba minji go wee. Nò í ni, ka jò ide ññu be.

Jesu wa ce kutòo si iri kutai Olivie

(Cò Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í f̀o beɛbe í tá nò í fita hai ino iluu í b̀o iri kutai Olivie si bei í ne d̀oñɛɛ. Nò m̀c̀c̀e ña á waa tooɛ.

40 Iyi á to ññau, ñjoi í s̀s̀ ña í ni, í ce kutòo ña ku ba í maá dási kulelei ñe ña.

41 Si anyii ññu nò í sekeɛ í jò ña zakai kujji kutai awò nò í gule be wa ce kutòo

42 wa ni, Baaba, bii í bi, aa jò wahalau ihè ku jlim. Amma ku maá ti ku je ti id̀oɛbim, jò id̀oɛbie ku ce. [

43 Ǹjoi amaleka go í naa sie wa hai lele í naa í muaa gbugbá.

44 Si inò ku f̀o nla nla wa ce kutòoui do gbugbá, nò í da koko hee wa tontoo ilɛ. Koko iyi í dau í yei bei ñje.]

45 Iyi í ce kutòou í tá ñjoi í dede í b̀o bi m̀c̀c̀e ñau nò í koo í ba á waa sí njoo do inò ku f̀o.

46 Nò í bee ña í ni, na mii í ce í waa sí njoo ña. I dede í ce kutòo ña ku ba í maá dási kulelei ñe ña.

Á mu Jesu

(Cò Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zaa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa f̀o beɛbe gbaká ñjoi Zudasi ñe akái m̀c̀c̀e maateejii ñau í to wa do zamaa go. Iyi í to wa í na wa baaba Jesu.

48 Ǹjoi Jesu í ni, Zudasi, do dimii f̀o be ihèi aa zambaò amu Amai Amane?

49 ñe ña iyi á waa too Jesuu, iyi á ye mii iyi wa ce, ñjoi á bee Jesu á ni, Lafɛɛ, ka da ña do taakubau?

50 Ǹjoi ñe aká ñja í cafe itl ñjei amaacei woo wee nlaí Ilaaóu í buu.

51 Amma Jesu í ni, í leekí, í jò beɛbe. Nò í lu itli mòkòu nò í ba iri.

23

52 Si anyii nju Jesu í bee ine ngboi woo weei Ilaaḍ ḡa do ine ngboi woo degbe kpasēi Ilaaḍ ḡau do ine ngbo ḡa iyi à naa sieu í ni, amui í naa ku mu ḡa do taakuba do golo ḡa bei woo ce ile?

53 Ajḡ fei ḡi ya n wa si ina nḡe n maa n kḡo ine ḡa si cio kpasēi Ilaaḍ, nḡo í kù mum ḡa. Amma waatiu ihēi í je tu ḡe do gbugbāi ilu kuku.

Piēe í jā í ni nḡu kù mà Jesu

(Cḡ *Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zāa 18:12-18, 25-27*)

54 Iyi ine ḡau à mu Jesu, ḡoi à bḡḡe kpasēi woo wee nlaí Ilaaḍu. Nḡo Piēe í wa hee jījī ḡa too ḡa wa do anyi.

55 Nḡoi ine ḡa à ko ina si aninii bantumai kpasēu à waa buba be. Nḡo Piēe mḡo í koo í buba bi tu ḡa be.

56 Nḡoi inaabo woo ce ice ḡḡo í yḡḡo wa buba kḡkḡoi inau nḡo í kāsie iju í ni, ineḡu ihē mḡo í tako í wa bi Jesu wo.

57 Amma í jā í ni, abooyi, n kù màa.

58 Iyi í ce sāa má ḡoi ine ḡḡo í yḡḡo nḡo í ni, awḡ mḡo ine akāi ine ḡauí. Amma Piēe í ni, mḡkḡḡoyi, n kù je ine nḡa.

59 Si anyii nju zakai lēu akā má, ḡoi ine ḡḡo í fḡo do gbugbā í ni, ntḡo ntḡo, mḡkḡu ihē mḡo í ya wa bi Jesu wo domi nḡu mḡo ineí Galileei.

60 Amma Piēe í ni, awḡu be, n kù mà bei í waa bi í fḡo.

Si bei wa fḡo ideu gbakā ḡoi ajēe wa kḡo.

61 Nḡo Jesu í sinda í cḡ Piēe. Nḡoi Piēe í ye gigii ide iyi Lafēe í sḡḡu wo í ni, nnyi hee ajēe ku maa kḡo aa jā ise gbēeta í ni í kù màm.

62 Nḡoi í fita waduude í koo wa kpata do ino ku fḡo.

Ine ḡa à yaako Jesu

(Cḡ *Matie 26:67-68; Maaku 15:65*)

63 Ine ḡa iyi à mu Jesuu à waa buu nḡo à wasi ku cāa.

64 À bii wajue à bei à beee à waa ni, ce walli. Yooi í cāe.

65 Nḡo à buu dimii arabu ikā ikā fei.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti ḡa

(Cḡ *Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zāa 18:19-24*)

66 Iyi iju í má ḡoi igbei ine ngboi Zuifu ḡau à tḡtḡo nḡo ine ngboi woo weei Ilaaḍ ḡau do woo kḡo ine ḡa si wooda ḡau à bḡḡo Jesu bi igbei woo kiiti nḡa.

67 Nḡo à beee à ni, sḡ wa bii awḡu ine iyi Ilaaḍ í cicaui. Nḡoi Jesu í je nḡa í ni, baa bii ḡn sḡ ḡe í kaa dasi naane ḡa.

68 Nḡo bii ḡn bee ḡe ide ḡḡo í kaa jēem ḡa.

69 Amma hai nsei amu Amai Amanē an bubai si awḡ njei Ilaaḍ ilu gbugbā.

70 Nḡoi aḡa fei à ni, debei, awḡu Amai Ilaaḍi? Nḡoi í je nḡa í ni, oo, amu Amai Ilaaḍi si bei í fḡu ḡa.

71 Nḡoi à ni, sēeda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gbḡḡo tā hai si gelee.

À bḡḡo Jesu bi Pilati
(Cḡ *Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zāa 18:28-38*)

1 Nḡo aḡa fei à dede à bḡḡo Jesu bi Pilati.

2 Nḡoi à lḡsi dulum ku máa à ni, à ba ineḡu ihē í wasi ku kḡo ine ḡa si bisi bei aa ce a je ile nwa igḡu nḡo wa ganji a sāa ilaalu nlaí Romu fiaí lempoo. Si anyii nju má í ya maa kpe aḡe amanlu, nḡo í ni nḡuu ine iyi Ilaaḍ í cicauí.

3 Nḡo Pilati í beee í ni, awḡoi í je ilaaluí Zuifu ḡa? Nḡo Jesu í jēaa í ni, oo, si bei í fḡo.

4 Nḡo Pilati í sḡ ine ngboi woo weei Ilaaḍ ḡau do zamaau í ni, n kù ye taale kāma si mḡkḡu ihē.

5 Amma à la do gbugbā à waa ni, í ya maa kosi ine ḡa ijai do cioe iyi í ya maa ce nḡa. Hai ileí Galileei í sintie nḡo í bḡo si ileí Zudee fei í bei í to wa ihē ma nsei.

À bḡḡo Jesu si wajui Herodu

6 Iyi Pilati í gbḡ beebe, ḡoi í bee í ni, kù je mḡkḡu ineí Galileei ba.

7 Nḡo í gbḡ à ni Jesu wa naai hai si ilei bommai Herodu. Nḡoi í ni a bḡḡe bi Herodu. Wee waati beebe Herodu mḡo í wa Zeruzalemu.

8 Nḡoi à bḡḡo Jesu bi tēe. Iyi Herodu í ye Jesu ḡoi inḡe í dḡ ntḡo ntḡo, si na iyi í jḡ hai ku kpei wa de ku yḡḡo, na irii laabaauē iyi í gbḡ à ya maa fḡu. Nḡoi í bei ku cea nḡu maamaake ḡo.

9 Nḡoi í bee Jesu ide nkpḡ nkpḡ amma Jesu kù jēaa ide kāma.

10 Wee ine ngboi woo weei Ilaaḍ ḡa do woo kḡo ine ḡa si wooda ḡau à wa be, à waa máa dulum do gbugbā.

11 Nḡoi Herodu í jḡ à daa si ibḡo ku sīa ḡḡo nḡo nḡu do soogee ḡa à waa yaakoē nḡo à wasi ku buu. Si anyii nju nḡo í jḡ à nyiḡe bi Pilati má.

12 Herodu do Pilati wee mbēe ḡai wo, amma ajḡ nju bei à dḡ.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cḡ *Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zāa 18:39-19:16*)

13 Pilati í kpe ine ngboi woo weei Ilaaḍ ḡa do ine ngbo ḡa do zamaa nkpḡ má í tḡtḡo ḡa.

14 Nḡo í sḡ ḡa í ni, í naam mḡkḡu ihē wa ḡa, í ni wa kḡo ine ḡa si bisi bei aa ce a jēḡ ile nwa igḡu do ile. Nḡo wee ḡn beee ideu si wajū nḡe ihē, amma n kù ye si mḡkḡu ide kāma iyi í waa yeḡo taalee ḡa.

15 Nḡo Herodu mḡo kù ye sie taale kāma. Na ḡoi í ce í jḡ à nyiḡe wa ihē. Mḡkḡu kù ce kurara kāma iyi í to a kpaa.

16 Na nḡu, an jḡ a tēaa kpḡtḡḡo nḡo n jḡḡo ku nēe.

[17 Wee si jingauí Iku ku kua fei tilasi Pilati í ya jḡ ineí piisḡḡo akāi.]

18 Nḡoi aḡa fei à dḡo anu hee lele à waa ni, kpa ine ihē nḡo í jḡo nwa Barabasi.

19 Wee à mu Barabasi à dasie piisɔɔi wo na kosi iyi i ce si ino ilu nɔ́ i nyi í kpa ine gɔ́ má.

20 Nɔ́i Pilati í bee ɲa ide má si na iyi í jò í dasi ido nɲu ku jò Jesu.

21 Nɔ́i à dedeò hoya hoya à wasi ku ni, kpakpae si j̄i ku gaau.

22 Nɔ́i Pilati í bee ɲa ise gbɛɛtasiaɛ í ni, laalo yoomai í bei í ce. Amu n kù ye sie ngogo iyi í to iku. Na nɲu, an jò à teaa kpɔ́tɔ́i nɔ́ n jò ku ne.

23 Amma bei Pilati wa fɔ́ fei, bɛɛbe mɔ́i ine ɲau à ya dɔ́ anu hee lele a maa ni, kpakpae si j̄i ku gaau. Nɔ́i anu ku dɔ́ nɲau í kámiaɛ.

24 Nɔ́i Pilati í dasi ido nɲu ku ce bei à biu.

25 Nɔ́i jò ɲa ine iyi à biu, ine iyi à dasi piisɔɔi na kosi do ine ku kpau, nɔ́ í da ɲa Jesu si awɔ́ a ceaa bei à bi.

À kpakpa Jesu si j̄i ku gaau

(Cɔ́ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zāa 19:17-27)

26 Nɔ́i ine ɲau à gbā Jesu à waa neɔ́e. Waati iyi à waa neɔ́eu, ɲɔ́i à ko mɔ́ko gɔ́ iyi à ya kpe Simɔ́, inei Sireni. Mɔ́kɔu wa baai hai ikoe. Nɔ́i à muu à kaa j̄i ku gaau ku toò Jesu.

27 Nɔ́i zamaa nla gɔ́ wa tooe. Si ino ɲa inaabo gɔ́ ɲa à wa be à kpata à waa cā kpokpo na iriɛ.

28 Iyi Jesu í sinda í cɔ́ ɲa ɲɔ́i í ni, iɲe inaaboi Zeruzalemu ɲa, i maà kpata na irim, amma í kpata na iri nɲe do na irii ama nɲe ɲa.

29 Ntɔ́ ntɔ́ n wa n sɔ́ ɲeí, aɲɔ́ wa naa iyi ine ɲa aa ni, ilu ino didɔ́i gbenda ɲa do inaabo ɲa iyi a kù bí, do inaabo ɲa iyi ama kù mɔ́mɔ́ si amɔ́ ɲa.

30 Waati bɛɛbei aa maa sɔ́ iri kuta ɲa a ni, i cuku í bata wa wa ɲa. Nɔ́i aa sɔ́ geete ɲa a ni, i bii wa wa ɲa.

31 Ntɔ́ ntɔ́, n wa n sɔ́ ɲe, bii ine ɲa à waa cea j̄i tɔ́tɔ́ dimi be ihɛ́, beirei aa na a cea j̄i ngbe.

32 Waati iyi à waa neò Jesu à koò wo ce laalo minji gɔ́ ɲa mɔ́ iyi aa kpa ɲa do nɲu aɲɔ́.

33 Nɔ́i à to inya iyi à ya kpe kokoí iriu. Bei à kpakpa Jesu si j̄i ku gaau. Be mɔ́i à kpakpa woo ce laalo minji ɲau, ine akā ikpa awɔ́ nɲe, ine akā mɔ́ ikpa awɔ́ canɲae.

34 Nɔ́i Jesu í ni, Baaba, kpa ideí dulum du ɲa, domi a kù mà mii iyi à waa ce.

Si anyie sooge ɲau à ta kpasa si j̄ine ɲa a ba a ye iyi ine fei á ba. Bɛɛbei à ceò ikpɛ́i j̄ine ɲau.

35 Nɔ́i zamaa í wa be wa cɔ́. Nɔ́i ine ngbo ɲau à yaakoɛ à waa ni, í faaba ine gɔ́ ɲa. To, kú faaba arae be bii nɲui í je ine iyi Ilaaɔ́ í cicau.

36 Nɔ́i sooge ɲa mɔ́ à sekeɛ sie aɲa mɔ́ à koò à waa yaakoɛ nɔ́ à naa inyi ikā ku mɔ́.

37 Nɔ́i à sɔ́ à ni, bii awɔ́i í je ilaalui Zuifu ɲa, awɔ́ takae faaba arae.

38 Si dee deeí antai iriɛ à kɔ́ à ni, ine ihɛ́ í je ilaalui Zuifu ɲa.

39 Ine akāi woo ce laalo ɲa iyi à kpakpa si j̄i nɔ́u wa sɔ́ Jesu ide nfe wa ni, kù je awɔ́i í je ine iyi Ilaaɔ́ í cicau ba.

To, faaba arae nɔ́ í faaba awa mɔ́.

40 Amma ine akāu mɔ́ í jeaa í ni, i kù waa ce nɲoi Ilaaɔ́, baa awɔ́ iyi inɛò fei í waa ye ijuukpā akā?

41 Bii awai à waa kpā iju bɛɛbe, dee deeí, domi à waa sā nwa gbesei mii iyi à ce. Amma nɲe kù ce laalo kāma.

42 Nɔ́i í sinda í sɔ́ Jesu í ni, waati iyi aa koo í je bommaɛ nɔ́ í nyi wa si andunya má, ye gigim.

43 Nɔ́i Jesu í jeaa í ni, ntɔ́ ntɔ́, n wa n sɔ́eí, nnyi mɔ́m aa weɛ do amu lelei Aɔ́.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ́ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zāa 19:28-30)

44 Nɔ́i zakai dasā nkpaɲu ilu í kuku si andunyaɲu fei hee í koo í to isɔ́ mɛɛtai ale.

45 Waati iyi ilu kukuú í ce ɲɔ́i ridooi kpasɛ́i Ilaaɔ́u í ga í kpɛ́ minji.

46 Nɔ́i Jesu í la do gbugbā í ni, Baaba, n daae hundem si awɔ́. Iyi í fɔ́ bɛɛbe nɔ́ í ku.

47 Iyi ine ngboi sooge ɲau í ye mii iyi í ceu, ɲɔ́i í saabu Ilaaɔ́ í ni, ntɔ́ ntɔ́ ineɛu ihɛ́ kù ne taale kāma.

48 Nɔ́i ine ɲa mɔ́ iyi à naa ku cɔ́ mii iyi á na ku ceu fei à yɔ́ nɔ́ à sinda à ne do ino ku fɔ́ nla nla.

49 Ine ɲa iyi à mà Jesu fei do inaabo ɲa iyi à tooe wa hai ilei Galileeu, à leekj hee j̄ij̄i à waa cɔ́ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu bale

(Cɔ́ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zāa 19:38-42)

50-51 Mɔ́kɔ gɔ́ iyi à ya kpe Zozefu, inei Arimatee ilu akāi Zuifu ɲau í naa be. Mɔ́kɔu ine dee deeí, wa ce jiida, nɔ́ í weò kpāa ku cɔ́ iyi Ilaaɔ́ á na ku je bommaɛ. Í wa si igbeí woo kiiti ɲa, amma kù jesu ide ɲa iyi à jile a cea Jesu wo.

52 Mɔ́kɔu í bɔ́ bi Pilati í koo í tɔ́ ikui Jesu.

53 Nɔ́i í kitae wa hai si antai j̄i ku gaau nɔ́ í biie do acɔ́ fufú títɔ́ gɔ́ í bei í koo í suu. Í suui si isai kuta gɔ́ iyi à gbe wo nɔ́ a kù si ine gɔ́ be títá.

54 Wee aɲɔ́i sɔ́lui kusimii, iyi hai aleu aɲɔ́i kusimiu á sinti.

55 Nɔ́i inaabo ɲa iyi à too Jesu wa hai ilei Galileeu à too Zozefu nɔ́ à ye baleu do béi à si Jesu fei.

56 Nɔ́i à sinda à bɔ́ ide à koo à ce sɔ́lui ikpo ku dɔ́ inunu do tulare ɲa wa.

Si aɲɔ́i kusimiu nɔ́ à simi si bei wooda í fɔ́.

24

Kujti Jesu hai si bale

(Cɔ́ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zāa 20:1-10)

1 Ajo ama azuma daadaakou inaabo nau à bɔ bi baleu à waa mu ikpo nja na do tulare jiida iyi à ce sɔɔluɛu.

2 Nɔi à ba kutau í bimbili hai andei baleu.

3 Nɔi à lo ino baleu amma a kù ye ikui Jesu be.

4 Si bei à waa leeki do bitiu nɔi amanɛ minji go na à naa si na à waa dasi jaɛ ku daana go na.

5 Nɔi inaabo nau à waa ce njo nɔ à kɔmba iri nja ile, nɔ inɛ nau à sɔ na à ni, na mii í ce í waa dede ilu hunde bi ku wai iku na.

6 Kù wa ihɛ má, nje í jli hai si bale. I ye gigii ide iyi í sɔ nje si waati iyi í wa Galilee na.

7 Í ni kù nɛ bei á ce iyi a kù mu nju Amai Amanɛ a kù dasi nju si awɔi ilu dulum na. Í ni aa kpakpa nju si jli ku gaauu, amma nju á jli má si ajo mɛɛtasia.

8 Nɔi inaabo nau à ye gigii idei Jesuu.

9 Nɔi à sinda à nɛ hai bi baleu. Nɔ bei mii nau í ce fei à koo à sisia mɛɛɔ maataká nau do inɛ na iyi à gbeu fei.

10 Maari inɛi Madala do Zoana do Maari iyei Zaaki do inaabo go na má, anja à koo à sɔ woo be nau ideu.

11 Amma ideu wa je njaai bei ara, a kù dasi idei inaabo nau naane. [

12 Do nju fei Pɛɛ í dede í sei í bɔ bi baleu. Iyi í to í bate í cɔ ino baleu, amma aɔo iyi à woo dou nju akáí í ye wa timbi ile, nɔ í sinda í nyi kpasɛ do bitii.]

Jesu í tusea mɛɛɔ minji go na arae (Cɔ Maaku 16:12-13)

13 Si ajo akáu mɛɛɔ minji go na à waa bɔ ilu go iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakáí í jli Zeruzalemu.

14 À waa nya faajii mii na iyi í ceu fei à waa neɔ.

15 Iyi à wasi ku nya faajii ideu, nɔi Jesu takae í sekee si na anjaɔ na à waa nɛ ajo.

16 À yoo amma ngogo í ganji na à màa.

17 Nɔ í bee na í ni, ide yoomai í fo í waa neɔ beɛbe na. Nɔi à leeki à beje waju do ino ku fo.

18 Inɛ aká iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii kù je awɔ aká baa si, yooi í wa si Zeruzalemu iyi kù mà mii iyi í ce si ajo gbejeju ihɛ.

19 Nɔi í bee na í ni, mii í ce.

Nɔi à ni, idei Jesu inɛi Nazaretii ni. Mɔkɔu walii ilu gbugbái si ice do si ide ku fo si wajui Ilaaɔ do si wajui amanɛ na fei.

20 Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ na do inɛ ngbo nwa na à daa inɛ na si awɔ à ye taaleɛ à kpakpae si jli à kpa.

21 À waa tamaa nju í faaba inɛi Izireli na wo, amma ajo mɛɛtaei ihɛ iyi ideu í ce wa tá.

22 Si anyii nju, inaabo go na si ino nwa à naa à gidi wa do ideu má. Inaabo nau à dede daadaakɔ à bɔ bi baleu.

23 Iyi à to nɔ a kù ye ikui Jesuu be. Nɔi à naa à sɔ wa à ni amaleka na à naa si anja nɔ à sɔ anja à ni í jli má.

24 Nɔi inɛ go na hai si ino nwa à bɔ bi baleu nɔ à koo à ba mii nau í cei dee dee si bei inaabo nau à sɔ wau, amma a kù ye nju takae.

25 Nɔi Jesu í sɔ na í ni, inje hai nɛ bisi njaí, i ci ya dasi ide iyi walii na à fo fei naane gbáa gbáa na.

26 Kù nɛ bei á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ í cicau kù ye ijuukpá, inɛ na a bei a ye amboeɛ.

27 Nɔi í sisi nja ide iyi à fo si kukoi idei Ilaaɔ fei si gáme nju takae. Í sintiei hai si tiai Moizi do ti walii nau fei.

28 Waati iyi à maai si ilu bii à waa bɔu, nɔi Jesu takae í ce bei inɛ iyi wa bɔ waju.

29 Nɔi à mante mantee à ni ku gbe bi anja domi alɛ í lɛ tá no inunu wa lo. Nɔi í sinda wa í naa í gbe bi tu na be.

30 Nɔi anjaɔ na à waa je. Waati iyi à waa jɛu nɔi í so pɛɛu í ce si kutɔo í bei í bububue nɔ í na na.

31 Waati beɛbei iju nja í cɛ bei nɔ à màa. Amma tengi be má gbaká à kuɛ.

32 Nɔ à sɔ nje à waa ni, baa si waati iyi wa sɔ wa idei kukoi Ilaaɔu hai si kpáau wa ino nwa kù tɛ de.

33 Nɔ anja mɔ à dede gbaká à nɛ ikpa Zeruzalemu. Iyi à to be à koo à ba mɛɛɔ maataká nau à waa tɔtɔ do inɛ go na.

34 Nɔi inɛ na iyi à tɔtɔ nau à waa sɔ amanɛ minji nau mɔ à ni, Lafɛɛ í jli hai si bale ntɔ ntɔ, nɔ í nyisi arae bi Simɔo.

35 Nɔ amanɛ minji nau mɔ à sisi nja mii iyi í ba anja si kpáa do bei anja à mà Jesu si waati iyi wa bu pɛɛu.

Jesu í tusea mɛɛɔ maataká nau arae (Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zaa 20:19-23; IWB 1:6-8)

36 Iyi à wasi ideu ku fo beɛbe, nɔi nju takae í faata wa si anini nja [nɔ í ni, Ilaaɔ ku mu nje laakai ku sú.]

37 Nɔi njo í mu na, zigi nja í da. À tamaa bei zlii.

38 Nɔi í bee na í ni, mii í ce í waa biti na. Na mii í ce dimii lasabuu ihɛ í wa si ido nje.

39 I cɔ awɔm do isem na. Amui, i lum í cɔ na. Zlii ci ya nɛ ara do kùkù si bei í waa yem nau ihɛ na. [

40 Iyi í fo beɛbe í tá nɔ í nyisi na awɔɛ do isɛɛ na.]

41 Nɔi ino didɔ nja í jò a kù dasi naane gbáa gbáa nɔ à wa si biti nla nla, nɔi í jò í bee na í ni, i kù nɛ mii ku je go ihɛ na?

42 Nɔi à nja cɛɛ ku banda aká à naa.

43 Nɔ í gba í nɔo si waju nja.

44 Nɔi í ye na gígí í ni, ide nja iyi nɔ sɔ nje mbe si waati iyi nɔ wa ino nje wo. N tako nɔ sɔ nje wo nɔ ni mii na iyi à kɔ na irim si tiai woodai Moiziu do si ti walii nau do si iri ku kói Davidi nau kù nɛ bei á ce iyi kù ce.

⁴⁵ N̄ɔi í mu n̄ɔa laakai j̄iida ku ba a gb̄ɔ yaasei kuk̄ɔi idei Ilaāɔu.

⁴⁶ N̄ɔ í s̄ɔ n̄ɔa í ni, beɛbei à k̄ɔɔ à ni amu iyi Ilaāɔ í cica an ye ijuukp̄a. Aa k̄pam, amma an j̄i hai si balɛ si aj̄ɔ meetasia.

⁴⁷ N̄ɔ aa waaz̄o do irim si dimi fei, aa sintii hai Zeruzalemu. Aa waaz̄o a kpe inɛ n̄ɔa a k̄paaasi id̄ɔ n̄ɔ Ilaāɔ ku k̄paa ideidulum du n̄ɔa.

⁴⁸ In̄ɔi aa je seɛdai ide n̄ɔau be fei n̄ɔa.

⁴⁹ N̄ɔ an samba n̄ɔe mii iyi Baam í w̄a n̄ɔe dou wa. Amma si iluu ih̄ɛi aa maa wa n̄ɔa hee gb̄ugb̄ai Ilaāɔ ku naa si n̄ɔe wa.

Jesu í nyi k̄ɔk̄ɔi Ilaāɔ má

(C̄ɔ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

⁵⁰ N̄ɔi Jesu í gb̄a m̄ɔc̄ɔe n̄ɔau í fitāɔ n̄ɔa hai in̄ɔ iluu. N̄ɔ í b̄ɔɔ n̄ɔa hee ik̄paa Betani, n̄ɔ í wu aw̄ɔ lele í wee n̄ɔa.

⁵¹ Waati iyi wa wee n̄ɔau, n̄ɔi í sek̄eɛ hai bitu n̄ɔa [n̄ɔ í so ar̄ae í n̄ɔe lele.]

⁵² An̄ɔa m̄ɔ [iyi à gule à t̄ɔe n̄ɔi] à nyi ik̄paa Zeruzalemu do in̄ɔ did̄ɔ nla nla.

⁵³ N̄ɔ k̄paaɛi Ilaāɔ bei à ya maa wa waati k̄ama fei a maa saabu Ilaāɔ.

Laabaau jiiida iyi Zāa í kò

Inya kumá do idei kuwée

1 Hee a maa taka andunya ine gò í wée à ya kpoo Ide. Ideu í wéei do Ilaaḥ. Ideu takae Ilaaḥi.

2 Ideu nje í wéei hai sinte do Ilaaḥ.

3 Nḥui í taka mii baa yooma fei, nò nkāma kù wée iyi kù je nḥui í takae.

4 Nḥu takaei í je irii kuwēu, nò kuwēu í maa ine ḥa inya.

5 Inya kumáú í mái do si ilu kuku fei, nò ilu kuku kù yòkò kù kāmiae*.

6-7 Mòkò gò í wée iyi à ya kpe Zāa. Nḥui Ilaaḥ í be wa ku naa ku jea ine ḥa seḥdai inya kumáú, nò ine fei ku dasiḥ inya kumáú naane do saabue.

8 Zāa takae kù je inya kumáú, amma à bò wai ku je seḥdai inya kumáú.

9 Inya kumáú nḥu akāi í je inya kumá nto iyi í naa si andunya ku ba ku jò ine fei ku ye ilu.

10 Ine iyi í je Ideu í wa si andunya wo. Do saabuei Ilaaḥ í takao andunya. Do nḥu fei, inei andunya ḥa a kù màa.

11 Bi ineḥ ḥai í naa nò ineḥ ḥau à kòsie.

12 Amma ine ḥa iyi à gbaa nò à dasie naane í mu nḥa kpāa a jeḥ amai Ilaaḥ ḥa.

13 A kù je amai Ilaaḥ ḥa do yaase bei à ya ce a biḥ amu ḥa si andunya. Kù je do idòobii amane ḥa, ti Ilaaḥi.

14 Ideui í baa í je amane. Í kòḥ didḥ nò beebe mōi í kòḥ nto, nò í ba wa kuwēe. À ye amboeē, à còḥ do laakai, dimii amboe iyi Ilaaḥ Baaba í na Ama akāe.

15 Zāa í jea ine ḥa seḥdae, í la í ni nḥu mbe ine iyi nḥu í fò ideu nḥu í ni á na ku naa si anyii nḥu, amma í re nḥu domi í wée hai waati iyi a kù bí nḥu.

16 Si amani nlaeu awa fei à ba andi baa nwa, nò à ba didḥ si antai didḥu.

17 Hai bi Moizii Ilaaḥ í na wa wooda, amma didḥ do nto í naai hai bi Jesu Kirisi.

18 Ine kāmā kù ye Ilaaḥ Baaba aḥò kāmā. Ama akāe iyi í wa bi tēu nḥu takae Ilaaḥi. Nḥui í jò à màa.

Idai Zāa woo dasi inyi

(Cò Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

19 Aḥò nḥu gò ine ngboi Zuifu ḥa iyi à wa Zeruzalemu à be si Zāa woo weei Ilaaḥ ḥa do inei Levi ḥa a koo a beee a ni, awòi yoo.

20 Nḥoi Zāa í je nḥa í fò si bantuma í ni, n kù je ine iyi Ilaaḥ í cica.

21 Nḥoi à beee à ni, debei, awòi yoo. Awòi Elii walii nlai takou? Nò í ni, aawo. N kù je Elii.

Nò à beee má à ni, awòi í je walii iyi á na ku naau? Nò í ni, aawo.

22 Nḥoi à beee má à ni, debei, awòi yoo. Sḥ wa ku ba ka ba iyi aa kaa sisia ine ḥa iyi à be wa wa. Beirei awò takae í waa nia araē.

23 Nḥoi Zāa í so ide iyi walii Ezai í tako í fòu í je nḥa do í ni,

Amui ḥ je ine iyi wa dḥ anu si gbabua wa ni, I teese kpāai Lafēe kù te ḥa.

24 Wee ine ḥa iyi à be wa ḥau, Farisi ḥai.

25 Nḥoi à beee Zāa à ni, í ni í kù je ine iyi Ilaaḥ í cica, í kù je Elii, í kù nò í kù je walii iyi á na ku naau. To, na mii í jò í ya maa dasi ine ḥa inyi.

26 Nḥoi Zāa í je nḥa í ni, amu inyii ḥ wa n dasi ine ḥa, amma ine iyi á na ku naau í wa anini nḥe nò í kù màa ḥa.

27 Nḥui á naa si anyim. Nò n kù tosi n fū baa ikūi baatae.

28 Ide ḥau ihē fei Betanii í ce. Betaniu do ikpa nunui daakoi idoi Zuudēi í wa. Tengji bei Zāa wa dasi ine ḥa inyi.

Jesu í je angudai Ilaaḥ

29 Iju kumáe ḥoi Zāa í ye Jesu wa naa sie, ḥoi í sḥ ine ḥa í ni, í cò ḥa. Ine ihēi í je angudai Ilaaḥ iyi á nya dulum dii inei andunya ḥa ku neḥ.

30 Ideei ḥ tako ḥ fò wo ḥ ni ine gò wa naa si anyim iyi í rem, domi nje í wée hai waati iyi a kù bí amu.

31 Amu takam n kù mà mà nḥui à ni á na ku naau wo, amma amu ḥ naa ku dasi ḥe inyii ku ba ḥe inei Izireli ḥa í màa ḥa.

32 Nḥoi Zāa í sḥ ḥa má í ni, ḥ ye Hundei Ilaaḥ wa kita sie wa hai lele. Hundeu í yei bei ankasiidi.

33 Amu mḥ n kù mà mà nḥui à ni á na ku naau wo. Amma Ilaaḥi í bem wa n naa n dasi ine ḥa inyi. Nò nḥui í sḥm mii iyi á jò n màa. Í ni an ye ine gò iyi Hundei nḥu á kita ku de sie wa nò ku maa wa be. Nḥui á daa ine ḥa si Hundei nḥu.

34 N yoo, nò ḥ wa n jea ine ḥa seḥda iyi nḥui í je Amai Ilaaḥ.

Mòcò sintei Jesu ḥa

35 Iju kumáe Zāa í wa be má, wa leekl do mòcò minjie gò ḥa.

36 Nḥoi à ye Jesu wa lo nò Zāa í ni, í cò ḥa. Ine ihēi í je angudai Ilaaḥ.

37 Iyi mòcò ḥau à gbò ideu ḥoi à too Jesu.

38 Nḥoi Jesu í sinda í ba à waa too nḥu wa, nò í bee ḥa í ni, mii í waa de ḥa. Nḥoi à ni do fee nḥa, Rabi, waaḥ mētu. Nḥoi à beee à ni, iwoi í je kpaḥē.

39 Nḥoi í je nḥa í ni, í naa í cò ḥa. Nò à tooē à koo à cò bii í wa nò à hoe be. Ideu ihē í cei ale zakai isò mee.

* 1:5 kù yòkò ku kāmiae Tia nwo gò ḥa à ni kù gbaa.

40 Ine akāi amanē minji ŋa iyi à gbò ideí Zāa nò à too Jesuu, nŋui í je Anderee, ifoi Simṵo Piεε.

41 Iyi í sεkεε hai bi Jesu gbakā í koo í kpe Simṵo igbāe nò í sṵo í ni, à ye inε iyi Ilaaṵ í cicau.

42 Nṵo í bṵò Simṵo bi Jesu. Iyi Jesu í cṵo nò í ni, ñ mà iyi awoi ì je Simṵo amai Zāa, amma Sefasii aa ya kpee bεbei. (Iriu bε do Piεε fei, yaaseeí í je kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Natanieli

43 Iju kumáε Jesu í dasi idṵo nŋu ku bṵo ilei Galilee. Iyi í to bε nṵo í ko Filipu nò í sṵo í ni, toom wa.

44 Wee Filipu inei Besaidai. Anderee do Piεε ŋa mṵo inei ilu bε ŋai.

45 Nṵo Filipu í koo í dedε Natanieli í sṵo í ni, à ye inε iyi Moizi í kṵo ideε si tiai woodau nṵo walii ŋau mṵo à fṵo ideε. Inεeu nŋui í je Jesu inei Nazareti amai Zozefu.

46 Nṵo Natanieli í beεε í ni, inε jiida gṵo à yṵkṵo ku fita hai Nazareti mbe? Nṵo Filipu í ni, naa í koo í ca.

47 Nṵo í waa koo. Iyi Jesu í ye Natanieli wa naa bi tεε nṵo í ni, í cṵo ŋa, amai Izireli takaei wa naa bε, kù ne taki kāma si idṵe.

48 Nṵo Natanieli í beεε í ni, hai iwoi ì mām. Nṵo Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpee wa ñ yeε icui jii ndii figiu ihṵ.

49 Nṵo Natanieli í ni, Mεεtu, awṵu Amai Ilaaṵi, awṵo Ilaalui Izirelii.

50 Nṵo Jesu í jεaa í ni, ì dasim naane tā si na iyi í jṵo ñ ñ ñ yeε abε jii ndii figiu ihṵ? Aa ye ngṵṵo iyi í la í re iyi bε.

51 Nṵo í ni má, ntṵo ntṵo ñ wa n sṵo ŋε, aa na í ye lelei Aṵ í cṵi ŋa nṵo amalekai Ilaaṵ ŋa aa gṵu a maa kíta si amu Amai Amanε.

2

Abṵṵo iyi à ce Kana

1 Si aṵo mεεtasiaε nṵo í waa ce abṵṵo gṵo Kana ilei Galilee. Nṵo iyei Jesu í wa bε.

2 Nṵo à kpe Jesu do mṵocεε ŋa mṵo bi ku ce abṵṵo.

3 Nṵo atε vεε nŋa í na í tā nṵo iyei Jesu í koo í sṵo í ni, aŋa a kù ne vεε má.

4 Nṵo Jesu í jεaa í ni, yaayi, awṵo si aa sṵm mii iyi an ce. Waatim ku to titi.

5 Nṵo iyeu í sṵo woo ce icε ŋau í ni, í ce bei í sṵo ŋε fei.

6 Wee tengi bii à waa ce abṵṵo boonyi mεεfa gṵo ŋa iyi à ce do kuta à wa bε, si bei Zuifu ŋau à ya kpā si inyii awala ŋa. Boonyi akā fei á yṵkṵo ku gba inyi zakai jṵo jṵonka mεε wala mεεfa.

7 Nṵo Jesu í sṵo woo ce icε ŋau í ni, í kpā inyi í cuusi boonyi ŋau ku kṵo ŋa. Nṵo à kpā à cuusi hee fei ndεε í kṵo.

8 Nṵo gbakā Jesu í ni a bu a koo a na inε ngṵoí abṵṵo, nṵo à bu à waa bṵo ku náa.

9 Amma hee a maa náa, í kpaasi vεε tā. Nṵo inε ngbou í tiεε. (Kù mà hai bii í naa, amma inε ŋa iyi à kpā inyiu wa ngu ŋa à mà.) Iyi í tiεε nṵo í kpe mṵokṵo titṵo.

10 Í sṵo í ni, atε iyi í dṵo ku moi à ya tako a naaṵ wa, bii inε ŋa à mṵo hee à yo a bei a na ŋa iyi kù dṵo sāa sāau. Amma awṵo, didṵui í singa hee í to nsei.

11 Iyi bei í je maamaake sinte iyi Jesu í ce. Kana bei í coo si ilei Galilee. Do yaase bεbei í nyisiṵo amboεε nṵo mṵocεε ŋa à dasie naane.

12 Si anyii nŋu nṵo í bṵo Kapεranumu, nŋu do iyeε do ifṵe ŋa do mṵocεε ŋa, amma a kù kpe bε.

Jesu í wa bantumai kpasēi Ilaaṵ

(Co Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

13 Jingauí Zuifu ŋa iyi à ya ni jingauí Iku ku kuau í maai wa. Nṵo Jesu í bṵo Zeruzalemu.

14 Waati iyi í to bε, í bṵo bantumai kpasēi Ilaaṵ nṵo í ba woo ta ketε do angudā do ankasiidi ŋa si bantumai kpasēu do inε ŋa iyi à buba à waa kpaasi fia.

15 Nṵo í ce kolongbai ikṵ nṵo í leleṵ aŋa fei hai bε, hee do angudā do ketε ŋau fei. Nṵo í fuka taabui woo kpaasi fia ŋau í nikā fia ŋa.

16 Nṵo í sṵo woo ta ankasiidi ŋau í ni, í fitaṵ mii ŋau bε hai ihṵ. I maa siinda kpasēi Baam aṵo ŋŋε.

17 Iyi mṵocεε ŋau à gbṵo bεεbe nṵo à ye gigii kukṵoí ideí Ilaaṵ iyi í ni, ñ ne himma si icεi ileu hee wa bi ku kpaam.

18 Nṵo Zuifu ŋau à beεε à ni, maamaake yoomai aa yṵkṵo í ce nwa ku ba ka mà iyi í ne kpāai bεεbe ku ce.

19 Nṵo Jesu í je nŋa í ni, í lεge ileu ihṵ ŋa nṵo si afei aṵo mεεta an dedεε má.

20 Nṵo Zuifu ŋau à sṵo à ni, adṵo ciiji do mεεfai à ce à bei à maṵo ileu ihṵ. Beirei aa ce í dedεε si afei aṵo mεεta.

21 Amma ideí ile iyi Jesu wa fṵu, araεi wa fāa.

22 Na nŋu, waati iyi Jesu í jṵi hai si bale, mṵocεε ŋa à ye gigi iyi í fṵo ide bεεbe wo. Nṵo à dasi kukṵoí ideí Ilaaṵ naane do ide ŋa iyi Jesu í tako í sṵo ŋau.

Jesu í mà idoi inε fei

23 Si bei Jesu í wa Zeruzalemu si waatii jingauí Iku ku kuaui, inε ŋa à ye maamaake ŋa iyi í ya maa ce nṵo inε nkṵo í dasie naane.

24 Amma Jesu kù na ŋa ara domi í mà idoi inε fei.

25 Kù bee hee a sisia nŋu daai amanε domi nŋu takae í mà mii iyi í wa si idai amanε fei sāa sāa.

3

Jesu do Nikodemu

1-2 Idṵo aṵo nŋu gṵo mṵokṵo gṵo í bṵo bi Jesu à ya kpoo Nikodemu. Mṵokṵo Farisii, nṵo wa je inε ngṵoí Zuifu gṵo ŋa. Iyi í to bi Jesu nṵo í ni,

Mēetu, à mà iyi Ilaaṣi í bēe wa í naa í kò nwa sí cio. À mà bēbeí sí na iyi í jò inē gò kù wēe iyi á yòkò ku ce maamaake ña iyi í ya maa ce bii kù je Ilaaṣi í wēe do lafēe.

³ Ñoi Jesu í jēaa í ni, ntò ntò ñ wa n sṣei, nò a kù bí inē isē gbēejisia kaa yòkò ku ye andunya titṣi Ilaaṣ.

⁴ Amma Nikodemu í bēe í ni, inē iyi í la tã, beirei aa ce a búu má. Á nyi inoi iyee a bei a buu isē gbēejisia máí?

⁵ Ñoi Jesu í jēaa í ni, ntò ntò, bii kù je inyi do Hundei Ilaaṣi í bi inē gò, lafēe kaa yòkò ku lo andunya titṣi Ilaaṣ.

⁶ Amane amaneí í ya bí, Hundei Ilaaṣ mò hundei í ya bí.

⁷ Ñ sṣe ñ ni, í gbe a bí inē isē gbēejisia. Amma maà jò ideu ku muè bití.

⁸ Fufu í ya maa cei do bii í bi, nò í ya maa gbo íbae, mà irei. Amma í kaa mà hai bii wa naa hee má je bii wa bò. Bēbe moi í ye do inē iyi Hundei Ilaaṣ í bí fei.

⁹ Ñoi Nikodemu í bēe í ni, beirei á ce ku ce.

¹⁰ Ñoi Jesu í jēaa í ni, awòí ì waa kò inēi Izireli ña sí cio nò í kù mà yaasei ideu bē?

¹¹ Ntò ntò ñ wa n sṣe, ide iyi à màí à waa fò, nò à waa je sēdai mii iyi à ye. Amma do ñju fei, í ci ya jesi sēda nwa ña.

¹² Ñ wa n sṣ ñe ide iyi wa ce sí andunya nò í kù dasi naane ña. To, bii bēbeí, nò beirei aa ce í dasi naane ña bii n sṣ ñe mii ña iyi wa ce lelei Aṣ.

¹³ Inē gò kù wēe iyi í bò lelei Aṣ bii kù je amu Amai Amane, amu iyi ñ kita wa hai lelei Aṣ.

¹⁴ Si bei Moizi í kaa ñjo sí jli í wuu lele sí gbaau, bēbe moi amu Amai Amane kù ne bei á ce iyi a kù wu aram lele,

¹⁵ ku ba inē iyi í dasim naane fei ku ba kuwēe hai tã.

¹⁶ Ilaaṣ í bi inēi andunya ña jiida jiida hee í na ña Ama akāe ku ba inē iyi í dasie naane fei ku maà ce nfe, amma kù ne kuwēe iyi ci ya tã.

¹⁷ Ilaaṣ kù be Amae wa sí andunya ku ba ku yeò taalei inēi andunya ña, amma í bō wai ku ba inēi andunya ña a ba faaba na saabue.

¹⁸ Inē iyi í dasie naane, Ilaaṣ kaa ye taalee, amma inē iyi kù dasie naane í ye taalei lafēe tã, sí na iyi í jò kù dasi ama akāe naane.

¹⁹ Í ye taalei inē dimi bēbe ñai sí na iyi í jò inya kumá í naa sí andunya, amma inē ña à bi ilu kuku í re inya kumáú. Á bi ilu kukuú sí na iyi í jò kuce ñja kù sía.

²⁰ Ntò ntò, inē iyi wa ce laalo fei í ya cé inya kumáí. Ci ya naa sí inya kumáú ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbāa.

²¹ Amma inē iyi wa too kpāai ntò í ya ce icee ñai do idāobii Ilaaṣ. Na ñoi í jò á naa sí inya kumá ku ba a ye mii iyi ñju wa ce tí idāobii Ilaaṣi.

Jesu do Zāa

²² Si anyii ñju, Jesu do mōcōe ña à bò ilei Zudee. Aṅaò ña à ce bē ajo minji, nò Jesu í dasi inē ña inyi.

²³ Zāa mō wa dasi inē ña inyi ilui Enōò, kòkoi Salimu, domi inyi í kpò bē. Inē ña à wasi ku koo síe nò wa dasi ña inyi.

²⁴ Waati bēbe a kù dasi Zāa piisṣò titã.

²⁵ Ñoi mōcòí Zāa ña do Zuifu gò à waa ce kakṣò sí buki iyi amane á ce ku bei ku má.

²⁶ Ñoi à bò bi Zāa à ni, Mēetu, ajoye í je sēdai mōkò iyi ñjèò í wa icei idoi Zuudēu, mà irei. Wee nsei ñju mō wa dasi inē ña inyi, nò inē fei wa bò bi tēe. Kù jee sí ide kama?

²⁷ Ñoi Zāa í sṣ ña í ni, inē gò kaa yòkò ku ba nggò bii kù je Ilaaṣi í muaa.

²⁸ Ñje taka ñje ì je sēdam iyi ñ ni nò kù je inē iyi Ilaaṣ í cica, amma à bēm wai ku ba n cuaa wa.

²⁹ Inē iyi í ne abo titṣ ñju í je mōkò titṣ, mà irei. Amma kpaaṣii mōkò titṣu, inē ñju á leekí ku maa gbo. Ñju mō í ya ne inò didṣ ntò ntò waati iyi í gbo imui mōkò titṣu. Na ñoi í jò nsei amu takam ñ ne inò didṣ nla nla.

³⁰ Kù ne bei á ce iyi bērei Jesu kù kṣosi, nò tom kù ne bei á ce iyi kù kaye.

Ine iyi wa naa hai lelei Aṣ

³¹ Nò Zāa í ni má, inē iyi í naa hai lele ñju í re inē fei. Inē iyi í je tí andunya, inēi andunyai, ideí andunyai í ya maa fò. Inē iyi í naa hai lele ñju í re inē fei.

³² Wa je sēdai mii iyi í ye do iyi í gbo. Amma inē kama kù waa jesi sēdae.

³³ Inē iyi í jesi sēdae, í jesi iyi Ilaaṣ í je ilu ntò.

³⁴ Inē iyi Ilaaṣ í bē wa ideí Ilaaṣi wa fò, domi Ilaaṣ í muaa Hundee do inò akā.

³⁵ Ilaaṣ Baaba í bi Amae nò í daa mii fei sí awò.

³⁶ Inē iyi í dasi amau naane fei í ne kuwēe hai tã. Inē mō iyi í kò ku dasie naane kaa ba kuwēe, amma idāokṣi Ilaaṣ í wa sí irii lafēe.

4

Jesu do inaaboi Samari go

¹⁻³ Farisi ña à gbo iyi Jesu wa ba mōcò ña wa dasi ña inyi wa re Zāa. Amma kù je Jesu takaeí wa dasi inē ña inyi, mōcōe ñai à waa coo. Ajo ñju gò Jesu í gbo iyi à waa fò bēbe, ñoi í ne hai Zudee bē wa bò ilei Galile.

⁴ Wee ku bei ku to bē tilasii ku too do ilei Samari.

⁵ Ñoi í to sí ilui Samari go iyi à ya kpe Sikaa, kòkoi iko iyi Zakabu í mua Zozefu amaēu.

⁶ Bei lōgòí Zakabuu í wa. Jesu í to bei zakai dasá. Ñoi í koo í buba sí ifli lōgou sí na iyi í jò í gbējì do isēne.

⁷ Ñoi inaaboi Samari gò í naa inyi ku kpā. Ñoi Jesu í ni, muum inyi n mō.

⁸ Wee mōcōe ña à bò inò ilu ije ku ra wa.

⁹ Ñoi abou í sṣ Jesu í ni, awò Zuifu, beirei í ce í waa tōm inyi ku mō, amu inaaboi

Samari. Abou í ni bæbeɪ si na iyi í jò Zuifu ña do inei Samari ña a ci ya ce nje fə.

10 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, bii í mã amuai Ilaaḥ wo, nɔ bii í mã ine iyi wa tɔɔe inyi ku mɔ, aa tɔɔm nii wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.

11 Nɔi abou í sɔɔ í ni, məkəyi, í kù nɛ gooka. Wee lagəu í jì isa. Beirei aa ce í ba inyii kuwɛɛu.

12 Zakəbu, bala nwai í tu nwa lagəu ihɛ. Nɔ nɔu do amae ña do mɛɛmuɛ ña fei ihɛl à ya mɔ. Mã awɔ í waa tanaa í re Zakəbu bala nwaui.

13 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, ine iyi í ya mɔ inyii lagəu ihɛ fei, agbe á kpaa má.

14 Amma ine iyi an mua inyi ku mɔ, agbe kaa kpa lafɛɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛɛ á mã sɔi beí inyii isɔ nɔ á na ine kuwɛɛ hai tá.

15 Nɔi abou í ni, məkəyi, n̄ bí í muum dimii inyiu be ku ba agbe ku mã kɔam má nɔ n mã n naa inyi ku kpā ihɛ má.

16 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, koo kpe məkəɛ wa í naa wa ihɛ ña.

17 Nɔi abou í jɛa Jesu í ni, n kù nɛ məkə. Nɔi Jesu mɔ í ni, ntɔi í fɔ iyi í ni í kù nɛ məkə,

18 domi məkə miui í tako í nɛ. Nɔ weɛ məkə iyi í nɛ si nseí kù jɛ məkəɛ. Ine nɔu ntɔi í fɔ.

19 Nɔi abou í ni, məkəyi, n̄ yɛ iyi awɔu wallii.

20 To, awa inei Samari ña, bala nwa ña si geeteu ihɔi à ya gule a tɔo Ilaaḥ wo, amma inɛ Zuifu ña, í ni í gbe Zeruzalemui ine ku ya gule ku tɔɔɛ.

21 Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, abooyi, dasi idem iyi an sɔɛ naane. Awaati wa naa iyi a kaa gule a tɔo Ilaaḥ Baaba si antai geeteu ihɔ hee má jɛ Zeruzalemui.

22 Inɛ inei Samari ña, í waa gulea Ilaaḥ, amma í kù mãa ña. Awa Zuifu ña à mãà à beí à waa guleaḥ, domi ideí faaba wa naai hai bí Zuifu ña.

23 Amma awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa tã mɔm de, iyi Hundeí Ilaaḥ á jò ine ña a maa gule a tɔo Ilaaḥ Baaba do ntɔ. Woo guleaa do yaase bæbeɪ ñai í bi. Ine be ñai à jɛ woo guleaa Ilaaḥ ntɔ ntɔ.

24 Ilaaḥi í jɛ Hunde, nɔ kù nɛ beí aa ce iyi a kù guleaa si Hunde do si ntɔ.

25 Nɔi abou í sɔɔ í ni, n̄ mã ine iyi Ilaaḥ í cica á na ku naa. Bii í naa nɔu í sisi nwa fei ndɛɛ.

26 Nɔi Jesu í ni, amui ihɛ, amu iyi n̄ wa n bæɛ ide ku fɔ.

27 Waati bæbeɪ mɔcɔɛ Jesu ñau à to wa. Nɔi ideu í mu ña bití ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba inaabo ide ku fɔ. Do nɔu fei, kama ña gɔ kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee Jesu a kù ni, mii í ce í waa ba abou ide ku fɔ.

28 Nɔi abou í jile bɔɔdoɛ be í nyi inɔ ilu í koo í sɔ ine ña í ni,

29 í naa í koo í cɔ ine gɔ iyi í sɔm mii iyi n̄ tako n̄ ce fei. Mã ine iyi Ilaaḥ í cicaui mbe ya.

30 Nɔ ine ña à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ bí Jesu.

31 Waati bæbeɪ mɔcɔɛ ña à wasi ku mantɛɛ à waa ni, Mɛɛtu, jɛ titã.

32 Amma í sɔ ña í ni, n̄ nɛ dimii ije gɔ iyi í kù mã ña.

33 Nɔi mɔcɔ ñau à bee nje à waa ni, mã ine gɔ í naa ije wai de.

34 Na Jesu í sɔ ña í ni, ijɛm nɔu í jɛ n ce idɔɔbii ine iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í dasim.

35 Inɛ í waa ni í gbe cukpa mɛɛ a beí a da iya. Amma amu n̄ wa n sɔ ñɛ, í cɔ iko ñau, mii ku gbɛ ñau fei í jla í to ku da.

36 Ine iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tá, nɔ amaaɛ iyi wa tɔtɔu ti kuwɛɛ hai tá. Si bæbeɪ woo gbɛ do woo da à nɛ inɔ didɔ aɔ.

37 Á ya kpa mɔnda gɔ a ni, ine gɔ wa gbɛ nɔ ine mmu gɔ wa da. Mɔndaui ntɔi wa fɔ.

38 N̄ be ñei í koo í da si iko bii í kù logoo ña. Ine gɔ ñai à ce icɛ be, weɛ nseí inɛ í naa í waa da mii iyi à gbɛu ña.

39 Inei Samari nkɔpɔi í dasi Jesu naane si inɔ iluu be si na iyi í jò abou í tako í sɔ ña í ni Jesu í sɔ nɔu mii iyi nɔu í ce wo fei.

40 Na nɔu, inei Samari ñau à koo à ba Jesu à tɔɔɛ suuru ku gbe bí ti aɔa. Nɔ í ce be aɔ minji.

41 Ine nkɔpɔi í dasi naane má waati iyi à gbɔ ideí Jesu,

42 ñɔi à sɔ abou à ni, kù jɛ na ide iyi í fɔu nɔu akáí í jò à dasi Jesu naane má, amma si na iyi í jò awa taka nwa à gbɔ ideí nɔ à mã iyi do ntɔ nɔu í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jò amai akawe nla gɔ í ba iri

43 Iyi Jesu í ce aɔ minji be ñɔi í nɛ í bɔ ikpa ileí Galilee,

44 domi nɔu takae í fɔ wo í ni, walli ci ya nɛ bæɛɛɛ si iluɛ.

45 Iyi í to Galilee ñei ine ñau à gbaa do inɔ didɔ. Tako wo à bɔ jingau Zeruzalemui nɔ à yɛ mii iyi í ce be fei. Na ñɔi í jò à gbaa do inɔ didɔ.

46 Nɔ í nyi í bɔ Kana si ileí Galilee má, tengi bii í tako í jò inyí í kpaasi vɛɛu. Wee akaweí ilaalu gɔ í wa Kaperanumu, amae kù waa nɛ baani.

47 Nɔi í gbɔ iyi Jesu í nɛ hai ileí Zudeɛ í naa ileí Galilee. Nɔi í dede hai Kaperanumu í bɔ bí tɛɛ í koo í tɔɔɛ suuru ku na ku faaba amai nɔu iyi wa bí ku ku.

48 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ í ci ya dasi naane aɔ kama ña bii kù jɛ í yɛ nyinda do maamaake gɔ ña sisi.

49 Nɔi akaweú í ni, məkəyi, n̄ wa n tɔɔɛ suuru í naa wa bí tom hee amau ku maa ku.

50 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, koo í nɛ, amae á wɛɛ. Nɔ inɛu í dasi ideí Jesuu naane nɔ í nɛ.

51 Iyi í dasi kpāai ideɛ wa nɛ ñɔi í ko woo ce icɛɛ ña à waa naa. Nɔi à sɔɔ à ni, amae í ba iri.

52 Nɔi í bee ña si waati yoomai í ba iri. Nɔi à ni, ana isɔ akáí bɔɔu í nya.

53 Njoi baai amau í ye gígi iyi waatiu bei Jesu í s3o ideu dee dee í ni, amae á wee. N3 nju do inei kpas3e 3a fei á dasi Jesu naane.

54 Is3 gbeejisiai ih3 bebei iyi Jesu í dede hai ilei Zudee í naa ilei Galilee n3 si kuna3eu fei í ce maamaakei. Iyi ih3 í je maamaake minjisia.

5

Jesu í j3 weege go í ba iri

1 Si anyie 3oi jingau go í to wa. Jingauí Zuifu 3ai. N3 Jesu í b3 Zeruzalemu.

2 Wee Zeruzalemu be, bi ku l3d in3 iluu í kp3. Ande ak3i á ya kpe Andei angud3 3a. K3k3oi andeu bei fatama nla go í wa. N3 á ma si ile iyi í ne ande miu. Do feei Eb3e Betizadai á ya kpoo.

3 Si andei ile 3auí b33 nkp3 í ya na ku maa s3, fe3ju 3a do woo sukute do weege 3a. [Bei á ya s3 a maa degbe kuyayai inyi,

4 domi aj3 go 3a amalekai Ilaa3 í ya kita wa ku l3 si fatamau n3 ku f3 inyi. Bii inyi í f3 b33 iyi í tako í dasi be dimii b33 iyi í ne fei í ya ba irii.]

5 Wee ine go í wa be, b33u ad3 kuntaa do m3ejoi í ce si3.

6 Iyi Jesu í y33 wa s3 be í bei í mà iyi í kpe be 3oi í be3e í ni, í bi í ba iri?

7 N3i b33u í jeaa í ni, m3k3oyi, n k3 ne ine iyi á dasim si inyi waati iyi í f3. Hee n maa n kookaai n maa n dasi inyi, ine go í ya takom nii.

8 N3i Jesu í s33 í ni, dede í ka s33e, í ne3.

9 N3i gbak3 in3eu í ba iri n3 í ka s33e í dasi kp3a wa ne.

Wee aj3i kusimii.

10 N3i ine ngboi Zuifu 3au á s3 ine iyi í ba iriu á ni, aj3i kusimii nnyi. Wooda nwa í ganji í so s33e.

11 N3i í s3 3a í ni, ine iyi í j3 n ba irii í ni n so s33em n ne.

12 N3i á be3e á ni, yooi í s3e í ni í so s33e í ne.

13 Amma ine iyi í ba iriu k3 mà laf3e si na iyi í j3 zamaa í wa be n3 Jesu í dasi in3a.

14 Iyi í ce s3a 3oi Jesu í y33 bantumai kpas3e Ilaa3 n3 í s33 í ni, wee í ba iri bebei. To, ma3 ce dulum má ku ba laal3 iyi í re be3e ku ma3 ba3 má.

15 N3i in3eu í nyi bi ine ngbo 3au í s3 3a í ni Jesu í j3 n3u í ba iri.

16 N3i í j3 ine 3au á waa kp3 Jesu iju si na iyi í j3 í ce dimii mii n3u be si aj3i kusimii.

17 Amma Jesu í s3 3a í ni, Baam í ya maa ce icei waati k3ma fei, be3e m3i amu takam n3 wa n ce.

18 Na irii ideu bei Zuifu 3a á teese á waa de Jesu ku kpa, k3 je si na iyi í j3 í j3 in3eu í ba iri si aj3i kusimii n3u ak3, amma si na iyi í j3 wa w3 ara3e do Ilaa3 má, wa ni Ilaa3i í je baai n3u.

Yiikoi Amaí Ilaa3

19 N3i Jesu í s3 3a í ni, nt3 nt3 n3 wa n s3 3ei, amu Ama, n kaa n y3k3 n ce ng33o do aram bii k3 je mii iyi n3 ye Baam wa ce. Mii iyi Baaba wa ce fei, n3ui amu m3 Ama n3 wa n ce.

20 Baaba í bi amu Amae n3 í nyisim mii iyi n3u takae wa ce fei. Á nyisim ice iyi í re be ih3 má m3m ku ba in3e fei í biti 3a.

21 Nt3 nt3, si bei Ilaa3 Baaba í ya j1 iku 3a n3 ku ce 3a ilu hunde, be3e m3i amu Amae an mua ine 3a iyi n3 bi kuwee.

22 Ilaa3 Baaba takae ci ya kiiti ine go, amma í so kiitii fei í daa amu Amae si aw3,

23 ku ba ine fei ku saalu amu Amau si bei á waa saalu Ilaa3 Baaba. Ine iyi k3 saalu amu Amau, Baaba iyi í bem wai k3 saalu.

24 Nt3 nt3 n3 wa n s3 3ei, ine iyi wa gb3 idem n3 í dasi ine iyi í bem wa naane, laf3e í ne kuwee hai t3. Kaa naa bi ku ce kiiti má, amma í kua iku í lasi kuwee.

25 Nt3 nt3, awaati wa naa n3 wee í to wa t3, iyi iku 3a aa gb3 imui amu Amaí Ilaa3 n3 si in3 n3a ine 3a iyi á gb3 imum fei aa ne kuwee *

26 Si bei Baaba takae í je irii kuwee, be3e m3i í j3 amu Amae n3 je.

27 N3 í muum kp3a n3 kiiti3 ine 3a, si na iyi í j3 n3 je Amaí Amane.

28 Na n3u, í ma3 biti 3a, domi waati wa naa iyi iku 3a fei aa gb3 imum,

29 na aa fita wa hai si bale. Ine 3a iyi á ce jiidae aa j1 si kuwee hai t3. Ine 3a m3 iyi á ce laal3 aa j1 n3 a kiiti 3a.

Mii 3a iyi wa nyisi iyi Jesu í ne yiiko

30 Jesu í ni, n kaa n y3k3 n ce ng33o do aram. Si bei Ilaa3 í s3m si be3eai an ce3 kiitii, n3 kiitim í je dee dee domi n3 k3 wa n de ida3bim ku ce, bii k3 je ida3bii ine iyi í bem wa.

31 Bii amu takam nii n3 wa n jea aram seeda wo, seedam k3 je nt3.

32 Amma ine go í wee iyi wa jea ine 3a seedam n3 n3 mà iyi seeda iyi wa je 3a na irim n3u nt3i. Laf3e í je Z3a woo dasi inyi.

33 In3e í be sie ine 3a, n3 ide iyi í f3 si g3m3m n3u nt3i.

34 K3 je n3 wa n de amane ku jeem seeda, amu de n3 wa n f3 be3eai ku ba í ba faaba 3a.

35 Z3au be í yei bei fitila iyi á má ku má inya. N3 waati keeke go í jesi í we33 in3 did3 si inya kum3eu 3a.

36 Amma seeda go í wee iyi í la í re ti Z3a. Seedaui í je ice iyi n3 wa n ce. A3 Baabai í daam si aw3, n3u m3i wa jea ine 3a seedam n3 wa nyisi iyi Ilaa3 Baabai í bem wa.

37 Ilaa3 Baaba takae í wa jea ine 3a seedam. Amma in3e í k3 gb3 ide ku f3e baa aj3 ak3 3a hee má je í y33 do iju 3a.

38 Idee k3 ba bi ku buba si 3e, domi í k3 dasi amu iyi í be wau naane 3a.

* 5:25 iku 3a K3 je ine 3a iyi á ku nt3 nt3 3ai wa f3a. Amma ine 3a iyi dulum du 3a í j3 á je bei iku 3ai wa f3a.

39 Ine í ya maa cio kukoi idei Ilaaḥ si na iyi í jò í waa tamaa aa ba sie kuwée hai tā ḡa. Nò wee kuko ḡau be fei wa jea ine ḡa seḗdam.

40 Amma do nḡu fei í kò ku naa bi tom ku ba í ba kuwée ḡa.

41 N kù wa n de saabu bi amane ḡa.

42 Amma ñ mà ḡe. Ñ mà iyi í kù ne kubii Ilaaḥ si idò nḡe ḡa.

43 Do irii Baam nii ñ naa, nò í kù gḡam ḡa. Amma bii ine gò nḡe í naa do irii arai nḡu takae, lafḗi aa gba ḡa.

44 Bii beḗbei beirei aa ce í dasim naane ḡa, inḡe iyi í ya maa de saabui nḡe ḡa inḡe duusò nò í kù waa de saabu iyi wa naa hai bi Ilaaḥ ḡa, nḡu iyi kù ne saa.

45 I maà tamaa mà amui an ye taale nḡe bi Ilaaḥ Baaba. Moizi, nḡu iyi í waa naane ḡau, nḡui á ye taale nḡe.

46 Bii í dasi Moizi naane ntò ntò ḡa wo, aa dasi amu mò naane ḡa, domi idem nii Moizi í kò.

47 Amma í kù dasi ideḗ naane ḡa. To, beirei aa ce í dasi idem naane ḡa.

6

Jesu í wò amane dubu miu (5.000)

(Cò Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

1-4 Si anyii nḡu, jingau Zuifu ḡa iyi á ya kpe lku ku kuaú í maai wa. Waati beḗbei Jesu í kua icei tenkui Galilee. Tenkuui á ya nyi a kpe Tiberia má. Nò zamaa nkpò wa tooḗ, domi á ye maamaake ḡa iyi í ya maa ce ku maa faabaò bḥò ḡa. Nò Jesu í gũ geete gò í buba do mḥoe ḡa aḡo.

5 Iyi í cò ilu nò í ye zamaa nla gòí wa naa bi tee. Nò í bee Filipu í ni, iwoi aa ka ba iḡe iyi aa ka ra ine ḡau ihḗ a je.

6 Í fò beḗbei ku còò laakai Filipu domi í mà bei nḡu á ce tā.

7 Nò Filipu í jeaa í ni, baa fiaí icei aḡo cḥò minji kaa to ka ra nḡa iḡe, iyi aḡa fei aa ba keke kekee.

8 Nò ine akai mḥoe ḡau iyi á ya kpe Anderee, ifoi Simḥo Piee í ni,

9 ama awaasú gò í wa ihḗ í ne pḗe ara miu do cḗe keeke minji. Amma nḡu be kaa cea zamaa nlu ihḗ nkāma.

10 Nò Jesu í ni, í jò aḡa fei a buba. Wee inyau í ne faḥò nkpò nkpò. Nò aḡa fei á buba. Si inò nḡa kukpòí inemḥò ḡau í to dubu miu (5.000).

11 Nò Jesu í so pḗe ḡau í saabu Ilaaḥ, ḡoi í jò á kpḗa ine ḡa iyi á waa bubau. Beḗbe mḥoi í ce do cḗe ḡau. Nò á je bei á bi.

12 Iyi aḡa fei á je á yo, ḡoi Jesu í sḥ mḥoe ḡa í ni, í kò iḡe iyi í gbeu ḡa ku ba gḡḡo ku maà ce nfe.

13 Nò á kò iḡe iyi í gbeu. Si pḗe ara miu iyi Jesu í gba í bububu í kpḗa ine ḡa á jeu, kḥò maateejii í gbe.

14 Iyi ine ḡau á ye maamaake iyi Jesu í ceu ḡoi á ni, do ntò, nḡui í je walii iyi á na ku naa si andunyau.

15 Nòí ine ḡau á waa bi a muu do gbugbā a coo ilaalu. Amma si bei Jesu í mà si ḡa ḡoi í nya arae nḡu aká í nyi iri kutau ma.

Jesu wa ne si antai tenku

(Cò Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

16 Iyi ale í le ḡoi mḥoei Jesu ḡau á bò itii tenkuu.

17 Nòí á lò akoi inyi ku ba a kua a bò Kaperanumu. Nò á dasi kpāa á waa ne. Nòí idú í dū nò wee Jesu kù to si ḡa.

18 Nòí fufu nla gò wa ce nò inyi u wa yaya.

19 Iyi á ne zakai kilo mḗefa ḡoi á hḥnne Jesu wa ne si antai inyi u wa naa bi tu ḡa, ḡoi zigi nḡa í da.

20 Amma Jesu í sḥ ḡa í ni, amui, í maà jò nḡo ku mu ḡe.

21 Nòí á waa bi nḡu mò ku lò inò akoi inyi u amma wee gbakā á to bii á waa bəu.

Zamaau wa de Jesu

22 Iju kumáe ine ḡa iyi á wa icei tenkuu be, á ye gigi iyi akò akai í wa be wo. Á nò á mà iyi Jesu kù lò akoi inyi u do mḥoe ḡa aḡo, aḡa duusò nḡai á ne.

23 Waati beḗbe, akoi inyi gò ḡa mò á naa hai Tiberia nò á to inyau. Tengi bei Lafḗe Jesu í tako í saabu Ilaaḥ í bei í na ḡa pḗe á jeu.

24 Iyi zamaau í ye Jesu do mḥoe ḡa kāma nḡa kù wa be, ḡoi aḡa mò á lò akoi inyi ḡau á bò ku dede ḡa ikpa Kaperanumu.

Jesui í je iḡe kuwée

25 Nòí ine ḡau á kua icei tenkuu do ikpa ihḥ á koo á ba Jesu be nò á ni, Meetu, waati yoomai í to wa ihḗ.

26 Nòí Jesu í je nḡa í ni, ntò ntò, í waa dedem ḡai si na iyi í jò í ba pḗe í je í yo ḡa, kù je na iyi í jò í ye ñ ce maamaake gò ḡa.

27 I maà ti í ce icei iḡe iyi í ya sāmī nḡu akā, amma í ce icei iḡe iyi á jò í ba kuwée hai tā ḡa. Nò iḡe nḡu amu Amaí Amanai an mu nḡe, domi amui Ilaaḥ Baaba í na yiikoe nò í jò ine ḡa á waa yḥo.

28 Nòí á beee á ni, mii aa ka ce ka ceò ice iyi Ilaaḥ í bi.

29 Nòí Jesu í je nḡa í ni, ice iyi Ilaaḥ í bi si nḡe í je í dasi amu woo beḗ naane ḡa.

30 Nòí á beee á ni, maamaake yoomai aa ce ka yḥo ku ba ka dasie naane. Mà ice yoomai aa ce.

31 Nò á ni má, bala nwa ḡa á je iḡe gò iyi á ya kpe mana si gbaa. Á kḥò á ni í na ḡa iḡe wa hai lelei Aḥ.

32 Nòí Jesu í je nḡa í ni, ntò ntò ñ wa n sḥ nḡe, kù je Moizii í mu nḡe iḡe u wa hai lele, amma Baam nii í mu nḡe iḡe iyi í je ntḥu wa hai lele.

33 Nò iḡe iyi Ilaaḥ í ya mua ine, nḡui í je ine iyi í kita wa hai lele iyi á jò amane ku ba kuwée hai tā.

34 Njoi à sɔ̀ à ni, məkɔ̀yɪ, mu nwa dimii ijeu be do ajo fei.

35 Njoi Jesu í sɔ̀ ɲa í ni, amui ñ je ijei kuwɛɛ. Ine iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛɛ má pai, nɔ̀ ine iyi í dasim naane, agbɛ kaa kpa má pai.

36 Ñ tako ñ sɔ̀ ɲe wo ñ ni, ì waa yem ɲa, amma í kù dasi naane ɲa.

37 Ine ɲa iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom, nɔ̀ ine iyi í naa bi tom baa bii beirei n kaa n nyɔ̀ angule.

38 Ñ kita wai hai lelei Aɔ̀ n na n ceɔ̀ idɔ̀ɔ̀bii ine iyi í bɛm wa, kù je idɔ̀ɔ̀bii amu takam.

39 Idɔ̀ɔ̀bii ine iyi í bɛm wa wee. Ine ɲa iyi í nam, n maà ñ jò baa ine aká ɲɲa ku ce nfe amma n jl ɲɲa fei hai si bale si ajoyi ankãanyu.

40 Idɔ̀ɔ̀bii Baam nii í je ine iyi í ye amu Ama nɔ̀ í dasim naane fei ku ne kuwɛɛ hai tã, an nɔ̀ n jl lafɛɛ hai si bale si ajoyi ankãanyu.

41 Njoi Zuifu ɲau à waa gbagba sie na iyi í jò í ni ɲɲu í je ije iyi í kita wa hai lelei Aɔ̀.

42 Njoi à ni, í jò Jesu amai Zozeɔ̀fu mbe mee. À mà iyeɔ̀ baac. Beirei í ce í ni ɲɲu í naai hai lele.

43 Njoi Jesu í sɔ̀ ɲa í ni, í maà ti í maà gbagba na irim beɛbe ɲa.

44 Ine go kaa yɔ̀kɔ̀ ku naa bi tom bii kù je Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛɛ wa. Nɔ̀ ine ɲɲui an jò ku jl hai si bale si ajoyi ankãanyu.

45 Ine akáí walli ɲau í kɔ̀ í ni, Ilaaɔ̀ takaei á na ku kɔ̀ ine fei si cio. Nɔ̀ beɛbe ine iyi í gbɔ̀ ideí Baaba fei nɔ̀ í jirima cioe lafɛɛ á naa bi tom.

46 Ine kãma kù ye Ilaaɔ̀ Baaba do iju, í gbe amu iyi í naa hai bi tɛɛu.

47 Ntɔ̀ ntɔ̀, ine iyi í dasim naane fei í ne kuwɛɛ hai tã.

48 Amui ñ je ijei kuwɛɛ.

49 Bala ɲɲe ɲa à je mana si gbaa amma kù ganji a ku.

50 Amma amu ije gɔ̀ ñ wa n fãa iyi í naa hai lele, iyi bii amanɛ í je kaa ku.

51 Amui ñ je ijei kuwɛɛ. Hai lelei ñ kita wa. Nɔ̀ ine iyi í ba ijeu í je fei í ne kuwɛɛ hai tã. Ijeui í je aram. An náai ku ba ine ɲa a maa wɛɛɔ̀.

52 Iyi Jesu í fɔ̀ beɛbe ɲoi Zuifu ɲa à ce si kakɔ̀ jjiida à waa ni, beirei ɲɲu á ce ku na wa injai arae ka ɲɔ̀.

53 Njoi Jesu í sɔ̀ ɲa má í ni, ntɔ̀ ntɔ̀ ñ wa n sɔ̀ ɲei, bii í kù ɲɔ̀ injai arai amu Amai Amanɛ walakɔ̀ í kù mɔ̀ njem í kù ne kuwɛɛ ɲa.

54 Ine iyi í ɲɔ̀ injai aram nɔ̀ í mɔ̀ njem í ne kuwɛɛ hai tã, nɔ̀ an jtu hai si bale si ajoyi ankãanyu,

55 domi injai aram nii í je ije alala nɔ̀ njem mɔ̀ í je inyi alala.

56 Ine iyi í ɲɔ̀ injai aram nɔ̀ í mɔ̀ njem awaɔ̀ aa ka ne anu aká ka maa wɛɛɔ̀.

57 Baabai í bɛm wa. ɲɲui í ne kuwɛɛ nɔ̀ na iriei amu mɔ̀ ñ weɛ. Beɛbe mɔ̀ ine iyi í ɲom, lafɛɛ í ne kuwɛɛ na irim.

58 Ije iyi í kita wa hai lelei ñ wa n fãa. Ine ɲɲu kù je bei ije iyi bala ɲɲe ɲa à je nɔ̀ kù ganji à kuu. Ine iyi wa je dimii ijeu ihɛ á maa wɛɛi hee do ajo fei.

59 Ideu bei Jesu í kɔ̀ ine ɲa si ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔ̀ɔ̀ Kaperanumu.

Idei kuwɛɛ hai tã

60 Iyi mɔ̀cɔ̀i Jesu ɲau à gbɔ̀ ideu ɲoi nkprɔ̀ ɲɲa í ni, ideu ihɛ í lele. Yooi á nɔ̀.

61 Nɔ̀ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu, ɲoi í bee ɲa í ni, ideui í je ɲɲe bi ku koosɛɛ?

62 Debei, beirei aa ni ɲa bii í ye amu Amai Amanɛ ñ wa n bɔ̀ lele ɲa bii ñ tako ñ wa wo.

63 Hundei í ya mua ine kuwɛɛ, gbugbái amanɛ kù je nkãma. Nɔ̀ ide iyi ñ sɔ̀ ɲeu wee hundei, nɔ̀ ɲɲui í je kuwɛɛ.

64 Amma si inɔ̀ ɲɲe ine go ɲa a kù dasi naane. Jesu í fɔ̀ beɛbe si na iyi í jò í mà hai sintee ine ɲa iyi a kaa dasi ɲɲu naane do ine iyi á na ku zamba ɲɲu.

65 Nɔ̀ í ni má, na iyi ihɛi í jò ñ sɔ̀ ɲe wo ñ ni ine go kù wee iyi á naa bi tom bii kù je Ilaaɔ̀ Baabai í jò lafɛɛ í naa.

66 Njoi hai waati beɛbe mɔ̀cɔ̀ nkprɔ̀e ɲau à fa ara ɲɲa do anyi a ci ya tooe má.

67 Na ɲoi í jò Jesu í bee mɔ̀cɔ̀ maateejie ɲau í ni, inje mɔ̀ ni, í kù waa ne ɲai?

68 Njoi Simɔ̀ Píeé í jeaa í ni, Lafɛɛ, bi yooi aa ka bɔ̀ má. Awaí ñ ne ideí kuwɛɛ hai tã.

69 Awa à dasi naane nɔ̀ à mà kam kam iyi awoi í je Ine Kumá iyi í naa hai bi Ilaaɔ̀.

70 Njoi Jesu í bee ɲa í ni, kù je amui ñ cica inje maateejiu ba. Do ɲɲu fei ine aká ɲɲe í je inei Seetam.

71 Waatɔ̀ ideí Zudasi amai Simɔ̀ Isikariotii wa fãa, si na iyi í jò baa do iyi í wa si inɔ̀ mɔ̀cɔ̀ maateejii ɲau fei, ɲɲui á Zambae.

7

Ifɔ̀i Jesu ɲa a kù dasie naane

1 Si anyii ɲɲu, Jesu wa dabii si ilei Galilee. Kù bi ku bɔ̀ ikpa ilei Zudee domi Zuifu ɲau à waa de ku kpa.

2 Nɔ̀ wee jingauí Zuifu ɲa iyi à ya kpe jingauí llei aɔ̀ í maai wa.

3 Njoi ifɔ̀i Jesu ɲa à sɔ̀ à ni, ne hai ihɛ í bɔ̀ Zudee ku ba mɔ̀cɔ̀e ɲa iyi à wa ikpa be a ye ice iyi ì waa ce,

4 domi bii amanɛ í bi a mà ɲɲu bantuma kaa máa ce ɲgoɔ̀ si asii. Bii í waa ce dimii ice beɛbe, í gbe í nyisi ine ɲa arae.

5 Á waa fɔ̀ beɛbe si na iyi í jò baa anja taka ɲɲa a kù dasie naane.

6 Njoi Jesu í sɔ̀ ɲa í ni, waatim kù to wa titã, amma inje waatiu fei í sía ɲɲei.

7 Inei andunya ɲa a kaa yɔ̀kɔ̀ a cé ɲe, amma à cé amu domi ñ ya n ni kookoosu ɲɲa kù sía.

8 Inje í bɔ̀ jingauu, amma amu n kù wa n koo titã, si na iyi í jò waatim kù to wa.

9 Iyi í sɔ̀ ɲa ideu í tã nɔ̀ í gbe ilei Galilee be.

Jesu í bɔ jingau

¹⁰ Iyi ifɔi Jesu ŋa à bɔ jingauu ŋɔi nɲu mɔ í dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantumaa.

¹¹ Nɔi Zuifu ŋau à wasi ku dedee si waatii jingauu à waa ni, iwoi í wa.

¹² Nɔi si zamaau ine ŋa à wasi ku fɔ idee do gundu. Ine gɔ ŋa à waa ni, ine jiidai. Nɔ ine gɔ ŋa mɔ à waa ni, iboi, wa dɛ ijui ine ŋai.

¹³ Amma kama nɲa ci ya fɔ idee do wɔɔko domi à waa ce nɔi ine ngbo ŋau.

¹⁴ Iyi ine ŋa à je jingauu à to anini ŋɔi Jesu í koo í lɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ be wa ko ine ŋa si cio.

¹⁵ Nɔi Zuifu ŋau à biti nɔ à wasi ku ni, beirei ine iyi kù bɔ cio í ce í mà kukoi ideí Ilaaɔ be ihɛ.

¹⁶ Nɔi Jesu í je nɲa í ni, ciom kù je hai si idom nii wa fita wa. Hai bi Ilaaɔi wa naa, nɲu iyi í bɛm wa.

¹⁷ Ine iyi í bi nɲu ku ce idɔɔbii Ilaaɔ, lafɛɛ á mà bii ciom hai bi Ilaaɔi wa naa, walako bii í je ti amu takam nii.

¹⁸ Ine iyi wa fɔ ide do yiikoi irii araɛ beɛrei nɲu takaei wa de. Amma ine iyi wa de beɛrei ine iyi í bɔɔ wa, lafɛɛ ntɔi í ya fɔ, ibo kama ci ya wa sie.

¹⁹ Moizii í na ŋe wooda, mà irei. Amma do nɲu fei, kama nɲe kù waa jirima woodau. To, na mii í ce í waa de ku kɔam ŋa.

²⁰ Nɔi zamaau í jɛaa í ni, í ne inei inɔɔkoi ba. Yooi wa de ku kɔaɛ.

²¹ Jesu í je nɲa í ni, maamaake akai n ce si aɔi kusɔmi nɔ iɲe fei í biti.

²² Amma í lasabu ŋa. Moizii í na ŋe woodai bango ku dasi. Nɲui í jɔ baa bii í je aɔi kusɔmii í ya maa dasi ama nɲe ŋa bango ŋa. Nɔ mɔm ideí bango ku dasiu kù je hai bi Moizii wa naa, hai bi bala nɲe ŋai.

²³ Debei, bii í waa dasi ama nɲe ŋa bango si aɔi kusɔmiu ku ba í maà beje woodai Moizi ŋa, na mii í ce í ya maa mum do idɔɔkɔ ŋa waati iyi n faaba ine gɔ mam mam si aɔi kusɔmiu.

²⁴ I maà ya kiiti ngɔgɔ si bei í waa yɔɔ do iju nɲu aká ŋa, amma í ce kiitiu dee dee ŋa.

Jesui í je ine iyi Ilaaɔ í cicau?

²⁵ Nɔi inei Zeruzalemu gɔ ŋa, iyi à gbɔ Jesu í fɔ beɛbe à waa ni, kù je ineɛu ihɛi à waa de ku kɔau ya.

²⁶ Nɔ wee wa fɔ ide si bantumaa nɔ ine gɔ kù ni ide gɔ mɛɛ. Mà ine ngbo nwa ŋa à mà bebei iyi nɲui í je ine iyi Ilaaɔ í cicau do nto de.

²⁷ Amma bii í je ine iyi Ilaaɔ í cicau wa naa ine gɔ kaa mà hai bii á naaɔ wa, nɔ wee awa à mà hai bii ineɛu ihɛ í naa.

²⁸ Si bei Jesu wa ko ŋa si cio bantumai kpasɛi Ilaaɔ be í la wa ni, í waa tamaa bei í mam ŋai, í nɔ í mà hai bii n wa n naa ŋa. Do nɲu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu ntɔi iyi iɲe í kù mà, nɲui í bɛm wa.

²⁹ Amu n màà, domi hai bi tɛɛi n wa n naa, nɲu mɔi í na í bɛm wa.

³⁰ Nɔi à waa de ku muu, amma ine gɔ kù lesie awɔ domi waatiɛ kù to wa titá.

³¹ Si zamaau ine nkɔɔ í dasie naane ŋɔi à ni, bii ine ihɛ kù je ine iyi Ilaaɔ í cicau, ine mmu iyi á na ku naa á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa ku re bei ineɛu ihɛ wa ce?

À be woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ŋa a koo a mu Jesu

³² Farisi ŋau à gbɔ bei ine ŋau à waa fɔ ideí Jesu do gundu. Na nɲu, ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do Farisi ŋa à be woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ŋa a koo a muu wa.

³³ Nɔi Jesu í sɔ ŋa í ni, waati keekei í gbe iyi an weɛ do iɲe. Si anyie an nyi bi ine iyi í bɛm wa.

³⁴ Aa na í maa dedeem ŋa amma í kaa yem ŋa, domi í kaa yɔkɔ í bɔ bii an wa ŋa.

³⁵ Nɔi Zuifu ŋau à bee nje ide à waa ni, iwoi á bɔ iyi á kaa ka yɔɔ. Mà bi ine nwa ŋa iyi à fangaa si ilei dimi mmu ŋau í bɔ ya. Á koo kɔ dimi mmu ŋau si cioi?

³⁶ Yoomai í je yaasei ide iyi í fɔu be si bei í ni aa ka de nɲu amma a kaa ka ye nɲu, domi bii nɲu á wa a kaa ka yɔkɔ ka bɔ be.

Inyii kuwɛɛ

³⁷ Aɔi ankãanyii jingau í ya ne beɛɛɛ ku re. Aɔ nɲuu, ŋɔi Jesu í dede í leeki wa fɔ ide hee lele wa ni, ine iyi agbe wa kɔa ku naa ku mɔ inyi bi tom.

³⁸ Ine iyi í dasim naane fei inyii kuwɛɛ á cã si idoi lafɛɛ. Beɛbe kukoí ideí Ilaaɔ í ni.

³⁹ Wee ideí Hundeí Ilaaɔi Jesu wa fãa. Ine iyi í dasi Jesu naane fei á ba Hundeu. Amma waati iyi wa fɔ beɛbeu Ilaaɔ kù na Hundee titá si na iyi í jɔ Jesu kù nyisi amboee waati beɛbe.

Ine ŋa à waa kpɛ nje na irii Jesu

⁴⁰ Ine gɔ ŋa si inɔi zamaau, iyi à gbɔ ideu ŋɔi à ni, ineɛu ihɛ walii nlaui nto nto.

⁴¹ Ine gɔ ŋa mɔ à ni, ine iyi Ilaaɔ í cicau. Amma ine gɔ ŋa à ni, beirei ine iyi Ilaaɔ í cicau á ce ku naa hai ilei Galilee.

⁴² Kukoi ideí Ilaaɔ kù ni ine iyi Ilaaɔ í cicau á fita wai hai si dimii Davidi? Hai Betelehemu ilui Davidi takae si á naa?

⁴³ Nɔ ine ŋau à waa kpɛ nje na irie.

⁴⁴ Ine gɔ ŋa à bi a muu, amma ine kama kù lesie awɔ.

Naane hai dasii ine ngboi Zuifu ŋa

⁴⁵ Nɔi woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ŋau à nyi bi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do Farisi ŋau. Nɔi à bee ŋa à ni, na mii í ce í kù mu Jesuu wa ŋa.

⁴⁶ Nɔi woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ŋau à je à ni, ine kama kù weɛ iyi í fɔ ide bei ineɛu be.

⁴⁷ Nɔi Farisi ŋau à bee ŋa à waa ni, to, iɲe mɔ í jɔ ineɛu í dɛ iju nɲe ŋa ya.

⁴⁸ Í gbɔ bii ine ngbo gɔ walako Farisi ŋau baa ine aká ŋa í dasie naane ŋai?

49 Amma zamaau kù mà woodai Moizi. Ilaaḍ kù ceekpe ŋa.

50 Amma si inḍi Farisi ŋau ine gō í wa be à ya kpoḥ Nikodemu. Nḡui í bō bi Jesu idūu wo. Iyi í gbō à waa fō beēbe ŋoi í bee ŋa í ni,

51 wooda nwa í yōda nwa ka ye taalei amane hai a kù gbō ideē nō a kù mà mii iyi í ce?

52 Nḡoi à beēe à ni, asee awō takae mō inei Galileei? Cō si kukoi idei Ilaaḍ s̄aa s̄aa, i kaa ye walii gō iyi í fita wa hai Galilee.]

53 Nō ine fei í ne kpasēe.

8

Inaabo iyi í ce sakara

1 Nḡoi Jesu í bō geete iyi à ya kpe Olivie.

2 Amma iju kumáe daadaako í sinda í bō bantumai kpasēi Ilaaḍ nō ine fei wa bō bi tee, nō í buba í l̄si cio ku kō ŋa si.

3 Nḡoi woo kō ine ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa à naaḍ inaabo gō wa bi tee iyi à muu si sakara ku ce. Nḡoi à leek̄e si aninií zamaau.

4 Nō à s̄s̄ Jesu à ni, M̄eetu, à mu abou ih̄eí si sakara ku ce.

5 Wee Moizi í fō si woodae í ni dimii inaabo be ih̄e ka taa kuta ka kpaá. To, awō mō, beirei í yā.

6 Á fō beēbeí ku ba a cō laakae nō a ye taalee. Amma Jesu í kōmba iri ile wa kō si ile do amaawō.

7 Nḡoi à beēe à mantee nō í dede í te í s̄s̄ ŋa í ni, ine iyi kù ce dulum si inḍi nḡe ku tako ku ta abou kuta.

8 Nō í kōmba má wa kō si ile.

9 Iyi à gbō beēbe ŋoi à fita akā akā hai ine ngbo ŋau hee ku bō si inei ankāanyi ŋau. Í gbe Jesu nḡu akā do abou si wajuē.

10 Nḡoi Jesu í dede í te má nō í beēe í ni, abooyi, iwoi à wa. Ine gō kù gbe ih̄e iyi wa ye taalee má?

11 Nḡoi abou í ni, mākōoyi, baa akā nḡa kù wa ih̄e má. Jesu í ni, amu takam mō n kaa n ye taalee. Neē, amma maà ce dulum má.]

Jesui í je inya kumái andunya

12 Si anyii nḡu, Jesu í ba ine ŋa ide ku fō má í ni, amui ñ je inya kumái andunya. Ine iyi wa toom á ne inya kumái iyi á j̄ò ine ku ba kuwee, kaa maa ne si ilu kuku.

13 Nḡoi Farisi ŋau à s̄s̄ à ni, nsei í waa j̄ea arae seēda. Seēdae kù je ntō.

14 Nḡoi Jesu í je nḡa í ni, baa bii ñ wa n j̄ea aram seēda, ide ŋa iyi ñ wa n f̄su fei ntōi, domi ñ mà hai bii ñ naa ñ nō ñ mà bii ñ wa n bō. Amma inḡe í kù mà hai bii ñ naa hee má je bii ñ wa n bō.

15 Inḡe í ya maa ce kiiti ŋai beí amane ŋa à ya ce, amu n ci ya n kiiti ine kāma.

16 Amma baa bii í je ñ wa n kiiti ine ŋa, kiitim í s̄ta domi amu akā si an kiiti ŋa, Baaba iyi í bem wa í weē do amu.

17 Á kōḥ si tiai wooda nḡe à ni seēdai amane minjii í je ntō.

18 Ñ wa n j̄ea aram seēda nō Baaba, iyi í bem wa, nḡu mō wa j̄ea ine ŋa seēdam.

19 Nḡoi à beēe à ni, iwoi Baaeu í wa. Nḡoi Jesu í je nḡa í ni, í kù mà amu takam ŋa m̄m̄m̄ hee má je Baam. Bii í je í m̄m̄m̄ ŋa wo aa mà Baam nōu ŋa.

20 Ideu bei Jesu í fō waati iyi wa kō ine ŋa si cio bantumai kpasēi Ilaaḍ bii à ya j̄ile fiaí k̄oletui. Nō ine gō kù lesie awō si na iyi í j̄ò waatie kù to wa titā.

A kaa yōkō a bō bii Jesu wa bō

21 Nḡoi Jesu í s̄s̄ ŋa má í ni, an ne nō aa na í deēem ŋa, amma aa ku ŋai si dulum du ŋe. Í kaa yōkō í bō bii ñ wa n bō ŋa.

22 Si bei í ni bii nḡu wa bō a kaa yōkō a bō be nḡui í j̄ò Zuifu ŋau à bee nḡe à waa ni, debeí á kpa araeí?

23 Na Jesu í ni, hai ile ih̄eí inḡe í naa ŋa, amma amu hai lelei ñ naa. Inḡe inei andunya ŋai, amma amu n kù je inei andunya.

24 Na nḡoi í ce ñ ni aa ku si dulum du ŋe ŋa. Ntō ntō, bii í kù dasi naane ŋa iyi amui ñ je ine iyi Ilaaḍ í cicau aa ku si dulum du ŋe ŋai.

25 Nḡoi à beēe à ni, awōi yoo. Nḡoi Jesu í je nḡa í ni, ñ s̄s̄ ŋe tā hai sintee.

26 Ide iyi ñ ne ku fō na iri nḡe n yeḍ taale nḡe í kpo. Amma ine iyi í bem wa ilu ntōi, nō ide iyi ñ gbō hai bi tee, nḡui ñ wa n sisia ine ŋa titā.

27 Amma waati iyi Jesu wa fō beēbe a kù mà hee mà ideí Ilaaḍ Baabai wa s̄s̄ ŋa.

28 Nḡoi Jesu í ni, aḡo iyi aa so Amai Amane í kōae lele ŋa, aḡo nḡui aa mà ŋa iyi amui ñ je ine iyi Ilaaḍ í cica. Nō aḡo nḡui aa mà ŋa má iyi n kù wa n ce ngōgō do aram. Ide iyi Baaba í s̄m̄ nḡu akāi ñ wa n s̄s̄ ine mō.

29 Nḡu iyi í bem wa í weē do amu. Kù j̄òm̄ amu akā domi waati kāma fei iyi á d̄s̄a sii ñ wa n ce.

30 Iyi Jesu í fō beēbe ine nkpoi í dasie naane.

Aru ŋa do ine ŋa iyi à ne ara ŋa

31 Nḡoi Jesu í s̄s̄ Zuifu ŋa iyi à dasie naane í ni, bii í waa j̄irima idem ŋa í je mōc̄m̄ ŋai ntō ntō.

32 Aa mà ntō ŋa nō ntōu á j̄ò í ne ara nḡe.

33 Nḡoi à j̄ea à ni, awau t̄okui Aburahamu ŋai a kù nō a kù je arui ine gō aḡo kāma. Beirei í ce ñ waa s̄s̄ wa í ni aa ka ne ara nwa.

34 Nḡoi Jesu í je nḡa í ni, ntō ntō ñ wa n s̄s̄ ŋeí, ine iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í je.

35 Aru ci ya nō ku wa kpasēi laf̄e do aḡo fei, ama à bieí í ya wa be do aḡo fei.

36 Na nḡoi í ce, bii amu Amai Ilaaḍ ñ j̄ò í ne arae, aa ne araeí ntō ntō.

37 Ñ mà iyi inḡe t̄okui Aburahamu ŋai. Amma ñ waa de ku kpam ŋa si na iyi í j̄ò í ci ya j̄ò idem ku buba si idō nḡe.

38 Mii iyi ñ ye bi Baam nḡui ñ wa n s̄s̄ ŋe, beēbeí inḡe mō í waa ce mii iyi baa nḡe í s̄s̄ ŋe.

39 Njoi à jεaa à ni, Aburahamui í je baa nwa. Njoi Jesu í je nna í ni, bii í je inyeu amai Aburahamu njai ntò ntò, mii iyi Aburahamu í ce nnyi aa ya ce nja wo.

40 Amma wee nsei í ya maa de ku kparam njai, amu iyi ñ wa n s5 nje ide ntò iyi ñ gbo hai bi Ilaa5. Aburahamu kù nò kù ce dimie ajo kama.

41 Do nnyu fei, ñ wa n s5 njei, kookoosu nja iyi baa nnye í ya ce nnyi inye mò ì waa ce.

Njoi à jεaa à ni, awa a kù je seege nja. Ilaa5 nnyu akai í je baa nwa.

42 Njoi Jesu í s5 nja í ni, bii í je Ilaa5i í je baa nnye aa bim nja, domi hai bi Ilaa5i ñ fita wa ñ naa ihε. N kù naa do aram, nnyi í bεm wa.

43 Na mii í ce í ci ya gbo yaasei idem nja. I ci ya gbo yaasee njai si na iyi í jò ñ kaa yoko nja.

44 Seetam nii í je baa nnye, nò ì waa bi í ce idoobii baa nnye. Hai sinte woo kpa inei. Kù waa leeki si kpāai ntò domi ntò kù wa sie. Bii wa so ibo, í ya maa foi bei nnyu takae í ye domi ilu iboi, nò baai ilu ibo feii.

45 Amma si na iyi í jò amu ñ ya n s5 nje ntò, nnyi í jò ñ kù waa dasim naane nja.

46 Yoo njei á yoko ku ni nnyu í ye ñ ce dulum. Kù wεε. Debei, na mii í ce í ci ya dasim naane nja bii ñ wa n s5 nje ntò.

47 Inε iyi í je ti Ilaa5 nnyi í ya gbo idei Ilaa5. Si bei inye í kù je tεε nja nnyi í jò ñ ci ya gbo idee nja.

Jesu do Aburahamu

48 Njoi Zuifu nja à s5 Jesu à ni, debei awa à ne ntò si bei à ni awou inei Samarii, nò ñ ne inei inooko.

49 Njoi Jesu í je nja í ni, n kù ne inei inooko. Baam nii ñ wa n saalu, amma inje í kù waa saalum nja.

50 N kù wa n de beereí aram. Inε goi wa dede beerem, nnyi í nò í je woo kiiti.

51 Ntò ntò ñ wa n s5 njei, inε iyi wa jirima idem lafεε kaa ku pai.

52 Njoi Zuifu nja à s5 à ni, bebei à mà iyi ntò ntò ñ ne inei inooko, domi Aburahamu í ku nò walii nja mò à ku, nò awò ñ ni inε iyi wa jirima idee kaa ku pai.

53 Bala nwa Aburahamu í ku. Mà ñ tamma awò ñ la í rooi? Nò walii nja mò à ku. To, yooi awò ñ waa tamma í je.

54 Njoi Jesu í je nja í ni, bii amui ñ wa n de beereí aram, beere ngbei. Inε iyi wa de beerem nnyi í je Baam, inε iyi inye í ni í je A5 Lafεε nje.

55 Do nnyu fei, í kù mà nja, amma amu ñ mà. Bii ñ ni ñ kù mà nja, ñ je ilu iboi bei inye mò. Amma amu ñ mà nò ñ wa n jirima idee.

56 Aburahamu, bala nnye, í wεεò ino didò nla nla si bei á na ku ye kunaam. Í nò í yoo. Iyi í yoo nò inε í d5.

57 Njoi Zuifu nja à s5 à ni, í kù to adò ciitaa tità, nò beirei ñ ce ñ ye Aburahamu.

58 Njoi Jesu í ni, ntò ntò ñ wa n s5 nje, ñ wεε mòm wo hai waati iyi à kù bí Aburahamu.

59 Njoi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu í manji í fita hai kpasεi Ilaa5u í ne.

9

Jesu í jò inε go iyi à bí fεεju í ye ilu

1 Iyi Jesu wa ne njoi í ye inε go iyi à bí fεεju.

2 Nò mòcεε nja à beee à ni, Mεεtu, na mii í ce à bí inεu ihε fεεju. Na irii dulum deei de, mà na irii dulum dii iyeò baee nja.

3 Njoi Jesu í je nja í ni, kù je na iyi í jò ñ ce dulum, kù nò kù je na iyi í jò iyeò baee nja à ce dulum. Í fεεjue dei ku ba a ye yaase bei Ilaa5 wa ce ice sie.

4 Dasà kù ne bei aa ka ce iyi à kù ce icei inε iyi í bεm wa. Idù í maai wa si bii inε go kaa yoko ku ce ice.

5 Waati iyi ñ wa si andunya fei amui ñ je inya kumai andunya.

6 Iyi Jesu í fo beεbe í tā njoi í tu antò í takie do sãa í daa fεεjuu si ijue.

7 Njoi í s5ò í ni, koo wεεju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bei í je ku bε.) Njoi fεεjuu í koo í wεεju nò í baa wa ye ilu bebei.

8 Kpaasie nja do inε nja iyi à yoo í ya maa bara wo à ni, kù je moko iyi í ya bubu ku maa barau mbe ya.

9 Inε go nja à ni, nnyi. Inε go nja mò à ni, kù je nnyu, à jò njei. Njoi inεu takae í ni, amu mbe.

10 Njoi inε nja à beee à ni, beirei í ce ijue í cf.

11 Njoi í s5 nja í ni, inε iyi à ya kpe Jesuu bei í tu antò si sãa í sisaam si iju nò í s5m í ni ñ bò fatamai Siloe n koo n wεεju. Njoi iyi ñ koo ñ wεεju gbakò ñ ye ilu.

12 Nò à beee à ni, iwoi inεu í wa. Nò í ni, n kù mà.

Farisi nja à waa bee fεεju iyi í ba iriu ide

13-14 Wee í ko ajo kusimi Jesu í taki sãa do antò í jò inεu í yeò iluu. Njoi à gbà inεu à bòðe bi Farisi nja.

15 Njoi Farisi nja mò à beee bei í ce í yeò ilu. Nò í je nja í ni, Jesu í daam sãa si iju í ni ñ koo n wεεju. Iyi ñ wεεju nò ñ ye ilu.

16 Njoi Farisi nja gogo nja à ni, inε iyi í ce iceu be kù naa hai bi Ilaa5, domi kù waa jirima ajo kusimi. Amma inε go nja mò à ni, beirei ilu dulum á ce ku yoko ku ce dimii maamaakeu ihε. Nò kakò ñ lōsi anini nja.

17 Njoi à bee fεεjuu má à ni, si kuyei awò takae ni, beirei ñ yoo, awò iyi í jò ñ ye ilu. Nò í ni, walii.

18 Amma inε ngbo nja a kù dasi naane iyi inεu í je fεεju wo í bei wa yeò ilu nsei. Njoi à koo à bee iyeò baee nja

19 à ni, ama nnyei ihε? Nò ntò ntò do fεεjuu í buu be nja? Nò beirei í ce wa ye ilu nsei.

20 Njoi baee nja à ni, à mà iyi ama nwai nò do fεεjuu mòi à búu.

21 Amma a kù mà bei í ce wa ye ilu si nsei, a kù nò a kù mà inε iyi í cīaa ijue. Nnyu takae í la, í beee, à s5 nje do arae.

22 À fò bɛɛɛɛi si na iyi í jò à waa ce njoì ine ngboì Zuifu ñau. À waa ce njo ññai si na iyi í jò à ce anu aká tã à ni ine iyi í Jesi iyi Jesu í je ine iyi Ilaađ í cica a kaa je lafɛɛ ku naa ile biì à ya ce kutotɔɔ ñña má.

23 Njoi í ce à ni ññu takae í la, a beee.

24 Njoi Farisi ñau à kpe inɛɛu má à sɔɔ à ni, fò ntɔ na Ilaađ. Awa à mà iyi inɛɛu ilu dulum nii.

25 Njoi í je ñña í ni, amu de n kù mà dulum ku jei nje. N je fɛɛju wo amma nsei ñ wa n ye ilu. Andi iyi ñ mà mbe.

26 Njoi à beee à ni, beirei do beirei í ceee. Beirei í ce í cì ijue.

27 Nɔ í ni, ñ sɔ ñe tã, í kù gbɔ bei ñ fò ñai. Beirei í ce í waa bi í gbɔɔ má ña. Mà ñje mɔ í waa bi í je mɔcɔe ñai de.

28 Njoi à buu à ni, awɔi í je mɔcɔe bɛ mɛɛ. Awau mɔcɔi Moizi ñai.

29 Awa à mà iyi Ilaađ í ba Moizi ide ku fò wo, amma inɛɛu bɛ awa a kù mà hai biì í naa.

30 Njoi inɛɛu í ni, to, ide ññeu bei í bitim iyi í kù mà hai biì í naa ña. Do ññu fei, ñjei í jò ñ ye ilu.

31 Awa de à mà iyi Ilaađ ci ya gbɔ ideì ilu dulum ña, í gbe ine ña iyi à waa jirimae nɔ à waa ce idɔɔbie, ideì lafɛɛ ñai í ya gbɔ.

32 Ajɔ kãma ine go kù gbɔ biì à cì ijui ine iyi à bí do fɛɛju.

33 Bii kù je hai bi Ilaađi inɛɛu bɛ í naa kaa yɔkɔ ku ce nkãma.

34 Njoi à sɔɔ à ni, si dulum nii à bíe mam mam. Í tamaa awɔi aa kɔ nwa si cio? Njoi à ganjie ku naa ile biì à ya ce kutotɔɔ ñña ña.

Hai dasi Jesu naane ña à yei bei fɛɛju ña

35 Iyi Jesu í gbɔ à lele inɛɛu ñjoi í koo í yɔɔ í beee í ni, i dasi Amaì Amane naane?

36 Njoi inɛɛu í ni, makɔyɔi, yooi í je Amaì Amane ku ba n dasie naane.

37 Njoi Jesu í ni, amu iyi í waa yeu ihɛ mbe, amui ñ wa n baɛ ide ku fò.

38 Nɔ í ni, ñ dasie naane Lafɛɛ. Njoi í gule si wajue.

39 Njoi Jesu í ni, na irii kiitii ñ naa si andunya ku ba fɛɛju ña a ye ilu, nɔ ine ña mɔ iyi à waa ye ilu a fɛɛju.

40 Njoi Farisi go ña iyi à wa beu à gbɔ ideu ñjoi à beee à ni, awa mɔ fɛɛju ñai?

41 Njoi Jesu í sɔ ña í ni, bii í je fɛɛju ña, í kù ne taale ña. Amma si bei í ya wɛɛ si ñje í waa ye ilu ña, ññui í jò í wa si dulum hee nsei ña.

10

Mɔndai angudá ña do woo degbe

1 Jesu í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ñei, ine iyi í lɔ aroi angudá ña nɔ kù lɔ hai andɛɛ, bii í koo í gù idí í bei í lɔɔ, lafɛɛ ile bata ngbai.

2 Amma ine iyi wa lɔ hai do andei aroi angudá ñau, lafɛɛi í je woo degbe angudá ñau.

3 Woo degbe arou í ya cɛaaì, nɔ angudá ñau à ya gbɔ imue. Nɔ ku kpe angudáe ña do iri ñña aká aká ku fitaɔ ña waduude.

4 Waati iyi í fitaɔ aña fei waduude nɔ ku cua ñña a maa tooe domi à mà imue.

5 A kaa je a too ine njoo go, amma aa sa ku jl hai bi tɛɛ domi a kù mà imue.

6 Jesu í kpa ñña mɔndau bɛ amma a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í je woo degbe jiida

7 Njoi Jesu í sɔ ña má í ni, ñ wa n sɔ ñei, amui ñ je andei aroi angudá ñau.

8 Baai amu baasi ine ña iyi à cuam wa fei ile bata ngba ñai, amma angudá ñau a kù gbɔ ide ñña.

9 Amui ñ je andɛ. Ine iyi í lɔ wa do bi tom fei à ba faaba. Á lɔ, á nɔ ku fita, nɔ á ba bi ku je.

10 Ile nje ci ya naa kaa ku ce ile nɔ ku kpa nɔ ku beje. Amma amu ñ naai ku ba ine ña a ba kuwɛɛ nɔ a nɔɔ jiida jiida.

11 Amui ñ je woo degbe jiida. Woo degbe jiida í ya Jesi ññu ku kui na irii angudáe ña.

12 Amma woo ce gaanɔɔma kù je woo degbe. Si bei angudá ñau a kù je títɛɛ, bii í hɔnnɛ muusu nla wa naa á jò angudá ñauì ku sa, nɔ muusu nlaì ku mu angudá ñau nɔ iyi à gbe ñau a fangaa.

13 Á sai domi na fiaì wa ce ice, kaa ne araareì angudá ñau.

14-15 Amui ñ je woo degbe jiida. Si bei Baam í mà m nɔ amu mɔ ñ màa, bɛɛɛɛ mɔi ñ mà angudám ña nɔ aña mɔ à mà m, nɔ ñ Jesi n ku na iri ñña.

16 Nɔ ñ ne angudá go ña má iyi a kù wa si arou ihɛ. Kù ne bei an ce iyi n kù naaɔ ña wa. Aa nɔ a gbɔ imum nɔ añaɔ ti tako ñau fei a je gaa aká, woo degbe mɔ aká.

17 Baaba í bim si na iyi í jò ñ Jesi n ku. An ku nɔ an jl má.

18 Ine kãma kaa yɔkɔ ku nya hundem. Amma amu takam nii an nyaa. N ne yiiko iyi an na hundem, nɔ ñ ne yiiko iyi an gbaaɔ má. Bɛɛɛɛ Baam í dasim ku ce.

19 Iyi í fò bɛɛɛɛ, ñjoi Zuifu ñau à nyi à kpɛ má na irii ideu.

20 Ine go ña à ni, í ne ineì inɔɔkoi. Sùmui. Na mii í ce í waa gbɔ ideɛ ña mɔm.

21 Nɔ ine go ña mɔ à ni, ine iyi í ne ineì inɔɔko ci ya fò ide bɛ ihɛ. Ine iyi í ne ineì inɔɔko á yɔkɔ ku cì ijui fɛɛju ña?

Zuifu ñau à kɔsi Jesu

22 Waati í to iyi aa ce jingau go Zeruzalemu iyi à ya ni Kpasɛi Ilaađ ku teese. Waati bɛɛɛɛ sukui túttú.

23 Nɔ Jesu í wa bantumai kpasɛu wa ne ikpa akãi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomɔɔ.

24 Njoi Zuifu ñau à kaakoe à beee à ni, hee waati yoomai aa jò sika iyi à wɛɛɛɛ ku kpa iri.

Bii awoi í je ine iyi Ilaaṣ í cicau ntṓ ntṓ, sṣ wa sṣā sṣā.

²⁵ Nṓi Jesu í je nṓa í ni, ñ sṣ ñe tā, amma í kù dasim naane ña. Ice iyi ñ wa n ce nṓui wa jea ine ña seḍdam. Ñ wa n cooi do irii Baam.

²⁶ Amma í ci ya dasim naane ña domi í kù wa si inoi angudām ña.

²⁷ Angudām ña à ya gbṓ ide ku fṓm. Ñ mà ña nṓ à ya maa toom.

²⁸ Nṓ ñ mu nṓa kuwεε hai tā, a kaa ku ajo kāma, nṓ ine gṓ mṓ kaa yṓkṓ ku lakati ña hai si awṓm pai.

²⁹ Baam nii í muum nṓ í la í re ine fei. Ine gṓ kù wεε iyi á yṓkṓ ku lakati ña hai si awoi Baam.

³⁰ Nṓ amu do Baam fei akāi.

³¹ Iyi Zuifu ñau à gbṓ beεbe ñoi à tasi kuta à waa bi a taa má.

³² Nṓi Jesu í sṣ ña í ni, do gbugbāi Baam ñ ce ice jiida nkpṓ si waju nṓe. Na ice yoomai í waa bi í tam kuta ña.

³³ Nṓi Zuifu ñau à jeaa à ni, a kù waa bi ka tae kuta na ice jiida ñau, amma si na iyi í jṓ ì waa bu Ilaaṣi, domi awṓu amane ño ì waa bi í ce arae Ilaaṣ.

³⁴ Nṓi Jesu í ni, à kṓ ide gṓ si tiai wooda nṓe. Ideu wa fṓ idei amane ña, í ni, inṓe amane ña, inṓe mṓ Ilaaṣi.

³⁵ Nṓ Jesu í sṣ ña má í ni, à mà iyi kukṓi idei Ilaaṣ ntṓi wa fṓ do ajo fei. To, si ideu ihε Ilaaṣ takae wa kpe ine ña iyi à gbṓ ideu Ilaaṣ, ma irei.

³⁶ Bii beεbei, beirei í ce ì ni ñ wa n bu Ilaaṣ ña si na iyi í jṓ ñ ni amuu Amaí Ilaaṣi. Nṓ amu takam mṓ Baabai í cicaam nṓ í bεm wa si andunya.

³⁷ Bii n kù wa n ce icei Baam í maà dasim naane ña.

³⁸ Amma bii ñ wa n coo, baa bii í kù dasim naane ña, í dasi icem naane ku ba í mà sṣā sṣā ña iyi Baaba í wa sim nṓ amu mṓ ñ wa si Baaba.

³⁹ Iyi à gbṓ beεbe ñoi à waa de kpāa má a ba a muu, amma Jesu í gbā si ña,

⁴⁰ nṓ í nyi icei idoi Zuudεε má bii Zāa í tako í dasi ine ña inyiu. Tengi bei í koo í wa,

⁴¹ nṓ ine nkpṓ í bṓ bi tεε. Nṓi ine ña à ni, Zāa kù ce maamaake kāma, amma ide iyi í fṓ si gāmei inεεu ihε fei ntṓi.

⁴² Nṓ ine nkpṓ nkpṓ í dasie naane tengi be.

11

Ikuí Lazaa

¹ Mṓkṓ gṓ iyi à ya kpe Lazaa kù waa ne baani. Betanii í je ilue, nṓ ilui Maari do Maata mṓm be.

² Lazaau wecī nṓai. Maariui í je inaabo iyi á na ku fāsi tulare si isei Jesu nṓ ku gbāa do ntṓi irie.

³ Nṓi wecī minjii Lazaa ñau à samba si Jesu anu à ni, Lafεε, kpaasi jiidaε kù waa ne baani.

⁴ Iyi Jesu í gbṓ ideu ñoi í ni, bṓṓu kaa kpaa, amma na irii bṓṓεu ine ña aa ye amboei Ilaaṣ do ti amu iyi ñ je Amaε.

⁵ Wee Jesu í bi Maata do ifṓε do wecī ña Lazaa.

⁶ Baa do iyi í gbṓ baani hai nei Lazaau, í ce ajo minji má ilu bii í wau.

⁷ Si anyie nṓ í sṣ mṓcṓε ña í ni, ka nyi ilei Zudee má.

⁸ Nṓi mṓcṓε ña à ni, Mεetu, si ajo minjiu ihε bei à bi a tae kuta, nṓ ì waa bi í nyi be má?

⁹ Nṓi Jesu í bee ña í ni, ajo akā lεεu feloi í ne. Kù je maateji ba. Bii ine gṓ wa ne dasā kaa koose domi wa ye inya kumái andunya.

¹⁰ Amma ine iyi wa ne idū á koose domi inya kumá kù wεεa.

¹¹ Beεbei Jesu í sṣ ña. Nṓ í fṓ má í ni, kpaasi nwa Lazaa wa sī njooi mεε, amma an koo n jūu.

¹² Nṓi mṓcṓε ñau à sṓṓ à ni, Lafεε, bii í je wa sī njooi í sṓa. Á ba iri.

¹³ Wee ikui Lazaaí Jesu í fāa, amma aṓa à tamaa bei idei njoo alalai í fāa.

¹⁴ Na ñoi í jṓ Jesu í sṣ ña do yaasee í ni, Lazaa kù wεε.

¹⁵ Amma na iri nṓei ñ wεεṓ inṓ didṓ si na iyi í jṓ n kù wa be hee nṓ jṓ ku ba iri. Bebei nṓu be á jṓ í dasim naane ña. I ne ka bṓ bi tεε.

¹⁶ Nṓi Tomaa iyi à ya kpe Sikāu í sṣ mṓcṓ kpaasie ña í ni, to, í jṓ ka koo ka ku do Mεetu ajo.

Jesui í je kujii iku ña nṓ nṓui í je kuwεε

¹⁷ Jesu do mṓcṓε ñau à bṓ Betani be. Iyi à to, à koo à ba à si Lazaa tā hee í ce ajo mεε.

¹⁸ Wee kujii Betani do Zeruzalemu kù re kilo mεeta.

¹⁹ Nṓ hai Zeruzalemu be Zuifu nkpṓ gṓ ña mṓ à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ña fṓṓ si bei wecī ña kù wεε.

²⁰ Iyi Maata í gbṓ Jesu wa naa, ñoi í bṓ ku koε. Amma Maari wa buba kpasε.

²¹ Nṓi Maata í sṣ Jesu í ni, Lafεε, bii í je ì wa ihε wo wecīm kaa ku.

²² Amma ñ mà baa nsei mii iyi aa tṓṓ Ilaaṣ fei á muue.

²³ Nṓi Jesu í sṓṓ í ni, wecīε á jī wa má.

²⁴ Nṓi Maata í ni, ntṓi, ñ mà iyi ajoí ankāanyi iku ña aa jī hai si bale. Nṓu mṓ á jī ajo nṓu be.

²⁵ Nṓi Jesu í sṓṓ í ni, amui ñ je kujii iku ña nṓ ñ je kuwεε. Ine iyi í dasim naane á maa wecī baa bii í ku.

²⁶ Nṓ ine iyi í wεε nṓ í dasim naane kaa ku ajo kāma. Ì dasi ideu be naane?

²⁷ Nṓ Maata í jeaa í ni, oo Lafεε, ñ dasi naane iyi awṓi ì je Kirisi, Amaí Ilaaṣ, iyi à ní á na ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

²⁸ Iyi Maata í fṓ beεbe í tā ñoi í koo í kpe Maari ifṓε wa í sṓṓ do gundu í ni, Mεetu í to wa, wa kpee.

29 Iyi Maari í gbò bɛɛbɛ ɲɔi í dede do saasa í bɔ bi tɛɛ.

30 Wee Jesu kù lɔ wa inɔ ilu titá, amma í wa tenɲi bii Maata í kòou.

31 Zuifu ɲa iyi á bɔ Maari ku ce fɔɔ kpasɛɛ, à ye í dede í fita do saasa. ɲɔi á tooɛ. À tamaa wa bɔ ku kpata bi baleui.

32 ɲɔi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yɔɔ ɲɔi í sɛɛbata si wajuɛ í sɔɔ í ni, Lafɛɛ, bii í wa ihɛ wo weclm kaa ku.

33 Iyi Jesu í ye wa kpata nɔ Zuifu ɲa mɔ iyi á tooɛ wau à waa kpata, ideu í fɔ inɔɛ jiida jiida hee wa yaya.

34 ɲɔi í bee ɲa í ni, iwoi í suu ɲa. Nɔ à sɔɔ à ni, Lafɛɛ, naa cɔ.

35 ɲɔi Jesu í kpata.

36 ɲɲui í jò Zuifu ɲau à ni, i cɔ zaka bɛi í buu.

37 Amma gɔgɔ ɲa à ni, inɛɛu ihɛ í jò fɛɛju ɲa à ye ilu. Kaa yɔkɔ ku ganji Lazaa ku maà ku wo?

Kujii Lazaa hai si bale

38 ɲɔi inɔ ku fɔu í jò Jesu í yaya má, nɔ í bɔ bi baleu. Wee baleu si lɔɔmai iri kuta gɔi í wa nɔ à dɛ andɛɛ do kuta nla gɔ má.

39 ɲɔi Jesu í ni, i tale kutau hai bɛ ɲa. Amma Maata wecli inɛ iyi í kuu í sɔɔ í ni, Lafɛɛ, bii í wa í sámí wa nu tã domi hai waati iyi á dasie bale í to ajɔ mɛɛ wa nnyí.

40 ɲɔi Jesu í beɛe í ni, i jò n̄ sɔɛ n̄ ni bii í dasim naanɛ aa ye amboei Ilaaɔ mɛɛ.

41 Si anyie ɲɔi à tale kutau hai bɛ. Nɔ Jesu í wu iju lele í ni, Baam, n̄ wa n̄ saabue si na iyi í jò í gbò kutɔɔm.

42 Amu takam n̄ mà iyi waati kãma fei ì ya maa gbò idem, amma n̄ fɔ bɛɛbei na inɛ ɲa iyi á waa leekɛ ihɛ ku ba a dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

43 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í la hee lele í ni, Lazaa, fita wa hai bɛ.

44 ɲɔi í fita wa hai inɔ baleu do acɔ iyi á woɔ awɔɛ ɲa do isɛɛ ɲa do iriɛ. ɲɔi Jesu í ni, í fũu í jò ku nɛ ɲa.

Inɛ ɲa à waa busi nje a ba a kpa Jesu

45 ɲɔi Zuifu ɲa iyi á naa bi Maariu, nkɔɔ ɲɲa í dasi Jesu naanɛ iyi á ye mii iyi í ce.

46 Amma gɔgɔ ɲa à nyi á koo à sɔ Farisi ɲau mii iyi Jesu í ce.

47 ɲɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do Farisi ɲau à tɔtɔ inɛ ngboi woo ce kiiti ɲau mɔ à bee nje à waa ni, beirei aa ka ce. Inɛɛu wee í wasi maamaake nkɔɔ nkɔɔ ku ce.

48 Bii á jò wa ce bɛɛbɛ wa koo inɛ fei á na ku dasie naanɛ. Nɔ inɛi Romu ɲa aa naa a lege kpasɛi Ilaaɔ, nɔ a ko dimi nwa.

49 Amma Kaifu iyi í je woo wee nla si adɔ ɲɲu bɛ, í wa inɔ ɲɲa, nɔ í sɔ ɲa í ni, í kù mà nkãma ɲa.

50 I kù mà ɲa iyi aranfãani nwa inɛ akã ku ku si agbei dimi nwa ɲa? Si bɛɛbɛ dimi nwa fei kaa ce nfe má.

51 Wee, ide iyi í fɔu bɛ, kù je hai si lasabui ɲɲu takãɛi wa naa. Amma si na iyi í jò í je woo wee nla si adɔ ɲɲu, na ɲɔi í jò í ce walli Jesu ku ku si agbei dimii Zuifu ɲa.

52 Kù nɔ kù je si agbei ɲɲa akãi á ku, amma á kui ku ba kù jò amai Ilaaɔ ɲa iyi á wa bii fei a je akã.

53 ɲɔi í jò hai ajɔ ɲɲu à waa busi nje a ba a kpa Jesu.

54 Na ɲɔi í jò Jesu ci ya maa dabii si inɔi Zuifu ɲau má si bantumaa, amma í nɛ hai bɛ í bɔ ilɛ iyi í wa kɔkɔi ghabua gɔ si ilu gɔ iyi á ya kpe Efaraimu. ɲɲu do mɔcɛɛ ɲa á koo à buba ilu bɛ.

55 Wee jingauí Zuifu ɲa iyi á ya kpe Iku ku kua í maai wa. Nɔ hai ilɛkɔ ɲa inɛ nkɔɔ í bɔ kuwee ku ce Zeruzalemu ku ba a má hee jingauu ku maà to wa.

56 ɲɔi à waa dede Jesu, nɔ à leekɛ bantumai kpasɛi Ilaaɔ à bee nje à waa ni, beirei í waa lasabu ɲa. Ma kù waa naa jingauí ya.

57 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do Farisi ɲa à na wooda à ni bii inɛ gɔ í mà bii Jesu í wa ku sɔ ɲɲa a koo a muu.

12

Maari í fasi tulare si isei Jesu

(Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

1 Si ajɔ mɛɛfa iyi í gbe jingauí Iku ku kuau ku bɛi ku to wa, ɲɔi Jesu í bɔ Betani. Bei Lazaa inɛ iyi Jesu í jì hai si baleu í wa.

2 Ilu bɛi á cea Jesu ije wa je. Maata wa gbò ɲɲa nɔ Lazaa í wa si inɔ ɲɲa.

3 Wee Maari í nɛ tulareí fia nkɔɔ gɔ iyi á ce do ikpoi naadi alala, zakai bubui kilo. ɲɔi í koo í soo í naa í fasi isei Jesu, nɔ í gbãa do ntoí iriɛ. ɲɔi inunui tulareu í gba kpasɛu fei.

4 ɲɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ɲau iyi á ya kpe Zudasi Isikarioti inɛ iyi á zambaɛu í ni,

5 fiaí tulareu ihɛ á yɔkɔ ku to fiaí icɛi adɔ akã. Na mii í jò á kù taa ka kpɛã ilu are ɲa fia.

6 Iyi wa fɔ bɛɛbɛ kù je wa ce araareí ilu are ɲau fa, amma si na iyi í jò í je ile dei. ɲɲui í ya maa mu bɔgɔi fia ɲɲau, nɔ í ya maa ce ilei fia iyi á ya dasiu.

7 Amma Jesu í ni, jò abou si laakãɛ. Amui í jileɔ ku ba ku fãsim a bɛi a sim.

8 Waati kãma fei aa nɛ ilu are ɲa si inɔ nɲɛ, amma amu í kaa nɛm do ajɔ fei ɲa.

À waa de kpãa a kpa Lazaa

9 Zuifu nkɔɔ í gbò iyi Jesu í wa Betani, nɔ à bɔ bɛ. Kù je na Jesu ɲɲu akã, amma à waa bi á ye Lazaa iyi Jesu í jì hai si baleu.

10 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à waa busi nje a ba a kpa Lazaa mɔ,

11 domi na iriɛi Zuifu nkɔɔ gɔ ɲa à fita hai bi tu ɲa à dasi Jesu naanɛ.

Jesu wa lo ino ilu Jeruzalemu

(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

12 Iju kumáe n̄oi zamaa iyi í naa jingauu í gb̄o iyi Jesu wa naa Zeruzalemu.

13 N̄oi à so wuai kpakpa à waa b̄o ku koẽ. À d̄o anu hee lele à waa ni, à waa saabue. Ās Laf̄e ku weee, awo iyi í waa naa do iriẽ. Ilaās ku weee, aw̄o Ilaalui Izireli *.

14 Jesu wee í ba ama gbankele ḡo wa gũ. B̄eẽbei í ce si bei kukoi idei Ilaās wa f̄o í ni,

15 I maã ce n̄jo, iñe inei Sīs̄o ña. I c̄o ilaalu n̄ñe í gũ ama gbankele, wa naa.

16 Ide n̄au be m̄oc̄oi Jesu n̄au a kũ gb̄o yaasee waati b̄eẽbe, amma waati iyi í nyi lelei Ās do amboeẽ, à ye gigi iyi mii n̄au fei à k̄o si kukoi idei Ilaās na iriẽ, à n̄o à ceaã fei ndeẽ.

17 Ine ña iyi à wa be do Jesu āj̄o waati iyi í kpe Lazaa í j̄u hai si bal̄eu, aña fei à waa sisia inẽ ña mii iyi Jesu í ce.

18 N̄oi í j̄o zamaa fei í b̄o ku koẽ b̄eẽbe domi à gb̄o baui maamaake iyi í ceu.

19 Na n̄ñu, Farisi n̄au à f̄o aña duus̄o à waa ni, i kũ ye à m̄onḡo in̄esu ih̄ei mam mam? Wee inei andunya ña fei à waa tooe.

Ger̄eki ḡo ña à waa de Jesu

20 Wee Ger̄eki ḡo ña à wa si in̄oi inẽ ña iyi à naa Zeruzalemu Ilaās ku gulea waatii jingauu.

21 N̄oi à b̄o bi Filipu inei Besaida si ilei Galileu, à ni, m̄ok̄ōyi, à waa bi Jesu ku ye.

22 N̄oi Filipu í koo í s̄s̄ Anderee, n̄o Anderee do Filipu à koo à s̄s̄ Jesu.

23 N̄oi Jesu í s̄s̄ ña í ni, awaati í to mb̄e bei bii inẽ ña aa ye amboei amu Amai Amane.

24 N̄t̄o n̄t̄o n̄ wa n s̄s̄ ñei, bii ijui iya kũ cuku si ile kũ ku, n̄ñu ak̄ai á maa wee. Amma bii í ku á bi iju nk̄p̄o nk̄p̄o.

25 Ine iyi í bi kuweeẽ á na ku kuãe. Ine m̄o iyi kũ saalu kuweeẽ nḡōḡo, s̄oalui kuwee hai t̄ai laf̄e wa ce.

26 Ine iyi í wee na irim ku toom wa. N̄o bii ñ wa, bei laf̄e m̄o á wa. Bii inẽ ḡo í wee na irim, Baam á cea laf̄e b̄eere.

Jesu wa f̄o idei ikue

27 N̄oi Jesu í ni, nsei in̄om í f̄o jiida jiida. N kũ mà baa beirei an f̄o. Mà n t̄o Baaba ku nyam si wahala iyi á bam nsei ih̄ei ya. Aawo, n kaa n ce b̄eẽbe domi na n̄ñui í j̄o ñ naa.

28 Baaba, j̄o iriẽ ku n̄e b̄eere. Iyi Jesu í f̄o b̄eẽbe n̄oi à gb̄o ide ku f̄o ḡo wa hai lele í ni, ñ j̄o í n̄e b̄eere t̄a n̄o an j̄o ku k̄ōsi má.

29 Iyi inẽ ña iyi à wa beu à gb̄o ide ku f̄o, n̄oi à ni, kulai ij̄li. N̄oi inẽ ḡo ña m̄o à ni, amaleka goi wa baa ide ku f̄o.

30 N̄o Jesu í s̄s̄ ña í ni, kũ je na irim nii à gb̄o ide ku f̄o be, amma na iri n̄ñei.

31 Nsei āj̄o í to wa mb̄e si bii Ilaās á kiiti inei andunya ña. B̄ebei aa lele Seetam ilaalui andunya.

32 Waati iyi aa som hai ile à k̄oam lele, waati b̄ebei an fa inẽ fei wa bi tom.

33 Si ideu b̄e Jesu wa sisi yaase bei n̄ñu á kui.

34 N̄oi zamaa í s̄s̄o í ni, à gb̄o si tiai wooda nwa iyi inẽ iyi Ilaās í cicau á maa weei hee do āj̄o fei. Beirei í ce í waa ni kũ n̄e bei á ce iyi a kũ so Amai Amane hai ile à k̄oãe lele. Yooi í je Amai Amane.

35 N̄oi Jesu í s̄s̄ ña í ni, í gbe keeke iyi inya kumá kaa wa anini n̄ñe má. Í s̄la í ya maa n̄e si waati iyi í n̄e inya kumá ña ku ba ilu kuku ku maã na ku boe n̄ñe, domi inẽ iyi wa n̄e si ilu kuku ci ya mà bii wa b̄o.

36 Na n̄ñu, í dasi inya kumá naane waati iyi í n̄o ña ku ba í je amai inya kumá ña.

Zuifu ña à kũ dasi Jesu naane

Iyi Jesu í f̄o b̄eẽbe í t̄a n̄oi í dede hai in̄o n̄ñu í n̄e í koo í manji.

37 Baa do iyi í ce maamaake nk̄p̄o fei si waju n̄ñu a kũ dasiẽ naane.

38 B̄eẽbei ide iyi walii Ezai í f̄o í ce. Í ni, Laf̄e, yooi í dasi waazo nwa naane.

Mà bi yooi Laf̄e í nyisi gbugb̄e.

39-40 Walii Ezai í f̄o má í ni,

Ilaās í f̄eju ña, Ku ba a maã ye ilu.

N̄o í j̄o id̄o n̄ñu í le

Ku ba a maã mà do bisi n̄ñu.

Í ce b̄eẽbei ku ba a maã na a kpaasi id̄o n̄o n̄ñu ku j̄o à ba iri.

N̄oi í j̄o à kũ ȳok̄o à kũ dasi naane.

41 Ezai í f̄o b̄eẽbei si na iyi í j̄o í ye amboei Jesu n̄o í f̄o ide na iriẽ.

42 Do n̄ñu fei, baa inẽ ngboi Zuifu n̄au nk̄p̄o í dasi Jesu naane. Amma si bei à waa ce n̄joi Farisi n̄au a kũ jesi si bantuma ku ba a maã na a ganji ña ile bii à ya ce kut̄ot̄o ñau ku b̄o má.

43 A kũ waa bi a lele aña hai bei si na iyi í j̄o saabui amane ñai à bi í re ti Ilaās.

Idei Jesu á ye taalei inẽ ña

44 N̄oi Jesu í f̄o ide hee lele í ni, inẽ iyi í dasim naane, kũ je amu ak̄ai í dasi naane, í dasi inẽ iyi í bem wa m̄o naane.

45 B̄eẽbe m̄oi inẽ iyi í yem í ye inẽ iyi í bem wai.

46 Amui ñ je inya kumá, n̄o ñ naai si andunya ku ba inẽ iyi í dasim naane fei ku maã wa si ilu kuku má.

47 Ine iyi í gb̄o idem n̄o kũ waa saalue, kũ je amui an ye taalei laf̄e. Amu ñ naai n na n faaba inei andunya ña, n kũ naa ku ye taale n̄ñu.

48 Ine iyi í k̄osim n̄o kũ gba idem, í n̄e mii iyi á ye taalei laf̄e. Ide ña iyi í f̄o, n̄ñui á ye taalei laf̄e si āj̄o ank̄anyiu.

49 Ideui á ye taalee si na iyi í j̄o n kũ wa n f̄o ide do yiikoí aram, amma Ilaās Baaba takaei í s̄s̄m ide ña iyi an f̄o. N̄ñui í n̄o í bem wa.

* 12:13 à waa saabue: Do feei ger̄eki hozanaí à ya ni.

50 N̄ mà iyi ide ŋa iyi í s̄m ŋau kuwɛɛ hai t̄ai á je k̄k̄k̄o ŋa. N̄oi í j̄ò ide iyi ñ wa n f̄o, ñ wa n f̄oi bei Baaba í s̄m.

13

Jesu í wíe ís̄ei m̄oc̄ɛ ŋa

1 Ajo iyi bii iju í má á je jingauí lku ku kuau í to. N̄o Jesu í má iyi waatii n̄ju í to mbe n̄ju ku ne hai andunya n̄ju ku b̄o bi Baai n̄ju. Hai sinte hee ku baa nsei í ne kubii inɛ ŋa, n̄o kubi n̄ja iyi í neui í b̄oì hee k̄o.

2 N̄oi Jesu do m̄oc̄ɛ ŋa à waa je ajo. Wee Seetam í tale si Zudasi Isikarioti amai Sim̄oɔu ku zambae tá.

3 Jesu takae í mà iyi Ilaaḍ Baaba í daa n̄ju mii fei si awo, í n̄o í mà iyi n̄ju í naai hai bi Ilaaḍ n̄o n̄ju wa nyi be má.

4 N̄oi í dede hai bi ku j̄eu í b̄o kumbooe í j̄il̄o, n̄o í so ac̄o go í ði si k̄pakae.

5 N̄oi í bu inyí si j̄ee wa wíeḍ kutei m̄oc̄ɛ ŋa n̄o wa gb̄aa do ac̄o iyi í ði si k̄pakaeu.

6 Iyi í to si Sim̄oɔ Píɛɛ ŋoi Píɛɛ í beee í ni, Laf̄ɛɛ, aw̄oi aa wíe kutem?

7 N̄o Jesu í j̄eaa í ni, í k̄ù mà mii iyi ñ wa n ce nsei, amma bii í k̄ḍosi aa na í mà.

8 N̄oi Píɛɛ í ni, aawo, awo si aa wíem kutem pai. N̄oi Jesu í s̄o í ni, bii n̄ kù wíe kutee í kaa je inem má.

9 N̄oi Sim̄oɔ Píɛɛ í ni, debei Laf̄ɛɛ, kù je kutem n̄ju ak̄ai aa wíe m̄ee, wíe aw̄am do irim fei.

10 N̄oi Jesu í s̄o í ni, inɛ iyi í wɛ tá kù ne bukaatai ku wɛ má í gbe isɛɛ ŋa ku ba ku má mam mam. In̄e í má, amma kù je in̄e fei.

11 Wee Jesu í mà inɛ iyi á zamba n̄ju tá, ŋoi í j̄ò í ni kù je aŋa feii á mà.

12 Iyi í wíe kute n̄ja ŋa í tá, ŋoi í so kumbooe í dasi, n̄o í nyi agb̄ee má í bei í bee ŋa í ni, í mà yaasei ice iyi ñ ce n̄ju be ŋa?

13 Í ya maa k̄pem M̄etu do Laf̄ɛɛ ŋa. N̄toi ì waa f̄o ŋa, domi beɛbei ñ je.

14 To, bii amu iyi ñ je Laf̄ɛɛ do M̄etu n̄je ñ wíe kute n̄je ŋa, í s̄la in̄e m̄o í ya wíe kutei n̄je ŋa.

15 Yaase j̄iidai ñ nyisi ŋe be ku ba in̄e m̄o í ya cea n̄je bei ñ ce n̄je.

16 N̄to n̄to ñ wa n s̄o ŋei, woo ce ice ci ya la ku re inɛ ngb̄oe. Beɛbe m̄oi inɛ iyi á be ci ya la ku re inɛ iyi í b̄o.

17 Nsei wee ì mà yaasei iyi ih̄e ŋa. Bii ì waa coo ŋa, aa ne in̄o did̄o ŋa.

18 Kù je in̄e feii ñ wa n f̄aa. N̄ mà inɛ ŋa iyi ñ c̄icai. Amma kù ne bei á ce iyi kuk̄oi idei Ilaaḍ kù k̄s̄. Kuk̄ou í ni, inɛ iyi wa bam ku je ajo, n̄ju í sinda í je m̄beem.

19 Hai nsei ñ wa n s̄o ŋei hee ide ŋau ku maa ce ku ba bii í na í ce í dasi naane ŋa iyi amui ñ je inɛ iyi ñ ni ñ j̄eu.

20 N̄to n̄to ñ wa n s̄o ŋei, inɛ iyi í gba inɛ iyi ñ be, amui í gba. N̄o inɛ iyi í gbam, inɛ iyi í b̄em wai í gba.

Jesu wa f̄o iyi Zudasi á zamba n̄ju
(C̄o Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

21 Iyi Jesu í f̄o beɛbe í tá, ŋoi in̄e í f̄o kaa kaa. N̄oi í s̄o ŋa s̄aa s̄aa í ni, n̄to n̄to an s̄o ŋe, inɛ ak̄a n̄jei á zambam.

22 N̄oi m̄oc̄o ŋau à waa c̄o n̄je domi á kù mà inɛ iyi wa f̄aa.

23 Wee inɛ ak̄a n̄ja, inɛ iyi Jesu í bi j̄iida j̄iida, wa gbesi gendei Jesu.

24 N̄oi Sim̄oɔ Píɛɛ í cea nyinda do aw̄o ku bee Jesu yooi wa f̄aa.

25 N̄oi m̄oc̄o iyi wa gbesi gendei Jesuu í beee í ni, Laf̄ɛɛ, yooi í waa f̄aa.

26 N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, an bu kili n̄o n̄ gusi aye, inɛ iyi ñ na, laf̄ɛi. N̄oi í bu kilii í na Zudasi amai Sim̄oɔ Isikarioti.

27 Hai waati iyi Zudasi í gba kilii gbak̄a Seetam í lo siei. N̄oi Jesu í s̄o í ni, mii iyi aa ce, coo do n̄juma.

28 Amma si in̄o n̄ja inɛ go kù mà mii iyi í j̄ò í s̄o beɛbe.

29 Si bei Zudasii wa mu b̄oḡoi fia n̄ja, ŋoi í j̄ò inɛ go ŋa à tamaa Jesu í ni koo ra nḡoḡo wa iyi aŋa aa j̄eḍ jingauí walak̄o wa s̄o ku mua ilu are ŋa fia.

30 Iyi Zudasi í gba cilii í mi gbak̄a ŋoi í fita. Wee í ko id̄u í d̄u.

Wooda tit̄o

31 Iyi Zudasi í fita ŋoi Jesu í ni, bebei inɛ ŋa aa ye amboei amu Amai Amane, n̄o aa ye ti Ilaaḍ m̄o na irim.

32 Si bei inɛ ŋa aa ye amboei Ilaaḍ na irim, n̄ju takae á j̄ò á ye ti amu m̄o. Á coo m̄oi kaa k̄pe.

33 In̄e baak̄oem ŋa, waati keekei í gbe iyi an wɛɛ do in̄e, n̄o si anyie aa na í maa deḍeem ŋa. Amma ide iyi ñ s̄o Zuifu ŋau n̄ju ñ wa n s̄o in̄e m̄o be nsei. I kaa yok̄o í b̄o bii ñ wa n b̄o ŋa.

34 Wooda tit̄o iyi ñ wa n j̄ile n̄je wee, í ya bi n̄je ŋa. Si bei ñ bi ŋe, in̄e m̄o í ya bi n̄je ŋa.

35 Bii í bi n̄je ŋa, inɛ fei á mà iyi í je m̄oc̄om ŋa.

Jesu wa f̄o iyi Píɛɛ á j̄a ku ni n̄ju kù mà

36 N̄oi Sim̄oɔ Píɛɛ í bee Jesu í ni, iwoi í waa b̄o Laf̄ɛɛ. N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, bii ñ wa n b̄o í kaa yok̄o í toom nsei, amma bii í k̄ḍosi aa toom wa be.

37 N̄oi Píɛɛ í beee í ni, Laf̄ɛɛ, beirei í ce n̄ kaa n yok̄o n̄ tooe nsei. N̄ tá s̄oɔlu n̄ na kuw̄eem na irie.

38 N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, ì tá s̄oɔlu í na kuw̄eɛɛ na irim do n̄to? N̄to n̄to ñ wa n s̄oi, hee aj̄ɛ ku maa k̄o aa j̄a is̄e gb̄eeta í ni í kù m̄am.

14

Jesui í je k̄p̄aa iyi wa b̄o bi Baaba

1 Njoi Jesu í s5 m5c5e 7a í ni, í maà ya wee do in5 ku f5 7a. I dasi llaa5 naane n5 í dasim naane 7a.

2 Bi ku wa í kp5 kpas5i Baam. N5 wee 7a wa n koo b5 n koo n ce 7e s55lui bi ku wa. Bii kù je nt5, n kaa n s5 7e.

3 Bii 7a koo 7a ce 7e bi ku wa 7a t5 an nyi wa má, n naa n gb5 7e n b55 7e bi tom ku ba in5 m5 í wa bii 7a wa.

4 Bii 7a wa n b5 í mà kp5au 7a.

5 Njoi Tomaa í ni, Laf5e, a kù mà baa bii í waa b5 m5m. Beirei aa ka ce ka mà kp5au.

6 Njoi Jesu í j5aa í ni, amui 7a je kp5a, do nt5, do kuw5e. Ine k5ma kaa b5 bi llaa5 Baaba bii kù je hai do bi tom.

7 Bii í màm 7a, aa mà Baam 7a. N5 hai nsei í màa 7a í n5 í y55 7a.

8 Njoi Filipu í ni, Laf5e, nyisi wa Baaba, n7u b5 á to wa.

9 Njoi Jesu í j5aa í ni, Filipu, hai kukpei 7a wa in5 7e ih5 n5 í kù màm? Ine iyi í yem í ye llaa5 Baaba. To, na mii í ce í waa ni, nyisi wa llaa5 Baaba má.

10 I kù dasi naane iyi 7a si llaa5 Baaba, n5 llaa5 Baaba m5 í wa sim ni? Ide iyi 7a wa n s5 7e, n kù wa n f55 do yiiki amu takam. Amma Baaba í wa sim n5 n7ui wa ce icee.

11 I dasim naane 7a iyi 7a si Baaba n5 Baaba m5 í wa sim. Walak5 í dasi naane 7a baa na icu takae iyi í waa ye 7a.

12 Nt5 nt5 7a wa n s5 7e, ine iyi í dasim naane, laf5e m5 á ce ice iyi 7a wa n ce, n5 á ce ku la ku re be5e m5m, domi wee 7a wa n b5 bi Baaba.

13 N5 mii iyi aa t55e do irim 7a fei an coo ku ba amu Amau n nyisi5 amboei Baaba.

14 Bii í t55e ng55 do irim aa ba 7a.

Jesu í ce kuw5 n7u ku be Hundei llaa5 wa

15 N5 Jesu í ni má, bii í bim 7a aa jirima mii 7a ni í ce 7a.

16 N5 an t55 llaa5 Baaba ku mu 7e Woo mua gbugb5 mmue wa, iyi á maa wee do in5 hee do aj5 fei.

17 Woo mua gbugb5 Hundei llaa5, n7ui á j5 ine 7a a mà nt5. Inei andunya 7a a kaa y5k5 a gbaa si na iyi í j5 a kù waa y55, be5e m5 a kù mà. Amma in5 í màa 7a, domi í wee do in5, á n5 ku wa si id5 7e.

18 N kaa n j5 7e k5y5. An na n nyi wa bi tu 7e má.

19 Í gbe keeke nsei iyi inei andunya 7a a kaa yem má, amma in5 aa yem 7a si na iyi í j5 7a wee, n5 in5 m5 aa wee 7a.

20 Waati iyi aj5 í to wa aa mà 7a iyi 7a wa si Baam n5 in5 m5 í wa sim 7a n5 amu m5 7a wa si 7e.

21 Ine iyi í mà woodam n5 wa jirimae, laf5ei í bim. Ine iyi í bim, Baam á bi n7u m5, n5 amu takam an bi laf5e, n5 an nyisie aram.

22 Zudasi g5 í wa be, amma kù je Zudasi Isikarioti. N7ui í be5e í ni, Laf5e, beirei aa ce í nyisi wa arae n5 í kaa nyisi inei andunya 7a.

23 Njoi Jesu í j5aa í ni, ine iyi í bim fei á gb5 idem, n5 Baam á bi laf5e n5 amu do Baam n5 fei aa ka na ka ce bi ku wa si id5 laf5e.

24 Ine iyi kù bim, laf5e kaa jirima idem pai. N5 ide iyi í waa gb5 nau ih5 7a, kù je ide amu takam, amma ideí Baaba. N7ui í bem wa.

25 Ide nau ih5 fei 7a wa n s5 7e hai waati iyi 7a wa in5 7e ih5.

26 Amma Hundei llaa5, Woo mua gbugb5, á maa k5 7e si mii fei, n5 ku maa ye 7e g5g5 ide 7a iyi 7a tak5 n5 s5 7e fei. N7ui Baaba á be 7e wa do irim n5.

27 Laakai ku s5i 7a wa n j5 7e. Bei amu takam 7a we55 laakai ku s5, be5e m5 an j5 in5 m5 í we55 laakai ku s5. N5 laakai ku s5 iyi an mu n7eu kaa je bei ti andunya. Na n7u, í maà we55 in5 ku f5 7a, n5 í maà j5 zigi 7e ku da.

28 Í gb5 7a iyi 7a n5 7e 7a ni 7a wa n koo amma an nyi wa bi tu 7e má. Bii í bim 7a aa wee do in5 did5 7a do iyi 7a wa n b5 bi Baaba, domi n7ui í rem.

29 Na n7i í ce 7a wa n s5 7e hai nsei hee ide 7a ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce í dasim naane 7a.

30 N kaa n ba n s5 7e ide nk55 má si na iyi í j5 Seetam ilaalu andunyau wa naa, amma kù ne gbugb5 k5ma sim.

31 To, í dede ka ne ku ba inei andunya 7a a mà iyi 7a bi Baaba n5 7a wa n ce fei nd5e si bei Baaba í nam woodae.

15

Jesu í je icui j7i ndii rez5e

1 Si anyii n7u n5 Jesu í s5 7a má í ni, amui 7a je icui j7i ndii rez5e n5 Baam m5 í je woo log55e.

2 Amaaw5m 7a iyi a ci ya so fei, n7ui í ya da 7a ku ny5 7a. Amaaw5 7a iyi á waa so m5 í ya k5ta 7a ku ba kuso n7a ku k55i.

3 In5 í má t5 do saabui ide iyi 7a s5 7e.

4 I j5 í má sim 7a, n5 amu m5 an má si 7e. Si bei amaaw5 kaa y5k5 ku so iso do arae bii kù je wa má si icui j7i, be5e m5 in5 taka n7e í kaa y5k5 í so bii í kù waa má sim 7a.

5 Amui 7a je icui j7i ndii rez5e, in5 m5 í je amaaw5e 7a. Ine iyi wa má sim n5 amu m5 7a wa n má si laf5e, á so iso nk55. Amma bii kù je do amu í kaa y5k5 í ce ng55 7a.

6 Ine iyi kù waa má sim aa nyaai a ny55 bei á ya ny5 amaaw5i j7i 7a. Si anyie, bii á gbe n5 a t5t5 7a a dasi 7a ina a jo.

7 Bii í waa má sim 7a n5 idem í wa si 7e í t55 mii iyi í bi fei 7a aa ba 7a.

8 Iso nk55 ku so n7ei á j5 irii Baam ku ne amboe. Be5e m5 aa nyisi5 ine 7a iyi in5u m55m 7a.

9 N bi 7e bei Baam m5 í bim. I j5 í wa si kubim 7a.

10 Bii ì waa jirima woodam ña, beɛbe mai aa wa si kubim ña, bei amu mɔ̀ ñ jirima woodai Baam nɔ̀ ñ wa si kubie.

11 Ñ sɔ̀ ñe ine nñu bei ku ba inɔ̀ didɔ̀m ku wa si ñe nɔ̀ inɔ̀ didɔ̀ nñe ku kɔ̀.

12 Wooda iyi ñ na ñe wee, i ya bi nje ña bei ñ bi ñe.

13 Kubi nla gɔ̀ kù wɛɛ iyi í re ine ku ku si agbei kpaasie ña.

14 Bii ì waa ce iyi ñ dasi ñe ì je kpaasim ñai.

15 N kaa n kpe ñe aru má, domi aru ci ya mà mii iyi lafɛɛɛ wa ce. Amma ñ wa n kpe ñe kpaasi ña si na iyi í jò mii iyi ñ gbɔ̀ hai bi Baam fei, nñui ñ sɔ̀ ñe be.

16 Kù je ñei í cicaam, amma amui ñ cica ñe. Nɔ̀ ñ nya ñe iká ku ba i ya so iso iyi á kpe ña. Si beɛbe mii iyi aa tɔ̀ Baaba do irim ña fei á mu nñe.

17 Iyi ñ wa n dasi ñe nñui í je i ya bi nje ña.

Inei andunya ña à cé Jesu do inɛɛ ña

18 Bii inei andunya ña à cé ñe, i mà ña iyi amui á tako à cé.

19 Bii ì je ti andunya ña, tilasi inei andunya ña aa bi ñei, domi tu ñai ì je ña. Amma amu ñ cica ñei ñ nya ñe hai si andunya, nɔ̀ i kù je ti andunya má ña. Nñui í jò inei andunya ña à cé ñe.

20 Nɔ̀ i ye gigii ide iyi ñ sɔ̀ ñe ñ ni woo ce ice ci ya la ku re lafɛɛɛ. Beɛbei si bei à wahalam aa wahala ñe mɔ̀. Bii í je à jirima idem, beɛbe mai aa jirima ide nñe.

21 Amma mii ñau be fei aa ce nñei na irim si na iyi í jò à kù mà ine iyi í bem wa.

22 Bii n kù naa n kù sɔ̀ ña ide wò, dulum kaa wa si iri nñu. Amma nsei á kù nɛ bei aa ce a ni aña a kù mà mà dulum nii.

23 Inɛ iyi í cém í cé Baam mai.

24 Inɛ kama kù ce mii iyi ñ ce si anini nñu. Bii n kù ce mii ñau be wò, dulum du ña kaa wa si iri nñu. Amma wee nsei á ye fei ndɛɛ nɔ̀ do nñu fei à cé amu do Baam.

25 Iyi be í cei ku ba ide iyi á kɔ̀ si tiai wooda nñu ku kɔ̀ iyi í ni, à cém nɔ̀ a kù mà iridɔ̀ isɛɛ.

26 Amma an be ñe Hundi Ilaaɔ̀ wa, nñui á jò ine ña a mà ntɔ̀u. Nñui í je Woo mua gbugbāu, nɔ̀ hai bi Ilaaɔ̀ Baabai á naa. Bii í to wa nñui á je nñe seɛdam.

27 Nɔ̀ ñe mɔ̀ aa jea ine ña seɛdam ña, si na iyi í jò awaɔ̀e ñai à wɛɛ hai waati iyi ñ sinti icem.

16

1 Ide ñau ihɛ fei ñ sɔ̀ ñe ku ba i mà koose ña si naane ku dasi nñe.

2 Aa na a ganji ñe ile bii á ya ce kutɔ̀tɔ̀ ña ku bɔ̀. Nɔ̀ awaati wa naa iyi ine ña aa kpa ine gɔ̀ nñe ña, nɔ̀ aa maa tamaa bei Ilaaɔ̀i ña à waa cea ice.

3 Aa ya maa ce beɛbei si na iyi í jò a kù mà màm hee má je Baaba.

4 Ñ wa n sɔ̀ ñe ide ñau ihɛ ku ba bii awaatiu í to wa i ye gigii ña iyi ñ tako ñ sɔ̀ ñe tá.

Icei Hundi Ilaaɔ̀

Nɔ̀i Jesu í sɔ̀ ña má í ni, n kù sɔ̀ ñe ide ñau ihɛ hai sinte domi awaɛ ñai à wɛɛɛ.

5 Wee nsei ñ wa n bɔ̀ bi ine iyi í bem wa, nɔ̀ baa ine aká nñe kù beem iwoi ñ wa n bɔ̀.

6 Amma ideu ihɛ iyi ñ sɔ̀ ñe nñui í fɔ̀ inɔ̀ nñe kaa kaa, ma irei.

7 Do nñu fei, ntɔ̀i ñ wa n sɔ̀ ñe, bii ñ koo aranfaani nñei. Aranfaani nñei, domi bii ñ koo an be nñe Woo mua gbugbāu wa, amma bii n kù koo kaa naa bi tu ñe.

8 Waati iyi á to wa nñui á nyisi inei andunya ña iyi á je ilu dulum ña, nɔ̀ ku jò ine ña a mà mii iyi í je dee dee, nɔ̀ ku jò a mà iyi Ilaaɔ̀ á kiiti ine ña.

9 Á nyisi ña iyi á je ilu dulum ña si na iyi í jò a kù dasim naane.

10 Á jò á mà mii iyi í je dee dee si na iyi í jò ñ wa n bɔ̀ bi Baaba nɔ̀ i kaa yem má ña.

11 Nɔ̀ á jò a mà iyi Ilaaɔ̀ á kiiti ine ña domi í kiiti Seetam ilaalui andunya tá mɔ̀m.

12 Ñ ne mii nkɔ̀e iyi an sɔ̀ ñe má amma ideu í re ñe titá.

13 Waati iyi Hundi ntɔ̀ á to wa, nñui á jò ñ mà ntɔ̀u fei ña. Kaa fɔ̀ ide do yiikoí nñu takae, ide ña iyi í gbɔ̀ do iyi á na ku cei á sɔ̀ ñe.

14 Nñui á jò irim ku nɛ amboe, domi idem nii á gbɔ̀ ku sisi nñe.

15 Mii iyi Baaba í ne fei, tom nii. Nɔ̀i í ce ñ ni Hundi Ilaaɔ̀u á gbɔ̀ idem ku sisi nñe.

Inɔ̀ ku fɔ̀ á na ku je inɔ̀ didɔ̀

16 Jesu í sɔ̀ ña í ni, bii í kɔ̀sɔ̀i keeke i kaa yem má ña, nɔ̀ bii í ce sãa má aa yem ña.

17 Nɔ̀i mɔ̀cɔ̀e gɔ̀ ña à bee ñe à waa ni, yoomai í je yaasei ideu be. Í ni bii í kɔ̀sɔ̀i keeke a kaa ka ye nñu nɔ̀ bii í ce sãa má aa ka ye nñu. Yoomai í je yaasee. Í ni nñu wa bɔ̀ bi Baai nñu. Yoomai í je yaasei iyi be mɔ̀ má.

18 To, yoomai í je yaasei bii í kɔ̀sɔ̀i keeke. A kù mà ide mii wa fɔ̀.

19 Wee Jesu í mà iyi á waa bi a bee nñu ideu. Nɔ̀i í ni, to, ñ sɔ̀ ñe ñ ni bii í kɔ̀sɔ̀i keeke i kaa yem má ña, nɔ̀ bii í ce sãa má aa yem ña, mà irei. Ideu bei ì waa bee ña?

20 Ntɔ̀ ntɔ̀ ñ wa n sɔ̀ ñe, aa kpata i weewea ña, amma á dɔ̀a inei andunya ña si. Aa wɛɛ do inɔ̀ kufɔ̀ ña, amma inɔ̀ kufɔ̀ nñe á na ku kpaasi inɔ̀ didɔ̀.

21 Bii inaabo í gule wa bi ku bí, í ya nɛ inɔ̀ ku fɔ̀ si na iyi í jò waati ara kuroei í to wa. Amma bii í bí amau í ya gbeje ara kuroui domi inɔ̀ didɔ̀e í ya la do iyi í bí ama si andunya.

22 Beɛbei ñe mɔ̀ ì wɛɔ̀ inɔ̀ kufɔ̀ si nsei ña. Amma an na n ye ñe má, aa wɛɔ̀ inɔ̀ didɔ̀ ña, nɔ̀ ine gɔ̀ kaa yɔ̀kɔ̀ ku nya inɔ̀ didɔ̀ nñeu.

23 Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkama ña. Ntɔ̀ ntɔ̀ ñ wa n sɔ̀ ñe, mii iyi aa tɔ̀ Ilaaɔ̀ Baaba do irim ña fei á mu nñe.

24 Hee nsei í kù tɔ̀ ngɔ̀gɔ̀ do irim ña. I tɔ̀, aa ba ña ku ba inɔ̀ didɔ̀ nñe ku kɔ̀.

Jesu í kāmia andunya

²⁵ Njoi Jesu í s̄s̄ ŋa má í ni, ide ŋau ihē fei nsei do m̄ndai ñ s̄s̄ ŋe. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n s̄s̄ ŋe ide do m̄nda má. Ide iyi í je ideí Baaba an s̄s̄ ŋei s̄a s̄a do yaasee.

²⁶ Bii waatiu í to wa, aa t̄o Baaba do irim ŋa. N kaa n s̄s̄ ŋe n ni an t̄oŋe na iri nŋe má,

²⁷ domi Baaba takae í bi ŋe. Í bi ŋe si na iyi í j̄ò inŋe m̄ò ñ bim, n̄ò ñ dasi naane ŋa iyi hai bi t̄eí ñ naa.

²⁸ Nt̄oi, hai bi Baabai ñ fita wa ñ naa andunya. Nsei ñ wa n j̄ò andunya ñ wa n b̄o bi Baam.

²⁹ Njoi m̄oŋe ŋa à s̄s̄ò à ni, to, bebei ñ waa f̄o ide do yaase si na iyi í j̄ò m̄nda kù wa si.

³⁰ Nsei à mà iyi í mà fei nde, n̄ò ñ mà lasabui id̄o nwa baa bii a kù beee ide ḡo. Njoi í j̄ò à dasi naane iyi hai bi Ilaađ ñ naa.

³¹ Njoi Jesu í je nŋa í ni, debei ñ dasi naane bebei ŋa?

³² Í ce laakai ŋa. Awaati wa naa n̄ò í to wa t̄a m̄m de, iyi inŋe ŋa aa j̄ò inŋe fei í fanŋaa í j̄ò amu ak̄a í b̄o kpas̄e ŋa. Do nŋu fei n kù je amu ak̄a, domi Baaba í wee do amu.

³³ Ide ŋau ihē ñ wa n s̄s̄ ŋei ku ba í ne laakai ku s̄u na anu ak̄a iyi awae ŋa à ne. Si andunyau ihē aa ye ijuukp̄a ŋa, amma í maà m̄nḡo temua ŋa, domi ñ kāmia andunya t̄a.

17

Jesu í ce kut̄o na irii m̄oŋe ŋa

¹ Iyi Jesu í f̄o bebe í t̄a, ŋoi í wu iju lele í ni, Baaba, awaati í to. J̄ò irii amu Am̄e ku ne amboe ku ba amu m̄ò ñ j̄ò tit̄e ku ne amboe, ² n̄ò inŋe ŋa iyi í nam fei n mu nŋa kuwee hai t̄a si bei í muum yiiko si inŋe fei.

³ Kuwee hai t̄au í je inŋe ŋa a màe, aw̄o Ilaađ ak̄a ilu nt̄ou, n̄ò a màm, amu Jesu Kirisi iyi í be wau.

⁴ N̄ j̄ò irie í ne amboe si ileu ihē, n̄ò ice ŋa iyi í dasim ku ceu fei ñ coo.

⁵ Baaba, nsei ñ wa n t̄oŋe, j̄ò n ne amboe bi t̄e bei ñ tako ñ ne wo hee a maa taka andunya.

⁶ Inŋe ŋa iyi í cica hai si andunya í nam, ñ j̄ò à màe. T̄eí à je wo, n̄ò ñ so ŋa í nam. À n̄ò à waa j̄irima idee.

⁷ Nsei à mà mii iyi í nam fei, hai bi t̄eí ñ naa,

⁸ domi ide ŋa iyi í s̄m nŋui amu m̄ò ñ s̄s̄ ŋa, n̄ò à gba ideu. À mà iyi nt̄o nt̄o hai bi t̄eí ñ naa n̄ò à dasi naane iyi aw̄oi ñ bem wa.

⁹ N̄ wa n t̄oŋe na iri nŋa. Kù je na irii inei andunya ŋai ñ wa n t̄oŋe, amma na inŋe ŋa iyi í nam ŋai, domi anjai à je t̄e.

¹⁰ Mii iyi ñ ne fei t̄eí, n̄ò mii iyi aw̄o m̄ò ñ ne fei tom nii, n̄ò irim í ne amboe na iri nŋa.

¹¹ Nsei ñ wa n nŋi wa bi t̄e. Bii í k̄osi keeke n kaa n maa n wa si andunya má, anjai aa maa wa si andunyau. Baaba kumá, degbe ŋa do gbugb̄ai irie iyi í nam, ku ba a je ak̄a si bei aw̄ae à je ak̄a.

¹² Waati iyi ñ wee do anja ñ degbe ŋa do gbugb̄ai irie, iri iyi í nam n̄ou. N̄ degbe ŋa n̄ò si in̄o nŋa baa inŋe ak̄a kù ce nfe, bii kù je amai nfeu baasi. Bebeí kuk̄oi idee í k̄o.

¹³ Nsei ñ wa n nŋi wa bi t̄e. Ide ŋau ihē si andunyau ihē ñ wa n f̄o, ku ba anja m̄ò a k̄s̄ò in̄o did̄s̄ na irim.

¹⁴ N̄ na ŋa idee, n̄ò inei andunya ŋa à cé ŋa si na iyi í j̄ò a kù je ti andunya, si bei amu m̄ò n kù je ti andunya.

¹⁵ N̄ kù wa n t̄oŋe í nya ŋa hai si andunya, amma ñ wa n t̄oŋe í degbe ŋa ku ba Seetam inŋe laal̄ou ku maà n̄ò ŋa.

¹⁶ A kù je ti andunya si bei amu m̄ò n kù je ti andunya.

¹⁷ Ideeí í je nt̄o. J̄ò ideeu ku nya ŋa ik̄a a je tit̄e.

¹⁸ N̄ be ŋai si andunya si bei aw̄o m̄ò ñ bem si andunyau.

¹⁹ Na iri nŋai ñ so aram ñ nae ku ba anja m̄ò a je tit̄e mam mam.

²⁰ Kù je anja ak̄ai ñ wa n cea kut̄o, amma do inŋe ŋa m̄ò iyi aa na a dasim naane na saabui ide nŋa.

²¹ N̄ wa n t̄oŋe anja fei a je ak̄a. Si bei aw̄o Baaba í wa sim, n̄ò amu m̄ò ñ wa sie, j̄ò a je ak̄a si wa ku ba inei andunya ŋa a dasi naane iyi aw̄oi ñ bem wa.

²² Amboee iyi í j̄ò inŋe ŋa à ye sim, nŋui ñ j̄ò à waa ye si anja m̄ò ku ba anja m̄ò a je ak̄a bei aw̄ae à je ak̄a.

²³ J̄ò ñ wa si ŋa n̄ò aw̄o m̄ò ñ wa sim ku ba a je ak̄a mam mam, n̄ò inei andunya ŋa a mà iyi aw̄oi ñ bem wa n̄ò ñ bi ŋai bei ñ bim.

²⁴ Baaba, ñ bi inŋe ŋa iyi í nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a ye amboem, amboe iyi í muum. Í muum amboeui si na iyi í j̄ò ñ bim hai waati iyi a kù taka andunya.

²⁵ Baaba aw̄o iyi í je dee dee, baa do iyi inei andunya ŋa a kù màe, amu ñ màe, n̄ò inŋe ihē ŋa m̄ò à mà iyi aw̄oi ñ bem wa.

²⁶ N̄ j̄ò à màe, n̄ò an k̄s̄o nŋa si kumàe má ku ba kubi iyi í bim ku wa si ŋa, n̄ò amu m̄ò n wa si ŋa.

18

À mu Jesu

(C̄o Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

¹ Iyi Jesu í ce kut̄o í t̄a, ŋoi í fita, nŋu do m̄oŋe ŋa à b̄o lambo ḡo iyi í wa iceí ido iyi à ya kpe Sedor̄o. Njoi í l̄o be, nŋu do m̄oŋe ŋa.

² Wee Zudasi inŋe iyi à zambaeu m̄ò ñ mà inyau, domi anjaò ŋa à ya koo be ise feefelo.

³ Njoi í j̄ò Zudasi í b̄o be do sooge ŋa do woo degbe kpas̄e Ilaađ ŋa iyi inŋe ngboi woo weei Ilaađ ŋa do Farisi ŋau à be wau. À waa mu j̄ineí iḡu ŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa.

⁴ Jesu í bei wa mà mii ŋa iyi à ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋoi í sekee si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ñ waa de ŋa.

5 Njoi à jεaa à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dede. Njoi Jesu í ni, amui ihē mee.

Wee Zudasi ine iyi á zambaεu, wa leeki be aηað ηa ajo.

6 Iyi Jesu í je ηηa í ni, amui ihē, ηjoi aηa fei à sekεe do anyi à koo à cuku ile.

7 Njoi Jesu í bee ηa má í ni, yooi ì waa de ηa. Njoi à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dede.

8 Njoi Jesu í ni, ñ sō ηε tā ñ ni amui ihē. To, bii amui í waa dede ηa í jō ine ηa iyi à gbeu a ne.

9 Beebei ide iyi í tako í fōu í kō iyi í ni, Baaba, ine ηa iyi í nam fei baa ine akā ηηa kù ce nfe.

10 Wee Simōo Pιεε í ne taakuba. Njoi í yōō í cafeō ifi njei woo ce icei woo wee nlai Ilaaōu. Irii woo ce iceui Malikusu.

11 Amma Jesu í sō Pιεε í ni, sindo taakubae si ankōεe. Ì waa tamaa n kaa n temuaoō ijuukpā iyi Baaba í jilεem nii?

À bōð Jesu si wajui Ani

12 Njoi sooge ηa do ine ngbo ηηa do Zuifu woo degbe kpasēi Ilaaō ηau à mu Jesu à dūu.

13 Njoi à tako à bōðe bi Ani titā. Wee Aniu wa je baai aboi Kaifu, iyi í je woo wee nlai Ilaaō si adō ηju.

14 Njoi Kaifu í sō Zuifu kpaasie ηau ideu ihē wo í ni, aranfaani nwai ine akā ku ku si agbei dimi nwa.

Pιεε í jā í ni ηju kù je mōcōi Jesu

(Cō Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

15 Waati iyi à mu Jesu à waa neε ηjoi Simōo Pιεε do mōcō mmu gō à waa tooε. Wee woo wee nlai Ilaaōu í mō mōcō ine ηju, ηjoi í jō mōcōu í ba í too Jesu í lōð bantumai kpasēi woo wee nlau.

16 Amma Pιεε í gbe waduude ande koofa be. Njoi mōcō iyi woo wee nlau í mōu, í fita wa í naa í ba mudēε iyi wa degbe koofau ide ku fō, ñ jō Pιεε í lō.

17 Njoi mudēεu í bee Pιεε í ni, kù je awō mō ine akāi mōcōi mōkoui ya. Njoi Pιεε í ni, aawo, kù je amu.

18 Si bei tūtū wa ceu, ηjoi woo ce ice ηa do woo degbe kpasēi Ilaaō ηau à leeki kōkōi ina nyenye à waa nyia. Njoi Pιεε mō í koo wa nyia bi tu ηa be ajo.

Woo wee nlau í bee Jesu ide

(Cō Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

19 Njoi woo wee nlai Ilaaōu í bee Jesu idei mōcōe ηa do yaasei cio iyi wa kō si.

20 Njoi Jesu í jεaa í ni, ideu si bantumai ñ sō ine fei. Ñ ya n kō ine ηa si ciom nii ile bii à ya ce kutōtō ηa do si kpasēi Ilaaō, bii Zuifu ηa fei à ya tōtō. N kù fō ide kāma si asii.

21 Na mii í ce ì waa beem ide. Ine ηa iyi à gbo idem, bee aηa taka ηηa iyi ñ sō ηa, aηai aa mà mii iyi ñ fō.

22 Iyi Jesu í fō beεbe, ηjoi ine akāi woo degbe kpasēi Ilaaō ηau í sambalae í ni, woo wee nlau ì waa jεaa ide nfe nfe beεbe?

23 Njoi Jesu í jεaa í ni, bii ide laalo ñ fō, fō ine fei ku gbō. Amma bii í je ide jüda mōi ñ fō, na mii í ce ì waa sambalam.

24 Njoi Ani í jō à dūu à bōðe bi Kaifu, woo wee nlau.

Pιεε í jā má í ni ηju ku mà Jesu

(Cō Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

25 Waati iyi Simōo Pιεε í wa be wa nyia inau ηjoi à beee à ni, kù je awō mō ine akāi mōcōi mōkoui ya. Njoi Pιεε í jā í ni, aawo, kù je amu.

26 Wee woo ce ice akāi woo wee nlai Ilaaōu í wa be. Wa je nyaanzei ine iyi Pιεε í bu itεu. Iyi í ye Pιεε ηjoi í beee í ni, n kù ye injeō lambo bei?

27 Amma Pιεε í jā má í ni, aawo. Gbakā ηjoi ajεε wa kō.

À bōð Jesu si wajui Pilati

(Cō Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

28 Hai bi Kaifu be, ine ngboi Zuifu ηau à bōð Jesu bi ku kiitii ilu ileu bii Pilati í wa. Wee daadaakōi. Aηa taka ηηa a kù lō ile bi ku ce kiitii ku ba aηa a maā na a je ilu riisi ηa. A kù bi a je ilu riisi domi à waa bi a ba a je ijei jingau iku ku kuau.

29 Njoi í jō Pilati í fita wa í naa í ba ηa í bee ηa í ni, taale yoomai í ye si mōkōu ηa.

30 Njoi à ñi, bii kù ce laalo, a kaa ka dae si awō.

31 Njoi Pilati í sō ηa í ni, inje taka ηηe i kooε i koo í kiiti do wooda ηηe. Amma à ni, inje inei Romu ηa í kù na wa kpāa iyi aa ka kpāo amanε ηa.

32 Beebei idei Jesu í ce ku nyisiō dimii iku iyi à ku.

33 Njoi Pilati í lō ile bi ku ce kiitii má í kpe Jesu í beee í ni, awōi í je ilaalui Zuifu ηa?

34 Njoi Jesu í ni, ine goi í sōε beεbe de, mà ñ nō í waa beei.

35 Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ñ bei ñ mà? Dimie ηa do ine ngboi woo weei Ilaaō ηai à mue à daam si awō. Mii í ce.

36 Njoi Jesu í jεaa í ni, bommam kù je ti andunya. Bii í je ti andunya, woo ce ice ηa aa ja, a kaa je a mum a na ine ngboi Zuifu ηau. Amma bommam kù je ti andunya ihē.

37 Njoi Pilati í beee í ni, debei, awōu ilaalui? Njoi Jesu í jεaa í ni, awōi ñ fō beεbe. Ñ naai si andunya, à bím nii n je seēdai nto. Ine iyi í je ti nto fei à gbō idem.

38 Njoi Pilati í beee í ni, dimii mii mōm nii à ya kpe nto.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cō Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide n̄au n̄oi Pilati í fita má í b̄o bi Zuifu n̄au. Í s̄s̄ n̄a í ni, amu n̄ kù ye taale k̄ama si m̄ok̄ou.

³⁹ Amma si bei à ne d̄oñe, an j̄ò n̄je inci piis̄s̄o ak̄a si j̄ingauí Iku ku kua. Í bi n̄ j̄ò n̄je ilaalui Zuifu n̄au?

⁴⁰ N̄oi n̄ja fei à wasi ku d̄s̄ anu do gbugb̄a à waa ni n̄ja a kù bi m̄ok̄ou be. À waa ni Barabasií n̄ja à bi. Wee Barabasiu í ya ce ilei.

19

¹ N̄oi Pilati í j̄ò à c̄a Jesu do kp̄ot̄o.

² N̄oi sooge n̄a à ba fulai aḡu à daa Jesu si irie, n̄o à daa si kumboo nkpa go má à waa yaakoed̄o.

³ N̄oi à ya sek̄e sie wa à naa a maa coo f̄o a maa ni, f̄o ilaalui Zuifu n̄a. N̄o a maa sambalae.

⁴ N̄oi Pilati í fita wa ma í s̄s̄ zamaau í ni, wee an fitaò n̄je m̄ok̄ou wa ku ba í m̄a n̄a iyi n̄ kù ye sie kurara go.

⁵ N̄oi í fitaò Jesu wa do fulai aḡu do kumboo nkpa. N̄oi Pilati í s̄s̄ n̄a í ni, m̄ok̄ou wee.

⁶ Iyi in̄e ngboi woo weei Ilaās̄ n̄au do woo degbe kpas̄e Ilaās̄ n̄au à ȳo n̄oi à wasi ku la à waa ni, kpakpae si j̄li. N̄oi Pilati í s̄s̄ n̄a í ni, in̄e taka n̄je, í gba í kpakpae si j̄li ku gaau. Amma amu n̄ kù ye sie taale go.

⁷ N̄oi Zuifu n̄au à s̄s̄o à ni n̄ja à ne wooda go, n̄o si woodai n̄ja í gbe de a kpaai domi wa ni n̄juu amai Ilaās̄i.

⁸ Iyi Pilati í gb̄o ideu, n̄jo í muu má hee í caa.

⁹ N̄oi í b̄oò Jesu bi ku ce kiituu má í koo í beee í ni, hai iwoi í waa naa nt̄o nt̄o. Amma Jesu kù j̄eaa m̄am.

¹⁰ N̄oi Pilati í beee í ni, baa amu takam í kaa bam ide ku f̄o? Í kù m̄a iyi n̄ ne kp̄aa n̄ j̄ò, n̄o n̄ ne kp̄aa má n̄ kpakpae si j̄li ku gaauí?

¹¹ N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, í kaa ne gbugb̄a k̄ama sim, bii kù je Ilaās̄i í nae wa. N̄juí í j̄ò in̄e iyi í dasim si aw̄e, dulum d̄e í re baa t̄e.

¹² Iyi Pilati í gb̄o beebe, n̄oi wa ce kookaai ku ba ku j̄ò. Amma Zuifu n̄au à d̄s̄ anu à waa ni, bii í j̄ò m̄ok̄ou be, í kù je kpaasií ilaaluu n̄lai Romu má. In̄e iyi í ce arae ilaaluu fei mb̄eei ilaaluu n̄lai Romuui í baa í je.

¹³ Iyi Pilati í gb̄o ideu, n̄oi í j̄ò à fitaò Jesu n̄o í buba si kitai woo kiituu iyi í wa inya bii à ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Eb̄e, Gabatai à ya kpe inyau.

¹⁴ Wee à wa si aj̄o iyi bii iju í má á je aj̄oi kus̄mi. Aj̄oi kus̄miu alei á sinti, n̄o in̄e n̄a à wasi ku ce sāl̄ui j̄ingauí Iku ku kuau. N̄o waati beebe zakai das̄i. N̄oi Pilati í s̄s̄ Zuifu n̄au í ni, ilaaluu n̄je wee.

¹⁵ Amma à wasi ku d̄s̄ anu à waa ni, kpaa. Kpakpae si j̄li ku gaau. N̄oi Pilati í bee n̄a í ni, beirei í ce í bi n̄ kpakpa ilaaluu n̄je si j̄li ku gaau. N̄oi in̄e ngboi woo weei Ilaās̄ n̄au à j̄eaa

à ni, a kù ne ilaaluu mmu go bii kù je ilaaluu n̄lai Romu.

¹⁶ N̄oi Pilati í da n̄ja Jesu si aw̄o ku ba a kpakpae si j̄li ku gaau.

À kpakpa Jesu si j̄li ku gaau

(C̄o Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

N̄o à mu Jesu à neò.

¹⁷ N̄o à k̄aa Jesu j̄li ku gaau í so í fitaò hai in̄o ilu í b̄oò hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi iri. Do feei Eb̄e, Ḡoaḡotai à ya kpe inyau.

¹⁸ Bei à kpakpae si j̄li ku gaau. N̄o à kpakpa in̄em̄ok̄o min̄ji go n̄a be má, in̄e ak̄a do aw̄o cangae, in̄e ak̄a m̄o do aw̄o n̄je n̄o Jesu í wa animi n̄ja.

¹⁹ N̄oi Pilati í j̄ò à k̄o ide go si j̄li go à masi antai j̄li ku gaau. Kukou í ni, Jesu in̄e Nazareti, ilaalui Zuifu n̄a.

²⁰ Zuifu nk̄p̄o í ka kukou domi inyau kù j̄ò in̄o ilu. N̄o à k̄oo do feei Eb̄e do Lat̄e do Gereki.

²¹ N̄oi in̄e ngboi woo weei Ilaās̄ n̄au à s̄s̄ Pilati à ni, maà ti í k̄o í ni, ilaalui Zuifu n̄a, amma k̄o í ni, í ni n̄ju í je Ilaaluu Zuifu n̄a.

²² N̄oi Pilati í ni, iyi n̄ k̄o t̄a n̄ k̄ooi.

²³ Iyi sooge n̄au à kpakpa Jesu à t̄a n̄oi à so j̄aee n̄a à kp̄o ik̄o m̄e, sooge fei í so ik̄o ak̄a ak̄a. N̄o à so ib̄o sis̄oeru má. Ib̄ou kù ne agbei ku s̄o domi à w̄oi hai lele hee ku b̄o ile. Iyi à so ib̄ou

²⁴ N̄oi à ni, ka maà ga ib̄ou, amma ka ta si kpas̄a ka c̄o ti in̄e iyi á je. N̄o beeb̄e à ce. Beeb̄e kukoi ideí Ilaās̄ í k̄s̄ tengi bii í ni, n̄ja duus̄o à kp̄e j̄aem n̄a. N̄o à ta si ib̄o n̄lam kpas̄a.

²⁵ Wee iyei Jesu do if̄oi iye, do Maari aboi Kopa, do Maari in̄e Madala, à waa leeki bi j̄li ku gaauí Jesu.

²⁶ N̄oi Jesu í ye iye be, do m̄oc̄o iyi í biu à waa leeki k̄ok̄oi n̄je, n̄o í s̄s̄ iye í ni, abooyi, in̄e ih̄e í baa í je bei amae.

²⁷ N̄oi í s̄s̄ m̄oc̄ou í ni, abou ih̄e bei iyei í baa í je. Hai aj̄o n̄juí m̄oc̄ou í gb̄aa í b̄oòe kpas̄e wa woo.

Waati iyei Jesu í ku

(C̄o Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

²⁸ Si anyii n̄ju, si bei Jesu í m̄a iyei bebei fei nd̄e í kpa iri mbe, n̄oi í ni, agbe wa kpam. Í f̄o beeb̄e ku ba kukoi ideí Ilaās̄ ku k̄o.

²⁹ Wee caka go í wa be í ne at̄e kuk̄a bam bam. N̄oi à d̄l̄ kanya si amaawoi j̄li go à s̄osi at̄e kuk̄au à waa too si gelei Jesu.

³⁰ Iyi Jesu í tie at̄e kuk̄au n̄oi í ni, n̄ kpa irii ic̄em nii mbe. N̄o í k̄omba irie í ku.

À ḡu Jesu kaka si kpakpaa cingae

³¹ Si bei à wa si sāl̄ui aj̄oi kus̄miu, Zuifu n̄au a kù waa bi aj̄ou ku to wa ku ba iku n̄au si j̄li n̄au be, domi aj̄ou aj̄o n̄la ḡoi. N̄juí í j̄ò à koo à t̄o Pilati ku j̄ò a ce kutei in̄e n̄a iyi à kpakpa n̄au, n̄o a n̄ya n̄a hai be.

³² Na n̄oi í ce sooge n̄au à ce kutei in̄e s̄inteu do in̄e n̄j̄is̄iāu, ān̄a īyi à k̄p̄ak̄pa do Jesu āj̄ou.

³³ Amma waati īyi à to bi Jesu, à ba í ku t̄a, n̄o a k̄u ce kut̄e m̄a.

³⁴ Amma in̄e ak̄ai sooge n̄au í ḡu k̄p̄ak̄paa cinḡae do kaka, n̄oi gbak̄a n̄je do in̄yi wa jo wa.

³⁵ Amu Zāa n̄ ye īyi be fei, n̄o n̄ wa n̄ j̄ea in̄e n̄a sēedāe, sēedam n̄ou n̄toi. N̄ m̄a kam kam īyi n̄toi n̄ wa n̄ fo, n̄o n̄ wa n̄ f̄oi ku ba in̄e m̄o í dasi naane n̄a.

³⁶ A k̄u ce kut̄e n̄a n̄o īyi be í cei ku ba kuk̄oi idei Ilaās̄ ku k̄s̄ īyi í ni, baa k̄uk̄u ak̄ae kaa lege.

³⁷ N̄o kuk̄oi idei Ilaās̄ í ni m̄a, aa ce in̄e īyi ān̄a taka n̄n̄a à ḡu.

À dasi ikui Jesu bale

(C̄o Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47;

Luku 23:50-56)

³⁸ Si anyi n̄n̄u, Zozefu in̄ei Arimatee u í koo í t̄o Pilati ku j̄o n̄n̄u ku n̄ya ikui Jesu. Wee Zozefu m̄o m̄oc̄oi Jesui, amma si asīi, domi wa ce n̄joi in̄e nḡboi Zuifu n̄a. N̄o Pilati í j̄eaa si. Na n̄oi í j̄o Zozefu í koo í n̄ya ikui Jesuu.

³⁹ Nikodemu īyi í b̄o bi Jesu id̄u ḡo wo, í si Zozefu. N̄o wa mu tulare dimi ik̄a ik̄a min̄ji, ak̄a mirui à ya kpoo, ak̄a m̄o aloe. Kuwoe í to zakai kilo k̄untaa.

⁴⁰ In̄e min̄ji n̄au à so ikui Jesu à woo do j̄aae f̄uf̄u ḡo n̄a n̄o à f̄asi t̄ulareu. Si ð̄onei Zuifu n̄a bēebei à ya ce b̄ii à waa si iku.

⁴¹ Lambo ḡo í wa tengi b̄ii à k̄p̄ak̄pa Jesu si j̄li n̄ou. Si in̄o lambou à gbe isai kuta ḡo be k̄u k̄pe tit̄a, n̄o a k̄u si in̄e ḡo si be.

⁴² Bei à koo à si Jesu si na īyi í j̄o tengi be k̄u j̄l, n̄o à bi a suu gb̄aa gb̄aa hee ājoi kus̄imiu ku maa to wa.

20

Bale ngbe

(C̄o Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

¹ Āj̄o amaazuma daadaak̄o waati īyi iju k̄u m̄a s̄aa s̄aa, n̄oi Maari in̄ei Madalau í b̄o bi baleu. N̄o í ba wee à tale kutau hai and̄e baleu.

² N̄oi í sei í b̄o bi Sim̄o Pīe do bi m̄oc̄o īyi Jesu í bi j̄iid̄au, í s̄s̄ n̄a í ni, à n̄ya ikui Laf̄e hai in̄o bale n̄o a k̄u m̄a b̄ii à dasi.

³ N̄oi Pīe do m̄oc̄ou à fita à b̄o bi baleu.

⁴ Ān̄a min̄ji fei à sei āj̄o, amma m̄oc̄ou í sei í cua Pīe, n̄n̄ui í tako í to bi baleu.

⁵ N̄o í bate í nante si baleu, n̄o í ye j̄aae n̄au wa j̄ile, amma k̄u lo.

⁶ N̄oi Sim̄o Pīe wa baa do anyi. Iyi í to wa n̄o í lo in̄o baleu. N̄o í ye j̄aae n̄au wa j̄ile,

⁷ do mango īyi à tako à ð̄io ir̄iēu. Amma mangou k̄u waa j̄ile in̄ya ak̄a do j̄aae n̄au, wa woi ik̄pa ak̄a.

⁸ N̄oi m̄oc̄o īyi í tako í to bi baleu, n̄n̄u m̄o í lo. Iyi í ye m̄ii n̄au n̄o í dasi naane.

⁹ M̄oc̄o n̄au a k̄u tako a k̄u gb̄o yaasei kuk̄oi idei Ilaās̄ wo īyi í ni k̄u ne bei á ce īyi Jesu k̄u j̄i hai si bale.

¹⁰ N̄oi m̄oc̄o n̄au à sinda à b̄o k̄pas̄e.

Jesu í tusea Maari in̄ei Madalau arae

(C̄o Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

¹¹ Amma Maari wa leek̄i waduude k̄okoi baleu wa kpata. Si bei wa kpatau n̄oi í bate í nante in̄o baleu.

¹² N̄o í ye amaleka min̄ji ḡo n̄a à waa dasi n̄yau f̄uf̄u à waa buba tengi b̄ii ikui Jesu wa s̄u wo, in̄e ak̄a ik̄pa iri, in̄e ak̄a m̄o ik̄pa kute.

¹³ N̄o à beee à ni, abooyi, na m̄ii í ce í waa kpata. N̄oi í je n̄n̄a í ni, à so ikui Laf̄em hai ih̄ei n̄o n̄ k̄u m̄a b̄ii à dasie.

¹⁴ Iyi í fo bēebe í t̄a, n̄oi í sinda n̄o í ye Jesu wa leek̄i be. Amma k̄u m̄a m̄a Jesui.

¹⁵ N̄oi Jesu í beee í ni, abooyi, na m̄ii í ce í waa kpata. Yooi í waa de. N̄oi Maari í tamaa bei woo degbe lambou. N̄oi í s̄s̄o í ni, m̄ok̄ooyi, b̄ii āw̄oi í soo, s̄m̄ b̄ii í j̄il̄o n̄ koo n̄ soo.

¹⁶ N̄oi Jesu í ni, Maari. N̄oi Maari í sinda sie í s̄s̄o do feei Ebēe í ni, Rabuni, waat̄o M̄estu.

¹⁷ N̄oi Jesu í s̄s̄o í ni, j̄om̄, maà lum, domi n̄ k̄u b̄o lele bi Baam tit̄a. Amma b̄o bi m̄oc̄om̄ n̄a, s̄s̄ n̄a í ni n̄ wa n̄ b̄o bi Ilaās̄. N̄n̄ui í je baam, n̄o í je baai in̄e m̄o.

¹⁸ N̄oi Maari in̄ei Madalau í koo í s̄s̄ m̄oc̄o n̄au í ni n̄n̄u í ye Laf̄e. N̄o wa sisi n̄n̄a ide īyi Jesu í s̄s̄o.

Jesu í tusea m̄oc̄oe n̄a arae

(C̄o Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18;

Luku 24:36-49)

¹⁹ Āj̄o amaazumau īyi ale í le n̄oi m̄oc̄o n̄au à t̄at̄o si ile ḡo n̄o à s̄ok̄o gambou domi à waa ce n̄joi in̄e nḡboi Zuifu n̄au. N̄oi Jesu í faata wa í leek̄i si anini n̄n̄a. N̄o í s̄s̄ n̄a í ni, laakai ku s̄u ku wee n̄n̄e.

²⁰ Iyi í s̄s̄ n̄a bēebe í t̄a n̄oi í nyisi n̄a āw̄oe n̄a do k̄p̄ak̄paa cinḡaeu. N̄o in̄oi m̄oc̄o n̄au í ð̄s̄ īyi à ye Laf̄e.

²¹ N̄oi Jesu í s̄s̄ n̄a má í ni, laakai ku s̄u ku wee n̄n̄e. Si bei Baaba í b̄em wa, bēebe m̄oi amu m̄o n̄ be n̄e.

²² Iyi í fo bēebe í t̄a n̄oi í fufu n̄a í ni, i gba Hundei Ilaās̄ n̄a.

²³ In̄e īyi í k̄pa idei dulum ð̄e n̄a, Ilaās̄ m̄o á k̄paa. In̄e m̄o īyi í ni dulum nd̄ēe í je ide īrīe n̄a, laf̄e á maa wēo nd̄ēe.

Jesu do Tomaa

²⁴ Wee Tomaa in̄e ak̄ai m̄oc̄o maateji n̄a īyi à ya k̄pe Sik̄au k̄u wa in̄o n̄n̄a si waati īyi Jesu í naa si n̄au.

²⁵ N̄oi m̄oc̄o n̄a īyi à gbeu à s̄s̄o à ni, à ye Laf̄e. Amma Tomaa í s̄s̄ n̄a í ni, n̄o n̄ k̄u ye agbe ponti n̄au si āw̄oe n̄a n̄o n̄ k̄u dasi amaaw̄om̄ si agbe pontiu n̄o n̄ k̄u dasi āw̄om̄ si dalai j̄ujui k̄p̄ak̄paa cinḡaeu n̄ kaa n̄ dasi naane pai.

26 Zakai azuma akā má à tətəə má si ino ile. Tomaa í wa ino nja. Nə à cɪmbo gambo ɲa. Amma Jesu í faata si anini nja wa má nɔ í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nɲɛ.

27 Nɔ í sɔ Tomaa í ni, cɔ awəm ɲa nɔ í dasi amaawəɛ si bɛ. Naad awəɛ wá má í luð cingaam. Jɔ sika sikau bɛ, dasi naanɛ.

28 Nɔi Tomaa í jɛaa í ni, awɔi í jɛ Að Lafɛɛm.

29 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, debɛi í dasi naanɛ si na iyi í jɔ í yem, ma irei. Ilu ino didɔ ɲai inɛ ɲa iyi a kũ yem nɔ do nɲu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jɔ à kɔ tiaɯ ihɛ

30 Maamaake nkɔɔi Jesu í ce má si wajui mɔcɛ ɲa iyi a kũ kɔ si tiaɯ ihɛ.

31 Amma ide iyi ihɛ ɲai à kɔ ku ba í dasi naanɛ ɲa iyi Jesu í jɛ Kirisi Amai Ilaaɔ ku ba naanɛ iyi í dasiɛ ɲau ku jɔ í ba kuwɛɛ hai tá ɲa.

21

Jesu í tusea mɔcɔ mɛjɛ gɔ ɲa arae

1 Si anyii nɲu, Jesu í nyisi arae bi mɔcɛ gɔ ɲa má kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bɛi í nyisið arae wee.

2 Simɔɔ Pɪɛɛ do Tomaa iyi à ya kpe Sikau do Natanieli inɛi Kana si ilei Galilee do amai Zebedee ɲa do mɔcɔ minji mmu gɔ ɲa má, aɲa fei à wa inya akā bɛ.

3 Nɔi Simɔɔ Pɪɛɛ í sɔ ɲa í ni, n wa n bɔ cɔcɔ. Nɔ à ni, aa ka sie.

Nɔ à fita gbakā à lɔ akɔi inyi gɔ idũ à nɛ. Amma idũ ajɔ nɲu a kũ mu nkāma.

4 Iyi iju wa bɔ ku má, ɲoi à yɛ Jesu wa leekɪ itɪ tenkuu bɛ, amma a kũ má má nɲui.

5 Nɔi Jesu í bee ɲa í ni, inɛ awaasũ ɲau bɛ, i kũ mu nkāma ɲa de. Nɔi à ni, aawo.

6 Nɔi í sɔ ɲa í ni, í dasi taao nɲɛ ino inyi do ikpa awo nɲɛi akɔi inyiũ, aa mu cɛɛ ɲa. Nɔ à sɔ taao nɲa ino inyi nɔ à mu cɛɛ hee à mɔngɔ ku faa wa.

7 Mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau í sɔ Pɪɛɛ í ni, Lafɛɛ mbe.

Iyi Simɔɔ Pɪɛɛ í gbɔ iyi Lafɛɛi, ɲoi í dasi ibɔɛ domi basɪi í wɛɛ wo. Nɔ í dasi inyiũ wa bɔ bi tɛɛ.

8 Amma mɔcɔ ɲa iyi à gbɛu à to wa ice do akɔi inyiũ, à waa fa taao nɲa iyi í kɔ do cɛɛu. Kujɪ ɲa do ice kũ re mɛɛtu cɪɔ.

9 Iyi à kíta wa ile nɔ à yɛ ina nyenyɛ gɔ bɛ cɛɛ wa banda si, nɔ pɛɛ wa jile bɛ.

10 Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, i naad cɛɛ gɔ ɲa iyi í mu wa nseiũ ɲa.

11 Nɔ Simɔɔ Pɪɛɛ í koo í lɔ akɔi inyiũ nɔ í fa taasou wa ile. Taasou í kɔ do cɛɛ nla ɲa. Kukpɔ ɲa í to cɪɔ do ciitaa do mɛɛta. Do iyi í kpɔ bɛɛbɛ fei taasou kũ ga.

12 Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, i naa i nya sonda ɲa. Nɔ baa mɔcɔ akā kũ jɛ ku beɛɛ ku ni, awɔi yoo, domi à mà iyi Lafɛɛi.

13 Nɔi Jesu í koo í so pɛɛu do cɛɛu í na ɲa.

14 Ise gbɛɛtasiaɛi mbe bɛi iyi Jesu í nyisi mɔcɛ ɲa arae hai waati iyi í jɪ hai si bale.

Jesu do Pɪɛɛ

15 Iyi à nya sonda à tá ɲoi Jesu í bee Simɔɔ Pɪɛɛ í ni, Simɔɔ amai Zāa, i bim í re inɛ ihɔ ɲa? Nɔ Pɪɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛɛ. Í mà iyi n bɛ. Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, gbɔa ama angudām ɲa.

16 Nɔ í beɛɛ má isɛ gbɛɛjisia í ni, Simɔɔ amai Zāa, i bim? Nɔ Pɪɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛɛ. Í mà iyi n bɛ. Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, gbā angudām ɲa.

17 Nɔ í sisi í beɛɛ má isɛ gbɛɛtasia í ni, Simɔɔ amai Zāa, i bim? Nɔ inɔi Pɪɛɛ í fɔ do si bɛi í beɛɛ isɛ gbɛɛtasia í ni, i bim? Nɔi Pɪɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛɛ, i mà fei ndɛɛ, i mà kam kam iyi n bɛ. Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, to, gbā angudām ɲa.

18 Nto ntɔ n wa n sɔɛi, waati iyi í wɛɛ awaasũ i ya dɪa arae wondo nɔ í bɔ bii í bi. Amma bii í naa í gbɔ, aa tɛ ikpaei nɔ inɛ gɔ ku dɪɛ nɔ ku bɔðɛ bii í kũ bi.

19 Do ideu bɛi Jesu í fɔ yaase bɛi Pɪɛɛ á na ku ku ku nyisið amboei Ilaaɔ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tá nɔ í sɔɔ í ni, toom wa.

Jesu do mɔcɔ iyi í bi jiidu

20 Nɔi Pɪɛɛ í sinda, nɔ í yɛ mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau wa naa do anyi nja. Mɔcɔu nɲui í tako í gbɛsi gɛndɛi Jesu waati iyi à waa jɛ í beɛɛ í ni, Lafɛɛ, yooi à zambaeu.

21 Iyi Pɪɛɛ í yɛ mɔcɔu ɲoi í bee Jesu í ni, Lafɛɛ, mɔkɔu ihɛ mɔ ni, beirei ti nɲu mɔ á yɛ.

22 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, baa bii n bi n jɔ ku maa wɛɛ hee n koo n nyið wa mái, iwoi í yɛɛ. Awɔ de, toom wa.

23 Nɔi laabaauu ideu í fangaa si inai woo dasi Jesu naanɛ ɲau à bɛ ni mɔcɔu kaa ku. Amma Jesu kũ ni kaa ku, nɲu de í ni, baa bii n bi n jɔ ku maa wɛɛ hee n koo n nyið wa mái, iwoi í yɛɛ.

24 Mɔcɔ iyi Jesu wa fāau amu Zāai. Nɔ amu takam nii n wa n jɛ sɛɛdai ide ɲau, amu iyi n kɔ tiaɯ ihɛ, à nɔ à mà iyi sɛɛdam í jɛ ntɔ.

Iri kukpai tiaɯ

25 Mii nkɔɔ nkɔɔ í wɛɛ má iyi Jesu í ce. Bii í jɛ à kɔ fei ndɛɛ akā akā, n kũ tamaa mà andunyau ihɛ à to inɛ ɲa a ba bii aa jile tia ɲa iyi aa kɔ ɲau fei.

Icɛi Woo Bɛ Nja

À cea Woo bɛ nja kuwâi Hundi Ilaaɔ

¹ Baakɔom, Teofili,

Si tia sintem n̄ kɔ mii iyi Jesu í ce do cio iyi í ya maã kɔã inɛ n̄a si fei hai sinteɛ,

² hee í koo í to aɔɔ iyi Ilaaɔ í soo lele. Hee ku maã ne, inɛ n̄a iyi í cica wo à je woo bɛ nja, í ba n̄a ide ku fɔ do gbugbâi Hundi Ilaaɔ í s̄ɔ n̄a beí aa ce.

³ Si anyii ikue í nyisi n̄a arãe si afei aɔɔ ciiji isɛ fɛɛfelo ku je n̄na sɛɛda iyi kù ne sika sika iyi n̄nu í wɛɛ. À yɔɔ n̄o í ce n̄na faajii bommai Ilaaɔ.

⁴ Aɔɔ n̄nu gɔ, si beí Jesu do mɔcɔɛ n̄a à wa inya akã í s̄ɔ n̄a í ni, í maã teki hai Zeruzalemu n̄a, amma í degbe amua iyi Ilaaɔ Baaba í wãɔ n̄eu, amua iyi n̄ tako n̄ s̄ɔ n̄e ideu.

⁵ Zãã n̄nu, inyii í dasi n̄e wo, amma si aɔɔ minjiu ihɛ aa da n̄nɛ si Hundi Ilaaɔ.

Jesu í nyi lelei Aɔ

⁶ N̄oi woo bɛ n̄a iyi aɔɔ Jesu n̄a à wa inya akãu à beɛɛ à ni, Lafɛɛ, beɛɛii aa teese í jile bommai Izireli?

⁷ N̄oi Jesu í je n̄na í ni, kù je baa n̄nɛ í mà aɔɔ walako í mà yaase beí mii n̄au be á na ku ce n̄a. Ilaaɔ Baabai í jile iyi bɛ n̄a do yikoe.

⁸ Amma aa ba gbugbã n̄a waati iyi Hundi Ilaaɔ á naa si n̄e. Aa jea inɛ n̄a sɛɛdam n̄a si ilui Zeruzalemu, do si ilei Zudee fei, do si ilei Samari hee ku bɔ do kɔɔi andunya fei.

⁹ Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, n̄oi à waa cɔɔ n̄o à ba wee Ilaaɔ í soo ikpa lele n̄o kudutí iji gɔ í jò a kù yɔɔ má.

¹⁰ Waati iyi à waa cɔɔ wa ne ikpa lelei Aɔ, n̄oi gbakã à ye woo dasi ibɔ fufu minji gɔ n̄a be à waa leeki kɔkɔ n̄na.

¹¹ N̄oi inɛ n̄au à ni, inɛ inɛi Galilee n̄a, na mii í ce í leeki í waa cɔ lele n̄a. Jesuu bɛ iyi Ilaaɔ í so ikpa lele hai bi tu n̄eu á nyi wa má do yaase beí í yɔɔ í neɔ leleu n̄a.

Nsui Zudasi

¹² Iyi inɛ n̄au à fɔ beɛbe à tã, n̄oi woo bɛ n̄au à sinda wa hai iri kutai Olivie bii à wau à nyi wa Zeruzalemu. Iri kutau í wa kɔkɔi iluu zakai kilo akã.

¹³ Iyi à to Zeruzalemu n̄oi à gũ lelei ile ku kpeke bii à ya maã wau. An̄a iyi à tɔtɔɔ beu wee, Píɛɛ do Zãã, do Zaaki, do Anderee, do Filipu, do Tomaa, do Baatelemi, do Matie, do Zaaki amai Alifée, do Simãɔ iyi í ya jabua ileɛ do Zudu amai Zaaki.

¹⁴ Do anu akã inɛ n̄au fei à ya tɔtɔɔ a maã ce kutɔɔ do himma, an̄a do ifɔi Jesu n̄a do Maari iyee do inaabo gɔ n̄a má.

¹⁵ Aɔɔ n̄nu gɔ woo dasi Jesu naane n̄au à tɔtɔɔ má. Kukpɔ n̄na í to zakai amane cifa. N̄oi Píɛɛ í dede í leeki si anini n̄na í ni,

¹⁶ inɛ kpaasim n̄a, Hundi Ilaaɔ í jò Davidi í fɔ idei Zudasi wo, n̄nu iyi í cuaa inɛ n̄a iyi à mu Jesuu, n̄o ideu kù ne beí á ce iyi kù ce.

¹⁷ Zudasiui í tako í je inɛ akã nwa wo, n̄nu má í ya dasi icɛ nwa awɔ.

¹⁸ Fia iyi í ba na laala iyi í ceu í raɔ iko gɔ. N̄oi í cuku, iriɛ í tako í to ile n̄o inɔɛ í la, ifũɛ fei í fita.

¹⁹ N̄oi inɛ n̄a iyi à wa Zeruzalemu fei à gbɔ ideu. Na n̄oi í jò do fee n̄na à waa kpe ikou Akedama, waatɔ Ikoi n̄jɛ.

²⁰ Idee iyi à kɔ si tia iri kukɔu wee.

A jò ideu ku kpɔɔ bomma.

Inɛ gɔ ku maã buba be má.

N̄o à kɔɔ má à ni,

A jò inɛ gɔ ku je nsuɛ si icɛu.

²¹⁻²² Debeí, ka dasi inɛ gɔ si inɔ nwa ku je nsui Zudasiu. N̄o í gbe lafɛɛ ku je inɛ iyi í ye kujli Lafɛɛ Jesu hai si bale beí awa má. N̄o lafɛɛ ku je inɛ akã inɛ n̄a iyi à ba wa kuwɛɛ aɔɔ si waati kama fei iyi Jesu í wɛɛ do awa si andunya ihɛ, hai waati iyi Zãã í dasiɛ inyí hee í koo í bɔ lele.

²³ N̄oi à cica amane minji gɔ n̄a, irii inɛ akã Zozefu iyi à ya kpe Baasaba, walako Zusitu, inɛ minjisiau má Matiasi.

²⁴ N̄oi à ce kutɔɔ à ni, Lafɛɛ, awɔ iyi í mà idɔi inɛ fei, nyisi wa inɛ iyi í cica. Si inɔi mɔcɔ minjie n̄au ihɛ

²⁵ nyisi wa inɛ iyi í bi ku je nsui Zudasi si icɛi woo bɛ n̄au, icɛi iyi Zudasi í jò n̄o í koo í lo tengi bii í jò à dasiɛ.

²⁶ N̄oi à ta n̄na kpaɔa. N̄o kpaɔau í so Matiasi. N̄oi à dasiɛ si inɔi woo bɛ maatakã n̄au.

2

Kunaai Hundi Ilaaɔ

¹ Iyi aɔɔi Pantekotu í to, n̄oi woo dasi Jesu naane n̄au fei à tɔtɔɔ inya akã.

² Gbakã n̄oi à gbɔ iba gɔ í naa hai lele, í jò beí fufu nla, n̄o si inɔ ileu fei inɛ n̄a à gbɔ ibau.

³ Si anyie n̄oi à ye ngɔgɔ beí amɛi ina í na í lesi irii an̄a fei akã akã.

⁴ N̄oi an̄a iyi à wa be fei à kɔɔ Hundi Ilaaɔ n̄o à waa fɔ fee mmu gɔ n̄a, si beí Hundi Ilaaɔ í mu n̄na an̄a fei ikã ikã.

⁵ Wee waati beɛbe Zuifu gɔ n̄a iyi à mà beɛɛɛ Ilaaɔ à naa hai ile fei à wa Zeruzalemu.

⁶ Iyi à gbɔ ibau, n̄oi zamaã nkpɔ nkpɔ í sei í koo í tɔtɔɔ be n̄o à bití jiida jiida si na iyi í jò à gbɔ woo dasi Jesu naane n̄au à waa fɔ feei an̄a ikã ikã.

⁷ N̄oi í mu n̄a bití hee í caa, n̄o à bee n̄nɛ à waa ni, inɛ n̄a iyi à waa fɔ ideu be, n̄ jò an̄a fei inɛi Galilee n̄ai mɛɛ.

⁸ N̄o beirei í ce awa fei à gbɔ à waa fɔ ide do fee nwa ikã ikã.

⁹ Si inɔ nwa inɛ gɔ n̄a à naai hai ilei Paati do hai Mɛdi do Elami, do hai ilei Mezopotami do Zudee do Kapadosi do Pontu do hai ilei Azii.

10 Ine go ŋa mo hai ilei Firizii à naa do Panfli do Ezibiti do hai ikpa Libi iyi í wa kəkəi Sireni. Ine go ŋa mo à naa hai Romu.

11 Ine go ŋa Zuifu ŋai à bí ŋa, ine go ŋa mo à waa too kucei Zuifu ŋa. Ine go ŋa à naa hai ilei Kereti do hai Arabi. Do ŋu fei, awa fei à gbo à waa fə fee nwa ŋa ikā ikā à waa sisiò mii nla ŋa iyi Ilaađ í ce.

12 Ŋoi aŋa fei à biti hee a kù mà bei aa lasabu nò à bee nje à waa ni, yoomai í je yaasei mii nɔu ihē.

13 Amma ine go ŋa à yaako ŋa à waa ni, ine ŋau à mō atēi hee í caa.

Waažo iyi Píeé í ce

14 Ŋoi Píeé í dede do woo be maatakā ŋau aǰó nɔ wa la hee lele í sđ zamaau wa ni, inje Zuifu ŋa do inje mō iyi í wa Zeruzalemu fei, í sotl í gbo ŋa.

15 N bi í mà ŋa iyi ine ŋau ihē a kù mà atē si bei í waa tamaa ŋau be, domi à wée si daadaako, baa iso mēesá kù lə titá.

16 Amma iyi í waa ye daakəyiu ihē ŋa, iyi walii Zoeli í fəu mbē iyi í ni,

17 Ilaađ í ni, si aǰoi ankāanyi ŋau an daa ine fei si Hundem.

Ama ineməko do ama inaabo nje ŋa aa ce walii.

Awaasū nje ŋa aa ya maa ce kuye ŋa, Nə məko ngbo nje ŋa mō Ilaađ á ba ŋa ide ku fə si ala.

18 Waati beebe, an dasi Hundem si ineməko do inaabo woo ce icem ŋa,

Nə aa ce walii.

19 An nyisi mii maamaake ŋa ikpa lelei Ađ, Nə an jò ine ŋa a ye mii maamaake ŋa má si ile.

Ine ŋa aa ye nje do ina do cuai ina.

20 Inunu á kuku inya

Nə cukpa ku kpā bei nje.

Si anyii ŋui aǰoi Lafēé á to wa, aǰo nla ilu amboeu.

21 Amma ine ŋa iyi à waa kpe Ađ Lafēé fei aa ba faaba.

22 Inje inei Izireli ŋa, í sotl í gbo ideu ŋa. Ilaađ í jò í mà yiikoí Jesu inei Nazaretiu ŋa na maamaake do nyinda ŋa iyi í jò Jesu í ce si anini nje, si bei inje taka nje í mà ŋa.

23 Jesuu, Ilaađ takaei í lasabu hai sinte í jiləə si a daa ine ŋa si awə. Nə inje í daa ilu dulum ŋa si awə í jò à kprakpe si jli ku gaau à kpra ŋa.

24 Amma Ilaađ í jūu hai si bale, í nyaa hai si wahalai iku domi iku kù ne gbugbā kama sie hee ku gēē be.

25 Idei Davidi í kó í ni,

Nə wa n ye Ađ Lafēé aǰo fei, Domi í wa awə njem ku ba n mađ n yaya.

26 Na ŋoi í jò idom wa dđ, nə n wa n fə ide do inə didđ.

Nə baa bii í je an ku n ne kpāa ku cə,

27 Domi awə Ilaađ í kaa jò hundem bi ku wai iku ŋa.

Beebe mōi í kaa jò arai Ine Kumáe ku sāmí.

28 Ì nyisim kpāa iyi wa bəəm si kuwēē.

An wēē do awə si inə didđ.

29 Si anyii ŋu nə Píeé í ni má, inje kpraasim ŋa, n wa n sđ nje nə kù ne sika kama, Davidi bala nwa í ku nò à suu. Balee mōi í wa si anini nwa ihē hee do nnyi fei, mà irei.

30 Amma si bei í je walii, í mà iyi Ilaađ í cea nju kuwāi ide go do kugbasi í ni takue go á na ku buba si kitāi bommae.

31 Davidi í mà mii iyi á na ku ce. Na ŋoi í jò ide iyi í fə, iyi í ni Ilaađ kaa jò hundee bi ku wai iku ŋa nə arae kaa sāmí, idei kujti ine iyi Ilaađ í cicaui wa fāa.

32 Jesuu iyi n wa n fə idee, Ilaađ í jūu hai si bale nə awa fei à je sēda.

33 Ilaađ Baaba í soo lele nə í muaa Hundee iyi í wāaə wo. Nə ŋu mō í mua awa mō Hundee. Ŋui í waa ye nə í waa gbo ŋa be.

34 Davidi takae kù bə lelei Ađ amma í ni,

Ađ Lafēé í sđ Lafēem í ni,

Buba awə njem,

35 Hee n ce mbēēē ŋa

Bi ku lesi isee.

36 Na ŋoi í jò í sfa inje inei Izireli ŋa fei í mà iyi ihē ŋa sāa sāa. Jesu iyi í kprakpa si jli nɔu be ŋa, ŋui Ađ í ce Lafēé do Kirisi.

37 Iyi ine ŋau à gbo beebe ŋoi ideu í to si ŋa ntə ntə, nə à bee Píeé do woo be iyi á kpe ŋau à ni, inje kpraasi nwa ŋa, beirei aa ka ce.

38 Ŋoi Píeé í sđ ŋa í ni, inje fei í kpraasi idə nje í jə a dasi ŋe inyí do irii Jesu Kirisi ku ba Ilaađ ku kpa idei dulum du ŋe, nə aa ba amuai Ilaađ ma ŋa iyi í je Hundee.

39 Bebeí á ce si na iyi í jò Ilaađ í ce nje kuwāe, inje do ama nje ŋa do ine ŋa iyi à wa hee jjií fei, ine ŋa iyi Ađ Lafēé nwa á kpe fei.

40 Do ide ikā ikā nkprə nkprəi Píeé í je ŋa do sēda nə í mu ŋa gbugbā í ni, í nya ara nje ikā hai bi ine laaləi nsei ŋau ihē ku ba í ba faaba ŋa.

41 Ŋoi à dasi ine ŋa iyi à gba idei Píeēu inyí. Aǰo ŋu zaka bei amane dubu mēeta í kəosi si inoi woo dasi Jesu naane ŋau.

42 Nə à ya gbo cio iyi woo be ŋau à ya maa kə ŋa siu fei, nə à ya maa wēē do anu akā, à ya maa je ije iyi aa yeə gigii ikui Jesu, nə à ya maa ce kutəə aǰo.

Kuwēēi ine ŋa iyi à dasi Jesu naane

43 Ŋoi ideu í to si ine fei, nə Ilaađ í jò woo be ŋau à wasi maamaake nkprə nkprə ku ce.

44 Woo dasi Jesu naane ŋau fei à ce anu akā nə mii iyi à ne fei ti aǰa fei í je.

45 Waati iyi ine go í ne bukaatai ngəgə fei à ya taiko ŋa ŋai do mii ndu ŋa ŋa nə a nalafēe fiuu zaka bei í ne bukaatae.

46 Aǰo fei à ya tətəəi si bantumai kprasēi Ilaađ. Á ya tətəə a maa jei si inə kprasē ŋa ŋa do inə didđ. Muafiti ci ya wa si.

47 À ya maa saabu Ilaaṣ nò ine fei í mà bɛɛɛ n̄ja. Aḵo fei ine n̄ja à ya dasi naane n̄o a ba faaba. Bɛɛbei Lafɛɛ Jesu í ya maa kṵṵsi kukpṵi woo dasie naane n̄ja waati káma fei.

3

Weege go í ba iri

¹ N̄oi ale ajo n̄ju go zakai isò meeta Píɛɛ do Zāa à waa bṵ kutṵo bantumai kpasɛi Ilaaṣ.

² N̄oi à yɛ mākṵ go be iyi à bí do weege. Aḵo fei à ya na a jilṵo andei bantumai kpasɛi Ilaaṣ iyi à ya kpe ande Ku s̄l̄au, ku maa bara waati iyi ine n̄ja à waa l̄o.

³ Iyi í yɛ Píɛɛ do Zāa à waa l̄o bantumai kpasɛu n̄oi í tṵo n̄ja a mua n̄ju ngṵgo.

⁴ N̄oi Píɛɛ do Zāa à kāsie iju, n̄o Píɛɛ í ni, cṵ wa.

⁵ N̄oi í cṵ n̄ja do laakai domi wa tamaa ngṵgo si n̄ja.

⁶ Amma Píɛɛ í s̄ṵo í ni, n̄ kù ne fia hee má je wura, amma iyi n̄ ne an muue. Do irii Jesu Kirisi inei Nazaretiu, dede í ne.

⁷ N̄oi í mu awṵ n̄jei mākṵu í dedeɛ. Be gbakā, isei ineɛu do ikṵi isee n̄ju í ce gbugbā.

⁸ N̄oi í fo í d̄inga wa ne. N̄oi an̄aḵo n̄ja fei à l̄o bantumai kpasɛi Ilaaṣ ajṵ, n̄oi í fo í d̄inga wa ne wa saabuḵo Ilaaṣ.

⁹ N̄oi ine fei í yɛ wa ne wa saabuḵo Ilaaṣ.

¹⁰ Si beí à mà iyi n̄ju í ya tako ku maa buba ande kuṣl̄ai bantumai kpasɛi Ilaaṣ ku maa barau, n̄oi biti í mu an̄ja fei n̄o ideu í to si n̄ja.

Waazo iyi Píɛɛ í ce

¹¹ N̄oi mākṵ iyi í ba iriu kù je kù ne hai bi Píɛɛ do Zāa. An̄aḵo n̄ja à wa ikpa akāi kpasɛi Ilaaṣ iyi à ya kpe bantumai Salomṵo. N̄o ine n̄ja iyi ideu í mu n̄ja bitiu à sei à bṵ bi tu n̄ja.

¹² Iyi Píɛɛ í yɛ n̄ja n̄oi í s̄ṵo n̄ja í ni, in̄e inei Izireli n̄ja, beirei í ce í biti í waa cṵ wa bɛɛbe n̄ja. Í tamaa bei gbugbā n̄wai walakṵ daa jiida n̄wai í jṵ mākṵu wa ne n̄ja?

¹³ Aburhamu do Izaaki do Zakṵbu an̄ja iyi à je bala n̄wa n̄ju, Aṣ Lafɛɛ n̄nai í jṵ Jesu woo ce iceɛ í ne ambœ. In̄e í muu í na ine ngbo n̄ja n̄o í kṵs̄ie n̄ja si wajui Pilati, baa do iyi Pilati wa bi ku jṵo woo.

¹⁴ Amma in̄e í kṵs̄ie, n̄ju iyi í je Ine Kumá do Ine Dee deeu n̄o í tṵo Pilati ku jṵ n̄je woo kpa ineu si agbɛɛ n̄ja.

¹⁵ Si bɛɛbe í kpa ine iyi í je irii kuwɛɛu n̄ja. Amma Ilaaṣ í jūu hai si bale, n̄o awa à yṵo.

¹⁶ Jesu do naane iyi mākṵu ih̄e í dasie n̄ju í jṵ í ba gbugbā. Mākṵo iyi í waa yɛ n̄o í mà n̄ju ih̄e, naane iyi í dasi Jesuui í jṵ í ba iri mam mam si wajui in̄e fei.

¹⁷ N̄sei kpaasim n̄ja, n̄ mà mii iyi í cea Jesuui n̄ja, ì cooi si ngṵgo hai mà n̄ja, bɛɛbei do ine ngbo n̄je n̄ja fei.

¹⁸ Ilaaṣ í jṵ walii n̄ju fei à tako à fṵ idee wo. N̄o bɛɛbe m̄oi bei à fou fei í kṵ. Ide iyi à fou

n̄ju í je à ni, kù ne bei á ce iyi ine iyi Ilaaṣ í cicau kù ye ijuukpā.

¹⁹ Na n̄ju, í kpaasi idṵ n̄je í sinda si Ilaaṣ n̄ja ku ba ku kpa ideí dulum du n̄je.

²⁰ N̄o Ilaaṣ ku mu n̄je kuṣl̄mi jiida, n̄o ku be Kirisi iyi í cicau wa ku je tu n̄je, n̄ju iyi í je Jesuu.

²¹ Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee awaati koo toḵ mii fei ku je titṵ si bei Ilaaṣ í jṵ walii kumáɛ n̄ju à tako à fṵ wo.

²² Moizi, ine akā n̄ja, í ni, Aṣ Lafɛɛ n̄je á jṵ walii go ku fita hai si anini n̄je iyi á yɛ bei amu. N̄o á s̄l̄a í gbṵ mii iyi á s̄ṵ n̄je fei.

²³ Ine iyi kù waa too si ideí walii fei aa nyaa hai si inoi zamaai Ilaaṣi a kpaɛ.

²⁴ Bɛɛbe m̄oi Samuɛli do walii n̄ja iyi à naa si anyie, an̄ja fei à tako à fṵ ideí mii n̄ja iyi wa ce n̄sei ih̄e.

²⁵ Mii iyi walii n̄ju à ni Ilaaṣ á ceu, in̄e wa cea. N̄ju í je akabuɛ iyi Ilaaṣ í d̄i do bala n̄je n̄ja si waati iyi í s̄ṵ Aburhamu í ni, hai si dimieí an jṵ ineí andunya fei ku ba kuwee.

²⁶ Bɛɛbei Ilaaṣ í jṵ woo ce iceɛ í fita hai bi tu n̄je n̄o í bṵo wai ku ba ku wee n̄je ku ba in̄e fei í sinda í jṵ laalo ku ce n̄je.

4

Píɛɛ do Zāa à wa bi igbei woo kiiti n̄ja

¹ Si waati iyi Píɛɛ do Zāa à waa s̄ṵ zamaau ideu bɛɛbe, n̄oi woo weei Ilaaṣ n̄ju do ine ngboi ine n̄ja iyi à ya maa degbe kpasɛi Ilaaṣu do Sadusi n̄ja à sekeɛ si n̄ja wa.

² Idṵ n̄ja í kṵ si na iyi í jṵ mṵcṵ minji n̄ju à waa kṵ ine n̄ja si cio à waa s̄ṵ n̄ja iyi Jesu í j̄l̄ hai si bale, waatṵo iku n̄ja aa yṵkṵ a nyi wa si kuwee má.

³ N̄oi à mu n̄ja à c̄imbo n̄ja si ile piis̄ṵo hee iju kumá domi ale í le tā.

⁴ Do n̄ju fei, ine nkpṵo iyi í gbṵ ideu í dasi naane. N̄o kukpṵo n̄ja í kṵṵsi hee í to zakai amane dubu miu.

⁵ Iju kumáɛ n̄oi ine ngboi Zuifu n̄ja do ine ngbo bubu n̄ja do woo kṵ ine n̄ja si wooda n̄ju à tṵtṵo Zeruzalemu.

⁶ N̄oi à tṵtṵo an̄ja do woo wee n̄lau iyi à ya kpe Ani, do Kaifu do Zāa do Alesandu do ine n̄ja iyi à gbe si nyaanzei woo wee n̄lau fei.

⁷ N̄oi à nya Píɛɛ do Zāa wa hai ile piis̄ṵo à naa à leek̄ n̄ja si waju n̄ja n̄o à l̄osi ku bee n̄ja à waa ni, do gbugbāi yooi, mà do irii yooi í ceḵ mii n̄ju be n̄ja.

⁸ N̄oi Píɛɛ í kṵḵo Hundeí Ilaaṣ n̄o í s̄ṵ n̄ja í ni, in̄e ilaalu do ine ngbo n̄ju,

⁹ í waa bee wa ideí ice jiida n̄ja iyi à cea weegeu ih̄e do bei í ce í baḵo iri.

¹⁰ Na n̄ju, í s̄l̄a in̄e fei do inei Izireli n̄ju fei í mà n̄ja, mākṵo iyi wa leek̄ si waju n̄jeu be, í ba irii do saabuí irii Jesu Kirisi inei Nazaretiu, ine iyi í kpa kpa si antai j̄l̄i ku gaauu n̄ja n̄o Ilaaṣ í jūu hai si bale.

¹¹ Jesu kukuɛ wa fāa iyi í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à cau,
Ŋhui í baa í je kuta sintei icui ile.

¹² Woo faaba go kù wee má bii kù je nŋu akā,
domi Ilaaš kù na irii ine go má si andunya iyi
aa ka kpe ka baò faaba.

¹³ Iyi ine ŋau à gbò ideu ŋoi à biti domi à ye
wòkòl Píeε do Zāa nò à mà gbakā iyi táaka ŋai
iyi à kù ce baa cio. Ŋoi à mà iyi ŋai à wee wo
do Jesu.

¹⁴ Amma si bei à ye məkò iyi í ba iriu wa
leeki do Píeε do Zāa, nŋui í jò à kù ba ide go
iyi aa ni má.

¹⁵ Ŋoi à ni a fita hai ile kiitui. Iyi à fita, ine
ŋa iyi à gbe beu à waa busi nŋe ŋa duusò.

¹⁶ Ŋoi à waa ni, beirei aa ka cea məkò ŋau
ihē. Wee inei Zeruzalemu ŋa fei à mà iyi à ce
maamaake nla nla go, nò a kaa ka yòkò ka jā.

¹⁷ Amma ka ganji ŋa ku ba ideu ku maà
fangaa si ine ŋa iyi à gbe má, ka kò ŋŋa do
ijuukpā ku ba a maà sò ine kāma ide do irii
Jesu má.

¹⁸ Ŋoi à kpe ŋa má nò à kò ŋŋa a fò ide do
irii Jesu má hee má je a kò ine ŋa si cioi idee.

¹⁹ Amma Píeε do Zāa à sò ŋa à ni, í bee ara
nŋe ide bii á je dee dee si wajui Ilaaš ka gbò
ide nŋe nò ka jò tí Ilaaš.

²⁰ Awa de a kaa ka yòkò ka koko do mii iyi à
ye do iyi à gbò.

²¹ Ŋoi à gbagba si ŋa má ntò ntò à bei à jò ŋa.
A kù ba yaase bei aa ce a fa ifi ŋŋa si na iyi í jò
ine fei wa saabu Ilaaš do mii iyi í ceu,

²² domi məkò iyi à faaba do maamaakeu,
adε í re baa cijii.

Woo dasi Jesu naane ŋa à waa tɔɔ wòkò

²³ Ŋoi Píeε do Zāa à nyi bí kpaasi ŋŋa ŋa si
waati iyi woo kiiti ŋau à jò ŋa. Nò à koo à sisi
ŋŋa ide iyi ine ngbo ŋa do ine ngboi woo weei
Ilaaš ŋa à sò ŋau.

²⁴ Iyi à gbò ideu ŋoi ŋa fei à tɔɔ Ilaaš do
anu akā à ni, Aš Lafēε, awòl í taka lele do ile
do tenku do mii iyi í wa si fei.

²⁵ Hundeei í jò bala nwa Davidi woo ce iceε
í fò wo í ni,

Na mii í ce idoí inei dimi mmu ŋa í kš.

Na mii í ce ine ŋa à waa ce anu tɔɔsi a ba a cea
Ilaaš laalò, nò wee mii goi iyi kaa yòkò
ku ce məm.

²⁶ Amanlui andunya ŋa do ilu iri ŋa à dede nò
à tɔtɔ

Ku ba a ce igũ do Ilaaš do ine iyi í cica.

²⁷ Ilaaš Baaba, ide iyi Davidi í fòu be ntòl,
domi Herodu do Pònsu Pilati à ce anu akā. À
tɔtɔ do dimi mmu ŋa do inei Izireli ŋa si iluu
ihē à ye taalei Jesu woo ce ice kumáε iyi í cica
í nya ikāu.

²⁸ Bεεbei à ce, nò nŋu be í jò mii iyi í jile fei hai
tako do iyi í je idòabiε í kš.

²⁹ Na nŋu nsei, Lafēε, ce laakaii ide ku fò ŋŋa
nò í jò awa woo ce iceε ŋau ka sisi ideu do
wòkò nla nla.

³⁰ Nyisi gbugbāε ku ba maamaake ŋa ku ce nò
ine ŋa a ba iri do saabui irii Jesu woo ce ice
kumáεu.

³¹ Iyi à ce kutɔu à tã ŋoi inya bii à tɔtɔu í
yaya. Ŋoi ŋa fei à kšò Hundeei Ilaaš nò à wasi
ku waazo ide Ilaaš bebei do wòkò.

*Mii iyi woo dasi Jesu naane ŋau à ne ti ŋa
feii*

³² Akpòl woo dasi Jesu naane ŋau í kšòsi nò
ŋa fei à ne anu akā. Ine go ci ya ni mii iyi nŋu
í ne ti nŋu akāi amma mii iyi à ne fei ti ŋa feii.

³³ Do gbugbā nla nla woo be ŋau à waa
sisiò kujii Lafēε Jesu hai si balε, nò didò nla
nlai Ilaaš í wa si ŋa fei.

³⁴ Ine go kù je are si inò ŋŋa, domi ajò minji
do ajò minji fei ine ŋa iyi à ne iko do kpasε ŋa
fei à ya taai nò a naaò fiau wa,

³⁵ a naa a na woo be ŋau, nò a ce ikpεε si bei
bukaatai ine fei í to.

³⁶ Bεεbei Jozefu, inei Levi go iyi à bí Sipu,
í ce. Ŋŋui woo be ŋau à ya kpe Baanabasi,
waato woo mua ine gbugbā.

³⁷ Í ta ikoe go í naaò fiau wa í naa í na woo
be ŋau.

5

Idei Aniansi do Safira

¹ Amma məkò go í weε iyi à ya kpe Aniansi,
aboε mò à ya kpoo Safira. Məkòu í ta ikoe go,

² nò í jile ikò akāi fiau ndεε, iyi í gbeu mò
í koo í na woo be ŋau. Nò weε aboε í weεò
kumásiε.

³ Iyi í na ŋa fiau ŋoi Píeε í beεε í ni, Aniansi,
beirei í ce í jò Seetam í lò si idεε hee í waa sɔa
Hundeei Ilaaš ibo nò í jò bubui fiaí ikou ndεε.

⁴ Iko iyi í tau awò si í nò ba. Iyi í taa í tã, fiau
kù je títeε? To, na mii í jò í ce dimii lasabuu
ihē. Kù je amanε ŋai í sɔa ibo, Ilaaši í sɔa.

⁵ Iyi Aniansi í gbò ideu gbakā ŋoi í cuku
tengi be í ku. Ŋoi ine ŋa iyi à gbò ideu fei ŋjo
í mu ŋa hee í caa.

⁶ Ŋoi awaasũ ŋa à naa à wo ikuu do acò à
koo à suu.

⁷ Si anyii isò meeta má, ŋoi aboε mò í lò wa.
Wee kù mà mii iyi í ce məkòl nŋu titá.

⁸ Ŋoi Píeε í beεε í ni, fia iyi məkòε í naaò wau
ihē, beεbei í ta iko nŋeu ŋa? Ŋoi Safira í jεaa í
ni, beε mbe.

⁹ Ŋoi Píeε í beεε í ni, beirei í ce inε minji fei
í ce anu akā í cò laakaii Hundeei Aš Lafēε beεbe
ŋa. Cò, ine ŋa iyi à si məkòε à wa andε koofa
be, aa si awò mɔ.

¹⁰ Bε gbakā ŋoi abou mò í cuku si wajui Píeε
be í ku. Ŋoi awaasũ ŋau à lò be à koo à ba í ku,
ŋoi à sòo wa à naa à suu kòkoi məkòε.

¹¹ Ŋoi ŋjo í mu inei igbei Jesu ŋau ntò ntò do
ine ŋa iyi à gbò ideu fei.

Maamaake nkpò

¹² Njoi woo be njau à jò maamaake do nyinda nkpa í wasi ku ce si wajui ine nja. Nò woo dasi Jesu naane njau à ya tətəə bantumai Saloməə.

¹³ Ine kama kù bi ku lə inə njau do muafiti domi à waa ce njo, amma do nju fei à waa saabu nja ntə ntə.

¹⁴ Amma kukpəi ine nja iyi à dasi Lafēe Jesu naane ntə ntə í kəsi wa koo, hai ineməko do inaabo nja.

¹⁵ Njoi ine nja à wasi ku naaə bəə nja wa si kpāa nja. À ya naa a jile nja si daayi nja do si sēe nja ku ba bii Piēe wa lə ayae ku bii ine gə nja si inə njau.

¹⁶ Njoi ine nkpa í wasi ku naaə bəə nja wa do ine nja iyi à ne inei inəko nja hai ilēkoi Zeruzalemu nja, anja fei à nə à ba iri.

À kpā woo be njau iju

¹⁷ Amma woo wee njai Ilaaəu do ine nja iyi à wa si igbei Saduse nja iyi à wa bi tēu fei à dedeə igu si gāmei woo be njau.

¹⁸ Njoi à mu nja gbakā à dasi nja piisəə.

¹⁹ Njoi idūu amalekai Aə Lafēe í naa í cī gamboi ile piisəu í nja nja nə í sə nja í ni,

²⁰ i bə bantumai kpasēi Ilaaə í koo í leekí be nja nə í sisia ine nja idei kuwəu fei.

²¹ Nə woo be njau à gbə ideu. Aməejuma gbakā njoi à bə bantumai kpasēi Ilaaə be à wasi ku kə ine nja si cio.

Wee waati bēe be woo wee njai Ilaaəu do ine nja à tətəə nə à kpe igbei woo kiiti nja do ine ngboi Izirəli nja fei, à bei à be woo degbe kpasēi Ilaaə nja a koo a kpe woo be njau wa hai ile piisəə.

²² Amma iyi à to a kù ye woo be njau ile piisəə be. Nə à nyi bi ine ngbo nja má

²³ à ni, iyi à to be à ba ile piisəu wa cīmbo dim dim nə à ba woo degbe nja à waa leekí ande be. Amma iyi à cī gambo nja a kù ye ine kama ile be.

²⁴ Iyi ine ngboi woo degbe kpasēi Ilaaəu do ine ngboi woo wee njau à gbə ideu, njoi à biti a kù mà bei ideu á kpa iri.

²⁵ Njoi ine gə í naa í sə nja í ni, i gbə nja, ine nja iyi à dasi piisəə njau à wa bantumai kpasēi Ilaaə à waa kə ine nja si cio.

²⁶ Njoi ine ngboi woo degbe kpasēi Ilaaəu, nju do ine nja à koo à gbā nja à naaə nja wa bi ine ngbo nja. Amma kù je do gbugbā domi à waa ce njo zamaa a maa na a ta nja kuta.

²⁷ Iyi à naaə nja wa à leekí nja si wajui igbei woo kiiti nja nə woo wee njai Ilaaə í sə nja

²⁸ í ni, à kə nje mam mam à ni í maà ya ce waazo do irii məkəu má nja. Amma wee, í ce waazo nje í waa koo nja hee í kə inei Zeruzalemu nja fei si cio nje nə í waa bi í dasi wa taalei ikui məkəu nja.

²⁹ Njoi Piēe do woo be kpaasie nja à je à ni, tilasi idei Ilaaəi aa ka jirima, kù je ti amane nja.

³⁰ Aə Lafēe bala nwa nja í jī Jesu hai si bale, ine iyi í kpakpa si jī í kpa nja.

³¹ Njoi Ilaaə í soo lele í jilə awə nje ku je ilaalu do Woo faaba nə ku muad inei Izirəli nja kpāa a kpaasi idə njau ku ba ku kpa idei dulum du nja.

³² Awaí à je sēdai mii njau be, awa do Hundeí Ilaaə iyi Ilaaə í mua ine nja iyi à waa jirimae.

³³ Iyi à gbə ideu njoi idə njau í kə hee à waa de a kpa nja.

³⁴ Amma ine akā nja iyi à ya kpe Gamalie í dede í leekí si aninii woo kiiti nja í ni a nya woo be njau wa titā. Gamalieu Farisii wa je do woo kə ine nja si wooda, nə í ne bēere ntə ntə bi ine fei.

³⁵ Njoi í sə ine nja í ni, inje inei Izirəli nja, i laakai nja do mii iyi í waa bi í cea ine nja.

³⁶ Kù kpe mam titā iyi məkə gə í naa ihē à ya kpoo Tedasi nə í ya maa so arae lele bei ine nja gə nə amane bei cə mēe wa toəe. Amma à kpa, nə məcəe njau fei à fangaa, nə à gbje idee.

³⁷ Si anyie, waati iyi à na à waa ce kuka, njoi məkə gə mə í naa à ya kpoo Zudasi inei Galilee. Nju mə í jə ine nkpa nkpa wa toəe. Amma à kpa nju mə nə ine nja iyi à waa toəu fei à fangaa.

³⁸ Na nju, bii í je aa gbə idem nja, i jə ine nja be a nē nja. Bii í je ideu do icē nja iyi à waa ceu hai bi amane nja wa naa, á na ku kpa iri.

³⁹ Amma bii kuce njau hai bi Ilaaəi wa naa, i kaa yəkə í kāmia nja nja. I ce laakai í maà ti í na í maa ba Ilaaə ku ja nja.

⁴⁰ Nə à gbə idee. Njoi à kpe woo be njau à cā nja do kpəəə à ni a maà fə ide do irii Jesu má à bei à jə nja.

⁴¹ Njoi woo be njau à ne hai bi igbei woo kiiti nja do inə didə nla nla si na iyi í jə Ilaaə í ka nja si ine nja iyi à to a maa yaako nja na irii Jesu.

⁴² Ajo fei si bantumai kpasēi Ilaaə do si inə kpasē nja à ya maa ce waazoi laabaau jiidau nə a maa kə ine nja si cio waati kama fei a maa ni Jesu í je ine iyi Ilaaə í cicau.

6

À cica amane mēje ku sobi woo be nja

¹ Waati bēe be kukpəi ine nja iyi à waa too kpāi Jesuu wa kəsi. Njoi Zuifu nja iyi à ya fə Gerekiu à waa gbagba si Zuifu alala njau domi si ije iyi à ya maa kpəa jaaə nja waati kama fei à ya maa gbje jaaə njau nja.

² Njoi woo be maateji njau à tətəə ine nja iyi à waa too kpāi Jesu njau fei à ni, kù sía ka jə idei Ilaaə kù waazo ka maa ce idei ije nja.

³ Na nju, inje kpaasi nwa nja, i cica amane mēje si inə nje, ine nja iyi à waa je nja sēda jiiida, iyi à kəə Hundeí Ilaaə do bisii, nə ka kaa nja icēu.

⁴ Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutəə nə ka maa waazo idei Ilaaə waati kama fei.

⁵ Ine njau fei à jesi ideu. Njoi à cica Etiēni iyi í kəə Hundeí Ilaaə nə naane í la. Si anyii

nɲu nɔ à cica Filipu, do Pokɔɔ, do Nikanɔɔ, do Timɔɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiɔsi iyi í too kucei Zuifu ŋa wo í bei í na í dasi Jesu naanɛu.

⁶Ŋɔi à bɔɔ ŋa bi woo be ŋau. Nɔ woo be ŋau à ce kutɔɔ à le ŋa awɔ si iri ku ba a sintiò ice.

⁷Beɛbe mɔi idei Ilaaɔ í fangaa wa koo nɔ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpáai Jesuu í kɔɔsi wa koo si ilui Zeruzalemu, nɔ woo weei Ilaaɔ nkpɔ í dasi naane.

À mu Etieni

⁸Wee Etieni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaɔ í ceaa didɔ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ ŋa si aninii inɛ ŋa.

⁹Amma inɛ gɔ ŋa à ba Etieni kakɔɔ ku ce. Inɛ ŋau gɔgɔ ŋa hai ilei Silisii à naa do hai ilei Azii, gɔgɔ ŋa mɔ inɛi Sireni ŋai do Alesandiri, aŋai à jɛ inɛi igbei Zuifu gɔ ŋa iyi à ya kpe aru ŋa iyi à jɔ.

¹⁰Amma a kù nɔɔ domi wa fɔ idei do bisi do gbugbãi Hundeí Ilaaɔ.

¹¹Ŋɔi à mua mɔkɔ gɔ ŋa fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ ŋa iyi à muua fia ŋau à sɔ inɛ ŋa à ni à gbɔ inɛɛu ihɛ wa fɔ laalɔi Moizi do Ilaaɔ.

¹²Beɛbei à dedeò idɔkɔsi inɛ ŋa, do inɛ ngbo ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. À sekee si Etieni nɔ à muu à bɔðɛ si wajui igbei woo kiiti ŋau.

¹³Si anyie ŋɔi à naaɔ mɔkɔ gɔ ŋa wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihɛ waati kãma fei í ya maa fɔ laalɔi kpasɛi Ilaaɔu do woodai Moizi.

¹⁴À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazaretii á lege kpasɛu ihɛ nɔ ku kpaasi dedemba ŋa iyi Moizi í sɔ wa fei.

¹⁵Inɛ ŋa iyi à wa si igbeu fei à kãsi Etieni iju ŋɔi à ye wajue wa daana bei wajui amaleka.

7

Waazoi Etieni

¹Ŋɔi woo wee nlaí Ilaaɔu í bee Etieni í ni, ideu ntɔi?

²Ŋɔi Etieni í jɛaa í ni, inɛ baam ŋa do kpaasim ŋa, í gbɔ iyi ñ wa n fɔ. Waati iyi Aburhamu bala nwa í wa ilei Mesopotami, Ilaaɔ ilu amboe í naa bi tee. Waati beɛbe, kù bɔ Harãa titã.

³Ŋɔi Ilaaɔ í sɔɔ í ni, jò ilei ideɛ do nyaanzeɛ ŋa nɔ í bɔ ile bii an nyisie.

⁴Ŋɔi Aburhamu í fita hai ilei inɛi Kaladee ŋa nɔ í koo í buba Harãa. Hai be, si anyii ikui baɛɛu ŋɔi Ilaaɔ í jò í naa ile bii í wa nsei ŋau ihɛ.

⁵Waati beɛbe kù muua bii kãma si ileu, baa bii á lesi kute titã. Amma do iyi Aburhamu kù bí fei Ilaaɔ í ceaa kuawã í ni nɲu á muua ileu nɔ ku jɛ ti nɲu do amaɛ ŋa.

⁶Ŋɔi Ilaaɔ í sɔ Aburhamu má í ni, tɔkue ŋa aa wa si ile mmu gɔ, bei aa mu ŋa a jɛ aru a wahala ŋa zakai adɔ cɔ mɛɛ.

⁷Ilaaɔ í nɔ í ni, amui an kiiti dimi iyi à mu ŋa aruu. Si anyii nɲu tɔkue ŋau aa fita hai ile be a baa ileu ihɛ bii aa tɔɔm.

⁸Waati beɛbe Ilaaɔ í na Aburhamu woodai bango ku dasi ku jɛ seɛdai akabuue. Si anyie ŋɔi Aburhamu í na í bí Izaaki nɔ í dasie bango si ajɔ mɛɛjɔsiae. Beɛbei Izaaki mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu mɔ í cea ama maateejie ŋa beɛbe, aŋa iyi à jɛ balai dimi maateejii Zuifu ŋa.

⁹Amal Zakɔbu ŋau à waa ba Zozeɛfu ifɔ ŋa igu ku ce nɔ à muu à taa inɛ ŋa iyi à waa bɔ ilei Ezibiti. Amma Ilaaɔ í wa anyie,

¹⁰Ŋɔi í nya a hai si wahalae fei. Í muua bisi nɔ í jò í nɛ beɛɛɛ bi Faraɔ ilaalui Ezibitii. Ŋɔi Faraɔ í coo minjisiaɛ si ileu nɔ í jò í jɛ inɛ ngboi kpasɛɛ má.

¹¹Ŋɔi ari í naa si ilei Ezibiti do si ilei Kanaã fei, í kpã inɛ ŋa iju ntɔ ntɔ. Bala nwa ŋau a kù ba baa mii iyi aa jɛ.

¹²Ŋɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ije í wa ilei Ezibiti, nɔ í be amaɛ ŋau be gbakã akã, aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.

¹³Iyi à koo be ise gbeejisia ŋɔi Zozeɛfu í tuse araɛ bi igbãɛ ŋau do ifɔɛ, nɔ Faraɔ mɔ í tɔtɔ í màò ŋa.

¹⁴Ŋɔi Zozeɛfu í sɔ ŋa í ni a koo a kpe Zakɔbu baai nɲu wa do nyaanzeɛ ŋa fei. Wee inɛ ŋau à weɛi amane kitaò fɛɛwa do miu.

¹⁵Beɛbei Zakɔbu í bɔò Ezibiti. Bei í ku, be mɔi bala nwa ŋau à ku.

¹⁶Nɔ à so iku nɲa à bɔò Sikemu à koo à si ŋa si bale iyi Aburhamu í tako í ra bi amai Hemɔɔ ŋau.

¹⁷Ide iyi Ilaaɔ í wãò Aburhamuu, iyi waatii kucee í maai wa inɛ nwa ŋa à kpɔ à waa kɔɔsi si ilei Ezibitii.

¹⁸Si anyii adɔ nkpɔ nkpɔ inɛ mmu gɔ í naa í jɛ bomma, inɛ nɲu kù mà Zozeɛfu.

¹⁹Nɲui í ði ijuu inɛ nwa ŋa nɔ í ce nɲa laalɔ, nɔ í nyí í tilasi ŋa má a nyɔ ama kpɔtɔɔ nɲa ŋa a ku.

²⁰Waati beɛbei à bí Moizi. Ama kpɔtɔɔi iyi í sɔa hee í caa. Ŋɔi à wòo be si kpasɛi baɛ zakai cukpa mɛɛta.

²¹Iyi à koo à jilɔɔ, ŋɔi ama inaaboí Faraɔ í so ndɛɛ í muu bei amai nɲu takae.

²²Ŋɔi à kɔa Moizi si bisii inɛi Ezibiti ŋau fei nɔ í baa í jɛ ile gbugbã si ide ku fɔ do si kuceɛ.

²³Iyi Moizi í to adɔ ciiji, ŋɔi í dasi idɔ nɲu koo cɔ inɛi Izireli ŋa dimie ŋau.

²⁴Ŋɔi í ye inɛi Ezibiti gɔ wa kpã inɛ akã ŋa iju, ŋɔi í bɔ inɛɛu ku faaba nɔ í cã inɛi Ezibitii í kpa.

²⁵Í tamaa bei inɛi nɲu ŋa aa mà iyi Ilaaɔ í be nɲu wai nɲu ku na ku faaba ŋa, amma a kù mà.

²⁶Iju kumáɛ ŋɔi Moizi í ye inɛ Izireli minji gɔ ŋa iyi à waa ja. Ŋɔi wa bi ku la ŋa, nɔ í ni, kpaasim ŋa, inɛ iyi í jɛ nyaanze akã ŋa, na mii í ce í waa wahala nje beɛbe ŋa.

27 Njoi ine iyi wa wahala kpaasieu í tale Moizi í ni, yooi í ceé ine ngbo í na í kiiti nwa.

28 I bi í kpa amu m̄o beí ì kpa inei Ezibitui anai?

29 Iyi Moizi í gbo ideu njoi í sa í ne ilei Madiāa í koo wa je ine njoo be. Bei í so abo n̄o í b̄i ama inem̄oko minji.

30 Si anyii ad̄s ciiji njoi ajo n̄ju ḡo amaleka ḡo í naa bi t̄e si gbaau k̄ok̄oi geetei Sinaí. Amalekau í naai sí ama wua t̄ut̄u ḡo iyi í ce bei wa jo.

31 Iyi Moizi í yoo njoi í bití. N̄o í sekeé sie í b̄o ku c̄o, njoi í gbo ide ku f̄oi Ās Laf̄ee wa ni,

32 amui ñ je Ilaās, Laf̄eei Aburahamu do Izaaki do Zak̄abu, balaé n̄a. Njoi Moizi í yaya do n̄jo, k̄u waa bi inyau ku c̄o má.

33 Njoi Ās Laf̄ee í s̄o í ni, b̄o baatae be, domi inya bii ì waa leek̄u be inya kumái.

34 Wee ñ ye wahalai inem̄ n̄a iyi á wa ilei Ezibiti. Ñ gbo kukpata n̄ja, n̄o ñ kita wa n naa n faaba n̄a. To, nsei, naa wa, n beé Ezibiti.

35 Moiziu, iyi inei Izireli n̄a à k̄osi wo n̄o à nia, yooi í ceé ine ngbo woo kiiti, njui Ilaās í be ku je ine ngbo woo faaba n̄ja do sobii amaleka iyi í naa bi t̄e si ama wua.

36 Moiziu njui í nya inei Izireli n̄a hai ilei Ezibiti n̄o í ce nyinda n̄a do maamaake n̄a si ileu do si Tenku Nkpau do si gbaa zakai ad̄s ciiji.

37 Moizi takae í nyi í s̄o inei Izireli n̄au má í ni, Ilaās á be si n̄e walii wa bei amu, iyi á je ine ak̄a n̄je.

38 Moizii í tako í wa bii inei Izireli n̄au à t̄at̄o si gbaau. Njui í wa afei bala nwa n̄a do amaleka iyi í baa ide ku f̄o si geetei Sinaui. N̄o hai bi t̄eí í gba ideí kuweé í na wa.

39 Amma bala nwa n̄au a k̄u waa bi idee ku gbo. Á k̄osie á waa bi a nyi ikpa ilei Ezibiti ma.

40 Njoi í j̄ò à s̄s Ar̄o à ñi, ce nwa iw̄é iyi á cua nwa si kp̄aa domi Moiziu iyi í nya wa wa hai ilei Ezibiti a k̄u mà mii iyi í coo.

41 Njoi à ce iw̄é ḡo iyi í j̄o ama kete, n̄o in̄o n̄ja í d̄s na icei aw̄o n̄jau n̄o à ceaa kuwee.

42 Na n̄ju, Ilaās í fa arae hai bi tu n̄a n̄o í j̄ò à waa t̄o inunu do cukpa do andaiya n̄a. Ide njui á k̄o si tial walii n̄au à ni, Ilaās í ni,

In̄e inei Izireli n̄a, k̄u je amui á cea dimii kuwee ik̄a ik̄a

Ad̄s ciiji si gbaa ih̄e n̄a.

43 Amma iw̄é n̄a iyi in̄e taka n̄je ì ce n̄ai ì cea kuwee n̄a.

Ilei ac̄oi iw̄é M̄ok̄ui ì ya maa so n̄a do andaiyai iw̄é Ref̄aa.

Na njoi í j̄ò an j̄ò a mu n̄e a n̄eò n̄e hee ilei Babiloni.

44 N̄o Etieni í ni má, bala nwa n̄au à n̄e ilei ac̄o si gbaau, njui wa nyisi iyi Ilaās í w̄eé do n̄ja. Moizi í cooi bei Ilaās í nyisi í ni ku coou.

45 Ilei ac̄ou, bala nwa n̄a iyi á naa si anyii ine sinte n̄au, n̄a do Zozue woo cua n̄ja à s̄o à n̄eò wa ileu ih̄e. Ilei Ilaās í lele dimi n̄a iyi á tako á wa si wo. N̄o ilei ac̄ou í wa ih̄e hee waatii ilaalu Davidi.

46 Si bei Davidi í ba did̄si Ilaās, njui í j̄ò í t̄oé ku j̄ò n̄ju ku maa ile tengi bii t̄okui Zak̄abu n̄a aa ya guleaa *.

47 Amma Salom̄oi í maa ileu.

48 Amma Ilaās k̄u n̄e saa. Ci ya wa si ile iyi aman̄e n̄a à ma. Beébei walii ḡo í tako í f̄o wo í ni,

49 Ilaās í ni, lelei í je kit̄ai bommam, N̄o ile í je bi ku lesi isem.

Debei, dimii ile yoomai aa ȳok̄o í maam n̄a. M̄a iwoi inya í wa bii an ya n s̄imi.

50 K̄u je amui ñ ce fei nd̄eé?

51 N̄o Etieni í ni má, in̄e ine ku gaabu n̄ai, id̄o n̄je do it̄i n̄je fei í le. Ì ya maa k̄osi Hundi Ilaās n̄ai waati k̄ama fei. In̄e m̄o í waa ce bei bala n̄je n̄a à tako à ce wo.

52 Walii yooma n̄ai bala n̄je n̄a a k̄u kp̄a iju. Á kpa hee do ine n̄a iyi á f̄o kunaai In̄e Dee deeu, ine iyi in̄e taka n̄je ì zambae si nsei í kpaa n̄au.

53 In̄e iyi do saabui amaleka n̄au Ilaās, í na n̄e woodae, í k̄u too si woodau n̄a.

Etieni í ku

54 Iyi ine n̄au à gbo ideu njoi id̄o n̄ja í k̄s si Etieni hee á waa n̄o amaaw̄o n̄ja n̄a.

55 Amma Etieni í k̄o Hundi Ilaās n̄o í c̄o lele, njoi í ye amboei Ilaās n̄o í ye Jesu m̄o wa leek̄i do ikpa aw̄o n̄je.

56 Njoi í ni, í gbo n̄a, ñ ye lele í c̄f̄ n̄o Amai Aman̄e wa leek̄i do ikpa aw̄o n̄je Ilaās.

57 Amma à ði it̄i n̄ja à bei á d̄s anu nla nla n̄o à sei ajo à koo à wo sie.

58 Njoi í faa hai ino ilu à koo à nȳo ku ba a taa kuta a kpaa. Njoi ine n̄a iyi á tako à máa ideu á b̄o kumboo n̄ja n̄a à j̄o awaast̄u ḡo be à ya kpoo S̄olu.

59 Si bei á waa ta Etieni kutau njoi Etieni í ce kut̄o í ni, Laf̄ee Jesu, gba hundem.

60 Njoi í cuku í gule wa d̄s anu hee lele wa ni, Laf̄ee, maà mu n̄a do dulum n̄ou ih̄e. Iyi í f̄o beébe í t̄a njoi í ku.

8

1 N̄o waatii kukpai Etieniu S̄olu m̄o í jesi.

S̄olu í kp̄a inei igbei Jesu n̄a iju

Hai ajo n̄ju bei à sinti ku kp̄a inei igbei Jesu n̄a iyi á wa Zeruzalemu iju. Bii k̄u je woo be n̄au baasi, woo dasi Jesu naane n̄au fei á fangaa si ilei Zudee do si ilei Samari.

2 N̄o ine ḡo n̄a iyi á mà beere Ilaās á si Etieni do kukpata.

3 Amma S̄olu í wasi inei igbei Jesu n̄a ku kp̄a iju. Í ya lo kpas̄e do kpas̄e n̄ai ku maa mu

* 7:46 ku maa ile, tengi bii t̄okui Zak̄abu n̄a aa ya guleaa Á k̄osi si tia nwo ḡo n̄a à ni, ku maa ile, njui iyi í je Ilaās Laf̄eei Zak̄abu.

ineməkə do inaabo ŋa do gbugbā koo dasi ŋa piisɔɔ.

Filipu wa sisi laabaau jiiɗa si ilei Samari

⁴ Ine ŋa iyi à fangaau à koo à waa waazo laabaau jiidau bii fei.

⁵ Filipu í bɔ ilu nɗai Samari nɔ wa cea inei ilu be ŋa faajii ine iyi Ilaaɗ í cicau.

⁶⁻⁷ Nɔ í ce maamaake ŋa. Í lele inei inɔkko ŋa hai si ine nkpɔ nɔ à fita do anu ku dɔ nɗa nla, nɔ í jɔ wɛɛge nkpɔ do ilu kute akā ŋa à ba iri. Iyi ine ŋa à waa gbɔ waazoeu nɔ à ye maamaake ŋau, ŋɔi aŋa fei à teese à de ifi jiiɗa.

⁸ Nɔ inei ilu ŋau à wɛɛɔ inɔ didɔ nla nla.

⁹ Wee məkɔ gɔ mɔ í wa si iluu be, à ya kpoo Simɔɔ. Í ya maa ce dobu do bu í jɔ inei ilu ŋau fei à biti nɔ í ce arae inɛ nla.

¹⁰ Hai ama keeke do inɛ ngbo fei à ya gbɔ ideɛ ntɔ ntɔ nɔ à ya maa ni, inɛɛu ihɛ í je inɛ iyi à ya kpe gbugbā nɗai Ilaaɗ.

¹¹ À ya maa gbɔ ideɛi domi hai kukpe do bu do buɛ ŋau í ya maa mu ŋa bitii.

¹² Amma iyi inɛ ŋau à dasi naane si laabaau jiiɗa iyi Filipu wa fɔ si gāmei bommai Ilaaɗ do si gāmei Jesu Kirisiu, ŋɔi à dasi ŋa inyi hai ineməkə do inaabo fei.

¹³ Simɔɔ takae í dasi Jesu naane nɔ à dasie inyi. Í ya maa too Filipu bii fei nɔ í biti ntɔ ntɔ iyi í ye maamaake nla ŋa iyi wa ce.

¹⁴ Woo be ŋau à gbɔ iyi inei Samari ŋau à gba ideɛi Ilaaɗ. Nɔi à be si ŋa Píɛɛ do Zāa hai Zeruzalemu be.

¹⁵ Iyi à to ŋɔi à ce nŋa kutɔɔ ku ba a ba Hundeɛi Ilaaɗ.

¹⁶ À ce beɛbeɛi si na iyi í jɔ Hundeɛi Ilaaɗ kù kita si kama nŋa wa titā, aŋa de à ce inyi ku dasi nŋai do irii Lafɛɛ Jesu nŋu akā.

¹⁷ Nɔi Píɛɛ do Zāa à le nŋa awɔ si iri, nɔ à ba Hundeɛi Ilaaɗ.

¹⁸ Iyi Simɔɔ í ye woo dasi Jesu naane ŋau à ba Hundeɛi Ilaaɗ waati iyi woo be ŋau à le nŋa awɔ si iriu, ŋɔi wa bi ku mu nŋa fia.

¹⁹ Í ni a mua nŋu gbugbāu be ku ba inɛ iyi nŋu à lea awɔ si iri fei ku ba Hundeɛi Ilaaɗ.

²⁰ Amma Píɛɛ í sɔɔ í ni, awɔ do fiaɛ fei aa ce nfe, domi í tamma beɛi aa yɔkɔ í ra amuai Ilaaɗ do fiaɛ.

²¹ Í kù nɛ kpāai ngɔgɔ ihɛ domi idɔɛ kù je dee dee si wajui Ilaaɗ.

²² Na nŋu, sinda idɔɛ hai si laabɔ ku ceɛ, nɔ í tɔɔ Ilaaɗ ku ceɛ suurui lasabu laabɔ ku ceɛ bii á ce.

²³ N wa n fɔ beɛbeɛi si na iyi í jɔ n ye daae í ro nɔ dulum í ðɛ.

²⁴ Nɔi Simɔɔ í je nŋa í ni, inɛ taka nŋɛ í ceem kutɔɔ bi Lafɛɛ ku ba ide ŋa iyi í sɔm ŋau be kāmæ ku maà bam.

²⁵ Waati iyi à ce waazo à sisia inɛ ŋa yaaseɛi ideɛi Ilaaɗ à tã ŋɔi à sinda à waa nyi

Zeruzalemu. Iyi à waa ne, ŋɔi à wasi ku sisi laabaau jiidau si ilu nkpɔi Samari má.

Ideɛi Filipu do akawe nɗai Etiopi gɔ

²⁶ Nɔi amalekai Lafɛɛ gɔ í ba Filipu ide ku fɔ í ni, dede í bɔ ikpa awɔ cangai kpāai inunu, too kpāa iyi í wa hai Zeruzalemu ku bɔ Gaza. Kpāa nŋui í bɔ ikpa gɔbabuu be.

²⁷ Nɔi Filipu í dede í ne. Si kpāau, ŋɔi í ye inei Etiopi gɔ. Inɛɛu akawe nɗai nɗai. Nŋui í ya maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa Zeruzalemu Ilaaɗ ku gulea,

²⁸ ŋɔi í sinda wa bɔ ikpa ideɛ má. Wa buba si saretii aɗ wa cio tia iyi walii Ezai í kɔ.

²⁹ Nɔi Hundeɛi Ilaaɗ í sɔ Filipu í ni ku bɔ kɔkɔi saretii.

³⁰ Nɔi Filipu í sei í bɔ bi saretii, nɔ í gbɔ inei Etiopiu wa cio si tia walii Ezai. Nɔ í beɛɛ í ni, ide iyi í waa ciou be í waa gbɔ bei wa fɔ mbe?

³¹ Nɔi inɛɛu í jɛaa í ni, beirei an ce n gbɔ bii kù je inɛ gɔi í tuseem. Nɔi í tɔɔ Filipu ku gũ wa si saretii ku buba bi nŋu. Nɔ Filipu í gũ.

³² Ide iyi məkɔu wa cio si kukɔi ideɛi Ilaaɗ wee.

À koode bei angudā iyi aa saka. Bei ama angudā í ya maa coko waati iyi à waa bu ntɔɛ,

Beɛbeɛi mɔi nŋu mɔ kù la gele.

³³ À kayee nɔ à kɔ ku kiitie dee dee.

Si bei à kpa irii kuwɛɛ, kù wa si ileu ihɛ má, Yooi á fɔ ideɛi inei anyie ŋa má.

³⁴ Nɔi akaweu í sɔ Filipu í ni, n wa n tɔɔɛ í sɔm inɛ iyi waliiu wa fāa. Nŋu takaeɛi wa fāa arae de. Mà inɛ gɔi wa fāa.

³⁵ Nɔi Filipu í so ide í sinti do ideɛi waliiu í sisiaaɗ laabaau jiidai Jesu.

³⁶ Si bei à waa ne si kpāau ŋɔi à to ido gɔ iyi í ne inyi. Nɔi akaweu í ni, cɔ inyi ihɛ. To, mii á ganjim n ce inyi ku dasim má. [

³⁷ Nɔi Filipu í sɔɔ í ni, bii í dasi Jesu naane do idɔɛ fei aa yɔkɔ í ce inyi ku dasie mɛɛ. Nɔ akaweu í je í ni, nɔ dasi naane iyi Jesu Kirisi Amaɛ Ilaaɗi.]

³⁸ Nɔi í ni a leeki saretii. Iyi à leeki nɔ nŋu do Filipu à kita aŋa minji nŋa si inyi, nɔ Filipu í dasie inyi.

³⁹ Iyi à fita hai si inɔ inyi, ŋɔi Hundeɛi Aɔ Lafɛɛ í neɔ Filipu. Nɔ akaweu kù yɔɔ má, amma í dasi kpāa wa ne do inɔ didɔ.

⁴⁰ Nɔi Filipu í ba nŋu í wa ilu gɔ iyi à ya kpe Azɔtu, nɔ í ce waazoɔi laabaau jiiɗa be do ilu ŋa iyi à wa si kpāau fei hee í toɔ Sezaree.

9

Idɔ ku kpaasii Sɔlu

(Cɔ IWB 22:6-16; 26:12-18)

¹ Waati beɛbeɛi Sɔlu í ya maa kpā inɛ ŋa iyi à waa too kpāai Jesu ŋau iju nɔ wa bi ku kpa ŋa mɔm nii. Na ŋɔi í jɔ í bɔ bi woo wee nɗai Ilaaɗu,

2 Í tɔɔɛ ku cea nɔu tia ɔa. Tia ɔaui á koo ku na ine ngboi ile bi ku ce kutɔɔɛ ɔa iyi á wa Damasi. Do saabui tia ɔaui á baɔ gbugbá iyi á koo ku muɔ ine ɔa iyi á waa too kpáai Jesu, bii inemákoai wala bii inaaboí, ku ba ku yáko ku dɔ ɔa ku bɔɔ ɔa Zeruzalemu. Iyi í gba tia ɔa nɔ í dasi kpáa wa ne.

3 Si bei Sɔlu wa ne í maai Damasi, ɔai anu aká inya kuma gɔ í naa sie wa hai lele.

4 Nɔi í cuku ile nɔ í gbɔ imui ine gɔ í ni, Sɔlu, Sɔlu, na mui í ce ì waa kpám iju.

5 Nɔi Sɔlu í bee í ni, Lafɛɛ, awɔi yoo. Nɔi Lafɛɛ í jɛaa í ni, amui Jesu iyi í waa kpá ijuu.

6 Dede í bɔ inɔ iluu, bei aa sɛɛ mii iyi aa ce.

7 Waati bæbe ine ɔa iyi á waa ne do Sɔluu á leekl á coko sɔm sɔm, á gbɔ ide ku fou amma á kú ye ine káma.

8 Nɔi Sɔlu í dede hai ile í cl ijuɛ amma kú ye ilu. Nɔi á mu awɔɛ á bɔɔɛ Damasi.

9 Í fɛɛju zakai ajɔ mɛɛta, kú je kú mɔ.

10 Wee mɔcɔi Jesu gɔ í wa Damasi bæ á ya kpoo Ananiasi. Nɔi Lafɛɛ Jesu í naa sie si kuyɛ í kpoo í ni, Ananiasi. Nɔ í je í ni, Amu wee Lafɛɛ.

11 Nɔi Lafɛɛ í sɔɔ í ni, dede í koo í mu kpáa iyi á ya kpe Kpáa Kutɛu í bɔ ideí Zudasi. Bii í to bæ bee mɔkɔ gɔ iyi á ya kpe Sɔlu ineí Tarusiu. Wa ce kutɔɔ,

12 nɔ í ce kuyɛ í ye mɔkɔ gɔ iyi á ya kpe Ananiasi í lɔ wa nɔ í lesi nɔu awɔ ku ba nɔu ku ye ilu má.

13 Amma Ananiasi í ni, Lafɛɛ, ine nkɔi í sɔm laabaauí mɔkɔu bæ do laalɔ ɔa iyi í cea ine ɔa Zeruzalemu fei.

14 Nɔ á gbɔ iyi ine ngboi woo wee ɔai á naa gbugbá ku mu ine ɔa iyi á waa ce kutɔɔ do iriɛ ihɛ fei.

15 Amma Lafɛɛ í sɔɔ í ni, koo, domi ñ cica inɛɛu bei ku je woo ce icem ku fɔ laabaauí irim bi dimi mmu ɔa do bi ilaaluu nɔa ɔa do bi ineí Izireli ɔa.

16 An nɔ n nyisie bei nɔu mɔ á ye ijuukpá na irim.

17 Nɔi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, ɔai í lesi Sɔlu awɔ í ni, Sɔlu kpaasim, Jesu Lafɛɛ, nɔu iyi í naa sie si kpáau si waati iyi í waa naa, nɔui í bem wa ku ba í ye ilu má nɔ í kɔɔ Hundeí Ilaaɔ.

18 Bɛ gbaká ngɔgɔ í cuku wa hai si ijui Sɔlu í ye bei kpakai cɛɛ, nɔ í ye ilu má. Nɔi í dede nɔ á dasie inyi.

19 Si anyie ɔai í je sɔnda nɔ gbugbæ í baá má.

Sɔlu wa ce waazo Damasi

Nɔ Sɔlu í ce ajɔ minji Damasi bæ do ine ɔa iyi á waa too kpáai Jesu.

20 Gbaká í bɔ ile bii Zuifu ɔa á ya ce kutɔɔɛ ɔa wa waazo wa fɔ iyi Jesu Amaí Ilaaɔi.

21 Ine ɔa iyi á waa gbɔ ideɛu fei á biti á bee nje á waa ni, kú je mɔkɔu iyi í ya maa wahala ine ɔa iyi á waa ce kutɔɔ do iriɛ Jesu

Zeruzalemuu mbe ya. Kú je nɔui wa naa ihɛ wo ku na ku mu ine ɔa ku dɔ ɔa koo na ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɔa?

22 Amma gbugbá Sɔlu í ya maa kɔsɔii, nɔ Zuifu ɔa iyi á wa Damasiu á kú mà bei aa jɛaa waati iyi wa sɔ ɔa wa kam kam iyi Jesui í je ine iyi Ilaaɔ í cicau.

23 Zakai ajɔ minji má ɔai Zuifu ɔa á waa busi nje á ba á kpa Sɔlu.

24 Amma ine gɔ í koo í sisia Sɔlu ide iyi ine ɔa á dɔu. Ine ɔa á ya maa degbe iluui hee do andɛ koofa ɔa fei dasá do idú ku ba á kpa.

25 Amma idú gɔ mɔcɔi Sɔlu ɔa á jɔ í lɔ inɔ kɔlɔ á bei á koo á kitæ hai do antai bindii iluu.

Sɔlu í wa Zeruzalemu

26 Nɔi Sɔlu í bɔ Zeruzalemu. Iyi í to bæ í bi ku tɔtɔ do ine ɔa iyi á waa too kpáai Jesuu, amma aɔa fei á waa ce njoɛ si na iyi í jɔ á kú mà mà ntɔ ntɔ wa too kpáai Jesu.

27 Nɔi Baanabasi í bɔɔɛ bi woo bæ ɔa nɔ í sɔ ɔa bei Sɔlu í ye Lafɛɛ si kpáa, do bei Lafɛɛ í baá ide ku fɔ. Nɔ í sɔ ɔa bei Sɔlu í ce waazo Damasi do iriɛ Jesu do wɔkɔ.

28 Hai waati bæbei Sɔlu wa dabii si ilui Zeruzalemu do woo bæ ɔa wa waazo do iriɛ Lafɛɛ Jesu do wɔkɔ.

29 Nɔ í ce kakɔɔ do Zuifu ɔa iyi á waa fɔ Gerekiu, amma aɔa mɔ á waa de kpáa bei aa ce á kpa.

30 Iyi kpaasi woo dasi Jesu naane ɔa á gbɔ, ɔai á bɔɔɛ Sezaree nɔ á jɔ í ne Tarusi.

31 Ineí igbei Jesu ɔa iyi á wa ilei Zudee do ilei Galilee do ilei Samari fei á wɛɔ laakai ku sá, á waa jirima Ilaaɔ, á mua nje gbugbá nɔ akpɔ nje í kɔsɔi wa koo do sobii Hundeí Ilaaɔ.

Iri ku bai Enee

32 Píɛɛ mɔ wa dabii bii fei. Nɔ í bɔ bi ineí Jesu ɔa iyi á wa Lida.

33 Bei í ye wɛɛge gɔ á ya kpoo Enee, kú dede hai bi ku sùɛ hai zakai adɔ mɛɛjo.

34 Nɔi Píɛɛ í sɔɔ í ni, Enee dede, Jesu Kirisi í jɔ í ba iri, ka sɛɛɛ. Gbaká ɔai í dede.

35 Nɔi ine ɔa iyi á wa Lidau fei do ineí ileekoi Sarɔɔ ɔa á yɔɔ nɔ á dasi Lafɛɛ Jesu naane.

Dɔɔkasi í ku nɔ í nyi wa si andunya má

36 Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu naane gɔ í wa bæ á ya kpoo Tabita. Nɔui á ya kpe Dɔɔkasi má do feei Gereki, waatɔ kabua. Í ne daa jiiɔa nɔ í ya maa sobi ilu are ɔa.

37 Nɔi ajɔ nɔu gɔ í na í ce bɔɔ í ku. Iyi á wɛ ikue ɔai á koo á jilɔɔ ile lele.

38 Ine ɔa iyi á waa too kpáai Jesu iyi á wa Zopee á gbɔ iyi Píɛɛ í wa Lida kɔkoi Zopee bæ. Nɔi á bæ sie ine minji á ni á koo á sɔɔ ku naa wa bi aɔa nsei nsei.

39 Nɔi Píɛɛ í dede í too ɔa wa. Iyi í to bæ, ɔai á bɔɔɛ lelei ileu. Nɔi jaáɔ ɔa fei á naa á kaakɔɛ á waa kpataɔ nɔ á waa nyisie ibɔ do jaae ɔa iyi Dɔɔkasi í ce waati iyi í wɛɛ aɔaɔ ɔa.

⁴⁰ Njoi Píeé í nya anja fei hai ilaawa í bei í gule wa ce kutöö. Í sinda si ikuu í ni, Tabita dede. Njoi í cí ijué. Iyi í ye Píeé nò í dede í bubá.

⁴¹ Njoi Píeé í mu awðe í dedeé. Nò í kpe jaað njau do inei Jesu njá iyi í gbe í nyisi njá Dòokasi iyi í jl má.

⁴² Njoi laabaauu í fangaa si ilui Zopee fei, nò ine nkpo í dasi Laféé Jesu naane.

⁴³ Nò Píeé í ce ajò minji Zopee be bi anà gò iyi í ya kpe Simöö.

10

Píeé do Kòonei

¹ Ine gò í wa Sezaree, à ya kpoo Kòonei. Njui wa je ine ngboi wuai sooge gò njá iyi í ya kpe Inei Itali njá.

² Mòkòu wa too Ilaađ nò í ya maa jirimae ntò ntò, njju do nyaanzeé njá fei. Í ya maa ce kutöö waati kàma fei, í ya nò ku sobi ilu arei Zuifu njá ntò ntò.

³ Njoi ajò akā zakai iso mæeta í ce kuye. Í ye amalekai Ilaađ dee dee. Amalekau í lò sie wa, njoi í kpoo í ni, Kòonei.

⁴ Njoi í cò amalekau í kāsie iju njoi njò í muu nò í heeé í ni, Laféé, mii í ce. Njoi amalekau í jeaa í ni, Ilaađ í gbò kutööé, nò kù gbèje yaase bei í sobi ilu are njau.

⁵ Nsei, be ine gò njá Zopee a koo a kpe Simöö iyi í ya kpe Píeéu wa.

⁶ Ine njooi, í wa kpaséi anà gò iyi í ya kpe Simöö. Kpaséé í wa kòkoi tenku.

⁷ Iyi amalekau í baa ide ku fò í tã í ne, njoi Kòonei í kpe ine minji gò njá si inoi woo ce iceé njau. Nò si inoi sooge njá iyi í ya wa kòkòeu í kpe ine akā gò má iyi í má bèzei Ilaađ.

⁸ Njoi í sisi njá ide iyi í ce fei, í bei í be njá Zopee.

⁹ Iju kumáe zakai dasā à wa si kpāau nò à maaí si iluu. Waati bæbe í ko Píeé í gū antai ile sikífa wa ce kutöö.

¹⁰ Njoi ari í na wa kpaa, nò wa bi ku je. Waati iyi í waa tekea caka njoi í ce kuye.

¹¹ Í ye lelei Ađ í cí nò acò nla gò iyi í waa mu gonta mæeé wa kíta wa lle.

¹² Inæ bei dimii njá kuté mæe fei í wa si do iyi wa cã ile do dimii yei fei.

¹³ Njoi Píeé í gbò ide ku fò gò í ni, Píeé dede, kpa í njò.

¹⁴ Amma Píeé í jeaa í ni, jām, Laféé. Ajò kàma n kù njò njá iyi í je iwð hee mà je iyi í riisi.

¹⁵ Nò ide ku fòu í ni má, mii iyi Ilaađ í ni í má màà tí í kòsi.

¹⁶ Bæbeí í ce hee ise gbæeta. Nò gbakā acòu í nyi lele.

¹⁷ Njoi Píeé wa bee aræ yoomai í je yaasei kuye. Waati bæbeí ine njá iyi Kòonei í be njau à to Zopee be. Njoi à bee kpaséi Simöö nò à nyisi njá. Waati iyi Píeé í wasi ku lasabu si ideu njoi à to wa ande koofa be.

¹⁸ Njoi à kpe inei kpasé njau à bee njá mà ine njoo gò í wa be iyi í ya kpe Simöö Píeé.

¹⁹ Si bei Píeé í wasi ku lasabu si idei kuyéu njoi Hundei Ilaađ í sðò í ni, wee amané mæeta gò njá à waa dedeé.

²⁰ Dede í kita í koo í ba njá. Nò inèò njá í ne. Mað leekð leekð, domi amui ñ be njá wa.

²¹ Njoi Píeé í kita í koo í ba njá í ni, ine iyi í waa deé njau amui ihé mæe. Mii í bi njá.

²² Nò à ni, Kòonei, ine ngboi sooge njau wa dedeé. Ine dee deei, í ya maa jirima Ilaađ nò Zuifu njá fei à ya maa fò jiiida ku jeé. Amalekai Ilaađ gò í sðò í ni ku kpeé bi téé ku ba ku gbò ide iyi aa sðò.

²³ Idúu njoi Píeé í dasi ine njau kpasé í ce njá yaaé.

Iju kumáe í dasiò njá kpāa, nò kraasi woo dasi Jesu naane Zopee gò njá à suu.

²⁴ Iju kumá mmue njoi à to Sezaree. Wee hee a maa to wa Kòonei í tótò nyaanzeé njá do kraasi jiiidae njá à waa degbe njá.

²⁵ Iyi Píeé wa bi ku lò inò kpaséu njoi Kòonei í bò ku kòe í koo í sèebata si wajue.

²⁶ Amma Píeé í dedeé í ni, dede, domi amu nò amanéi bei awò.

²⁷ Njoi wa ba Kòonei ide ku fò hee í koo í lòò inò ile, nò í ye ine nkpo í tótò be.

²⁸ Nò í sð njá í ni, inè taka njé í mà njá iyi woodai awa Zuifu njá í kò nwa ka tótò do inè dimi mmu njá, wala ka bò kpaséu njé. Amma Ilaađ í sðm í ni kù sía n kpe ine gò ilu riisi hee mà je n kòsie.

²⁹ Njui í jò iyi í kpe m njá n kù kò. Nsei, ñ bi í sðm na mii í ce í kpe m wa njá.

³⁰ Njoi Kòonei í ni, í to ajò mæe wa ihé nnyi iyi zakai iso mæeta be ihé ñ wa kpasém ihé ñ wa n ce kutöö. Njoi ine gò í naa bi tom, wa dasi iboi jaaé ku daana gò.

³¹ Nò í sðm í ni, Kòonei, Ilaađ í gbò kutööé nò kù gbèje jiiida ku ceé do bei í ya maa sobi ilu are njá.

³² Na njju, be ine gò njá Zopee a koo a kpe Simöö Píeé wa. Ine njooi wa je. Í wa kpaséi anà gò iyi í ya kpe Simöö. Kpaséé í wa kòkoi tenku.

³³ Iyi amalekau í fò bæbe, njoi ñ be sie ine njau be wa gbakā, ñ nò ñ je í naa. Iyi be í sía. Nsei awa fei à wa si wajui Ilaađ ihé à waa de ifi si ide iyi Laféé í sðe fei í sð wa.

WaaZo iyi Píeé í ce kpaséi Kòonei

³⁴ Njoi Píeé í so ide í ni, ñ mà bæbeí iyi Ilaađ kù waa cò ine kàma dimi mmu.

³⁵ Ine iyi í ya maa jirima Ilaađ fei nò wa ce iyi í sía dee dee, Ilaađ í ya gba lafééi si dimi iyi í je fei.

³⁶ Í mà laabaau jiiida iyi Ilaađ í jò à waaZoa inei Izireli njá à ni ine njá aa ba laakai ku sù do saabui Jesu Kirisi njju iyi í je Lafééi ine fei.

³⁷ Í nò í mà njá mii iyi í sinti si ilei Galilee í bei í ce si ilei Zudee fei waati iyi Zāa í sisi idei inyi ku dasi iyi í ya maa ceu í tá.

38 Ì mà bei Ilaaṣ í mua Jesu inei Nazaretiu Hundeḗ na do bei í muaa gbugbā. Nò í dabii si ileu fei wa ce jìda nò í jò inḗ na iyi à wa si awòì Seetam fei à ba iri. Í ya maa ce beḗbei si na iyi í jò Ilaaṣ í wḗe do nḗu.

39 Awai à waa jea inḗ na seḗdai mii iyi í ce ilei Zuifu na do ilui Zeruzalemu fei. Nò à kpakpae si jìí à kpa.

40 Amma si ajò mḗetasia Ilaaṣ í jūu hai si bale nò í jò í tusea inḗ go na ara.

41 Kù nò kù je inḗ feii í yoo bii kù je awa iyi à je seḗda iyi Ilaaṣ í cica hai tako, awa iyi à je nò à mò do nḗu si anyii kujfe hai si bale.

42 Nò í dasi wa ka maa waaḗzoa inḗ na, nò ka jea inḗ na seḗda iyi nḗui Ilaaṣ í cica ku kiiti ilu hunde do iku na.

43 Beḗbe mòi walii na fei à fò ideḗ à ni inḗ iyi í dasiḗ naane fei Ilaaṣ á kpa idei dulum ndii lafḗe na saabu iriḗ.

Dimi mmu nau mo à ba Hundi Ilaaṣ

44 Waati iyi Pieḗ wa fò ide má, nḗi Hundi Ilaaṣ í naa si inḗ na iyi à waa gbò ideu fei.

45 Zuifu woo dasi Jesu naane na iyi à si Pieḗ beu, à bitì do iyi Ilaaṣ í mua dimi mmu na mò Hundeḗ,

46 domi à gbò inḗ nau à waa fò ide do fee na iyi à kù waa gbò à waa sisiò bei kulai Ilaaṣ í to.

47 Nḗi Pieḗ í ni, si bei inḗ nau ihḗ à ba Hundi Ilaaṣ bei awa mò, yooí á yòkò ku ganji na a dasi na inyi.

48 Nḗi í ni a dasi na inyi do irii Jesu Kirisi. Nḗi Kòonei na à tḗḗe à ni ku buba bi anja be ku ce ajò minji.

11

Pieḗ í sisia inei igbei Jesu na iyi à wa Zeruzalemu idei Kòonei na

1 Woo be na do kpaasi woo dasi Jesu naane na iyi à wa ilei Zudeḗ à gbò iyi hai je Zuifu na mò à gba idei Ilaaṣ.

2 Nḗi Pieḗ í baa Zeruzalemu nò Zuifu woo dasi Jesu naane nau à ye taaleḗ,

3 à ni à lò kpasḗi inḗ na iyi a kù ce bango nò anjò na à je.

4 Nḗi Pieḗ í sisi nḗa ideu hai sinteḗ bei í ce fei.

5 Í sò na í ni, waati iyi nḗ wa Zopee nḗ wa n ce kutḗo ajò nḗu go, nḗi nḗ ce kuye. N ye aco nla go iyi à waa mu gonta mḗeḗ wa kita wa hai lelei Aṣ í naa í leekì kòkòm.

6 Iyi nḗ wa n coo do laakai, nḗi si inoḗ nḗ ye inai sako ilu kute mḗe na do inja ku cā ile na do yei na.

7 Nḗi nḗ gbò ide ku fò go í sòm í ni, Pieḗ dede, kpa í nḗ.

8 Amma nḗ ni, jam Lafḗe. Ajò kama inja iyi í je iwò hee má je iyi í riisi kù lò gelem.

9 Nò ide ku fòu í sòm má hai lele í ni mii iyi Ilaaṣ í ni í má, n maà n kòsi.

10 Beḗbei í ce ise gbḗeta í bei í nyi lele.

11 Wee hai Sezaree à be sim amane mḗeta go na wa. Be gbakā inḗ nau à to wa ande koofai kpasḗi bii nḗ wau.

12 Nḗi Hundi Ilaaṣ í ni n too na n maà n leekì leekì. Nò kpaasi mḗefam nau ihḗ à sim Sezaree be nò à lò kpasḗi Kòonei ajò.

13 Nò Kòonei í sḗ wa bei nḗu í ye amaleka si kpasḗi nḗu wa leekì nò í ni, be inḗ go na Zopee a koo a kpe Simoo Pieḗ wa.

14 Nḗui á sḗe bei awò do nyaanzee na fei aa ce i baò faaba na.

15 Nḗi nḗ koo. Iyi nḗ sinti ku waaḗzo, nḗi Hundi Ilaaṣ í naa si na wa bei í naa si awa mò tako wo.

16 Nḗi nḗ ye gigii ide iyi Lafḗe í fòu iyi í ni, Zaa í dasi inḗ na inyi, amma Hundi Ilaaṣi an da nḗe si.

17 Beḗbe mòi Ilaaṣ í ce nḗa amua bei í mu nwa wo waati iyi à dasi Lafḗe Jesu Kirisi naane. Na nḗu, beirei amu an ce n ganjiò mii iyi Ilaaṣ í ce.

18 Iyi inḗ nau à gbò ideu, nḗi idò nḗa í tū, nò à saabu Ilaaṣ à waa ni, debei, Ilaaṣ í mua hee do dimi mmu na mò kpāa a kpaasiò idò nḗa a baò kuwḗe hai t̄a.

Igbei inei Jesu na iyi í wa Antiasi

19 Wee woo dasi Jesu naane na iyi à fangaa bii fei na ijuukpā iyi í naa si waati iyi à kpa Etieniu, gogo na à sa à bò hee gungum go iyi à ya kpe Sipu. Gogo na mò à bò ilei Fenisi, gogo na mò à nḗ Antiasi. Zuifu na anja akāi à ya maa waaḗzoa laabaau jiidau.

20 Do nḗu fei, inḗ go na hai si ino nḗa à naa hai Sipu do hai Sireni à bò Antiasi nò à waa sisia hai je Zuifu na mò laabaau jiidai Jesu Lafḗe.

21 Nò gbugbāi Aṣ Lafḗe í wḗe nḗa, nò inḗ nkḗo í kpaasi idà í dasi Lafḗe Jesu naane.

22 Iyi inei igbei Jesu na iyi à wa Zeruzalemu à gbò ideu, nḗi à be Baanabasi Antiasi be.

23 Iyi í to be í ye bei Ilaaṣ í cea inḗ nau didò nò inoḗ í dḗ. Nḗi í mu nḗa gbugbā ku ba a leekì dim dim si Lafḗe do idò nḗa fei.

24 Baanabasiu inḗ nḗeḗi iyi í dasi Jesu naane ntò ntò nò í kḗo Hundi Ilaaṣ. Nò akpoi woo dasi Lafḗe Jesu naane nau í nyi í kḗosi má.

25 Si anyie nḗi í bò Solu ku dede ikpa Tarusi.

26 Iyi í yoo nḗi í bḗde Antiasi. Adḗ akāi anja minjiu à ce be à ya tḗtḗo do inei igbei Jesu na nò à ya kḗa inḗ nkḗo si cioi idei Ilaaṣ. Antiasi bei à tako à kpe inḗ na iyi à waa too kpāai Jesuu inei Kirisi na.

27 Waati beḗbe walii go na à bò Antiasi hai Zeruzalemu.

28 Inḗ akā nḗa iyi à ya kpe Agabusi í dede í leekì nò í ce walii do sobii Hundi Ilaaṣ í ni ari nla nla à ce si andunya fei. Beḗbe mòi ariu í nò í ce si waatii Kolodu ilaalu nlai Romuu.

29 Si bei inḗ na iyi à waa too kpāai Jesuu à gbò beḗbe nḗi à dasi idò anja a samba amua na

zaka bei ine fei í ne, ku ba ku sobi kpaasi nja nja iyi à wa ilei Zudee.

³⁰ Njoi à ce bæbe, nò à jò Baanabasi do Sòlu à kooò amuai bi ine ngbo nja nja.

12

À kpa Zaaki nò à mu Píeé mò à dasie piisòò

¹ Waati bæbe ilaalu Herodu í sinti ku kpá inei igbei Jesu gò nja iju.

² Í jò à kpa Zaaki igbái Zāa do taakuba.

³ Njoi í ye ideu í dōa Zuifu nja si, nò í jò à mu Píeé má. Wee waatii jingau Píeé hai ne lefeei.

⁴ Iyi à mu Píeé nji Herodu í jò à dasie piisòò nò í jò sooge nja à waa degbe, aña mee ikò mee. Herodu í bi nju ku ceaa kiiti si wajui zamaa bii jingauí Iku ku kuau í lo.

⁵ À waa mu Píeé si ile piisòò be, amma inei igbei Jesu nja à wasi ku ce kutòò na irie do himma jiida jiida bi Ilaaš.

Amaleka gò í nya Píeé hai ile piisòò

⁶ Píeé wa sí njoo si aninii sooge minji gò nja idú iyi iju kumáe Herodu wa bi ku nyaa hai ile piisòò ku bòde si wajui zamaa. À dùu do sese minji nò sooge gò nja à waa degbe andei ile piisòò be.

⁷ Njoi gbakà amalekai Aš Lafēe gò í naa si ile piisòò, nji inya í má. Njoi amalekai í cā Píeé si cingae í jūu í ni, dede nya nya. Be gbakà nji sese nja í cuku hai si awòe nja.

⁸ Njoi amalekai í ni, dasi ibæ do baatae. Njoi Píeé í ce bæbe, nji amalekai í sò má í ni, bii dabiie nò í toom wa.

⁹ Njoi Píeé í fita hai ile piisòò í tooe, amma kù má iyi mii nja be fei amalekai wa cooi ntò ntò. Í tamaa bei nju wa laalaai.

¹⁰ À lo woo degbe piisòò sinteu do minjisiau nò à tosi gamboi isòu. Ine nju ikpa inò ilui wa cò. Njoi í cī do arae nò à fita à mu kpāa à ne hee à lo kpāa kókò sinte, nji gbakà amalekai í ne í jò Píeé.

¹¹ Njoi Píeé í yoo bebei iyi kù je alá. Nò í ni, ntò ntò Ilaaš í be sim amalekae wa ku na ku nyam hai si awòe Herodu, do laalo iyi Zuifu nja à bi a ceem fei.

¹² Iyi í ye yaasei ideu nji í bò kpasē Maari iyei Zāa Maaku. Wee í ko ine nkpò nkpò í tótò be à wasi ku ce kutòò.

¹³ Iyi Píeé í to be nji í cā gamboi ande koofau nji abo woo ce ice gò iyi à ya kpe Rodu í koo í bee í ni, yooi.

¹⁴ Iyi í má imui Píeé nji inò didò kù jò kù cūu. Njoi í sei í nyi ile í koo í sò ine nja í ni Píeé í wa ande koofa.

¹⁵ Njoi à sò à ni, í waa sūmui. Amma í ni, ntò ntò. Njoi à ni, á má je ayaei.

¹⁶ Wee Píeé wa leek be í wasi ku cā gambo. Iyi à naa à cūu nò à ba wee njui, nji í mu nja biti.

¹⁷ Nò í ni a coko do awò í bei wa sò nja bei Lafēe í ce í nya nju wa hai ile piisòò. Njoi í ni

a koo a sò Zakòbu ideu do kpaasi nja iyi à gbe, í bei í fita í bò inya mmu má.

¹⁸ Iju kumáe daadaako ideu í jò sooge nja à biti hee à bee nje à waa ni, ikpa iwoi Píeé í bò.

¹⁹ Njoi Herodu í ni a dede. Njoi à dede amma a kù yoo. Njoi í bee woo degbe nja ide. Si bei a kù yòkò a kù jeaa, nò í ni a kpa nja. Njoi Herodu í bei í dede hai ilei Zudee í koo í buba ikpa Sezaree ajò minji tità.

Ikui Herodu

²⁰ Wee idai Herodu í kòò inei Tii nja do inei Sidò nja ntò ntò, nji ine nja à tótò nje nò à nya ine gò nja à be nja bi Herodu. Nò à ce Balatu akawe ilaalu kpaasi à bei à bò bi Herodu a koo a tõe suuru domi inei ile nja nja si ilei Herodu í ya bò ije ku dede.

²¹ Njoi Herodu í da nja ajò si bii á ye nja. Iyi ajò í to nji Herodu í dasi ibai ilaalué í bei í buba si antai kitai bommae í bei í so ide wa sò ine nja.

²² Njoi ine nja à dō anu à saabue à waa ni, kù je baa amaneí wa fò ideu, Ilaaš.

²³ Be gbakà amalekai Ilaaš í dasi Herodu bòó í jò kokoo nja à nò arae í ku, si na iyi í jò nju amane í gba amboei Ilaaš, kù kòsi.

²⁴ Amma idei Ilaaš nje í fangaa wa kòosi.

²⁵ Iyi Baanabasi do Sòlu à ce mii iyi à dasi nja ku ceu Zeruzalemu be à tã nji à sinda à nyi Antiòsi má. Iyi à waa ne à gbā Zāa Maaku í si nja.

13

À cica Baanabasi do Sòlu à be nja

¹ Walií do woo kasi cio gò nja à wa si inoi inei igbei Jesu nja Antiòsi be. Iri nja wee. Baanabasi, do Simeš iyi í je amane dùdù, do Lusiú inei Sireni, do Manahenu, nju iyi à bí do Herodu ilaalu inya akā, do Sòlu.

² Ajò nju si bei ine nja à waa tō Lafēe do anu ku dī ajò, nji Hundié Ilaaš í sò nja í ni, í cica Baanabasi do Sòlu í nya nja ikā nja a ce ice iyi í kpe naò.

³ Iyi à ce anu ku dī do kutòò à tã, nji à lea Baanabasi do Sòlu awò si iri, nò à jò nja à ne.

Baanabasi do Sòlu à bò Sipu

⁴ Bæbeí Hundié Ilaaš í be Baanabasi do Sòlu fei. Nò à to ilu gò iyi à ya kpe Selesi. Hai bei à lo akò inyi à bò gungum gò iyi à ya kpe Sipu.

⁵ Iyi à to si ilui Sipu gò iyi à ya kpe Salamini nji à wasi ku waazo idei Ilaaš si ile ikā ikā bii Zuifu nja à ya ce kutòò nja nja. Zāa Maaku mò í too nja ku sobi nja.

⁶ Nò à kua gungum nòu à bei à to Pafəsi. Pafəsi bei à ye Zuifu woo ce dobu dobu gò iyi í je walií ilu ibo. Iriei Baajesu.

⁷ Í wee do Seejiu Pòlusi, ilu ilei Sipu ilu bisiu. Ilu ileu í ni a kpe Baanabasi do Sòlu wa si na iyi í jò wa bi ku gbò idei Ilaaš.

⁸ Amma woo ce dobu dobu iyi à ya kpe Elimasi do feei Gereki wa bi ku ganji nja. Wa

ce kookaai ku sinda ilu ileu hai si kp̄āai naane ku dasi si Jesu.

⁹ Nō Sōlu iyi à ya nyi a kpe Pōlu mau í k̄ōd̄ Hundeí Ilaaḥ nō í k̄āsi woo ce dobu dobuu iju,

¹⁰ í ni, awō iyi ì je ilu bisi laalō do woo taki inē, awō inēi Seetam nii nō ì je mb̄ēi mii iyi í je dee dee fei. Hee waati yoomai aa leeklō ide ntoi Aḥ Laf̄ēu ku kpaasi do ibo má.

¹¹ To, nsei, Ilaaḥ á to sie awō, aa f̄eju, i kaa ye ilu má si zakai ajō minjiu ih̄ē. Be gbakā í f̄eju, nō í nē wa dabii wa dede inē gō iyi á mu awō.

¹² Iyi ilu ileu í ye mii iyi í ceu n̄oi í dasi naane si na iyi í j̄ō ideí Laf̄ē Jesu í to sie nto n̄to.

Pōlu do Baanabasi à wa Antiāsi si ilei Pisidi

¹³ Si anyie n̄oi Pōlu do kpaasie ḥa à lō akōi inyi hai Pafōsi à nē nō à to P̄ēzu si ilei Panfili. Amma Zāa Maaku í j̄ō ḥa hai be í sinda í nyi Zeruzalemu.

¹⁴ Hai P̄ēzu be Pōlu ngu ḥa à m̄osi à bō Antiāsi si ilei Pisidi. Iyi ajōi kus̄mi í to n̄oi à bō ile bii Zuifu ḥa à ya ce kutatō à buba.

¹⁵ Nō inē gō í cio si tia iyi Moizi do walii ḥau à kō. Iyi í cio í tā, n̄oi inē ngboi igbē ḥau à be si ḥa inē gō koo bee ḥa ku ni, in̄e kpaasi ḥa, bii ì nē ide iyi aa muad̄ inē n̄a gbugbā í fō ḥa.

¹⁶ N̄oi Pōlu í dede í ni a coko do awō nō í ni, in̄e inēi Izireli ḥa do in̄e dimi mmu ḥa iyi í waa jirima Ilaaḥ, í de it̄l í gbō ḥa.

¹⁷ Aḥ Laf̄ē n̄wai í cica bala n̄wa ḥa nō í k̄ōsi kukpō ḥa waati iyi à waa je inē njoo si ilei Ezibiti. Si anyii n̄ju, í nya ḥa hai ilei Ezibiti do gbugbāe,

¹⁸ nō í yōkōd̄ ḥa temua zakai ad̄o ciiji si gbaau.

¹⁹ í kpa dimi ikā ikā meeje si ilei Kanaḥ nō í so ile n̄juu í na ḥa í je tu ḥa.

²⁰ Iyi be ḥa fei í cei zakai ad̄o c̄ō mee do ciitaa.

Si anyii n̄ju, Ilaaḥ í jile ḥa woo kiiti ḥa hee í koo í toḍ waatii Samueli waliiu.

²¹ N̄oi à ni ḥa à bi ilaalu, nō Ilaaḥ í mu ḥa Solu amai Kisi hai si dimii Benzamee nō í je bommau zakai ad̄o ciiji.

²² Nō Ilaaḥ í nyaa bomma í sāsi Davidi. Davidiui í j̄eaa seeda í ni, n̄ ye Davidi amai Izai í je dimii inē iyi ñ bi, n̄juu á ce id̄ōb̄mi fei.

²³ Hai si dimii Davidii Jesu í fita, inē iyi Ilaaḥ í cica ku je woo faabai inēi Izireli ḥa si bei í tako í ce ḥa kuwāēu.

²⁴ Jesu ku bei ku naa, Zāa í cea inēi Izireli ḥa fei waazo í ni a kpaasi id̄o ḥa nō a ce inyi ku dasi.

²⁵ Waati iyi icēi Zāa í maai ku kpa iri í ni, kù je amui í waa degbe ḥa, amma inē gō á naa si anyim iyi n kù to n bate n f̄u ik̄ūi baatae.

²⁶ To, in̄e kpaasi ḥa, in̄e iyi ì je dimii Aburahamu ḥa, do dimi mmu ḥa iyi í waa jirima Ilaaḥ, in̄eí à sambaa ideí faabau ih̄ē wa.

²⁷ Wee inēi Zeruzalemu ḥa do inē ngbo ḥa ḥa à kù mà yooi Jesu í je dee dee, a kù nō a kù gbō yaasei ideí walii ḥa iyi à ya maa cio si ajōi kus̄mi feiu. Amma do n̄ju fei à j̄ō ideu í k̄ō si waati iyi à ye taalei Jesu.

²⁸ A kù ye sie ngago iyi á j̄ō a kpa, amma do n̄ju fei à tō Pilati ku j̄ō a kpa.

²⁹ N̄oi à ce mii iyi à kō na iriēu fei. Si anyie nō à kitae hai si j̄i ku gaaui à dasi ikue si inō bale.

³⁰ Amma Ilaaḥ í j̄ūu hai si bale,

³¹ nō si afei ajō nkpō nkpō í nyisi inē gō ḥa arae. Inē ḥau, an̄ai à toḍē wa wo hai ilei Galilee à naa Zeruzalemu. An̄ai à waa je seedaí idee nsei bi inēi Izireli ḥa.

³² Awa mō ideí kuwā iyi Ilaaḥ í cea bala n̄wa ḥau, n̄juu í waa s̄ō ḥe.

³³ í j̄ō kuwāu í k̄ō si waati n̄wa. Awa tōku ḥa ḥa, awai à ye kukōi kuwāu waati iyi í j̄l Jesu hai si bale si bei à kō si Tiai Iri Kukō iri minjisia à ni,

Ilaaḥ í ni, awō ì je amam, Hai n̄nyii ñ je Baae.

³⁴ Ilaaḥ í fō wo í ni n̄ju á j̄ūu hai bi iku ḥa ku ba ku maà na ku sāmi. Bēēbei í fō waati iyi í ni,

An wee n̄je dee dee bei ñ wāḍ Davidi wo, kù nō kù nē sika.

³⁵ Na n̄oi í ce Davidi í fō má í ni, I kaa j̄ō arai Inē Kumāe ku sāmi.

³⁶ Davidi takae í ce mii iyi Ilaaḥ í dasie í bei í ku, nō à suu k̄koi balae ḥa nō arae í sāmi, mà irei.

³⁷ Amma Jesu inē n̄ju Ilaaḥ í j̄ūu hai si bale kù sāmi.

³⁸ Debei, in̄e kpaasim ḥa, i j̄ō í mà ḥa iyi na saabuei à waa sisi n̄je iyi Ilaaḥ á kpa ideí dulum du ḥe.

³⁹ Inē iyi í dasie naane fei, n̄juu á j̄ō laf̄ē ku je dee dee bi Ilaaḥ. Amma woodai Moizi kaa yōkō ku ce beēbe.

⁴⁰ Na n̄ju, í ce laakai ḥa mii iyi walii ḥa à f̄ou ku maà ba ḥe, iyi à ni,

⁴¹ In̄e woo yaako amu Ilaaḥ, i gbō idem ḥa. Aa biti ḥa nō aa ce nfe ḥa,

Domi an ce mii gō si waati n̄je iyi baa bii í je inē gō í na wa sisi n̄je í kaa dasi naane ḥa.

⁴² Iyi Pōlu í fō beēbe í tā n̄oi n̄ju do Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce kutatōḍ be, n̄oi inē ḥau à waa tō ḥa a nyi wa má a naa a waazo si ide akāu si ajōi kus̄mi mmu iyi wa baa.

⁴³ Iyi inē ḥau à fita n̄oi Zuifu nkpō do inē ḥa iyi à waa too kucei Zuifu ḥa nō à mà beērei Ilaaḥu à waa too ḥa. N̄oi Pōlu do Baanabasi à ba ḥa ide ku fō à mu ḥa gbugbā ku ba a maa leekl̄ dim dim si did̄si Ilaaḥ.

⁴⁴ Si ajōi kus̄mi mmu inēi ilu ḥau fei à t̄at̄oi a ba a gbō ideí Laf̄ē.

⁴⁵ Iyi Zuifu ŋau à yɛ zamaau ŋoi à dedeò igu ku ja à waa jā ide iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu.

⁴⁶ Amma Pɔlu do Baanabasi à sɔ ŋa do wɔkɔ à ni, tilasii inɛ Zuifu ŋa a tako a sɔ ŋe ide iIlaaɔ. Amma si na iyi í jò í waa kɔsi ŋa nɔ í kù ka ara nɛ si inɛ ŋa iyi à bi a ba kuwɛɛ hai tã, na nɔ, aa ka jò ŋe nɔ ka bɔ bi dimi mmu ŋa,

⁴⁷ domi nɔnɔ bei Lafɛɛ í dasi wa ku ce í ni, N ce nɛi bei fitila bi dimi mmu ŋa Ku ba í bɔð ide i faabau hee kɔò andunyuŋa ŋa.

⁴⁸ Iyi hai je Zuifu ŋau à gbɔ ideu, ŋoi í dɔ ŋa si, à waa saabu Aɔ Lafɛɛ na ideɛu. Nɔ inɛ ŋa iyi Aɔ Lafɛɛ í jilɔɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei à dasi naane.

⁴⁹ Nɔ ide i Lafɛɛu í fangaa si ilɛu fei.

⁵⁰ Amma Zuifu ŋau à dede idɔkɔsi ilu irii ilu ŋau do inaabo ilu amani ŋa iyi à waa too kucei Zuifu ŋau. Nɔnɔ í jò à kpã Pɔlu do Baanabasi iju à lele ŋa hai be.

⁵¹ Nɔi woo be ŋau à gbugbã si ŋa sãai baata ŋa ŋa à waa nyisiò iyi mii iyi á na ku ba ŋa í je ide i iri nɔ. Si anyie nɔ à nɛ Ikonimu.

⁵² Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu Antiasi ngu ŋa à wɛɛð inɔ didɔ nɔ à kɔð Hundei Ilaaɔ.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

¹ Ikonimu bei Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔu nɔ à ce waaɔo hee inɛ nkɔ í dasi naane, hai Zuifu ŋa hee do hai je Zuifu ŋa fei.

² Amma Zuifu ŋa iyi à kɔ ku dasi naaneu à dede idɔkɔsi dimi mmu ŋa ku ba a ce lasabu laalɔ si gãmei kpaasi woo dasi Jesu naane ŋau.

³ Do nɔnɔ fei, Pɔlu do Baanabasi à kpe Ikonimu à waa waaɔo inɛ ŋa do wɔkɔ. Lafɛɛ í mu ŋa gbugbã à ya maa ceð maamaake ikã ikã ŋa. Maamaake ŋau wa nyisi iyi waaɔo ŋa iyi à waa ce si ide i didɔsi nɔnɔ nɔ.

⁴ Amma inɛ ilu ŋau à kpɛ minji. Inɛ gɔ ŋa à leeklò Zuifu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à leeklò woo be ŋau.

⁵ Nɔi Zuifu ŋa do hai je Zuifu ŋa do inɛ ngbo ŋa ŋa à ce anu akã a wahala woo be ŋau a ta ŋa kuta a kpa ŋa.

⁶ Iyi Pɔlu do Baanabasi à mà ideu gbakã, ŋoi à sa à bɔ Lisiti do Dɛɛbu si ilei Likoni do si ilekɔe ŋa.

⁷ Nɔ à wasi laabaau jiidau ku waaɔo be.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

⁸ Mɔkɔ gɔ í wa Lisiti, isɛɛ ŋa fei í ku nɔ beɛbe i à buu do, kù dede kù nɛ baa ajɔ akã.

⁹ Si bei Pɔlu wa ba inɛ ŋa ide ku fɔ mɔkɔu wa gbɔ. Nɔi Pɔlu í kã sie iju nɔ í yɛ iyi naane á yɔkɔ ku jò ku ba iri.

¹⁰ Nɔi Pɔlu í sɔɔ do gbugbã í ni, dede í leeklò si kutɛɛ. Nɔi mɔkɔu í dede í fo í dinga wa nɛ.

¹¹ Iyi zamaau í yɛ mii iyi Pɔlu í ce ŋoi à dɔ anu hee lele do fee nɔ à ni, iwɛ nwa ŋau à kpɔð amanɛ à naa si wa.

¹² Nɔi à waa kpe Baanabasi Susi, Pɔlu mɔ Hɛɛmɛɛzi domi Pɔlui í je woo waaɔo.

¹³ Wee ilei iwɛ iyi à ya kpe Susiu í wa hai do angulei bi ku lɔi iluu wa. Nɔi inɛ ŋa à koo à dɛ ketɛ kombo ŋa wa nɔ à ce booda do kokoi jii ŋa à da nɔ si kɔɔ. Nɔ woo weei Susiu í naað ŋa wa andɛ koofai iluu. Nɔnɔ do inɛ ŋau fei à waa bi a cea woo be ŋau kuwee.

¹⁴ Amma iyi woo be minji ŋau à gbɔ ideu, à ga ibɔ nɔ ŋa ŋa à waa nyisiò iyi anɔ a kù jesi, nɔ à dɔ anu à sei à waa nɛð bi zamaau à waa ni,

¹⁵ na mii í ce í waa ce beɛbe, inɛ kpaasi ŋa. Awa mɔ amanɛi bei inɛ taka nɔ. Laabaau jiidai à naa ku sɔ ŋe ku ba í jò iwɛ nfe nɔ ŋau nɔ í sinda si Ilaaɔ, nɔnɔ iyi í je icui kuwɛɛ. Nɔnɔ í ce lele do ile do tenku do mii iyi í wa inɔ nɔ fei.

¹⁶ Tako wo í jò dimi fei wa too kpãa iyi í bi.

¹⁷ Amma do nɔnɔ fei í nyisi wa iyi nɔnɔ í wɛɛ domi wa ce nwa jiidai ŋa. Í jò iji wa wɔ ku ba ka ba ije si iko si waatii atɛ ku ba ka nɛ inɔ didɔ.

¹⁸ Amma baa do iyi Pɔlu ŋa à fɔ beɛbe fei, bei à ce à ganji kuwee zamaau í gaabu.

¹⁹ Nɔi Zuifu gɔ ŋa à naa hai Antiasi do hai Ikonimu à wa inyii itii inɛ ŋau nɔ à ta Pɔlu kuta ku ba a kpa, ŋoi à faa à bɔð alalai iluu domi à tamaa bei í kui.

²⁰ Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu à naa à kaakɔe, ŋoi í dede í bɔ inɔ ilu. Iju kumae ŋoi nɔnɔ do Baanabasi à dede à bɔ Dɛɛbu.

À nyi Antiasi si ilei Siri

²¹ Iyi Pɔlu do Baanabasi à to Dɛɛbu à waaɔo laabaau jiidai si iluu nɔ inɛ nkɔ í losi kpãai Jesu ku too be. Si anyie nɔ à nyi ikpa Lisiti do Ikonimu do Antiasi iyi í wa ilei Pisiði.

²² Nɔ à mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu gbugbã ku ba a leeklò si naaneu dim dim. Nɔ à sɔ ŋa à ni, wahala nkɔ nkɔ aa ka yɛ ka bei ka lɔ si andunya titɔi Ilaaɔ.

²³ Nɔi à cicaa igbei inɛi Jesu ŋa fei inɛ ngbo ŋa. Si anyie nɔ à ce kutɔ do anu kudl à so ŋa à daa Lafɛɛ si awɔ, nɔnɔ iyi à dasi naaneu.

²⁴ Si anyii nɔnɔ nɔ à nɛ hai be à koo à lɔ ilei Pisiði à bɔ ilei Panfilii,

²⁵ nɔ à to ilue gɔ iyi à ya kpe Pɛɛzu à ce waaɔo be à bei à bɔ Atali.

²⁶ Hai bei à lɔ akɔi inyi à nyi ikpa Antiasi si ilei Siri be. Ilu bei à tako à le nɔ awɔ si iri wo na ice iyi aa koo a ceu ku ba Ilaaɔ ku mu nɔnɔ didɔe. Nɔ icui à ce à kpa irie wa be.

²⁷ Iyi à to Antiasi ŋoi à tɔtɔ inɛi igbei Jesu ŋa nɔ à sisi nɔnɔ mii iyi Ilaaɔ í cea anɔ fei do si bei í ceð kpãa hai je Zuifu ŋa mɔ à dasiò naane.

²⁸ Nɔ à kpe ilu be do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ajɔ.

15

À ce kutótɔɔ Zeruzalemu

1 Njoi ine gɔ ɲa à naa Antiosi be. Ine ɲau à naai hai ilei Zudee, nɔ à waa sɔ kpaasi woo dasi Jesu naane ɲau à ni, i kaa ba faaba ɲa bii a kù dasi ɲe bango si bei woodai Moizi wa fɔ.

2 Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ beɛbe ɲoi à ba ɲa kakɔ ku ce jiiɔa jiiɔa si ideu. Njoi woo dasi Jesu naane ɲau à cica Pɔlu do Baanabasi do ine gɔ ɲa hai ilui Antiosi be à be ɲa Zeruzalemu bi woo be ɲau do ine ngbo ɲau na irii ideu.

3 Pɔlu ɲa à dasi kpãa à waa ne nɔ ine igbei Jesu ɲau à koo à leekɪ ɲɲa. Njoi à ce iseene ɲɲa à koo à lɔ ilei Fenisi do ilei Samari nɔ à wasi ku sisia kpaasi woo dasi naane ɲau bei hai je Zuifu ɲa mɔ à sinda idɔ ɲɲa si Jesu. Njoi laabaau ideu í jɔ inoi aɲa fei í dɔ nɔ nɔ.

4 Iyi à to Zeruzalemu, ɲoi ine igbei Jesu ɲau do woo be ɲau do ine ngbo ɲau à gba ɲa do inɔ didɔ. Njoi Pɔlu do Baanabasi à sisi ɲɲa mii iyi Ilaaɔ í ce fei na icei aɲa.

5 Amma Farisi gɔ ɲa iyi à dasi Jesu naane à dede à ni, hai je Zuifu ɲa iyi à dasi Jesu naaneu fei, tilasii a dasi ɲa bango nɔ à sɔ ɲa a too woodai Moizi.

6 Njoi woo be ɲau do ine ngbo ɲau à tɔtɔɔ a wɔa ideu.

7 Si bei à waa fa ideu ɲoi Piere í dede í ni, inje kpaasim ɲa, i mà ɲa iyi hai ku kpe Ilaaɔ í nyam hai si inɔ nje ku ba n koo n sisia hai je Zuifu ɲa mɔ laabaau jiidau ku ba aɲa mɔ a dasi naane.

8 Nɔ Ilaaɔ, ɲɲu iyi í mà idɔi ine fei, í mu ɲɲa Hundee bei í mua awa mɔ ku ba ku nyisi iyi ɲɲu í gba ɲa.

9 Kù ce nkãma iyi í je ikã si gãme ɲɲa do awa. Í jɔ idɔ ɲɲa í mà na naane iyi à dasie bei í cea awa mɔ.

10 Debei, na mii í ce ì waa cã idɔi Ilaaɔ ɲa nsei, í bi í kãa hai je Zuifu ɲa iyi à waa too kpãai Jesuu aso iyi bala nwa ɲa do awa taka nwa à mɔngɔ ku so.

11 À mà iyi na didɔi Lafɛe Jesui awa à baɔ faaba, nɔ beɛbe mɔi baa do hai je Zuifu ɲau mɔ.

12 Njoi ine ɲau fei à coko à waa desi Pɔlu do Baanabasi itɔ waati iyi à waa sisi ɲɲa yaasei maamaake ɲa iyi Ilaaɔ í jɔ aɲa à ce fei si wajui hai je Zuifu ɲau.

13 Iyi à fɔ ide à tã ɲoi Zaaki mɔ í so ide í ni, inje kpaasim ɲa, i gbɔ iyi ñ wa n fɔ.

14 Simɔɔ í sisi nje bei Ilaaɔ í ce hai sinte í cicaɔ ine gɔ ɲa hai si inoi dimi mmu ɲau à kpe ɲa ine ɲa.

15 Nɔ ideu í je akã do ti walii ɲau si bei kukɔi idei Ilaaɔ í ni,

16 Amu Ilaaɔ, waati beɛbei an nyi wa, Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku. An dede ile kùkúú, Nɔ n maa má,

17 Ku ba ine ɲa iyi a kù je inei kpasɛu fei a dede amu Aɔ Lafɛe.

Aɲai à je ine ɲa iyi à je titom hai si dimi mmu ɲa.

18 Beɛbei amu Aɔ Lafɛe ñ fɔ, amu iyi ñ jɔ à mà mii ɲau ihɛ hai ku kpe.

19 Nɔ Zaaki í ni má, na ɲɲu, si kuyem, kù sɪa a sɔ hai je Zuifu ɲa iyi à sinda idɔ ɲɲa si Ilaaɔu wooda ku gaabu ɲa.

20 Amma ka ce ɲɲa tia ka sɔ ɲa a màa ya je ijei kuwee, nɔ a màa ya tɔtɔɔ sɛe do inaabo mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ, a màa ya ɲɔ inja jifa, nɔ a màa ya ɲɔ kpaa inja.

21 Hai tako woo, si ilu fei à ya cio woodai Moizi ile bii Zuifu ɲa í ya ce kutótɔɔ si ajoin kusimi fei nɔ a waaɔɔ idee.

À sambaa hai je Zuifu woo dasi Jesu naane ɲau tia

22 Iyi Zaaki í fɔ beɛbe í tã ɲoi woo be ɲau do ine ngbo ɲau do ine igbe ɲau fei à ye iyi í sɪa ku je aɲa a cica ine gɔ ɲa hai si inoi aɲa a be ɲa Antiosi do Pɔlu do Baanabasi ajoin. Njoi à cica Silasi do Zudu iyi à ya kpe Baasaba má, aɲa iyi à ne beere si inoi kpaasi woo dasi Jesu naane ɲau.

23 Njoi à ni a kooɔ tia. Si tia à ni, Awa woo be ɲa do ine ngbo ɲau, awa woo dasi naane kpaasi nje ɲa, awai à sambaa nje tia ihɛ wa. Inje à sambaa wa, inje hai je Zuifu woo dasi naane ɲa iyi í wa Antiosi do Siri do Silisi. À waa ce ɲe fɔɔ.

24 À gbɔ iyi ine gɔ nwa ɲa à naa bi tu ɲe à fɔ inɔ nje nɔ à sinda laakai nje do ide ɲɲa ɲa. Amma awa si à dasi ɲa ideu be wa.

25 Na ɲoi í jɔ à busi nje nɔ à yɔɔ iyi í sɪa ka cica ine gɔ ɲa ka be si ɲe wa. Aɲai aa si Baanabasi do Pɔlu, baakɔ nwa ɲau wa,

26 aɲa iyi a kù saalu kuwee ɲɲa ngɔgɔ na irii Lafɛe nwa Jesu Kirisi.

27 Zudu do Silasi aɲai à je ine ɲa iyi à cicau. À waa be ɲa wai a na a sɔ ɲe ide akãu geleɔ gele.

28 Awa do Hundee Ilaaɔ í sɪa nwa si ka màa kã nje aso gɔ bii kù je iyi ihɛ iyi í je asoi tilasi.

29 Nɲui í je, í màa ya je ijei kuwee ɲa, nɔ i màa ya ɲɔ kpaa ɲa, í màa ya ɲɔ inja jifa ɲa, nɔ i màa ya tɔtɔɔ sɛe do inaabo mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ ɲa. Bii í mu ara nje si mii beɛbe ɲau be ɲa í sɪa. To, ka sukudɔ.

30 Iyi à tɔɔ nje sukudɔ à tã ɲoi ine ɲau à dasi kpãa à ne Antiosi. Bei à koo à tɔtɔɔ ine igbei Jesu ɲau fei à na ɲa tia.

31 Iyi à cio tia í mu ɲɲa gbugbã nɔ inɔ ɲɲa í dɔ.

32 Zudu do Silasi ɲa mɔ walii ɲai, à mua kpaasi woo dasi naane ɲau gbugbã nɔ à sobi ɲa si ide nkɔ nkɔ.

33 Iyi à ce ajoin minji be kpaasi woo dasi naane ɲau à tɔɔ ɲa sukudɔ nɔ à ni a to bi ine ɲa iyi à be ɲa wa baani. [

³⁴ Amma Silasi ine nɲu í dasi idɔ nɲu ku ce aɲɔ minji be má.]

³⁵ Pɔlu do Baanabasi à gbe Antiási be. Anɲɔd ine nkpɔ ɲa aɲɔ à waa kɔa ine ɲa si cɔioi idei Lafɛɛ nɔ à ce waazɔɔ.

Pɔlu do Baanabasi à kpɛ

³⁶ Iyi í ce aɲɔ minji má ɲɔi Pɔlu í sɔ Baanabasi í ni, ka koo kaa kaako kpaasi nwa ɲau má si ilu ɲa bii à tako à waazɔo idei Lafɛɛ fei wo nɔ ka ye bei ine ɲau à wɛɛɔ si nseí.

³⁷ ɲɔi Baanabasi wa bi ku gbá Zāa Maaku anɲɔd ɲa.

³⁸ Amma Pɔlu í fɔ í mantee í ni kù sɛa anɲa a gbāa, nɲu iyi kù sobi anɲa wo si iceu amma í sinda í jɔ anɲa wa hai Panfili.

³⁹ ɲɔi à ce kakɔɔ nɔ a kù gbɔ si nje hee à na à kpɛ. ɲɔi Baanabasi í gbá Maaku à lɔ akɔi inyi à bɔ Sɪpu.

⁴⁰ Nɔ Pɔlu mɔ í cica Silasi, nɔ kpaasi woo dasi naane ɲau à so ɲa à daa Lafɛɛ si awɔ à bei à ne,

⁴¹ à koo à lɔ ilei Siri do Silisi à wasi inei igbei Jesu ɲa ku mua gbugbá si naane ɲa.

16

Timotee í too Pɔlu do Silasi

¹ ɲɔi Pɔlu do Silasi à to Dɛɛbu do Lisiti. Wee ine go í wa be wa too kpāai Jesu. À ya kpoo Timotee. Iyee Zuifu woo dasi Jesu naaneí, amma baee Gerekii.

² Kpaasi woo dasi naane ɲa iyi à wa Lisiti do Ikonimu à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ.

³ Pɔlu í bi Timotee ku too nɲu nɔ í gbá í nɛɛ. Amma ku bei ku gbá ku nɛɛ í dasie bangoi na Zuifu ɲa iyi à wa beu domi anɲa fei à mà iyi baee Gerekii.

⁴ Nɔ à bɔ ilu do ilu ɲa à sɔ woo dasi Jesu naane ɲau mii ɲa iyi woo be ɲau do ine ngboi igbei Jesu ɲa iyi à wa Zeruzalemu à jile nɔ à ni a jirim ɲa.

⁵ ɲɔi woo dasi Jesu naane ɲau, naane nɲa í teese í kɔɔsi nɔ akpɔ nɲa mɔ í ya maa kɔɔsii aɲɔ fei.

Pɔlu í ce kuyɛ Torasi

⁶ Hundeí Ilaaɔ í ganji Pɔlu ɲa a waazɔo idei Ilaaɔ si ilei Azii, ɲɔi í jɔ à too do ikpa ilei Firizi do ti Galati.

⁷ Iyi à too ilei Misi ɲɔi à waa bi a bɔ ilei Bitini, amma Hundeí Jesu í kɔ ɲa.

⁸ ɲɔi í jɔ à too do ilei Misi à bɔ ilu iyi à ya kpe Torasi.

⁹ ɲɔi Pɔlu í ce kuyɛ idú. Si kuyɛɛu í ye inei Masedɔni go wa leekí nɔ wa tɔɔ nɲu ku naa Masedɔni ku na ku sobi anɲa.

¹⁰ Si bei í ce kuyɛu ɲɔi gbaká à waa de kpāa ku ba ka bɔ Masedɔni domi à mà iyi Ilaaɔ í bi kaa waazɔo nɲa laabaau jiidau.

Lidi í dasi naane Filipi

¹¹ Hai Torasi bei awa à lɔ akɔi inyi nɔ gbaká à bɔ gungum go iyi à ya kpe Samatási. Iju kumae nɔ à bɔ Neapolis.

¹² Hai be do kutei à ne à bɔ Filipi, ilu nlai Masedɔni nɔ à ce aɲɔ minji be. Wee inei Romu ɲai à ne iluu.

¹³ Si aɲɔi kusimiu ɲɔi à fita hai ilu be à bɔ itti ido go, à bɔ ku cɔ mà tengi bii à ya ce kutɔɔ í wa be. ɲɔi à koo à ye tengi bii ine ɲa à ya ce kutɔɔ nɔ à buba à ce faaji do inaabo go ɲa iyi à tɔtɔɔ be.

¹⁴ Abo go í wa be à ya kpoo Lidi, inei Tiatiii, í ya ta acɔi fia nkpɔ nɔ í ya maa jirim ɪlaaɔ. Iyi à waa ba ɲa ide ku fɔ nɔ wa de itl, nɔ Lafɛɛ í cɪ idɔe ku ba ku gbɔ ide iyi Pɔlu wa fɔ.

¹⁵ Abou do inei kpasɛɛ ɲa fei à ce inyi ku dasi nɔ í tɔɔ wa í ni, bii í mà iyi nɔ dasi naane ntɔ ntɔ ɲai í naa wa í naa í ce baa aɲɔ minji kpasɛm ɲa. Nɔ í mante wa hee à jé nɔ à koo kpasɛ be.

Inɔ piisɔi Filipi

¹⁶ ɲɔi aɲɔ nɲu go iyi awa à waa bɔ tengi bii à ya ce kutɔɔu, à ko ama inaabo woo ce ice go iyi í ne inei inɔko. Bii inei inɔkoku í dede sie í ya maa fɔ ide iyi á na ku cei. Nɔ lafɛɛɛ ɲa à waa ba fia jiida na irie.

¹⁷ ɲɔi í too awa do Pɔlu wa la hee lele wa ni, ine ɲau ihɛ woo ce icei Ilaaɔ ilu gbugbá ɲai. Á naa ku nyisi nje kpāai faabai.

¹⁸ Beebei í ya maa fɔ aɲɔ fei, hee ideu í caa si Pɔlu nɔ í sinda í sɔ inei inɔkoku í ni, do saabui irii Jesu Kirisi nɔ ni, fita. Be gbaká ɲɔi í fita sie.

¹⁹ Iyi lafɛɛɛ ɲa à mà iyi anɲa a kaa ba sie fia má, ɲɔi à mu Pɔlu do Silasi à tale ɲa à bɔɔ ɲa bantuma bi woo kiiti ɲa.

²⁰ À bɔɔ ɲa si wajui ine ngboi Romu ɲa à ni, ine ɲau ihɛ à waa beje ilu nwai. Zuifu ɲai,

²¹ nɔ à wasi ku sisi ide go ɲa iyi wooda nwa kù bi ka gbɔ hee ka tooɛ, awa iyi à je inei Romu ɲa.

²² ɲɔi idɔi zamaau í kɔ si ɲa. ɲɔi ine ngbo ɲau à bɔ ibɔi Pɔlu do Silasi do gbugbá nɔ à ni a cā ɲa do faataa.

²³ Iyi à cā ɲa jiida jiida à tā ɲɔi à koo à cɪmbo ɲa ile piisɔɔ nɔ à sɔ woo degbe piisɔɔu ku degbe ɲa ku sɛa.

²⁴ Iyi woo degbeu í gbɔ à sɔɔ beɛbe, ɲɔi í koo í dasi ɲa hee ilaawai ankāanyii piisɔɔu nɔ í da nɲa si gbɛɛgbɛkui jli.

²⁵ Zakai idú laja ɲɔi Pɔlu do Silasi à waa ce kutɔɔ nɔ à kɔ iri à waa saabuɔ Ilaaɔ. Nɔ inei piisɔɔ ɲa iyi à wa beu à waa de si ɲa itl.

²⁶ ɲɔi gbaká ile í yaya do gbugbá hee icui ile piisɔɔu í yaya. ɲɔi gambo ɲau fei à cɪ nɔ sesee ɲa iyi à dɪɔ inei piisɔɔ ɲau fei à fú à cuku.

²⁷ ɲɔi gbaká woo degbeu í jl í ba gambo ɲau fei wa cɪ ɲɔi í tamaa bei inei piisɔɔ ɲau à sai. ɲɔi í nya taakuba wa bi ku kpa arae.

²⁸ Amma Pɔlu í la hee lele í ni, maà cea arae laalo kāmā. Awa fei à wa ihɛ.

29 Njoi woo degbeu í ðe fitila í sei í ló hee ilaawa bii Pólu do Silasi à wau nò í gule nja do kuyaya.

30 Njoi í fitað ña wa waduude í ni, i suuru ña, mii an ce n baò faaba.

31 Njoi à sòò à ni, dasi Jesu Lafèe naane aa ba faaba, awò do inei kpasèe ña fei.

32 Njoi à waazooa ideí Lafèe Jesu, nju do inei kpasèe ñau fei.

33 Njoi idúu be woo degbeu í gbā ña í koo í wie kumee ñja ñau. Nò nju do inee ña fei à ce inyi ku dasi gbakā.

34 Njoi í gbā Pólu do Silasi í bòò ña lele bii ilee í wa nò í na ña ije à je. Nju do inee ña fei, inò ñja í dš do bei à dasi Ilaaš naane.

35 Iyi iju í má ñoi ine ngboi Romu ña à be polisi ña a koo a sò woo degbeu ku jò ine ñau.

36 Njoi woo degbeu í sò Pólu ideu í ni, ine ngbo ña à ni n jò ñe. Na nju, i fita í ne nje sèe.

37 Amma Pólu í sò polisi ñau í ni, aawo. À cā wa si bantuma hai a kù ce nwa kiiti, awa mò iyi à je inei Romu ña nò à cfmbo wa si ile piisòò. Nò nsei à bi a nya wa do asii? Kù je beebi à ya ce. Í gbe ñja taka ñjai a naa a nya wa.

38 Njoi polisi ñau à koo à sò ine ngboi Romu ñau. Iyi à gbò Pólu do Silasi inei Romu ñai ñoi zigi ñja í da ntò ntò.

39 Njoi à koo à tòò ña suuru nò à nya ña hai ile piisòò à bei à tòò ña a fita hai inò iluu.

40 Iyi Pólu do Silasi à fita hai ile piisòò ñoi à bò kpasèi Lidi. Iyi à koo à ye kpaasi woo dasi naane ñau à mu ñja gbugbā, à bei à ne.

17

Pólu do Silasi à bò Tesalonika

1 Njoi Pólu do Silasi à waa ne nò à ló ilu minji gò ña iyi à ya kpe Anifopolisi do Apoloni nò à tò Tesalonika bii Zuifu ña à ne ile bii à ya ce kutòtòò.

2 Njoi Pólu í bò ileu be si bei í ne ðòne. Nò añaò ña à wúta tiai ideí Ilaaš ajoj kusfmi meeta à mòò.

3 Wa sò ña iyi kù ne bei á ce iyi ine iyi Ilaaš í cicau kù ye ijuukpā. Á kù nò ku jì hai si bale má. Njoi í sò ña í ni, Jesuu iyi ñ wa n sisi nje ideu ine ñju í je ine iyi Ilaaš í cicau be.

4 Ine ña iyi à ðe ifi sieu ine gò ña à dasi ideu naane, nò à baa anu akā ku ce, nju do Silasi. Beebi hai je Zuifu nkpò mò do inaabo ilu iri ñau ilu iri ñau à ce, aña iyi à mà beerei Ilaaš.

5 Amma Zuifu ñau à dedeò igu ku ja nò à tótòò ine nfe ña bereteke à jò hoya hoya í dede nò aña fei à sei à bò Pólu do Silasi ku dede kpasèi Zasòò ku ba a fitað ña wa si wajui zamaau.

6 Iyi à dede ña a kù ye ña, nò à mu Zasòò do kpaasi woo dasi Jesu naane gò ña à fa ña à bòò ña bi ine ngboi ilu ña. Nò à wasi ku la à waa

ni, ine ña iyi à waa sinda andunya feiu à tò wa ihè,

7 nò wee Zasòò í jò à sò kpasèe. Aña fei à waa beje woodai ilaalu nlai Romu à waa ni ilaalu gò í wee má iyi à ya kpe Jesu.

8 Njoi ideu í dede idoí zamaau do ine ngboi ilu ñau.

9 Njoi à ni Zasòò do kpaasie ñau a sà fia si bei wooda í jile a bei a jò ña a ne. Iyi à sà fia nò à jò ña.

Pólu do Silasi à bò Beree

10 Iyi idú í dš gbakā ñoi kpaasi woo dasi naane ñau à jò Pólu do Silasi à ne Beree. Iyi à tò be ñoi à bò ile bii Zuifu ñau à ya ce kutòtòò.

11 Amma ine ña iyi à wa be ñau à lasabu si ideu do laakai í re Zuifu ña iyi à wa Tesalonika. À gba ideí Ilaaš do inò didš. Ajo fei à ya maa cio kukòui ku ba a mà bii í je mii iyi Pólu í ya maa sò ñau nti.

12 Nò Zuifu nkpò í dasi Jesu naane do inaabo Gereki gò ña iyi à je ilu iriu do inemòkò nkpò.

13 Amma Zuifu ña iyi à wa Tesalonika à gbò iyi Pólu wa waazo ideí Ilaaš Beree ñoi à koo à dede idoí ine ña à fš inò ñja.

14 Be gbakā ñoi kpaasi woo dasi naane ñau à bòò Pólu ikpa tenku ku ba ku ne hai be, amma Silasi do Timotee à gbe Beree be.

15 Ine ña iyi à koo à leekia Pólu à bòòei hee Atení. Njoi Pólu í samba ña anu í ni a sò Silasi do Timotee a hamee nju wa nya nya. Nò ine ñau à sinda à ne Beree má.

Pólu í wa Atení

16 Waati iyi Pólu wa degbe ña Atení laakae ci ya sù domi iwè í kpo si iluu.

17 Na nju, Zuifu ña do Gereki ña iyi à ya maa jirima Ilaaš, í ya ba ña faaji ku ce ile bii Zuifu ña à ya ce kutòtòò. Nò ajo fei, ine ña iyi í ko si bantumai iluu añaò ña mò à ya maa ce kakòò má.

18 Si bei í ya maa ba ña kakòò ku ce ñoi woo mà gò ña iyi à je inei Epikuri * do Sitosi † ña à bò bi tee à waa baa kakòò ku ce. Ine gò ña à ni, woo ce ide nkpò yoomai ihè. Nò ine gò ña mò, iyi à gbò wa fò ideí ikui Jesu do kujje má à ni, mà iwè mmu gò ñai wa faa ya.

19 Njoi à bòòe iri kuta gò iyi à ya kpe Arepagu, tengi bii ine ngboi ilu ñau à ya ce kutòtòò ñja nò à ni, à bi ka gbò ide titš iyi í waa dabiòò,

20 domi í waa sisi nwa ide titš nò à bi ka mà yaasee.

21 Wee inei Atení ña fei do ine njoo ña iyi à na à buba ilu be à ya sò waati ñja fei a maa fò walako a gbòò baati mii titš.

22 Njoi Pólu í dede í leeki Arepagu be í sò ña í ni, inje inei Atení ña, ñ ye iyi ideí iwè ñai wa mu ñe ntò ntò.

* 17:18 inei Epikuri ña aña à ya ni, inò didš í re mii fei si kuweei amane. † 17:18 inei Sitosi ña aña à ya ni, ine ku jesi mii iyi à naa sie fei.

23 Waati iyi ñ wa n dabii si ino ilu nje ñ ye mii nkpɔ iyi i waa tɔɔ ɲa. Ñ ye bi kuwee go à kɔ si à ni, tengi ihɛi à ya tɔɔ ine iyi a kù mà. Nsei ine iyi inje i waa tɔɔ iyi i kù mà ɲau be, ideei ñ wa n sisi nje.

24 Ilaaɔ, nju iyi í taka andunyaou do mii iyi í wa si fei, nju iyi í je Lafɛi lele do ile, kaa buba si ile iyi amane ɲa à ma do awɔ ɲja.

25 Awɔi amane kaa yɔkɔ ku muaa nkāma, domi kù ne bukaatai ngɔɔ. Nju takasi wa mua amane ɲa kumi do kuwee do mii fei.

26 Hai si ine akā iyi í tako í takaui dimi iyi wa te si andunyaou ihɛ fei í fita. Hai takoi í jile waati ɲja do tengi bii aa maa wa.

27 Ilaaɔ í ce beɛbeɛ ku ba a ce kookaai a maa dedee do kubabii nɔ si kudedeu aa yɔɔ. Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ kù jɔ̀d kāma nwa go,

28 domi na iriei à ne kuwee, nɔ njui í jò ara nwa wa ne. Woo kɔ tia nje go ɲa à ni, awa mɔ amae ɲai.

29 Debei, si na iyi í jò à je amai Ilaaɔ ɲa, kù sfa ka maa ce lasabu ka ni Ilaaɔ í ye bei iwɛ iyi amane í lasabu í coo ku sfa do wura wala do iso fufu wala do kuta.

30 Ilaaɔ í temuad amane ɲa wo si kumà hai mà ɲja, amma nsei wa sɛ ine ɲa tengi bii à wa fei a naa a kpaasi ido ɲja.

31 Nɔ í jile ajo si bii ine iyi í cicau á kiitiò inei andunya ɲa fei nɔ kiitiɛu dee deei á je. Nɔ í jɔ̀u tã hai si bale ku ba ku nyisi ine fei iyi ine be á na ku cei.

32 Iyi à gbɔ Pɔlu wa fɔ ideɛi kujli iku ɲa hai si bale ɲoi ine go ɲa à waa yaakoɛ. Ine go ɲa mɔ à ni, à bi faajii ideu be mà ajo go.

33 Nɔi Pɔlu í ne í jò ɲa.

34 Do nju fei, inemɔkɔ go ɲa à bɔ bi tee à dasi Jesu naane. Si inɔ ɲjai Deni woo ce kiitii Arepagu go í wa. Abo go mɔ iyi à ya kpe Damarisi í dasi naane do ine go ɲa má.

18

Pɔlu í bɔ Kɔrenti

1 Si anyii nju, Pɔlu í ne hai Ateni be í bɔ Kɔrenti.

2 Nɔi í ko Zuifu go be iyi à ya kpe Akilasi, iyi à buu ilei Pontu. Kù kpe titá iyi í naa hai ilei Itali, nju do aboe Pirusila, domi Kolodu ilaalu nɔi Romu í na wooda í ni Zuifu fei ku fita hai Romu. Nɔi Pɔlu í bɔ ku cɔ ɲa.

3 Nɔ í buba aɲad ɲa à ce ice ajo domi í ya ce ilei aca bei aɲa mɔ à ya ce.

4 Ajoi kuslmi fei í ya bɔ waazo ku ce ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ. Nɔ í ya maa mu nja ide aɲa do Gerɛki ɲau ku ba a dasi Jesu naane.

5 Waati iyi Silasi do Timotee à to wa hai ilei Masedoni, Pɔlu í ya maa ce icei waazoi waati kama fei ku maa sɔ Zuifu ɲau iyi ntɔ ntɔ Jesui í je ine iyi Ilaaɔ í cicau.

6 Amma à jãa nɔ à waa buu, ɲoi í gbugbã si ɲa irurui ibɛe nɔ í sɔ ɲa í ni, bii í na í ce nfe

ɲa, í je ideɛi iri nje. Kù je baam má. Hai nnyi an jò ɲe n koo n cea hai je Zuifu ɲa waazo.

7 Nɔi í ne hai be í bɔ kpasɛi Titee Zusitu, ine iyi í ya maa jirima Ilaaɔu. Ilee wee kɔkoi ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔu í wa.

8 Nɔi Kirisipu ine ngboi igbeu í dasi Lafɛe Jesu naane, nju do inei kpasɛe ɲa fei. Inei Kɔrenti nkpɔ í gbɔ waazoi Pɔlu nɔ aɲa mɔ à dasi naane, nɔ à dasi ɲa inyi.

9 Nɔi Aɔ Lafɛe í sɔ Pɔlu si kuye idu í ni, maà ce njo. Hanya í sɔ ɲa, maà coko,

10 domi ñ wee do awɔ. Ine go kaa yɔkɔ ku lesie awɔ hee ku ce laalo. Sɔ ɲa ideu domi ine nkpɔi í wa si iluu ihɛ iyi á je titom.

11 Pɔlu í buba ilu be adɔ aká do bubu nɔ wa kɔ ɲa si ideɛi Ilaaɔ.

12 Waati iyi Galiɔ wa je ilaalu si ilei Gerɛsi, ɲoi Zuifu ɲau à ce anu aká à tɔtɔ à gbã Pɔlu à bɔɛe bi ku ce kiiti.

13 A ni, mɔkɔu ihɛ njei wa lele ine ɲa ku ba a tɔɔ Ilaaɔ si bei wooda nwa kù bi.

14 Iyi Pɔlu wa bi ku fɔ ide, ɲoi Galiɔ í sɔ ɲa í ni, bii í je ideɛi kurara walakɔ laalo goi í ce an nyi wa n naa n gbɔ ide nje.

15 Amma bii í je ideɛi takkɔ ɲai do ideɛi irii ine ɲa do woodai inje taka njei, inje aa wɔa ndu ɲe. N kaa n je woo kiitii ide dimi beɛbe.

16 Nɔi í lele ɲa hai bi ku ce kiitii.

17 Nɔ ine ɲau fei à mu Sositeni ine ngboi igbe Zuifu ɲau à bɔsi ku cãa tengii andei ile bi ku ce kiitii. Amma baai Galiɔ kù wa si ideu.

Pɔlu í nyi ikpa Antiasi

18 Pɔlu í kpe Kɔrenti má. Si anyie nɔ í tɔɔ kpaasi woo dasi naane ɲau sukudɔ nɔ í koo í wa irie Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako í cea Ilaaɔ kuwá do kugbasi wo. Nɔ í lɔ akoi inyi do Pirusila do Akilasi ajo à ne ikpa ilei Siri.

19-21 Iyi à to Efɛezu ɲoi Pɔlu í lɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nɔ í ba Zuifu ɲau faajii ku ce. Nɔi à tɔɔe ku ce ajo minji bi tu ɲa, amma kù waa je. Iyi wa ne ɲoi í sɔ ɲa í ni, bii Ilaaɔ í bi an nyi wa má. Nɔ í jò Pirusila do Akilasi be í koo í lɔ akoi inyi í ne hai Efɛezu.

22 Iyi í to Sezaree, ɲoi í kita í bɔ Zeruzalemu í koo í ce inei igbe Jesu ɲa fɔɔ. Si anyie nɔ í bɔ Antiasi.

23 Iyi í ce ajo minji be ɲoi í nyi í dasi kpãa má í koo wa dabii si ilei Galati do Firizi wa mua ine ɲa iyi à waa too kpãai Jesu fei gbugbã.

Apolo í bɔ Efɛezu do Kɔrenti

24 Zuifu go iyi à ya kpe Apolo iyi à bi Alesandiri í bɔ Efɛezu. Ilu bisii nɔ í mà tiaɪ ideɛi Ilaaɔ sãa sãa.

25 Wee í mà kpãai ideɛi Lafɛe nɔ í ya ce waazoe do himma nɔ í sisi ideɛi Jesu dee dee. Amma inyi ku dasii Zãa nju akai í mà.

26 Wa ce ɲja waazo do naane ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ. Nɔi Pirusila do Akilasi à gbɔ waazie nɔ à kpoo ide ɲa à koo à teese à sisiaa yaasei ideɛi Ilaaɔ dee dee.

27 Si anyie, Apolo í dasi idò nju ku bò ilei Geresi. Nò kpaasi woo dasi naane nja à muaa gbugbā ku ba ku koo nò à cea ine nja iyi à waa too kpāai Jesu iyi à wa ilei Geresiu tia ku ba bii í to be a coo cenkā. Waati iyi í to be í sobi woo dasi Jesu naane nja jida jida na didōi Ilaađ.

28 Nò í kāmia Zuifu nja do wòkò si bantuma ku ba a mà iyi aña à wa si kurarai nò í nyisi nja hai si tiai idei Ilaađ iyi Jesu í je ine iyi Ilaađ í cicau dim dim.

19

Polu í bò Efēezu

1 Waati iyi Apolo í wa Kōrenti Pòlu í too kpāa iyi wa bò ikpa iri kuta nja nò í to Efēezu. Njoi í ba ine gò nja iyi à waa too kpāai Jesu be.

2 Njoi í bee nja í ni, í kù ba Hundi Ilaađ titā hai waati iyi í dasi naane nja? Njoi à jeaa à ni, aawo. A kù gbò mà Hundi Ilaađ í wēe mām.

3 Njoi Pòlu í bee nja má í ni, debei, inyi ku dasi yoomai à ce nje. Njoi à jeaa à ni, inyi ku dasii Zāai.

4 Njoi Pòlu í sō nja í ni, ine nja iyi à kpaasi idò, añaí Zāa í dasi inyi. Nò í sō ine nja í ni a dasi Jesu naane, nju iyi á na ku naa si anyii nju.

5 Iyi à gbò idei Pòluu njoi à ce inyi ku dasi do irii Lafēe Jesu.

6 Njoi Pòlu í le nja awo si iri nò Hundi Ilaađ í naa si nja njoi à waa fò ide do fee mmu nja nò à ce walii.

7 Ine nja à to zakai aña maateoji.

8 Si anyii nju, Pòlu í bò ile bii Zuifu nja à ya ce kutotòu wa waazo idei bommai Ilaađ do naane nò í ce beebe zakai cukpa mēta, nò añaò nja à wasi ku busi nje nò í wasi ku lele nja ku ba a dasi naane.

9 Amma ine gò nja à lele idò nja à kò ku dasi naane, nò à nyi à waa fò ide laaò má si kpāai idei Lafēe si wajui zamaa. Na njoi í jò Pòlu í tekee hai bi tu nja, nju do ine nja iyi à waa too kpāai Jesuu. Í ya maa kò nja si cio ajo fei si ile cioi Tianusi.

10 Bebebe à ce adò minji hee ine nja iyi à wa ilei Azii fei, hai Zuifu nja do hai je Zuifu nja, à gbòo idei Lafēe Jesu.

Idei ama inemokoi Seva nja

11 Ilaađ í mua Pòlu gbugbā ku ceò maamaake nla nja.

12 Na njoi í jò jaee iyi í lu arae fei, bii à so à lea bōo nja si ara à ya ba irii. Ine nja mō iyi à ne ine inoòko nja, bii à lu njaò, ine inoòko nja à ya fitai.

13-14 Zuifu gò nja à ya maa dabii bii fei a maa nya ine inoòkoí ine nja. Si ino nja gògò nja nja à dasi idò a kpe irii Lafēe Jesu a nyaò ine inoòkoí ine gò. Zuifu ine ngboi woo weei Ilaađ gò iyi à ya kpe Seva, ama inemòkò meejeje njaí à

waa bi a ce beebe. Ajo nju gò à sō ine inoòkoí ine gò nja à ni, do irii Jesu iyi Pòlu wa waazoo, fita.

15 Amma ine inoòkoí ineu í ni, ò mà Jesu nò ò mà Pòlu, amma yooi nje mō í je.

16 Njoi mōkò iyi í ne ine inoòkoí í fo í bata nja nò í kāmia nja í cā nja í mee nja nto nto hee aña fei à sa hai kpaasē basí.

17 Njoi ine Efēezu nja hai Zuifu do Gereki nja fei à gbò ideu, nò njo í mu nja, nò irii Lafēe Jesu í ne beere nto nto.

18 Njoi woo dasi Jesu naane nkpò í naa í tuuba si bantuma. Á fò mii iyi aña à ya ce wo.

19 Ine nja iyi à ya tako a maa ce dobu dobu wo aña nkpò nkpò à naaò tia nja nja iyi à ya maa ceò dobu dobuu wa à naa à joo si wajui zamaa. Ine gò í ce dooai fiaí tia nja, nò à ba wee jiaé í to zakai kpekele dubu ciitaa *.

20 Bebebe gbugbāí Ađ Lafēe í jò idei Jesu wa fangaa bii fei do gbugbā.

Ijai Efēezu

21 Iyi nju nja í ce í tã, njoi Pòlu í dasi idò nju ku too do ilei Masedoni do si ilei Geresi nju ku bò Zeruzalemu. Í ni bii nju í to be, tilasii nju ku bò Romu mō.

22 Njoi í be Timotee do Erasitu, aña iyi à waa sobie si iceu, ikpa Masedoni, amma nju takae í kpe keeke má ilei Azii be.

23 Waati beebe wahala nla gò í dede Efēezu be na kpāai idei Jesu.

24 Gbede woo cā iso fufú gò í wa be à ya kpoo Demetiusi. Í ya ce mii gò nja iyi à jò ilei iwē nja Aritemi. † Nò woo ce ice dimi beebe nja fei à ya ba si amanií jida.

25 Njoi í tótò woo ce icee nja do gbede mmue gò nja má í ni, í kù mà nja iyi si iceu ihē à waa ba si amani?

26 Ine taka nje í waa yoo nja, í nò í waa gbò nja mii iyi Pòlu wa ce. Wa ni kù je iwē nja iyi amane nja à ce do awo njaí aa tō. Nò í yòkò í kāmia ine nkpò nkpò, kù nò kù je baa Efēezu ihē nju akā, do si ilu nkpòí ilei Azii feii.

27 Á na ku jò ice nwa ku ba iri sāmí. Si anyie á nyi ku jò a kaa saalu baa ilei iwē nwa Aritemi, nò beere nlae á na ku tã, iwē iyi inei Azii nja do inei andunya fei wa tō.

28 Iyi à gbò ideu njoi idò nja í kò, nò à wasi ku dō anu hee lele à waa ni, Aritemi nwa í la.

29 Njoi hoyá hoyá í dede si iluu fei nò do anu akā ine nja à fo à bata Gayusi do Aritaaki à mu nja à bōo nja bii à ya ceiu. Ine nja inei Masedoni njaí, añaí à waa si Pòlu si isee ne. Nò ine nkpò í sei í bō be.

30 Pòlu wa bi ku bō bi zamaa amma kpaasi woo too kpāai Jesu nja à kò.

31 Nò hee do akawei ile be nja gògò nja iyi à je kpaasie nja aña mō à be ama wa à ni a koo a tōe suuru ku maà naa ile be.

* 19:19 **kpekele dubu ciita** fiaí tia nja iyi à fā à yòkò ku to fia iyi aa sãa woo ce ice zakai adò cijèò fēewa si waati nja.

† 19:24 **iwē nja Aritemi** iwēu ihē inaaboí.

³² Ile bei aña fei à waa dɔ̄ anu à wasi ku fɔ ide nja ikã ikã. Ine nkpɔ nja kù mà na mii í ce à tɔtɔ̄ be mòm.

³³ Njoi Zuifu gɔ̄ nja à sisia Alesandu yaasei ideu nɔ̄ à tale siɛ wajui zamaau. Njoi Alesandu í ni a coko do awɔ̄ nɔ̄ wa bi ku sɔ̄ nja ideu do yaasee.

³⁴ Amma waati iyi à mà iyi nju mɔ̄ Zuifui, aña fei à wasi ku dɔ̄ anu hee zakai isɔ̄ minji à waa ni, Aritemi nwa í la.

³⁵ Si anyie nji woo kɔ̄ tiaí ilu nja í jɔ̄ à coko nɔ̄ í ni. inje inei Efɛɛzu nja, yooi kù mà iyi ilu nwaí ilei Aritemi ilu beɛɛɛu í wa, awai à nɔ̄ à waa cea icɛ. Nɔ̄ í mà nja hai lelei mii iyi í jɔ̄u í cuku wa.

³⁶ Ine gɔ̄ kaa yɔ̄kɔ̄ ku jã ideu. Na nju, i mu ara nje nja í maà ce ngɔ̄gɔ̄ do saasa.

³⁷ Ine nja iyi í naaɔ̄ wa nsei nja ihɛ nja a kù ce ilei mii ndii ilei iwɛ̄ nwa nja a kù nɔ̄ a kù fɔ laɔ̄ɔ̄.

³⁸ Na nju, bii Demetiusi do gbɛde nja iyi à wa bi tɛ nja à ne ide gɔ̄ do ine goi à jile aɔ̄ nja iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti nja, í jɔ̄ nja a ce ide nja be.

³⁹ Nɔ̄ bii í ne ide gɔ̄ si antae má nja, aa yɔ̄kɔ̄ í wɔ̄tae bi ine ngboi woo ce kiiti nja.

⁴⁰ Aa yɔ̄kɔ̄ a ye taale nwa a ni awai à dede ija si idei nnyiu ihɛ domi kù ne yaase. Bei à bee wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi aa ka fɔ mòm.

⁴¹ Iyi í fɔ beɛbe í tã nji í jɔ̄ zamaau í fangaa.

20

Polu í bɔ Masedoni do Geresi

¹ Iyi hoya hoyau í leekɔ̄ nji Polu í tɔtɔ̄ ine nja iyi à waa too kpãai Jesu nja í mu nja gbugbã nɔ̄ í tɔ̄ nja sukudɔ̄ í bei í ne ilei Masedoni.

² Í dabii si ileu fei í mua ine nja iyi à waa too kpãai Jesu nja gbugbã nta nta, í bei í to ilei Geresi

³ Í ce be cukpa mɛeta. Waati iyi wa bi akoi inyi ku lɔ̄ ku bɔ ilei Siri nji í gbɔ̄ iyi Zuifu nja à waa de nju ku kpa. Na nju, í dasi idɔ̄ nju ku too do ikpa Masedoni má.

⁴ Ine nja iyi à suu si isɛɛɛɛɛu wee, Sopateɛ amaí Pirusi inei Beree, do Aritaaki do Sikundusi inei Tesalonika nja, do Gayusi inei Dɛebu, do Timotee do Tisiki do Torofimu, inei ilei Azii nja.

⁵ Añai à cua à koo à degbe wa Torasi.

⁶ Iyi awa taka nwa à je jingauí Pɛɛ hai ne lefeeu à tã à koo à lɔ̄ akoi inyi Filipi be. Nɔ̄ si isɛɛɛɛ nwaú si aɔ̄ miusia à koo à ba nja Torasi nɔ̄ à ce aɔ̄ mɛɛje be.

Polu í ce waazo Torasi

⁷ Njoi aɔ̄ sintei azuma aleu awa à tɔtɔ̄ à waa je ijei Lafɛɛ, nji Polu í wasi ku cea ine nja waazo. Bii iju í máí Polu á ne. Njoi í jɔ̄ waazoɛu í sɔ̄ hee í to idɔ̄ laja.

⁸ Wee fitila í kpɔ̄ lelei ile kukpeke bii à tɔtɔ̄u.

⁹ Njoi awaasɔ̄ gɔ̄ wa buba si ferenti be à ya kpoo Etiki. Si bei waazoi Polu í sɔ̄ nji í siiko hee í na í sí njoo nɔ̄ í cuku wa ile hai lelei ile kukpeke mɛɛtasiaú. Iyi à koo à dede à ba wee í ku.

¹⁰ Njoi Polu í kita wa nɔ̄ í bate í soo í ni, i maà ce njo nja, hundee í weɛ.

¹¹ Iyi Polu í gũ lelei ileu má í so pɛɛ í bububue nɔ̄ añaɔ̄ nja à je, nɔ̄ í lɔsi ku waazo má hee iju í máú í bei í ne.

¹² Amma à bɔde Etiki iyi í nya í cuku wau kpasɛ̄ baani nɔ̄ inɔi aña fei í dɔ̄ jiida jiida.

Hai Torasi Polu í bɔ Miletu

¹³ Awa à koo à lɔ̄ akoi inyi à cua à bɔ Asosi. Tengí bei Polu á na ku ba wa nɔ̄ ka soo. Beɛbei í bi si na iyi í jɔ̄ wa bi ku koo do isɛ.

¹⁴ Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bei í lɔ̄ akoi inyi awaɔ̄ nja à bɔ Mitileni.

¹⁵ Njoi à ne hai be nɔ̄ iju kumáe à to gungum gɔ̄ iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmue nɔ̄ à to gungum mmu gɔ̄ iyi à ya kpe Samasi, nji aɔ̄ mɛɛtasiaɛ à to Miletu.

¹⁶ Wee Polu í dasi idɔ̄ nju ku maà leekɔ̄ Efɛɛzu ku ba waati ku maà lɔ̄ nju si ilei Azii. Wa ce kookaai fei ku ba nju ku to Zeruzalemu na jingauí Pantikotu.

Polu wa tɔ̄ ine ngboi Efɛzu nja sukudɔ̄

¹⁷ Njoi hai Miletu Polu í be ama Efɛɛzu í ni a kpe ine ngboi igbei inei Jesu nja wa a naa a ba nju be.

¹⁸ Iyi ine nja à to wa bi tɛɛ nji í sɔ̄ nja í ni, inje taka nje í mà nja bei ñ je kuwɛɛm waati iyi ñ wa si anini nje hai aɔ̄ sinte iyi ñ naa si ilei Azii.

¹⁹ Ñ ce icei Lafɛɛ Jesu do ara ku kaye do cikãaju aɔ̄, ñ nɔ̄ ñ ye wahala si na iyi í jɔ̄ Zuifu nja à leekɔ̄ si aña a kpam.

²⁰ Inje taka nje í mà mii nja iyi á ce nje aranfãani, n kù singa nje kãmae. Amma ñ sɔ̄ nje nta fei nɔ̄ ñ kɔ̄ nje si cio si bantuma do si kpasɛ̄ nje nja.

²¹ Ñ sɔ̄ Zuifu nja do hai je Zuifu nja a naa a kpaasi idɔ̄ nja a sinda si Ilaaɔ̄ a dasi Lafɛɛ nwa Jesu naane.

²² Nɔ̄ wee beɛbei má, Hundei Ilaaɔ̄ wa tilasiim n bɔ Zeruzalemu, nɔ̄ n kù mà mii iyi á koo bam be.

²³ Amu de ñ mà si ilu fei Hundei Ilaaɔ̄ wa sɔ̄m iyi piisɔ̄ ku ce do ijuukpã wa degbem.

²⁴ Amma kuwɛɛm kù je ngɔ̄gɔ̄ bi tom, n kù nɔ̄ n kù wa saalue, amu de n ba n tambɔ̄ icɛm iyi Jesu Lafɛɛ í dasim n ce. Iceu nju í je n sisi laabaau jiidai didɔ̄ iyi Ilaaɔ̄ í ce nwa.

²⁵ Inje iyi ñ dabii ñ wa n waazo ideí bommai Ilaaɔ̄ si aninii njeu fei, nsei ñ mà iyi í kaa yem má nja.

²⁶ Na nji í ce ñ wa n sɔ̄ nje si bantuma hai nnyi, bii ine gɔ̄ nje í na í ce nfe kù je ideí irim,

²⁷ domi ñ sisi nje ide iyi Ilaaɔ̄ í jile fei n kù singa nje gɔ̄gɔ̄.

28 I mu ara nje ku sɔa, nɔ i ya maa degbe ine nja iyi Hundi Ilaaɔ́ í da nje si awɔ fei, anja iyi á je igbei ineí Lafɛe Jesu nja iyi nju takae í ya do nje.

29 N̄ mà do anyim amane nja aa naa si anini nje bei njai sako í ya naa si angudá nja, a kaa nɔ a jò nje.

30 Nɔ baa hai si inɔ nje ine gɔ nja aa kpaasi ntɔu ku ba ku je ibo nɔ aa wa inyii ifli woo dasi Jesu naane nja a jèd mɔcɔ nja.

31 Na nju, i wɔ njoo nja. I ye gigi nja bei amu takam n̄ ce adɔ mɛeta bi tu nje Efeezu be wo nɔ n̄ kɔ nje aká aká alɛd daakɔ do cikáaju nja.

32 Nsei n̄ so nje n̄ wa n daa Ilaaɔ́ si awɔ nɔ n̄ wa n da nje ideí didɛ si awɔ. Njuí á yɔkɔ ku mu nje gbugbá nɔ ku mu nje tubu iyi í jilea ine nja iyi í cica a je tɛ fei.

33 Waati iyi n̄ wa bi tu nje, inje taka nje ì mà nja iyi n̄ kù ne kɔdeei iso fáfúí ine gɔ hee má je wura wala ibɔe.

34 Í nɔ ì mà nja iyi n̄ ya n ce iceí do awɔm n bei n ba bukaatai mii nja iyi n̄ bi fei, amu do ine nja iyi á waa toom.

35 N nyisi nje si mii fei iyi á sɔa í ce ice beɛbe nja í ya sobid hai ne gbugbá nja nɔ i ye gigii ideí Jesu Lafɛe iyi í ni, woo ce amua í ne inɔ didɔ́ í re ine iyi wa gba amuau.

36 Iyi Pɔlu í fɔ beɛbe í tã n̄jɔí í gule anjɔ nja fei nɔ á ce kutɔ.

37 N̄jɔí anja fei á kɔpata nɔ á yáa á tɔɔe sukudɔ do buki

38 á bei á suu hee bi akɔi inyi. Anja fei á wɛɛd inɔ ku fɔi si na iyi í jò í ni á kaa na a ye nju má.

21

Pɔlu í bɔ Zeruzalemu

1 Iyi á tɔɔ nja sukudɔ n̄jɔí awaɔ Pɔlu á koo á lɔ akɔi inyi á ne suusuu á bɔ gungum gɔ iyi á ya kpe Kosi, iju kumae nɔ á to gungum mmu gɔ iyi á ya kpe Rodu. Hai be má nɔ á bɔ Patara.

2 Bei á ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilei Fenisi nɔ á lɔ á ne.

3 N̄jɔí á ye gungum gɔ iyi á ya kpe Sipu, á dalee do ikpa awɔ canga nɔ á bɔ ikpa ilei Siri. N̄jɔí á to Tii bii akɔi inyi á kita asoe.

4 Ilu bei á ye ine gɔ nja iyi á waa too kpáai Jesu nɔ á ce ajɔ mɛeje bi tu nja be. N̄jɔí Hundi Ilaaɔ́ í jò á sɔ Pɔlu á ni ku maá bɔ Zeruzalemu.

5 Amma iyi ajɔi kune nwa í to á nyi bi akɔu má. Anja fei do abo nja nja do ama nja nja á naa á leekí nwa hai iluu. Awa fei á gule itíi tenkuu nɔ á ce kutɔ.

6 Iyi á tɔɔ nje sukudɔ á tã awa á lɔ akɔi inyi á ne. Anja fei do abo nja nja do nyi kpasɛ nja nja.

7 Hai Tii á dasi kpáa má nɔ á to Tolemasi. Bei á kita hai si akɔi inyi nɔ á koo á ce kpaasi woo dasi Jesu naane nja fɔɔ nɔ á sũ be idú aká.

8 Iju kumáe nɔ á ne á bɔ Sezaree. Nɔ á koo á sɔ kpasɛi Filipu woo waazou, nju iyi wa je ine akáí amane mɛeje nja iyi á cica wo si ilui Zeruzalemu.

9 Mɔkɔu í ne mudɛe mɛe gɔ nja iyi á kù mà mɔkɔ, walii njai.

10 Iyi á ce ajɔ minji be walii gɔ iyi á ya kpe Agabusi í naa be hai ilei Zudee.

11 Í naa bi tu wa nɔ í so santiikii Pɔlu í d̄d̄o isee nja do awɔe nja nɔ í ni, ide iyi Hundi Ilaaɔ́ wa fɔ wee. Ine iyi í ne santiikiu ihɛ be ihɛi Zuifu nja iyi á wa Zeruzalemu aa d̄d̄u nɔ á daa dimi mmu nja si awɔ.

12 Iyi awa do ineí Sezaree nja iyi á wa be á gbo ideu, n̄jɔí á wasi ku tɔɔ Pɔlu ku maá bɔ Zeruzalemu má.

13 Amma í ni, na mii í ce í waa kɔpata beɛbe nja í waa ganji wɔɔkɔm nja. N̄ tã sɔɔlu n ku na irii iceí Lafɛe Jesu Zeruzalemu be, kù je ku d̄f̄i nju aká.

14 Iyi á ye kù gbo ide nwa, á coko nɔ á ni, Aɔ Lafɛe ku ce idɔɔbie.

15 Si anyii nju nɔ á dede á ce sɔɔlu á waa bɔ Zeruzalemu.

16 N̄jɔí si inɔi ine nja iyi á waa too kpáai Jesu nja, ine gɔ nja á dede hai Sezaree be á si wa, nɔ á bɔd wa hee kpasɛi Nasɔ́ ineí Sipu bii aa ka sɔu. Mɔkɔu í dasi Jesu naane í kpe.

Pɔlu í bɔ Zaaki ku cɔ

17 Iyi á to Zeruzalemu be n̄jɔí kpaasi woo dasi Jesu naane nja á gba wa do inɔ didɔ́.

18 Iju kumáe n̄jɔí awaɔ Pɔlu nja á bɔ bi Zaaki nɔ ine ngboi igbei Jesu nja fei á tɔtɔɔ be.

19 N̄jɔí Pɔlu í ce nja fɔɔ nɔ í sisi nja mii nja iyi Ilaaɔ́ í ce aká aká si gámei hai je Zuifu nja na ice iyi nju í ce.

20 Iyi á gbo idee n̄jɔí á saabu Ilaaɔ́. N̄jɔí á sɔ Pɔlu á ni, kpaasi nwa, í gbɔɔ? Zuifu nkɔɔ nkɔɔ í dasi Jesu naane nɔ anja fei á waa too woodai Moizi do himma.

21 Amma ine nja á máe ide á ni í waa sɔ Zuifu nja iyi á wa bi dimi mmu nja a jò woodai Moiziu do dedembai bala nwa nja, nɔ a maá ya dasi ama nja nja bango.

22 Debei, beirei aa ka ce. Kù ne sika káma ine nja aa má iyi í to wa ilu ihɛ.

23 Na nju, ce iyi aa ka sɔe. Amane mɛe gɔ nja á wa ihɛ iyi á cea Ilaaɔ́ kuwá *.

24 Kooɔ́ nja nɔ inje fei í ce buki iyi á jò ì má nja, nɔ í sã fiái iri ku wa nja. Njuí á jò ine fei ku má mii iyi á gbo nja jile nja iriɛu kù je ntɔ, amma aa ye iyi awɔ takae ì waa too woodai Moizi.

25 Amma iyi í je ti dimi mmu woo dasi Jesu naane nja, awa á kɔ tia á samba nja si na iyi í jò á yɔɔ iyi í sɔa ka jile nja wooda ka ni á maá ya je ijei kuwee nɔ a maá ya n̄jɔí kpáai nja nɔ a maá ya n̄jɔí jifa nɔ a maá ya tɔtɔɔ sɛe hai ce abɔdɔ.

* 21:23 á cea Ilaaɔ́ kuwá Si waati nja, bii ine í cea Ilaaɔ́ kuwá, kù ne kpáai ku wa irie. Amma bii kuwá í kɔ, waati nju á wa iriei, nɔ ku ce kuwee nja.

26 Iju kumáe nɔ Pɔlu í kooɔ inɛ nɔw nɔ à ce buki iyi á jò à má. Si anyie Pɔlu í lɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ í koo í sɔ woo weei Ilaaɔ nɔw aɔ iyi buki anɔ á kɔ, aɔw nɔw bei à cea anɔ kuwee aká aká.

À mu Pɔlu kpasɛi Ilaaɔ

27 Iyi aɔw meeju wa tã nɔi Zuifu nɔw iyi à naa hai ilei Azii à ye Pɔlu kpasɛi Ilaaɔ be. Nɔi à dede idai zamaau fei nɔ à muu.

28 A dɔ anu à waa ni, inɛ inɛi Izireli nɔ, i faaba. Məkou ihɛ í ya ma bɔ bii fei ku ma kɔ ne fei si cio ku ma fɔɔ taalei inɛi Izireli nɔ do woodai Moizi do kpasɛi Ilaaɔw ihɛ. Wee í naaɔ dimi mmu gɔ nɔw wa si kpasɛu ihɛ má, nɔ í dasi ile kumáw riisi.

29 À fɔ beɛbei si na iyi í jò à tako à ye Torofimu inɛi Efeezuu, nɔw do Pɔlu si iluu, nɔ à tamaa bei Pɔlu í naaɛ wa kpasɛi Ilaaɔ bei.

30 Nɔ inɛ nɔw à cã bii bii si iluu fei. Nɔi inɛ nɔw à sei à wasi ku naa hai bii fei, nɔ à mu Pɔlu à faa à fitaɛ wa hai bantumai kpasɛu. Be gbaká à cɔmbo gambo nɔw.

31 Waati iyi à waa bi à kpaɔ nɔi inɛ ngboi igũu Romu í gbɔ iyi hoyá hoyá í dede si iluu Zeruzalemu fei.

32 Nɔi gbaká í so sooge gɔ nɔw do inɛ ngboi sooge gɔ nɔw má nɔ í sei í bɔɔ nɔw bi zamaau. Iyi zamaau í ye nɔw do sooge nɔw, nɔi à jò Pɔlu ku cã.

33 Nɔi inɛ ngboi igũu í bɔ bi Pɔlu í muu nɔw í ni à dũu do seseɛ minji. Nɔ í bee nɔw í ni, yooi. Mii í ce.

34 Amma si zamaau inɛ gɔ nɔw à waa la do ide aká, inɛ gɔ nɔw ma do ide mmu hee í jò inɛ ngboi igũu kù yɔkɔ ma nɔw mtaí ideu na wakataw. Na nɔi í ce í ni à bɔɔ Pɔlu bii kuwai sooge nɔw.

35 Iyi à toɔ Pɔlu hai bii à ya gũ à lɔɔ inɔ ileu, nɔi sooge nɔw à soo lele na kugaabui zamaau.

36 domi inɛ nɔw fei à waa too nɔw à waa laɔ à waa ni, í kpaɔ.

Pɔlu wa kɔɔ araɛ

37 Si bei à waa bi à lɔɔ Pɔlu inɔw ileu, nɔi í bee inɛ ngboi igũu í ni, aa yɔɔdaam n fɔ ide gɔ? Amma inɛ ngbou í beɛ í ni, asee í waa gbɔ Gereki mɔm?

38 Debei, í kù je inɛi Ezibiti iyi si aɔw gbeejiu ihɛ í bi ku keke ilaaluu nɔw í toɔw woo kpa inɛ nɔw anɔ dubu mee í bɔɔ nɔw si gbabuau?

39 Nɔi Pɔlu í jeaa í ni, amuu Zuifu. Amuu amaɔlui si ilu gɔ iyi í nya iri. À bim ni Tarusi si ilei Silisi. N wá n tɔɔɛi, jò n ba inɛ nɔw ide ku fɔ.

40 Nɔ inɛ ngboi igũu í muaa kpãa. Nɔi Pɔlu wa leeki bi kù gũ ku lɔɔ inɔw ileu í ni zamaau ku coko do awɔ. Nɔi anɔ fei à coko cau. Nɔ Pɔlu wa sɔw nɔw ide do feei Ebeɛ.

22

1 Í ni, inɛ kpaasim nɔw do baam nɔ, í gbɔ iyi n nɛ ku sɔw nɛ n kɔɔ aram.

2 Iyi à gbɔ wa ba anɔ ide ku fɔ do feei Ebeɛ nɔi à mu ara nɔw sɛɛ í re baa bei à tako à mu ara nɔw wo. Nɔi Pɔlu í sɔw nɔw í ni,

3 amuu Zuifu, à bim nii Tarusi si ilei Silisi, amma Zeruzalemu ihɛ à bíim. Gamalieli í kam si cio, nɔw í kɔm si wooɔdai bala nwa nɔw sãa sãa, nɔw n nɛ himma si icei Ilaaɔ si bei inɛ fei í weɔɔ nnyi nɔ.

4 N kpá woo too kpáai Jesu nɔw iju jiida jiida hee n kpa gɔgɔ nɔ. N mu inɛmɔkɔ nɔw do inaabo nɔw n dɔ nɔw nɔw dasi nɔw piisɔw.

5 Woo wee nlaɔ Ilaaɔw do igbei inɛ ngbo nɔw fei aa yɔkɔ à je seɛdam. Hai si awɔ nɔw nɔw n gba tia iyi à kɔa Zuifu kpaasi nɔw iyi à wa Damasi. Nɔw n bɔ be ku ba n mu woo dasi Jesu naane nɔw iyi à wa beu n dɔ nɔw nɔw naaɔ nɔw wa Zeruzalemu n jò à kpá nɔw iju.

*Pɔlu wa sɔw nɔw bei nɔw í kpaasi idɔ
(Cɔ IWB 9:1-19; 26:12-18)*

6 Nɔi Pɔlu í sɔw nɔw má í ni, si bei n wá n koo n maai Damasi zakai dasáw, si kpáau gbaká nɔw inya kumáw nla gɔ í naa sim hai lele í biim piu.

7 Nɔi n cuku ile nɔw n gbɔ ide ku fɔ gɔ wa kpem wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce í waa kpám iju.

8 Nɔi n bee n ni, awɔi yoo Lafɛɛ. Nɔi í ni, amui Jesu inɛi Nazareti, amu iyi í ya ma kpá ijuu.

9 Inɛ nɔw iyi à waa toom nɔw à ye inya kumáw amma à kù gbɔ imui inɛ iyi wa bam ide ku fɔw.

10 Nɔw n beɛ n ni, Lafɛɛ, beirei an ce. Nɔi í ni, dede í bɔw Damasi. Bei aa sɛɛ mii iyi Ilaaɔ í bi í ce fei.

11 Kulai inya kumáw í jò n fɛɛju. Na nɔw, kpaasim nɔw à mu awɔm nii à toɔ Damasi.

12 Wee mɔkɔ gɔ í wa be à ya kpoo Ananiasi, í má beɛrei Ilaaɔ nɔw wa too woodai Moizi. Zuifu nɔw iyi à wa ilu be fei à waa je seɛda jiidaɛ.

13 Nɔi í naa bi tom nɔw í ni, Sɔlu kpaasim, ye ilu. Tengi be gbaká ijum í cɔ nɔw n yɔw.

14 Nɔw í ni má, Ilaaɔ Lafɛɛi bala nwa nɔw í cicaɛ ku ba í má idɔɔbie nɔw à ye Jesu Inɛ Dee deeu, nɔw í gbɔ idei geɛɛ.

15 Awɔi aa je seɛdaɛ í sɔw inɛ fei mii iyi í ye do iyi í gbɔ.

16 Nsei, maá jò ku kpe má. Dede í kpe irii Aɔ Lafɛɛ, í jò à dasieɔ inyi ku ba í we í má hai si dulum deɛ nɔ.

Pɔlu wa sisi bei Lafɛɛ í be nɔw bi dimi mmu nɔw

17 Pɔlu í ni má, iyi n nyi Zeruzalemu nɔw aɔw nɔw gɔw n wá n ce kutɔw kpasɛi Ilaaɔw nɔw n ce kuye.

18 Si kuyɛm nɔw n ye Lafɛɛ Jesu nɔw í sɔm í ni n ce rɔya n fita hai Zeruzalemu domi inɛ nɔw a kaa gba ide iyi n wá n sisi na irii nɔw.

19 Nɔw n ni, Lafɛɛ, ngu nɔw à má sãa sãa iyi n ya n bɔw ile bii à ya ce kutɔw nɔw n mu inɛ nɔw iyi à dasie naane n cã nɔw nɔw dasi nɔw piisɔw.

20 Nɔ̀ à mà si ajo iyi à kpa Etieni woo je seɛdaɛ, amu takam n̄ wa be n̄ jesi a kpa. Amui n̄ cɔ̀a ine ɲa iyi à kpa ɲau j̄ine n̄ja mɔ̀m.

21 Amma í s̄m í ni n koo, domi hee j̄ilj̄i bi dimi mmu ɲai n̄ju á bem.

Pɔ̀lu do ine ngboi igũi Romu

22 Ine ɲau à waa desi idei Pɔ̀lu itl hee í fɔ ide ɲau be. Amma waati iyi à gbɔ́ í ni Ilaaɔ́ í be ɲju bi dimi mmu ɲa, ɲɔ̀i aɲa fei à lɔ̀si ku d̄s̄ anu à waa ni, í kpa. Dimii laf̄e k̄u s̄ia ku maa weɛ.

23 Idɔ̀k̄ɔ̀ ɲɲa í j̄ò à waa d̄s̄ anu nɔ̀ à bɔ̀ ibɔ ɲɲa ɲa à nyɔ̀, nɔ̀ à waa dede iruru lele.

24 ɲɔ̀i ine ngboi igũi Romuu í ni a bɔ̀ Pɔ̀lu inɔ̀ ile nɔ̀ a teaa kpɔ̀tɔ̀ ku ba ku fɔ̀ ntɔ̀. Í ni beɛbe si na iyi í j̄ò wa bi ku mà na mii í j̄ò zamaau wa d̄s̄ sie anu.

25 Iyi à d̄i Pɔ̀lu à waa bi a c̄aa ɲɔ̀i í bee ine ngboi sooge ɲa iyi í wa beu í ni, í ne kp̄aa í c̄a inei Romu tit̄a í bei í ceaa kiiti?

26 Iyi ine ngboi sooge ɲau í gbɔ́ ideu í koo í s̄ò ine ngboi igũu í ni, beirei aa ce. Mɔ̀kɔ̀u inei Romui.

27 ɲɔ̀i ine ngboi igũu í naa bi Pɔ̀lu í beɛɛ í ni, awou inei Romui? Nɔ̀ Pɔ̀lu í ni, oo.

28 ɲɔ̀i ine ngboi igũu í ni, amu n̄ s̄a fiaj̄i j̄iida j̄iida n̄ bei n̄ j̄eò inei Romu. ɲɔ̀i Pɔ̀lu í j̄eaa í ni, amu, beɛbeí à b̄im.

29 ɲɔ̀i gbak̄a ine ɲa iyi à waa bi a c̄aa à j̄ò, domi n̄jo í mu baa ine ngboi igũu takae do iyi í gbɔ́ Pɔ̀lu takae inei Romui nɔ̀ wee ɲju í j̄ò à d̄ũu do sese wo.

À bɔ̀ Pɔ̀lu bi igbei woo kiiti ɲa

30 Ine ngboi igũu í bi ɲju ku mà kam kam mii iyi í j̄ò Zuifu ɲau à waa ye taalei Pɔ̀lu. Na ɲɔ̀i í j̄ò iju kumáɛ í j̄ò à f̄ũu, nɔ̀ í ni ine ngboi woo weei Ilaaɔ́ ɲa do igbei woo kiiti ɲau fei a tɔ̀tɔ̀ wa. Nɔ̀ í bɔ̀ Pɔ̀lu waju ɲa.

23

1 Pɔ̀lu í k̄asi ine ɲa iyi à tɔ̀tɔ̀u iju nɔ̀ í ni, in̄je kpaasim ɲa, idom kaa ye taalem domi n̄ ce kuweɛm n̄i dee dee si wajui Ilaaɔ́ hee do nnyi fei.

2 ɲɔ̀i Ananiasi woo wee n̄lau, í s̄ò ine ɲa iyi à waa leek̄l bi Pɔ̀luu í ni a c̄aa si geleɛ.

3 Nɔ̀ Pɔ̀lu í buu í ni, Ilaaɔ́ í c̄aa, awɔ̀ id̄i f̄uf̄u *! Í buba ì waa kiitiim si woodai Moizi, nɔ̀ ì kua wooda mà ì ni a c̄am.

4 ɲɔ̀i ine ɲa iyi à waa leek̄l kɔ̀kɔ̀u à ni, woo wee n̄lai Ilaaɔ́ ì yɔ̀kɔ̀ ì waa bu beɛbe?

5 ɲɔ̀i Pɔ̀lu í ni, kpaasim ɲa, n̄ kù mà mà woo wee n̄lai. N̄ mà iyi kukoi ideI Ilaaɔ́ í ni, í mà ya fɔ̀ taalei ilu iri n̄je ɲa.

6 Pɔ̀lu í mà si igbeu ine go ɲa Sadusi ɲai, ine go ɲa mɔ̀ Farisi ɲai. ɲɔ̀i í fɔ̀ ide hee lele si igbeu í ni, in̄je kpaasim ɲa, amuu Farisii, ine

iyi Farisi ɲa à b̄i. Í waa kiitiim ɲai si na iyi í j̄ò n̄ dasi naane iyi iku ɲa aa na a j̄l hai si bale.

7 Iyi í fɔ̀ beɛbe gbak̄a, ɲɔ̀i Farisi ɲau do Sadusi ɲau à waa ce kakɔ̀ nɔ̀ igbeu í kp̄ɛ minji.

8 Sadusi ɲa à ya ni iku ɲa a kaa j̄l hai si bale, amaleka do hunde mmu go ɲa mɔ̀ a kù weɛ, amma Farisi ɲa à jesi iyi mii ɲau be fei í weɛ.

9 Nɔ̀ wakata í dede si anini ɲɲa à waa j̄a do gbɔ̀gb̄a, nɔ̀ Farisi woo kɔ̀ ine ɲa si wooda go ɲa à ni, a kù ye taalei mɔ̀kɔ̀u. Yooi í mà mà amaleka goi walakɔ̀ hunde mmu goi í s̄ò ide.

10 ɲɔ̀i kakɔ̀u í la ntɔ̀ ntɔ̀ hee n̄jo í mu ine ngboi igũu j̄iida a mà na a ga arai Pɔ̀lu. Nɔ̀ í ni sooge ɲau a koo a gb̄a Pɔ̀lu wa a nyiòe inɔ̀ ileu.

11 Id̄ũ ajo ɲju Aɔ̀ Laf̄e í naa í s̄ò Pɔ̀lu í ni, mà m̄ngɔ̀ munya. Si bei í j̄eem seeda Zeruzalemu ih̄ɛ, beɛbe m̄oi aa j̄eem seeda Romu mà.

À waa de Pɔ̀lu ku kpa

12 Iju kumáɛ daadaako ɲɔ̀i Zuifu ɲau à ce anu ak̄a nɔ̀ à ceekpe à ni aɲa a kaa je hee mà je a mɔ̀ bii kù je à kpa Pɔ̀lu sisi.

13 Aɲa iyi à ce anu ak̄a à re baa aɲa cijji.

14 ɲɔ̀i à koo à ba ine ngbo ɲa do ine ngboi woo weei Ilaaɔ́ ɲau à s̄ò ɲa à ni, à ceekpe iyi a kaa ka tie ngɔ̀go bii kù je à ba à kpa Pɔ̀lu sisi.

15 Na ɲju, à bi in̄je do igbei woo kiiti ɲau í koo í s̄ò ine ngboi igũu ku naaò Pɔ̀lu wa bi tu ɲe, nɔ̀ ku jo bei í waa bi i teese í c̄o yaasei ideɛu mà ɲa. Awa aa ka ce s̄ɔ̀lu ka kpa hee ku maa to wa be.

16 Amma ama inem̄k̄oi wecli Pɔ̀lu í gbɔ́ à waa fɔ̀ ideI zambau. ɲɔ̀i í koo í lɔ̀ ideI sooge ɲau nɔ̀ í s̄ò Pɔ̀lu ideu.

17 ɲɔ̀i Pɔ̀lu í kpe ine ak̄ai ine ngboi sooge ɲau í s̄ò í ni, bɔ̀ ama awaastu ih̄ɛ bi ine ngboi igũu domi í ne ide go iyi á s̄ò.

18 ɲɔ̀i ine ngboi sooge ɲau í bɔ̀ awaastu bi ine ngboi igũu, nɔ̀ í s̄ò í ni, Pɔ̀lu inei piis̄ɔ̀u í kpem nɔ̀ í tɔ̀m n̄ naaò awaastu ih̄ɛ wa bi tit̄eɛ, domi wa bi ku s̄òe ide go.

19 ɲɔ̀i ine ngboi igũu í mu awɔ̀i awaastu í bɔ̀e k̄ok̄e í beɛɛ í ni, ide mii ì waa bi í s̄m.

20 ɲɔ̀i í ni, Zuifu ɲa à ce anu ak̄a à tɔ̀e ala í bɔ̀ Pɔ̀lu bi igbei woo kiiti ɲau, nɔ̀ ku jo bei à waa bi a teese a c̄o yaasei ideɛ mà.

21 Amma mà ti í gbɔ́ ide ɲɲau, domi à re baa aɲa cijji ine ɲa iyi à waa siaa kp̄aa ku ba a muu. Nɔ̀ aɲa fei à ceekpe à ni aɲa a kaa je a kaa mɔ̀ bii kù je à kpa. Baa nsei à t̄a s̄ɔ̀lu a coo. Awɔ̀ ak̄ai à waa degbe í j̄ò ku naa wa.

22 ɲɔ̀i ine ngboi igũu í ni, mà s̄ò ine go í ni ì sisiim ideu ih̄ɛ mà. Nɔ̀ í j̄ò awaastu í ne.

À bɔ̀ Pɔ̀lu bi Felisi ilu ile

23 ɲɔ̀i ine ngboi igũu í kpe ine ngboi sooge minji go ɲa í s̄ò ɲa í ni, í tɔ̀tɔ̀ sooge c̄ɔ̀ minji a

* 23:3 awɔ̀ id̄i f̄uf̄u bi Zuifu ɲa arabui. Bi tu ɲa inɔ̀ ilei à ya si ine ɲa nɔ̀ à ya teese anyii ileui j̄iida. Amma inɔ̀ ileu takae konkombii í ya maa nu. Bii à nia ine id̄i f̄uf̄u í ye bei ilu muaf̄it̄ii à waa kpoo.

bɔ Sezaree do masa kitað fɛɛwa do ilu kakaa ɲa aɲa cɔ minji i ce sɔɔlu i dasi kp̄aa iso mɛɛs̄ai ale ɲa.

24 Nɔ i d̄iɛ aɔɔ ɲa gaayi nɔ i so Pɔlu i kooðe bi Felisi ilu ileu baani.

25 Iyi í fɔ beɛbe í t̄a ɲɔi í kɔ tia má í ní,

26 amu Kolodu Lisiasi, ñ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ Felisi ilu ile ilu beɛre nla nla.

27 Mɔkɔu ih̄e wee ñ j̄ò à naaɔe wa bi tɛɛ. Zuifu ɲa à muui à waa bi a kpaa. Iyi ñ mà iyi inei Romui ɲɔi ñ koo do soogem ɲa nɔ ñ gbaa.

28 Ñ bi n mà na mii í ce à waa ye taalee. Na ɲɲu, ñ bɔɔe si wajui igbei woo kiiti ɲa.

29 Hai bei ñ yɔɔ iyi à waa ye taalee na wooda ɲa amma kù ce ngɔɔ iyi í to a dasie piis̄ɔ mɔm hee ma je a kpaa.

30 Si anyie ñ gbɔ iyi Zuifu ɲau à ce anu akã ku ba aɲa a kpaa, ɲɔi gbakã ñ j̄ò à naaɔe wa bi tɛɛ. Nɔ ñ s̄ɔ ine ɲa iyi à waa ye taalee a naa a fɔ ide ɲa si wajue.

31 Iyi í kɔ tiaú í t̄a nɔ í soo í na sooge ɲau. ɲɔi sooge ɲau à ce bei í s̄ɔ ɲau fei, à so Pɔlu id̄u à bɔɔe hee Antipatisi.

32 Iju kumae ɲɔi sooge ɲau à nyi bi ileu nɔ masa ɲau à waa bɔð Pɔlu bi Felisi ilu ileu.

33 Iyi à to Sezaree gbakã ɲɔi à naa tiaú nɔ à nyisie Pɔlu.

34 Iyi í cio tiaú í t̄a ɲɔi í bee Pɔlu hai bii í naa. ɲɔi Pɔlu í ní hai ilei Silisii.

35 Nɔ Felisi í ní, awɔi aa sisiim ideɛ bii woo ye taalee ɲau à to wa. Nɔ í ni a dasi Pɔlu kpas̄ɛi amanlu Herodu.

24

Zuifu ɲa à má Pɔlu ide

1 Iyi í ce aɲɔ miu ɲɔi Ananiasi woo wee nlai Ilaaɔu í bɔ Sezaree ɲɲu do ine ngbo go ɲa do woo mà wooda go iyi à ya kpe Tɛɛtulu. ɲɔi à bɔ bi Felisi ilu ileu à koo à waa fɔ taalei Pɔlu.

2 ɲɔi à kpe Pɔlu wa nɔ Tɛɛtulu í lɔsi ide ku fɔ wa yeð taalee wa ni, awɔ Felisi ilu beɛre nla, à ñe laakai ku s̄u ntɔ ntɔ do baakaɛ. Ilu ku ye jiid̄ae í j̄ò í kpaasi mii nkɔɔ na aranfaaniú ile nwa.

3 Á jesi mii iyi í waa ce fei bii fei si waati kãma fei do saabu jiiida.

4 Á kù bi ka kpa waatie amma à waa tɔɔe í cɔ wa do iju jiiida nɔ i gbɔ ide keeke iyi à ñeu ih̄e.

5 Á ye iyi mɔkɔu ih̄e ilu naanaui, nɔ í ñe kòsi si aninii Zuifu ɲa si andunyau ih̄e fei. ɲɲui í je ine ngboi kp̄ai Aɔ ku tɔɔ go iyi à ya kpe inei Nazareti ɲa.

6 Í ðe kp̄aa mɔm ku riisið kpas̄ɛi Ilaaɔu. ɲɲui í j̄ò à muu. [Á bi ka kiitie do wooda nwa.

7 Amma Lisiasi ine ngboi iḡuú í naa í gbaa hai si awɔ nwa do gbugbã.

8 Nɔ í ni woo ye taalee ɲau a naa bi tɛɛ.] Awɔ takae beee ide, aa yɔkɔ í gbɔ ntai ideu si bii í j̄ò à waa ye taaleu.

9 Iyi Tɛɛtulu í fɔ beɛbe í t̄a nɔ Zuifu ɲa iyi à wa beu fei à ni ideu ntɔi.

Pɔlu í kòð arae si wajui Felisi

10 ɲɔi Felisi ilu ileu í tosi Pɔlu awɔ í ni ku fɔ ideɛ. ɲɔi Pɔlu í ní, ñ mà iyi awɔi í je woo ce kiitii ileu ih̄e hai ku kpɛ. Na ɲɲu, an kòð aram do laakai ku s̄u.

11 Bii í bee aa s̄ɔe iyi kù re aɲɔ maateeeji wa iyi ñ bɔ Zeruzalemu Ilaaɔ ku gulea.

12 Ine kãma kù yem bii ñ wa n ce kakɔɔ do ine go titã hee má je n kòsi ɲa ija si kpas̄ɛi Ilaaɔ walakɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ɲa ɲa walakɔ si inɔ ilu ɲa.

13 Ide iyi à waa mãm nɔu be nsei, nkãma kù weɛ iyi wa nyisie iyi ntɔi.

14 Amma ide akãi an jesi si wajue, ñ wa n tɔɔ Ilaaɔ Lafɛi bala nwa ɲa do kp̄aa iyi ine ih̄e ɲa à waa ni iboi. Do ɲɲu fei, ñ wa n jirima woodai Moizi ɲau do tiaí walii ɲau fei.

15 Ñ dasi naane iyi Ilaaɔ á j̄i amanɛ jiiida ɲa do amane laalo ɲa hai si bale, bei aɲa mɔ à dasi naane.

16 ɲɲui í j̄ò amu mɔ ñ wa n hanya aɲɔ fei ku ba idom ku mað ye taalem si wajui Ilaaɔ do si wajui ine ɲa.

17 Ad̄s nkɔɔ nkɔɔi í lɔ n kù bɔ Zeruzalemu. Si aɲɔ gbeejuu ih̄e ñ koo be ñ bɔ ku sobi inei ilem ɲa do fia nɔ n ce Ilaaɔ amua.

18 Si ɲɲui à bam kpas̄ɛi Ilaaɔ be ñ wa n ce bukii ara ku mãm. Zamaa kãma kù wa be, ija ku kòsi mɔ kù wa be.

19 Amma Zuifuu ilei Azii go ɲa à wa be. Á s̄la aɲa taka ɲa a naa a je seɛda si wajue bii í je à ye sim taale go.

20 Walakɔ j̄ò ine ɲau ih̄e a fɔ taale iyi à ye sim si waati iyi à leektii si wajui igbei woo kiiti ɲau.

21 Á kù ye taalem si nkãma bii kù je si ide akãu ih̄e iyi ñ fɔ hee lele ñ ni iku ɲa aa na a j̄i hai si bale. Na ɲɔi í j̄ò à waa kiitim si wajue nnyi má.

22 Wee Felisi í mà yaasei kp̄ai woo dasi Jesu naane ɲa s̄aa s̄aa, ɲɔi í s̄ɔ Zuifu ɲau í ní, í j̄ò Lisiasi ine ngboi iḡuú ku to wa, aɲɔ ɲɲui an w̄a ide ɲɲeu.

23 Nɔ í s̄ɔ ine ngboi sooge ɲau í ni ku mu Pɔlu titã, amma ku j̄ò ku ñe arae keeke nɔ kù ya j̄ò kpaasie ɲa a ya naa a cɔɔ nɔ a máa gbɔaa.

Pɔlu í wa wajui Felisi do Dusila

24 Iyi waati í lɔ keeke ɲɔi Felisi í naað abo Zuifuɛ go wa, à ya kpoo Dusila. ɲɔi í ni a koo a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ à waa desie it̄i si bei wa fɔ idei naane ku dasi si Jesu Kirisi.

25 Amma si bei Pɔlu wa sisi ɲa idee dee dee ku je do gaya do kiiti iyi wa naa, zigii Felisi í da nɔ í ní, aa yɔkɔ í ñe titã. Bii ñ ba faya an kpee má.

26 Wee wa bi Pɔlu ku mua ɲɲu fiaí. ɲɔi í ce í ya maa kpoo kpaa kpaa aɲað a maa fɔ ide.

27 Iyi í ce bei ad̄s minji ɲɔi Pɔsiu Fesitu í na í s̄asi agbei Felisi. Wee Felisi í j̄ò Pɔlu ile piis̄ɔ

bei si na iya i jò wa bi nju ku ne beere bi Zuifu nau.

25

Pölu í so kiitie í daa ilaalu nlai Romu si awö

1 Iyi Fesitu í to wa Sezaree, si ajò meesiae í bò Zeruzalemu.

2 Njoi ine ngboi woo weei Ilaa3 nau do Zuifu ine ngbo nau à koo à má Pölu ide bi Fesitu.

3 Nö à waa tõe suuru ntò ntò ku ba kú jò Pölu ku naa Zeruzalemu. À waa bi Pölu ku naa Zeruzalemui si na iya i jò à ði zamba nja aña a ba a kpaa kpaa.

4 Amma Fesitu í je nja í ni Pölu í wa ile piis3oi Sezaree nò nju takai nju kaa kpete ku nyi be.

5 Na nju, í ni a jò nju do ine ngbo nja na a koo be nò bii í je í ce taale gòí à fò.

6 Fesitu kù re ajò meejò wala ajò meewa si inò nja nò í nyi Sezaree má. Iju kumáe nò í bò ile bi ku ce kiiti nò í ni a naa3 Pölu wa.

7 Iyi Pölu í to wa njoi Zuifu na iya í naa hai Zeruzalemu à kaakoé à waa máa ide laalo kugaabu nkpò nkpò nò nkama kù wee iya wa nyisi iya ide njau ntaí.

8 Njoi Pölu wa kòð arae í ni, n kù ce kurara gò si woodai Zuifu na hee má je si kpas3i Ilaa3 hee má je bi ilaalu nlai Romu.

9 Amma Fesitu wa bi nju ku ne beere bi Zuifu nau. Na njoi í jò í bee Pölu í ni, í bi í bò Zeruzalemu a ce3e kiiti si wajum na irii ideu ih3?

10 Njoi Pölu í ni, aawo. Bi ku kiitii ilaalu nlai Romui n wa ih3, ih3i à s3a a kiitiiim. N kù cea Zuifu na kurara kama, nò awö takae í waa ne kumásie s3aa s3aa.

11 Bii n ce kurara walaka daa gò iya í to a kpan n kaa n kò. Amma ide na iya í waa ye taalem siu ih3, bii kù je ntò ine gò kaa yòko ku dasim awö. Na nju, n so kiitiiim n daa ilaalu nlaulu takae si awö.

12 Iyi Fesitu do inee na à busi nje à tà, njoi í s3 Pölu í ni, si bei í so kiitie í daa ilaalu nlaulu si awö, bi teeí aa bò.

À bò3 Pölu si wajui Agiripa do Berenisi

13 Iyi waati í ló keeke má, njoi amanlu Agiripa do wec3e Berenisi à naa Sezaree Fesitu ku ce fò3.

14 Si bei à waa kpe be njoi Fesitu í s3 amanluu idei Pöluu í ni, ine gò í wa ih3, Felisi í jò à dasie piis3o.

15 Iyi n bò Zeruzalemu njoi ine ngboi woo weei Ilaa3 nau do ine ngboi Zuifu nau à naa3 ide wa bi tom. Nò à tóom n ye taalee ku ba aña a kpaa.

16 Amma n je nja n ni inei Romu na a ci ya jò a kpa ine bii kù je à kiitie. À ya muua waatii nju do woo ye taalee nau a fò ide tità gele3 gele.

17 Njoi aña fei à naa ilu ih3. Si bei n kù bi ku kpe má, njoi iju kumáe n kpe na bi ku ce kiiti nò n ni a gbá Pölu wa.

18 Njoi woo ye taalee nau à dede sie amma a kù ye taalee si ide laalo gò bei n wa n tamaau.

19 Idei kut3oi aña taka njai à waa ce si kak3o, do idei mako gò iya í ku à ya kpoo Jesu. Amma Pölu í ni dim dim makoú í wee.

20 Amu n biti beirei an kiiti ideu ih3. Na njoi í jò n bee Pölu bii í bi n koo n cea3 kiitii ideu Zeruzalemu.

21 Amma í so kiitieu í na ilaalu nlaulu. Nò n ni a dasie piis3o má tità hee n maa n jò a koo3e bi tee.

22 Njoi Agiripa í s3 Fesitu í ni, amu takam n bi n gbó ide hai si geleí makoú. Njoi Fesitu í ni, ala aa gbó.

23 Njoi iju kumáe Agiripa do Berenisi à naa bi ku ce kiitii do jirima jiida, njoi ine ngboi sooge na do ilu beereí ilu nau à too na wa. Njoi Fesitu í ni a naa3 Pölu wa, nò à naae wa.

24 Iyi Pölu í to wa njoi Fesitu í ni, to, awö amanlu Agiripa do inje iya í wa ih3 fei na, Pöluu wee. Na irieí Zuifu nau fei à naa bi tom waati iya í bò Zeruzalemu, nò à nyi wa bitom ih3 má, à waa la à ni kù s3a a jò3 si hunde.

25 Amu n kù ye sie taale kama iya í to a kpaa. Amma si bei nju takae í so kiitii í daa ilaalu nlaulu si awö njoi í ce n ni an jò a koo3e bi tee.

26 Do nju fei, n kù ye sie ide baa icu aká iya an cea3 ilaalu nlaulu tia. Na njoi í jò n naae wa si wajui inje fei. Iya í re móm n naae wai si wajui awö amanlu Agiripa, í cò yaasei ideu ku ba n ba iya an kò.

27 Kù neem yaase n sambaa inei piis3o gò nò n kù sisiaa taale gò iya í ce.

26

Pölu wa kòð arae si wajui Agiripa

1 Njoi Agiripa í s3 Pölu í ni, í ne kpaa í fò ide í kòð arae. Njoi Pölu í wu awö lele nò í b3si ku kòð arae í ni,

2 awö amanlu Agiripa, inóm í d3 do bei an fò ide nnyi n kòð aram si waju3e si ide na iya Zuifu nau à waa máam n3u fei.

3 N má iya í mà dedembai Zuifu na s3aa s3aa do ideí kak3o nja. Na njoi í jò n wa n tõe í gbó idem do laakai.

4 Zuifu nau fei à mà kuweem hai waati iya n wee awaas3u. À mà iya Zeruzalemu bei n je ama bi dimii inem na.

5 À màam hai ku kpe. Na nju, bii à bi aa yòko a jeem seeda iya si kpaaí Farisi nai n la, aña iya à re ine fei si kpaaí Ilaa3 ku t3o nwa.

6 Nò nsei à waa kiitiiim si na iya í jò n wa n cò kpaaí kuwá iya Ilaa3 í cea bala nwa na.

7 Kuwáui dimi maateji nwa nau m3 fei à waa cò kpaae. Na njoi í jò à waa cea Ilaa3 ice do himma ale3 daako. Amanlu, kpaa3u be iya n wa n cò njui í jò Zuifu nau à waa máam ide.

8 Beirei í ce ñe Zuifu ña i ci ya yǎkǎ i dasi naane ña iyi Ilaaḍ á jǐ iku ña.

9 Amu takam ñ tamaa í sǎi wo n dade kpāa baa yooma fei bei an ce n ganjiò ideí Jesu ineí Nazaretiu.

10 Beɛbeí ce Zeruzalemu. Ine ngboi woo weei Ilaaḍ ña à nam gbugbā n muò woo dasi Jesu naane nkpǎ n dasi ña piisḵo. Bii à bi a kpa ine gǎ mǎm amu takam ñ ya n wa sii.

11 Tuuba nkpǎ nkpǎ ñ ya n maa n kpā ña ijui ile bii Zuifu ña à ya ce kutǎtǎo ñja ña fei ku ba n tilasi ña a kǎsi ideí Jesu. Ñ ya n maa n mu ña do idǎkǎ hee kaa kaa, ñ ya n bǎ hee do si ilu mmu ña fei n koo n kpā ña iju.

*Pǎlu wa fǎ ideí idǎ ku kpaasiɛ
(Cǎ IWB 9:1-19; 22:6-16)*

12 Nǎi Pǎlu í ni má, beɛbeí ine ngboi woo weei Ilaaḍ ña à yǎodaam n bǎ Damasi do yiiko ñja.

13 Amanlu, zakai dasā si kpāau ñ ye inya kumá í naa hai lele í bii wa, amu do ine ña iyi à waa sim. Inya kumáú í re baa inya kumáí inunu.

14 Nǎi awa fei à cuku ile, nǎ ñ gbǎ imu gǎ wa bam ide ku fǎ do feei Ebeɛ wa ni, Sǎlu, Sǎlu, na mii í ce í ya maa kpām iju. Á gaabue í kǎ sim bei í ya gaabua ketɛ kombo iyi wa jabu na gǎloi lafǎɛɛ.

15 Nǎ ñ bee ñ ni, awǎi yoo Lafǎɛ. Nǎ í ni, amui Jesu iyi í ya maa kpā ijuu.

16 Nseí, dede í leekí. Ñ naa siei n cicae í je woo ce icem, nǎ í je seedai mii ña iyi í ye tǎ do iyi aa nyi í ye má waati iyi an naa sie.

17 Ñ cicaeí hai si ineí Izireli ña do hai bi dimi mmu ña nǎ ñ wa n beɛ bi tu ña

18 í cǐ ñja iju. Ñ wa n beɛ bi tu ñai ku ba a sinda hai si ilu kuku a lo si inya kumá, nǎ a sinda hai si gbugbāi Seetam a naa bi Ilaaḍ. An beɛ bi tu ñai ku ba a dasim naane nǎ Ilaaḍ ku kpa dulum du ña nǎ a na a je tubu do ine ña iyi í cula à je tɛɛ.

Pǎlu wa fǎ ideí iceɛ

19 Nǎi Pǎlu í ni má, amanlu Agiripa, na ñǎi í ce ñ wa n jirima kuye iyi í naa hai bi Ilaaḵu.

20 Sinte titá ñ ce waazo Damasi, si anyie nǎ ñ ce Zeruzalemu do si ileí Zudee fei do bi dimi mmu ña. N sǎ ña ñ ni a kpaasi idǎ a sinda si Ilaaḵ, nǎ a ce ice iyi á jǎ a ye si ña iyi à kpaasi idǎ.

21 Na ñǎi í ce Zuifu ñau à mum hai kpasēí Ilaaḵ à waa de ku kpaam.

22 Amma Ilaaḵi í nyam hee do nnyi fei nǎ ñ wa ihē ñ wa ñ je seeda si wajui amane ña hai keeke do nla fei. N kú wa n fǎ ide gǎ bii kú je iyi Moizi do walii ña à ni á na ku ceu baasi.

23 Mii iyi à ni á na ku ceu ñjui í je Kirisi á na ku ye ijuukpā nǎ kú je ine sinte iyi á jǐ hai si bale nǎ ku sisi ideí inya kumá bi Zuifu ña do bi dimi mmu ña.

Pǎlu í sǎ Agiripa ku dasi Jesu naane

24 Si bei Pǎlu í sisi yaasei ideɛ beɛbe ñǎi Fesitu í la hee lele í ni, Pǎlu, í waa sǔmui. Mǎ cio nla ku ceɛi í dasie sǔmu.

25 Amma Polu í ni, n kú je sǔmu Fesitu, awǎ ilu beɛɛɛ. Ide iyi ñ wa n fǎu dei í je ntǎ, nǎ wa too kpā.

26 Amanlu Agiripa í nǎ í mà yaasei ideu. Nǎi í ce ñ wa n fǎ ideu do laakai ku sǔ si wajue si na iyi í jǎ ñ mà kǎmaɛ kú manjia, domi ideu kú ce si asii.

27 Awǎ amanlu Agiripa, ñ dasi ideí walii ñau naane mbe? Ñ mà sǎa sǎa iyi ñ dasi naane.

28 Nǎi Agiripa í sǎ Pǎlu í ni, debeí, si waati keekeu ihē í waa tamaa aa cem ineí Kirisi?

29 Nǎi Pǎlu í jɛaa í ni, ñ wa n tǎo Ilaaḵ ku jǎ í ye bei amu, bii á ce nsei, bii í nǎ í je á kpe mǎi. Ku maà je baa awǎ akā, amma hee do ine ña iyi à waa de itǐ si idem nnyiu ihē fei. Ñ bi ñje mǎ í ye bei amu amma ku maà je a da ñje si kpenkpen bei à daam siu ihɛ.

30 Iyi Pǎlu í fǎ beɛbe í tǎ ñǎi amanluu do ilu ileu do Berenisi do ine ña iyi à wa bi tu ñau fei à dede

31 à fita hai inǎ ileu. Iyi à waa fita ñǎi à sǎ ñje à waa ni, ineɛu be kú ce daa kǎma iyi í to a muu piisḵo hee má je a kpaa.

32 Nǎi Agiripa í sǎ Fesitu í ni, bii mǎkǎu kú so kiituu ku daa ilaalu nlaí Romu si awǎ wo aa ka yǎkǎ ka jǎo.

27

À waa bǎo Pǎlu Romu

1 Waati iyi à dasi idǎ ka bǎ ilei Itali do akǎi inyí ñǎi à so Pǎlu do ineí piisḵo gǎ ña à daa ine ngboi sooge gǎ iyi à ya kpe Julius si awǎ. Nju mǎ wa je ine ngbo si inǎ wuai soogeí Romu ña iyi à ya kpe ti ilaalu Ogusitu.

2 À lo akǎi inyii Adamiti gǎ iyi wa bǎ ikpa ilei Azii, nǎ à ne. Nǎ ineí Masedǎni gǎ iyi í naa hai Tesalonika í wa inǎ nwa à ya kpoo Aritaaki.

3 Iju kumáɛ nǎ à to Sidḵo. Nǎi Zuliu í cea Pǎlu jǐida í jǎ í koo í ye kpaasie ña ku ba a muua mii iyi í bi.

4 Iyi à ne hai be ñǎi fufu nla gǎ wa ko ña wa, ñjui í jǎ à too do icei gungum gǎ iyi à ya kpe Sipu.

5 Nǎi à kua inyí dǔdǔtu ikpa ilei Silisi do Panfili nǎ à to wa Mira si ilei Lisi.

6 Ilu bei, ine ngboi soogeu í ye akǎi inyii Alesandiri gǎ iyi wa bǎ ikpa ilei Itali nǎ í dasi wa be.

7 Iyi à ne, ajǎ nkpǎ nkpǎ kpele kpelei à ce à waa koo do wahala nla nla nǎ à to kǎkǎi ilu gǎ iyi à ya kpe Sinidi. Si bei fufu nlaw wa ganji wa waju ku bǎ, à yǎa à bǎ ikpa gungum gǎ iyi à ya kpe Kereti. Iyi à waa koo, à tooi do ikpa icei gungum nǎu kǎkǎi ilei Samǎneeí domi fufuu kú la do ikpa be.

8 Nǎ à lo be do kookaai nla nla nǎ à to bi ku leekí akǎi inyí iyi à ya kpe Ku Sla kǎkǎi Lasee.

⁹ Waati sisi à ce be hee ine na à dī anu à tā, nō waju ku bō nwa í je mbirisi nla nla domi waatiu í ya gaabu do akói inyi. Na n̄oí í j̄ò Pòlu í s̄s̄ na í ni,

¹⁰ In̄e kpaasim na, n̄ ye ilu ku bō nwau á gaabu, á ne mbirisi do muse. Aso nwa n̄oí do akói inyi takae fei á ce nfe, nō awa taka nwa ka ku.

¹¹ Amma ine ngboi sooge nau wa gbō ideí woo mu akōu do ine iyi í ne akōu takae í re ti Pòlu.

¹² Wee bi ku leekí akói inyi nau kù s̄a a leekí be sukui kpa. N̄oí í j̄ò ine nkp̄o n̄oí á dasi id̄o í ni ka m̄osi waju ka to Fenisi tengi bii bi ku leekí akói inyi gungum ndii Keretiu í wa. Bi ku leekí akói inyi do ikpa nunui ale cingaa do cingai wa cō. Bei á bi a wa sukui fufuu.

Fufu nla gō í dede si tenku

¹³ N̄oí fufu fereferē gō í dede hai ikpa awō cangai kp̄ai inunu n̄oí ine nau à tamaa bei is̄enei an̄au á cei si bei an̄a à bi. N̄oí á fa mii ku leekí akōu wa hai in̄o inyi á bō waju nō à waa too k̄ok̄oi gungum ndii Kereti.

¹⁴ Amma iyi í ce s̄a fufu nla gō iyi á ya kpe Erakil̄ō í dede do gbugb̄a hai geetei gungum n̄o wa.

¹⁵ N̄oí í tale akōu wa hee à m̄ongō ku j̄ò akōu ku ne dee dee nō à j̄òe í neò wa bii í bi.

¹⁶ Nō à koo à lo k̄ok̄oi gungum keeke gō be iyi á ya kpe Koda. Gungum n̄oí í j̄ò fufuu í tí. Do n̄u fei ka bei ka so akói inyi keeke iyi í je ti faabau ka dasi in̄o akói inyi n̄lau à wahala n̄to n̄to.

¹⁷ Iyi á dasi á tā n̄oí woo ce ice si in̄o akói inyi nau à dī akói inyi do ikū na. Nō à fū ikūi ac̄e, nō à j̄ò fufuu í b̄oò na bii í bi si na iyi í j̄ò à waa ce n̄o a maa na a dasi s̄ai Libi.

¹⁸ Iju kum̄ae si bei fufuu wa c̄a wa do gbugb̄a n̄oí à l̄osi asoi akói inyi ku wà ku dasi in̄o inyi.

¹⁹ Iju kum̄ae má à wasi nyau akói inyi takae ku wà ku s̄osi in̄o inyi do aw̄oi awa taka nwa.

²⁰ Aj̄o nkp̄o nkpoi á ce inunu kù fita hee má je andaiya na nō fufu nla gō wa ce, a kù tamaa ma aa ka fita si.

²¹ Hai kukpe a kù je. N̄oí Pòlu í dede í leekí si anini n̄oí í ni, in̄e fei, bii í je idem na wo a kaa ka ne hai Kereti nō a kaa ka ye mbirisi do museu ih̄e.

²² Amma nsei n̄ wa n̄ t̄oò n̄e, í j̄ò laakai n̄e ku s̄u domi k̄ama n̄e gō kaa ce nfe bii kù je akói inyi n̄u ak̄a.

²³ N̄ má beeb̄e si na iyi í j̄ò Ilaās̄, n̄u iyi n̄ je t̄e, n̄ wa n̄ ceaa iceu, amalekae í naa sim id̄u ana

²⁴ í ni, Pòlu, maà ce n̄o. Kù ne bei aa ce iyi í kù leekí si wajui ilaalu n̄lai Romu. Nō wee, ine na iyi in̄eò na í wa in̄o akōu fei, Ilaās̄ í ȳoada n̄jai a baē ku w̄e.

²⁵ Na n̄u, in̄e fei, í fū ara n̄e, domi n̄ wa n̄ naane ideí Ilaās̄u. Bei í s̄m̄ n̄oú á cei.

²⁶ Amma akói inyi á cuku k̄ok̄oi gungum gō ku lege.

²⁷ Si id̄ti aj̄o maat̄es̄iaē n̄oí fufu nla gō wa tale wa si antai tenku bii á wa iyi á ya kpe Mediteraneu. N̄oí zakai id̄u lajau woo ce icei akói inyi nau à tamaa bei à maai ilei.

²⁸ N̄oí á dasi mii gō in̄o inyi á wā kujti isae nō à ba í to m̄eetu kuntaa do m̄eje. Iyi í k̄ōsi keeke nō à s̄osi má nō à ba í ce m̄eetu konfia do m̄eje.

²⁹ A waa ce n̄o a maa na a gam̄o do kuta na, na n̄oí í ce à s̄osi mii ku leekí akói inyi ara m̄e do anyii akōu ku ba ku leekí nō à waa degbe iju ku má n̄ya.

³⁰ N̄oí woo ce icei akō nau gōgō na à waa de bei aa ce a sa do ile. Na n̄oí í j̄ò à kita akói inyi keeke iyi í je ti faabau si inyi ku ba ine na a tamaa bei à waa bō ku dī mii ku leekí akōu si wajuei.

³¹ Amma Pòlu í s̄s̄ sooge nau do ine ngbo n̄oí í ni, bii ine nau ih̄e a kù buba s̄e in̄e taka n̄e í kaa ba faaba na.

³² N̄oí sooge nau à bu ikūi akō keekeu nō à j̄ò í mile si inyi.

³³ Si bei à waa degbe iju kum̄au n̄oí Pòlu í t̄oò an̄a fei a je. Í ni, aj̄o maat̄e wai ih̄e í waa de kp̄ai faaba na í kù nō í kù je ngōgō na.

³⁴ N̄ wa n̄ t̄oò n̄e í je na faaba n̄e. N̄to n̄to n̄ wa n̄ s̄o n̄e, baan̄toí irii ine ak̄a n̄e kaa da ku n̄yo.

³⁵ Iyi Pòlu í f̄o beeb̄e í tā n̄oí í so p̄eé í saabu Ilaās̄ si wajui an̄a fei nō í bububue í l̄osi ku je.

³⁶ N̄oí an̄a fei á fū ara n̄a à wasi ku je.

³⁷ Awa iyi á wa si in̄o akói inyi à w̄eéi aman̄e c̄o minji do k̄itaò feewa do m̄eefa.

³⁸ Iyi an̄a fei á je à yo n̄oí á wa iyafū n̄jau à s̄osi in̄o inyi ku ba akōu ku fere.

Akói inyi í lege

³⁹ Iyi iju í má n̄oí à n̄yo. Woo ce ice si akói inyi nau a kù má inyau, amma à ye waawaa gō í ne s̄a, nō à dasi id̄o a b̄oò akōu be bii aa ȳok̄o.

⁴⁰ N̄oí à bu ikū ku leekí akōu à j̄ò í mile. Si waati ak̄u nō ine gō na à fū ikū iyi á ya d̄iò falafali nau. Nō à dede ac̄ou lele ikpa wajui akōu ku ba fufu ku talee ikpa waawaa.

⁴¹ Amma à k̄asi geetei s̄a gō do gbugb̄a nō à m̄ongō ku lo. Nō wajui akōu í gū ile si s̄a à m̄ongō ku wue, nō kuc̄ai inyi n̄lau í tale fitii akói inyi do gbugb̄a í legee.

⁴² N̄oí sooge nau à dasi id̄o an̄a a kpa inei piis̄ō nau fei ku ba a maà na a wà a sa.

⁴³ Amma ine ngboi sooge nau í bi ku faaba Pòlu. Na n̄oí í ce í ganji na. Í ni ine na iyi á ma à wà a cua a kua ice.

⁴⁴ Nō ine na iyi á gbe a gū kpatakui akōu walak̄o kp̄ab̄e nau a kuaò ice. Beeb̄e ine nau fei á kuaò ice baani.

28

Pölu í wa Malitu

¹ Iyi awa fei à to gungum be baani à mà iyi inyau Malitui à ya kpoo.

² Inei Malitu ñau à mu wa do kubi jiida. À ko nwa ina nla nla awa fei à naa à nyia si na iyi í jò jji wa nò nò tütü wa ce.

³ Njoi Pölu í so jji kambo í dasi ina. Asee njo wukuku gó í wa si be. Iyi í gbó inya gbāa ñoi í fita í wenwee si awæ.

⁴ Iyi inei ilu ñau à ye njou si awoi Pölu ñoi à sò nje à waa ni, kam kam makou ihē woo kpa inei. Baa do iyi í fita hai si wahalai inyiu ihē fei, iwē ña aa kiitie nò a kaa jò ku weε.

⁵ Amma Pölu í gbugbā njou si ina kù nò kù gbó ara kuro kama.

⁶ Njoi inε ñau à waa cəə mà araε á na ku wu walako mà á na ku ku. Amma à kpe be nò nkāma kù ce nò à kpaasi ide à ni inεεu ihē iwē nla nla gól.

⁷ Wee kəkoi inyau kpasēi məkó gó í wa be, məkoui í je ilalulí gungum nɔu, à ya kpoo Pubulusi. Í gba wai jiida jiida à ce ajó mεeta si kpasēε.

⁸ Wee baaε kù waa nε baani, wa ce ara gbāa do bambannu. Njoi Pölu í bə ile bii wa sūu í koo í cea kutəə í le sie awə nò í ba iri.

⁹ Si anyii njju, à naaò bəə mmu gó ña wa má nò à ba iri.

¹⁰ Njoi inε ñau à jirima wa ntə ntə. Iyi awaati í to à waa bi ka nε ñoi andi bukaatai mii iyi à bi fei inε ñau à mu nwa.

Pölu í to Romu

¹¹ Cukpa mεetai à ce be à bei à lə akoi inyii Alesandiri gó à nε. Njju mə gungum bei í leekí sukui kpaau. Akou í nε nyindai iwē Sika ña *.

¹² Nə à to ilu gó iyi à ya kpe Sirakusi nò à sū be idū mεeta.

¹³ Si anyie ñoi à dede hai be má à bə Rezio. Iju kumáε nə fufu gó í dede wa hai ikpa awə cangai kpāai inunu wa tale wa í jò à to Puzoli si ajó minjisiaε.

¹⁴ Njoi à ye kpaasi woo dasi Jesu naane gó ña be nò à ni ka ce azuma akā bi ti anja. Bεεbei isεεnε nwau í ce à bei à toò Romu.

¹⁵ Njoi kpaasi woo dasi Jesu naane ña iyi à wa Romuu à gbə baau nwa nò à naa kuko nwa hee kəkoi ajai Apiusi. Nə inε gó ña mə à kò wa bi ku soi inε njoo ña iyi à ya kpe Ile Mεeta. Iyi Pölu í ye ña ñoi laakae í sū í wasi Ilaaə ku saabu.

¹⁶ Iyi à to Romu ñoi à jò Pölu í nε ileε ikā. Nə sooge gó í ya maa degbeε.

Pölu í ce waazo Romu

¹⁷ Iyi í ce zakai ajó mεeta ñoi Pölu í kpe inε ngboi Zuifui Romu ñau. Iyi à tətəə à tā ñoi í ni, inε kpaasim ña, Zuifu ña iyi à wa Zeruzalemu à mum à koo à na inei Romu ña n kù bei n

kù raraa zamaau si nkāma, n kù nò n kù kəsi dedembai bala nwa ña.

¹⁸ Inei Romu ñau à cə yaasei ideu nò à bi a jəm domi a kù ye sim kurara kama iyi í to a kpaam.

¹⁹ Amma Zuifu ñau a kù je ideu ñoi í ce nò so kiitiu nò daa ilaalu nlai Romu si awə, baa do iyi n kù bi n ye taalei inei dimim ña.

²⁰ Na ñoi í jò n tətəə ñε n sō ñε do yaaseε. Inε ña à daam si kpenkpen nii na inε iyi inei Izireli ña à waa cə kpāaεu.

²¹ Njoi à səə à ni, a kù ye tia kama iyi à ce wa hai ilei Zudee na irii ideε, a kù nò a kù ye inε kama iyi í naaò ide laalo wa hai be na irie.

²² Amma awa taka nwa à bi ka gbə iyi í wa idəε, domi à mà bii feii à ya maa fə laalbi kpāa iyi í waa toou.

²³ Nə à jile ajó iyi aa nyi wa bi tεε má. Iyi ajou í to inε nkpoi í naa ile bii í wau. Njoi í kə ñja si cio hai daakə hee ale í koo í leə. Wa sisi ñja yaasei bommai Ilaaə nò wa kə ñja si idei Jesu hai si woodai Moizi do si tiai wallii ñau ku ba a jesi.

²⁴ Njoi inε gó ña à je ideu, amma inε gó ña a kù jesi.

²⁵ Si bei a kù gbəsi nje, ñoi à fita hai bi Pölu. Waati iyi à waa bi a nε ñoi Pölu í fə ide gó í ni, hai tako Hundei Ilaaə í nε ntə waati iyi í jò wallii Ezai í sō bala nje ña ide gó.

²⁶ Í ni,

Bə bi inε ñau be í sō ña í ni,

Aa ya de ití do laakai ña amma í kaa gbə yaasei ide kama ña.

Aa ya cə ilu ña jiida jiida amma í kaa ye ña.

²⁷ Ntə ntə, idoi inε ñau kù nε biti.

À di ití ñja

Ku ba a maə gbə ide.

Nə à bii iju ñja

Ku ba a maə ye ilu.

Bεεbei à ce ku ba idə ñja ku maə mà ngəgə

Nə a maə na a sinda wa bi tom n jə a ba iri.

²⁸ Njoi Pölu í sō ña má í ni, na ñju, í mà ña iyi Ilaaə í jò idei faabae í bə bi dimi mmu ña. Anjai aa gbəə. [

²⁹ Iyi Pölu í fə ideu bεεbe í tā ñoi Zuifu ñau à dede à waa ce kakəə ntə ntə à waa neə.]

³⁰ Adə minjii Pölu í ce si ile iyi í hayau. Nə inε ña iyi à bə ku cəə fei í ba ña faaji ku ce do inə didə.

³¹ Wa waazo idei bommai Ilaaə nò wa kə ñja si idei Lafεε Jesu Kirisi do wəəkə nò inε kama kù ganjie.

* **28:11 iwē Sika ña** Iwē Sika ñau í ya kpe Kasitəə do Polusi. Nyinda ñjai ilu akoi inyii ñau à masi akə ñjau ku ba ku je woo degbe ñja.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Romu ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu woo ce icei Jesu Kirisi, amu iyi Ilaaɔ́ í kpe n na n je woo be nɔ́ í nyam iká n waazɔ́ɔ́ laabaau jiidae.

² Laabaau jiidau Ilaaɔ́ í wáɔ́ wa wo. Nɔ́ kuwá iyi í ceui í jò waliie ɲa à kɔ́ si kukɔ́i ídee.

³ Jesu Kirisi Lafɛɛ nwai wa fāa, nɲu iyi í je Amaɪ Ilaaɔ́u. Á búui bei amane si dimii Davidi amanlu nlaui,

⁴ amma Hundei Ilaaɔ́ í nyisi do gbugbā iyi ntɔ́i Amaɪ Ilaaɔ́i si waati iyi í dedee hai si bale.

⁵ Jesuu nɲui í muum didɔ́ n̄ jeɔ́ woo be ku ba n naaɔ́ inɛ ɲa wa hai si dimi fei bi tɛɛ na irie ku ba á dasie naane nɔ́ á jirimae.

⁶⁻⁷ Inɛ inɛi Romu ɲau, ì wa si inɔ́ ɲɲa ɲa, inɛ iyi Jesu Kirisi í kpe.

Na ɲɔ́i í jò n̄ wa n kɔ́a inɛ fei tiau ihɛ wa, inɛ iyi Ilaaɔ́ í ne kubi nɲe nɔ́ í kpe ɲe í na í je titi nɲu ɲa. Ilaaɔ́ Baa nwa do Lafɛɛ Jesu Kirisi á mu nɲe didɔ́ do laakai ku sù.

Pɔlu wa bi ku bɔ Romu woo dasi Jesu naane ɲa ku kaako

⁸ Sinte titá n̄ wa n saabu Aɔ́ Lafɛɛm do saabui Jesu Kirisi na irii inɛ fei, si na iyi í jò à waa fɔ́ ídee naane ku dasi nɲe si andunya fei.

⁹ Ilaaɔ́, nɲu iyi n̄ wa n cea ice do idɔ́m fei n̄ wa n sisiɔ́ laabaau jiidai Amae, í mà iyi n̄ wa n ye gígí nɲe waati káma fei

¹⁰ si kutɔ́m. N̄ ya n maa n tɔ́ɔ́ Ilaaɔ́ bii í bi ku muum kpāa bebei n̄ naa bi tu ɲe,

¹¹⁻¹² domi n̄ dasi idɔ́ jiidai jiidai n̄ naa n ye ɲe ku ba í ba gbugbā ɲa do saabum, waato ka ba gbugbā ajɔ́ si naane ku dasi nwa awae ɲa waati iyi an̄ naa n wa bi tu ɲe. Gbugbāu amuai Hundei Ilaaɔ́i.

¹³ Inɛ inɛm ɲa, n̄ bi í mà ɲa iyi tuuba nkɔ́ nkɔ́i n̄ ya n ce sɔ́olui ku naa bi tu ɲe, amma hee nsei n̄ kù ba fayae. N̄ bi icem ku ne iso si anini nɲe, bei í ne bi dimi mmu gɔ́ ɲa mɔ́.

¹⁴ N̄ wa n mu gbesei n̄ waazɔ́a inɛ fei hai inɛ ɲa iyi à fū iju hee do ilu iju dādū ɲa, bi inɛ ɲa iyi à ne kumá hee do inɛ ɲa iyi á kù ne kumá.

¹⁵ N̄ɔ́i í jò n̄ wa n bi n sisia inɛ inɛi Romu ɲau mɔ́ laabaau jiidau ntɔ́ ntɔ́.

Gbugbāi laabaau jiidai

¹⁶ N̄ kaa n ce anyɔ́i laabaau jiidau, domi í je gbugbāi Ilaaɔ́i iyi wa faaba inɛ iyi í dasi Jesu naane fei, hai Zuifu ɲa hee ku koo si dimi mmu ɲa.

¹⁷ Laabaau jiidau wa nyisi iyi Ilaaɔ́ í ya jò inɛ ku je dee dee na naane ku dasi nɲu aká, si bei á kɔ́ à ni, inɛ iyi í je dee dee si wajui Ilaaɔ́ na naane ku dasi á ba kuwɛɛ.

Taalei inɛ ɲa

¹⁸ Do ntɔ́i, Ilaaɔ́ wa nyisi idɔ́kɔ́ɛ wa hai lele si gāmei inɛ ɲa iyi à waa ce laalɔ́ fei nɔ́ á kù mà beɛɛɛ. Si laalɔ́ ku ce nɲau á kù jò ntɔ́ kù waa ce ice.

¹⁹ Ilaaɔ́ wa ce idɔ́kɔ́ domi mii iyi í jò amane kù mà sie kù manji nɲa. Ilaaɔ́ takae í nyisi ɲa mam mam.

²⁰ Do ntɔ́, á kaa yɔ́kɔ́ á yɔ́ɔ́ do iju, amma hai waati iyi í taka andunya í nyisi arae iyi nɲui í je Ilaaɔ́, nɔ́ í nyisi gbugbā hai ne kɔ́ɛ si mii ɲa iyi í taka. Na nɲu, á kù ne iyi aa fɔ́.

²¹ Á mà Ilaaɔ́ amma á kù waa saalue hee á bei á saabue si bei í jò. Iri nɲu í na í ku, nɔ́ idɔ́ hai ne bisi nɲa í dási ilu kuku nla nla.

²² Á waa tamaa ɲa à ne bisi amma nnyei à na á ce.

²³ Í sfai wo á tɔ́ɔ́ Ilaaɔ́ ilu amboe, nɲu iyi kaa ku ajɔ́ káma. Amma wee à sinda à waa tɔ́ɔ́ iwɛ ɲa iyi à jò amane iyi á ku. Iwɛ gɔ́ ɲa mɔ́ à jò yei ɲa, do inɲa ɲa iyi à waa ne do iyi à waa cá ile.

²⁴ Na ɲɔ́i í jò Ilaaɔ́ í fūsi ɲa awɔ́ ku ba á hanyaa ce daa sámi ɲa duusɔ́ si bei idɔ́ ɲa í bi. Daa sámiu á jò á cá anyi.

²⁵ Inɛ ɲau à kpaasi ntɔ́i Ilaaɔ́ do ibo. Mii ɲa iyi Ilaaɔ́ í taka ɲai à waa tɔ́ɔ́ à waa ce ɲa ice, kù je Ilaaɔ́ takae. Ilaaɔ́i à ne ka maa saabu hee do ajɔ́ fei. Ami.

²⁶ N̄ɔ́i í jò Ilaaɔ́ í fūsi ɲa awɔ́ nɔ́ à dasi kɔ́dɛɛ iyi í jò à waa cá anyi. Inaabo ɲa ɲa á ci ya je baa inɛmɔ́kɔ́ ku sùɔ́ ɲa má, bii ku je ɲa duusɔ́.

²⁷ Beebe mɔ́i inɛmɔ́kɔ́ ɲau mɔ́ á ci ya sùɔ́ baa inaabo ɲau má, amma kubi hai ne yaasei ɲa duusɔ́ í la hee í caa. Á waa ce ideɪ iju hai ne anyɔ́ inɛmɔ́kɔ́ do inɛmɔ́kɔ́, nɔ́ ɲa taka ɲa à waa gba ijuukpā iyi í to zakai kurara ɲa.

²⁸ Si na iyi í jò á kù bi Ilaaɔ́ ku mà ɲɔ́i í jò í dasi ɲa lasabu laalɔ́ á ceɔ́ mii iyi kù jò amane ku ce.

²⁹ Nɔ́ laalɔ́ fei í wɛɛ ɲa, hai inɔ́ ku ká do kɔ́dɛɛ do nje ku cé do igu do inɛ ku kpa do ija do ibo do bisi laalɔ́, hee do irii nje ku sɔ́.

³⁰ Á ya maa fɔ́ laalɔ́i nje, à cé Ilaaɔ́, à ya ye ara ɲa, à je ilu faau ɲa, à ya tɔ́ɔ́ fufu, à ne bisii laalɔ́ ku ce, á kù waa saalu iyeɔ́ baa ɲa ɲa.

³¹ Á kù ne bisii, á kù ne naane, á kù bi nje, á kù ne arareɪ nje.

³² Á mà woodai Ilaaɔ́ iyi wa fɔ́ í ni, inɛ ɲa iyi à waa ce dimii mii beɛbe ɲa, ikui í je kɔ́kɔ́ ɲa. Do nɲu fei à ya coo, nɔ́ à ya maa saabu woo ce dimie ɲa má.

2

Kiitii Ilaaɔ́

¹ Na nɲu, awɔ́ iyi í waa ye taalei inɛ ɲa, baa bii yoo í je, í kù ne iyi aa fɔ́, domi waati iyi í waa ye taalei inɛ ɲa nɔ́ awɔ́ takae í waa ce mii laalɔ́ ɲau be, awɔ́ takae í waa so taalei.

² Do ntɔ́, à mà iyi Ilaaɔ́ í ne ntɔ́ bii wa ye taalei inɛ ɲa iyi à waa ce dimi beɛbe.

3 Debei, i waa tamaa mà awo aa fita si kiitii Ilaaḥi, awo iyi i waa ye taalei ine ḥa, nō awo mō i waa ce dimi beḥbe má?

4 Mà i donda kulai jiida ku je do temuae do suuru ku neei? I kù mà iyi jiida ku jei Ilaaḥi í mō si wa koo si gāmeḥ ku ba i kpaasi kuweḥ?

5 Amma si na iyi í jò idōe í le nō i kù jesi i kpaasi, i waa faa arae idōokō iyi í la í rei si ajo iyi Ilaaḥi á kiiti ine ḥa dee dee nō ine fei á yōo.

6 Ajo nḥu be á sāa ine fei si bei kuceḥ í to.

7 Ine ḥa iyi á temua á waa ce jiida á waa dedeō amboe do beere, nō á waa de aḥa á maā ce nfe, aḥai Ilaaḥi á mua kuweḥ hai tāu.

8 Amma ine ḥa iyi á kōsie nō á kù waa ceō ntō ice í gbe laalo, aḥai aa ye idōokō nlae.

9 Ine iyi wa ce laalo fei á ye wahala do ijuukpā, hai Zuifu ḥa hee ku koo si dimi mmu ḥa.

10 Ine mō iyi wa ce jiida á ba amboe do beere do laakai ku sū, hai Zuifu ḥa hee ku koo si dimi mmu ḥa.

11 Beḥbei Ilaaḥi á ce domi bi tee ine gō kù re ine gō.

12 Ine ḥa iyi á waa ce dulum hai mà wooda, si wooda hai mà nḥai aa ce nfe. Amma ine ḥa mō iyi á mà wooda nō á waa ce dulum, woodauí á kiiti ḥa,

13 domi kù je ine ḥa iyi á waa gbō ideí woodau aḥai á je dee dee si wajui Ilaaḥi, í gbe ine ḥa iyi á waa ce iyi wa fō.

14 Waati iyi dimi mmu ḥa, aḥa iyi á kù mà wooda, á waa ce mii iyi wa fō do idōabi nḥa, iyi be wa nyisi iyi woodau í wa si idō nḥa.

15 Daa nḥa wa nyisi iyi á kō woodau si idō nḥa. Idō nḥa wa je seḥdae, nō lasabu nḥa í ya ye taale nḥa walakō ku na ḥa ntō.

16 Ajoí kiitii Ilaaḥi si bii Jesu Kirisi á kiiti ine ḥa beḥbei mii nḥu be fei á ce. Á kiiti ine ḥa na ice iyi á waa ce si asii fei si bei laabaau jiida iyi í wa n sisi nḥeu wa fō.

Zuifu ḥa do wooda

17 Awō Zuifu, i waa cō arae Zuifu, i waa naane wooda, i waa tōo fufu í ni awō i je ineí Ilaaḥi.

18 I mà mii iyi Ilaaḥi í bi í ce, nō wooda í kōe si í ce mii iyi í sīa.

19 I waa tamaa iyi aa yōkō í cuaa feeju ḥa nō i je inya kumái ineí ilu kuku ḥa.

20 I waa tamaa mà aa yōkō í mua nnyei ḥa bisi, nō i kō hai mà ḥa si cio, domi í mà iyi icui kumà do ntōu si woodai í wa.

21 To, awō iyi í waa kō ine gō ḥa si cio, na mii í ce í kaa kō arae. Awō iyi í waa sō ine ḥa á maā ce ile, na mii í waa ce ile.

22 Awō iyi í ni ine ḥa á maā ce sakara, na mii í ce í waa coo. Awō iyi í cé iwē, na mii í ce í waa bō ilē ile be.

23 Awō iyi í waa tōo fufu si na iyi í jò í mà wooda, na mii í ce í kù waa jirimae í jò irii Ilaaḥi wa beje.

24 Na irii ine Zuifu ḥai dimi mmu ḥa á ba á waa fōo taalei Ilaaḥi, si bei kukoi idee wa fō.

25 Awō Zuifu, bii i waa too wooda, bangoe í ne aranfaani jiida, amma bii i kù waa jirima woodau, bangoe í je ngbe.

26 Na nḥu, domi mmu iyi á kù dasie bango nō wa too woodau, Ilaaḥi kaa cōo bei ine iyi á dasie bango?

27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii á kù dasie bango á ye taalei ine Zuifu nḥu, domi baa do iyi í ce bango nō i mà wooda iyi á kō nḥe í kù waa jirimae ḥa.

28 Ine iyi í je Zuifu do ntō kù je ine iyi í je Zuifu si kuyei ine ḥa. Iyi í nō í je bango ntō ntō kù je iyi á ya ce si ara.

29 Amma ine iyi í je Zuifu ntō ntō, nḥui í je Zuifu si idōe. Iyi í nō í je bango do ntō nḥui í je bangoi idō. Icei Hundei Ilaaḥi, kù je ti wooda. Zuifu dimi beḥbe, Ilaaḥi á saabuḥ, kù je amane ḥa.

3

1 Debei, aranfaani yoomai Zuifu ku je í ne. Riba yoomai bango ku ce í ne.

2 Ntō ntō aranfaanie í la si mii fei. Sinte, Zuifu ḥai Ilaaḥi í daa idee si awō.

3 Bii ine gō ḥa á kù dasi naane, naane hai dasi nḥau á jò Ilaaḥi mō kù je hai ne naanei?

4 Aawo, kù je beḥbe. Baa bii ine fei í je ilu ibo ka mà iyi Ilaaḥi í je ntō. Si bei kukoi idee wa fō na irie í ni, Amane ḥa á ne á mà iyi í je dee dee si ide kufōe,

Nō i ya fō ntō si kiitii. 5-6 Amma bii laalo ku ce nwa í jò á mà iyi Ilaaḥi í je dee dee, beirei aa ka ni. Aa ka ye taalei Ilaaḥi bii wa kpā wa iju? Aawo, kù je beḥbe.

Ḥ wa n fō dei si bei amane ḥa á ya dō. Bii Ilaaḥi kù je dee dee, debei beirei á ce ku kiiti andunyau.

7 Bii ibom í teese í jò ine ḥa á waa ye ntōi Ilaaḥi, nō do yaase beḥbe irie wa baō amboe, na mii í ce á maa ye taalem má bei ilu dulum.

8 Na mii í ce á kaa ka ni, ka ce laalo ku ba irii Ilaaḥi ku neō beere. Ine gō ḥa á ya ni beḥbei ḥ wa n fō ku ba beje irim. Ine dimie ḥa aa nō á ye ijuukpāe si bei í jō.

Ine kama kù je dee dee

9 Debei, awa Zuifu ḥa mō á tia ine gō ḥa mee. Aawo, baa keeke, domi á nyisi tā iyi Zuifu ḥa do dimi mmu ḥa aḥa fei á wa si awō gbugbāi dulum.

10 Kukoi ideí Ilaaḥi wa fō í ni, Ine kama kù je dee dee, baa akā.

11 Ine gō kù weḥ iyi í ne bisi. Ine gō kù nō kù weḥ iyi wa de Ilaaḥi.

12 Ine fei í nyōi, Ine fei í bejei.

Ine kama kù weḥ iyi wa ce jiida baa akā.

13 Idei gele nḥa í sāmí bei bale foo, Nō í ne aḥí bei njo.

Do idei gele nɲau à ya takidi ine ɲa.

14 À ne ino kuro no nkpei wa kɔ si gele nɲa.

15 Kute gbāa ku kpa inɛi à ne.

16 Bii à bɔ fei ideɪ kukpa do ino kufɔi à ya jɔ be.

17 A kù mà kpāai laakai ku sū.

18 A kù ne njoɪ Ilaaɔ.

19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fɔ fei, ine ɲa iyi woodau í kái wa fāa. Wooda í wɛɛi ku ba gele kāma ku maà ne iyi á fɔ, nɔ ine fei ku mà iyi Ilaaɔ wa ye taalee.

20 Nto nto ine kāma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jirima wooda hee koo jɛɔ dee dee si wajui Ilaaɔ. Wooda í wɛɛi ku ba ku jɔ amane ku mà iyi nɲu í je ilu dulum.

Yaase bei Ilaaɔ í ya ce ine dee dee

21 Amma nsei, Ilaaɔ í nyisi wa yaase bei nɲu í ya ce amane dee dee, kù je do ideɪ wooda. Woodai Moizi do waliɪi Ilaaɔ ɲau à je sɛɛdaɛ.

22 Ine ɲa iyi à dasi Jesu Kirisi naane fei, Ilaaɔ í ce ɲa dee dee na naane iyi à dasiu. Ine go kù je ikā,

23 domi ine fei í ce dulum nɔ à kua amboei Ilaaɔ.

24 Amma Ilaaɔ í ce ɲa dee dee hai ne ngɔgo ku sá na didɛe do saabui Jesu Kirisi iyi í ya ɲa.

25 Nɲui Ilaaɔ í jile ku je kuwee. Njɛɛ iyi í nikā í kpa dulum dii ine ɲa iyi à dasiɛ naane. Ilaaɔ í ce bɛɛbei ku nyisiɔ iyi nɲu í je dee dee. Tako wo si suurue í temua do dulum dii amane ɲa, kù kpā ɲa iju.

26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa nyisi wa si waatii nseiuhɛ iyi nɲu ine dee deei, nɔ nɲu wa ce ine ɲa dee dee na naane iyi à dasi Jesu.

27 Debei, à ne kpāa iyi aa ka tɔɔ fufu má? Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jɔ kù je wooda ku jirimai à waa ka, bii kù je naane ku dasi.

28 À nɔ à ye iyi amane á je dee deei na naane iyi í dasi nɲu akā, kù je na wooda ku jirima.

29 Mà Ilaaɔ í je ti Zuifu ɲa aɲa akāi? Kù je ti dimi mmu ɲa má? Nto nto í je ti dimi mmu ɲa mɔ,

30 domi Ilaaɔ akāi í wɛɛ. Nɲui á ce ine ɲa dee dee na naane ku dasi ɲa, hai Zuifu ɲa hee do dimi mmu ɲa.

31 Si bɛɛbɛ à waa kpa wooda na ideɪ naane ku dasiui? Aawo. À kɔɔsi gbugbāe mɔm nii.

4

Yaase iyi à ye si kuwɛi Aburhamu

1 Beirei aa ka fɔ nsei do ideɪ Aburhamu bala nwa. Mii í ba.

2 Bii Ilaaɔ í ce Aburhamu amane dee dee na ice iyi í ce, á yɔkɔ ku tɔɔɔ fufu. Amma kù ne si bii á tɔɔɔ fufu si wajui Ilaaɔ,

3 domi kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni, Aburhamu í dasi Ilaaɔ naane nɔ nɲui í jɔ Ilaaɔ í dooɛ si ine dee dee.

4 Nsei, ine iyi wa ce ice á ci ya doo fiailafɛɛ bei amua, ti nje asaiyaei.

5 Amma ine iyi í dasi Ilaaɔ naane, nɔ kù de nɲu ku je dee dee na iceɛ, Ilaaɔ mɔ, nɲui iyi í ya ce ilu dulum ɲa dee dee, á doo lafɛɛu amane dee dee na naane ku dasiɛ.

6 Bɛɛbei Davidi mɔ wa fɔ ideɪ ino didɔi ine iyi Ilaaɔ í doo amane dee dee iyi kù je na iceɛ.

7 Í ni,

Ilu ino didɔi ine iyi Ilaaɔ í kpa ideɪ kuraraɛ, Nɔ í bii dulum deɛ.

8 Ilu ino didɔi ine iyi Ilaaɔ kù waa doo dulum deɛ.

9 Ino didɔu, ti ine ɲa iyi à ce bango aɲa akāi? Kù je ti ine ɲa mɔ iyi á kù ce bango? À tako à fɔɔ tã wo à ni, Ilaaɔ í doo Aburhamu amane dee dee na naane iyi í dasiu.

10 Beirei í ye waati bɛɛbɛ. Í ce bango ba. Mà kù ce. Waati bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai lo bangoi wa je.

11 Si anyie í na í ce bango iyi wa je nyinda iyi Ilaaɔ í coo ine dee dee. Í coo ine dee dee na naane ku dasiu waati iyi kù ce bango. Bɛɛbɛ mɔi í na í je balai hai ce bango ɲa iyi à dasi naane fei ku ba Ilaaɔ ku doo aɲa mɔ ine dee dee ɲa.

12 Nɔ wa je balai woo ce bango ɲa mɔ, aɲa iyi kù je bango nɲu akāi à ce, amma tuubai naane ku dasi iyi bala nwa Aburhamu í jɔ si waati iyi kù ce bango, nɲui aɲa mɔ à waa too si.

Do naane ku dasii à ya baɔ kuwāi Ilaaɔ

13 Ilaaɔ í cea Aburhamu do dimie ɲa kuwā iyi aɲai aa je tubui andunyau ihɛ fei. Kù je si na iyi í jɔ í jirima wooda, amma si na iyi í jɔ í je dee dee na naane ku dasiɛui.

14 Bii í je ine ɲa iyi à waa jirima wooda, aɲai aa ne mii ɲa iyi Ilaaɔ í ce kuwāɛu, naane ku dasiu ngbɛi, nɔ kuwā iyi Ilaaɔ í ceu mɔ í kpa iri mbe,

15 domi woodai wa naaɔ idɔɔkɔi Ilaaɔ wa. Amma bii wooda kù wɛɛ, ideɪ wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ.

16 Na nɲu, kuwāu, ti ine ɲa iyi à dasi naaneɪ ku ba ku je amua iyi Ilaaɔ í mu nwa na didɛe nɔ ku je ti dimii Aburhamu fei. Kù je ine ɲa iyi à ne wooda aɲa akā, amma do ine ɲa iyi à dasi naane bei Aburhamu, nɲu iyi í je balai awa fei.

17 Kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni, nɲui n ce balai dimi nkɔɔ. Nɲui í je bala nwa si wajui Ilaaɔ. Ilaaɔi í dasi naane, nɲu iyi í ya jɪ iku ɲa, nɔ do ide ku fɔɪ í taka mii ɲa iyi á kù wɛɛ wo.

18 Aburhamu í dasi Ilaaɔ naane nɔ wa cɔɔ kpāa baa do iyi kù ye mii iyi wa degbeu titã. Na nɲu, Ilaaɔ í coo balai dimi nkɔɔ ɲa si bei í tako í fɔ í ni, dimie ɲa aa na a kpɔ.

19 Waati nɲu í ne zakai adɔ cɔ. Í mà iyi nɲui í gbo, nɔ Sara aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku bí ama má, amma do nɲu fei naane ku dasiɛ kù kaye.

²⁰ Kù fùsi naane ku dasie awò, kù nò kù sika si ide iyi Ilaaḍ í wāu. Naaneu í teese wa muaa gbugbā mām nii nò wa saabu Ilaaḍ,

²¹ domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaḍ í wāu í ne gbugbāi ku coo.

²² Nòí í jò na naane ku dasie Ilaaḍ í dooe ine dee dee.

²³ Amma iyi à kòò à ni, à dooe ine dee dee, kù je na irii n̄ju akāi à kòò.

²⁴ À kòòí na irii awa mò iyi Ilaaḍ wa doo wa ine dee dee, awa iyi à dasie naane, n̄ju iyi í j̄l Jesu Lafēe nwa hai si bale.

²⁵ Ilaaḍí í jò à kpa Jesu wo na irii dulum du wa nò í j̄tu má ku ba ku ce wa ine dee dee n̄ja.

5

À d̄s do Ilaaḍ

¹ Nsei, si bei Ilaaḍ í ce wa ine dee dee n̄ja na naane ku dasi nwa, à d̄s do n̄ju na saabui Lafēe nwa Jesu Kirisi.

² Jesu m̄oi í mu nwa kpāa do saabui naane ku dasiu ka sekee si Ilaaḍ, n̄ju iyi í ce nwa did̄s. Na did̄sui à waa leek̄l dim dim nò à ne inò did̄s domi à waa cò kpāa iyi aa ka ne baa nwa si amboei Ilaaḍ.

³ Iyi í re m̄om, baa si wahala à ya ka ne inò did̄s domi à mà iyi wahala í ya bí temua.

⁴ Bii à nò à temua si wahalau, aa ka fita bei ine iyi í je igũ si laakai ku cò, nò igũ iyi à j̄eu á bí nwa kpāa ku cò.

⁵ Nò kpāa iyi à waa c̄u kaa je ngbe domi kubii Ilaaḍ í wa si id̄o nwa do saabui Hundee iyi í mu nwa.

⁶ Si waati iyi a kù ne gbugbā, Kirisi í ku na irii ine n̄ja iyi a kù mà bèereí Ilaaḍ. Í kui si waati iyi Ilaaḍ í j̄leu.

⁷ À gaabua aman̄e ku jesi n̄ju ku ku baa na ine dee dee. Á yòkò ku je ilu wòkò gò á jesi n̄ju ku ku na ine j̄iida gò.

⁸ Amma Ilaaḍ í nyisi wa kubi n̄lae domi waati iyi à je ilu dulum n̄ja Kirisi í ku na iri nwa.

⁹ Nsei, si na iyi í jò n̄jei Kirisi í jò Ilaaḍ í ce wa ine dee dee n̄ja, kù ne sika k̄ama á faaba wa hai si id̄ok̄e iyi á naa.

¹⁰ Waati iyi à je mb̄eeí Ilaaḍ, í jò à d̄s do n̄ju na ikui Amae. Na n̄ju nsei, si bei à d̄s do n̄ju, sika k̄ama kù wasi á nyi ku faaba wa má na kuw̄eeí Amau.

¹¹ Iyi í re m̄om, Lafēe nwa Jesu Kirisi, n̄ju iyi í jò à d̄s do Ilaaḍ, í nyi í jò à ne inò did̄s má si Ilaaḍ.

Adamu do Kirisi

¹² Dulum í l̄o wai si andunya hai bi ine akā, nò dulum n̄ou í naaò iku wa. Si bèebe, ikuu í tosi ine fei domi ine feii í ce dulum.

¹³ Nt̄oi dulum í wa si andunya wo woodai Moizi í bei í naa, amma bii wooda kù w̄ee, ijuukp̄ai wooda ku kua m̄o kaa w̄ee.

¹⁴ Do n̄ju fei, hai waatii Adamu hee ku koo si Moizi fei, ine n̄ja à ya ku baa do iyi a kù kua wooda bei Adamu í ce.

Aa ka yòkò ka wā Adamu do ine iyi í na í naau.

¹⁵ Nt̄o nt̄o, ine nk̄poi í ku na kurarai ine akāu, amma did̄s̄i Ilaaḍ í la í re kurarai Adamu. Did̄s̄i Ilaaḍu m̄o hai bi ine akāi í naa, nò lafēeui í je Jesu Kirisi. Did̄s̄u amua n̄la n̄lai, nò í tosi ine nk̄p̄o.

¹⁶ Amuaí Ilaaḍu do kurarai ine akāu í wāaia n̄je, domi kurara akāui í jò Ilaaḍ á kiiti ine n̄ja ku ye taale n̄ja, amma did̄s̄eí á jò ku ce wa ine dee dee baa do iyi à tako à ce kurara nk̄p̄o nk̄p̄o.

¹⁷ À mà iyi iku í tosi ine fei na kurarai ine akāu. Amma na ine akā m̄oi aa ka ba mii iyi í la í re, domi ine iyi í gba did̄s̄ n̄lai Ilaaḍ do amua n̄lae iyi í jò í je dee dee fei, á maa w̄ee nò á je bomma na irii Jesu Kirisiu.

¹⁸ Na n̄ju, si bei kurarai ine akā í jò Ilaaḍ í ye taalei ine fei, bèebe m̄oi dee dee ku jei ine akā í jò ine fei í je dee dee í baò kuw̄ee.

¹⁹ Si bei ide hai gb̄oi ine akā í jò ine nk̄p̄o í je ilu dulum, bèebe m̄oi Ilaaḍ á ce ine nk̄p̄o dee dee na ide ku jirimai ine akāu.

²⁰ Wooda í l̄o wai ku ba kurara ku k̄òsi, amma bii dulum í k̄òsi, did̄s̄i Ilaaḍ m̄o í ya k̄òsi ku roo mái.

²¹ Si bei dulum í l̄osi ine fei hee í naaò iku wa, bèebe m̄oi did̄s̄i Ilaaḍ í naa si ine fei ku ba ku ce wa ine dee dee n̄ja nò ku mu nwa kuw̄ee iyi ci ya t̄a na anu akā iyi à ne do Lafēe nwa Jesu Kirisi.

6

À ku si ḡamei dulum, nò à je ilu hunde si Kirisi

¹ Deb̄ei beirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce dulum ku ba did̄s̄u ku k̄òsi?

² Aawo, kù je bèebe. Awa iyi à ku si ḡamei dulum, beirei aa ka ce ka maa je kuw̄ee nwa si dulum má.

³ I kù mà n̄ja awa iyi à dasi wa inyi do irii Jesu Kirisi fei, à kui bei n̄ju m̄o í ku?

⁴ Na n̄ju, si inyi ku dasiu à ku do n̄ju ajo, nò à si wa do n̄ju ajo, ku ba bei amboei Ilaaḍ Baaba í dedeɛ hai si bale awa m̄o ka maa ne si kuw̄ee tit̄s.

⁵ Nt̄o nt̄o, si bei anu akā nwa do n̄ju í jò à ku do n̄ju ajo, kù ne sika á jò ka dede má hai si bale do n̄ju ajo.

⁶ À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si j̄i ku gaau do Jesu ajo, ku ba daa nwo nwa iyi wa dasi wa dulum n̄ou ku kpa iri, nò ka maà je arui dulum má,

⁷ domi dulum kaa ne gbugbā k̄ama má si ine iyi í ku.

⁸ Nsei, si bei à ku do Kirisi ajo, bèebe m̄oi à ne naane iyi aa ka ba kuw̄ee do n̄ju ajo,

⁹ domi à mà iyi Kirisi, nɲu iyi í dede hai si bale kaa ku má, iku kù ne sie gbugbā má.

¹⁰ Waati iyi í ku, í kui gbakā akā na irii dulum, amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ iyi í wa si nsei í je ti Ilaaɔ.

¹¹ Bɛɛɛ mɔi inɛ taka nɛɛ í doo ara nɛɛ bei iku si gāmei dulum, nɔ í doo ara nɛɛ ilu hunde má sí wajui Ilaaɔ na anu akā nɛɛ iyi í nɛ do Jesu Kirisi ɲa.

¹² Na nɲu, í maà jò dulum ku je bomma si ara nɛɛ má, í maà ti í jò kɔɔɛɛi arau ku kāmia nɛɛ má.

¹³ Í maà ti í jò ikɔ ikɔi ara nɛɛ kāma kù wa si awɔi dulum má í maa ceò laalo ɲa. Amma í so ara nɛɛ í na Ilaaɔ bei inɛ ɲa iyi à jì wa hai si bale, nɔ í so ikɔ ikɔi ara nɛɛ fei í daa Ilaaɔ si awɔ ɲa í maa ceò jiiida.

¹⁴ Dulum kù nɛ ku nɛ si nɛ gbugbā má domi wooda kù nɛ gbugbā si nɛ amma didɔi Ilaaɔi í nɛ gbugbā si nɛ.

Ka je arui ice jiiida ku ce

¹⁵ To, mii aa ka ce. Si bei Ilaaɔ í ce nwa didɔ nɔ wooda kù nɛ si wa gbugbā, dulum nii aa ka maa ce? Aawo, kù je bɛɛɛ.

¹⁶ Í má sāa sāa ɲa bii í so ara nɛɛ í daa inɛ go si awɔ í waa jirimae ɲa, inɛ iyi í waa jirimau bɛ ɲa aruei í je ɲa. Bii í je arui dulum ɲa, kɔkɔɛi í je iku, bii í nɔ í je arui Ilaaɔ ku jirima ɲa, kɔkɔɛi nɲu mɔi à jò Ilaaɔ ku ce nɛ inɛ dee ɲa.

¹⁷ Amma ka saabu Ilaaɔ domi baa do iyi í je arui dulum ɲa wo, nsei do ino akāi í waa jirima kukasi iyi í da nɛ si awo.

¹⁸ À ya nɛ hai si awɔi dulum, nɔ í baa í je arui ice jiiida ku ce ɲa.

¹⁹ Ñ wa n sɔ nɛ ideu ihɛi do yaasei kucei inɛ ɲa na gbugbā hai nɛ nɛɛ. Si bei í tako í so ikɔ ikɔi ara nɛɛ ikā ikā í daa riisi do laalo si awo bei aru ku ba í ceò laalo ɲa, nsei í nɛ í so ikɔi ara nɛɛ fei í jò ku je arui ice jiiida ku ce ɲau ɲa ku ba daa nɛɛ ku má.

²⁰ Waati iyi í waa je arui dulum ɲa, í ya jilɔ si í kù nɛ í ce mii iyi Ilaaɔ wa tɔ ɲei.

²¹ Riba yoomai í ya ba ɲa waati bɛɛɛ. Riba iyi í ba ɲau wa mu nɛ anyɔ nsei, nɔ iri ku kpae ikui.

²² Amma nsei à ya nɛ hai si awɔi dulum í baa í je arui Ilaaɔ ɲa, riba nɛɛi í je daa iyi í má, iri ku kpae mɔi í je kuwɛɛ hai tá.

²³ Ribai dulum nii í je iku, amma amuai Ilaaɔi í je kuwɛɛ iyi ci ya tá na anu akā nwa iyi à ce do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa.

7

Nɛɛ ku so í je nwa yaase

¹ Inɛ inɛm ɲa, inɛ iyi í má wooda ɲa, í kù má ɲa iyi wooda í nɛ gbugbāi si amane si waati iyi í wɛɛ si hunde nɲu akā?

² Bɛɛɛ mɔi abo à so mɔkɔ í nɛ ku wa bi mɔkɔɛ si waati iyi mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii

mɔkɔu í ku abou í fita hai si woodai nɛɛ ku so mbe.

³ Na nɲu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ abou í koo í so mɔkɔ mmu, abo à ce sakarai aa kpoo. Amma bii mɔkɔɛ í ku, í fita si woodai nɛɛ ku soui. Waati bɛɛɛ bii í so mɔkɔ mmu kù je à ce sakara má.

⁴ Bɛɛɛ mɔi inɛ inɛm ɲa, anu akā nɛɛ do Kirisi í jò inɛ mɔ í ku do nɲu ajɔ nɔ í fita hai si awɔi wooda. Bɛɛɛ ti inɛ mmui í je ɲa. Ti inɛ iyi í jì hai si balɛui í je ɲa ku ba í so iso iyi í je ti Ilaaɔ ɲa.

⁵ Waati iyi à wɛɛɔ daa nwo nwa ɲa wo, kɔɔɛ laalo iyi wooda í dede si wa wa ce ice si ikɔi ara nwa ikā ikā fei nɔ wa bɔɔ wa bi iku.

⁶ Amma nsei, si bei à ku si gāmei wooda, nɲu iyi wa mu wa wo bei aru, à fita hai si awɔɛ. Bɛɛɛ aa ka yɔkɔ ka ce Ilaaɔ ice do daa titɔ iyi í je ti Hundee, kaa je do daa nwo iyi í je ti wooda.

Wooda do dulum

⁷ To, beirei aa ka fɔ. Woodau dulum nii? Aawo, kù je bɛɛɛ. Amma na saabu woodaui í jò nɔ má dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n má má kɔɔɛ dulum nii wo bii wooda kù ni n maà n ce kɔɔɛ.

⁸ Nɔ na woodaui dulum í ba kpāa í bíim kɔɔɛ ikā ikā fei, domi bii wooda kù wɛɛ dulum mɔ kaa wɛɛ.

⁹ Tako waati iyi n kù má wooda, n wɛɛ wo, amma waati iyi n na n má wooda, dulum í dedei

¹⁰ nɔ n kù. Bɛɛɛɛ wooda iyi í nɛ ku jò n nɛ kuwɛɛ, n ba wee ikui í naam wa,

¹¹ domi dulum í ceò wooda ice nɔ í wa inyii itm í kɔam.

¹² Ntɔ ntɔ wooda í má nɔ ideɛ mɔ í má, í je dee dee, í nɔ í sía.

¹³ Debei mii jiidau í baa í jem kpāa iku? Aawo, kù je bɛɛɛ. Dulum nii í kɔam. Mii jiidai í so í na í kɔam do. Nɲui í jò à yɔɔ iyi dulum í je mii laalo do ntɔ nɔ í gaabu í caa.

Inɛ iyi dulum í kāmia

¹⁴ Ntɔi à má iyi woodai Ilaaɔ ti Hundei, amma amu amane iyi à taa dulum nɛɛ arue.

¹⁵ Mii iyi nɔ wa n ce n ci ya n má yaaseɛ, domi mii iyi nɔ bi, n ci ya n ce nɲu, amma mii iyi nɔ cé, nɲui nɔ ya n ce.

¹⁶ Bii nɔ wa n ce iyi n kù bi, n jesi iyi wooda í síai.

¹⁷ Amma bii bɛɛɛɛ, kù je amui nɔ wa n coo má, dulum iyi í wa sim nii wa coo.

¹⁸ Ñ má sāa sāa iyi mii jiiida kāma kù wa sim, waatɔ daam nii nɔ wa n fāa, domi waati kāma fei idɔm í ya maa bi jiiida ku ce, amma kuceɛi n ci ya n yɔkɔ.

¹⁹ N ci ya n ce jiiida iyi nɔ bi, í gbe laalo iyi n kù biu.

²⁰ Nɔ bii nɔ wa n ce iyi n kù bi, kù je a ni amui nɔ wa n coo, dulum iyi í wa sim nii wa coo.

21 To, n̄ ye ide gɔ́ í wɛɛm. N̄ɲu wee. Waati iyi n̄ bi j̄ida ku ce fei, laalɔ́i í ya maa má sim.

22 Si idɔ́m woodai Ilaaɔ́ ku jirima í d̄s,
23 amma si kucei ik̄s̄ ik̄s̄i aram fei n̄ wa n̄ ye ide mmu gɔ́ iyi wa ja do lasabum, nɔ́ wa cem arui dulum iyi í wa sim.

24 Ilu inɔ́ kuf̄si n̄ je. Yooi á nyam hai si awɔ́i ara iyi wa bɔ́om ikuu ih̄ɛ.

25 N̄ wa n̄ saabu Ilaaɔ́ do saabui Jesu Kirisi Laf̄ɛɛ nwa.

Bɛɛbe mɔ́i, n̄ je arui woodai Ilaaɔ́ si idɔ́m, amma si daam n̄ je arui gbugb̄ai dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundi Ilaaɔ́ wa mu nwa

1 Na n̄ɲu, nsei Ilaaɔ́ kaa ye taalei inɛ n̄ɲa iyi á nɛ anu ak̄a do Jesu Kirisi má.

2 Hundi Ilaaɔ́i í ya j̄ɔ́ inɛ ku ba kuwɛɛ na saabui Jesu Kirisi, nɔ́ gbugb̄ai Hundiɛui í nyam hai si gbugb̄ai dulum do ti iku.

3 Mii iyi woodai Moizi kù yɔ́kɔ́ ku ce si na iyi í j̄ɔ́ m̄ngɔ́i amanɛ n̄ɲa í j̄ɔ́ woodau í kua gbugb̄a, Ilaaɔ́ í coo. Dulum iyi í wa si arai amanɛ, í kiitie si waati iyi í j̄ɔ́ Amai n̄ɲu takɛ í so ara iyi í j̄ɔ́ arai dulum dii amanɛ n̄ɲa, nɔ́ í bɔ́ɔ́ wa ku na ku je kuwɛɛ na dulum.

4 Ilaaɔ́ í ce bɛɛbei ku ba isɛɛnɛ nwa ku je dee dee si ide iyi woodau wa f̄ɔ́, awa iyi a kù waa nɛ si idɔ́ɔ́bii ara nwa, í gbe si idɔ́ɔ́bii Hundi Ilaaɔ́.

5 Inɛ n̄ɲa iyi á waa nɛ si idɔ́ɔ́bii ara, lasabu n̄ɲa fei si daai arau í ya wa. Amma inɛ n̄ɲa iyi á waa nɛ si idɔ́ɔ́bii Hundi Ilaaɔ́, lasabu n̄ɲa fei si mii iyi Hundi iyi í ya wa.

6 Inɛ iyi lasabue fei í wa si idɔ́ɔ́bii ara, ikui á je iri ku kp̄ɛ. Amma inɛ iyi lasabue í wa si mii iyi Hundi Ilaaɔ́ í bi, laf̄ɛɛ á ba kuwɛɛ do laakai ku s̄ú.

7 Inɛ n̄ɲa mɔ́ iyi á waa too idɔ́ɔ́bii ara, an̄ai á je mbɛɛi Ilaaɔ́ n̄ɲa. A kù waa jirima woodaɛ, nɔ́ a kaa yɔ́kɔ́ m̄am.

8 Inɛ n̄ɲa iyi á waa too idɔ́ɔ́bii ara a kaa yɔ́kɔ́ a ce iyi á d̄ɔ́a Ilaaɔ́ si.

9 Amma inɛ í kù waa too idɔ́ɔ́bii ara, í waa nɛ n̄ɲai bei Hundi í bi, inɛ iyi Hundi Ilaaɔ́ í wa si n̄ɲe. Inɛ iyi kù nɛ Hundi Kirisi, laf̄ɛɛ kù je ti Kirisi.

10 Nɔ́ bii Kirisi í wa si n̄ɲe, baa do iyi ara n̄ɲe í ku na dulum fei, hunde n̄ɲe á maa wɛɛ domi í je dee dee si wajui Ilaaɔ́ n̄ɲa.

11 Ilaaɔ́i í j̄l̄ Jesu hai si bale. Nɔ́ bii Hundi n̄ɲu iyi í j̄l̄ Kirisi hai si baleu í wa si n̄ɲe á na ara iku n̄ɲe n̄ɲu mɔ́ kuwɛɛ na saabui Hundi iyi í wa si n̄ɲe.

12 Na n̄ɲu inɛ inɛm n̄ɲa, Ilaaɔ́i á nɛ ka saabu, kù je ara hee arau ku tilasi wa ka ceɔ́ mii iyi í bi.

13 Ntɔ́ ntɔ́, bii í waa ce idɔ́ɔ́bii ara aa ku n̄ɲa. Amma bii í j̄ɔ́ Hundi Ilaaɔ́ í sobi n̄ɲe í kp̄aɔ́ kookoosui arau aa nɛ kuwɛɛ n̄ɲa,

14 domi inɛ n̄ɲa iyi Hundi Ilaaɔ́ wa gb̄a fei, an̄ai á je amai Ilaaɔ́ n̄ɲa.

15 Hundi iyi Ilaaɔ́ í mu n̄ɲe kaa ce n̄ɲe aru, kaa nɔ́ ku j̄ɔ́ n̄ɲo ku mu n̄ɲe má, amma Hundi i ce n̄ɲe amai Ilaaɔ́ n̄ɲa, nɔ́ do saabuei aa ka yɔ́kɔ́ ka kpe Ilaaɔ́, ka ni Baaba.

16 Hundi Ilaaɔ́ takɛ wa s̄ɔ́ hunde nwa iyi á je amai Ilaaɔ́ n̄ɲa.

17 To, si bei á je amaɛ n̄ɲa, n̄ɲui í j̄ɔ́ á nɛ baa si mii iyi í j̄ile nwa. Aa ka nɛ ikp̄ɛ do Kirisi aɲɔ́, domi bii á baa ijuukp̄ɛe ku kp̄ɛ, bɛɛbe mɔ́i aa ka baa amboeɛ ku kp̄ɛ má.

Amboe iyi á na ku naa

18 N̄ m̄a wahalai nsei nwau ih̄ɛ kù je nk̄ama do amboe iyi Ilaaɔ́ á na ku nyisi wa.

19 Baa mii n̄ɲa iyi Ilaaɔ́ í taka fei á waa degbe aɲɔ́ n̄ɲu do saasa, aɲɔ́ si bii Ilaaɔ́ á j̄ɔ́ a ye amboeɛ si amaɛ n̄ɲa,

20 domi mii n̄ɲa iyi í taka fei á d̄ási kp̄ɔ́ai nfe ku ce, kù je na idɔ́ɔ́bii an̄a taka n̄ɲa, Ilaaɔ́i í coo bɛɛbe. Do n̄ɲu fei, kp̄ɔ́a ku c̄ɔ́u mɔ́ í wɛɛ

21 iyi Ilaaɔ́ á ya mii n̄ɲu mɔ́ ku ba k̄ama n̄ɲa ku maá beje má nɔ́ a nɛ ikp̄ɛ si amboeɛ ara ku nei amai Ilaaɔ́ n̄ɲa.

22 Á m̄a iyi hee nsei mii n̄ɲa iyi Ilaaɔ́ í taka fei á waa kakaai bei inaabo iyi wa kakaá do ara kuroi kubí.

23 Nɔ́ iyi í re m̄am, baa awa iyi Ilaaɔ́ í mu nwa Hundiɛ bei fiaí kaazigi, á waa kakaá si idɔ́ nwa á waa degbeɔ́ Ilaaɔ́ ku nyisi iyi á je amaɛ n̄ɲa ntɔ́ ntɔ́ nɔ́ ku faaba ara nwa.

24 Faabau í je tu wa, amma si kp̄ɔ́aɛ ku cai á wa si tit̄a. Bii á ye mii iyi á waa degbe, kudegbe kù wɛɛ má. Mii iyi amanɛ wa ye á maa cɔ́ kp̄ɔ́aɛ má?

25 Amma bii á waa cɔ́ kp̄ɔ́ai mii gɔ́ iyi a kù waa ye, aa ka maa degbeɛi do temua.

26 Bɛɛbe mɔ́i Hundi Ilaaɔ́ í ya maa sobi wa si gbugb̄a hai nɛ nwa, domi a ci ya ka mà mii iyi í s̄la ka t̄ɔ́. Amma Hundi takɛi í ya t̄ɔ́ Ilaaɔ́ na iri nwa do ide iyi í re ide ku f̄oi amanɛ n̄ɲa.

27 Nɔ́ Ilaaɔ́, n̄ɲu iyi wa ye idɔ́i amanɛ n̄ɲa í mà mii iyi Hundi wa lasabu, domi do idɔ́ɔ́biei Hundi wa t̄ɔ́ɛ na irii inɛ n̄ɲa iyi á je t̄ɛɛ.

28 Nɔ́ iyi í re m̄am, á mà s̄aa s̄aa, inɛ n̄ɲa iyi á bi Ilaaɔ́, an̄a iyi í kpe si idɔ́ɔ́bie á je t̄ɛɛ, Ilaaɔ́ wa ce ice si mii iyi í ba n̄ɲa fei ku ba ku ce n̄ɲa j̄ida.

29 Ntɔ́ ntɔ́, inɛ n̄ɲa iyi Ilaaɔ́ í cica hai tako, an̄ai í j̄ile ku ba a j̄ɔ́ Amaɛ. Si bɛɛbe Amaɛui á je yemmai if̄o nkp̄o nkp̄o.

30 Inɛ n̄ɲa iyi í cica í j̄ileu, n̄ɲui í kpe n̄ɲa. Inɛ n̄ɲa iyi í kpeu í ce n̄ɲa dee dee. Inɛ n̄ɲa iyi í ce dee deeu í ce n̄ɲa ikp̄ɛi amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ́

31 Debei beirei aa ka f̄ɔ́ má. Bii Ilaaɔ́ í je tu wa, yooi á yɔ́kɔ́ ku je mbɛɛ nwa.

32 Ilaaɔ́ kù kɔ́ɔ́ amai n̄ɲu takɛ, amma í j̄ɔ́ á daa inɛ n̄ɲa si awɔ́ á kp̄aa na irii awa fei. N̄ɲu

iyi í na wa amaεu beεbe, beirei á ce iyi kù mu nwa mii iyi í gbe fei.

³³ Inε ña iyi Ilaađ í cica, yooi á yókò ku má ña dulum má. Kù weε, domi Ilaađi í ce ña dee dee.

³⁴ To, yooi á yókò ku ye taale ña. Kù weε, domi Jesu Kirisi í ku, nò iyi í re mòm í jì hai si bale má, í wa awò ñjei Ilaađ. Í nò wa tò Ilaađ na iri nwa.

³⁵ Yooi á yókò ku fεεfe wa do kubii Kirisi. Tonya? Mà wahala. Mà ijuukpá. Mà ari. Mà are. Mà mbirisi. Mà igù.

³⁶ Ntò ntò, Lafεε, na iriei à ya ka wa si anui iku alεò daakò.

À waa cò wa bei angudá ña iyi à waa bò ku saka,

si bei kukòidei Ilaađ í fò.

³⁷ Amma si mii ñau ihε fei à je igù mam mam na saabui Kirisi iyi í bí wa,

³⁸ domi ñ mà kam kam, nkàma kù weε iyi á yókò ku fεεfe wa do kubie. Baa iku kaa yókò, wala kuwεε, do amaleka ña, do yiikoi lele ña. Mii iyi í ba wa nnyi hee do iyi á na ku ba wa ala fei, kàma ña kaa yókò.

³⁹ Mii ña iyi à wa lele do iyi à wa ile hee do mii iyi à taka fei, nkàma kaa yókò ku fεεfe wa do kubi iyi Ilaađ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafεε nwa.

9

Ilaađ doinei Izireli ña

¹ Ntò ñ wa n fò, amu inei Kirisi, n kaa n sò ibo. Idòm do Hundeí Ilaađ à jesi iyi ntò.

² Inòm í fò ntò ntò na Zuifu kpaasi ña nò ñ ya n maa n ce araare ña waati kàma fei.

³ An jesi Ilaađ ku ceekpem nò ku fεεfεem do Kirisi ku ba ine ña iyi à je dimim a ba faaba.

⁴ Anjai à je inei Izireli ña, ine ña iyi Ilaađ í cica a je tee bei amae ña, nò í nyisi ña amboee. Do anjai í ði akabuε ña, nò í na ña wooda do kpàε ku tò, do ideí kuwàε.

⁵ Bala ña ñai à je inei Ilaađ ña. Si dimi ñjai Kirisi í fita bei amane ñju iyi í re mii fei. Nñui í je Ilaađ, ñju iyi í jò ka maa saabu hee do ajo fei. Ami.

⁶ Kù je ñ wa n ni ide iyi Ilaađ í wáu í je ngbe, amma kù je ine ña iyi à bí si dimii inei Izireli ñau feii à je inei Izireli do ntò.

⁷ Kù nò kù je ine ña iyi à bí si dimii Aburhamu feii à je tókue ña do ntò, domi Ilaađ í sò Aburhamu í ni, dimii amai Izaaki ñai aa je tókue ña.

⁸ Waato kù je amai Aburhamu ña feii à je amai Ilaađ ña, í gbe amu ña ña iyi Ilaađ í cea kuwàε ñau, anja aká.

⁹ Ide iyi Ilaađ í wàò Aburhamu wee, í ni, adò gò suku be iyi ihε an nyi wa má, hee waati beεbe Sara á bí ama inεmòko.

¹⁰ Kù je iyi be ñju aká, amai Rebeka minji ñau fei sika ñai. Baa ñjai í je bala nwa Izaaki.

¹¹⁻¹² Amma do ñju fei, hee Rebeka ku maa bí ña, si waati iyi à kù ce jiida gò tità hee má je laalò, Ilaađ í sò Rebeka í ni, ine sinteí á ya súa ine ankàanyiu iri ile. Í fò beεbei ku ba ku nyisi iyi ñju í ya cica ine ñai bei ñju takai ñju í bí, nò í kpe ña si bei ñju takae í jile, kù je na kuce ñja.

¹³ Tiai ideí Ilaađ í fò má í ni, Ilaađ í ni, ñ bi Zakòbu nò ñ cé Ezaú.

¹⁴ Debei, beirei aa ka fò nsei. Ilaađ kù je dee deei? Aawo, kù je beεbe,

¹⁵ domi í sò Moizi í ni, ine iyi ñ bii an cea didò, nò ine iyi ñ bii an ce araare.

¹⁶ Na ñju, kù je na idòobii ine gò, kù nò kù je na kookaai ine gò, amma na araarei Ilaađi.

¹⁷ Beεbei kukòidei Ilaađ wa fò ideí Faraađ, ñju iyi Ilaađ í le idòε í ni n kà n ceε ilaalui ku ba ine ña a ye gbugbàm sie, nò inei andunya fei ku gbò irim.

¹⁸ Beεbei Ilaađ í ya ce araarei ine iyi í bí, nò ku le idòí ine mò iyi í bí.

¹⁹ Bii beεbei, ine gò á yókò ku sòm ku ni, Ilaađ kù ne kpàa ku ye taalei amane ña má, domi ine kàma kaa yókò ku dede si mii iyi í jile.

²⁰ Awò iyi í waa fò beεbe, yooi í je í bei í kakò Ilaađ. Caka á yókò ku bee woo ma ku ni, na mii í ce í mam be ihε?

²¹ Kù je woo ma cakai á ceò ama bei í bí ba. Si ama akáu be kaa yókò ku ce caji iyi à ya maa ceò íce waati kàma fei do caka iyi í ne beεre í re ba.

²² To, yaaseu be wa nyisi mii iyi Ilaađ í ce. Í bi ku nyisi ine gò ña idòòkò nlaε do gbugbàε. Amma í temuai tità do ine ña iyi idòε í kò siu, anja iyi à ye bei caka ña iyi aa nyòu.

²³ Amma í bí ku nyisi ine gò ña mò bei amboee í la í to. Anjai í ce araare ña nò í ce sòaju ñja hai ku kpe a ne ikpè si amboee.

²⁴ Inε ñau awai. Si inò nwa Zuifu ña do hai je Zuifu ña à wasi. Ilaađi í kpe awa fei.

²⁵ Beεbei walii Ozee í fò si tiaε í ni, Ilaađ í ni, Inε ña iyi à kù je tom wo, nsei an kpe ña inεm. Dimi ña iyi n kù bi wo, nsei an kpe ña baakòom ña.

²⁶ Nò tengi bii ñ sò ña wo ñ ni, í kù je inεm ña, Be mòi an kpe ña má amam ña, amu iyi ñ je irii kuwεε.

²⁷ Njoi walii Ezai í fò ide hee lele na irii inei Izireli ña í ni, baa bii inei Izireli ñau à kpò bei sàai acli ido, ine mboi á ba faaba.

²⁸ Ide iyi Ilaađ í fòu á kòsi mam mam si andunya, nò kaa kpe mòm.

²⁹ Í ye mbe bei walii Ezai í tako í fòu iyi í ni, Bii Ađ Lafεε, ilu gbugbà fei kù jò nwa fiti mboi amane ña wo ni,

Awa fei aa ka kui wo bei inei Sodomu ña, Do inei Gómò ña.

Inei Izireli ña do laabaatu jiida

³⁰ Debei, beirei aa ka fò. Bei aa ka fò wee, dimi mmu ña iyi à kù waa de à je dee dee si

wajui Ilaaḥ wo, nsei à je dee dee na saabui naane ku dasi nḥa.

³¹ Amma inei Izireli nḥa iyi à waa de aḥa a too wooda ku ba aḥa a je dee dee si wajui Ilaaḥ, kù ce.

³² Na mii. Si na iyi í jò inei Izireli nḥa a kù dede do naane ku dasi, í gbe do ice nḥa. À koose si kuta iyi í ya jò ine nḥa a kooseu.

³³ Ideei kukou wa fāa í ni, Wee n wa n jile ine go Siḥo iyi í ye bei kuta bi ku koose.

Nḥui á jò ine go nḥa a cuku, Amma ine iyi í dasie naane kaa ye anyo.

10

¹ Ine inem nḥa, iyi n bi si idom fei do iyi n wa n tḥo Ilaaḥ, nḥui í je dimim nḥa a ba faaba.

² Nto nto, an yoko n fo na iri nḥa n ni à waa cea Ilaaḥ ice do himma, amma a kù ne kumà.

³ A kù mà bei Ilaaḥ í ya ceò ine dee dee, nḥui í jò à de kpāa nḥa bei aa ce a jeò dee dee, nḥo a kù waa too si kpāa iyi Ilaaḥ í jile.

⁴ Kpāa iyi Ilaaḥ í jileui í je Kirisi iyi í na í kpa irii woodai Moizi nḥo ine iyi í dasie naaneu fei á je dee dee si wajui Ilaaḥ.

Faabau í je ti ine nḥa iyi à dasi Lafēe naane fei

⁵ Ide iyi Moizi í kḥo si yaase bei ine á jeò dee dee si wajui Ilaaḥ si wooda ku jirima wee. Ine iyi wa jirima wooda nḥau fei, si nḥui á ba kuwee.

⁶ Amma ide iyi à kḥo si yaase bei amanē á jeò dee dee na naane ku dasi wee. Màa ti í fo si idē í ni, yooi á bḥo lelei Aḥ. Bii í waa fo bebe, í ye bei í waa de Kirisi ku kita wai.

⁷ Nḥo í màa ti í fo í ni, yooi á lo lele ile. Bii í waa fo bebe, í ye bei í waa de ku dede Kirisi hai si bale máí.

⁸ Debei, beirei ideu wa fo. Bei wa fo wee. Ide iyi í waa dede kù jile, í wa si gele mḥom do si idē. Ideu nḥui í je ideí naane ku dasi iyi à waa waazo, iyi í ni,

⁹ bii í fo do gele í ni Jesui í je Lafēe, nḥo í dasi naane si idē iyi Ilaaḥ í dede hai si bale, aa ba faaba,

¹⁰ domi do idōi amanē í ya dasiò naane ku ba ku je dee dee si wajui Ilaaḥ, nḥo do gele mḥoi í ya foò ide ku ba ku bḥo faaba.

¹¹ Tiai ideí Ilaaḥ í nḥo í fo í ni, ine iyi í dasie naane fei kaa ye anyo.

¹² Bebe ine go kù je ikā, hai Zuifu nḥa hee ku bḥo do dimi mmu nḥa fei. Aḥa fei Lafēe akāi à ne. Amanē mḥo í je ti ine nḥa iyi à waa tḥoe fei.

¹³ Debei ine iyi wa tḥo Aḥ Lafēe fei á ba faaba, si bei ideí Ilaaḥ í fo.

¹⁴ Nḥo beirei ine nḥa aa ce a tḥoe bii a kù dasie naane. Mà beirei aa ce a dasie naane bii a kù gbḥo idee. Nḥo beirei aa ce a gbḥo idee bii ine go kù ce waazoi ideu.

¹⁵ Nḥo beirei aa ce a ce waazoi ideu bii kù je ine goi í be nḥa. Kukoi ideí Ilaaḥ wa fo í ni, ino

didḥo nlai kunaai ine nḥa iyi à dabii à waa sisi laabaau jiidau.

¹⁶ Amma kù je ine feii í jesi ideí laabaau jiidau. Bebe walií Ezai mḥo í fo í ni, Lafēe, yoo nḥai à dasi waazo nḥau naane.

¹⁷ Bebe mḥo naane ku dasi wa naai hai si ide iyi ine wa gbḥo. Nḥo ide iyi à waa gbḥo ideí Kirisii.

¹⁸ Amma n wa n beei, Zuifu nḥa a kù gbḥo ideui? À gbḥo, domi à kḥo à ni, Woo ce waazo nḥau à dabii si andunya fei Nḥo ine fei í gbḥo ide nḥa.

¹⁹ To, n wa n bee má, inei Izireli nḥa a kù gbḥo yaasei ideu ba. À gbḥo, si bei Moizi í tako í kḥo na iri nḥa í ni,

Ilaaḥ í ni, An dede igu nḥe do dimi go iyi a kù waa saalu bei dimi,

Nḥo n dede idōkḥo nḥe do dimi hai ne bisi.

²⁰ Ezai mḥo í kḥo do wḥoko í ni, Ilaaḥ í ni,

Ine nḥa iyi a kù waa dedeem nḥai à yeḥm,

Nḥo n nyisi nḥa aram, kù nḥo kù je aḥai à tḥom.

²¹ Amma si gāmei irii inei Izireli nḥa í kḥo í ni, Ilaaḥ í ni, hai daakoi nḥo awḥo bi hai gbḥo ide ilu ití ku yika nḥa.

11

Ilaaḥ kù kḥosi inei Izireli nḥa

¹ Debei n wa n beei, Ilaaḥ í kḥosi ine nḥai? Aawo, kù je bebe, domi amu takam inei Izirelii n wa n je, n je tḥkui Aburahamu si dimii Benzamee.

² Ilaaḥ kù kḥosi ine nḥa iyi í tako í cica hai kukpeu. Mà í kù mà nḥa bei kukoi ideí Ilaaḥ í fo nḥa si waati iyi Elii í bḥo taalei inei Izireli nḥa bi Ilaaḥ í ni,

³ Lafēe, ine nḥau à kpa waliie nḥa nḥo à keke bi kuwee nḥa. Amu akāi n gbe iyi n wa n jirima, à nḥo à waa de hundem ku nḥa.

⁴ Amma Ilaaḥ í jeaa í ni, n ne amanē dubu meeje màa iyi a kù gule si wajui iwēe iyi à ya kpe Baali.

⁵ Bebe mḥo, baa nsei inei Izireli mḥo nḥa à waa jirima Ilaaḥ, aḥa iyi í cica na didḥe.

⁶ Í cica nḥai na didḥe, kù je na ice. Bii í je do iceui, didḥu kù je didḥ má.

⁷ Nto nto beirei í ce. Inei Izireli nḥa a kù ba mii iyi à waa de. Si ino nḥa ine nḥa iyi Ilaaḥ í cicaí à baa. Ine nḥa iyi à gbe à lele ido nḥa.

⁸ Na irii nḥai kukoi ideí Ilaaḥ í ni, Ilaaḥ í da nḥa si sisi njoo si ido.

Nḥo í mu nḥa iju iyi a kaa yoko a yeò ilu. Nḥo í mu nḥa ití iyi a kaa yoko a gbḥo ide hee do nnyí fei.

⁹ Nḥo Davidi mḥo í ni, Jingau nḥa ku je nḥa cekum do taao,

Nḥo ku nyi ku je nḥa bi ku koose má Ku ba a koo a ba ijuukpā.

¹⁰ Jò ilu kuku ku wa si iju nḥa a màa ye ilu. Nḥo í jò a ya bate a maa ceò ice do aḥo fei.

11 Njoi í jò ñ wa n bee, si waati iyi inei Izireli ña à koose, à cukui hee do ajo fei? Aawo, kù je beebe. Amma na kucuku nñai í jò dimi mmu ñau mō à baò faaba ku ba igu nña ku dede si ña.

12 Debei, si bei kucukui inei Izireli ña í jò hai je Zuifu ña à ba amanii Hunde, nō kukayei inei Izireli ña í kōosi amanii dimi mmu ña, zaka beirei amanii dimi mmu ñau á la ku to waati iyi inei Izireli ña fei aa na a ba kpāai faaba.

Dimi mmu ña à ba faaba

13 Inje dimi mmu ñau be, inje ñ wa n ba ide ku fō, amu iyi ñ je woo be bi tu ñe. Ñ ya n maa ne ino didō do icem iyi ñ wa n ce.

14 Si icēu bei ñ wa n de kpāa n dedeò igui dimim ña, ku ba ine go nña ña a ba faaba.

15 Ilaađ í jò hai je Zuifu ña à dō do nñu si waati iyi í jò Zuifu ña titā. Debei, beirei á ye si waati iyi á gba ña má. Nñu bei á jò aña iyi á ku wo a baa si kuwee.

16 Si iyafūi pēe iyi á kpo, bii pēe sinte iyi á ceu í je ti Ilaađ, debei pēu fei ti Ilaađi. Beebe mōi bii icāi jñi í je ti Ilaađ, do amaawōe ña fei ti Ilaađi.

17 Amma nsei à cafe amaawō go ña hai si jñi ndii olivi, nō inje iyi í je amaawōi jñi ndii sako, inje à sāsī agbe ñña. Nsei wee, inje mō í waa ba inyi iyi wa naa si amaawō ñau hai si icāu.

18 Na nñu, i maà tōo fufu ña si amaawō ña iyi à cafeu. Beirei aa ce í tōo fufu ña. I jò í mǎ ña iyi kù je inje í waa mu icāu, icāu njei wa mu ñe.

19 Ine akā nñe go á ni, à cafe amaawō ñau bei ku ba a sāsīm si agbe ñña.

20 Ntōi, à da ñai na naane hai dasi ñña, nō awō mō í wa agbeu bei na naane ku dasie. Maà tōo fufu, amma ce njo,

21 domi bii Ilaađ kù jò amaawō sinte ñau, á na ku jò awō mō?

22 Debei, cō jiidu ku jei Ilaađ do kugaabue. Í gaabu si ine ña iyi á cuku, amma í je ine jiidu bi tēe. Awō de leekī dim dim si jiidu ku jēe. Bii kù je beebe aa da awō takae.

23 Bii aña mō a kù mōsi idō ku lele ñña, Ilaađ á sindo ña si agbe bii á wa wou, domi á yōko ku sindo ña si agbe ñña má.

24 Bii Ilaađ í dae wa hai si jñi ndii olivii sako nō í māsīe si jñi ndii olivi iyi á waa logooa iyi kù je icue, debei, kaa gaabuua ku sindo amaawōu si jñi ndii nñu takae.

Inei Izireli ña aa ba faaba

25 Inje inem ña, n kù bi asiii ideu ihē ku manji nñe hee ku jò í maa cō ara nñe ilu bisi ña. Asiiu wee. Idōi inei Izireli fiti mbō ñau í lei titā hee kukpōi dimi mmu ña iyi aa ba faabau ku kō.

26 Si beebe, inei Izireli ñau fei aa ba faabau, si bei á kōo à ni, Ilaađ í ni, Woo Faabau á naai hai Siōo,

Nō ku nya lasabu hai mà beerem hai si dimii Zakabu.

27 Iyi ihēi í je akabuu iyi an dī do aña si waati iyi an kpa idei dulum du ña.

28 Si tuubai laabaau jiidau Zuifu ña à je mbēe Ilaađ, nō nñu bei í baa í je aranfaanii inje, amma si tuubai kucica, à je ine ña iyi Ilaađ í bi hee nsei na bala ñña ña.

29 Ilaađ í bi ña hee nsei domi ci ya ce mua ngba nō ci ya sinda idō hai si ine ña iyi í kpe.

30 Tako wo ì donda Ilaađ ña, amma nsei Ilaađ í too si ide hai gbōi Zuifu ñau í ceò araare nñe.

31 Nsei si bei Ilaađ í ce nñe didō na saabui ide hai gbō nñau, beebe mōi á too si araare iyi í nyisi ñe ku ba ku ce araare aña mō.

32 Ntō ntō, Ilaađ í jò ine fei í baa í je arui ide hai gbō, ku ba ku ce araare ine fei.

Kulai Ilaađ

33 Irei í gbō bei amanii Ilaađ do bisie do kumǎe í la í to. Ine go kaa yōko ku mà yaasei lasabue. Ine go mō kù nō kù wee iyi á mà kpāae sǎa sǎa.

34 Beebei kukoi idei Ilaađ í ni, Yooi í mà lasabui Ađ Lafēe.

Mǎ yooi í muaa bisi ajo go.

35 Yooi í tako í muaa ngōgo ku bei ku maa degbe ku sǎa nñu gbese.

36 Ilaađi í je irii mii fei, hai bi tēe fei ndēe wa naa. Nō mii fei í wēe na irie. Amboe ku je tēe hai nsei hee do ajo fei. Ami.

12

Kuwee titō iyi í wee na irii Ilaađ

1 Na nñu inje inem ña, ñ wa n tōo ñei na saabui araare iyi Ilaađ í ce nñe, í na Ilaađ ara nñe. I jò kuwee nñe ku jaa bei kuwee go iyi í má nō í sǎa si. Do yaase beebe í sǎa í ya tōo Ilaađ ña.

2 I maà ya ce kucei inei andunya ña, amma í jò Ilaađ ku mu nñe lasabu titō iyi á kpaasidō kuwee nñe, ku ba í mà iyi í je idōobii Ilaađ ña. Idōobieu wee, iyi í je jiidu, iyi í dō do iyi í kō mam mam.

3 Na didō iyi Ilaađ í muum, ñ wa n sō inje fei, i maà jile ara nñe tengi bii í kù to ña, amma ine fei ku jile arae si zaka bei Ilaađ í muaa naane.

4 Si ara akā ikā ikā ikāi í wa si nō aña fei do ice nñai.

5 Beebe mōi, baa bii awa à kpō à je ara akā si Kirisi nō à dī si njei bei ikā ikā ikāi arau.

6 Beebe mōi à ne amua ikā ikā iyi Ilaađ í ce nwa si didōe. Ine iyi í ne amuai ide iyi wa naa hai bi Ilaađ ku sō ine ña, ku ceò ice si bei naane ku dasie í to.

7 Ine iyi í ne amuai ku cea ine ña ice si igbeu, ku coo. Ine iyi í ne amuai ine ña ku kō si idei Ilaađ ku kō ña si.

8 Ine mō iyi í ne amuai ine ña ku mua gbugbā ku coo. Ine mō iyi í ya yōko ku ce

amua ku coo do ino akā. Ine ngbo ku ce icee do himma. Ine iyi í ne amuai ilu are na ku sobi ku coo do ino dids.

⁹ I maà jò kubi nne ku je do muafiti. I saa laalo no í leekí si jiida ku ce dim dim na.

¹⁰ I bi nje na, i ce kookaai i ya màò beereí nje na.

¹¹ I maà jò himma nne ku kaye, amma i ya maa cea A5 Lafée ice na, no í jò Hundee ku maa ce ice si ne.

¹² I weeò ino dids na na kpāa ku çau. I temua si wahala na. I maà ya gbèeji do kutòò na.

¹³ I ya sobi ine na iyi à je ti Ilaađ si bukaatai mii iyi à bi. Nò í ya yaae ine njoo na.

¹⁴ I ya weea ine na iyi à waa kpā nje iju. I wee nja na, i maà ceekpe na.

¹⁵ Ine na iyi à wa si ino dids í ba na ino dids ku kpē, ine na mō iyi à waa kpata í ba na ku kpata na.

¹⁶ I ya ne anu akā na, i maà jò lasabui ara ku so ku wa si ne, amma í ya kaye ara nne na. I maà ya jile ara nne ilu bisí na.

¹⁷ I maà ya saa ine go laalo na. I ya maa de í ce iyi í je jiida si gāmei ine fei na.

¹⁸ Bii í je á ce í ce kookaai baa yooma fei í jò ino ine fei í ya dō na.

¹⁹ Ine kpaasim na i maà ya de í saa nje gbesei laalo na, amma í ya jò Ilaađ ku sã nne gbesei idòakò, domi à kòò à ni, A5 Lafée í ni, Amui an sã gbesei idòakò.

²⁰ Nò à kòò má à ni,

Bii ari wa kpa mbee, náa ije ku je.

Bii agbe wa kpa, muaa inyi ku mō,

Domi bii í waa ceaa beebe, í ye bei ina nyenyei í waa kooa si iri.

²¹ Maà jò laalo ku kāmiae, amma jò í kāmiae do jiida ku ce.

13

Ka jirima ilaalui ile nwa na

¹ Ine fei ku jirima ilaalui ilee, domi ilaalui kama ku wee iyi kù je do kumāsii Ilaađ. Ilaalu na iyi à wee fei Ilaađi í jile na.

² Na nju, bii ine í donda idei ilaalui, ide iyi Ilaađ í jile í kosi. Nò ine na iyi à waa kò ide dimi beebe, à waa dedea ara nja taalei.

³ Ntò ntò, woo ce jiida na a kù ne zigiida do ine na iyi à waa mu ilu, í gbe woo ce laalo na. Bii í kù bi njo ku mue si gāmei ilaalui nja, ce jiida, aa ne sie ino dids.

⁴ Ilaalu na à waa ce icei Ilaađi na aranfaani nne. Amma bii í waa ce laalbe na, i ce njo nja, domi a kù waa mu taakuba si ngbe. Ana mō woo ce icei Ilaađ nja ku ba a sã gbesei idòakò Ilaađ nò a kpā ine na iyi à waa ce laalo iju.

⁵ Na nju, í ne í sũ nja iri ile nja, nò kù je si na iyi í jò í waa ce njo ijuupā nju akā na, amma ku ba idò nje ku maà ye taale njei.

⁶ Nju í nò í jò í waa sã fiai lempoo má na, domi ine na iyi à waa mu ilu ana na mō woo ce icei Ilaađ nja nò à na ara nja mam mam.

⁷ I saa ine fei iyi í ne í sã na. Ine na iyi í ne í sã lempoo í sã nja na. Ine iyi í ne í sã fiai duani í sã lafée. Ine iyi í ne í jirima fei í jirima lafée na. Ine iyi í ne í mà beeree, í mà na.

Ka bi nje

⁸ I maà ya mu gbesei ine go. Gbesei mii akāi í ne ku wa si anini nwa, nju í je kubi, domi ine iyi í bi ine na wa kò wooda fei.

⁹ Ntò ntò, wooda nja ihé iyi í ni, i maà ce sakara, nò í maà kpa ine, nò í maà ce ile, nò í maà ce bine, do wooda ikā ikā iyi í gbe fei aa yòkò a tòtòò na si wooda akā. Wooda akāu wee, bi ine mmu bei í bi ara.

¹⁰ Bii kubi í wa si gāme nne í kaa yòkò í cea nje laalo na. Na nju, bii í bi nje í waa jirima wooda nja fei nja.

Ka tā sòlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

¹¹ Í sã í ce beebe na, domi í mà na si waati bii à wa nsei. Í to í jì hai si iri njoo na, domi waati iyi Lafée á faaba wa mam mam í maai wa nsei í re waati iyi à sinti dasi naane.

¹² Idú í dũ wa koo, nò ameejumá í maai wa. Na nju, ka jò icei ilu kuku ku ce, nò ka so jìnei igũ iyi á jò ka jabu si inya kumá.

¹³ Í jò ka ne dee dee awa iyi à je inei inya kumá na. Ka maà jò ije ku bi nwa do atē ku mō nwa ku la ku caa, ka maà ne adei abo do daa beeteke ku ce, nò ka jò ija do igu.

¹⁴ Amma í so daa titi Jesu Kirisi Lafée nwa, nò í maà jò daai inje taka nne ku maa neò nje í maa ceò bine má na.

14

Maà ye taalei kpaasi woo dasi Jesu naane

¹ I gba ine iyi naane ku dasie kù ne gbugbā, nò í maà ya ye taalei ide iyi wa lasabu.

² Ine ihé wa tamaa si iyi nju á yòkò ku je ije fei. Ine ihò mō iyi kù ne gbugbā si naane ku dasieu, ci ya nò nja.

³ Ine iyi wa je mii iyi í ba fei ku maà donda ine iyi ci ya je mii fei, nò ine mō iyi ci ya je mii iyi í ba fei, ku maà ye taalei ine nje iyi wa je mii fei, domi Ilaađi í gba lafée.

⁴ Beirei awò í ye í bei í waa kiitiò amaacei ine mmu go. Bii wa leekí si icee walakò bii í nò í fusi awò mōi idei irii laféei. Amma á maa leekí domi A5 Lafée í ne gbugbā ku muaa gbugbā.

⁵ Ine go na à ya tamaa bei ajò go na à re nje do beereí, nò ine go na mō à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei akāi. Si ide nja ihé í sã ine fei ku mu iyi í je lasabui idòe dim dim.

⁶ Ine iyi wa tamaa ajò go na à re nje do beere, wa cooi na A5 Lafée. Ine iyi wa je ije iyi í ba fei, na irii A5 Laféei wa jò, domi í ya saabu Ilaađi titá na ijeu. Ine mō iyi kù waa je mii fei, na irii Ilaađi kù waa je, í nò wa saabue.

⁷ Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù je ti nɗu akã, bɛɛbɛ mɔi do ikue.

⁸ Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛɛ, bii à nɔ à ku mɔi, na irii Lafɛɛ à ku. Na nɗu, bii à waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafɛɛ à je,

⁹ domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si bale má ku ba ku je Lafɛɛi inɛ ɗa iyi à ku do inɛ ɗa iyi à wɛɛ.

¹⁰ To, bii bɛɛbei, na mii í ce awɔ ì waa ye taalei kpaasie. Mà na mii í ce ì waa donda kpaasie. Awa feii aa ka leekl ajɔ akã si wajui Ilaaɔ ku kiiti nwa.

¹¹ Ajɔ nɗui kukɔi ideɪ Ilaaɔu ihɛ á kɔ tengi bii í ni,

Aɔ Lafɛɛ í ni,

Amui ñ je kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gule si wajum.

Nɔ inɛ fei ku saabum do geɛɛ.

¹² Bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui Ilaaɔ.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasie kurara

¹³ Na nɗu, i maà ya kiiti nje ɗa. Amma ce laakai i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jɔ kpaasie ku rara ku dasi dulum.

¹⁴ Na saabui Lafɛɛ Jesu ñ mà kam kam iyi sɔnda kãma kù je iwɔ. Amma bii inɛ gɔ wa do sɔnda gɔ iwɔ, bi tɛɛi í je iwɔ.

¹⁵ Bii inɔi kpaasie í fɔ na ije gɔ iyi ì waa je, wa nyisi iyi í kù waa ne si kpãai kubi má. Maà jɔ ideɪ ije ku jɔ inɛ gɔ iyi Kirisi í ku na irie ku ce nfe.

¹⁶ Iyi ì ye í sɛaɛ ku ce, maà ti i coo do yaase bei á jɔ inɛ ɗa a fɔ laalɔɛ.

¹⁷ Bommai Ilaaɔ kù je ideɪ kuje do kumɔ, bii kù je dee dee ku je do laakai ku sù do inɔ didɔ iyi Hundi Ilaaɔ wa mu nwa.

¹⁸ Inɛ iyi wa cea Kirisi ice si yaase bɛɛbɛ, lafɛɛi Ilaaɔ á bi, nɔ baa amanɛ ɗa aa saabue.

¹⁹ Na nɗu, ka de mii iyi á naaɔ laakai ku sù wa do mii iyi á mu nwa gbugbã si naane ku dasi nwa.

²⁰ I maà beje iceɪ Ilaaɔ na ideɪ ije. Ntɔi, sɔnda kãma kù je iwɔ, amma kù sɛa inɛ gɔ ku je ije iyi á jɔ kpaasie ku koose.

²¹ Iyi í sɛa nɗui í je í maà ɗɔ inɗa, nɔ i maà mɔ wɛɛ, nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í je á dasi kpaasie kurara.

²² Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ, muu si idɔɛ, nɔ kù je si gãmei awɔ do Ilaaɔ nɗu akã. Ilu inɔ didɔi inɛ iyi idɔɛ kù waa ye taaleɛ si mii iyi wa ce.

²³ Amma inɛ iyi wa sika si ije gɔ iyi wa je, Ilaaɔ á ye taaleɛ domi kù waa coo do naane. Ntɔ ntɔ, mii iyi inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo do naane, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔa kpaasie si, maà de ti awɔ takas

¹ Nsɛi, awa iyi à ne gbugbã si naane ku dasi, í jɔ ka temuad gbugbã ku kuai hai ne gbugbã

ɗa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dɔa awa taka nwa si.

² Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔa kpaasie nwa ɗa si na aranfaani nɗa, ku ba naane ku dasi nɗa ku bɔ waju.

³ Kirisi takas ci ya ce mii iyi á dɔa nɗu takas si, amma si bei à kɔɔ à ni, í sɔ Ilaaɔ í ni, inɛ ɗa iyi à buɛ, arabu nɗa í baa sim.

⁴ Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ wa nɔ ka ne kpãa ku cɔ hai si kukɔi ideɪ Ilaaɔ, iyi wa mu nwa gbugbã do temua.

⁵ Ilaaɔ, nɗu iyi wa mu nwa temua do gbugbã, kù jɔ inɛ duusɔɔ i ne anu akã ɗa si bei ì yaɔ si Jesu Kirisi ɗa,

⁶ ku ba inɛ fei í ya maa saabu Ilaaɔ ajɔ do anu akã ɗa, nɗu iyi í je baai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

Laabaau jiidau í je ti dimi fei

⁷ Na nɗu, í ya gba nje ɗa si bei Kirisi mɔ í gba nje ku ba í nyisiɔ amboei Ilaaɔ ɗa.

⁸ Ñ wa n sɔ nje iyi Kirisi nɗui í baa í je woo ce iceɪ Zuifu ɗau ku ba ideɪ iyi à wãɔ bala nɗa ɗau ku kɔ, nɔ ku nyisiɔ iyi Ilaaɔi í je ilu ntɔ.

⁹ Jesu í naai má ku ba dimi mmu ɗa mɔ a saabu Ilaaɔ na araareɛ si bei kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni,

Na ɗoi í jɔ ñ wa n saabue si inɔi dimi mmu ɗa. Nɔ n kɔ iri n nyisiɔ amboei irie.

¹⁰ Nɔ í ni má, Inɛ dimi mmu ɗa í wɛɛɔ inɔ didɔ do inɛ Ilaaɔ ɗa ajɔ.

¹¹ Nɔ í ni má,

I saabu Aɔ Lafɛɛ, inɛ dimi mmu ɗau fei,

Inɛ fei í kɔ iri í cùu.

¹² Nɔ walii Ezai mɔ í ni,

Takui Izai gɔ á na ku dede

Ku je ilalulu dimi fei,

Nɔ kpãa ku cɔi dimi ɗau á wa sie.

¹³ Nsɛi, Ilaaɔ, nɗu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ, ku mu nɗe inɔ didɔ do laakai ku sù fei na naane iyi ì dasi ɗa ku ba kpãa ku cɔ nɗe ku la si gbugbã iyi Hundi Ilaaɔ í mu nɗe.

Pɔlu í ne kpãai ku kɔ tia do wɔɔko

¹⁴ Inɛ inɛm ɗa, amu takam ñ mà kam kam iyi í je inɛ jiidu ɗa nɔ ñ mà mii iyi ì ne ku ce ɗa, aa nɔ i yɔkɔ í mua nje bisi ɗa.

¹⁵ Do nɗu fei, do wɔkɔ nla nla i nɔ nɗe ide gɔ ɗa wa si ideɪ tiau ihɛ, n ye nɗe gigii mii ɗa iyi ì mà tá ɗa. Ñ kɔ nɗe wa bɛɛbei na didɔ iyi Ilaaɔ í ceem

¹⁶ ñ wa n jɛɔ woo ce iceɪ Jesu Kirisi bi hai je Zuifu ɗa. Ñ wa n waazɔ laabaau jiidai Ilaaɔ bei woo wee ku ba hai je Zuifu ɗa a ye bei kuwɛɛ iyi á dɔa Ilaaɔ si, si na iyi í jɔ Hundi í cica ɗa í jɔ á má.

¹⁷ Na nɗu, na saabui Jesu Kirisi, ñ ne inɔ didɔ si iceɪm iyi ñ wa n cea Ilaaɔ.

¹⁸ N kaa n yɔkɔ n fɔ ide gɔ bii kù je ideɪ iceɪ iyi Kirisi í ce si ide ku fɔm do si kookoosum ɗa ku ba hai je Zuifu ɗa a jirima Ilaaɔ

19 na saabui maamaake dimi ikā ikā ŋa iyi gbugbūi Hundeɪ Ilaaḍ í ce. Beɛbe moi ñ waaɔo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai Zeruzalemu hee ku bɔ ikpa ilei Iliri.

20 Nɔ ñ dasi idɔ ñ waaɔo laabaau jiidau si ile ŋa bii a kù gbɔ ideɪ Kirisi titā, ku ba n maà n ma si icui ilei ine gɔ.

21 Ñ ce beɛbei ku ba n ce bei kukɔi ideɪ Ilaaḍ í fɔ, tengi bii í ni, Ine ŋa iyi a kù fɔ ideɪ bi tu ŋa aɔ kãma, aa yɔɔ. Ine ŋa mo iyi a kù gbɔ baatue wo, aa gbɔ yaasee.

Pɔlu wa fɔ ideɪ Romu ku bɔ

22 Tuuba nkɔ nkɔ iseeɛɛ ŋau bei í ya maa ganjim n naa bi tu ŋe.

23 Amma nsei, ñ kpa irii icem si ile ŋau be, nɔ si na iyi í jɔ ñ wa n bi n naa bi tu ŋe hai adɔ nkɔ nkɔ,

24 ñ wa n tamaa bii ñ wa n bɔ ikpa ilei Esipanyi, an yaa wa bi tu ŋe. Ñ bi n ye ŋe n ce aɔ minji bi tu ŋe be ka kpɛ inɔ didɔ, nɔ i sobim ŋa ku ba n bɔ Esipanyiu.

25 Amma nsei titā Zeruzalemu ñ wa n bɔ n koo n sobi woo dasi Jesu naane ŋa,

26 domi woo dasi Jesu naane ŋa iyi à wa ilei Masedoni do ilei Geresi à tɔtɔ fia do inɔ akā na ilu are ŋa iyi à wa si inai woo dasi Jesu naane ŋau Zeruzalemu be.

27 Do kubii à tɔtɔɔ fia, amma ntɔ ntɔ gbesei à waa mu si na iyi í jɔ amanii Ilaaḍi iyi Zuifu ŋau à ne à kpɔɔ do dimi mmu ŋa. Beɛbe moi à sla dimi mmu ŋau mo a sobi ŋa do amanii andunya ŋa.

28 Waati iyi an to Zeruzalemu n na ŋa fia iyi à tɔtɔu n kpaɔ irii icuɛ be, an bɔ Esipanyi nɔ n yaa wa n naa n ye ŋe.

29 Ñ mà iyi kutom wa bi tu ŋe be à jɔ Kirisi ku wee nŋe si mii nkɔ nkɔ.

30 Inje inem ŋa, ñ wa n tɔɔ ŋe do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundeɪ Ilaaḍ wa mu nwa, í bam ku jabu si kutɔɔ nŋe ŋa.

31 I tɔɔ Ilaaḍ ku nyam hai si awɔi hai dasi Jesu naane ŋa iyi à wa ilei Zudee, nɔ i ce kutɔɔ má ŋa ku ba woo dasi Jesu naane ŋau a gba amua iyi ñ wa n bɔɔ Zeruzalemu do awɔ minji.

32 Beɛbe moi an to wa bi tu ŋe do inɔ didɔ bii Ilaaḍ í bi, nɔ n simi keeke bi tu ŋe.

33 Ilaaḍ, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sù, ku wee do inje fei. Ami.

16

Pɔlu wa ce ine ŋa fɔɔ

1 Ñ wa n sɔ ŋe iyi Feebe weci nwa si kpāai naane ku dasi í je ilu naane. Woo ce icɛi ineɪ igbei Jesu ŋai wa je si ilui Sankere.

2 I gba abou na iri Lafɛɛ si bei í jɔ woo dasi Jesu naane ŋa a ce. Nɔ i maa sobie ŋa do bukaatai mii iyi í bi si aninii inje fei, domi nŋu takae í sobi ine nkɔ, do amu takam.

3 I ce Pirisila do makɔe Akilasi fɔɔ, kpaasi woo ce icem ŋa si icɛi Jesu Kirisi,

4 aŋa iyi a kù saalu baa kuwɛɛ ŋa ku ba a faaba ti amu. Kù je amu akā ñ wa n saabu ŋa, hee do igbei ineɪ Jesu ŋa iyi à je dimi mmu ŋau fei à waa saabu ŋa.

5 Nɔ i ce ineɪ igbei Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔ kpasɛ ŋau fɔɔ. Nɔ i ceem Epaneti kpaasi jiidam nɔu fɔɔ, nŋu iyi í tako í dasi Kirisi naane si ilei Azii.

6 Nɔ i ce Maari fɔɔ, nŋu iyi í ce icɛ ntɔ ntɔ na iri nŋe.

7 Nɔ i ce Andoniku do Zunia dimim ŋau fɔɔ, awaɔ ŋai à ce piisɔɔ aɔ. À ne beere nla nla si inai woo be ŋau. À tako à dasi Kirisi naane mɔm amu mbe ñ dasi.

8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu iyi í je kpaasi jiidam si kpāai Lafɛɛ.

9 I ce Uribɛɛ fɔɔ, kpaasi woo ce icɛ nwa si icɛi Kirisi, do Sitaki kpaasi jiidam.

10 I ce Apelesi fɔɔ, nŋu iyi í nyisi naane ku dasie ntɔ ntɔ si laakai ku cɔ. I ce ineɪ kpasɛi Arisitobu ŋa fɔɔ.

11 I ce Herodiɔɔ dimim nɔu fɔɔ. I ce ineɪ kpasɛi Naasisi ŋa fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛɛ naane.

12 I ce Tiifeni do Tiifozi fɔɔ, inaabo ŋa iyi à waa cea Lafɛɛ icɛu. Nɔ i ceem Pɛesidi inaabo baakɔɔm nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mo í cea Lafɛɛ icɛ ntɔ ntɔ.

13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa cea Lafɛɛ icɛ jiiida, do iyee iyi wa je bei iyee amu mo si kpāai naane ku dasi.

14 I ce Asenkiti fɔɔ, do Filegoni, do Herimesi, do Patobasi, do Herimasi, do kpaasi ŋa iyi aŋaɔ ŋa à wee.

15 I ce Filalɔgu fɔɔ, do Zuli, do Neree, nŋu do weɛe, do Olem pasi, do woo dasi Jesu naane ŋa iyi aŋaɔ ŋa à wee fei.

16 I ya ce nje fɔɔ do kubi jiiida ŋa. Igbei ineɪ Kirisi ŋa fei à waa ce ŋe fɔɔ.

Ide kufɔi ankāanyi

17 Ñ wa n sɔ ŋe, inje inem ŋa, i ya ce laakai ine ŋa iyi à ya naaɔ nje ku fɛɛfe wa si anini nŋe, nɔ a jɔ ine gɔ ŋa a koose si naane ku dasi nŋa a cuku. Aŋai à ya maa nya cɔɔi cio iyi í gbɔ ŋa. I jɔ í jɔ ine dimi beɛbe ŋa

18 domi ine dimi beɛbe ŋa a kù waa cea Kirisi Lafɛɛ nwa icɛ, í gbe inai aŋa taka ŋa. Do ide didɔ do ideɪ ine ku lɛɛ ŋa ŋau à ya wa inyii itfi ine ŋa iyi a ci ya ce laakai.

19 Iyi í je ti inje mo, ine fei í mà bei í waa jirima Lafɛɛ ŋa. Na nŋu, ñ weɛɔ inɔ didɔ na iri nŋe. Amma ñ bi í ne bisi ŋai ku ba í mà bei aa ya ce jiiida ŋa, nɔ i je ine ŋa iyi laalo ku ce í je iwɔ nŋa.

20 Kaa kpe má, Ilaaḍ nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sù, á jɔ í teese Seetam ŋa.

Didɔi Lafɛɛ nwa Jesu ku wee do inje. 21 Timotee kpaasi woo ce icem wa ce ŋe fɔɔ, do Lusiusi, do Zasɔɔ do Sosipateɛ dimim ŋa.

²² Nɔ amu Tetiusi, amu iyi Pɔlu í sɔm ide
 ɲau ihɛ nɔ n̄ kɔɔ, n̄ wa n ce ɲɛ fɔɔ do irii Lafɛɛ.

²³ Gayusi, ilu idem wa ce ɲɛ fɔɔ, n̄ɲu iyi bi
 tɛɛi inɛi igbei Jesu ɲa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu,
 woo singa fiaɪ iluu do inɛ nwa Kaatusi à waa
 ce ɲɛ fɔɔ.[

²⁴ Didɔ́i Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do inɛ
 fei. Ami.]

Saabui ankāanyi

²⁵ Ka saabu Ilaaɔ́, n̄ɲu iyi á yɔkɔ ku mu n̄ɲɛ
 gbugbā na saabui laabaau jiida do idei Jesu
 Kirisi iyi n̄ wa n ce waaɔɔɛu. Ideui wa nyisi
 wa asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ.

²⁶ Amma nsei í fita gbugbāa. Ide ɲa iyi walii
 ɲau à kɔ si tia n̄ɲa ɲa í jò dimi fei í mà asiiu. Nɔ
 Ilaaɔ́i í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba dimi fei ku jirimɛ
 si naane ku dasi.

²⁷ Na n̄ɲu, Ilaaɔ́, n̄ɲu akā iyi í je ilu bisi do
 nta, amboe ku je tɛɛ hee do aɲɔ fei do saabui
 Jesu Kirisi. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu, amu iyi Ilaaɔ́ í kpe si idɔɔbie ñ je woo bei Jesu Kirisi. Amu do Sɔsiteni kpaasi nwau

² à waa ce ɲe fɔɔ, inɛ inɛi igbei Ilaaɔ́ ɲa iyi í wa ilui Kɔrɛnti ɲa. À waa ce ɲe fɔɔ, inɛ iyi Ilaaɔ́ í kpe í je tɛɛ ɲa, inɛ iyi í cica í jile í maa ne anu aká do Jesu Kirisi ɲa. À ce inɛ fei fɔɔ hee do inɛ ɲa iyi à wa ilɛ baa yooma fei, inɛ ɲa iyi à waa tɔɔ do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi, nɲu iyi í je Lafɛɛi awa fei.

³ Ilaaɔ́ baa nwa do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu ɲɛ didɔ́ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ́ na inɛi Kɔrɛnti ɲa

⁴ Waati káma fei ñ ya n maa n saabu Ilaaɔ́ na iri nɲe si na iyi í jò í mu ɲɛ didɔ́ɛ na anu aká ɲɛ iyi í ce do Jesu Kirisi ɲa.

⁵ Ntɔ ntɔ, anu aká ɲɛ iyi í ce do Jesu Kirisi ɲa nɲui í jò í ba amua baa yooma fei í jɛɔ́ ilu amani ɲa si ideí Ilaaɔ́ ku fɔ do ku mà.

⁶ Idei Kirisi iyi à waazo nɲeu nɲui í leekí si dim dim ɲa hee

⁷ amuai Hundi Ilaaɔ́ baa aká kù gaizia ɲɛ, inɛ iyi í waa degbe waati iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa.

⁸ Jesu Kirisi á jò í ya maa leekí dim dim ɲa hee kɔɔ ku ba í je hai ne taale ɲa si aɲɔ́ iyi á nyi wa má.

⁹ Ilaaɔ́ ilu naanei, nɲu iyi í kpe ɲɛ í ce anu aká ɲa do Amaɛ Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa.

Nɛ ku fɛfɛ si igbei Jesu

¹⁰ Inɛ kpaasim ɲa, ñ wa n tɔɔ ɲɛ do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi, í ce kookaai í ya maa gbɔsi nɛ ɲa ku ba nɛ ku fɛfɛ ku maà ya wa si anini ɲɛ. I jò í ne anu aká dee dee ɲa, nɔ lasabu ɲɛ mɔ ku je aká, do mii iyi í waa lele ɲa.

¹¹ Inɛ inem ɲa, ñ wa n fɔ bɛɛbei si na iyi í jò inɛi nyaanzei Kolosee ɲa à sɔm à ni ija í ya wa si anini ɲɛ.

¹² Mii iyi í jò ñ wa n fɔ bɛɛɛ wee. Ñ gbɔ à ni inɛ go í ni ti Pɔlui nɲu í je, inɛ ihɛ mɔ í ni ti Apoloi nɲu í je, nɔ inɛ ihɔ́ mɔ í ni ti Sefaaí * nɲu í je, nɔ inɛ mmu go mɔ í ni ti Kirisií nɲu í je.

¹³ Í waa tamaa bei aa kpɛ Kirisi ikɔ́ bututu ɲai? Amu Pɔlu, amu sisi ñ ku si jli na irii dulum du ɲɛ. Kù nɔ kù je do irim nii à dasi ɲɛ inyi.

¹⁴ Ñ wa n saabu Ilaaɔ́ do iyi n kù dasi inɛ go ɲɛ inyi, bii kù je Kirisipu do Gayusi.

¹⁵ Bɛɛɛ mɔi inɛ go kaa yɔkɔ ku ni à dasi ɲɛ inyi do irim.

¹⁶ Amma ntɔi, ñ dasi inɛi kpasɛi Setefani ɲa mɔ inyi. To, aɲa baasi n kù mà mà ñ dasi inɛ go inyi má.

¹⁷ N kù dasi inɛ nkpɔ inyi si na iyi í jò kù je na nɲui Kirisi í bɛm wa. Í bɛm wai n na n sisi laabaau jiidau. Laabaau jiidau, kù je do gele didɔ́ ñ wa n sisiɛ, ku ba ikui Kirisi si antai jli ku gaauu ku maà ce nfe.

Bisii amanɛ ɲa do ti Ilaaɔ́ iyi à waa cɔ bei ideí sũmu

¹⁸ Ntɔ ntɔ, ideí ikui Kirisi si antai jli ku gaau í yei bei ide hai ne yaase bi inɛ ɲa iyi à wa si kpáai nfe ku ce. Amma bi awa iyi à wa si kpáai faabau, gbugbái Ilaaɔ́i.

¹⁹ Mii iyi kukɔi ideí Ilaaɔ́ wa fɔ wee. Í ni, Ilaaɔ́ í ni,

An nya laakai ilu laakai ɲa,
Nɔ n kpa bisii ilu bisii ɲa.

²⁰ To, iwoi ilu bisii í wa mɔm. Iwoi woo kɔ inɛ ɲa si wooda í wa. Iwoi inɛ iyi inɛ ɲa à waa kpe woo mà andunyau í wa. Ilaaɔ́ í nyisi iyi bisii andunyau í yei bei ideí sũmu.

²¹ Ntɔ ntɔ, inɛi andunya ɲa a kù yɔkɔ a kù mà Ilaaɔ́ do bisii aɲa taka ɲa. Ilaaɔ́ takaei í cɔɔ bɛɛɛ. Amma si bisie mii iyi í slaa wee. Inɛ ɲa iyi à dasie naane à ba faaba na ideí waazo iyi inɛ go ɲa à waa cɔ bei ideí sũmu.

²² Zuifu ɲa maamaakei à ya maa bee, nɔ Gereki ɲa mɔ bisii à ya maa de.

²³ Amma awa, waazoi Kirisi iyi à kpakpa si antai jli ku gaauu à waa ce. Ideu bei í je bei kuta bi ku kooɛ bi Zuifu ɲa nɔ í je ma bei ideí sũmu bi dimi mmu ɲa.

²⁴ Amma bi inɛ ɲa iyi Ilaaɔ́ í kpe, baa bii à je Zuifu walakɔ dimi mmu ɲa, Kirisií í je gbugbái Ilaaɔ́ do bisie.

²⁵ Kirisií í je gbugbái Ilaaɔ́ do bisie bi tu ɲa domi ideí Ilaaɔ́ iyi inɛ go ɲa à waa cɔ bei ideí sũmuu í re bisii amanɛ ɲa, nɔ icei Ilaaɔ́ iyi inɛ go ɲa à waa ni kù ne gbugbáu í re gbugbái amanɛ ɲa.

²⁶ Inɛ kpaasim ɲa, inɛ iyi Ilaaɔ́ í kpe, í cɔ bei í ye ɲa. Kù je inɛ nkpɔ nɲei í je ilu bisii si kuyei amanɛ ɲa walakɔ ilu gbugbá walakɔ ilu bɛɛɛ.

²⁷ Amma Ilaaɔ́ í cica mii ɲa iyi inɛi andunya ɲa à waa cɔ bei hai ne yaase ɲa í dasi ilu bisii ɲa anyɔ, nɔ í cica mangɔi andunya ɲa í dasi ilu gbugbá ɲa anyɔ.

²⁸ Nɔ Ilaaɔ́ í cica taaka ɲa do inɛ ɲa iyi à ya maa donda, iyi a kù je ngɔɔ si andunya í kayeɔ inɛ ɲa iyi à waa cɔ ara ɲa bei inɛ nla ɲa.

²⁹ Í ce bɛɛbei ku ba inɛ káma ku maà yɔkɔ ku tɔɔ fufu si wajue.

³⁰ Ilaaɔ́ í jò í ne anu aká do Jesu Kirisi ɲa. Nɔ Kirisií í je bisii Ilaaɔ́ bi tu wa na saabui anu aká nwau iyi à ce do nɲu. Kirisií í nya wa hai si dulum du wa. Do saabuei à jɛɔ́ dee dee nɔ à jɛɔ́ inɛi Ilaaɔ́ ɲa.

* 1:12 Sefaaí nɲui à ya kpe Pisee má.

³¹ Na nɲu, “ine iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii Lafɛɛ.” Bɛɛbei kukɔi ideɪ Ilaaɔ́ í ní.

Waazo iyi Pɔlu í ce Korinti wo

2

¹ Inɛ kpaasim ɲa, waati iyi ñ naa bi tu ɲe n kù sisi ideɪ Ilaaɔ́ do bisi nla go walakɔ do gele didɔ go.

² N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu go si anini nɲe bii kù je ideɪ Jesu Kirisi iyi à kpakpa si jji ku gaau.

³ Nɔ waati iyi ñ wa bi tu ɲeɯ, do gbugbã hai nei do njo do kuyaya nla nla.

⁴ Si idem do si waazom n kù dɛdɛ n lɛlɛ ɲe do bisii amanɛ ɲa, amma gbugbãɪ Hundeɪ Ilaaɔ́i ñ jò í kãmia ɲe.

⁵ N ce bɛɛbei ku ba naane ku dasi ɲɛ ku maà leek si bisii ine ɲa, bii kù je si gbugbãɪ Ilaaɔ́.

Ideɪ bisii Ilaaɔ́

⁶ Do nɲu fei, ideɪ bisi goɪ à waa sisia ine ɲa iyi à jla si naane ku dasi ɲɲa. Amma kù je bisii andunyau ihɛ walakɔ bisii ine nla ɲau aɲa iyi à waa bɔ nfe ku ce.

⁷ Aawo, bisii asiiu Ilaaɔ́ iyi í singaa amanɛ ɲai à waa waazo. Bisiiu Ilaaɔ́ í ce sɔɔlueɪ hai waati iyi kù taka andunya ku ba ka kpɛ amboeɛ do nɲu takae ajɔ.

⁸ Baa ine akãɪ ilu irii andunya ɲau ihɛ kù mà yaaseɛ, domi bii í je à màai wo a kaa kpakpa Lafɛɛ si jji ku gaau, nɲu iyi í ne amboe fei.

⁹ Amma kukɔi ideɪ Ilaaɔ́ í ní,

Iyi iju kù ye ajɔ kãma,

Nɔ itl kãma mɔ kù gbɔɔ,

Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔɪ amanɛ,

Nɲui Ilaaɔ́ í cea ine ɲa iyi à buu sɔɔlue.

¹⁰ Nɲu bei Ilaaɔ́ í jò Hundeɪ í nyisi wa. Hundeɯ í yɔkɔ í nyisi wai si na iyi í jò í ya wuse fei ndɛɛ nɔ ku mà hee do lasabui Ilaaɔ́ takae iyi wa manji fei.

¹¹ Mà yooi í mà lasbui amanɛ bii kù je hundeɪ nɲu takae iyi í wa sie. Bɛɛɛ mɔi ine go kù mà lasabui Ilaaɔ́ bii kù je Hundeɫ.

¹² Awa, kù je lasabui andunyai à ba, amma Hundeɪ Ilaaɔ́i à ba, ku ba ka mà mii iyi Ilaaɔ́ í mu nwa si didɔɛ.

¹³ Nɔ a kù waa tuse asiiu do ide iyi wa naa hai si lasabui amanɛ, bii kù je hai bi Hundeɪ Ilaaɔ́. À ya tusea ine ɲa mii ndii Hundeɪ do ide iyi wa naa hai bi Hundeu *.

¹⁴ Inɛ ɲa iyi à kù ne Hundeɪ Ilaaɔ́ a kaa gba ideɪ Hundeɪ Ilaaɔ́ domi bei ideɪ sũmui í ye bi tu ɲa. A kaa yɔkɔ a gbɔ yaaseɛ domi do gbugbãɪ Hundeɪ Ilaaɔ́ nɲu akãɪ à ya wãa ideɪ Hundeu.

¹⁵ Inɛ iyi í ne Hundeɪ Ilaaɔ́ á yɔkɔ ku kiiti si mii fei, amma ine go kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku kiiti lafɛɛ.

¹⁶ Kukɔi ideɪ Ilaaɔ́ wa fɔ í ni, yooi í mà lasabui Aɔ́ Lafɛɛ hee ku muaa bisi. Kù wɛɛ. Amma awa à ne lasabu dimi akã do Kirisi.

3

Amaaceɪ Ilaaɔ́ ɲa

¹ Inɛ kpaasim ɲa, n kù yɔkɔ n kù ba ɲe ide ku fɔ bei ñ ya n fɔ do ine ɲa iyi à ne Hundeɪ Ilaaɔ́. Amma ñ ba ɲe ide ku fɔi bei ine ɲa iyi à waa too si idɔɔbii ara, ine ɲa iyi à ye bei ama kpɔɔɔ ɲa si kpãai Kirisi.

² Cio iyi ñ kɔ ɲe si í yei bei amɔi ñ na ɲe, kù je ije kili, domi í kù to ine ɲa iyi aa je ije kili ɲa. I kù to baa nsei ɲa

³ Si na iyi í jò í waa too idɔɔbii ara titã ɲa. Ntɔ ntɔ, igu do kakɔɔ í wa si anini ɲɛ, nɔ iyi be wa nyisi iyi ñ waa too idɔɔbii ara ɲɛi. Isɛɛɛ ɲɛ ɲa mɔ í yei bei ti ine andunya ɲa.

⁴ Bii ine go ɲɛ wa ni ti Pɔlui nɲu í je, nɔ ine go mɔ wa ni ti Apoloi nɲu í je, inɛ mɔ í kù tia ine andunya ɲa iyi à gbe ɲa.

⁵ Yooi í je Apolo. Mà yooi í je Pɔlu. Awa taka nwa mɔ amaaceɪ Ilaaɔ́ ɲai. Awa fei, ice iyi Lafɛɛ í dasi wai à waa ce, ku ba í dasi naane ɲa do saabui ice nwa.

⁶ Inɛ í yei bei ikoi Ilaaɔ́ ɲa tengi bii à gbɛ ideɛ. Amu ñ yei bei ine iyi wa gbɛ, Apolo mɔ bei ine iyi wa fãsi inyi, amma Ilaaɔ́i í jò wa la.

⁷ Na nɲu, ine iyi wa gbɛ do ine iyi wa fãsi inyi à kù je ngɔgɔ, bii kù je Ilaaɔ́ iyi í jò wa la.

⁸ Woo gbɛ do woo mua inyi aɲa fei akãɪ, nɔ aɲa fei aa ba riba ɲɲai si bei ice ɲɲa í to.

⁹ Ntɔ ntɔ awa à waa ce iceɪ do Ilaaɔ́ ajɔ, nɔ inɛ í ye ɲai bei ikoi Ilaaɔ́.

Inɛi í ye mà ɲai bei ile iyi Ilaaɔ́ wa ma.

¹⁰ Amu mɔ, na saabui didɔ iyi Ilaaɔ́ í ceem, amui ñ nyɔ icui ileu bei woo ma iyi í ne laakai. Nsei ine mmu goɪ wa ma si antae. Amma ine fei ku ce laakai si yaase bei wa ma si.

¹¹ Iyi í je ideɪ icui ileu, à nyɔɔ tã nɔ ine go kaa yɔkɔɛ ku nyɔ mmue go má. Jesu Kirisii í nɔ í je icui ileu.

¹² Nɔ ine ɲa iyi à waa ma si antaɛu, ti ine go ɲa í yei bei à waa ma do wura walakɔ do isɔ jiiida walakɔ do dimii kuta ku daana go ɲa *. Ti ine go ɲa mɔ í yei bei à waa ma do jli walakɔ do taka walakɔ do fɔfɔ.

¹³ Amma si ajɔi kiituu Ilaaɔ́ á jò iceɪ ine fei ku fita gbugbãa. Ajɔ nɲu bei á dasi iceɪ ine fei si ina nɔ inaui à nyisi bei iceɪ ine fei í ye.

¹⁴ Inɛ iyi kumae kù jo á ba riba.

¹⁵ Amma ine iyi iceɪ í jo nɲui á ye muse. Nɲu takae á ba faaba, amma á ye bei ine iyi í cã ina í fitaɔ.

¹⁶ I kù mà ɲa iyi inɛi ñ je bi ku wai Ilaaɔ́? I kù mà ɲa iyi Hundeɫ í wa si ɲei?

* 2:13 tia nwo go ɲa à ya ni “mii ndii Hunde, ine ɲa iyi à ne Hundeɫi à ya tusea.” * 3:12 dimii kuta ku daana go ɲa dimii kuta ɲa iyi à waa fauu ihɛ à ya taai fia nkpo nkpo. Nɲui à ya ceò leleawo do saba go ɲa.

17 Na nɲu, bii ine go í beje bi ku wai Ilaaḥ, Ilaaḥ mḗ á beje lafɛe. Á ce beɛbei si na iyi í jò bi ku wae í má, ñje í nḗ í je bi ku wau.

18 Ine go ku maà lele arae. Ine go nɲe iyi í tamaa nɲu í ne bisí si andunyau ihɛ ku jò ku je nnyei ku ba ku yɔkḗ ku je ilu bisí ntḗ.

19 Í sɪa ku ce beɛbei domi bisii andunya í yei bei ideí sɪmu si kuyei Ilaaḥ. Kukoi ideí Ilaaḥ takae í ni, Ilaaḥ í ya mu ilu bisí ñai do ideí bisí laaloi aɲa taka nɲa.

20 Kukoi ideí Ilaaḥ í ni má, Aḥ Lafɛe í mà iyi lasabui ilu bisí ña ngbei.

21 Mii fei tu ñei. Na nɲu, ine go ku maà tḗ fufu na amane.

22 Hai Pɔlu do Apolo do Píeɛ do andunya do kuwɛe do iku do iyi í wɛe nnyi do iyi wa naa ala, fei ndeɛ tu ñei.

23 Ñje mḗ ti Kirisii, Kirisi mḗ í je ti Ilaaḥ.

4

Woo bei Kirisi ña

1 Í sɪa í doo wa bei woo ce icei Kirisi ña iyi Ilaaḥ í so ideí asiie í daa si awḗ.

2 Ine ña iyi á nḗ á da nɲa mii ñau si awḗ í sɪa a je ilu naane ña.

3 Si kuyem kù jem taale bii í waa kiitiim ña, walako bii á waa kiitiim si wajui amane ña. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram.

4 Do ntḗ, idam kù waa ye taalem, amma kù je iyi bei wa nyisi iyi ñ je dee dee do ntḗ. Lafɛei á kiitiim.

5 Na nɲu, i maà kiiti ine kama hai waati iyi Ilaaḥ í jileu kù to. I degbe aɲo iyi Lafɛe á nyi wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku fei nɲui á jò ku fita bantuma, nḗ ku jò a mà lasabui idoi amane ña. Waati beɛbei, ine fei á gbḗ saabu iyi í je tee hai bi Ilaaḥ.

6 Ñje kpaasim ña, ñ so ideí amu do Apolou ihɛi ku ba n na ñe iko. Ñ bi yaase nwa ku nyisi ñe bei aa ce í leekí si kukoi ideí Ilaaḥ ña. Ine kama nɲe ku maà tḗoò ine aká fufu nḗ ku jò ine ihḥ.

7 Í tamaa í tia ine go ñai? Mii ñ ne ña iyi Ilaaḥ kù mu nɲe. Mà í kù mà ña iyi nɲui í mu nɲe fei ndeɛ. To, na mii í ce í waa tḗo fufu ña bei ine ña iyi á ba do ara nɲa.

8 Í waa ce bei ine ña iyi á ne mii iyi á bi fei tá ña, bei ine ña iyi á je ilu amani tá. Í waa ce má bei ine ña iyi á je bomma nḗ awa á kù wa si. Á sɪa bii í je bomma do ntḗ ña awae ña fei ka buba si bommau aɲo.

9 Amma si kuyem, Ilaaḥ í jile awa woo be ñauu bei inei anyi ña. Á je bei ine ña iyi á ye taale ña ku ba á kpa ña *. Í jò á je dḥanyi ña si wajui ine baa yooma fei, hai amaleka ña hee do amane ña fei.

* 4:9 Á je bei ine ña iyi á ye taale ña ku ba á kpa ña Si dḥone ña bii á ye taalei ine go á waa bi á kpaá á bḗde bantuma bii á ye ce kucei nḗ á leekle aninii bantumau nɲu do muusu nla á ja. Nḗ ine ña á ya koo á leekli á maa co. * 5:1 aboi baee kù je iye á bie Pɔlu wa fáa, abo mmu go iyi baee í soi.

10 Awa á waa co wa bei sɪmu ña na irii Kirisi, amma ñje í waa co ara nɲe ilu bisí ña na anu aká nɲe do Kirisi. Awa á kù ne gbugbá, amma ñje í waa co ara nɲe bei ilu gbugbá ña. Ñje í je ilu beere ña amma awa á je hai ne beere ña.

11 Hee í koo í toò waatiu ihɛ ari wa kpa wai, nḗ agbe wa kpa wa. Jine ku dasi wa gaizia wa, á ya maa cá wa, á kù ne bi ku wa dee dee má.

12 Nḗ do gbɛjii á ya ka maa ceò ice iyi aa ka baò mii ku je. Bii á waa bu wa, á ya ka maa wee ñai. Bii á waa kpá wa iju, á ya ka maa temuai.

13 Baa bii á waa má wa ide, á ya ka jei do ide didḥ. Hee nsei á ya maa co wai bei gaawoi caka do bei iri ankitá.

14 Kù je ñ wa n kḗ iyi ihɛ ku ba n dasi ñe anyḗ. Amma ñ wa n fo si ñe ideí bei amam ña iyi ñ bi ku ba í ce laakai ña.

15 Baa bii woo kasi cio nɲe ña si kpáai Kirisi á kù ne jia, do nɲu fei baa aká í ne ña. Ntḗ ntḗ amui ñ je baa nɲe si kpáai Jesu Kirisi si na iyi í jò amui ñ sisi nɲe laabaau jiidau.

16 Na nɲu, ñ wa n tḗo ñe í ya too si kucem ña.

17 Ñoi í jò ñ be si ñe Timotee wa, nɲu iyi í je amam si kpáai Lafɛe. Í je ilu naane nḗ ñ buu jiidá. Nɲui á ye ñe gigi bei iseɛnem í ye si kpáai Kirisi si bei ñ wa n kḗ ine ña si bii fei si igbei inei Jesu ña fei.

18 Wee nsei ine go ña á waa tamaa bei n kaa n nyi wa be máí, ñoi í jò á waa so ara nɲa lele.

19 Amma bii í je ti idḗobii Lafɛei, bii í ce aɲo minji an naa bi tu ñe. Nḗ ine ña iyi á waa so ara nɲa lele, kù je ide ku fo ña nɲu aká an mà aɲo nɲu, an mà mii iyi aa yḗko á ce má.

20 Ntḗ ntḗ, aa ka mà iyi ine go í jesi Ilaaḥ ku je ilaaluɛi bii á ye gbugbái Ilaaḥ wa ce ice sie, kù je si ide ku foɛ.

21 Yoomai í bi ña. N naa si ñe do golo? Mà do kubi do daa didḥ.

5

Inei igbei Jesu go í ce sakara

1 Á waa gbḗ bii fei á ni ine aká nɲe go wa ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naane ña á kaa yḗko á coo. Á ni ine aká nɲe í ya maa sḗo aboi baee *.

2 Nḗ do nɲu fei í waa tḗo fufu ña. Á sɪai wo í ne inḗ ku fo ña, nḗ i nya lafɛe hai inḗ nɲe.

3 Amu, baa do iyi n kù wa bi tu ñe do ara, lasabum í wa be. Na nɲu, ine iyi í ce kurarau be, ñ ye taalei lafɛe tá do yaase bei an ye taalee bii ñ wa be.

4 Ñ wa n sḥ ñei í cea kutḗtḗo nḗ lasabum á wa bi tu ñe nḗ gbugbái Lafɛe nwa Jesu á wɛe do ñje. Ñ wa n tḗo ñe do irii Jesu,

5 i so ineεu i daa Seetam si awo, ku kpaa iju ku ba hundee ku ba faaba si ajoi Lafee Jesu.

6 Dimii fufu ku too njeu ku sfa. I ku ma nja, lefee keekei i ya dede iyafui pxe fei?

7 Nto nto, a kpa Kirisi ta, nju iyi i je bei angudai jingau iku ku kua nwa. Na nju, i sfa nsei i nya lefee nwo hai si kuwee nje ku ba i ye bei pxe titi iyi ku ne lefee, si bei i ye ta nja.

8 Debei, ka ma a je jingau do laalo do ino sami iyi i ye bei lefee nwo, amma ka joo do pxe hai ne lefee. Pxe hai ne lefeeui i je nto do ido ku ma.

9 Si tia iyi n tako n ce nje wo n ni i ma a totoo do woo ce sakara nja.

10 Amma bii n ni i ma a totoo do woo ce sakara nja wala do ilu bine nja do ile nja do woo too iwε nja, ku je hai dasi Jesu naane njai n wa n faa, domi bii bebei tilasii i fita hai si andunya nja.

11 N ni i ma a totoo do ine iyi wa kpe arae woo dasi Jesu naane no wa ce sakara, wala bine, wala iwε ku too, wala ine ku bu, wala atε ku mo, wala ine ku taki. No inεo ine dimi beebe nja i ma a ya totoo i je nja mom.

12-13 Amu n ku ne kpaa n kiiti hai dasi Jesu naane nja. Ilaa si a kiiti nja. Amma i sfa i kiiti inei igbe nje nja. Debei, i "nya ine laalo hai si anini nje" si bei kukai idei Ilaa s wa fo.

6

I ma a ya kpe nje kiiti bi inei andunya nja

1 Bii kpaasi woo dasi naane go i ce nje kurara, beirei aa ce i dale inei igbe nje nja no i kpoo kiiti bi hai dasi naane nja.

2 I ku ma nja iyi woo dasi naane njai aa na a kiiti inei andunya nja? No bii inεi aa kiiti inei andunya nja, debei i kaa yoko i kiiti baa ide keeke nja?

3 I ku ma nja iyi awai aa ka kiiti amaleka nau? Aa na i fo idei andunyau ihε ma?

4 Na nju, bii kpaasi i ceε kurara, ku sfa i jo hai dasi Jesu naane go ku kiiti nje, nju iyi ku ne baa go si igbei Jesu.

5 N ko nje iyi ihε wai anyo ku ba ku mu nje. Nto nto, ine go ku wa si anini nje iyi bisie i to ku kiiti kpaasie njai?

6 Na mii i ce i waa kpe nje kiiti bi hai dasi Jesu naane nja.

7 Bii ide go i wa si anini nje, wa nyisi manggo njei mam mam. Na mii i ce i ci ya yoko i te ido nja bii a rara nje. Na mii i ce i ci ya je a takii nje.

8 Amma inε taka njei i ya maa rana ine go nja, kpaasi woo dasi Jesu naane nja mom nii i ya maa takii nja.

9 Inε, i ku ma nja iyi woo ce laalo nja a kaa ba tubu si bommai Ilaa s? I ma a jo a di iju nje. Woo ce adei abo yaamo do woo too iwε nja do woo ce sakara nja do ine nja iyi i waa su o inεmoko kpaasi nja

10 do ile nja do ilu bine nja do woo mo atε nja do woo yaako ine nja do woo je ine takii nja a kaa ba tubu si anundya titi Ilaa s.

11 Bebei ine go nje nja a ye wo. Amma a we nje, no a jo i ma nja, no i je dee dee nja na saabui irii Lafee Jesu Kirisi, do Hundei Ilaa s Lafee nwa.

I jo kucei ara nje ku na Ilaa s amboe

12 Inε go nje nja a ya ni, n ne kpaa i n ce mii fei. Ntoi, amma fei ndee si a sfa nje. An yoko n ni, n ne kpaa i mii fei ku ce, amma n kaa n jo n je arui nkama.

13 I ya nyi i ni nja, ije i weei na ino, no ino mo i weei na ije. Ntoi, amma do nju fei Ilaa s a na ku kpa irii mii minji nau be fei. Amma i ce laakai nja, ara ku wee na abo kaafe nja ku su o. I weei na Lafee no Lafee mo i weei na irie.

14 Ilaa s, nju iyi i ji Lafee hai si bale a ji awa mo do gbugbae.

15 Inε i ku ma nja iyi ara nje i yei bei ikoi ikoi arai Kirisi? Debei, aa so ikoi arai Kirisi i jo ku totoo abo kaafe a je aka nja? Aawo, kaa ce.

16 Ma i ku ma nja ine iyi wa totoo do abo kaafe, arao a baa a je ara aka? Si kukai idei Ilaa s a ni, nja minjiu fei aa na a je ara aka.

17 Bebe mo ine iyi i totoo do Lafee arao a baa a ne lasabu aka.

18 I saa adei abo nja. Dulum iyi amane wa ce fei ci ya ma si arae, amma ine iyi wa ce adei abo, arai nju takaei wa dasi dulum.

19 Ma i ku ma nja iyi ara njei i je bi ku wai Hundei Ilaa s iyi i wa si nje iyi Ilaa s i mu nje? I ku ne ara nje

20 domi a ya nje do fia iyi ku ne jia. Na nju, i jo kucei ara nje ku jo ine nja a ma beerei Ilaa s.

7

Idei abo do

1 Ide iyi i koem wa si tia nje, njui n wa n je nje wa bebei. I sfa inεmoko ku ma a so abo.

2 Amma na sakara i sfa ine fei ku ne aboe, no abo fei ku ne mokoε.

3 Moko i ne ku cea aboe mii iyi i jo a cea abo fei, no abo mo ku cea mokoε mii iyi i jo ku cea moko fei.

4 Abo kaa yoko ku ce bei i bi do arae, domi araeu ti mokoεi. Bebei moko mo kaa yoko ku ce o arae bei i bi, domi nju mo arae ti aboi.

5 I ma a ya ko ku su o abo nje nja bii ku je inε minji feii i gbosi nje i yoo nja iyi a sfa i jo titi nja si waati keeke ku ba i na ara nje i ce kutoo nja. No si anyie i totoo ma nja. Bii ku je bebe a yoko ku je i kaa na i yoko i mu ara nje no Seetam a na ku lele nje.

6 N ku wa n fo iyi ihε bei tilasi, amu de n wa n too njei.

7 A slaam si bii ine fei i weε kaafe bei amu takam, amma Ilaa s i cea ine fei amuaei, ti ine ihε ikā, ti ine ihō mo ikā.

⁸ Amma ñ wa n sɔ kaafe ŋa do jaaɗ ŋa á sɓa a maa wɛɛ ŋɗa kaafe bei ñ wɛɛ.

⁹ Amma bii a kaa yɔkɔ a mu ara ŋɗa, a dede ŋje a so ŋje, domi í sɓa a so ŋje do iyi aa maa wɛɛɔ binɛ ntɔ ntɔ.

¹⁰⁻¹¹ Nsei, ine ŋa iyi á so ŋje tã aŋai ñ wa n sɔ woodau ihɛ. Mɔkɔ ku maà kɔsi aboe, no abo mɔ ku maà kɔ mɔkɔe. Amma bii á fe ŋje, abo ku buba ku maà so mɔkɔ titɔ, walakɔ ku nyi bi mɔkɔ nwoɛu. Kù je amui ñ wa n na ŋe woodau ihɛ, Lafɛi wa na ŋe.

¹² Ine ŋa iyi á gbe aŋa mai ñ wa n sɔ iyi ihɛ, kù je Lafɛi í fɔɔ. Bii woo dasi Jesu naane go í ne abo, nɔ abou kù je woo dasi naane, bii abou í jesi aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.

¹³ Bii abo go mɔ í ne mɔkɔ nɔ mɔkɔu kù je woo dasi Jesu naane, bii í sɓaa mɔkɔu si aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.

¹⁴ N ni beɛbei domi Ilaaɗ á yɔkɔ ku cica mɔkɔ hai dasi Jesu naaneu na aboe. Beɛbe moi Ilaaɗ á yɔkɔ ku cica abo hai dasi naaneu na mɔkɔe. Nɔ á yɔkɔ ku cica ama ŋɗa ŋa mɔ. Bii kù je beɛbe, amu ŋatu, cefee ŋai aa je.

¹⁵ Amma hai dasi Jesu naaneu, bii í ne, jɔɛ ku koo. Kù je tilasi í maa wɛɛɔ ŋje ŋa domi Ilaaɗ í kpe wai ka maa wa si laakai ku sù.

¹⁶ Amma bii í jesi í maa wɛɛ ŋa í sɓa, domi awo abo í kù mà bii í je mɔkɔe á na ku ba faaba na irie. Nɔ awo mɔ mɔkɔ í kù mà bii í je aboe á na ku ba faaba na irie.

I wɛɛ bei í tako í ye ŋa Ilaaɗ í bei í kpe ŋe

¹⁷ Aɗ Lafɛi í jileɛ ine fei tengi bii á ne si kuwɛɛ. Na ŋɗu, baai ideɛ ŋje ku so baasi, í sɓa ine fei ku máa ne si kpáai kuwɛɛ bii í tako í wa wo Ilaaɗ í bei í kpoo. Iyi ñ jileɛ igbei inei Jesu ŋa bii fei mbe.

¹⁸ Bii á dasi ine bango Ilaaɗ í bei í kpooi, lafɛi ku wɛɛ beɛbe. Ine mɔ iyi á kù dasiɛ bango Ilaaɗ í bei í kpoo, lafɛi ku maà de a dasiɛ bango má.

¹⁹ Bii á dasi ine bango wala bii a kù dasiɛ, kãmaɛ kù je taale, amma woodai Ilaaɗ ku jirimai í sɓa.

²⁰ Ine fei ku leekí si bei í wɛɛ í bei í gbɔɔ kukpei Ilaaɗ.

²¹ Í je aru wo waati iyi Ilaaɗ í kpeɛi? Maà ti í jɔ inɛ ku fɔ. Amma bii í na í ba kpáa go iyi aa neɔ arae, beɛge si be gbaká.

²² Aru iyi Aɗ Lafɛi í kpe í baa í je ine iyi í ne arae na saabui Lafɛi. Beɛbe moi ine iyi í ne arae iyi Aɗ Lafɛi í kpoo, lafɛi í baa í je arui Kirisi.

²³ Á ra ŋei do fia hai ne jia. Na ŋɗu, í maà jɔ í je arui ine ŋa.

²⁴ Ine inem ŋa, í jɔ ine baa yooma fei ku leekí si wajui Ilaaɗ si bei í wɛɛ wo Ilaaɗ í bei í kpoo.

Idei kaafe ŋa

²⁵ Nsei, iyi í je ti ine ŋa iyi á kù tɔtɔ sɛɛ do ine go titá, n kù ne ide go iyi í je woodai

Lafɛi. Amma si bei Lafɛi í ce araarem ñ jɔɔ ilu naane, ñ wa n sɔ ŋje iyi í je lasabum.

²⁶ Ñ tamaa, na wahalai waatiu ihɛi á sɓa ine fei ku wɛɛ bei í wɛɛ nsei.

²⁷ Bii í ne abo, maà de kpáa í feɛfe ŋje. Bii í nɔ í wɛɛ kaafe, maà de abo.

²⁸ Amma do ŋɗu fei bii í so abo í kù ce dulum. Bii mudɛɛ mɔ í so mɔkɔ, kù ce dulum. Amma ine ŋa iyi á so ŋje, asoi andunya ŋɗai á kɔsi, nɔ n kù bi í ye beɛbe ŋa.

²⁹ Inem ŋa, iyi ñ wa n fɔ wee, waatiu kù sɔ má. Na ŋɗu, hai nsei ine iyi í ne abo, í sɓa ku ye bei ine iyi kù ne abo.

³⁰ Nɔ ine iyi wa kpata ku ce bei ine iyi kù ne inɔ ku fɔ. Ine mɔ iyi wa nyaanyi ku ce bei ine iyi kù ne inɔ didɔ. Ine mɔ iyi wa ra ngɔgo, ku ce bei kù je titɛɛ.

³¹ Ine iyi amanii andunya wa bukaataa ku maà dasi laakae fei si be. N wa n fɔ beɛbei si na iyi í jɔ yaase bei andunyau ihɛ í ye kaa kpe jiida má.

³² N kù bi nkãma ku maa bitandi ŋe. Ine iyi kù so abo, laakae fei si icei Lafɛi í ya wa, í ya maa de ŋɗu ku ce iyi á dɔa Lafɛi si.

³³ Amma ine iyi í ne abo, lasabue si mii ndii andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔa aboe sii í ya maa de ku ce.

³⁴ Laakae ci ya je aká. Inaabo ŋa iyi á kù ne mɔkɔ do mudɛɛ ŋa lasabu ŋɗa si ideɛ Lafɛi í ya wa ku ba á je dee dee si ara do si hunde. Amma ine iyi í ne mɔkɔ lasabue si mii ndii andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔa mɔkɔe sii í ya maa de ku ce.

³⁵ Na aranfaani ŋjei ñ wa n fɔ iyi ihɛ, kù je na n dasi ŋje wahala, amma na n nyisi ŋe iyi í sɓa í ce ŋai ku ba í na Lafɛi ara ŋje mam mam.

³⁶ Bii ine go í ye ama inaaboe í jla í to abɔɔɔ nɔ í ye kù sɓa ku maa wɛɛ kaafe, nɔ í bi á gbaa abɔɔɔ, kù ce bei í bi. Bii í ni á gbaa abɔɔɔ kù ce dulum.

³⁷ Amma ine iyi í dasi idɔ dim dim bii kù je do tilasi go, bii í jilɔɔ si ama inaaboi ŋɗu ku maà so mɔkɔ, mii jiida í lasabu.

³⁸ Beɛbe moi ine iyi í jɔ á gba ama inaaboe abɔɔɔ mii jiida í ce, amma ine iyi í kɔ á gba titɛɛ abɔɔɔ ŋɗui í ce í re.

³⁹ Á dɔi aboi si mɔkɔe bii mɔkɔe í wɛɛ si hunde, amma bii mɔkɔu í ku, abou í ne arae ku so mɔkɔ titɔ iyi í bi, lafɛi de kù je woo dasi Jesu naane.

⁴⁰ Amma si lasabum, bii abou í bubae jaaɗ, inɔ didɔe á la ku re. Nɔ ñ tamaa Hundei Ilaaɗi í sɔm ideu ihɛ.

8

Ije iyi á ceɔ kuwɛɛ

¹ Nsei si ideɛ mii iyi á ceɔ kuwɛɛ ñ lo si. Ntoi awa fei á ne kumà si bei í fɔ ŋa. Kumà í ya jɔ ine ku ne faui, amma kubi í ya sobi ine.

² Bii ine go í tamaa ŋɗu í mà ngɔgo, kù mà nkãma titá si bei í jɔ.

³ Amma ine iyi í bi Ilaaš, Ilaaš í mà lafɛɛ.

⁴ Iyi í je ti ideí injai kuwee si bii í waa bee mà í sɛa í ya nɔɔ nja. Awa à mà iyi iwɛ kù je nɔɔɔɔ si andunya. À nɔ à mà iyi Ilaaš nɔu akāi í weɛ.

⁵ Ntɔ ntɔ, iwɛ nkɔɔ do lafɛɛ nkɔɔ í wa lele do si ile. Amma baa do iyi ine nja à waa tɔɔ iwɛ nkɔɔ nkɔɔ,

⁶ bi tu wa Ilaaš akāi í weɛ. Nɔui í je Baaba, hai bi tɛɛi mii fei wa naa. Na iriei awa à nɔ à weɛ. Lafɛɛ akā mɔi í nɔ í weɛ. Nɔui í je Jesu Kirisi, hai bii mii fei wa ceɔ. Do saabuɛ à nɛɔ kuweɛ.

⁷ Amma kù je ine feii í mà iyi be. Hee nsei ine ɔɔ nja iyi à tako à ne ðɔɔnei iwɛ kù tɔɔ à waa nɔ injai bei ijei kuwee, nɔ idɔ nja wa ye taale nja na gbugbā hai ne nja.

⁸ Kù je ijei á bɔɔ wa bi Ilaaš. Bii á je, kaa kɔɔ nwa si nɔɔɔɔ, bii á kù nɔ á kù je, kaa jɔ ká kua nɔɔɔ.

⁹ Amma í ce laakai nja ku ba ara ku ne nje ku maà dasi ine ɔɔ nja dulum.

¹⁰ Bii nsei, awɔ iyi í ne kumà í buba í waa je ilei iwɛ, ine iyi kù ne gbugbā, bii í yeɛ be, nju mɔ á ne wɔɔkɔ ku je ijei kuweeu baa bii idɔɛ wa yeɔ taaleɛ.

¹¹ Nɔ do saabui kumàɛ kpaasiɛu ku ce nfe, nɔu mɔ iyi Kirisi í ku na irie.

¹² Bii í waa cea kpaasi hai ne gbugbā nje nja dulum beɛbe nja nɔ í waa meɛ nja si idɔ nja nja, Kirisi takaei í waa cea dulum nja.

¹³ Na nɔu, bii injai á jɔ kpaasim ɔɔ ku dasi kurara, n kaa n nɔ inja má ajɔ kama ku ba n maà n dasie kurara.

9

Kpāai mii iyi woo be í ne do ice iyi í ne ku ce

¹ N kù ne aram nii? N kù je woo bei? N kù je Jesu Lafɛɛ nwai? I kù je isoi icem iyi í ne cea Lafɛɛ njai?

² Baa bii ine ɔɔ nja à kɔ ku mà m̄m bei woo be, n je woo be bi tu nje, domi injei í je seɛda iyi wa nyisi iyi amuu woo bei Lafɛɛi ntɔ ntɔ.

³ Ine nja iyi à waa wusem, ide iyi an je nja wee.

⁴ A kù ne kpāa ka je nɔ ka mɔi?

⁵ A kù ne kpāa ka ne abo woo dasi Jesu naane iyi á si wa bei woo be ɔɔ nja à waa cei? Bei ífɔi Lafɛɛ nja do Sefaa Pieɛ?

⁶ Mà amu do Baanabasi awa akāi á kù ne kpāai á ya na wa ije, í gbe ka ce ice?

⁷ Ine kama kaa bɔ ikoi igɔ do fiaí nɔu takae. Ine kama kaa lɔ jli ndii rezɛɛ iyi kù je isoe. Nɔ ine kama kaa maa degbe meɛmu gaa iyi kù waa mɔ amɔɛ.

⁸ Kù je do bisii amanɛ nɔu akāi n wa n fɔɔ ideu ihɛ. Ide akāui do iyi woodai Moizi wa fa.

⁹ Moizi í kɔ si tiai woodaɛu í ni, í maà ti í ði gelei kete iyi wa jojo si bileɛ wa nya yɔyɔɛ. Na kete njai Ilaaš í fɔ iyi be ba.

¹⁰ Mà na iri nwai wa fɔ ideu. Oo, na iri nwai à kɔɔ, domi í sɛa woo logoo do ine iyi wa kɔkɔɔ nja fei á maa cɔ kpāai ikpɛ nja.

¹¹ Ide iyi à sɔ nje í yei bei ideí Hundeí à gbɛ nje. Debei, bii í mu nwa sɔndai ara nja, aa jɔ ku la njei?

¹² Bii ine ɔɔ nja à ne kpāae bi tu nje, awa mɔ ni á kù re nja?

Amma á kù ceɔ kpāau ice si nje. Á temua si fei ndɛɛ ku ba ka maà ti ka ði kpāai laabaau jiidai Kirisi.

¹³ I kù mà nja iyi ine nja iyi à waa ce ice kpaasi Ilaaš, bei á ya ba ije nja? Ine nja mɔ iyi à je woo wee nja, si kuweeu bei á ya ba mii ku je nja.

¹⁴ Beɛbe mɔi Lafɛɛ í jilɔɔ si ine nja iyi à waa sisi laabaau jiidau nja mɔ á ba ije nja si be.

¹⁵ Amma n kù ceɔ kamaɛ ice. N kù nɔ n kù wa n kɔ iyi ihɛ ku ba á ceem beɛbe. N gbasi n kù do iyi ide iyi n wa n tɔɔɔɔ fufuu ihɛ á ce nfe.

¹⁶ N kù wa n tɔɔ fufu si na iyi í jɔ n wa n sisi laabaau jiiida. Amma tilasii bi tom n coo. Nɔ ijuukpāi á je titom bii n kù waazo ideu.

¹⁷ Bii do idɔɔbim nii n wa n coo, n ne kpāai n ba riba. Amma tilasi n ne ku ceɛ mɔm nii domi Ilaaš í dasim.

¹⁸ Debei, yoomai í je ribam. Ribam nii í je n waazo laabaau jiidai Kirisi, ku maà ti ku je do ideí fia nɔ n maà n ti n ce ice do kpāa iyi n ne.

¹⁹ N ne aram, n kù je arui ine kama. Amma do nɔu fei n ce aram arui ine fei ku ba n fa ine nkɔɔ n naaɔ wa bi Kirisi.

²⁰ Bi Zuifu nja n baa n je bei Zuifu, ku ba n fa nja wa. Ine nja mɔ iyi à waa jirima wooda n je ine akā nja ku ba n fa nja wa baa bii amu takam n kù wa si awɔi wooda.

²¹ Bi ine nja iyi á kù ne wooda n je ine akā nja ku ba n fa nja wa. Kù je n kù wa n jirima woodai Ilaaš, domi n wa n too woodai Kirisi.

²² Bi ine nja iyi á kù ne gbugbā amu mɔ n ce bei ine iyi kù ne gbugbā ku ba n fa nja wa. N ce bei ine fei í ye ku ba ɔɔɔ nja nja á ba faaba, baa bii beirei.

²³ N wa n ce fei ndɛɛi ku ba kuwee iyi laabaau jiidau í ne n basi ikpɛ.

²⁴ Inje fei í mà nja si gaasai kusei ine feii í ya sei amma ine akāi í ya ba ribae. Na nɔu, í hanyá ku ba í ba ribae nja.

²⁵ Woo ce gaasai kusei nja á ya maa mu ara njai si fei ndɛɛ. Á waa ce beɛbe ku ba á ba fulai wua * nja iyi á gbɛ nɔ ku wɔ. Amma awa à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tã.

²⁶ Na nɔi í ce n wa n sei bei ine iyi í ne mii iyi wa lele. N wa n jabu amma kù je si ngbe.

²⁷ N wa n wahala aram ntɔ ntɔ ku ba n kāmiae nɔ n maà n ti n je ine iyi aa na á lele awɔ ngbe waati iyi n cea ine nja waazo n tã.

* 9:25 **fulai wua** Si waati nja ine iyi í cua kpaasi nja si gaasai kusei, fulai wuaí à ya daa si iri

10

I maà ya tɔɔ iwɛ ɲa

1 Iɲe inem ɲa, n̄ bi i mà ɲa iyi si waatii Moizi, bala nwa ɲau fei kudũi iɲui à too nɔ aɲa fei à kua tenkuu do ise.

2 Kudũi iɲu ku too do tenkuu ku kua í yei bei à dasi ɲa inyi nɔ à baa à je mɔcɔi Moizi ɲa.

3 Nɔ aɲa fei ije dimi akā gɔi à je. Iɲeu hai bi Ilaaɔi í naa.

4 Nɔ aɲa fei inyi dimi akāi à mɔ. Inyiu Ilaaɔi í j̄ ò í fita hai si kuta. Kutau í ya maa too ɲai. Nɔ Kirisii í je kutau.

5 Do ɲɲu fei, Ilaaɔ í j̄ ò ine nkpɔ ɲɲa í ku si gɔɔɔ si na iyi í j̄ ò daa ɲɲa ku sɔaa si.

6 Nsei, mii ɲau bei í je nwa yaase ku ba ka maà ne bine laalo ɲa bei aɲa mɔ.

7 Nɔ í maà ya tɔɔ iwɛ ɲa bei gɔgɔ ɲɲa ɲa à ce. Í mà ɲa iyi à kɔ idei iwɛ ku tɔɔ ɲɲa à ni, ine ɲau à bubu à je à mɔ, nɔ à dede à waa jojo.

8 Ka maà ya ce aɔei abo kaafe bei gɔgɔ ɲɲa ɲa à ce, nɔ amanɛ dubu kɔnfia do mɛeta (23.000) í ku si aɲo akā.

9 Ka maà ya ka cɔ laakai Ilaaɔ bei í to bei gɔgɔ ɲɲa ɲa à ce, nɔ njo ɲa à kpa si ɲa ine nkpɔ.

10 Ka maà gɔgɔɔ bei gɔgɔ ɲɲa ɲa à ce, nɔ amalekai iku í kpa ɲa.

11 Mii ɲau bei í ba ɲa bei yaase, nɔ à kɔɔ ku ba ka ce laakaii ara nwa, awa iyi à weɛ si waatii ankāanyiu ihɛ.

12 Na ɲɲu, ine iyi í tamaa ɲɲu wa leekí dim dim ku j̄ ò ku ce laakaii araɛ, ku ba ku maà ti ku cuku.

13 I kù ye dimii laakai ku cɔ gɔ ɲa iyi kù je dimi iyi ine fei í ya ye. Ilaaɔ ilu naane kaa j̄ ò a cɔ laakai ɲɲe ku re zaka bei aa yɔkɔ í temuad ɲa. Amma si laakai ku cɔ baa yooma fei í ya nyi ku ce bi ku fita má ku ba í yɔkɔ temua ɲa.

14 Na ɲɲu kpaasim ɲa, í saa iwɛ ku tɔɔ ɲa.

15 N̄ wa n ba ɲe ide ku fɔi bei ilu laakai ɲa. I j̄ ò í ce lasabu si iyi n̄ wa n fɔ ɲa.

16 Si ijei Lafɛɛ, kɔɔfu iyi à ya ka so ka saabuɔ Ilaaɔ wa nyisi iyi à ne ikpɛ si njei Kirisi. Nɔ pɛɛ iyi à ya ka so ka buu wa nyisi iyi à ne ikpɛ si arai Kirisi, mà irei.

17 Si na iyi í j̄ ò awa fei pɛɛ akāui à je, ɲɲui í j̄ ò baa do iyi à kpɔ fei à je ara akā, domi awa fei à ba ikpɛ nwa si pɛɛ akāu.

18 I cɔ ine Izireli ɲa. Ine ɲa iyi à waa je ijei kuwee, à ne ikpɛ si bi ku weeu, mà irei.

19 Debei, mii n̄ wa n fɔ. N kù ni iɲa iyi à ya ceɔ kuwee í je ngɔgɔ. N kù nɔ n kù ni iwɛu takae mɔ í je ngɔgɔ.

20 Aawo, amma n̄ wa n fɔi n̄ ni kuwee iyi woo tɔɔ iwɛ ɲau à ya ceu, inei inɔɔko ɲai à ya cea, kù je Ilaaɔ. Nɔ wee n kù bi í ne ikpɛ do inei inɔɔko ɲa.

21 Iɲe iyi í ya je ijei Lafɛɛ ɲa nɔ í mɔ mii iyi í wa si kɔɔfue ɲa, í kaa nyi í sinda í ɲo iɲa iyi à cead inei inɔɔko ɲa kuwee má ɲa nɔ í mɔ mii iyi í wa si kɔɔfu ɲɲa ɲa.

22 À bi ka dede igui Lafɛɛi? À roo gɔgɔbāi?

I ce fei ndɛɛ ku ba ine ɲa a mà beɛɛɛi Ilaaɔ

23 Ine gɔ ɲɲe ɲa à ya ni, n̄ ne kpāai n ce mii fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sɔa ɲɲe. Ntɔ ntɔ, í ne kpāai í ce mii fei ɲa, amma fei ndɛɛ kaa muu ine gɔgɔbā.

24 Ine kāma ku maà dede aranfāanii ɲɲu takae amma ku dede ti ine mmu ɲa.

25-26 Kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni, ilɛ do mii iyi í wa si fei ti Aɔ Lafɛɛi. Na ɲɲu, iɲa iyi à waa ta aɲa fei í ɲo ɲa, í maà bee ide kāma ɲa ku ba idɔ ɲɲe ku maà ye taale ɲɲe.

27 Bii hai dasi Jesu naane gɔ í kpe ɲe ku je, bii í dasi idɔ í koo ɲa, mii iyi à na ɲe fei, í je ɲa, í maà ya bee ide kāma ɲa ku ba idɔ ɲɲe ku maà ye taale ɲɲe.

28 Amma bii ine gɔ í sɔ ɲe í ni, iyi ihɛ à ceɔ kuwee, í maà ɲo ɲa na ine iyi í sɔ ɲeu idɛɛ ku maà ye taaleɛ.

29 Kù je na idɔi iɲe taka ɲɲe, amma na ti ine iyi í sɔ ɲeui.

Ntɔ ntɔ, idɔi ine gɔ kaa ye taalei ara ku nem.

30 Bii n̄ saabu Ilaaɔ si ije, ine kāma kù ne kpāa ku ye taalem na ijeu iyi n̄ saabuɔ Ilaaɔ tā.

31 Na ɲɲu, bii í je í waa mɔ ɲa, walakɔ bii í waa ce ngɔgɔ ɲa í ce fei ndɛɛ ku ba ine ɲa a mà beɛɛɛi Ilaaɔ.

32 I ce kuweɛ ɲɲe do yaase bei í kaa dasiɔ ine kāma kurara ɲa, hai Zuifu ɲa do Gereki ɲa hee do inei igbei Ilaaɔ ɲa fei.

33 I sisim ɲa. Amu takam n̄ wa n ce kookaai ku ba kucem ku dɔa ine fei si, si mii baa yooma fei. N kù wa n de aranfāanii amu takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba faaba.

11

1 I sisiim ɲa bei amu takam n̄ wa n sisi Kirisi.

Yaase bei í sɔa ine ku nyisiɔ beɛɛɛi Ilaaɔ wee

2 N̄ wa n saabu ɲe do iyi í ya maa ye gigiim si fei ndɛɛ ɲa, do si bei í mu cio iyi n̄ kɔ ɲe siu dim dim ɲa.

3 Amma n̄ bi í mà ɲa iyi Kirisii í je ine ngboi inemɔkɔ baa yooma fei, inemɔkɔ mɔi í je ine ngboi aboɛ, Ilaaɔ mɔi í je ine ngboi Kirisi.

4 Inemɔkɔ iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii í bii irie kù waa nyisi beɛɛɛi ine ngboɛ.

5 Amma inaabo iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii kù bii irie, kù waa nyisi beɛɛɛi ine ngboɛ. Í yei bei inaabo iyi à gɔgɔo irie.

6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we, ku gɔgɔo irie. Amma bii iri ku gɔgɔoou í jɛaa anyɔ, ku we mango.

7 Kù sɔa inemɔkɔ ku bii irie domi Ilaaɔ í takae ku jɔɔ nɔ ku nyisi amboɛɛ, amma inaabo, amboei inemɔkɔi wa nyisi,

8 domi hai si kutaka inemɔkɔ kù fita hai si inaabo, amma inaaboi í fita hai si inemɔkɔ.

9 Beɛbe mɔi a kù taka inemɔkɔ na inaabo amma à taka inaaboi na inemɔkɔ.

10 Na nju, na irii amaleka ña í sía inaabo ku we mango ku nyisi iyi nju wa súa məkoi nju iri ile.

11 Amma do nju fei si wajui Lafēe ine gə kaa yəkə ku ni nju í ne gbugbā nju ku ce kuwēei nju ikā, domi inaabo í ne bukaatai ineməkə, ineməkə mə í ne bukaatai inaabo.

12 Bei à nya inaabo hai si ineməkə, beebe məi à bí ineməkə hai bi inaabo, amma Ilaađi wa ce fei ndeε.

13 Inε taka nje í lasabu ña. Í sía inaabo ku təo Ilaađ hai we mango?

14 Inε taka nje í kù mà ña iyi anyoi bii ineməkə í ne ntoí iri sisi?

15 Amma bii ntoí irii inaabo í sə, boodai. À muaa ntoí iriei ku je bei fuugese.

16 Bii ine gə wa bi ku ba wa kakəə ku ce si ideu be, amu de n wa n fə iyi si inə nwa do si igbei inei Ilaađ ña a kù ne dəəne mmu gə ma.

Ijei Lafēe

(Cə Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25;

Luku 22:15-20)

17 Ide iyi an sə ñe nsei, n kaa n saabu nje si, domi á sía kutətəə ñje ñau ku mu nje gbugbāi wo, amma wee nsei wa kεke ñei.

18 Sinte, à səm à ni bii í tətəə ña ine gə ña à wa si inə ñje iyi inεə ña í ci ya ne anu akā. Nə n tamaa ntai.

19 Ntə ntə, kù ne bei á ce iyi nje ku fεefe kù wa si anini ñje, ku baa mà ine ña iyi à je ti ntə.

20 Bii í tətəə í waa je ña, í ya tamaa bei ijei Lafēe í waa je ña amma iboi,

21 domi bii í bubu ña gbakā, ine fei í ya maa saasai ku je sondaεe iyi í naaə wa, nə a jə ine gə ña do ari, nə ine gə ña à je à mə hee atε ku kpa ña.

22 I kù ne kpasēi ara ñje bii aa je í mə ñai? Mà í bi í donda igbei inei Ilaađ ña, nə í dasi ilu are ña anyə ñai? Beirei an ni ñje. N saabu ñje? Aawo, n kaa n saabu ñe si nju be.

23 Ide iyi n gba hai bi Lafēe n kə ñe si wee. Idú ajo iyi à so Lafēe Jesu à daa ine ña si awə í so pεε

24 í saabu Ilaađ, nə í bububue. Nə í ni, iyi ihēi í je aram iyi n na na iri ñje. I ya ce iyi ihē í maa yeə gigim ña.

25 Beεbe məi, iyi à je à tā, í so kəəfu í ni, kəəfuu ihēi í je akabuu titəi Ilaađ iyi í dī do ñjem. Waati iyi í waa mə do kəəfuu ña fei, í ya coo í maa yeə gigim ña.

26 Waati kāma iyi í waa je pεεu nə í waa mə do kəəfuu ña fei, ikui Lafēe í waa sisi ña hee koo nyiə wa.

27 Na nju, ine iyi í je pεēi Lafēe walakə í mə do kəəfue, nə kuwεεε kù je dee dee, í raraa arai Lafēe do ñjei.

28 Na nju, ine fei ku wuse arae ku bei ku je pεεu, nə ku mə do kəəfuu.

29 Ntə ntə, bii í je nə í waa mə ña nə í kù mà ña iyi arai Kirisii, í waa soa ara ñje taalei si kujε do si kumə ñje.

30 Njoi í jə ine nkpə ñje wa ce bəə nə gəgə ña à je məngə ña, gəgə ña mə à ku.

31 Bii à kiiti ara nwa do ntə, Ilaađ kaa kiiti wa má.

32 Amma bii Lafēe í kiiti wa, í ya jə ka baa si kpāa jiidai ku ba ku maə ye taale nwa do inei andunya ña ajo.

33 Na nju, inε inem ña, bii í waa tətəə ku ba í je ña, í jə í ya degbe ñje.

34 Bii ari wa kpa ine gə, ku je sondaεe kpasē ku ba í maə na í so taale si kutətəə ñje. Ide iyi í gbe, an ce ñe cioε bii n na n to wa.

12

Amua ña iyi Hundei Ilaađ wa mu nwa

1 Nsei, inε inem ña, iyi í je idei amua ña iyi Hundei Ilaađ wa mu nwa, n bi í mà ntəε ña.

2 Í mà ña, waati iyi í kù mà Ilaađ ña à ya maa fa ñei si kpāai iwε deki ña ku təo.

3 Na ñoi í jə n wa n bi í mà ña, ine kāma iyi í jə Hundei Ilaađ wa gbāa fei kaa yəkə ku ni à ceekpe Jesu. Nə ine gə kaa yəkə ku ni Jesui í je Lafēe, bii kù je Hundei Ilaađi wa gbā lafēe.

4 Amua ikā ikāi í weε, amma Hundε akāui wa kpε ña.

5 Ice ikā ikāi í weε, amma Lafēe akāi à waa cea.

6 Gbugbāi Ilaađ wa ce ice si ine fei ikā ikā, amma Ilaađ akāui wa mua ine fei gbugbā iyi á ceə ice baa yooma fei.

7 Í na ine fei amua iyi wa nyisi iyi Hundee wa ce ice sēi nə ku ceə ice na aranfaānii ine fei.

8 Hundei Ilaađi í ya mua ine gə ña amua a muaə ine ña bisi, nə Hundε akāui í ya mua ine gə ña mə amua a fə ide do kumà.

9 Hundε akāui í ya mua ine gə ña gbugbāi naane ku dasi, nə ku mua ine gə ña gbugbā a jə bəə ña a ba iri.

10 Beεbe məi Hundε akāui í ya mua ine gə ña gbugbā a ceə maamaake ña, nə ku cea ine gə ña amua a ceə walli, nə ku mua ine gə ña mə bisi a mà bii í je mii iyi ine gə wa ce do Hundei Ilaađi wala bii í je do hundε mmu gəi. Í ya jə ine gə ña a fə ide do fee ña iyi a kù waa gbə, nə ku mua ine gə ña mə bisi a tusəə ideu.

11 Amma Hundε akāui wa ce fei ndeε. Wa mua ine fei amua ikā ikā bei í bi.

Woo dasi Jesu naane ña fei à je ikə ikā ikāi ara akā

12 Kirisi í yei bei ara akā do ikə nkpə nkpə. Arau akāi baa bii í ne ikə nkpə nkpə,

13 domi Hundε akāi à da nwa si ku ba awa fei ka je ara akā, hai Zuifu ña hee do dimi mmu ña, hai aru ña hee do ine ña iyi a ne ara ña. Nə bi Hundε akāui awa fei à waa mə.

14 Kù je ikə akāi ara í ne, amma nkpə nkpəi.

15 Baa bii ise í fə í ni, si bei n kù je awə n kù wa si ara, do nju fei, í wa si ara.

16 Baa bii itf í ni, si bei n kù je iju n kù wa si ara, do nju fei nju mō í wa si ara.

17 Bii arau fei í je iju, beirei á ce ku gbō ide. Walakō bii fei ndeé í je itf, beirei á ce ku gbō inūnu.

18 Amma ntō ntō Ilaađ í dasi ikō ikā ikā fei si arai bei í bi.

19 Bii ara kù ne ikō ikō kaa ce.

20 Na nju, ikō nkpō nkpōi í wεε, amma arau akāi.

21 Iju kaa yōkō ku sō awō ku ni nju kù ne bukaatae. Iri mō kaa yōkō ku sō ise ku ni nju kù ne bukaatae.

22 Iyi í re mōm, baa ikōi ara ña iyi á ya ni a kù ne gbugbā, ara í ne bukaata nña jiida.

23 Nō ikō ña iyi á ne anyō si ara, á ya ka gbō ñja ku re. Iyi a kù jō ka maa kpe iri ñja, añaí á ya ka gbōa ku re.

24 Amma ikō ña iyi á gbe iyi a kù ne anyō, a kù ne bukaatai ka gbō ñja bebe. Ilaađ í ce ara bebe ku ba ikō ña iyi a kù ne beere ñau ka jirima ña ku re.

25 Í cooi ku ba ara ku mađ fεεfe nje, amma ikō ikā ikā ñau fei a maa gbōa nje.

26 Bii ikōi ara gō í ba wahala, añađ iyi á gbe ñau feii á ya gbō ara kurou ajo. Bebe moi bii á saabu gōgō, añađ iyi á gbe ñau fei á ya ne ino didōi ajo.

27 Nsei inje fei í je arai Kirisi nō ine baa yooma nje fei í je ikō ikā ikāe.

28 Bebe, si igbei inei Jesu ña Ilaađ í tako í cica ine gō ña á je woo be ña, minjisia walii ña, mεetasia mō woo kō ine ña si cio. Si anyii nju nō í cea ine gō ña amuai maamaake ña ku ce, ine gō ña mō à ne amuai bō ña ku faaba, ine gō ña mō à ne amuai ine ña ku sobi, ine gō ña mō à ne amuai ine ña ku cuađ, nō ine gō ña mō aa yōkō a fō fee ña iyi a kù waa gbō.

29 Kù je aña feii á je woo be ña, walakō walii ña, walakō woo kasi cio ña. Kù nō kù je aña feii á ne amuai maamaake ña ku ce

30 walakō amuai bō ña ku faaba. Aña fei sisi á nō à ne amuai fee ña iyi a kù waa gbō ku fō, walakō ideu ku tuse.

31 Amma i hanya í de amua ña iyi á re do beere ña.

Iyi í re mōm, an nyisi ñe kpāa iyi í re fei ndeé.

13

Idei Kubi

1 Baa bii ñ wa n fō ide do feei amane ña ikā ikā do ti amaleka ña nō n kù ne kubi, ñ yei bei iso iyi á waa cā walakō bei londi.

2 Baa bii ñ ne amuai walii ku ce, nō ñ mà asiui fei nō ñ ne kumà fei, baa bii ñ dasi Ilaađ naane hee bei an yōkō n jō geete ku tekf, bii n kù ne kubi, n kù je ngōgō.

3 Baa bii ñ kpāa ilu are ña amanim fei, nō baa bii ñ jō à sō aram bei ñai kuwee, bii n kù ne kubi, n kaa n ba riba.

4 Kubi í ya temua, í ya nō ku ce mii jiida, ci ya ja igu, ci ya sō arae lele, nō ci ya je ilu faau.

5 Kubi ci ya ce mii gō iyi kù je dee dee, nō ci ya de aranfaani nju akā. Ine iyi í ne kubi idōe ci ya kō gbāa gbāa, nō ci ya jile idei taale si idōe.

6 Ine iyi í ne kubi ci ya wεεð ino didō si mii iyi kù je dee dee, í gbe si mii iyi í je ntō.

7 Kubi ci ya mōngō nkāma. Naane ku dasie do kpāa ku cōe do temuae ci ya tā.

8 Kubi ci ya ne kō. Amma walii ku ce á na ku kpa iri, fee ikā ikā ku fō á na ku tā, nō kumāi amane mō á na ku tā.

9 Mii ñau á na ku kpa iri si na iyi í jō kumà nwa do walii ku ce nwa, gōgōe kù kō.

10 Amma waati iyi mii iyi í kō á naa, waati bebe, iyi kù kō á ne.

11 Waati iyi ñ wεε keeke, ñ ya n maa n fō idei bei ama keeke, nō n maa n ce laakai bei ama keeke, nō n maa n lasabu bei ama keeke, amma nsei iyi ñ ce ine ngbo ñ jō daai ama.

12 Iyi á waa ye nsei í yei bei mii iyi á waa hōnne bari bari si iso fūfū, amma ajo wa naa iyi aa ka ye ijuđ iju. Iyi ñ mà si nsei kù kō, amma waati nju an màa sāa sāa bei Ilaađ í mām.

13 Nsei mii mεetau ihēi í wεε. Mii ñau wee, naane ku dasi, do kpāa ku cō, do kubi. Amma kubi í re ña.

14

Idei amuai HundeI Ilaađ

1 Na nju, kubii í sīa í dede ña. Nō í de amua ña iyi HundeI Ilaađ wa mu nwa, iyi í re mōm njui í je walii ku ce.

2 Ine iyi wa fō ide do fee iyi kù waa gbō, Ilaađi wa ba ide ku fō, kù je amane, domi ine gō kù waa gbō idee. Amma idei asiui wa fō do gbugbāi HundeI Ilaađ.

3 Amma ine iyi wa ce walii amane ñai í ya ba ide ku fō. Í ya jō a leekf si naane ku dasi dim dim, nō ku mu ñja gbugbā, nō ku tū ino ñja.

4 Ine iyi wa fō ide do fee iyi kù mà, naane ku dasii ñju takaēi wa mua gbugbā. Amma walii, inei igbei Jesu ñai wa mua gbugbā.

5 Á dōm si bii inje fei í waa fō ide do fee ña iyi í kù waa gbō ña, amma iyi ñ wa n bi wa re, njui í je í ya maa ce walii ña. Ñ ni bebe si na iyi í jō ine iyi wa ce walii, icee í ne aranfaani í re ine iyi wa fō ide do fee ña iyi kù wa gbō, í gbe bii wa tuse ideui, nō ku mua inei igbei Jesu ña gbugbā.

6 Nsei, inje inem ña, aranfaani yoomai aa ba ña bii ñ naa bi tu ñe nō ñ wa n fō fee iyi í kù waa gbō ña. I kaa ba aranfaani kama ña. Amma bii ñ sō ñe yaasei ide iyi Ilaađ í sōm, walakō ñ sisi ñje idei kumà, walakō idei walii, walakō cio gō, ine ñju á ne ñje aranfaani.

7 Bεεβε μοι, mii iyi kù ne kuwεε bei yèè do mααλ bii à waa càa, bii à kù waa càa dee dee, beirei ine gο á ce ku gbα yaasee.

8 Ine mα iyi wa cà gāgāi igū, bii kù waa càa dee dee, yooi á ce sααlui igū.

9 Bεεβε μοι, bii kù je ì waa fα fee iyi ine ηα à mà ηα, beirei aa ce a gbα yaasee. Ide ηηε á nei si fufu.

10 Fee dimi ikā ikā nkρai í wa si andunya, nα kāmαe kù kua yaase.

11 Do ηηυ fei, bii n kù wa n gbα fee iyi à waa bam ku fα, ine iyi wa fαυ, dimi mmui í je bi tom, nα amu mα ñ je dimi mmu bi lafεε.

12 Bεεβε μοι ine mα, si na iyi í jò ì waa de amuai Hundeì Ilaaδ, ηα á sía í hanyα í dεde amua ηα iyi á jò naane ku dasii ineì igbei Jesu ηα ku bα waju.

13 Na ηηυ, á sía ine iyi wa fα ide do fee iyi à kù waa gbα ku tαα Ilaaδ amua iyi á tuseδ ideu.

14 Bii ñ wa n ce kutαα do fee iyi n kù wa n gbα, hundem nii wa ce kutαα, amma lasabum kù waa ce nkāma.

15 To, nsei, beirei an ce. An ce kutαα do hundem do lasabum ajo. An kα iri do hundem do lasabum ajo.

16 Bii do hunde ηηυ akāi ì waa saabu Ilaaδ ηα, beirei ine ηα iyi á gbe aa ce a ni Ami si kutααε. Kaa ce, domi à kù mà iyi ì waa fα ηα.

17 Baa bii kutααε í sía, kaa mua lafεε ηα gbugbā.

18 Ñ wa n saabu Ilaaδ si na iyi í jò ñ ya n fα fee ηα iyi ine ηα à kù waa gbα ñ re ine fei.

19 Amma si igbei ineì Jesu ηα ñ gbasi n fα ide icu miu do yaase n kαa ine ηα si cio do iyi an fα ide icu dubu mεεwa do fee iyi ine ηα à kù waa gbα.

20 Inε inεm ηα, i maà ya wūa ide bei ama keeke ηα ma ηα. Bii í je ideì laalα ku cei, í sía í ye bei ama keeke ηα iyi à kù mà laalα ku ce, amma si kpāai ide ku wūa í jò ì ye bei ine ngbo ηα.

21 Si tiai woodai Ilaaδ à kαα à ni, Lafεε í ni, an jò ise mmu ηα a ba ine ηαυ ihε ide ku fα do fee mmu *.

Amma do ηηυ fei, a kaa gbα idem.

22 Amuai ide ku fα do fee iyi ine ηα à kù waa gbα, nyindai í je bi hai dasi Jesu naane ηα, kù je bi woo dasi naane ηα. Amma amuai ideì Ilaaδ ku waazo ηηυi í je nyinda bi woo dasi Jesu naane ηα, kù je bi hai dasi naane ηα.

23 Na ηηυ, bii ineì igbei Jesu ηα fei à tαtαα, nα ine fei ku lsi ku fα fee iyi ine ηα à kù waa gbα, bii ine titδ ηα walakα hai dasi Jesu naane ηα à lα wa, a kaa ni ì waa sūmu ηai?

24 Amma bii ine fei wa waazo ideì Ilaaδ, bii hai dasi naane gο í lα wa walakα ine titδ gο,

ideu á tosi idεε nα ide iyi ine ηα à waa fαυ ku jò ku mà dulum dεε.

25 Nα lasabue á fita gbugbā, nα ku gulε ku tαα Ilaaδ ku ni, ntαi, Ilaaδ í wa si anini ηηε.

Yaase jiida si kutαα

26 Na ηηυ, ine inεm ηα, beirei aa ka ce. Bii ì waa tαtαα ηα ine gο ηηε ηα aa ne iri ku kδ, ine gο ηα mα cio ku kαsi, ine gο ηα mα ideì Ilaaδ ku waazo, ine gο ηα mα ide ku fα do fee iyi à kù waa gbα, ine gο ηα mα yaaseì fee ηαυ ku tuse. Í sía í maa ce fei ndεε ηα ku ba ku mua ineì igbei Jesu ηα gbugbā.

27 Bii ine gο ηα à waa fα ide do fee iyi à kù waa gbα, kù sía à re amane minji wala mεεta nα á sía a fα ide akā akā, nα ine gο mα ku maa tuseε ideu.

28 Amma bii ine gο kù wa be iyi á yαkα ku tuseε ideu, í jò ku cokο si kutααυ, nα ku je Ilaaδi wa baa ide ku fα.

29 Inε ηα iyi à waa ce walii, í sía ku je amane minji wala mεεta ku fα ide nα ine ηα iyi á gbe a wuse ideu a cα.

30 Bii Ilaaδ í nyisi ine gο ngogο si kutααυ, í jò ine iyi í tako wa fα ideu ku cokο.

31 Inε fei aa yαkα í ce walii akā akā ku ba ine fei ku ba ikα nα ì ba gbugbā ηα.

32 Í sía walii ηα a kāmia amua ηηα.

33 Ntα ntα, Ilaaδ kù bi ka maa ce kuwεε nwa beεteke, í bi ka cooi si laakai ku sū.

Si bei ine ηα à ya ce si igbei woo dasi Jesu naane ηα fei,

34 Í sía inaabo ηα a ya cokο bi kutααα. Kù sía a fα ide, amma a sū iri ile si bei wooda wa fα.

35 Bii à bi a mà ngogο a ya bee mαkα ηηα ηα kρase, domi kù je dee dee inaabo ku maa fα ide bi kutααα.

36 Hai bi tu ηei ideì Ilaaδ í sinti? Ma inε akāi ì gbα ηα.

37 Bii ine gο í tamaa ηηυ í je walii, walakα wa tamaa ηηυ í ba amuai Hundeì Ilaaδ, í sía ku jesi iyi ide iyi ñ jò ηηευ woodai Lafεεi.

38 Inε iyi kù jesi bεεbe a kaa gba lafεε †.

39 Na ηηυ, ine inεm ηα, í dεde amuai walii, amma í maà ti ì ganji woo fα ide do fee iyi a ci ya fα si andunya.

40 Amma í ce fei ndεε dee dee do yaase jiida ηα.

15

Kuji Kirisi hai si bale

1 Inε inεm ηα, ñ wa n ye ηε gigii laabaau jiidau iyi ñ sδ ηε wo nα ì gba ηα, ñ nα ì waa leekl si ηα.

* 14:21 an jò ise mmu ηα a ba ine ηαυ ihε ide ku fα do fee mmu Ilaaδ wa fα ideì ijuukpā iyi ineì Izireli ηαυ à ye si waati iyi ise mmu ηα à na à je ηα igū. Ise mmu ηαυ à mu ηα à neδ ile mmu, amma do ηηυ fei lasabu ηηα kù lsi ide iyi Ilaaδ wa sδ ηαυ.
† 14:38 a kaa gba lafεε A kù mà yaasee sāa sāa. Á yαkα ku je Polu í ni ineì igbei Ilaaδ ηα a maà gba lafεε, wala Ilaaδ kaa gba lafεε.

² Bii í nò í muu dim dim ña si bei ñ sisi nñe, nñui í je faaba nñe. Amma bii í kù muu dim dim ña, inya ngbei ì dasi naane ña.

³ Ide iyi í ne amboe í re nñui ñ sisi nñe be si bei à daam si awò. Ideu wee. Kirisi í ku na irii dulum du wa si bei kukòí ideí Ilaaó wa fò.

⁴ À suu nò í jì hai si bale si ajo meetasia si bei kukòí ideí Ilaaó wa fò.

⁵ Í tuse arae bi Sefaa iyi í je Piee, si anyii nñu bi mào maateejie ñau.

⁶ Si anyii nñu, í bei í koo í tuse arae bi mào ce ña iyi à re baa amane cò miuu. Nkpò ñja í wee baa nsei, amma ine gò ña à ku.

⁷ Nò í koo í tuse arae má bi Zaaki, si anyie í bei í koo í tuse arae bi woo be ñau fei.

⁸ Si anyii aña fei í bei í tuse arae bi tom, amu iyi ñ ye bei ine iyi cukpai kubie kù kò à bei à búu.

⁹ Ntò ntò, amui ñ je keekei woo be ñau. N kù to a kpem woo be, domi ñ kpà inei igbei Ilaaó ña iju.

¹⁰ Amma mii iyi ñ je nnyi, na didòí Ilaaóí, nò didò iyi í ceem nòu kù ce nfe. Ñ ce kookaai ñ re baa woo be ñau fei, amma kù je amu takam nii ñ coo, didòí Ilaaó iyi í wa sim nii í coo.

¹¹ Na nñu, ide akáui awa fei à waa waazo be, nñu moí ñ nò í dasi naane ña be.

Kujì nwa hai si bale

¹² Nsei à waa waazo iyi Kirisi í ku nò í jì hai si bale má. Nò beirei í ce ine gò nñe ña à ya ni iku ña a kaa jì ma.

¹³ Bii iku ña a kaa jì hai si bale, debei Kirisi mò kù jì.

¹⁴ Nò bii Kirisi kù jì, waazo nwa ngbei, nò naane ku dasi nñe mò ngbei.

¹⁵ Bii í je ntò iku ña a kaa jì hai si bale, debei Ilaaó kù jì Kirisi wo. Debei, seeda iboi à waa jea Ilaaó si waati iyi à ni í jì Kirisi hai si bale.

¹⁶ Ntò ntò, bii iku ña a kaa jì, Kirisi mò kù jì wo.

¹⁷ Nò bii í je Kirisi kù jì hai si bale wo, í kò í wa si dulum du ñei, nò naane ku dasi nñe ngbei.

¹⁸ Nò ine ña mò iyi à dasi Kirisi naane à bei à ku, à ce nfei.

¹⁹ Bii na kuweeu ihè nñu akáí à dasi Kirisi naane, à je ilu araare ña í re baa ine fei.

²⁰ Amma ntò ntò Kirisi í jì hai si bale, nò í je ine sinte si inoi ine ña iyi aa na a jì.

²¹ Ine fei í mà ña iyi iku í naai hai bi ine aká. Bebe moí kujì iku ña í naa hai bi ine aká.

²² Ntò ntò, si bei ara aká nwa do Adamu í jò awa fei aa ka na ka ku, bebe moí anu aká nwa iyi à ce do Kirisi á jò awa fei ka na ka jì hai si bale,

²³ amma ine fei do waatiei. Sinte Kirisii, si anyii nñu ine ña iyi à je titee si waati iyi á nyi wa.

²⁴⁻²⁵ Si anyie iri ku kpai andunya á to wa, nò kù ne bei á ce iyi Kirisi kù je bomma hee koo ceò mbeee ñau fei bi ku lesi isee. Si anyie nò

ku so bommau ku daa Ilaaó Baaba si awò. Ntò ntò, Kirisi á kpa irii ilu yiiko ña do ilu gbugbá ña do ine ngbo ñau fei.

²⁶ Mbeei ankãanyi iyi Kirisi á kpa nñui í je iku.

²⁷ Si tiai ideí Ilaaó à kòò à ni, Ilaaó í daa mii fei si awò. Amma baa bii kukòu í ni beebe, kù je do Ilaaó takae iyi í jò mii fei wa súaa iri ileui wa fáa.

²⁸ Nò waati iyi á daa Kirisi mii fei si awò, nñu iyi wa je Amau, á so arae ku daa Ilaaó si awò, ku ba Ilaaó ku wa si antai mii fei.

²⁹ Ntòí, Kirisi í jì hai si bale. Bii kù je beebe, ine ña iyi à ce inyi ku dasi si agbei iku ña, aranfaani yoomai à waa ba. Bii í je ntòí iku ña a kaa jì, na mii í ce ine ña à ce inyi ku dasi si agbe ña.

³⁰ Awa taka nwa, na mii í ce à ya kaa maa wa si kpai mbirisi waati kama fei.

³¹ Ine inem ña, ajo fei si anui iku ñ ya n maa n wa. Nò ntò ntò beebi, si bei í mà ña ntò ntò iyi ñ wa n tò fufu na saabu nñe si Lafèe nwa Jesu Kirisi.

³² Ine ña iyi a kosim Efeezu be a yei bei inai sako ña iyi awò ña à waa jabu. Aranfaani yoomai ñ ne bii í je ñ wa n jabu na didòí andunya ihè nñu aká. Bii í je iku ña a kaa jì, “ka je nò ka mò domi ala aa ka ku”.

³³ I maà ya jò a dì iju nñe. Kpaasi laalo, nñui í ya beje ide jidae iyi í waa ce.

³⁴ I jò laakai jida nñe ku nyi wa si bei á sfa, nò í jò kookoosui dulum. Gògò nñe ña a kù mà Ilaaó do ntò. Ñ wa n fò iyi ihèi ku ba anyò ku mu ñe.

Ara titò iyi aa ka jìò hai si bale

³⁵ Ñ mà ine gò ña aa bee a ni, beirei iku ña aa ce a jì. Dimii ara mii aa ne.

³⁶ Amma an je nñu n ni í kù ne bisi ña. I kù mà ña iyi bii í gbè ngboi mii gò kaa fita bii kù je í ku.

³⁷ Mii iyi amane wa gbè fei dimii ngògòí í ya je, bei ijuí iya, walako ngògò. Kù je kpokpoo takaei aa tu wa í naa í lo.

³⁸ Nò Ilaaó í na dimi ñau fei ara iká iká si bei í bi, í na ngboi mii fei arae iká iká.

³⁹ Mii ña iyi à waa mii fei, inai ara ña kù je dimi aká. Ti amane ña iká, ti meemu ña iká, ti yei ña iká, ti cèe ña mò iká.

⁴⁰ Arai lele í weei, ti andunya mò í weei. Arai lele í ne kuslaei, nò ti andunya mò í ne teeí.

⁴¹ Nunu í ne kuslaei, nò cukpa mò í ne teeí do andaiya ña. Nò baa si inoi andaiya ñau à reò nje do kusia.

⁴² Bebe moí á ye si waati iyi Ilaaó á jì iku ña. Ara iyi á siu, ara iyi á bejei, amma bii à jùu kaa beje má.

⁴³ Bii à suu ci ya ne beere, amma bii à jùu ilu jirima nlaí. Bii à suu, hai ne gbugbáí, amma bii à jùu á ne gbugbá.

44 Bii à suu, arai ilei, amma bii à jūu ti lelei á je. Nto nto, arai ile í wee, nò beebe moi arai lele mō í wee.

45 Beebe moi à koo à ni, waati iyi à taka Adamu sinte à daa si kuwee, amma Kirisi iyi à ya kpe Adamui ankānyiu, njuu í je hunde nò njuu í ya daa ine ŋa si kuwee.

46 Kù je arai lelei í tako í naa, arai ileui, ti leleu í bei í naa.

47 Adamu sinteu, í naai hai si ile nò í je ti ile. Nò Adamu minjisiau í naa hai lelei A5.

48 Ine ŋa iyi à je ti ileu ihē fei à yei bei ine sinte iyi à taka hai ile. Nò ine ŋa iyi à je ti lelei A5 à yei bei ine iyi í naa hai lelei A5.

49 Nò si bei à jò inei ileu, beebe moi aa ka jò inei leleu.

50 Ine inem ŋa, iyi ihēi ñ wa n fò, arai ile kaa yoko ku ba ikpē si bommai Ilaa5. Njuu iyi í je ti iku kaa yoko ku ba kuwee hai tā.

51 Idei asii wee iyi ñ wa n sō ŋe. Awa fei si aa ka ku, amma Ilaa5 à kpaasi awa fei

52 gbakā, si iju kamee akā, waati iyi kākākāki ankāanyi á kpata. Waati iyi kākākāki ankāanyiu á kpata Ilaa5 á jì iku ŋa nò a kaa ku má, nò ku kpaasi awa mō.

53 Nto nto, ara iyi á bejeu kù ne bei á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya beje. Njuu iyi í je ti iku, kù ne bei á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku.

54 Nò waati iyi ara ku bejeu á kpaasi iyi kaa beje, nò ti iku mō ku kpaasi iyi kaa ku, waati beebe ide iyi à kòu á ce, iyi í ni, Ilaa5 í kāmia iku mam mam.

55 Iku kaa kāmia ine ŋa má. Iku kaa ne gbugbā si ine ŋa má.

56 Iku kaa wee wo bii kù je na dulum, nò dulum mō kaa ne gbugbā wo bii kù je na wooda.

57 Amma ka saabu Ilaa5, njuu iyi wa mu nwa gbugbā à waa kāmia5 dulum na anu akā nwa iyi à ce do Lafēe nwa Jesu Kirisi.

58 Na njuu, inje baakoom ŋa, í leekí dim dim í maà tekee ŋa. I ce kookaai si icei Lafēe do ajo fei si na iyi í jò í maà ŋa ice iyi í waa cea Lafēe kaa ce nfe ŋa.

16

Fia ku totō na woo dasi Jesu naane ŋa

1 Nsei, ka fò idei fia iyi à waa totō na woo dasi Jesu naane ŋa iyi à wa Zeruzalemu. Í sía inje mō í ce bei ñ sō inei igbei Jesu ŋa iyi à wa ilei Galati.

2 Si ajo ama azuma fei í sía ine fei ku nya fiae ikā, zaka bei á yoko, si bei Ilaa5 í muaa, ku ba í maà ti í degbe hee waati iyi ñ to wa í bei í maà totō fia ŋa.

3 Bii ñ naa, an be ine ŋa iyi í cica ŋau Zeruzalemu do amua nje do tia iyi á sisi nja yaasee.

4 Bii í nò í je í sía amu takam n koo mōi, awōd ŋa aa ka koo ajo.

Mii ŋa iyi Pōlu wa bi ku ce

5 Bii í kōōsi an bō ilei Masedoni nò hai be an naa bi tu ŋe.

6 An ce baa ajo minji bi tu ŋe, bii í kù laakai mōm, bei an je kpa. Si anyii njuu, nò í sobim do bii ñ ne ku bō ŋa.

7 Bebei n kù bi n ye ŋe do saasa, amma bii Lafēe í bi an kpe bi tu ŋe be.

8 Amma hee ajoí Pantekotu koo toò wa an maan wa Efeezu ihē titā

9 domi Ilaa5 í clim kpāa nla nla n ceò ice ihē iyi á ne aranfaani, baa bii mbēe ŋa à kpō.

10 Bii Timotee í to wa bi tu ŋe, í gbaa do yaase bei á neò ara ku fū si anini nje, domi njuu mō icei Lafēe wa ce bei ñ wa n ceu.

11 Na njuu, í maà jò ine go ku dondae ŋa, amma í sobie si isēenee iyi á ce ku baaò wa ku ba ku to wa bi tom do laakai ku sū, domi ñ wa n cō kpāae njuu do kpaasi ŋa iyi à waa suu wa.

12 Amma iyi í je idei kpaasi nwa Apollo, tuuba nkpō nkpōi ñ ya n maan sōō n ni koo cō ŋe do kpaasi nwa go ŋa ajo, amma si nsei titā kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba fayae á naa.

Idei ankāanyi ŋa

13 I ce laakai ara nje, í leekí si naane ku dasi dim dim ŋa. I ce wōkō ku ba í ba gbugbā ŋa.

14 Iyi í waa ce fei, í coo do kubi ŋa.

15 Í maà ŋa iyi Setefani do inei kpasēe ŋai à je woo dasi Jesu naane sinte si ilei Geresi à nò à na ara ŋa à sobio woo dasi Jesu naane ŋa. Inje inem ŋa, ñ wa n tō ŋei,

16 amane dimi beebe ŋa do ine ŋa iyi à waa ba ŋa iceu ku ce do himma fei, í ya jirima ŋa ŋa.

17 Ñ ne inō didō do kunaai Setefani, do Fōotunatu do Akaiku, domi si bei í kù wa ihē ŋa ŋai à ce mii iyi í ne ku ce ŋa.

18 Ine ŋau à tū inam bei à ya tū tu ŋe mō. Í sía í saabu ine dimi beebe ŋa.

19 Igbei inei Jesu ŋa iyi à wa ilei Azii à waa ce ŋe fō. Akilasi do Piisila do inei igbei Jesu ŋa iyi à ya totō kpasēe ŋa, à waa ce ŋe fō jüida jüida do irii Lafēe.

20 Kpaasi woo dasi Jesu naane ŋa fei à waa ce ŋe fō.

Inje mō í ce ŋe fō ŋa do kubi.

21 Amu Pōlu, amui ñ kò nje fōou ihē wa do awom.

22 Ine iyi kù ne kubii Lafēe fei, ikpe ku muu. Lafēe Jesu ku nyi wa.

23 Didōi Lafēe Jesu ku wee do inje.

24 Kubim í wee do inje fei na anu akā nwa do Jesu Kirisi. Ami.

Ti minjisia iyi Pɔlu í kɔa inei Kɔrenti ɲa

Idei fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo bei Jesu Kirisi si idɔɔbii Ilaaɔ, do Timotee kpaasi nwa.

À ce inei igbei Ilaaɔ ɲa iyi à wa Kɔrenti fɔɔ do woo dasi naane ɲa fei iyi à wa si ilei Geresi fei.

2 Ilaaɔ Baa nwa do Lafɛe Jesu Kirisi a mu nɲe didɔ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ

3 Ka saabu Ilaaɔ, Baai Lafɛe nwa Jesu Kirisi, nɲui í ne araare, nɔ nɲui í ya maa tũ idɔ nwa waati kama fei.

4 Wa tũ idɔ nwa si wahala baa yooma nwa fei. Í ya ce beɛbei ku ba awa mɔ ka yɔkɔ ka tũ idɔi ine ɲa iyi à waa wahala do yaase bei í tũɔ tĩ awa mɔ.

5 Nto nto, à ne ikpɛ nla nla si ijuukpãi Kirisi, amma bei ijuukpãu í la í to, beɛbe moi yaase bei Kirisi wa tũɔ idɔ nwa ɲau mɔ í to.

6 Bii à ye ijuukpã, na iri nɲei, ku ba í ba faaba ɲa nɔ Ilaaɔ ku tũ idɔ nɲe. Bii Ilaaɔ í nɔ í tũ idɔ nwa, na iri nɲei, inɲe mɔ í temua ɲa do ijuukpã dimi akã do iyi à waa yeu, nɔ idɔi inɲe mɔ ku tũ.

7 À waa naane ɲe nto nto domi à mà, si bei í ne ikpɛ si ijuukpã nwa ɲa, beɛbe moi Ilaaɔ á tũ idɔ nɲe si bei wa tũ tu wa.

8 Inɲe ine nwa ɲa, à bi í mà ɲa wahala iyi í ba wa si ilei Azii í caa. Í re gbugbã nwa hee a kũ tamaa mà aa ka wɛɛ si hunde má.

9 À tamaa bei à ye taale nwa á kpa wai. Amma dimii ideu ihɛ í ba wai ku ba ka mà iyi kũ sãa ka dasi naane nwa si awa taka nwa, amma ka dasi naane nwa fei si Ilaaɔ nɲu akã iyi á jĩ iku ɲa.

10 Nɲui í nɲa wa hai si iku dimi beɛbe, á nɔ ku nɲa wa má. Ntoí, à waa cɔ kpãae á nyi ku nɲa wa má.

11 Inɲe taka nɲe í waa sobi wa do kutɔɔ nɲe. Ilaaɔ á gba kutɔɔ iyi ine nkpɔ í ce na iri nwa, nɔ ku ce nwa didɔ ku ba ine nkpɔ ku saabue na iri nwa.

Pɔlu í kpaasi ideí ilu ku bɔɛ

12 Ide iyi í jò à waa tɔɔɔ fufu wee. Idɔ nwa wa je nwa sɛɛda iyi isɛɛne nwa í má si wajui ineí andunya ɲa, nɔ iyi í re mɔm nɲui í je si waju nɲe. Kù nɔ kù je do muafiti. Mii ɲau be fei, hai bi Ilaaɔi wa naa. Kù je do bisii amane ɲa, amma do didɔi Ilaaɔi.

13-14 Beɛbei si tia iyi à ce nɲe, a kù kɔ nɲe mii mmu go bii kù je iyi í cio í gbɔ yaasee ɲau be. Si oja iyi Lafɛe Jesu á nyi wa aa ka yɔkɔ ka tɔɔ fufu na iri nɲe. Beɛbe moi inɲe mɔ aa yɔkɔ í tɔɔ fufu ɲa na iri nwa. Í gbɔ yaasei ideu ihɛ

keeke tã ɲa, amma n bi í gbɔ yaasee ɲai mam mam.

15 Na saabui ideu ihɛi í jò n tako n dasi idɔ n bɔ bi tu ɲe ku ba í ba didɔ ikɔ minji ɲa.

16 N lasabu bii n wa n bɔ ikpa ilei Masedoni n yaa n ye ɲe, nɔ n nyi n ye ɲe mà bii n wa n baa. Beɛbei aa sobim si isɛɛnem ɲa n bɔɔ ikpa ilei Zudee.

17 Si ide iyi n lasabuu, idɔ minjii n ce? Mà í waa tamaa ɲa n ɲa n ni n wa n naa nɔ gbakã n kpaasi ide má n ni n kù wa n naa bei ineí andunya ɲa à ya cei?

18 Si bei í mà ɲa iyi Ilaaɔ í je ilu naane, n bi í mà ɲa iyi n ci ya ni, n wa n naa nɔ n ni, n kù wa n naa mà.

19 Nto nto, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ, nɲu iyi amu do Silasi do Timotee à waazo nɲeu, kù naa do idɔ minji. Amma í naai do ide ntoí Ilaaɔ,

20 nɔ kuwã ɲa iyi Ilaaɔ í ce fei í kɔ sie. Na nɲu na saabuei à waa ni, ami, à waa saabuɔ Ilaaɔ.

21 Ilaaɔi í jò awae ɲa fei à leeki si Kirisi dim dim ajo. Nɲui í nɔ í cica wa ikã.

22 Nɲui í ce si wa sɛɛdae iyi wa nyisi iyi à je tɛɛ, nɔ í da nwa si Hundee si idɔ ku je nwa bei kaazigi.

23 Ilaaɔ í je sɛɛdam n kù bi n ba ɲe ide ku gaabu ku ce. Na ɲoi í ce n kù nyi wa Kɔrenti.

24 A kù bi ka jile nɲe ide go do tilasi si naane ku dasi nɲe si na iyi í jò í waa leeki dim dim ɲa tã si naane ku dasiu, amma à bi ka ce icei awae ɲa ajo ka mu nɲe inɔ didɔ.

2

1 Nɲui í jò n lasabu n maà n ti n naa bi tu ɲe n naa n fɔ inɔ nɲe mà.

2 N kù bi n fɔ inɔ nɲe domi bii n fɔ inɔ nɲe, yooi á tũ inɔm mà bii kù je inɲe iyi n fɔ inɔ nɲeu.

3 Na ɲoi í jò n tako n kɔ nɲe tia u be wa do yaase beɛbe. N kù bi n naa bi tu ɲe, inɲe iyi hai bi tu ɲei an ba inɔ didɔ, í fɔ inɔm ɲa. N wa n naane inɲe fei iyi bii inɔm í dɔ, inɔ didɔi inɲe fei.

4 Beɛbei n kɔ nɲe tia u wa do inɔ ku fɔ do cikãaju nkpɔ nkpɔ, kù je n fɔ inɔ nɲe, n bi í mà ɲa zaka bei n bi ɲe í toi.

Iya kpa ideí kurara ɲa

5 Si bei ine go nɲe í fɔ inɔm, kù je inɔi amu akãi í fɔ, ti inɲe feii. Walakɔ n tamaa í sãa n ni, inɔi ine go nɲe ɲai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n lãsi.

6 Amma í to beɛbe, si bei ine nkpɔ nɲe í kpãa iju.

7 Í sãa í kpa ideí kurarae í mua gbugbã ɲa ku ba inɔ ku fɔ nla u ku maà caa sie.

8 Na nɲu, n wa n tɔɔ ɲe, í ceaa bei á mà iyi í bi nɲu ɲa.

9 Na ɲoi í jò n tako n kɔ nɲe tia wa wo n cɔ laakai nɲe ku ba n mà bii í je í waa jirima fei ndɛɛ ɲa.

¹⁰ Ine iyi ì kpa idei kuraræe ña, amu mō ñ kpa mbe baa do iyi kù je amui í raraa. Nō ideu iyi ñ kpa, ñ kpaai na iri nñe si wajui Kirisi,

¹¹ ku ba Seetam ku maà zamba wa. Ntòì, à mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À je igù si kpāai Jesu Kirisi

¹² Iyi ñ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku sisi, ñ yoo iyi didāi Lafæi í cfm kpāa n ceò ice be.

¹³ Amma laakaim kù sù sēe si bei n kù ye kpaasim Titee. Na nñi í jò ñ tō inei Torasi ña sukud ñ ñe ilei Masedoni.

¹⁴ Amma ka saabu Ilaaā, domi í mu nwa gbugbā ka jeò igù waati kama fei si kpāai Kirisi. Wa ceò wa ice ku ba ku jò ine ña a mà Kirisi, nō kumāi Kirisiu ku fangaa bii fei bei inúnù tulare í ya fangaa.

¹⁵ Ntòì, si wajui Ilaaā à yei bei inúnù didāi Kirisi, bi ine ña iyi à ba faaba, do bi woo bō nfe ku ce ña.

¹⁶ Bi ine ña iyi à waa bō bi ku ce nfe, inúnù ikuu iyi wa bí iku. Bi ine ña mō iyi à waa ba faaba, inúnù kuwæe iyi wa na kuwæe. Yooi í to ku ce dimii iceu be.

¹⁷ A kù je bei ine gō ña iyi à waa sisi idei Ilaaā do ibo na fia. Amma si na iyi í jò Ilaaāi í be wa wa, nñui í jò à waa fō ide dee dee na anu akā iyi à ce do Kirisi, kù je do muafiti.

3

Amaace ña iyi aa sisia ine ña akabuu titō

¹ Ide iyi à fō nseiu ihē í ye bei à waa tō fufu máí? Awa mō à ñe bukaatai ka naa bi tu ñe do tia iyi á sisi nñe yaase nwai, bei ine gō ña à ya ce? Mà ka tō ñe í kō nwa dimie ñai.

² Ine taka nñei í je bei tia nwa iyi à kō si ido nwa. Í ye ñai bei tia iyi ine fei í mà wa cioe.

³ Kookoosu nñe wa nyisi ntō ntō iyi inei í je bei tia iyi Kirisi í kō na ice nwa iyi à ce si inō nñe. Tiau, kù je do biikii à kō, amma do Hundei Ilaaāi à kō, nñu iyi í je icui kuwæe. Kù je si kutai à kō, si idāi amanē ñai.

⁴ Naane nñui à ñe si wajui Ilaaā do saabu Kirisi.

⁵ Ntòì, a kù to ara nwa ka ni à ce ngōgō do ara nwa. Mii iyi à yōkō à waa ce fei, hai bi Ilaaāi wa naa,

⁶ domi nñui í mu nwa gbugbā ka jeò amaacee ña ka sisia ine ña akabuu titō. Akabuuu kù waa ce ice do wooda iyi à kō, bi kù je do Hundei Ilaaā. Wooda iyi à kō í ya jò ine ku kui, amma Hundei Ilaaāi í ya na kuwæe.

⁷ Waati iyi à kō woodau akā akā si kuta, amboei Ilaaā í má inya. Amboeu í jò wajui Moizi wa daana hee inei Izireli ña à mōngō ku kāsie iju. Do nñu fei, amboeu í na í tā. Bii í je wooda iyi í jò ine ña à kui í naa do dimii amboe beēbe,

⁸ amboei ice iyi Hundei Ilaaā wa ce kaa re beēbe? Ntō ntō á re.

⁹ Icei wooda iyi í ya ye taale ine ña í ñe amboe, amma ti ice iyi í jò ine ña à je dee dee si wajui Ilaaā í roo hee bii í jì.

¹⁰ Aa ka yōkō ka ni mōm amboe iyi wa má inya tako kù to ngōgō do ti nsei iyi í la í roo.

¹¹ Ntòì, bii mii iyi kaa kpe í ñe amboe, zaka beirei amboei mii iyi á ya maa wæe do ajo fei á la ku to.

¹² À waa fō ide do naane si na iyi í jò à ñe kpāa ku cōu ihē.

¹³ A kù je bei Moizi iyi í bii fuugese ku ba inei Izireli ña a maà ye waati iyi amboeu í seke e hai si waju.

¹⁴ Amma à lele ido ña a kù yōkō a kù gbō yaasee. Baa do nnyi fei bii à waa cio tia akabuu sintei idei Ilaaā, í yei bei fuugeseu í kō í wa be. Nō fuugeseu kaa nya bii kù je à dasi Kirisi naane.

¹⁵ Baa nnyi má, waati iyi inei Izireli ña à waa cio tia iyi Moizi í kō fei, í ya ye bei fuugeseu wa ganji ña a gbō yaasee.

¹⁶ Amma kukai idei Ilaaā wa fō í ni, waati iyi ine í kpaasi idæe í sinda si Lafæe, waati beēbe fuugeseu á nya.

¹⁷ Nō wee, Lafæu, Hundei. Tengi bii Hundei Lafæe í wa, tengi bei ara ku ñe í ya wa.

¹⁸ Fuugeseu kù wa si waju nwa má ñe ine ña à ya maa ye amboei Lafæe si wai bei si digi, nō amboe iyi à waa cōu, nñui wa kpaasi wa ku ba ka jō, nō í ya maa kōsii waati kama fei si wa. Iceu be, Hundei Lafæe wa cōo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

¹ Ilaaāi í da nwa iceu si awō na jiidau ku jee. Nñui í jò a kù mōngō munya.

² À nyo daai anyo ña iyi ine ña à ya ce si asii. A kù wæe do baai sisi laalo, a kù kpaasi ide ntōi Ilaaā ibo. Amma à jò ine ña à waa mà ntou sãa sãa ku ba ine fei ku mà si idæe awa ilu ntō ñai si wajui Ilaaā.

³ Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, ine gō ña a ci ya gbō yaasee, amma ine ña iyi aa ce nfe aña akāi a ci ya gbō yaasee.

⁴ Ine ñau a kù dasi naane si na iyi í jò Seetam, lafæe andunyau í nya laakai ña. Í nya laakai ñai ku ba a maà ye inya kumāi laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í je Ilaaā takæe.

⁵ Do ntō, a kù waa waazo idei iri nwa. Si waazo nwa à waa fō iyi Jesu Kirisi í je Lafæe nō awa mō à je woo ce ice nñe ña na irie.

⁶ Ilaaāi í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nñui í nō í da nwa si inya kumæe si ido nwa ku ba ka mà amboe. Amboei Ilaaāui à waa ye si wajui Kirisi.

⁷ Amma awa iyi à ñe amani nlau ihē, à yei bei cakai amà ku ba kulai gbugbāu ku je ti Ilaaā, ku maà je ti awa taka nwa.

8 À yɔyɔ wa do ijuukpā ikā ikā fei, amma a kù ku. À bitì amma a kù mɔngɔ.

9 Ine ŋa à kpā nwa iju, amma Ilaaḍ kù kōsi wa. À keke wa, amma a kù kpa wa.

10 Ajo fei si wahalau ihē í yei beì à waa ba ikpē nwa si ikui Jesu bii à waa bɔ fei ku ba a ye kuwēē si ara nwa.

11 Ntɔl, baa do iyi à wēē fei, si anui ikui à ya ka wa waati kāma fei na irii Jesu, ku ba a ye kuwēē si ara nwa.

12 Bēēbeì awa si anui ikui à wa, amma inje, kuwēēi í je tu ŋe.

13 Naane ku dasi nwa í ye bei ti ine iyi í kɔ si kukai ideì Ilaaḍ í ni, n̄ dasi naane, na ŋoi í jò n̄ wa n̄ fɔ ide. Na n̄ju, awa mɔ, si na iyi í jò à dasi naane, n̄jui í jò à waa fɔ.

14 À mà do ntɔ, ine iyi í jì Lafēē Jesu hai si bale, á jì wa do Jesu ajo nɔ kù jò awae ŋa ka kò si wajue.

15 Na iri n̄ŋei à waa temuad̄ mii ŋau ihē fei ku ba ine ŋa iyi à ba did̄si Ilaaḍu, akpɔ n̄ja ku ya maa kōosi nɔ a ya maa saabue ntɔ ntɔ, domi bēēbeì aa nyisiò amboe.

Ka je kuwēē do naane ku dasi

16 N̄jui í jò a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wēē tit̄sì do ajo fei.

17 Ijuukpā keeke iyi à waa ye si n̄sei ihē wa ce nwa sɔlui amboe iyi ci ya t̄ai iyi í la í re ijuukpāu.

18 Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa ye, í gbe si mii iyi kù waa ye. Mii iyi iju wa ye ci ya kpē, amma mii iyi kù waa ye í ya wēēi do ajo fei.

5

1 Araí je bi ku wai hunde nwa si il̄eu ihē. Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaḍ í jil̄e nwa bi ku wa lele iyi n̄ju takae í ce, kù je amane. Bi ku wau á maa wēēi do ajo fei.

2 Nɔ à wasi ku weewa si na iyi í jò hunde nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu beì amane í ya dasi ibɔ.

3 Í bi bēēbeì domi bii à dasi, hunde nwa kaa wēē hai ne bi ku wau.

4 Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihē à waa weewa à waa ne bei ine iyi aso wa wɔɔ. Kù je à bi ka wēē hai ne ara amma à bi a da nwa si ara tit̄sì leleu, ku ba kuwēeu ku kpa irii mii ŋa iyi í je t̄i iku.

5 Ine iyi í jil̄e nwa mii ŋau ihē n̄jui í je Ilaaḍ. N̄jui í mu nwa Hundee bei kaazigì.

6 N̄jui í jò à ya ka ne wɔɔkɔ ajo fei baa do iyi à mà si waati iyi à wa si arau ihē à j̄t̄o bi ku wai Lafēē.

7 À waa ce isēēne nwa na naane ku dasi, kù je na mii iyi à waa ye.

8 Ntɔ ntɔ à ya ka ne wɔɔkɔ. Amma iyi à bi í re fei ndēē n̄jui í je ka jò arau ihē ka bɔ bi Lafēē ka maa wa bi tēē.

9 N̄jui í jò à waa ce kookaai ka ce iyi á d̄s̄a Lafēē si, bii í je à wēē si arau ihē walakɔ bii à ku.

10 Í s̄ta ka ce iyi á d̄s̄a si domi kù ne bei aa ka ce iyi á kù leek̄i si wajui Kirisi ku kiiti wa awa fei, nɔ ku s̄aa ine fei si bei kookoosu iyi í ce si kuwēēé í to, bii laaloi, bii í nɔ í je j̄ida mɔi.

Kirisi í jò à d̄s̄ do Ilaaḍ

11 Ilaaḍ í mà wa s̄aa s̄aa, nɔ bēēbe mɔi n̄ tamaa inje taka n̄je í mà wa ŋa. Si na iyi í jò à mà beereì Lafēē. Á waa de ka kāmia ine ŋai.

12 Kù je à waa t̄o fufu bi tu ŋe. Amma à waa bi í ba yaase bei aa ce í wēēò inò did̄s̄ ŋai na iri nwa. Bēēbeì aa ba bei aa jea ine ŋa iyi à waa t̄o fufu na mii ŋa iyi à waa ye n̄ju akā, nɔ à f̄t̄si iyi í je t̄i id̄au awɔ.

13 Bii à waa ce wa s̄umu, na Ilaaḍi. Bii à nɔ à waa ce wa ilu laakai ŋa mɔl, na iri n̄ŋei.

14 Kubii Kirisii wa n̄èò wa. Si na iyi í jò à mà ine akāi í ku na ine fei, à nɔ à mà iyi ine feii í ne ikpē si iku.

15 Í kui na ine fei ku ba ine ŋa iyi à wēē si hunde a maà wēē na irii ŋja taka ŋja má, í gbe na irie, n̄ju iyi í kù nɔ í j̄l̄ na iri ŋja.

16 Na n̄ju, bēēbeì a kaa ka cɔ iyi à waa yeò iju si amane n̄ju akā. Baa bii bēēbeì à tako à cea Kirisi wo, n̄sei a kaà ka ce bēēbe má.

17 Bii ine gɔ í ne anu akā do Kirisi í je ine tit̄s̄. Mii ndii tako ŋau à lɔ, nɔ wee mii tit̄s̄ ŋai à s̄asi wa.

18 Mii ŋau ihē fei icei Ilaaḍi, n̄ju iyi í jò à d̄s̄ do n̄ju na saabui Kirisi, nɔ í be wa ku ba awa mɔ ka jò ine ŋa a d̄s̄ do n̄ju.

19 Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaḍ í jò ine ŋa à d̄s̄ do n̄ju. Í kpa ideì kurara ŋja kù waa dooaé má, nɔ í jil̄e nwa ice ka sisia ine ŋa bei aa ce a d̄s̄ do n̄ju.

20 Na n̄ju, à je woo bei Kirisi ŋa. Í yei bei Ilaaḍ takaeì wa ba ŋe ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ à waa t̄o ŋe do irii Kirisi, í jò í d̄s̄ do Ilaaḍ ŋa.

21 Kirisi, n̄ju iyi kù ce dulum kāma, n̄jui Ilaaḍ í k̄aa dulum du wa ku ba ka je dee dee si wajue na anu akā nwa iyi à ce do Kirisi ajo.

6

1 Awa iyi à waa ce ice do Ilaaḍ ajo, à waa t̄o ŋei í maà jò did̄s̄ iyi Ilaaḍ í ce n̄ŋeu ku ce nfe.

2 Si t̄iai ideì Ilaaḍ à k̄o à ni, Ilaaḍ í ni,

N̄ gbo kut̄oē nɔ n̄ jēē si waati j̄ida.

N̄ sobie si ajoi faaba.

To, n̄sei í je waati j̄id̄au, n̄nyii ajoi faaba.

3 A kù waa bi ine gɔ ku ye taaleì ice nwa. N̄jui í jò a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi ine kurara.

4 Amma si kookoosu nwa fei à waa bi kuwēē nwa ku nyisi iyi à je woo ce ice j̄id̄ai Ilaaḍ ŋa. Á waa temua ntɔ ntɔ si wahala do si are do si ijuukpā.

5 À tē nwa kp̄t̄ə̀ə̀ à dasi wa piis̄ə̀, n̄ə inē ŋa à dede gidi si wa amma si fei nd̄eē à ȳk̄ə temua. À ya ka ce icē hee ka gb̄eēji, à ya ka wa njoo, n̄ə à ya ka d̄i anu.

6-7 À waa nyisi iyi à j̄e woo ce icēi Ilaās̄ ŋa do kuw̄eē j̄iida nwa, do kumà nwa, do suuru nwa, do j̄iida ku j̄e nwa, do kubi hai n̄e muafiti nwa, do idei nt̄əu ku waazo. N̄ə gb̄ugb̄ai Ilaās̄ do icē iyi Hund̄eē wa ce si wa wa nyisi iyi à j̄e woo ce icēe ŋa. Dee dee ku j̄ei í j̄e nyauí iḡũ nwa iyi à ya ka jāə̀ n̄ə ka k̄ə̀ə̀ ara nwa.

8 À ya ka temuai bii inē ŋa à m̄à b̄eere nwa walak̄ə bii à waa nya f̄ũn̄e nwa. B̄eēbe m̄əi à ya ka temua bii à waa f̄ə̀ j̄iida nwa walak̄ə bii à waa f̄ə̀ laal̄ə nwa. À waa c̄ə wa b̄eí woo s̄ə ɪbo ŋa baa do iyi à waa f̄ə̀ nt̄ə fei.

9 À waa c̄ə wa b̄eí a k̄ù m̄à wa, baa bii inē fei í m̄à wa s̄āa s̄āa. À waa c̄ə wa b̄eí inē ŋa iyi à kas̄ām, amma hee n̄sei à w̄eē si baani. À kp̄ā wa iju nt̄ə nt̄ə, amma a k̄ù kpa wa.

10 À waa c̄ə wa b̄eí ilu in̄ə ku f̄ə̀ ŋa, amma à ya ka maa n̄e in̄ə did̄əi waati k̄āma fei. À waa c̄ə wa b̄eí ilu are ŋa, amma à waa mua in̄e nkp̄ə amani. À waa c̄ə wa b̄eí a k̄ù n̄e nḡəḡə, amma à n̄e fei nd̄eē.

11 In̄e in̄eí Kōrenti ŋa, à s̄ə ŋe ide nt̄ə iyi í wa si id̄ə nwa fei. Id̄ə nwa í n̄e kubi n̄j̄e j̄iida j̄iida.

12 Kubi nwa k̄ù kaye si ḡāme n̄j̄e, amma in̄j̄ei í k̄ù na wa ara.

13 Na n̄j̄u, í ce nwa b̄eí awa m̄ə à waa ce n̄j̄e. N̄ə n̄ ba ŋe ide ku f̄ə̀ b̄eí amam ŋa, í j̄ə̀ í bi wa j̄iida j̄iida ŋa.

I māə n̄e anu t̄əə̀si do hai dasi Jesu naane ŋa

14 I māə n̄e anu t̄əə̀si do hai dasi Jesu naane ŋa domi í k̄ù j̄ə̀ ŋa ŋa. B̄eirei j̄iida do laal̄ə á ce ku t̄ə̀t̄ə̀. M̄à b̄eirei inya kumà do ilu kuku á ce ku t̄ə̀t̄ə̀.

15 B̄eirei K̄irisi do Seetam aa ce a gb̄ə̀ si n̄j̄e. M̄à mii woo dasi Jesu naane do hai dasi naane à n̄e si ḡāmei n̄j̄e.

16 B̄eirei bi ku wai Ilaās̄ do iw̄ē ŋa á ce ku t̄ə̀t̄ə̀. Awai à j̄e bi ku wai Ilaās̄, n̄j̄u iyi í j̄e icui kuw̄eē. N̄ə n̄j̄u tak̄ae í f̄ə̀ í ni, An w̄eē do aŋa n̄ə awāə̀ ŋa ka maa n̄e.

An j̄e Laf̄ē ŋa n̄ə aa j̄e in̄em ŋa.

17 Na ŋəi í j̄ə̀ Ilaās̄ í nyi í ni má, I fa ara n̄j̄e hai bi tu ŋa n̄ə í j̄īə̀ ŋa ŋa.

I māə má k̄ə̀k̄ə̀i mii iyi í riisi ŋa. Bii í waa ce b̄eēbe ŋa an gba ŋe.

18 An j̄e baa n̄j̄e. N̄ə in̄j̄e m̄ə aa j̄e ama in̄em̄ə̀k̄ə̀ do ama inaabom ŋa. Mii iyi Ilaās̄ ilu gb̄ugb̄ā fei í f̄ə̀ mbe.

7

1 Baak̄ə̀əm ŋa, kuw̄āu ih̄ē fei tutu wai. Na n̄j̄u, ka j̄ə̀ id̄ə nwa ku má s̄āa s̄āa si mii fei ku ba ara nwa do id̄ə nwa ku māə n̄e taal̄ə k̄āma,

n̄ə kumà nwa ku maa k̄ə̀s̄i si Ilaās̄ n̄ə ka m̄ə̀d̄ b̄eereē.

In̄ə did̄əi P̄olu

2 I j̄ə̀ í n̄e kubi nwa ŋa. A k̄ù r̄araa in̄e ḡə, a k̄ù b̄eje kuw̄eēi in̄e ḡə, a k̄ù n̄ə a k̄ù taki in̄e ḡə.

3 N̄ə k̄ù wa n̄ f̄ə̀ b̄eēbe na n̄ ye taale n̄j̄e. Nt̄əi, si b̄eí n̄ f̄ə̀ tā, à n̄e kubi n̄j̄e si id̄ə nwa, baa bii í j̄e si kuw̄eē wala si and̄ei ikui.

4 N̄ə n̄ wa n̄ naane ŋe nt̄ə nt̄ə, n̄ə n̄ wa n̄ t̄ə̀ fufu na iri n̄j̄e si mii fei. N̄ə ba gb̄ugb̄ā na iri n̄j̄e n̄ə in̄əm í d̄s̄ í caa si ijuukp̄ā nwa fei.

5 Ijuukp̄āu í j̄ə̀ a k̄ù s̄imi waati iyi à to ilei Mased̄əni. À ba ijuukp̄ā ik̄ā ik̄ā baa yooma fei. À ya ka ba ija hai waduude n̄ə si id̄ə nwa n̄j̄o wa mu wa.

6 Amma Ilaās̄, n̄j̄u iyi wa mua ilu in̄ə ku f̄ə̀ ŋa gb̄ugb̄ā, í j̄ə̀ kunaai Titee í mu nwa gb̄ugb̄ā.

7 K̄ù j̄e kunaae n̄j̄u ak̄āi í mu nwa gb̄ugb̄ā, amma iyi í ni má in̄j̄e taka n̄j̄e í mua n̄j̄u gb̄ugb̄ā ŋa. Í n̄ə í s̄ə wa b̄eí í waa bi ku yem ŋa nt̄ə nt̄ə, do b̄eí í n̄e in̄ə ku f̄ə̀ ŋa, do b̄eí í n̄e kubim ŋa j̄iida. Ideu í j̄ə̀ in̄ə did̄əi í k̄ə̀s̄i hee í caa.

8 Na ŋəi í j̄ə̀ baa bii tia iyi n̄ k̄ə̀ n̄j̄e í f̄ə̀ in̄ə n̄j̄e, n̄ k̄ù n̄e in̄ə ku f̄ə̀ do iyi n̄ k̄ə̀. N̄ə tako n̄ n̄e in̄ə ku f̄ə̀ si waati iyi n̄ ye í f̄ə̀ in̄ə n̄j̄e si waati keeke ḡə.

9 Amma n̄sei in̄əm í d̄s̄. K̄ù j̄e na iyi í j̄ə̀ n̄ f̄ə̀ in̄ə n̄j̄e, amma si na iyi í j̄ə̀ in̄ə ku f̄ə̀ n̄j̄e í j̄ə̀ í kpaasi daa ŋa. B̄eēb̄eí í ce si na iyi í j̄ə̀ Ilaās̄ í cēə in̄ə ku f̄ə̀ n̄j̄e icē. Na n̄j̄u, a k̄ù ce n̄j̄e laal̄ə k̄āma.

10 Nt̄ə nt̄ə, in̄ə ku f̄ə̀ iyi Ilaās̄ wa cēə icē í ya j̄ə̀ in̄e ku kpaasi daae n̄ə ku ba faaba. Dimii daa ku kpaasi b̄eēbe í kaa ni, bii n̄ má. Amma in̄ə ku f̄ə̀ andunya í ya bi ikui.

11 Ilaās̄ í cēə in̄ə ku f̄ə̀ n̄j̄e icē, n̄ə í c̄ə ribae n̄sei ŋa. I c̄ə zaka b̄eí in̄ə ku f̄ə̀ í j̄ə̀ í ce laakai ŋa í ce himma í k̄ə̀ə̀ ara n̄j̄e ŋa. N̄ə í j̄ə̀ in̄ə n̄j̄e k̄ù waa d̄s̄ wo n̄ə í waa ce n̄j̄o ŋa, í kp̄ā woo ce laal̄əu iju ŋa. N̄ə í j̄ə̀ í bi í yem má ŋa n̄ə í n̄e kubim ŋa. Si fei nd̄eē í nyisi iyi í má si ideu ŋa.

12 Na n̄j̄u, bii n̄ k̄ə̀ n̄j̄e tiau wa, n̄ k̄ù k̄ə̀ə̀ na in̄e iyi í ce laal̄əu n̄j̄u ak̄ā, walak̄ə na in̄e iyi í cea laal̄əu n̄j̄u ak̄ā. Amma n̄ k̄ə̀ə̀ ku ba í má s̄āa s̄āa ŋa si wajui Ilaās̄ iyi í n̄e kubi nwa nt̄ə nt̄ə ŋa.

13 Na ŋəi í j̄ə̀ à ba gb̄ugb̄āu.

K̄ù n̄ə k̄ù j̄e gb̄ugb̄ā n̄j̄u ak̄āi à ba, amma iyi í re m̄əm, à ye iyi Titee í w̄eē̄ə̀ in̄ə did̄əi si na iyi í j̄ə̀ in̄j̄e fei í t̄ū in̄ə. N̄j̄u b̄eí í j̄ə̀ in̄ə did̄əi nwa í k̄ə̀s̄i má.

14 Baa bii n̄ t̄ə̀ fufu keeke bi t̄eē na iri n̄j̄e wo, í k̄ù dasim anȳə̀ ŋa, domi si b̄eí ide ŋa iyi à s̄ə ŋeu fei nt̄əi, b̄eēbe m̄əi Titee í ȳə̀ə̀ iyi fufu ku t̄ə̀ nwa si nt̄əi.

15 Kubi n̄j̄e iyi Titee í n̄e wa k̄ə̀s̄i si b̄eí wa ye ḡiḡi iyi in̄j̄e fei í j̄irimaē n̄ə í gbaa ŋa do b̄eere nla nla.

16 Ñ ne ino didō do iyi an yōkō n dasi ñe naane si mii fei.

8

I ce amua do ino didō

1 Ine kpaasim ña, à bi i mà ña bei Ilaaō í cea igbei inei Jesu ña iyi à wa ilei Masedoni didō.

2 Anjai à ye laakai ku cō si ijuukpā jüida. Amma ino didō nla ñja í jō à ce amua ñja do ino akā, baa do iyi are ñja í la.

3 Ñ jé sēeda iyi à na do idōabi ñja zaka bei à yōkō, nō à na mām nii hee í re zaka bei à kù waa tamaaō.

4 À mante wa ntō ntō à ni ka jō anja mō anja a na sobii anja na irii woo dasi naane ña iyi à wa ilei Zudee.

5 À ce í re baa zaka bei à waa tamaa. Sinte titā à na Lafēe ara ñja, à bei à na awa mō ara ñja do idōabii Ilaaō.

6 Nñui í jō à tōo Titee ku naa bi tu ñe ku na ku sobi ñe si bei í tako í sintie, ku ba inje mō í tambō ice jüidau be ña.

7 Fei ndeé í caa si ñe, hai naane ku dasi do ide ku fō do kumā, do himma ñje si mii fei, do kubi nwa iyi í ne ña. Nñui í jō à bi ice jüidau be mō ku caa si ñe.

8 Kù je woodai ñ wa n na ñe, himmai iné gō ñai ñ wa n sō ñe ku ba ku mu ñje kpāa iyi á jō iné ña a yōo iyi kubi ñjeu ntōi.

9 Í nō í mà didōi Lafēe nwa Jesu Kirisi ña, nñui iyi í tako í je ilu amani, nō í ce arae ilu are na iri ñje ku ba areeu ku ce ñe ilu amani ña.

10 Si ideu ihē ikōi ñ wa n na ñe. Hai icl injei í je iné sinte ña si icēu. Kù je si kucee nñu akā, amma sinte injei í dasi idō í coo ña. Injei í sía í temua í mōsiō icēu ña.

11 Na nñu, í hanyā si bēebe nsei í kpa irii icēu ña. Si bei í dasi idō ntō ntō í sintie do himma ña, bēebe mōi á sía í tambōe ña do himma si bei kune ñje í to.

12 Bii í na do ino akā, Ilaaō í ya gbai. Zaka bei í nei í ya cō, nō baae ci ya wa si iyi í kù ne ña.

13 N kù bi ti ñje mō ku na ku maa gaizia ñe na faabai iné gō ña, amma í sía kune ñje do tu ña ku munga.

14 Si nsei, kune ñje í la. Na nñu, aa yōkō í sobi iné ña iyi à wa si are. Nō ajo iyi inje mō í na í wa si are, bii kune ñja í la, anja mō a sobi ñe. Bēebe kunei ñje fei á maa munga.

15 Bēebei kukōi idei Ilaaō í fō í ni, Iné iyi í kó mana í kpō, kù re gūa. Iné mō iyi í kō keeke, kù gaizia gūa.

Ine ña iyi à bō amua ku gba wa

16 Ñ wa n saabu Ilaaō, nñu iyi í jō Titee í bi ñe bei awa taka nwa à bi ñe.

17 Waati iyi ñ tōe ku naa bi tu ñe í jesi idem tengi be gbakā, nō nñu takae í dasi idō mō wo ntō ntō ku naa bi tu ñe hai à kù sōo.

18 Nō à waa be iné nwa gō wa do nñu takae ajo, iné iyi igbei inei Jesu ña fei à waa saabu na icei laabaau jüidau iyi wa ce.

19 Iyi í re mām, igbei inei Jesu ña à cicae ku si wa si isēene nwa ka naaō amuaau wa. Iceu à waa cooi ka naō Lafēe takae amboe nō ka nyisiō iyi à ne idō jüida ka sobiō iné ña.

20 À waa ce kookaai ku ba iné gō ku maā ye taale nwa na fia nlau ihē ku mué iyi à da nwa si awō.

21 Ntō ntō, à waa bi ka ce mii iyi í sía, ku maā je si ijui Lafēe nñu akā, amma do bi amané ña fei.

22 À waa be ña do iné nwa gō má, iné iyi à cō laakaie ise fēefelo, à nō à ye í je ilu himma si ice nkpō. Amma nsei himmae í kōsi domi wa naane ñe ntō ntō.

23 Iné ña iyi à be si ñe ñau wee. Titee nñui í je minjisiām iyi wa bam ice ku ce bi tu ñe. Iné ña mō iyi aa suu wa, anjai à je woo bei igbei inei Jesu ña nō à je iné ña iyi à waa na Kirisi amboe.

24 Na nñu, í nyisi ña iyi í bi ña ña ntō ntō, ku ba igbei inei Jesu ña a mà iyi à ne kpāa ka tōo fufu na iri ñje.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naane ña

1 Kù jēem tilasi n kō ñje tia wa na sobi iyi á je ti woo dasi Jesu naane ña iyi à wa ilei Zudee.

2 Ñ wa n fō bēebe si na iyi í jō ñ mà kubi jüida ñje nō ñ tōo fufu na iri ñje bi inei Masedoni ña ñ ni inje woo dasi naane ña iyi í wa ilei Gerezi ña í tã sōolu sobiu hai icl ña. Himma ñje í dasi iné nkpō ñja kookaai.

3 Do nñu fei, ñ wa n be si ñe iné nwa ñau ihē wa ku ba fufu ku tōo nwa na iri ñje ku maā je ngbe si ideu ihē. Ñ bi í weeō sōolu ña si bei ñ fōu.

4 Bii kù je bēebe, bii inei Masedoni gō ña à sim wa, nō à na à ba í kù ce sōolu ña, naane nwa iyi à ne si ñe á kpaasi anyō. Aa fō idei inje má?

5 Na ñoi í jō ñ yōo iyi í sía n tōo kpaasi nwa ñau ihē a cuaam wa bi tu ñe a ceō sōolu amua jüida iyi í wāu tā ña. Si bēebe á maa jilei hee n maa n to wa, nō ku nyisi iyi í waa na do ino akā ña, kù je do tilasi.

6 I kù mà ña, iné iyi í gbē keeke, keekei í ya da? Iné mō iyi í nō í gbē í la, nla nlaí í ya da.

7 Na nñu, í sía iné fei ku na bei í dasi idō, ku maā ti ku je do tilasi walako do weeweā, domi iné iyi wa na do ino didōi Ilaaō í bi.

8 Ilaaō á yōkō ku jō didō ikā ikā fei ku caa si ñe ku ba í ne fei ndeē do ajo fei ña. Si bēebe aa ba bukaatai mii iyi í bi fei ña, hee ku gbe ñje nla nla í ceō ice jüida fei ña.

9 Bēebei kukōi idei Ilaaō wa fō í ni, Ilaaō í kpāa ilu are ña amanie do ino akā. Ino akāe kaa tá baa ajo gō.

¹⁰ Ilaaṣi í ya na woo gbɛ dimi nɔ ku jò ku so jiiḁa ku je mii iyi á je. Nɲu maí á mu nɲe gbugbã í ceò amuaa ɲa. Amuaa á yei bei dimi iyi í waa gbɛ ɲa, nɔ Ilaaṣ ku jò ice jiiḁa nɲeu ku kɔṣi jiiḁa.

¹¹ Á na ɲe amani ikã ikã fei iyi á to í ya ceò amua ɲa do inɔ didṣ. Nɔ ine nkpɔ á saabu Ilaaṣ na amua nɲe iyi aa ka na ɲau.

¹² Ntɔ ntɔ, ice iyi í waa ce ɲa wa wãa bukaatai woo dasi naane ɲa jiiḁa. Amma kù je baa iyi be nɲu akã. Á jò ine nkpɔ ku saabu Ilaaṣ.

¹³ Amuaa á dṣa ine ɲa si hee ku jò á maa saabu Ilaaṣ do yaase bei í waa jirimae ɲa. Ilaaṣ ku jirima nɲei wa nyisi iyi í dasi laabaau jiidai Kirisi naane ɲa. Nɔ aa nyi á saabue má do yaase bei í ce ikpɛi amani nɲe do inɔ akã ɲeò ine ɲa iyi á gbe fei.

¹⁴ Aa ce nɲe kutɔ do kubi nla nla na irii didṣ nlaui ihɛ iyi Ilaaṣ í ce nɲe.

¹⁵ Ka saabu Ilaaṣ na amuae iyi í kpeeò kufɔ do gele.

10

Pɔlu wa kɔò arae na icee

¹ Amu Polu, amu takam nii ñ wa n fãa ɲe, amu iyi á ni ñ ya n kaye aram bii ñ wa bi tu ɲe, bii ñ jò ɲe nɔ n ba ɲe ide ku fɔ do kulele. Amma do daa didṣi Kirisi do jiiḁa ku jeei ñ wa n tɔɲ ɲe ideu ihɛ.

² I maà tilasim n ba ɲe ide ku fɔ do kulele waati iyi an na n to wa bi tu ɲe, domi beɛbei ñ dasi ido n cea ine go ɲa iyi á waa ni idoobii ara nwai á waa ce.

³ Ntɔi, á wa si ara, amma a kù waa jabu do idoobii ara.

⁴ Jine igũ ɲa iyi á waa jabuò kù je ti andunya, amma gbugbãi Ilaaṣi iyi á jò ka keke bindi ɲa ka kpaò irii lasabui kurarai amane

⁵ do dimii ara ku so iyi ine ɲa á ne fei á waa jãò ide ntɔi Ilaaṣ. Nɔ do nɲui á waa kãmiaò lasabu fei ku ba á jirima Kirisi.

⁶ Á nɔ á tã sɔlu ka kpã ine ɲa iyi á kù waa jirima ideu fei iju waati iyi í na í waa jirimae dee dee ɲa.

⁷ I jò í cɔ mii ɲa iyi í waa ye si waju nɲe. Bii ine go í mà kam kam iyi nɲu í je ti Kirisi, ku mà si idoɛ iyi beɛbe maí awa mɔ á je ti Kirisi.

⁸ Lafɛe í mu nwa yiiko ku ba ka mu nɲe gbugbã, kù je ka keke ɲe. Nɔ baa bii fufu ku tɔɲ nwa í la keeke na yiikou n kaa n ye anyɔ.

⁹ N kù bi á ni ñ wa n da zigi nɲe do tiam ɲa.

¹⁰ Ntɔ ntɔ, ine ɲa á ya ni tiam í lele nɔ í gaabu, amma bii ñ wa inɔ nɲe n ci ya ne gbugbã, ide ku fɔm ci ya ne beere.

¹¹ Ine iyi wa fɔ beɛbe í sãa ku mà iyi ihɛ. Do yaase bei á waa kɔ si tia nwa bii á kù wa be, do yaase beɛbe maí kookoosu nwa á ye waati iyi aa ka wa bi tu ɲe.

¹² Ntɔi, á kaa ka je ka wã ara nwa do ine ɲa iyi á ya maa so ara ɲa lele hee ka jɔ ɲa. Ine nɲu ɲau á kù ne bisi domi á so ara ɲa í

baa í je mii ku wã ɲe, nɔ á ya maa wã ɲe aɲa duusɔ.

¹³ Amma awa, á kaa ka tɔɲ fufu si mii iyi á kù ne kpãa ka tɔɲ fufu. Si ice iyi Ilaaṣ í jille nwa ku cei aa ka tɔɲ fufu, nɔ ɲei í je ribai ice nwa.

¹⁴ Ntɔ ntɔ, awai á naa nɲe laabaau jiidau wa. Bii kù je beɛbe wo, á kaa ka ne kpãai fufu ku tɔɲ.

¹⁵ Si beɛbe, á kù waa tɔɲ icei ine go fufu. Amma á waa cɔ kpãa, si bei naane ku dasi nɲe í la wa kɔṣi, ice nwa mɔ á na ku kɔṣi si anini nɲe

¹⁶ ku ba ka yɔkɔ ka bɔò laabaau jiidau si ilu ɲa iyi á wa waju nɲe, ku maà ti ku je do fufu ku tɔɲ na saabui ice iyi ine go ɲa á ce tã.

¹⁷ Kukɔi idei Ilaaṣ wa fɔ, í ni, Ine iyi wa tɔɲ fufu, ku tɔɲ fufu na Lafɛe.

¹⁸ Na nɲu, ine iyi wa cɔ arae ine jiiḁa, kù je nɲui Ilaaṣ á saabu, í gbe ine iyi Aṣ Lafɛe takae wa cɔ ine jiiḁa.

11

Pɔlu í ni á ce laakai do woo be ilu ibo ɲa

¹ Oo, ñ bi í temuadɔm ɲa bii ñ fɔ ide keeke iyi kù ne yaase. Ntɔ ntɔ, í temuadɔm ɲa.

² Ñ wa n ce igu iyi wa naa hai bi Ilaaṣ na iri nɲe, domi í ye ɲai bei mudɛe iyi ñ mua mɔkɔ akã. Mɔkɔi í je Kirisi nɔ ñ bi n kooò ɲe bi tɛei bei mudɛe iyi kù mà mɔkɔ.

³ Amma si bei Seetam nɲou, í di ijuu Efa wo do bisi laalɔe, ñ wa n ce nɲo lasabu nɲe mɔ ku maa na ku sinda hai si kpãai Kirisi iyi í waa too nsei ɲa do naane hai ne muafiti.

⁴ Nɲo í nyi wa mum má si na iyi í jò bii ine go í naa wa sisi nɲe idei Jesu mmu go í ci ya kɔ ɲa. Í ba Hunda Ilaaṣ tã ɲa, amma í nyi í tã sɔlu í gba hunde mmu go má ɲa. Í gba laabaau jiidau tã ɲa, amma í nyi í tã sɔlu í gba laabaau ikã má ɲa.

⁵ Ñ wa n tamaa ine ɲau ihɛ iyi á waa cɔ ara ɲa woo be nla ɲau, kãma ɲa go kù rem do ngogo.

⁶ Baa bii n kù dɔ gele bei ine ɲau ihɛ, kù je ñ kua kumá, ñ nɔ ñ nyisi ɲe si fei ndɛe fei mam mam.

⁷ Waati iyi ñ sisi nɲe laabaau jiidai Ilaaṣ, ñ cooi ngbe ngbe. Ñ kaye aram ku ba n so ɲe lele. Iyi ñ ce beɛbe ñ rarai?

⁸ Ñ gba fiaí igbei inei Jesu go ɲa wai fei sãa sãa ñ na ñ sobi ɲeò.

⁹ Waati iyi ñ wa bi tu ɲe n kù je asoi ine go nɲe. Bii ñ ne bukaatai ngogo, ine nwa ɲa iyi á ya naa hai ilei Masedoni aɲai á ya naam mii iyi ñ ne bukaatae fei wa. Ñ mu aram si fei ndɛe ku ba n maà n je aso nɲe. Beɛbe maí an nɔ n maa n mu aram.

¹⁰ Do ide ntɔi Kirisi iyi í wa sim, n wa n sã ɲe iyi ine go kù wee si ilei Geresi fei iyi á ganjiim n tɔɲ fufu si ideu ihɛ.

11 Na mii í jò ñ ce bæbe. Í waa tamaa n kù bi ñei? Ilaađ í mà sãa sãa iyi ñ bi ñe.

12 Amma bei ñ wa n ce nsei, bæbeí an maa n ce má ku ba n dí ñña kpãa, aña iyi à waa de a tão fufu a ni awađ ña ña akãí.

13 Ine ñau, woo be ilu ibo ñai iyi à ya dí ijui ine go ña, nã à waa kpe ara ñña woo bei Kirisi ña.

14 Nkãma kù wa be iyi á bití ine, domi Seetam takæ á yãkã ku kpaasi araæ bei amalekai Ilaađ.

15 Na ññu, bití go kù wee bii woo ce icee ña à kpaasi ara ñña bei woo ce icei Ilaađ ña. Amma aa ba riba ñña si bei ice ñña í ye.

Jjuukpã iyi Polu í ye si kubee

16 Ñ wa n fã má, ine go ku maã cãm bei sũmu. Amma baa bii ñ waa cãm sũmu ña, í gbam do bæbe, ku ba amu mã n tão fufu keeke.

17 Iyi ñ wa n fã nsei kù je bei Lafæe í bi ine ña a ya fã. Amma si ideu ihẽ ñ wa n tão fufu nã ñ fã ide bei sũmu. Nã bii ñ wa n tão fufu ñ ne mii iyi ñ wa n tão fufu.

18 Amu takam mã an tão fufu si na iyi í jò ine nkpã wa tão fufu na ara.

19 Í waa temuad ine hai ne yaase ña, inje iyi í waa tamaa í ne yaase jiida ña.

20 Í waa coko à waa ce ñe aru ña, à waa ce ñe ile, à waa takí ñe, nã à waa donda ñe, nã à waa sambala ñe.

21 Anyã wa mum n sã ñe iyi n kù ne gbugbã n ce ññe bæbe.

Do ññu fei, bii ine go í ne wãkã wa tão fufu amu mã ñ ne. Ñ wa n fã ide bei sũmu.

22 À je inei Ebæe ñai? Bæbe moi amu takam. À je inei Izireli ñai? Bæbe moi amu takam. À je takui Aburahamui? Bæbe moi amu takam.

23 À je woo ce icei Kirisi ñai? Ñ re ña si be. Idem nãu, ideí sũmui. Ñ ce ice ñ re ña, à dasim piisão í re ña, à tæem kpõtão n kù mã baa jiaæ. Ise nkpã nkpoi ñ maai iku.

24 Ise gbæewui Zuifu ña à tæem kpõtão anu ciiji fakã kù wa si.

25 Inei Romu ña à cãm do golo í to ise gbæeta. À tam kuta à bi a kparam gbakã akã. Ise gbæetai akãí inyi iyi ñ lã í je inyi, nã ñ dasi inyi gbakã akã ñ wa be hai daakã hee iju í koo í má.

26 Si isæenem ña ajã nkpã nkpã si mbirisii ñ ya n maa n wa na kukãí ido do woo bata ku gba ña iyi à wa si kpãa. Ajã go ña ñ ya n wa si mbirisii bi dimii inem ña, ajã go ña mã bi dimi mmu ña, ajã go ña mã si inã ilu, ajã go ña mã si gbabua, ajã go ña mã si tenku, ajã go ña mã bi ine ña iyi à sã ibo à waa ni aña à je kpaasi woo dasi naane ña.

27 Ñ mã ice ku gaabu ña do wahala nla nla ña, à ganjiim njoo ku sũ. Ari í ya kparam nã

agbe í ya kparam, ñ ce anu ku dí do tilasi, ñ wahala do tũtũ nã n kù ne jine ku dasi ña.

28 Si anyii mii ñau be fei, lasabum í ya maa wa si ice ña iyi ñ cea igbei inei Jesu ña fei.

29 Bii ine go kù ne gbugbã, amu mã n ci ya n ne gbugbã. Bii ine go í dasi dulum ñ ya n ne ara kuroi jiida.

30 Bii í je ñ wa n tão fufu, an tãoí si mii iyi wa nyisi gbugbã hai nem fei.

31 Ka saabu Ilaađ baai Lafæe nwa Jesu do ajã fei. Nñui í mà iyi n kù wa n sã ibo.

32 Waati iyi à wa Damasi, ine ngbo iyi amanlu Aretasi í jile si iluu í jile ine ña a maa degbe anu koofai ilu nla a ba a maa.

33 Amma à jò ñ fitai hai do ferentii bindii iluu nã à kitaam nii si kãlã, nã do yaase bæbeí ñ ce ñ gbãd.

12

Kuye do kukasi iyi Ilaađ í nyisi Polu

1 Debæi í gbe n tão fufu, baa bii í je kù ne aranfaani go. Amma nsei an fã ideí kuye do kukasi iyi Lafæe í nyisim.

2 Ñ mã inei Kirisi go iyi à soo hee lelei Aã í to adã maatæe nnyi. Do araæi à soo do ntã? Mã í ce kuyei? N kù mã. Ilaađ ññu akã dei í mã.

3-4 Ñ mã iyi à so mækãu hee bi Ilaađ. Nã ñ sisi ñ wa n fã má, do araæi à soo do ntã? Mã í ce kuyei? Ilaađ ññu akãí í mã. Tengi bei í gbã ide iyi kù jã amanã ku fã, nã kaa yãkã ku fã mãm.

5 An tão fufu si inæeu be. Amma n kaa n tão fufu si aram, bii kù je si gbugbã hai nem.

6 Bii í je ñ bi n tão fufu n kaa n je sũmu, domi an fã ntã. Amma n kù wa n tão fufu ku ba ine go ku maã cãm ku re bei wa yem, walakã bei wa gbã hai si gelem.

7 Amma ku ba n maã n ce faao ña kukasi nlatu, bõo go í na í sãke sim bei agũ. Í naai bei woo bei Seetam * ku na ku cãm nã ku ganjiim faao ku ce.

8 Ise gbæetai ñ tão Lafæe na irii bõou ku ba ku jò ñ ba iri.

9 Amma í jæem í ni, didãm í toæ domi si gbugbã hai neei ine ña aa ye gbugbãm. Na ññu, ñ bi n tão fufu si gbugbã hai nem ku ba gbugbãí Kirisi ku wa sim.

10 Na ñai í jò ñ ne inã didã si gbugbã hai nem, do arabu ña, do inã ku fã ña, do ijuukpã ña do wahala ña iyi í ya bam na irii Kirisi. Ñ ya n ne inã didã domi waati iyi amu takam n kù ne gbugbã, waati bæbeí Ilaađ í ya muum gbugbã.

Zigiida iyi Polu í ne na inei Kõrenti ña

11 Ñ wa n fã ide bei sũmu, amma í tilasim ñai. Inje í sãa í fã jiidam ña wo, domi baa bii n kù je ngãgo, ine ñau ihẽ iyi à waa cã ara ñña woo be nla ñau, a kù rem.

* 12:7 woo bei Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ña à ya kpe ña do fee ñña, nã yaasei amalekai í je woo be.

12 Ñ nyisi ɲe ntɔ ntɔ iyi ñ je woo be si kookoosum ɲa do temua nla nla iyi ñ ce. Kookoosu ɲau ɲɲui í je maamaake dimi ikā ikā ɲa do ice gbugbā ɲau fei.

13 Mii ñ cea igbei inei Jesu gɔ ɲa iyi n kù ce ɲɲe, bii kù je iyi ñ ni n kù bi ñ je aso ɲɲe. Nɔ bii na ɲɲui, í ceem suurui kuraram.

14 Wee ñ tã sɔɔlu n naa bi tu ɲe ise gbeetasia. Nɔ n kaa n je aso ɲɲe má. ɲɲe taka ɲɲei ñ bi, kù je fia ɲɲe. Kù je amu ɲai aa ba fia a wòð baa ɲɲa ɲa, amma baa ɲai aa ba fia a wòð ama ɲɲa ɲa, mà irei.

15 Inɔ didɔm nii n je mii iyi ñ ne fei, nɔ n loò aram na hunde ɲɲe. Bii kubi ɲɲe iyi ñ ne wa kɔɔsi, kubi iyi ñ bim ɲa á kaye?

16 Ì mà do ntɔ ɲa iyi n kù je aso ɲɲe amma inɛ gɔ ɲa à ni ñ ya n ce ɲɲe bisii n maa n gba fia ɲɲe si asii.

17 Mà inɛ ɲa iyi ñ ya n be si ɲe wa ɲau, baa inɛ akā ɲɲa, í taki ɲei?

18 Ñ tɔɔ Titee ku naa bi tu ɲe, ñ bɔɔ wai ɲɲu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ɲe má ɲai? Lasabui awaò fei kù je akāi? Kookoosu nwa kù je akāi?

19 Ì tamaa bei hai kukpe à waa de ka kòð ara nwa si waju ɲei? Aawo, kù je beɛbe baakɔɔ nwa ɲa. À waa fɔ ideí bei Kirisi í bi si wajui Ilaaɔ ku ba naane ku dasi ɲɲe ku bɔ waju.

20 Ñ wa n ce njo bii ñ na ñ to wa bi tu ɲe n maà n na n ba ɲe bei n kù bi, ɲɲe mɔ, í maa ti í na í bam bei í kù bi ɲa. Ñ wa n ce njo ija do igu ku maà wa si ɲe, do idɔkɔ, do ɲɲe ku wā, do arabu ɲa, do irii inɛ ku sɔ, do faau, do mii hai ne yaase.

21 Ñ wa n ce njo Ilaaɔ ku maà na ku kayem si waju ɲɲe waati iyi an na ñ nyi wa bi tu ɲe má. Nɔ ñ wa n ce njo má n maa n na n kpata na irii inɛ nkɔɔ ɲa iyi à tako à ce dulum wo nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ɲa ku sùð do si daa sāmí nkɔɔ do daa nkɔɔ nkɔɔ iyi à ya ce.

13

Idei ankāanyi do fɔɔ

1 Kukoi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni, í bei í ye taalei inɛ baa yooma fei í sɔa ku je do seɛdai amane minji walako meeta. Wee ise gbeetasiam nii ñ wa n naa bi tu ɲe bebei.

2 Nɔ ñ ne ide iyi an sɔ inɛ ɲa iyi à ce dulum wo, do inɛ ɲa iyi à gbe fei. Ñ fɔɔ tã waati iyi ñ wa bi tu ɲe ise gbeejisiau. Amma nsei iyi n kù wa be, ñ sisi ñ wa n fɔ má. Waati iyi an na n to wa bi tu ɲe be má, bii inɛ gɔ ɲɲe í ce ide gɔ an fɔ sie ide do kugaabu.

3 An gaabu si na iyi í jò ñ bi n nyisi ɲe iyi Kirisii wa fɔ ide hai bi tom ɲa. Debei, aa yɔɔ ɲa. Kirisi kù kua gbugbā bi tu ɲe, amma wa nyisi gbugbāe si anini ɲɲe.

4 Ntɔi, à kpakpae si jli ku gaau si gbugbā hai neɛ, amma nsei í weɛ do saabui gbugbāi Ilaaɔ.

Awa mɔ à je hai ne gbugbā si anu akā nwa do ɲɲu, amma aa ka maa weɛ do ɲɲu si anini ɲɲe na saabui gbugbāi Ilaaɔ.

5 I wuse ara ɲɲe í cɔ yaasei kuweɛ ɲɲe bii í je iseɛne ɲɲe wa too naane iyi í dasi ɲa do ntɔ. I kù mà ɲa iyi Jesu Kirisi í wa si ɲei? Í gbe bii ɲɲe í mɔngɔ ku nyisi iyi ñ dasi naane ntɔ ntɔ ɲa.

6 Amma do ɲɲu fei ñ tamaa aa yɔɔ ɲa iyi kù ne sika awa à dasi naane ntɔ ntɔ.

7 Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ ɲɲui í je í maà na í ce laaɔ kāmā ɲa. Kù je à waa de inɛ ɲa a saabu ice jiiida nwa ɲɲu akā, amma iyi à waa lele, ɲɲui í je í ce mii jiiida ɲa, baa bii inɛ ɲa à waa ni awa a kù ce nkāmā.

8 A kù ne gbugbā ka kpaasiò ide ntɔ do ibo, bii kù je ka jò ntɔu ku bɔ waju.

9 À weɛð inɔ didɔ ka je hai ne gbugbā ɲa bii ntɔ ntɔ ɲɲe í ne gbugbā ɲa. Nɔ ɲɲu mɔm nii à waa tɔɔ Ilaaɔ ku ba í kɔ ɲa.

10 Na ɲɔi í ce ñ kɔ ɲɲe mii ɲau ihɛ hai waati iyi ñ wa n jli ɲe ku ba bii ñ to wa, n maà n gaabu si ɲe do gbugbā iyi Lafɛɛ í muum. Í muum gbugbām nii, kù je n kekeð ɲe, amma ku ba n jò naane ku dasi ɲɲe ku bɔ waju.

11 Iyi í gbe nsei, ɲɲe inem ɲa, í jò í ne inɔ didɔ ɲa, í ce kookaai í jedò inɛ ɲa iyi à kɔ, í ya maa mua ɲe gbugbā ɲa. I ce anu akā ɲa, í weɛð laakai ku sù ɲa. Ilaaɔ ku weɛ do ɲɲe, ɲɲu iyi í bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku sù.

12 I ce ɲe fɔɔ do kubi jiiida ɲa. Woo dasi naane ɲau fei à waa ce ɲe fɔɔ.

13 Didɔi Lafɛɛ Jesu Kirisi, do kubii Ilaaɔ, do anu akāi Hundi Ilaaɔ ku weɛ do ɲɲe fei.

Tia iyi Pɔlu í cea inei Galati ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

1 Amu Pɔlu woo beu, amui n̄ kɔ n̄ɲe tiau ih̄e wa. Kù je amanei í kpem n̄ jeɔ woo be, kù nɔ kù je in̄e goi í b̄em. Jesu Kirisii í kpem, n̄ɲu do Ilaaɔ Baaba iyi í j̄ju hai si bale.

2 Amu do kpaasi woo dasi naane ɲa iyi á wa ih̄e fei á ce igbei inei Jesu ɲa iyi á wa ilei Galati fɔɔ.

3 Ilaaɔ Baaba do Laf̄e Jesu Kirisi a mu n̄ɲe did̄ɔ do laakai ku s̄u.

4 Jesu Kirisi í na arae na irii dulum du wa ku ba ku n̄ya wa hai si kuce laabi andunyau ih̄e. Beebei í ce í ceɔ id̄ɔbii Ilaaɔ Baa nwa.

5 Ilaaɔ í ne amboe hee do aɲo fei. Ami.

Laabaau j̄iida ak̄ai í wee

6 Ideu í mum biti do iyi í f̄usi Ilaaɔ awo gb̄aa gb̄aa beebe tá ɲa, n̄ɲu iyi í kpe ɲe wa si did̄ɔi Kirisi, nɔ í waa bi í too laabaau mmu go má ɲa.

7 Nto n̄to, laabaau j̄iida k̄ama go kù wee má. Amma in̄e go ɲa á waa f̄ɔ lasabu n̄ɲe dei, nɔ á waa bi á kpaasi laabaau j̄iida Kirisiu.

8 Amma baa awa taka n̄wai walako amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce n̄ɲe waaɔoi laabaau mmu go má, bii kù je iyi á ce n̄ɲe ih̄e, Ilaaɔ ku ceekpe laf̄e.

9 Á tako á f̄ɔ wo n̄ nɔ n̄ wa n̄ f̄ɔ má, bii in̄e go í ce n̄ɲe waaɔoi ide mmu go iyi kù je iyi í jesiu tá ɲa Ilaaɔ ku ceekpe laf̄e.

10 Si ideu ih̄e aa ni n̄ wa n̄ de saabui amane ɲai? Aawo, saabui Ilaaɔ n̄ bi. N̄ wa n̄ de n̄ ce mii iyi á d̄ɔa amane ɲa si? Aawo, bii n̄ wa n̄ de n̄ ce mii iyi á d̄ɔa amane ɲa si, n̄ kaa n̄ je woo ce icei Kirisi.

B̄ei Pɔlu í jeɔ woo be

11 In̄e kpaasim ɲa, n̄ bi í mà ɲa iyi laabaau j̄iida iyi n̄ sisi n̄ɲe kù je hai bi amanei í naa.

12 Kù je amanei í s̄ɔm, in̄e k̄ama sisi í ceem cioe, Jesu Kirisi n̄ɲu ak̄ai í nyisim.

13 Í gb̄o bei kuweem í ye ɲa wo si waati iyi n̄ wa n̄ t̄ɔ Ilaaɔ bei Zuifu ɲa. In̄e fei í mà ɲa kookaai iyi n̄ tako n̄ ce n̄ kp̄aɔ inei igbei Ilaaɔ ɲa iju ku ba n̄ ce nfe ɲa.

14 Si kp̄aai Zuifu ɲa ku too n̄ wa si inoi in̄e ɲa iyi á waa je waju si inoi saam ɲa.

15 Amma Ilaaɔ í cicaam á bei á b̄im nɔ í kpem si did̄ɔe n̄ cea ice.

16 Si waati iyi í j̄ileu, í nyisim Am̄e ku ba n̄ cea dimi mmu ɲa waaɔoi laabaau j̄iidae. Nɔ n̄ kù b̄o bi in̄e k̄ama ku muum bisii.

17 N̄ kù nɔ n̄ kù b̄o Zeruzalemu n̄ koo n̄ ye in̄e ɲa iyi á tako á je woo be ɲa n̄ bei n̄ jeɔ woo be. Amma iyi n̄ dede gbak̄a ilei Arabii n̄ b̄o. Hai be nɔ n̄ nyi Damasi má.

* 1:18 Sefaa n̄ɲui á ya kpe P̄iee má.

18 Í kpe í to zakai ad̄ɔ m̄esta n̄ bei n̄ b̄o Zeruzalemu n̄ koo n̄ mà Sefaa *, nɔ n̄ ce aɲo maat̄u bi t̄e.

19 N̄ kù nɔ n̄ kù ye woo be mmu k̄ama be má, bii kù je Zaaki, if̄oi Laf̄e.

20 Iyi n̄ wa n̄ k̄ou ih̄e n̄to. Ilaaɔ í je seedam bii n̄ wa n̄ s̄o iboi.

21 Si anyie nɔ n̄ b̄o ilei Siri do Silisi ɲa.

22 Waati beebe igbei inei Kirisi ɲa iyi á wa ilei Zudee a kù ye wajum tit̄a.

23 N̄ɲu de á gb̄o iyi in̄e iyi í tako wa kp̄a ɲa ijuu, wee n̄sei wa waaɔo idei woo dasi Jesu naane ɲa, ide iyi n̄ɲu takae wa bi ku ce nfeuu wo.

24 Nɔ á saabu Ilaaɔ na irim.

2

Pɔlu do woo be ɲa iyi á gbe

1 Iyi í kpe í to zakai ad̄ɔ maat̄e ɲoi n̄ nyi Zeruzalemu má, amu do Baanabasi. Nɔ á gb̄a Titee í si wa.

2 N̄ kooi si na iyi í j̄ɔ n̄ ce kuye. Nɔ si kuyeu Ilaaɔ í ni n̄ koo. N̄ kpe in̄e ngbo ɲa ik̄ai awaɔ ɲa á t̄ɔt̄ɔ nɔ n̄ sisi n̄ɲe yaasei ide laabaau j̄iidau iyi n̄ ya n̄ cea dimi mmu ɲa waaɔoeru wo. N̄ ce beebe si na iyi í j̄ɔ n̄ kù bi icem iyi n̄ ce wo, walako iyi n̄ wa n̄ ce n̄sei ku ce nfe.

3 Nɔ in̄e ngbo ɲau a kù tilasi Titee iyi í wa bi tom n̄u ku ce bango baa do iyi í je Gereki fei.

4 A kù tilasie baa do iyi in̄e go ɲa iyi á kù je in̄e nwa ɲa do n̄to á lo wa si igbeu á waa bi á tilasi in̄e fei ku ce bango. In̄e ɲau woo zamba in̄e ɲai. Á naai do bisi ku ba á beje ara ku ne nwa si anu ak̄a nwa do Jesu Kirisi nɔ á ce wa aru.

5 Amma awa a kù je ide ɲa baa keeke domi á bi ka leek̄i si n̄to laabaau j̄iidaui na iri n̄ɲe.

6 Nɔ in̄e ɲa iyi á ne jirima á re a kù k̄ɔsi ide k̄ama má si ide iyi n̄ f̄ou. N̄to, baa bii aɲai á je ilu jirima ɲa kù j̄eem nk̄ama, domi bi Ilaaɔ in̄e go kù re n̄je. In̄e ngbo ɲau be a kù k̄ɔm si ide k̄ama.

7 Amma á ye iyi Ilaaɔ í daam laabaau j̄iidau si awo n̄ sisia dimi mmu ɲa, si bei í daa P̄iee si awo ku sisia Zuifu ɲa.

8 Ilaaɔ í na P̄iee gb̄ugb̄a ku jeɔ woo bee bi Zuifu ɲa, mà irei. N̄ɲu m̄oi í nɔ í nam gb̄ugb̄a n̄ jeɔ woo bee bi dimi mmu ɲa.

9 Nɔ Zaaki do P̄iee do Z̄aa, aɲa iyi á je bei s̄obe si igbei inei Jesu ɲa, á ye iyi Ilaaɔ í daam iceu ih̄e si awo ná did̄ɔe. N̄oi á jesi ka ce anu ak̄a, amu do Baanabasi ka b̄o bi dimi mmu ɲa nɔ aɲa m̄o a b̄o bi Zuifu ɲa.

10 Amma á t̄ɔɔ wa ka ye gigii ilu are ɲa ɲa. Nɔ beebe m̄oi amu takam n̄ dasi id̄ɔ tá.

Pɔlu wa gbagba si P̄iee Antiasi

11 Si waati iyi P̄iee í naa Antiasi be n̄ gbagba sie si bantuma si na iyi í j̄ɔ wa ce taale.

¹² Taaleu wee. Ine go na iyi à wa bi Zaaki à naa Antiosi. Ine nau à ya na gbugbā si bango ku ce. Hee a maa to wa Piεε í ya maa je do dimi mmu woo dasi Jesu naane na aja. Amma iyi ine nja à na à to wa, í fa arae ci ya je anaò na má domi wa ce njo nja.

¹³ Njoi Zuifu woo dasi Jesu naane na iyi à wa beu, gogo na mō à ce bei Piεε í ceu hee à fa Baanabasi mō si muafiti nja.

¹⁴ Iyi n̄ ye a kù waa ne do ino akā si kpāai laabaau jiidau, n̄i n̄ s̄ Piεε si wajui ana fei n̄ ni, awo Zuifui nō ò waa ce bei dimi mmu nja, i kù waa ce kucei Zuifu nja. To, beirei aa ce ò tilasi dimi mmu nja a ce kucei Zuifu nja.

Zuifu nja do dimi mmu nja à ba faaba na naane ku dasi

¹⁵ Ntōi, awa Zuifu n̄ai, a kù je dimi mmu nja iyi à ya kpe ilu dulum nja, domi Zuifu n̄ai à bí wa.

¹⁶ Do nju fei, à mà iyi amanε kaa je dee dee si wajui Ilaaō na wooda ku too, bii kù je na naane iyi á dasi Jesu Kirisi. Na nju, awa mō à dasi Jesu Kirisi naane ku ba ka je dee dee na naane iyi à dasi Kirisi, kù je na wooda ku too. Ilaaō kaa ce ine go dee dee si na iyi í jò wa jirima wooda.

¹⁷ Nsei, bii à waa de ka je dee dee na saabui Kirisi, nō à ba wee awa mō ilu dulum n̄ai bei hai je Zuifu nja, aa ka je ka ni icei Kirisii í jò dulum wa kōsi? Aawo, ka maà lasabu beεbe.

¹⁸ Nsei, bii n̄ teese n̄ wa n ma mii iyi n̄ tako n̄ lege wo, n̄ baa n̄ je ilu taalei.

¹⁹ Ntō n̄to, woodau takae í jò n̄ ye bei iku si wajue, ku ba n ce kuweεm na Ilaaō.

²⁰ Í ye bei à kpakpaam si j̄i do Kirisi aja. Na nju, kù je na aram nii n̄ wee má, bebei Kirisii wa ce kuweεε sim. Nō kuweεε iyi n̄ wa n wee nsei, n̄ wa n weεi do naane iyi n̄ dasi Amaí Ilaaō, nju iyi í bim nō í na kuweεε na irim.

²¹ N kaa n̄ f̄asi didi Ilaaō awo n̄ maa n̄ jirima wooda, domi bii í je amane á yōko ku je dee dee na wooda ku jirima, debei iku Kirisii ngbei.

3

Wooda ku jirima de, mà naane ku dasi

¹ Ine inei Galati n̄au, i kù ne laakai nja. Ine iyi à sisia ideí Jesu Kirisi iyi à kpakpa si j̄i ku gaau s̄aa s̄aa, yooi í kōt̄ε nja.

² N̄ bi í s̄m ide ícu akāu ih̄ε nja. Í ba Hundei Ilaaō na wooda ku jirima n̄jei de, mà na laabaau jiidau iyi ò gbō ò dasi naaneu n̄ai.

³ Beirei í ce ò kua laakai beεbe nja. Í sinti do Hundei Ilaaō n̄a n̄ ò waa bi í kpa irie do gbugbā ara n̄je?

⁴ Ijuukpā iyi ò ye wo nja na naane ku dasi n̄je, nsei aa jò ku je ngbe n̄ai? N̄ tamaa í kaa jò ku je ngbe nja.

⁵ Iyi Ilaaō í na n̄ε Hundee, nō wa ce maamaake n̄a si anini n̄je, wa cooi na wooda

ku jirima n̄je? Mà na iyi í jò ò gbō ideí laabaau j̄ida ò dasi naane n̄ai.

⁶ Í mà n̄a iyi kukoi ideí Ilaaō í ni, Aburhamu í dasi Ilaaō naane, n̄jui í jò Ilaaō í dooaε amane dee dee.

⁷ Na nju, í jò ò mà n̄a iyi woo dasi Jesu naane n̄ai à je tokui Aburhamu n̄a do n̄to.

⁸ Hai tako wo Ilaaō í mà iyi n̄ju á jò dimi mmu n̄a a je dee dee na naane ku dasi n̄ja. Njoi í jò ò sisia Aburhamu laabaau j̄idau hai ku kpe í ni, hai bi t̄εi an weea ineí andunya fei.

⁹ Aburhamu í dasi naane nō í ba kuwee. Beεbe mōi ine n̄a iyi à dasi naane aa ba kuwee do nju aja.

¹⁰ Ine n̄a iyi à waa na gbugbā si wooda ku jirima ikpei í je tu n̄a, domi à kōò à ni, ine iyi kù waa mu ide à kō si t̄iai woodau fei nō kù waa jirimaε, laf̄εε ilu ikpei.

¹¹ Nō nsei à yōo mam mam iyi ine go kaa je dee dee si wajui Ilaaō na wooda ku jirima, domi à kōò à ni, ine iyi Ilaaō í jò ò je dee dee na naane ku dasi, laf̄εεi á ne kuweε.

¹² Ntō n̄to, icui wooda kù wa si naane ku dasi. Amma à kōò à ni, ine iyi í yōko wa jirima woodau dee dee, laf̄εεi á basi kuweε.

¹³ Amma Kirisi í ya wa hai si ikpei wooda si waati iyi í na í je ilu ikpe na iri nwa. Í na í je ilu ikpe si na iyi í jò kukoi ideí Ilaaō wa f̄o í ni, ine iyi à kpakpa si antai j̄i fei ilu ikpei.

¹⁴ Kirisi í ce beεbe ku ba kuwee iyi Ilaaō í weea Aburhamuu kù je ti dimi mmu n̄a na saabui Jesu Kirisi. Nō si beεbe awa fei aa ka ba Hundei iyi Ilaaō í wāo wa na naane ku dasi.

Wooda ku jirima do ideí kuwā

¹⁵ Ine inem n̄a, an so yaasei ide go iyi ine fei í mà. Bii ine go í kō bei í bi a kp̄ε amane hai kù ku í j̄ilō, ine go kaa yōko ku ganji ideu hee má je ku kōsi, baa do iyi amane í kōo.

¹⁶ To, Aburhamu do t̄kuei Ilaaō í cea kuwā. Bii à ni t̄kue n̄a, ine nkpoi à f̄aa. Amma à ni t̄kuei, waato ine akāi, nō n̄jui í je Kirisii.

¹⁷ Na nju, ide iyi n̄ wa n bi n̄ f̄o wee. Ilaaō í ce kuwāi ideu nō í j̄ilō. Nsei, wooda iyi í naa si anyii ad̄s̄ c̄o c̄o mee do kuntaa, kaa yōko ku ganji ideu hee ku jò ide iyi Ilaaō í wāu ku je ngbe.

¹⁸ Amma bii na wooda ku jirima à je tubu, kù je na ideí kuwā má. Nō wee do kuwāi Ilaaō í ceaō Aburhamu did̄ε.

¹⁹ Debei, na mii í ce Ilaaō í na wooda. Í naai ku ba kookoosu iyi kù je t̄εε ku fita gbugbāa. Nō woodau wa ce icei hee t̄kuei Aburhamuu koo t̄o wa. T̄kuei à cea ine n̄a kuwāεu. Woodau amaleka n̄ai Ilaaō í jò à na Moizi, nju iyi í wa gāmei Ilaaō do amane n̄a, nō nju mō ku s̄ε ine n̄au.

²⁰ Amma waati iyi Ilaaō í ce kuwāu, kù ne bukaatai ine iyi á wa si gāmei n̄ju do amane n̄a, domi n̄ju akāi í ce kuwāu.

Mii iyi wooda wa lele

²¹ Debei, woodau wa ja ide iyi Ilaaḥ í wāu mee. Aawo, kù je beebe. Nto nto, bii í je à na wooda wo iyi á yáko ku mua amane kuwee, Ilaaḥ á jò amane ku je dee dee wo na woodau.

²² Amma kukai idei Ilaaḥ wa nyisi iyi ine fei í wa si awo gbugbāi dulum, ku ba do saabui naane ku dasi, kuwāu ku je ti woo dasi Jesu Kirisi naane nja.

²³ Tako wo wooda wa mu wai bei aru wa gbā wa hee Kirisi ku maa to wa ku na ku nyisi wa kpāai naane ku dasi.

²⁴ Bebei, woodauí wa gbā wa wa bōd wa bi Kirisi ku ba Ilaaḥ ku jò ka je dee dee na naane ku dasi.

²⁵ Nsei iyi waatii naane ku dasi í to, a kù ne bukaatai woodau ku gbā wa má.

²⁶ Bebei inje fei í je amai Ilaaḥ na naane iyi í dasi Jesu Kirisi nja.

²⁷ Nto nto, inje iyi í ce inyi ku dasi do irii Kirisi fei, í so daai Kirisi nja.

²⁸ Inje fei í je akā si anu akā nje iyi í ce do Jesu Kirisi nja. Na nju, ine go kù je ikā, hai Zuiфу nja hee do dimi mmu nja, hai aru nja do ine nja iyi à ne ara nja, hai inaabo nja hee do inemoko nja.

²⁹ Bii í nō í je ti Kirisi nja, í je tókui Aburahamu nja. Nō aa je tubu nja bei Ilaaḥ takae í ce kuwāu.

4

¹ Nsei ñ wa n bi n na nje yaase go. Yaaseu wee. Ama iyi á je tubui baae, si waati iyi wa je amau kù tia aru * go, baa do iyi fei ndee á na ku je titée.

² Si waati iyi wa je amau, ine go nja à wee iyi à waa muu, nō à waa cea wūa hee í tōd waati iyi baae í jileaa.

³ Bebe mōi do awa taka nwa. Waati iyi à tako à wee bei ama keeke nja, à je arui mii ndii andunya nja wo.

⁴ Amma iyi waati iyi Ilaaḥ í jileu í na í to, ñoi í be Amae wa. Inaabo í buu, nō si woodai Zuiфу nja wa ne

⁵ ku ba ku ya ine nja iyi à wa si awoi wooda. Í ce bebei ku ba ka je amai Ilaaḥ nja.

⁶ Nō Ilaaḥ í be Hundeí Amae wa si ido nwa ku nyisidó iyi awai à je amae nja. Hundeu wa kpoo Baaba.

⁷ Si bebe í kù je aru má nja, injeu amu ñai bebei. To, nsei iyi í je amai Ilaaḥ nja, Ilaaḥ í nyi í ce nje woo je tubue nja má.

Zigiida iyi Pōlu í ne na inei Galati nja

⁸ Tako wo í kù mà Ilaaḥ nja, nō í je arui iwē nja iyi a kù je Ilaaḥ.

⁹ Amma nsei í mà Ilaaḥ nja. Nō iyi í re mōm Ilaaḥ í mà nje. To, beirei í ce ñ waa bi í sinda si mii ndii andunya nja má nja, iyi kù ne gbugbā

nō kù ne beere. Na mii í ce ñ waa bi í je aru nja má nja.

¹⁰ Í ya maa na aji jingau go nja gbugbā nja, do cukpa go nja do waati go nja do adō go nja.

¹¹ Nsei ñ wa n ce njo ice iyi ñ ce si gāme nje ku maà ce nfe.

¹² Ñ wa n tō nje, inje inem nja, í jile ara nje si agbem bei amu mō ñ jile aram si agbe nje. Waati iyi ñ wa bi tu nje, í kù ceem kurara go nja.

¹³ Í mà sāa sāa nja, waati iyi ñ sinti ku ce nje waazoi laabaau jiidau, do bōoi arai.

¹⁴ Amma í kù dondam nja, í kù nō í kù kōsim nja, baa bii bōom nōu ku yee í cé nje. Do nju fei, í gbam ñai bei aa gba amalekai Ilaaḥ nja, walako bei Jesu Kirisi takae.

¹⁵ Í ne ino didō wo nja. To, nsei, mii í ce nje. An yoko n je seeda na iri nje n ni bii á ce wo aa nya iju nje í nam nja.

¹⁶ Si na iyi í jò ñ sō nje ntōui í jò ñ nje mbee nje nsei?

¹⁷ Ine nja, à waa na nje ara amma kù je do yaase jiiida. À waa bi a fa ñei hai bi tu wa ku ba í na nja ara nja.

¹⁸ Í sla í ne himma si mii jiiida ku ce nja waati kama fei, nō ku maà je bii ñ wa ino nje nju akā.

¹⁹ Inje amam nja, bei inaabo iyi wa bi ku bí í ya gbō ara kuro, bebe mōi amu mō ñ wa n gbō ara kuro má hee idei Kirisi ku buba si nje ntō nto.

²⁰ Ñ bi n wa ino nje nsei ku ba n maà n fō ide be ihē má, amma do nju fei ñ ne zigiida na iri nje.

Idei Agaa do Sara

²¹ Í jò ñ bee nje, inje iyi í bi í wa si awoi wooda nja, í kù gbō iyi wooda wa fō ñai?

²² À kōo à ni Aburahamu í bí ama inemoko minji, akā do abo aru go, akā mō do abo iyi í ne arae.

²³ Aruu, í bí amaei bei à ya bí ine fei, amma ine iyi í ne arae í bí amaei do kuwāi Ilaaḥ.

²⁴⁻²⁵ Ideu ihē í yei bei mōnda. Inaabo minji nja ñai à je bei akabuu minji. Agaa nju í je bei akabuu iyi Ilaaḥ í na ine nja tako wo si geetei Sinai si ilei Arabi. Nju bei í je wooda iyi wa dasi ine nja aru. Nō Agaa í yei má bei ilui Zeruzalemu iyi í wee nsei, domi í wa si aru do inee nja fei.

²⁶ Amma Sara í yei bei Zeruzalemu iyi í wa leleu iyi í ne arae. Nju í je iye nwa.

²⁷ Nō à kōo à ni, jò inoe ku dō, awo inaabo gbenda iyi í kù bí. La, í dō anu do ino didō, awo iyi í kù mà ara kuroi kubi,

Domi inaabo iyi à kōsi á na ku bí ama ku re inaabo iyi í wa idei moko.

* **4:1 kù tia aru** Aru do woo ce ice fei ide akāu mbe si feei ine nja iyi à ko akabuu titōi idei Ilaaḥ.

28 Nsei inɛ inem ɲa, inɛi í jɛ amu ɲa iyi Ilaaɔ í ce kuwæu bei Izaaki í yeu.

29 Waati nɲu, ama iyi á bí bei á ya bí inɛ fei í kpã inɛ iyi á bí do gbugbãi Hundi Ilaaɔu iju. Bɛɛɛ mɔi í ye nsei.

30 Amma kukoi idei Ilaaɔ wa fɔ, í ni, Lele aruu do amaɛ fei, Domi amai aru kaa je tubu do amai abo iyi í nɛ araɛu aju.

31 Bɛɛɛ mɔi inɛ inem ɲa, í mà ɲa iyi a kù je amai aru, amma amai inɛ iyi í nɛ araɛi á je.

5

I leekt dim dim ɲa si ara ku nɛ nɲɛ

1 Kirisi í jò á nɛ ara nwa ku ba ka nɛ ara nwa do ntɔ. Na nɲu, í leekt dim dim ɲa si ara ku nɛ nɲɛ, í maà jò í na í je aru má ɲa.

2 I de iti í gbɔ. Amu Pɔlusi n̄ wa n s̄ɔ nɲɛ ideu ihɛ. Bii í jò á dasi nɲɛ bango, icei Kirisi kù nɛ aranfaani kãma bi tu nɲɛ.

3 N̄ nyi n̄ sisi n̄ wa n fɔ má, inɛ iyi í jò á dasie bango, tilasii lafɛɛ ku jirima wooda fei.

4 Inɛ iyi í waa bi í je dee dee si wajui Ilaaɔ na wooda ku jirima, í fɛfɛ ara nɲɛ do Kirisii nɔ í fusi didsi Ilaaɔ awɔ ɲa.

5 Amma awa, Hundi Ilaaɔ wa s̄ɔ wa mam mam iyi Ilaaɔ á jò ka je dee dee na naanɛ ku dasi nwa.

6 Ntɔ ntɔ, bii á nɛ anu akã do Jesu Kirisi, á ce bango, a kù ce bango kù je ide kãma. Ide iyi í nɛ amboe í re nɲui í je naanɛ ku dasi iyi wa ce ice do kubi.

7 Í waa ce kuwɛɛ nɲɛ wo dee dee ɲa. Yooi í ganji nɛ í jò í kù waa jirima ntɔu má ɲa.

8 Iko iyi á na nɲu bɛ kù waa naa hai bi Ilaaɔ, nɲu iyi í kpe nɲɛ.

9 Na nɲu, í ce laakai ɲa, domi á ya fɔ a ni lefee keekei í ya dede pɛɛ fei.

10 Amma Lafɛɛ í jò n̄ wa n naanɛ nɲɛ iyi í kaa ce lasabu gɔ iyi í je ikã do lasabu iyi n̄ ceu bɛ ɲa. Inɛ mɔ iyi wa bitandi nɲɛ, baa bii yooi Ilaaɔ á kpãa iju.

11 Inɛ inem ɲa, bii í je amu takam n̄ wa n waaɔ hee nsei n̄ ni inɛ ɲa a ce bangoi, na mii í ce á ya maa kpãm iju. Bii í je bɛɛɛ mɔm nii n̄ wa n ce, ikui Jesu si j̄i kãa inɛ ɲa bi ku ku ise.

12 Inɛ ɲa iyi á waa bitandi nɲu bɛ, n̄ bi a nya ɲa ikã*.

13 Inɛ inem ɲa, á kpe nɲɛ í na í nɛ ara nɲɛ. Do nɲu fei, í maà jò ara ku nɛ nɲɛ ku muu daai inɛ taka nɲɛ kpãa í ceò idɔɔbii ara nɲɛ. Amma í ya maa sobi nɲɛ do kubi ɲa,

14 domi wooda fei í wa si irii ide akãu ihɛ iyi í ni, bi inɛ mmu ɲa bei í bi araɛ.

15 Í maà ya maa n̄ nɲɛ ɲa bei inɛi sako ɲa. I ce laakai ɲa ku ba í maà ce nfei nɲɛ ɲa.

Ka jò Hundi Ilaaɔ ku nɛò wa

16 Ide iyi n̄ wa n fɔu wee, í jò Hundi Ilaaɔ ku maa nɛò nɲɛ. Bii í waa ce bɛɛɛ ɲa, í kaa ce kubi nfe nfei ara nɲɛ má,

17 domi mii iyi daai awa taka nwa í bi ci ya je dimi akã do iyi Hundi Ilaaɔ í bi. Kubi minji ɲau, á ya maa jai hee á kaa ka yɔkɔ ka ce bei á bi.

18 Amma bii Hundi Ilaaɔ wa nɛò nɲɛ í kù wa si awɔi wooda má ɲa.

19 Inɛ fei í mà daai amane sãa sãa. Daa nɲui á je s̄ɛɛ ku tɔtɔ hai nɛ yaase, do daa sãmi do daa nkpɔ nkpɔ,

20 do iwɛ ku tɔɔ, do dobu dobu ku ce, do mbeɛte, do ija, do igu, do idɔkɔɔ yaamɔ, do nɲɛ ku wã, do kakɔɔ, do nɲɛ ku fɛfɛɛ,

21 do kɔdɛɛ, do atɛ ku kpa inɛ, do ije ku bi, do mii iyi í jò bɛɛɛ fei. N̄ wa n s̄ɔ nɲɛ bei n̄ tako n̄ fɔ n̄ ni, inɛ ɲa iyi á waa ce dimi bɛɛɛ á kaa ba tubu kãma si andunya tit̄si Ilaaɔ.

22 Amma mii iyi Hundi Ilaaɔ í ya bí, nɲui í je kubi, do inɔ didɔ, do laakai ku s̄u, do temua, do jiida ku je, do inɔ akã, do naanɛ, 23 do daa didɔ, do ara ku mu. Mii ɲau bɛ fei, wooda kù ganji ɲa.

24 Nɔ inɛ ɲa iyi á je ti Jesu Kirisi í ye bei á kpa kucei daai ara nɲa si j̄i ku gaauu, do binɛ do kubie fei.

25 Si bei Hundi Ilaaɔi wa mu nwa kuwɛɛ, ka jò ku nɛò wa.

26 Kù s̄iã ka je ilu faao, wala woo kosi inɛ ɲa, walako ka maa ce igu si awa duus̄ɔ.

6

Iya sobi nɲɛ si aso ɲa

1 Inɛ inem ɲa, inɛ iyi Hundi Ilaaɔ wa nɛò nɲɛ, bii í mu inɛ gɔ si kurara, í nyisi lafɛɛ kpãa jiida do daa dids̄ ɲa. Nɔ í ce laakai ɲa ku ba inɛ mɔ í maà na í dasi kurara bɛɛɛɛ.

2 Í sobi nɲɛ si aso* ku so ɲa. Bii í waa ce bɛɛɛ ɲa í waa jirima woodai Kirisi ɲai.

3 Bii inɛ gɔ wa cɔ araɛ ngɔgɔ nɔ wee kù je ngɔgɔ, wa lele araɛi.

4 Í jò inɛ fei ku wuse daai nɲu takae nɔ ku ye si bii nɲu á tɔɔ fufu, amma ku maà tɔɔ fufu na iyi nɲu í re inɛ gɔ,

5 domi inɛ fei á so asoi† nɲu takaei.

6 Awɔ iyi á waa kɔ idei Ilaaɔ, mii iyi í nɛ fei jò í kpɔɔ do inɛ iyi wa kɔɛ si.

7 Í maà ti í lele ara nɲɛ. A ci ya nyaanyi Ilaaɔ. Mii iyi amane í gbɛ nɲui á da.

8 Bii wa gbɛ iyi daai nɲu takae í bi, nfe ku ceí á bíaa. Bii í nɔ wa gbɛ iyi Hundi Ilaaɔ í bi, kuwɛɛ hai tãi Hundi Ilaaɔu á bíaa.

9 Na nɲu, ka maà gbɛɛji do jiida ku ce, domi bii á kù mɔngɔ aa ka ba ka da si awaati iyi í jò.

10 Bɛɛɛ mɔi waati iyi á ba awɛɛ fei, ka cea inɛ fei jiidaɛ. Nɔ iyi í re mɔm, ka cea kpãasi woo dasi Jesu naanɛ ɲau bɛɛɛɛ.

* 5:12 n̄ bi a nya ɲa ikã inɛ gɔ ɲa á ni, bii á bi mɔm a bantãm ara nɲa gbakã. † 6:2 aso nɲui í je wahala ɲa. ‡ 6:5 Yaasei isɛɛdeu ihɛi í je, domi inɛ feii á na ku fɔ bei nɲu í ce ice.

Idei ankāanyi do fɔɔ

¹¹ Hai ihē bei do awɔi amu takam nii n̄ kɔ n̄je wa †. In̄je taka n̄je aa yɔɔ mɔm̄ bei kuko n̄au à la à to.

¹² In̄e n̄a iyi à waa bi a tilasi n̄e i ceò bango n̄au à waa ce b̄ebei ku ba a ce mii iyi á d̄sa aman̄e n̄a si, nɔ a maà kp̄a n̄a iju na irii ikui Jesu Kirisi si j̄i ku gaauu.

¹³ Amma ān̄a taka n̄n̄a, baa do iyi à ce bango fei, a kù waa jirima wooda. Á bi a dasi n̄e bango ku cei ku ba a tɔɔ fufu si na iyi í j̄ò à yɔkɔ à kām̄ia n̄e.

¹⁴ Amma amu n̄ kù n̄ wa n̄ tɔɔ fufu bii kù je na ikui Laf̄e n̄wa Jesu Kirisi si j̄i ku gaau. Na ikūeu mii ndii andunya fei í ȳem̄ nii bei mii iyi kù w̄e má, nɔ b̄ebei m̄oi n̄ wa n̄ yɔɔ baa do kuw̄e ei amu takam fei.

¹⁵ Á ce bango, a kù ce bango kù je ide kām̄a. Mii iyi í n̄e amboe í re, n̄juí í je a taka in̄e tit̄s.

¹⁶ Laakai ku s̄u do did̄ò ku w̄e ea in̄e n̄a iyi à waa too woodau ih̄e hee do in̄e Izir̄eli n̄a, ān̄a iyi à je in̄e Ilaaɔ n̄a.

¹⁷ Hai n̄nyi in̄e kām̄a ku maà wahalam má domi na irii Jesu n̄ ba dalai juju n̄a iyi à wa si aram̄ n̄ou ih̄e.

¹⁸ In̄je in̄em̄ n̄a, did̄ò Laf̄e n̄wa Jesu Kirisi ku w̄e do in̄je fei. Ami.

† 6:11 *hai bei do awɔi amu takam nii n̄ kɔ n̄je wa* Si d̄ɔn̄e n̄n̄a bii à waa ce leeti à ya maa foi n̄o in̄e go ku maa kɔɔ. Amma Polu í kɔ ideí ankāanyi n̄au ih̄e do awɔe.

Tia iyi Pɔlu í ce a inei Efeezu ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu amu iyi ñ je woo bei Jesu Kirisi do idɔɔbii Ilaaɔ.

ɲe inei Efeezu ɲa, ɲe woo dasi Jesu Kirisi naane ɲa, ñ wa n ce ɲe fɔɔ, ɲe iyi Ilaaɔ í cica.

² Ilaaɔ Baa nwa do Lafɛe Jesu Kirisi a mu ɲe didɔ do laakai ku sɔ.

Didɔ iyi Ilaaɔ í ce nwa si anu akā nwa do Kirisi

³ I jò ka saabu Ilaaɔ Baai Lafɛe nwa Jesu Kirisi. Na saabui anu akā nwa do Kirisi, í wee nwa do didɔ ikā ikā iyi Hundee wa mu nwa wa hai lele.

⁴ Ilaaɔ í cica wa tā hai waati iyi kù taka andunya ka je titee si kpāai Kirisi, nɔ ka je ine kumá ɲa ka maà ne taale kama bi tee.

⁵ Si kubie í lasabu wo hai ku kpe ku ce wa amae ɲa si anu akā nwa do Jesu Kirisi, si bei í bi si jiiida ku jee

⁶ ku ba ka saabu didɔ nla nlae iyi í ce nwa si anu akā nwa do amae, ine iyi siei kubie fei í wa.

⁷ Do saabui njei Jesu Ilaaɔ í ya wa nɔ í kpa ideidulum du wa si didɔ nlae iyi í nyisi wa.

⁸ Didɔ iyi í ce nwa í caa si bei í mu nwa bisi nla do laakai jiiida.

⁹ Nɔ í jò a mà asii iyi ɲju takae í dasi idɔ ku ce hai tako na jiiida ku jee.

¹⁰ Lasabui Ilaaɔu iyi á ce si ajɔ iyi awaatie í to ɲju í je ku tɔtɔ mii iyi í taka fei, hai mii iyi í wa lele do iyi í wa ile fei, nɔ Kirisi ku je irie.

¹¹ Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si bei Ilaaɔ í bi. Na ɲju, à je woo je tubu bi tee na anu akā nwa do Kirisi, si na iyi í jò í cica wa wo si bei ɲju takae í dasi idɔ hai tako.

¹² Na ɲju, í jò ka saabu kulai Ilaaɔ, awa Zuifu ɲa iyi á tako á waa cɔ kpāai Kirisi wo.

¹³ Nɔ ɲe dimi mmu ɲa mɔ, ajɔ iyi í gbɔ ide ntɔu iyi í je laabaau jiiida iyi wa naa ɲe faaba wa, waati beɛbei ɲe mɔ í dasi Kirisi naane ɲa. Nɔ Ilaaɔ í dasi nyindai ɲju takae si ɲe. Nyindau ɲju í je Hundee iyi í da ɲe si si bei í ce kuwāe wo.

¹⁴ Hundeeu ɲju í ye bei kaazigii tubu nwa iyi Ilaaɔ í wāɔ inee ɲa wo. Nɔ wa sɔ wa kam kam iyi aa ka je tubuu si waati iyi Ilaaɔ á ya inee ɲa mam mam. Na ɲju, ka saabu kulae.

Kutɔɔi Polu

¹⁵ Na saabui ide ɲau be feii í jò hai waati iyi ñ gbɔ baau naane ku dasi ɲe si Lafɛe Jesu do bei í bi woo dasie naane ɲa fei,

¹⁶ n ci ya n gbɛɛjiɔ Ilaaɔ ku saabu na iri ɲe. Ñ wa n ye gigi ɲe si kutɔɔm.

¹⁷ Ñ wa n tɔɔ Ilaaɔ ilu amboe, Baai Lafɛe nwa Jesu Kirisi, ku ce ɲe ilu laakai jiiida nɔ ku nyisi ɲe bei ɲju takae í ye ku ba í màa sãa sãa ɲa.

¹⁸ Ñ wa n tɔɔe má ku jò inya kumá ku lɔ si idɔ ɲe ku ba í mà yaasei kpāa ku cɔ si bii í kpe ɲe, do si bei tubu iyi í jileɔ woo dasie naane ɲa í la í to,

¹⁹ do bei gbugbā nlae wa ce ice si awa iyi á dasie naane. Gbugbāu, í je akā do gbugbā nla

²⁰ iyi í ce í jìò Kirisi hai si bale, nɔ í bubae si awɔ ɲe lele.

²¹ Bei Kirisi í wa í reò ilu irii lele fei do ilu yiiko ɲa do ilu gbugbā ɲa do lafɛe ɲa fei. Nɔ irie í re iri fei si waatiu ihɛ do si waati iyi wa naa.

²² Nɔ Ilaaɔ í jò í je irii mii fei, nɔ í cicae ku je ilaalu nlae igbɛe.

²³ Igbɛui í je arai Kirisi. Si igbɛui Kirisi takae í wa nɔ í kɔ dee dee, ɲju iyi í wa bii fei si mii baa yooma fei.

2

Hai si iku á bɔ si kuwɛe

¹ Tako wo í ye ɲai bei iku ɲa na irii kurara ɲe do dulum du ɲe.

² Kucei tako ɲe í jò ti inei andunya ɲa, nɔ í ya maa jirima Seetam, ilaalu ilu gbugbāi lele ɲa. Ilaaluu ɲju í je hunde iyi wa ce ice hee nsei si idɔi ine ɲa iyi á kù waa jirima ideidulum du.

³ Ntɔi, awa fei á tako á yei wo bei ɲa mɔ. Bine nwai wa neò wa, nɔ á waa ce mii iyi awa taka nwa á bi do iyi á waa lasabu. Á yei wo bei inei andunya ɲa, ɲa iyi aa na a ye idɔkɔi Ilaaɔ.

⁴ Amma araarei Ilaaɔ í la na kubi nlae iyi í bi wa.

⁵ Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bei iku ɲa, Ilaaɔ í mu nwa kuwɛe do Kirisi ajɔ. Na didɔei í baò faaba ɲa.

⁶ Si anu akā nwa do Kirisi, Ilaaɔ í jì wa hai si bale ka je bomma lele do Jesu Kirisi ajɔ.

⁷ Í ce beɛbei ku ba ku nyisi didɔ nla hai ne kɔɔe si jiiida ku jee iyi í ce nwa do saabui Jesu Kirisi hee do ajɔ fei.

⁸ Na didɔi Ilaaɔi í ba faaba ɲa do saabui naane ku dasi. Kù je na himma ɲe, amuai Ilaaɔi.

⁹ Kù je ribai ice ɲe. Na ɲju, ine gɔ kaa yɔkɔ ku tɔɔ fufu.

¹⁰ Awa icei awɔi Ilaaɔi á je. Í taka wai si anu akā nwa do Jesu Kirisi ka ceò ice jiiida iyi í ce sɔlue hai ku kpe.

Dimi fei í je akā si Kirisi

¹¹ ɲe dimi mmu ɲa, í ye gigi ɲa iyi ine ɲa iyi á ya ce bango ɲau á ya maa kpe ɲe hai ce bango ɲa wo.

¹² Waati beɛbe í jìò Kirisi ɲa wo nɔ í je ise mmu bi inei Izireli ɲa. Í kù ne baa ɲe si akabuu iyi Ilaaɔ í wāɔ inee ɲa. Í wa si

andunya ihɛ i kù waa còd kp̄āai nkāma ŋa, nò i kù wɛɛa Ilaaɔ ŋa.

13 Amma nsei iyi i ne anu akā do Jesu Kirisi ŋa, inɛ iyi i tako i wa iŋ ŋa, wee nsei i ce amɛɛ do Ilaaɔ ŋa do saabui nɛi Kirisi.

14 Kirisi takae i je nwa laakai ku sù, nɲui iyi i ce Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa akā. Nɲui i kpa mbɛɛte iyi i ye bei idɪ iyi wa fɛɛɛ wa wo.

15 Do ikui araei i kpaò irii woodai Zuifu ŋa do iwðe ŋa ku ba ku yòkò ku ce dimi minji ŋau dimi titò akā lege lege si nɲu takae. Si beɛbei, i dasi laakai ku sù si anini ŋa.

16 Do saabui ikue si antai jii ku gaatui i kpaò mbɛɛte iyi a waa muò nje wo, nò i tətò dimi minji ŋau akā i jò à dɔ do Ilaaɔ. Anja fei à baa à je ara akā aɔ.

17 Beɛbei kukoi idei Ilaaɔ í kɔ, si bei í ni Kirisi í naa ku sisi laabaau laakai ku sù bi tu ŋe, inɛ iyi i tako i jò Ilaaɔ, do bi Zuifu ŋa, anja iyi à ceòe amɛɛ.

18 Nò ntoɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa, aa ka yòkò ka bɔ wajui Ilaaɔ Baaba do sobii Hunde akāu.

19 Si beɛbe, i kù je dimi mmu ŋa ma, walakò ase mmu, amma nsei í je inei ilu akā ŋa do woo dasi Jesu naane ŋa fei, nò i je inei kpasɛi Ilaaɔ ŋa.

20 Inɛ mɔ i yei bei idɪ iyi à ma si antai icui ile iyi woo be ŋau do walii ŋau à jile. Jesu Kirisi takae i je kuta sintei icui ileu.

21 Nɲui á jò ileu ku la nò ku ne gbugbā nò ku je bi ku tɔɔi Lafɛɛ iyi í má jiiida.

22 Na anu akā nɲe do Kirisi, inɛ mɔ i yei bei ileu, nò inɛò ŋa i jèò bi ku wai Hundei Ilaaɔ ŋa.

3

Icei Pɔlu na dimi mmu ŋa

1 Na saabui iyi ihɛi amu Pɔlu n wa n ce kutɔɔ, amu iyi n wa piisɔ si na iyi i jò n wa n ce icei Kirisi na irii nɲe dimi mmu ŋa.

2 N̄ mà kam kam iyi i gbɔ tã ŋa bei Ilaaɔ í ceem didɔ ku ba n naa n sisi nɲe yaasei didɔu,

3 do si bei nɲu takae i jò n mà asiie. Wee n̄ ka ideu keeke tã.

4 Bii i cio ideu ŋa, aa yɔɔ ŋa iyi n mà asiui idei Kirisi do nto.

5 A kù sɔ inei tako ŋa asiui ideu, amma nsei Ilaaɔ í jò Hundeɛ í nyisi woo beɛ do walii kumáe ŋa.

6 Asiiu wee. Do saabui laabaau jiidai dimi mmu ŋa do Zuifu ŋau à jèò woo je tubu aɔ. Anjaò ŋa à baa à je ara akā, nò anja mɔ à ne baa nɲa si ide iyi Ilaaɔ í wā nɲu ku ce si Jesu Kirisiu.

7 Do saabui didɔ iyi Ilaaɔ í ceem si gbugbāe nɔi i jò n je woo ce icei laabaau jiidau.

8 Amu iyi n̄ je keekei woo dasi Jesu naane ŋa fei, amui Ilaaɔ í cea didɔ n sisia dimi mmu ŋa laabaau jiiida nò n sɔ ŋa bei didɔi Kirisi í la i to nò i re kumà nwa.

9 Nò n sisia inɛ fei bei yaasei asiui Ilaaɔ á ce ku ceò. Ilaaɔ, nɲu iyi i taka mii fei i singa asiui ihɛ hai ku kpe,

10 ku ba inɛ ngboi lele ŋa do ilu yiikoi lele ŋa a mà yaasei bisie do saabui igbei inei Jesu ŋa si waatiu ihɛ.

11 Beɛbei i ce i jilèò ide iyi wa ce, i bei i takaò andunya, nò i kpa irie si Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa.

12 Naane iyi à dasieui i jò à ne anu akā do nɲu. Na nɔi i jò à ne ara nwa ka bɔ wajui Ilaaɔ do laakai akā.

13 Na nɲu, n̄ wa n tɔɔ nɲe i maà mɔngɔ temua ŋa na ijuukpā iyi n̄ wa n ye na iri nɲe, domi ijuukpāu, nɲui á jò i ne beɛɛɛ ŋa nto nto.

Kubii Kirisi

14 Nò na saabui ideui n̄ wa n gule si wajui Ilaaɔ Baaba.

15 Nɲui í je Baai nyaanze baa yooma fei iyi i wa lele do iyi i wa ile fei.

16 N̄ wa n tɔɔe ku jò Hundeɛ ku mu nɲe gbugbā jiiida jiiida si idò nɲe si bei amboeɛ í la í to,

17 nò Kirisi ku ce bi ku wae si idò nɲe na naane ku dasi nɲe. Nò n̄ wa n tɔɔ má ku jò i ne gbugbā i maa leekɪ dim dim si kubi ŋa,

18 ku ba inɛ do woo dasi Jesu naane ŋa iyi à gbe fei i yòkò i mà zaka bei kubii Kirisi í cɪ í to do kusɔe do kujjisae do kugbokae.

19 Baa do iyi kubiu í re kumai amane fei, n̄ bi i mà yaasee ŋa ku ba i kɔ mam mam bei Ilaaɔ í kɔ.

20 Ilaaɔ í ne yiiko ku ce mii iyi à waa tɔɔ fei do iyi à waa lasabu fei, nò á yòkò ku ce baa mii iyi í re beɛbe mom hee ku caa.

21 Í sla inei igbɛɛ ŋa a jò inɛ ŋa a mà beɛɛɛ waati kama fei hee do aɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

4

Anu akā iyi à ne, awa iyi à je arai Kirisi

1 Na nɲu, amu iyi n̄ wa piisɔ si na iyi i jò n̄ wa n ce icei Lafɛɛ, n̄ wa n tɔɔ nɲe i maa ne dee dee si bei i jò inɛ ŋa iyi Ilaaɔ í kpe à ya ne.

2 I ya maa ne do ara ku kaye ŋa, do daa didɔ do temua, nò i ya maa mu nɲe ŋa do kubi.

3 I ce kookaai i ya mu anu akā iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nɲe na saabui laakai ku sù iyi i tɔtɔ nɲe.

4 Ara akāi í wɛɛ, Hunde akā moi í wɛɛ, nò kp̄āa ku cɔ akā moi í wɛɛ si bii Ilaaɔ í kpe ŋe.

5 Lafɛɛ akāi í wɛɛ, naane ku dasi akā moi í wɛɛ, nò inyi ku dasi akāi í wɛɛ.

6 Ilaaɔ akāi í wɛɛ iyi í je baai inɛ fei. Nɲui í je ilaalu mii fei, nɲui í wa bi inɛ fei, nò i wa si inɛ fei.

7 Amma do nɲu fei awa fei à ba amua nwa si bei Kirisi í mu nwa.

8 Na nɲu, kukoi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni, Waati iyi í gù lele Í je mbeɛɛ ŋa igù í mu ŋa aru, Nò í cea inɛ ŋa amua ŋa.

⁹To, bii à ni í gū lele, iyi be wa nyisi iyi í tako í kita í bō hee lelei ilei.

¹⁰Ine iyi í kita í bō hee lelei ileu nō í nyi í gū leleu má ine akáui, ku ba ku jò mii fei ku kō dee dee.

¹¹Amua ŋa iyi í cea ine ŋa wee, í cica ine go ŋa à je woo be ŋa, ine go ŋa mō walii ŋa, ine go ŋa mō woo sisi laabaau jiiida ŋa, ine go ŋa mō woo degbe inei igbei Jesu ŋa, ine go ŋa mō woo kō ine ŋa si cio.

¹²Beɛbeɛ í ce ku ba ku ceò sɔɔlui woo dasi Jesu naane ŋa si icee, ku ba ku kōsi gbugbāi arai Kirisi.

¹³Nō beɛbeɛ mōi awa fei aa ka ce anu akā si naane ku dasiu nō ka mà Amai Ilaaɔ, nō ka je ine ngbo ka tóo alái Kirisi.

¹⁴Do yaase beɛbeɛ a kaa ka je bei amu ŋa má, hee cio ikā ikā ku maa tale wa ihē walakō ihō bei fufu í ya maa tale akōi inyi bii fei. Nō ine ŋa a kaa dī iju nwa má hee má je a wa inyii itī nwa do bisi laalō ŋa.

¹⁵Amma bii à waa sisi ntou do kubi aa ka la si mii fei ka tóo alái Kirisi iyi í je iriu.

¹⁶Siei awa fei à waa kā bei ikōi ara, nō arau fei í másie do ikō ikōe. Nsei, bii ikō fei wa ce ice si bei í jō, arau fei á lai ku maa kōsi na saabui kubi.

Kuwee titō si Kirisi

¹⁷Ide iyi ñ wa n sō ŋe do irii Lafēe wee. I maà jò í ya maa ne má bei hai dasi Jesu naane ŋa, ine ŋa iyi à waa too lasabu nfe nfe ŋa.

¹⁸A kù ne laakai jiiida. À le ido ŋa nō a kù mà nkāma. Nŋui í jò a kù ne ikpē si kuwee iyi Ilaaɔ wa mu nwa.

¹⁹A kù ne anyo go má, à na ara ŋa mam mam si dulum a ceò daa laalō dimi ikā ikā fei do bine.

²⁰Amma iŋe, kù je beɛbeɛ ì màò Kirisi ŋa.

²¹Ñ nō ñ mà kam kam iyi í gbo idee ŋa, nō à kō ŋe si ntō iyi í wa si Jesu.

²²Na nŋu, í jò daa nwo nŋe ŋa iyi wa nēò kuwee nŋe wo, domi binei daa nwo nŋe ŋauí wa dī iju nŋe nō wa bōò ŋe nfe ku ce.

²³I jò í ne ido titō do lasabu titō mam mam ŋa,

²⁴nō í jò í ne daa titō ŋa iyi í jò tí Ilaaɔ. Daa titōu, aa yōsi si dee dee ku je nŋe do kuwee hai ne dulum. Iyi be hai bi ntōi wa naa.

²⁵Na nŋu, í maà ya sō ibo má ŋa. I jò ine fei ku sō kpaasie ntō, domi à je ikō ikā ikāi ara akā.

²⁶Baa bii ido nŋe í kō, í maà ya ce dulum ŋa. I maà ya jò ido kōu ku wee nŋe hee inunu koo loò.

²⁷I maà jò Seetam ku ba bi ku dasi ise si ŋe.

²⁸Ine iyi í ya ce ile wo, ku maà ce ile má, amma ku ya ce ice do awōe. Beɛbeɛ á ba mii jiiida ŋa iyi á sobiò ilu are ŋa.

²⁹Nō í maà ya jò ide laalō kāma ku fita hai si gele nŋe. Amma í ya fō ide jiiida iyi á mua ine ŋa gbugbā si naane ku dasi nō ku sobi ŋa

si bukaata ŋa nō ine ŋa iyi à waa gbōò ku je ŋa aranfāani jiiida.

³⁰I maà fō inōi Hundeí Ilaaɔ ŋa, domi Hundeu bei í je seɛdai Ilaaɔ si ŋe hee koo toò ajo iyi Ilaaɔ á yá ine ŋa mam mam.

³¹I nyo daa kuro nŋe fei do ido kō yaa mō do ido kō. Nō í maà ya gbagba si nŋe walakō í maà sō irii nŋe ŋa. I jò inō sāmí baa yooma fei.

³²I cea nŋe didō ŋa, nō í ya ne araaɛi nŋe ŋa, nō í ya kpaɛ nŋe ideí kurara ŋa bei Ilaaɔ í kpa ideí kuraraí ŋe mō na irii Kirisi.

5

Kuwee si inya kumá

¹Na nŋu, si na iyi í jò í je amu ŋa iyi Ilaaɔ í bi ŋa, í ce bei nŋu takae.

²I jò kookoosu kuwee nŋe kù nyisi kubi bei Kirisi í bi wa, nō í na kuwee na iri nwa. Kuwee iyi í nau nŋui í je kuwee jiiida iyi inunue í dōa Ilaaɔ si.

³Iŋe tí Ilaaɔí í je ŋa. Na nŋu, í maà ya ce baa ngogo iyi á jò ine ŋa a sō iri nŋe a ni í tətəɔ sēe hai ne yaase ŋa walakō a ni í ce daa laalō ŋa walakō bine.

⁴Nō í maà ya jò ideí anyo walakō ide hai ne yaase walakō ide nfe nfe ku fita hai si gele nŋe, domi ide dimi beɛbeɛ kù jòò ŋe, amma í jò ide nŋe ku ya je Ilaaɔ kù saabu.

⁵I jò í mà ŋa kam kam iyi woo tətəɔ sēe hai ne yaase do ilu daa sāmí ŋa, kāma ŋa kù ne ikpē si bommai Ilaaɔ do tí Kirisi. Beɛbeɛ mōi hee do ilu bine ŋa fei, kāma ŋa kù ne ikpē si bommai Ilaaɔ do tí Kirisi domi bine í yei bei iwē ku tōò.

⁶I maà ya jò ine go ku dī iju nŋe do ide nfe, domi na nŋu bei í jò ido kōi Ilaaɔ wa naa si irii ine ŋa iyi á kù waa jirimae.

⁷Na nŋu, í maà ya jò ide go ku tətəɔ ŋe do amane dimi beɛbeɛ ŋa.

⁸Iŋe taka nŋe, si ilu kukui í wa ŋa wo, amma nsei, í wa si inya kumá ŋa na anu akā nŋe do Lafēe. Na nŋu, í jò iseeɛne nŋe ku jō ine ŋa iyi à waa ne si inya kumá,

⁹domi bii à waa ne si inya kumá kuce iyi aa ka ce nŋui í je daa didō baa yooma fei do dee dee ku je do ntō ku fō.

¹⁰I ce kookaai í mà mii iyi á dōa Lafēe si.

¹¹I maà dasi ara nŋe si kookoosu laalō iyi amane ŋa à waa ce si ilu kuku. Amma kookoosu dimi beɛbeɛ í ya fō ŋa.

¹²Anyo nla nla mōm nii bii á fō mii iyi ine ŋau à waa ce si asii.

¹³Amma kookoosuu be bii á fō á fita si inya kumá.

¹⁴Nō mii iyi í fita gbugbā fei í ya mái. Na ŋoi í ce kukoi kukoi ideí Ilaaɔ í fō í ni, Awō iyi í waa sī njoo, jī.

Dede hai si inōi iku ŋa,

Nō Kirisi ku mae inya.

15 Na nɔɔ, i ce laakai isɛɛne nɔɔ. I maà jò i maà ne bei ine ɔa iyi a ci ya lasabu, amma i maà ne do laakai ɔa.

16 Waati iyi i ne ɔa, i ceò ice, domi waatiu ihɛ bei waati laabɔi.

17 Na nɔɔ, i maà ye bei ine ɔa iyi a ci ya lasabu, amma i hanya ɔa ku ba i mà mii iyi Aɔ Lafɛɛ í bi i ce ɔa.

18 I maà ya jò atɛ ku kpa nɔɔ, domi si bei daa bereteke fei í wa. Amma i jò i kòò Hundi Ilaaɔ ɔa.

19 I jò saabu do iri ku kò ku ya wa si faaji nɔɔ, i ya kò iri do irii Ilaaɔ, i cùu do idò nɔɔ fei.

20 I ya maà saabu Ilaaɔ Baaba waati kàma fei ɔa si mii fei do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do mako

21 Inɛ iyi i mà beɛɛɛ Kirisi, i ya sùu nɔɔ iri ilɛ ɔa.

22 Inɛ inaabo ɔa i sùu mako nɔɔ ɔa iri ilɛ bei aa cea Lafɛɛ ɔa,

23 domi mako í je ine ngboi aboe, bei Kirisi mò í je ine ngboi igbɛɛ. Igbɛui í je arai Kirisi, nò Kirisi mòi í je woo faabae.

24 Nò si bei igbɛui í ya sùu Kirisi iri ilɛ, beɛbe mòi inaabo ɔa à ne a sùu mako nɔɔ ɔa iri ilɛ si mii fei.

25 Nò inɛ mako ɔa i bi abo nɔɔ ɔa bei Kirisi í bi inɛi igbɛɛ ɔa, nò í na kuwɛɛ na iri nɔɔ.

26 Í nya ɔa ikà nò i wɛ ɔa í jò à má na saabu ideɛ.

27 Í bi igbɛui ku naa si wajue do kuslɛe fei, ku maà ti ku ne riisi gò, nò batai arae ku maà yuguu, nò ku maà ne mii mmu dimi beɛbe gò ɔa má, amma í bi ku je dee deei, ku maà ne taale kàma.

28 Beɛbei í jò mako ɔa á bi abo nɔɔ ɔa bei á bi ara nɔɔ. Inɛ iyi í bi aboe í bi araei.

29 Inɛ gò kù nò kù wɛɛ iyi í cé arae, amma í ya maà wòoi nò ku maà gbɔa bei Kirisi wa ce na igbɛɛ.

30 Igbɛɛu nɔɔ í je arae nò awa fei à yei bei ikò ikò araeu.

31 Kukò ideɛ Ilaaɔ wa fò í ni, na nɔɔ, mako á jò iyeò baai, nò ku wɛɛ do aboe ku ba aɔa minji fei a baa a je ara akà.

32 Asiiu ihɛ ide nla nla, amma ideɛ Kirisi do igbɛɛi nò wa n fàa.

33 Na nɔɔ, mako fei ku bi aboe bei í bi arae, nò abo fei ku jirima makoɛ.

6

Amu ɔa do baa nɔɔ ɔa

1 Inɛ amu ɔa, i jirima ine ɔa iyi à waa mu nɔɔ si bei Ilaaɔ í bi, domi beɛbei í sɛa.

2 Wooda sinte iyi Ilaaɔ í ceò kuwà wɛɛ. I jirima iyeò baa nɔɔ ɔa

3 ku ba i ne inò didɔ ɔa nò hunde nɔɔ se si andunya.

4 Inɛ baa ɔa, i maà ya kò idò ama nɔɔ ɔa, amma i bi ɔa, i dasi ɔa iju ɔa i kò ɔa si ideɛ Aɔ Lafɛɛ ɔa.

Aru do lafɛɛ

5 Inɛ aru ɔa, i jirima lafɛɛ nɔɔ ɔa si andunya ihɛ do beɛɛ do kuyaya, ku maà je do muafiti, nò kù ye bei Kirisi i waa cea ɔa.

6 Ku maà je bii à leekl à waa cò nɔɔ nɔɔ akà. Bii í je waati iyi à waa cò nɔɔ nɔɔ akà, í ye bei amanɛ ɔa i waa cea ɔa ku ba ku dɔ nɔɔ si. Amma i jò i ce idòbii Ilaaɔ do idò nɔɔ fei bei arui Kirisi ɔa.

7 Ice iyi à dasi nɔɔ, i jò i coo do himma ɔa, nò kù ye bei Ilaaɔ i waa cea ɔa, ku maà ti ku je amanɛ nɔɔ akà.

8 Í mà sàa sàa ɔa iyi Ilaaɔ á sàa ine fei ribai ice jiiida iyi í ce, baa bii aru, walako ine iyi í ne araei.

9 Inɛ lafɛɛ ɔa mò, i cea aru nɔɔ ɔa beɛbe, i maà ya ta nɔɔ gbugbà. I mà ɔa iyi inɛò ɔa fei Lafɛɛ akà i ne lele bii ine gò kù re ine gò.

Jlnei igù woo dasi Jesu naane

10 Ide iyi í gbe nò wa n bi n sò nɔɔ wɛɛ. Si anu akà nɔɔ do Lafɛɛ í jò gbugbà nlaɛ ku mua inɛ mò gbugbà ɔa.

11 I dɔ jlnei igù ɔa iyi Ilaaɔ wa mu nɔɔ fei, ku ba i yòkò i leekl dim dim i kasiò kookoosu ikà ikà Seetam ɔa,

12 domi kù je do amanɛ ɔa à waa ja. À waa jai do ilu iri laabɔi lele ɔa do ilu yiiko ɔa, do ilaalui andunya ilu kuku nɔɔ ihɛ, do inɛ inòoko woo ce icei Seetam ɔa.

13 Na nɔɔ, i so jlnei igù Ilaaɔ fei í dɔ ɔa. Si beɛbe, bii aɔi wahala í na í naa, aa yòkò i kòò ara nɔɔ si wajui Seetam mbeɛ nɔɔ. Nò bii í ce igù í tã nɔɔ, i leekl dim dim hee kòò.

14 Na nɔɔ, i dede i leekl dim dim ɔa. I jò ntò ku wɛɛ nɔɔ bei santiiki iyi sooge í ya dɔò gbankilie, nò í jò dee dee ku je ku wɛɛ nɔɔ má bei ibò iso.

15 I jò himmai laabaau jiiida ku sisi ku wɛɛ nɔɔ bei baata nɔɔ. Laabaau jiidau í naaò laakai ku sù wa.

16 Nò iyi í re mam, i jò naane ku dasi ku wɛɛ nɔɔ jiiida jiiida bei teli iyi á ganji afa ku ne ina iyi Seetam mbeɛ á ta wau ku to wa si nɔɔ.

17 Í gba faabau bei fulai iso, nò ideɛ Ilaaɔ mò i gbaa ɔa bei taakubai Hundi Ilaaɔ.

18 Waati kàma fei í ya ce kutò ɔa nò i ya maà tò sobii Ilaaɔ ɔa. I dede i leekl do temua ɔa si ideɛ kutò do gbugbà Hundi Ilaaɔ, nò i ya ce kutò na irii woo dasi naane fei ɔa.

19 Nò i cea amu mò kutò ɔa ku ba bii n cɛ gele, n ya n ba ide iyi an fò nò n ne wòkò n sisiò ideɛ laabaau jiiida iyi wa singau wo.

20 Na irii ideui n je woo bei Ilaaɔ baa do iyi nò wa piisò si nsei. Na nɔɔ, i ce kutò ku ba n yòkò n sisi ideu do wòkò bei á sɛa.

²¹ Tisiki baakoo nwa, woo ce ice ilu naane si kp̄ai icei Laf̄e, á sisi n̄e laabaam fei ku ba í mà bei ñ w̄eò ña do mii iyi ñ wa n ce.

²² Na ñai í ce ñ b̄o wa si ñe ku naa ku s̄o ñe bei à w̄eò ku ba ku t̄u id̄o ñe.

²³ N̄o Ilaaò Baaba do Laf̄e Jesu Kirisi a mua kpaasi woo dasi Jesu naane ña fei laakai ku s̄u do kubi do naane jiida.

²⁴ N̄o did̄i Ilaaò ku w̄e do ine ña iyi à bi Laf̄e nwa Jesu Kirisi fei n̄o kubi ña ci ya kpaasi.

Tia iyi Pɔlu í cea inei Filipi ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu do Timotee, awa woo ce icei Jesu Kirisi ɲa. Á ce inɛ ɲa iyi Jesu Kirisi í cica á je tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ, hee do inɛ ɲa iyi á je inɛ ngboi igbɛu do woo ce icei igbɛu fei.

² Ilaaɔ Baa nwa do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa a mu nɲɛ ididɔ do laakai ku sù.

Pɔlu í cea inei Filipi ɲa kutɔɔ

³ N̄ ya n maa n saabu Ilaaɔ waati kãma iyi n̄ ye gɔgɔ nɲɛ fei.

⁴ Si kutɔɔm ɲa fei iyi n̄ ya n maa n ce na irii inɛ fei, n̄ ya n cooi do inɔ didɔ,

⁵ si na iyi í jò í sobim ɲa n sisiɔ laabaau jiidau hai aɲɔ sinteu hee ku baa nsei.

⁶ N̄ wa n mà kam kam, Ilaaɔ iyi í sinti ice jiidau ihɛ si nɛ á maa cooi hee koo kpaɔ irie si aɲɔi kunyii Jesu Kirisi wa.

⁷ Nɔ í s̄la n ce lasabu nɲɛ bɛɛbɛ, domi n̄ ne kubi nɲɛ si idam. Nto n̄to, í ya bam ice ku ce ɲa ile piisɔɔ ihɛ do waati iyi n̄ ne aram wo n̄ ya n maa n sisi laabaau jiidau ku ba ku ne gbugbã ku maa koo n̄ n̄ ya n maa n jabu na irie.

⁸ Ilaaɔi í je seɛdam iyi n̄ bi inɛ fei bei kubii Jesu Kirisi í ye.

⁹ Mii iyi n̄ wa n beɛ si kutɔɔm nɲui í je kubi nɲɛ ku kɔɔsi ku maa koo n̄ kubi nɲɛu ku jò kumã nɲɛ do bisii nɲɛ ku kɔɔsi,

¹⁰ ku ba í yɔkɔ í wãa mii ɲa iyi á je jiidã á re ɲa. Bɛɛbɛ mɔi aa je inɛ kumã ɲa, nɔ si aɲɔi Kirisiu í kaa nɛ taale kãma ɲa,

¹¹ nɔ ice jiidã nɲɛ ɲa iyi í waa ce ɲa na saabu Jesu Kirisiu ku kɔ, na ku jò inɛ ɲa á ye amboei Ilaaɔ nɔ á maa saabue.

Kirisi nɲui í je kuwɛɛ

¹² Kpaasim ɲa, n̄ bi í mà ɲa iyi mii iyi í bam nou ihɛi í je waju ku bɔi laabaau jiidau.

¹³ Nto n̄to, ciikui amanlu ɲau do inɛ ɲa iyi á gbe fei á mà iyi na irii Kirisi n̄ wa piisɔɔu ihɛ.

¹⁴ Iɛ piisɔɔ ku wam í mua kpaasi woo dasi Lafɛɛ Jesu naane nkɔɔ gbugbã í kɔɔsi á waa sisiɔ ideí Ilaaɔ do idɔ ku buba do wɔɔkɔ.

¹⁵ Ntɔi, inɛ gɔ ɲa á waa sisi ideí Kirisi do igu do nɲɛ ku wã, amma inɛ gɔ ɲa á waa cooi do yaase jiidã.

¹⁶ Inɛ nɲu ɲau á waa cooi do kubi domi á mà iyi icem nii n̄ jabu na irii laabaau jiidau.

¹⁷ Inɛ ihɔ ɲa mɔ á waa waazo ideí Kirisi, kú je do inɔ akã, amma do nɲɛ ku wã. Á tãmaa bei aa kɔɔm si ijuukpãu si ile piisɔɔu ihɛ.

¹⁸ Bii í yɔkɔ lasabu ɲa kú je laalɔ walakɔ kú je jiidã, kãmaɛ kú jɛɛm taale. Baa bii beirei nɲu de á sisi ideí Kirisi. Inɔm í dɔ á nɔ ku dɔ ku maa kooi,

¹⁹ domi n̄ mà iri kukpai iyi ihɛ nɲui í je faabam na saabui kutɔɔ nɲɛ, do sobii Hundiɛ Jesu Kirisi.

²⁰ Mii iyi n̄ dasi idɔ nɔ n̄ wa n cɔ kpãaɛ kam kam nɲui í je n maã n ce nkãma iyi á jò anyɔ ku mum. Mii iyi n̄ bi nɲui í je n nɛ wɔɔkɔ bei n̄ ne hai tako n maa n nyisiɔ kulai Kirisi bii n̄ wɛɛ si hunde walakɔ baa bii í je n̄ ku mɔi.

²¹ Nto n̄to, bi ti amu bii n̄ wɛɛ, na irii Kirisii n̄ wɛɛ, bii n̄ nɔ n̄ ku mɔi, an ba riba.

²² Amma bii í je n̄ wɛɛ si hunde an yɔkɔ n ce ice jiidã iyi í nɛ aranfãani, to, n kú mà iyi an cica.

²³ Lasabum wa fam ni do cingaa minji minji fei. N̄ bi n nɛ n koo n wa bi Kirisi, domi iyi bei í s̄la í re.

²⁴ Amma na aranfãani nɲɛi í s̄la í re n maa n wa si andunya má.

²⁵ Na nɲu, n̄ mà iyi kú nɛ sika kãma an buba n wɛɛ do inɛ fei na waju ku bɔ nɲɛ do inɔ didɔ nɲɛ si naane ku dasi nɲɛ.

²⁶ Si bɛɛbɛ aa ba kpãa í saabu Jesu Kirisi ɲa do inɔ didɔ na irim si waati iyi an na n wa anini nɲɛ má.

²⁷ Nɲu de í ya jò isɛɛnɛ nɲɛ ɲa ku ye bei laabaau jiidai Kirisi í fɔ. Bii í waa ce bɛɛbɛ ɲa, bii n̄ naa bi tu nɛ, walakɔ baa bii n̄ kú naa, n maa n gbo iyi í waa leeki si dim dim ɲa, í ya maa gbɔsi nɲɛ nɔ í maa jabu do inɔ akã ɲa na laabaau jiidau iyi í je icui naane ku dasi nɲɛ.

²⁸ Í maã jò mbɛɛ nɲɛ ɲa á da zigi nɲɛ si nkãma. Nɲui á nyisi ɲa iyi aɲai á waa bɔ nfe ku ce, nɔ ku nyisi inɛ mɔ iyi í wa si kpãai faaba ɲa. Iyi be fei wa naai hai bi Ilaaɔ,

²⁹ domi Ilaaɔ í ce nɲɛ didɔ í dasiɔ Kirisi naane ɲa, amma kú je baa iyi be nɲu akã, í ce nɲɛ didɔ má í ya maa yeɔ ijuukpã ɲa na irie.

³⁰ Inɛ mɔ í bam ku jabu ɲa si kujabu iyi í ye n̄ ce ɲa wo nɔ í waa gbo ɲa iyi hee nsei n̄ wa n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do aláɛ

¹ Í mà sãa sãa ɲa, naane iyi í dasi Kirisi ɲa wa mu nɲɛ gbugbã. Kubiɛ wa dasi nɛ himma. Hundiɛ Ilaaɔ í jò í nɛ anu akã ɲa. Araareí Kirisi do jiidã ku jɛɛ í wa si anini nɲɛ.

² Na nɲu, n̄ wa n tɔɔ nɛ, í jò í ya nɛ anu akã ɲa, do kubi akã, do ida akã, do lasabu akã. Iyi bei á jò inɔ didɔm ku kɔ.

³ Í maã ya ce ngɔɔ do nɲɛ ku wã ɲa walakɔ do fufu ku tɔɔ, amma í kaye ara nɲɛ í ya dooa inɛ ɲa bei mii iyi á re nɲɛ.

⁴ Nɔ kãma nɲɛ gɔ ku maã ya ce lasabui iri nɲu akã, amma ku ya ce lasabui inɛ mmu mɔ ɲa má.

⁵ Í jò lasabu nɲɛ si gãmei nɲɛ ku ye bei Jesu Kirisi mɔ í ce.

⁶ Baa do iyi í to Ilaaɔ, kú cɔ arae bei mii iyi í je saai Ilaaɔ do tilasi.

7 Amma andi mii iyi í ne fei í jò ño í baa í je amane, í naa í je mòm nii bei aru.

Iyi í sinda amane í ta,

8 Í kaye arae ma ño í jirima Ilaađ hee í na arae í to siò iku si antai jji ku gaau mòm.

9 Na saabu nñui Ilaađ í soo lele ntò ntò ño í naa iri iyi í ne beere í re iri fei,

10 Ku ba ine fei ku gule ku nyisiò beereí Jesu, hai ine ña iyi à wa lele do ine ña iyi à wa ile hee do lelei ile fei.

11 Nò gelei ine fei ku jesi iyi Jesu Kirisii í je Lafæe. Nñu bei á na Ilaađ Baaba amboe.

I má inya ña bei fitila si andunya

12 Ine baakóom ña, í ya jirimam ña si waati iyi ñ wa ino ñne wo. Nsei iyi ñ jìò ñe í sía í ya maa jirimam ku re ña. I kookaai í ce ice do njo do kuyaya ku ba ice jiiida ñne ku jò a má iyi í ba faaba ña,

13 domi Ilaađi wa ce ice si ñe ku ba ku mu ñne idóobi do gbugbá iyi aa yòkò í cooò ña bei nñu takae í bi.

14 Mii iyi í waa ce fei í coo ña kugbagba ku maà wasi walakò kakò,

15 ku ba í má dee dee ña ño í maà ne taale go, ñne iyi í je amai Ilaađ ña. Kù sía í ne kurara go si wajui ine laaloi andunya ña iyi a kù waa too kpáa. Í sía í maa má inya ña si anini nña bei fitila ña,

16 ño í ya maa sò ña ideí kuwee ña. Bii í waa ce beere ña an tó fufu na iri ñne si ajo iyi Kirisii á nyi wa, si na iyi í jò icem do kookaaim kù je ngbe.

17 Naane ku dasi ñne í yei bei kuwee iyi í waa cea Ilaađ ña. Nò baa bii í je à kparam nii, ño ñ níkà njem bei kuwee iyi á níkà si antai kuwee nñeu, do nñu fei inòm á dò, ño awae ña ka kpè ino didú.

18 Beere mòi í sía ñne mòi í weeò ino didú ño ino didú nñeu í kpòò ña do amu.

Timotee do Epafoditi

19 Bii Lafæe Jesu í je, si ajo gbeejui ihè an be Timotee wa bi tu ñe ku ba amu mò n gbo laabaau ñne ño ku muum gbugbá.

20 Ine kama kù wa bi tom ihè má iyi awaò à ne lasabu aká bii kù je nñu aká, ño nñu akáí lasabué í wa si ñe ntò ntò.

21 Ine ña iyi à gbe fei, lasabui ideí aña taka nñai à waa ce, lasabu nña kù wa si ideí Jesu Kirisii.

22 Ine taka ñne í mà ña iyi Timotee í nyisi arae ilu naane ño í na arae si iceí laabaau jiidau ku ce do amu bei ama do baae.

23 Njoi í jò ñ wa n bi n bòò wa bi tu ñe si waati iyi an má bii ñ wa.

24 Ñ ne naane iyi Lafæe á jò amu takam n naa bi tu ñe be si ajo gbeejui ihè.

25 Amma nsei, ñ ye í sía n jò kpaasim Epafoditi ku nyi wa bi tu ñe, nñu iyi í tako í be sim wa ña do sobi iyi ñ biu. Nñui í je kpaasi woo ce icem ño wa bam ku jabu.

26 Ñ wa n sindae wai si na iyi í jò wa bi ñne fei ku ye ntò ntò, ño laakae í dede do iyi í gbo ña kù waa ne baani.

27 Í ce bñoi ntò ntò hee í maai iku, amma Ilaađ í ce araaree. Nò kù je araareí Epafoditi nñu aká, do ti amu takam nii, ku ba ino kufòm nou ku maà kñosi má.

28 Njoi í jò ñ wa n saasa n ba n sinda ñne wa ku ba ino ñne ku dò má bii í yòò ña, ño ino kufói amu takam ku kaye.

29 Na nñu, í gbaa ña do irii Lafæe do ino didú nla nla. Í sía í mà beereí ine dimi beere ña,

30 domi í maai iku si iceí Kirisii. Í ta hundee í naaò sobi iyi ñne taka ñne í kù ba fayae í naam wa ña wo.

3

Béi aa jèò dee dee si wajui Ilaađ

1 Nsei ñne inem ña, í ya jò í wee do ino didú ña do iyi í je ti Lafæe ña.

Bi ti amu n kaa n gbeejii ide akáu ku kò ñne wa, domi ñ mà iyi á mu ñne gbugbá.

2 I ya maa ce laakai woo ce ice laalo ña iyi à ne daa sámi bei aja ña. Ine ñau à waa kaaba bango iyi à bu si ara.

3 Awai à ce bango do ntò, awa iyi à waa tóò Ilaađ do gbugbái Hundee, ño à waa tóò fufu na irii Jesu Kirisii, kù ño kù je kuce nwai à waa kaaba.

4 Nò bii amu takam ñ bi an yòkò n kaaba kuce nwaui. Bii ine go wa tamaa si nñu á yòkò ku kaaba kuce nwaui, aa fo ideí amu má?

5 Si ajo mæejisai à dasim bango, amuu amai Izireliu, si dimii Benzamee. Amuu alalai Zuifu ñai, bii si woodai Zuifu ña ku jirimai ñ je Farisi.

6 Ñ ne himma ntò ntò hee ñ kpá ineí igbei Jesu ña iju. Ine go kaa ye taalem do yaase bei ñ jirima ideí wooda ñ wa n dede n jèò ine dee dee.

7 Amma mii ña iyi ñ wa n tamaa à ne riba tako fei wo, nsei ñ wa n cooi bei mii hai ne beere na saabui Kirisii.

8 Ñ dóo fei ndee fei mam bei mii hai ne beere na ide iyi í ne amboe í re. Ideu nñui í je Jesu Kirisii Lafæem iyi ñ mà. Na irií ñ jò mii fei, ñ doo aña fei bebei bei riisi iyi à kpá ku ba n ne Kirisii,

9 ño n wee do nñu. Nò ñ wa n mà n kaa n yòkò n je dee dee na wooda ku jirima, amma ñ je dee deei si na iyi í jò ñ dasi Kirisii naane. Dee dee ku jeu wa naai hai bi Ilaađ na saabui naane iyi à dasiu.

10 Iyi ñ bi, nñui í je n mà Kirisii, do gbugbá iyi í jìò hai si bale ño n ne ikpè si ijuukpæu hee ku ye bei amu mò ñ ku do nñu ajo,

11 ku ba n ne kpáa ku coo iyi amu mò an jì hai si bale.

Amanii lele ku sei si

¹² Kù je n mà Kirisi beεbe tità n kù toò awò kù nò kù je n kò. Amma n wa n ce kookaai fei ku ba n màa. Na njuu í jò Jesu Kirisi í cem titεε.

¹³ Inε inem ηa, n kù wa n cò aram bei mii iyi n toò awò tità, amma mii akài n wa n ce. N ya n maa n gbeje mii iyi í wa do anyim nii, nò n ce kookaai n maa n lele ti waju.

¹⁴ Beεbei n ce n wa n bò waju bei inε iyi wa ce gaasai kusei, ku ba n ba riba iyi Ilaađ wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu Kirisi.

¹⁵ Na nju, awa iyi à jla si kpāai naane ku dasi, ka ce lasabu beεbe. Amma bii í waa ce lasabu gò iyi kù waa too kpāa ηa, Ilaađi á nyisi ηe iyi kù je dee dee.

¹⁶ Si bei í jεu fei, awa de ka maa bò waju si kpāa akā iyi à waa toou.

¹⁷ Inε inem ηa, inε fei í sisii ηa. À nyisi ηe ku ce jida. Na nju, í ya maa cò inε ηa mò iyi à yòkò à waa ce beεbe.

¹⁸ N sò ηe tã ise fεfelo, nò n nyi n wa n sisi nηe má do kukpata, inε nkpò í wεe iyi wa je mbεei ideí ikui Kirisi si jti ku gaauu.

¹⁹ Nfe ku cei aa kpāò irie, domi inò nηai à ya maa cea ice si agbei Ilaađ. Iyi í jò ku je nηa anyò njuu aa ya maa tòò fufu. Mii ndii andunya ihε nju akài à waa lasabu si.

²⁰ Amma awa, lelei Ađi í je ilu nwa. Hai bei à waa degbe woo faaba nwa Lafεε Jesu Kirisi ku nyi wa.

²¹ Do gbugbεe iyi á jò mii fei ku jirimaeò njuu á kpaasiò ara hai ne beεre nwau ku jò arai nju takae iyi í ne amboe.

4

Ide iyi à jile nwa ka ce

¹ Na nju inε baakòom ηa, inε iyi n wa n bi ku ye jida jida má, inε iyi í ya jò n ne inò didò, nò n ya n tò fufu na iri nηe, í jò í leekl beεbe ηa dim dim si Lafεε.

² N wa n tò inaabo minji ηau ihε Efodi do Sentiki a ya jò anu nηa ku je akā si ideí Lafεε.

³ Awò mò woo ce ice kpaasim, awò iyi í je ilu naane, n wa n tɔei í sobi inaabo minji ηau be. Aηai à bam kujabu wo si laabaau jida ku sisie, aηa do Kelema do woo ce ice kpaasim ηa iyi à gbe fei, aηa iyi iri nηa í wa si tiai kuwεeu.

⁴ I ya jò inò nηe ku maa dò si Lafεεu do ajoy fei ηa, n nyi n fò n wa n sisi ma, í ya jò inò nηe ku maa dò.

⁵ I jò inε fei ku ye daa didò nηe ηa, domi kunyii Lafεε í maai wa.

⁶ I maà ya jò zigi nηe ku da do ngògò. Amma si mii fei í ya tò Ilaađ do ku saabu nò í beεe bukaatai mii iyi í bi ηa.

⁷ Nò laakai ku sùu Ilaađ iyi í re kumài amane fei á degbe idò nηe do lasabu nηe si anu akā iyi í ne do Jesu Kirisi ηa.

⁸ Iyi í gbe nηe, inε inem ηa, í ya ce lasabu ηa si mii iyi í sla, iyi Ilaađ á saabu. Mii ηau í je mii iyi í je ntò fei, do mii iyi í ne beεe fei, do iyi wa too kpāa fei, do iyi í má fei, do iyi í dò fei, do iyi í jò amane ku saabu fei.

⁹ Ide iyi n kò nηe si nò í jesi ηau, do iyi n sò ηe do iyi í ye n ce ηa, í ya còo ηa. Nò Ilaađ, nju iyi wa mu nwa laakai ku sù á wεe do inε.

Polu wa saabu inεi Filipi ηa na amua ηa

¹⁰ N ne inò didò ntò ntò do iyi n ye í waa ce lasabum má ηa, nò n wa n saabu Lafεε. N kaa n yòkò n ni í ci ya ce lasabum ηa, faya dei í ci ya ba ηa.

¹¹ Kù je a ni n ne bukaatai ngògò í jò n wa n fò beεbe, domi n kòkò inò didò ku ne si mii iyi í bam fei.

¹² N mà bei n ya n je kuwεem si waatii are, n nò n mà bei n ya n je kuwεem si waatii ayo. Bii fei do iyi í bam fei, n ya n wεe do inò didò, si waatii ayo do si waatii ari. N nò n mà bei an ce bii n ne nla nla do bii n kù ne.

¹³ An yòkò n ce fei ndεe do saabui Kirisi iyi wa muum gbugbā.

¹⁴ Do nju fei, í ce í sla ηa do iyi í kpε wahalam nòu ηa.

¹⁵ Inε inεi Filipi ηau, inε taka nηe í mà sãa sãa ηa iyi laabaau jida ku sinti ku fεe si waatii iyi n ne hai Masedoni, igbei inεi Jesu gò kù sobim bii kù je inε akā, awae ηai à sobi nηe.

¹⁶ Waatii iyi n wa Tesalonika, í sobim si bukaatam ηa, iyi kù je baa gbakā akā mòm.

¹⁷ Kù je a ni amuai n wa n tò, amma n wa n bi riba nηe ku kòsɔii.

¹⁸ Andi mii iyi í sambaam wa fei ηa n yò. Í nò í to hee í gbe. Bei Epafoditi í naam amua nηe wa í ceem zaka. Amua nηe í yeem nii bei kuwee iyi í ne inunu jida iyi Ilaađ í gba í dōa si.

¹⁹ Do saabui Jesu Kirisi Ilaađ á mua inε fei bukaatai mii iyi í ne ηa si bei amanii amboee í to.

²⁰ Amboei Ilaađ Baa nwa ku wεe do ajoy fei. Ami.

Fòoi ankāanyi

²¹ I ce inε ηa iyi Jesu Kirisi í cica à je tεeu fei fòo ηa. Amu do inε ηa iyi à wa bi tom à ce inε fei fòo.

²² Inε ηa iyi Jesu í cica à je tεeu, aηa iyi à wa ihε fei à ce ηe fòo. Ti inεi kpasεi ilaalu ηau, inε nju í re mòm.

²³ Didòsi Lafεε nwa Jesu Kirisi ku wεe do inε fei. Ami.

Tia iyi Pölu í cea inei Kolosee ña

Í ce ña fəə

¹ Amui Pölu, woo bei Jesu Kirisi na idəəbii Ilaaš, amu do Timotee inə nwa,

² à ce ñe fəə, inə inə nwa ilu naane ña iyi Kirisi í cica í je tɛɛ ña si ilui Kolosee bɛ. Ilaaš Baa nwa ku mu ñɛ didə do laakai ku sũ.

Pölu wa saabu Ilaaš na iri ña

³⁻⁴ Hai waati iyi à gbə bei ì dasi Jesu Kirisi naane ña, do bei ì bi woo dasi Jesu naane ña fei, à ya ka maa ce ñɛ kutəi waati kama fei, ka maa saabu Ilaaš Baai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

⁵ Waati iyi idei laabaau jiiida iyi í je ntəu í sinti to wa bi tu ñe, à jò ì mà kpāa ku cə iyi ì ne ña. Si bɛɛbɛ, naane ku dasi ñɛ do kubi ñɛ fei, si kpāa ku cə iyi à jilɛ ñɛ ikpa leleui í wa.

⁶ Laabaau jiidau wa fangaa bii fei nə wa naaə kuwee wa si andunya fei. Nə í la wa kəəsi si bei í ce bi tu ñeu hai waati iyi ì gbə idei didəi Ilaašu ña nə ì mà bei í ye ña do ntə.

⁷ Epafaasi, woo ce ice baakəə nwa, ñɛui í kə ñɛ si. Wa ce ice na aranfaani ñɛ, ñɛu iyi í je ilu naane woo ce icei Kirisi.

⁸ Ñɛui í sə wa kubi iyi Hundei Ilaaš í mu ñɛ.

⁹ Na ñɛu, hai waati iyi à gbə laabaau ñɛ, waati kama fei à ya ka maa ce ñɛ kutəi. À waa təə Ilaaš ku jə Hundee ku mu ñɛ bisi do laakai ku ba ì mà idəəbie ña mam mam.

¹⁰ Bɛɛbei iseeɛnə ñɛ ña á jə ti inə ña iyi à je ti Lafɛɛ, nə waati kama fei í ya ce iyi á dəəa si ña. Nə í ya ce ice jiiida ikā ikā fei ña, nə Ilaaš kumà ñɛ ku kəəsi.

¹¹ À waa təə Ilaaš ku mu ñɛ gbugbā si mii fei do saabui gbugbāi yiiokə ku ba ì yəkə temua si mii fei ña, nə í ya maa leekl dim dim ña.

¹² I ya maa saabu Ilaaš Baaba do inə didə ña, ñɛu iyi í jə ì ne ikpə si tubu iyi í jilɛa woo dasi naane ña si inya kumá.

¹³ Do ntəi í nya wa hai si awə gbugbāi ilu kuku nə í buba wa si bommai amae iyi í bi.

¹⁴ Do saabui amaui í ya wa nə í kpa idei dulum du wa.

Yaasei Jesu takae do iceɛ

¹⁵ Inə gə kaa yəkə ku ye Ilaaš. Amma Kirisi amaeu Ilaaši, nə à yəə, í nə í jəi dee dee. Kirisiu í wɛɛɛ hai waati iyi à kú taka andunya.

¹⁶ Ñɛui í taka mii fei, nə mii fei í wɛɛɛ na irie. Na saabuei Ilaaš í takaə mii fei iyi í wa lele do ile. Mii ña iyi à waa ye do iyi à kú waa ye fei,

ñɛui í taka ña. Hai ilaalui lele ña do ilu iri ña do ilu yiiiko ña do ilu gbugbā ña fei icei awəɛi.

¹⁷ Kirisi ñɛ í wɛɛ tã à bei à taka mii fei. Do gbugbāɛi í jə mii fei í wa si agbɛɛ.

¹⁸ Igbɛɛ í yei bei ara, nə ñɛu məi í je iri. Ñɛui í je icui kuwɛɛ, nə ñɛu məi í tako í jil hai si bale, ku ba ku je sinte si mii fei.

¹⁹ Ilaaš í bi ñɛu ku wa si amai ñɛu mam mam.

²⁰ Bɛɛbɛ məi í bi inei andunya fei ku dš do ñɛu, hai mii iyi í wa ile hee do iyi í wa lele fei. Í ce ñɛu bei si waati iyi Amae í ku nə í nikā ñɛɛ si antai jil ku gaauu nə í naaə laakai ku sũ wa.

²¹ Ñɛ mə, baa do iyi í jə Ilaaš ña wo, nə lasabu laalə ñɛ do kuce laalə ñɛ ña à jə ì je mbɛɛɛ ña,

²² do ñɛu fei, nsei Ilaaš í jə ì dš do ñɛu ña. Í ce ñɛu bei si waati iyi í jə Amaeu í so arai amane ku ba ku ku, ku ba inaa í leekl si wajue ña hai ne dulum, riisi do taale gə ku maə wa si.

²³ Amma í gbe í temua ña si naane ku dasi í leekl si dim dim ña. Nə si bei í gbə laabaau jiidau ña iyi à sisia inei andunya fei, í maə ti í jə a sinda ñe hai si kpāa ku cə iyi wa jilɛ ñɛ. Laabaau jiidau, amu Pölu, amui ñ je woo ce iceɛ.

Ice iyi à dasi Pölu na iri igbei inei Jesu ña

²⁴ Nsei ñ ya n ne inə didə si ijuukpā iyi ñ wa n ye na iri ñɛ. Nə mii iyi í gaizia si wahala ña iyi Kirisi í ne ku ye, *, amui an tambəɛ si aram na arae iyi í je igbeu.

²⁵ Nə Ilaaš í cem woo ce icei igbeu, si bei í jilɛɛm na iri ñɛ, ku ba n sisi ideɛ mam mam.

²⁶ Ideu, asiiu iyi í singaa inə fei hai ku kpe, amma nsei í nyisi inə ña.

²⁷ Í nyisi ñai si na iyi í jə wa bi a mà bei asiiu ñɛu í ne bɛɛɛ do yiiiko si anini dimi mmu ña. Asiiu wɛɛ. Kirisi í wa si ñe, nə wa mu ñɛ kpāa ku cə iyi ñɛ mə aa ba ikpə si ambœei Ilaaš ña.

²⁸ Idei Kirisii à waa sisi, nə à waa sš inə fei ku ce laakai, nə à kə ña si cioe do bisi baa yooma fei. À waa ce bɛɛbei ku ba inə fei ku jla si anu akāe do Kirisi ka bei ka tuse ña bi Ilaaš.

²⁹ Na ñai í jə ì ñ wa n ce ice do kookaai ñ wa n jabu do gbugbāi Kirisi iyi wa ce ice sim.

2

¹ N bi í mà ña bei kujabum í la í to na iri ñɛ do inei Laodisee ña do inə ña iyi à kú yeɛm do iju fei.

² N wa n ce bɛɛbei ku ba n mu ñɛa gbugbā, nə a gbəsi ñɛ do kubi, nə kumà ñɛa ku maa

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ña iyi Kirisi í ne ku ye Bii Pölu í ni bɛɛbɛ, kú je a ni ngogə í gaizia iyi Kirisi kú ba kú ce na faaba nwa. Amma igbɛɛui wa ba wahala. Nə bii igbeu wa ba wahala, ñɛu iyi í je irieui kú ne sika kama wahalau á to sisi.

kɔ̄si, sika kama ku maã wa si. Bɛɛbɛ mɔi aa mā asiīi Ilaaã iyi í je Kirisi takæ.

³ Bisi nla do kumã̄i Ilaaã fei wa singa sie.

⁴ Ñ wa n s̄s̄ n̄e ide n̄au ih̄ei ku ba in̄e ḡo ku maã ði iju n̄je do gele did̄o.

⁵ Nt̄o nt̄o, baa do iyi aram ad̄i í j̄ò n̄je, lasabum í wa si n̄je. N̄o ñ n̄e in̄o did̄o si na iyi í j̄ò in̄e fei wa ce ice si bei í j̄o, n̄o naane ku dasi n̄je wa leek̄i si Kirisi dim dim.

Kuwɛɛ iyi í k̄o si Kirisi

⁶ Na n̄ju, si bei ì gba Jesu Kirisi í je Laf̄ɛɛ n̄je, í ce is̄ɛɛn̄e n̄je si anu akã do n̄ju.

⁷ Í j̄ò icã n̄je ku mi sie, n̄o í ba gbugbã n̄je fei hai bi t̄ɛ n̄je. Í leek̄i si naane ku dasi n̄je si bei à k̄o n̄je si, n̄o í ya saabu si n̄je.

⁸ N̄o í ya ce laakai ku ba in̄e ḡo ku maã na ku mu n̄je do taac̄e do bisiīi n̄ju takæ walak̄o do ide n̄je iyi à ya ðf̄o ijuí amane n̄je. Mii n̄ju n̄ju be wa naai hai si dedembai amane n̄je do mii ndii andunya n̄je, kù je hai bi Kirisi.

⁹ Nt̄o nt̄o zaka bei Ilaaã í to fei, à ȳo si arai Kirisi mam mam.

¹⁰ N̄o in̄je m̄o ì k̄o n̄je do saabu anu akã n̄je do n̄ju, n̄ju iyi í je in̄e ngboi ilaalui lele n̄je do ilu yiiko n̄je fei.

¹¹ N̄o si anu akã n̄je do n̄ju à dasi n̄je bango. Kù je bango iyi amane n̄je à ya ce, amma iyi Kirisi í ya ceui. Bangou, n̄juí í je daa nwo nwa n̄je iyi Kirisi í bu í nȳo.

¹² Nt̄o, si waati iyi à dasi n̄je inyi í yei bei à si n̄je do Kirisi. N̄o à dede n̄je do n̄ju, si na iyi í j̄ò ñ naane gbugbã̄i Ilaaã iyi í j̄u hai si bale n̄je.

¹³ Tako wo, ì yei bei iku n̄je na iriīi kurara n̄je do iyi í je dimi mmu n̄je iyi à kù ce bango. Amma nsei Ilaaã í ce n̄je ilu hunde do Kirisi aj̄o.

Í kpa idei dulum du wa fei.

¹⁴ Tako wo í yei bei à k̄o gbesei dulum du wa si tia

Iyi wa ye taale nwa na wooda hai jirima nwa. N̄o Ilaaã í so tia u í kpa idee

Í kprakpæ si j̄i ku gaauu í kpa irie.

¹⁵ Bɛɛbei í kamaã̄o ilaalui lele n̄je do ilu yiiko n̄je

Í dasi n̄je anyo si bantuma.

Do ikui Amae si antai j̄i ku gaauu í kamaã̄o n̄je

N̄o wa dabiid̄o n̄je si in̄o ilu bei ilaalu n̄je à ya dabiid̄o in̄e n̄je iyi à mu wa hai si igũ, zamaa fei ku ye n̄je.

¹⁶ Na n̄ju, í maã ya j̄ò in̄e ḡo ku ye taale n̄je si n̄je do si mii ku m̄o. Í maã j̄ò in̄e ḡo ku tilasi n̄je í maã jirimaã̄o wooda n̄je iyi à j̄ile na aj̄oi j̄ingau n̄je iyi à ya ce ad̄o do ad̄o walak̄o j̄ingauí cukpa tit̄s̄ walak̄o aj̄oi kusimi.

¹⁷ Mii n̄ju be fei kù ye kaa bei ayai mii iyi wa naa ala, amma Kirisi takæ n̄juí í je mii n̄ju.

¹⁸ Í maã j̄ò in̄e ḡo ku j̄ò í kua ribai ala n̄je ku dasi n̄je amaleka n̄je ku t̄o. Dimii amane bɛɛbɛ n̄je à ya naai do ideí ara ku kaye, amma do nt̄o

à ya maa saabu ara n̄jai na kuye n̄je iyi à ya maa ce n̄o à ya maa t̄o fufu si lasabu n̄fe n̄fei amane n̄je.

¹⁹ In̄e n̄ju a kù waa leek̄i si Kirisi, n̄ju iyi í je iri n̄o siei ara fei í t̄ot̄o do ik̄o ik̄o n̄o í ba gbugbã wa lá bei Ilaaã í bi.

Ka ku n̄o ka wɛɛ do Kirisi

²⁰ Ì kù do Kirisi aj̄o n̄je si mii ndii andunya n̄je. To, na mii í ce ì waa ce kuwɛɛ n̄je bei in̄e n̄je iyi à je ti andunya. Na mii í ce ì j̄ò à kãa n̄je wooda, an̄je iyi à ya ni,

²¹ maã je iyi ih̄e, maã tie iyi ih̄e, maã lu iyi ih̄e.

²² Mii n̄ju be fei á ce n̄fe bii à ceò n̄je ice. Woodai amane n̄je do cio n̄je n̄juí ì waa too n̄je.

²³ Nt̄o, wooda n̄ju, bii ì waa c̄o n̄je aa ni à s̄lai domi aa sobi wa ka jirima kp̄ai Aã ku t̄o ḡo, n̄o aa j̄ò ka kaye ara nwa, n̄o ka kp̄a ara nwa iju, amma a kaa sobi wa ka kãmiaõ kubii ara nwa.

3

Kuwɛɛ nwo do kuwɛɛ tit̄s̄

¹ Ilaaã í dede n̄je hai si bale do Kirisi aj̄o. Na n̄ju, í ðe mii ndii lele bii Kirisi wa buba si aw̄o n̄je Ilaaã n̄je.

² Mii ndii lele n̄je í s̄la í ya maa lasabu si n̄je. Í maã ce lasabu mii ndii ile ih̄e n̄je,

³ domi í ku si mii ndii andunya n̄je, kuwɛɛ tit̄s̄ n̄je í n̄o wa singa do Kirisi aj̄o bi Ilaaã.

⁴ Kirisii í je kuwɛɛ n̄je do nt̄o, n̄o aj̄o iyi á faata wa, do in̄je aj̄o, n̄o aa ba ikp̄e n̄je si amboe.

⁵ Na n̄ju, í kpa kubii mii ndii andunya iyi wa ce ice si n̄je fei. Mii ndii andunya n̄juí í je abo kaafe ku s̄uõ, do daa laalo, do bine, do kubi n̄fe n̄fe, do k̄oðeei mii nk̄o. Nt̄o nt̄o bii ì waa ce k̄oðee, mii nk̄o í ya t̄o si agbei Ilaaã.

⁶ Mii n̄ju be feii í ya fa id̄oãk̄o Ilaaã wa si in̄e n̄je iyi à k̄o ku jirima idee.

⁷ In̄e taka n̄je bɛɛbei í ya tako í maa ce n̄je wo waati iyi í wa si dulum n̄ju be n̄je.

⁸ Amma nsei, í nȳo mii n̄ju be fei n̄je, hai id̄oãk̄o, do mb̄ɛɛte, do in̄o s̄ami. Í maã ya j̄ò arabu walak̄o ide ku sisi ku fita hai si gele n̄je n̄je.

⁹ N̄o í maã ya s̄oa n̄je ibo n̄je si na iyi í j̄ò ì j̄ò daa nwo do ð̄õn̄e t̄a n̄je,

¹⁰ n̄o ì ne daa tit̄s̄ n̄je. Í baa í je amane tit̄s̄ n̄je iyi Ilaaã woo taka nwa wa kpaasi kpele kpele ku ba í j̄o n̄o í maã s̄aa s̄aa n̄je.

¹¹ Bɛɛbɛ m̄o si in̄o n̄je in̄e ḡo kù je mmu, hai dimu mmu n̄je hee do Zuifu n̄je, hai in̄e n̄je iyi à ce bango hee do in̄e n̄je iyi à kù ce fei, hai in̄e ileeko n̄je do ilu iju ðũdũ n̄je, hai aru n̄je do hai je aru n̄je. N̄ju n̄ju be fei Kirisi n̄ju akãí í je fei nd̄ee n̄o í wa si in̄e fei.

¹² Na n̄ju, si na iyi í j̄ò Ilaaã í bi n̄je n̄o í cica n̄je í je t̄ɛ n̄je, mii iyi í j̄o í mu n̄je wee, araare

do jiida ku je do ara ku kaye do daa didɔ do temua.

13 Ɔ ya yɔkɔɔ nje temua ɲa nɔ i ya kpa ideɪ kurarai nje ɲa bii ide go Ɔ lo si anini nje. Si bei Kirisi Ɔ kpa ideɪ kurara nje, inje mɔ i ya cea nje beɛbe ɲa.

14 Iyi Ɔ re mam i bi nje ɲa. Kubiui á jò i ya maa gbasi nje jiida jiida ɲa.

15 Nɔ i jò laakai ku sũ iyi Kirisi Ɔ mu nje ku maa ce ice si idɔ nje, domi si laakai ku sũ bei Ilaaɔ Ɔ kpe nje i jeɔ ara akã ɲa. Nɔ i ya maa saabue ɲa.

16 I jò ideɪ Kirisi ku kɔ mam mam si idɔ nje ɲa, nɔ ku mu nje bisɪ ntɔ ntɔ ku ba i kɔ nje si cio nɔ i mua nje gbugbã ɲa.

17 Si kookoosu nje do si kufɔ nje i ce fei ndeɛ do irii Lafɛɛ Jesu nɔ i saabu Ilaaɔ Baaba ɲa na saabue.

Anu akãɪ ine ɲa si kuweɛ titɔ

18 Inje inaabo ɲa, i sũa mɔkɔ nje ɲa iri ile si bei Ɔ jò ine iyi Ɔ ne anu akã do Lafɛɛ ku ce.

19 Inje mɔkɔ ɲa, i bi abo nje ɲa, i maà ya jò i gaabu si ɲa ɲa.

20 Inje amu ɲa, i jirima iyeɔ baa nje ɲa si ide baa yooma fei, domi beɛbei á dɔa Lafɛɛ si.

21 Inje baa ɲa mɔ, i maà kɔ idɔi ama nje ɲa inɔ ɲa ku fɔ.

22 Inje aru ɲa, i jirima lafɛɛ nje ɲa si fei ndeɛ si andunyau ihɛ, ku maà je bii á leekɔ á waa cɔ nje nju akã. I jirima ɲa do inɔ akã ɲa si na iyi Ɔ jò i mà beɛɛɛ Lafɛɛ ɲa, nɔ ku maà je mii iyi á dɔa amane ɲa si nju akãɪ i waa bi ku ce ɲa.

23 Iyi i waa ce fei i coo do inɔ akã ɲa, nɔ ku je bei Lafɛɛɪ i waa cea ɲa, kù je amane ɲa.

24 I mà ɲa iyi Lafɛɛ á sã nje riba nje ɲa, iyi Ɔ je tubu iyi Ɔ jileá ine ɲa, domi Kirisii Ɔ je Lafɛɛ nje iyi Ɔ waa cea ice ɲa.

25 Amma ine iyi Ɔ ya maa ce laalɔ, á ye ribae si bei laalɔ kuceɛ Ɔ to, domi Ilaaɔ ci ya nya ine go lkã.

4

1 Inje lafɛɛ ɲa, i cea aru nje ɲa dee dee si bei Ɔ jò. I ye gigi iyi inje mɔ i ne Lafɛɛ iyi Ɔ wa lele ɲa.

Iyi á dasi wa

2 I temua si kutɔɔ ɲa, i ya maa tɔɔ Ilaaɔ waati kãma fei nɔ i maa saabue ɲa.

3 Nɔ i ce nwa kutɔɔ ɲa ku ba Ilaaɔ ku fũ nwa kpãa ka waazɔ ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii Kirisi. Na asiui n̄ waɔ piisɔɔ n̄ɛɪ.

4 Na nju, i ce kutɔɔ ɲa ku ba n yɔkɔ n sisi asiui si bei Ɔ jò ku ba ine ɲa a mà ideu sãa sãa.

5 I je kuweɛ nje do laakai ɲa si inɔɪ hai dasi naane ɲau. I ya ce ice jiida si waati iyi Ɔ ne fei ɲa.

6 I ya jò ide nje ku dɔ ku gbɔ nɔ ku too kpãa, ku ba i mà si bei Ɔ s̄ɪa i jea ine fei ide ɲa.

Fɔɔi sukudɔ

7 Tisiki baakɔɔ nwa, nju iyi Ɔ je woo ce ice ilu naane do minjiam si iceɪ Lafɛɛ, á sisi nje baam fei.

8 N̄ wa n̄ bɔɔ wai bi tu nje ku s̄ɪ nje bei á weɔɔ, nɔ ku tũ idɔ nje.

9 On̄ezimu, baakɔɔ nwa ilu naane, iyi Ɔ je inei ide n̄ɛɪ á suu wa. An̄ai aa sisi nje mii iyi Ɔ ba wa ihɛ fei.

10 Aritaaki iyi awaɔ á wa piisɔɔ Ɔ ce nje fɔɔ. Maaku ifɔi Baanabasiu mɔ wa ce nje fɔɔ. N̄ nɔ n̄ sisi nje ideɪ Maakuu tá wo. Bii i naa bi tu nje i gbaa do inɔ didɔ ɲa.

11 Jesu iyi á waa kpe Zusitu, nju mɔ Ɔ ce nje fɔɔ. Amane m̄ɛɛta ɲau an̄a akãɪ á je Zuifu woo dasi Jesu naane ɲa iyi á waa bam ice ku ce na bommai Ilaaɔ. Á muum gbugbã ntɔ ntɔ.

12 Epafaasi, inei ide nje, woo ce iceɪ Jesu Kirisi, nju mɔ Ɔ ce nje fɔɔ. Waati kãma fei Ɔ ya maa jabui ku maa ce kutɔɔ na iri nje ku ba i j̄ɪa si ideɪ Ilaaɔ nɔ i yɔkɔ i leekɔ si dim dim ɲa nɔ i tá sɔɔlu i maa ceɔ idɔɔbii Ilaaɔ fei ɲa.

13 An yɔkɔ n̄ je seɛdae iyi wa ce lasabu nje ntɔ ntɔ, do ine ɲa iyi á wa Laodisee do Herapolis.

14 Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nju do Demasi á ce nje fɔɔ.

15 I ce ine nwa ɲa iyi á wa Laodiseeu fɔɔ do abo iyi á waa kpe Nenfa do inei igbei Jesu ɲa iyi á ya tɔtɔɔ kpasɛɛ.

16 Bii Ɔ cio tiaɪ ihɛ i tá ɲa i na inei igbei Jesu ɲa iyi á wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inei Laodisee ɲau mɔ á cio tiaɪ iyi n̄ samba n̄ɛɪ á tá, an̄a mɔ aa samba nje wa i cioɛ ɲa.

17 Nɔ i s̄ɪ Aasipu ku dasi iceɪ Lafɛɛ iyi á jileau iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.

18 Fɔɔu ihɛ amu takam nii n̄ kɔɔ wa. Amui Pɔlu n̄ ce nje fɔɔ. I maà gbeje iyi n̄ wa ile piisɔɔ ɲa.

Nɔ didɔi Ilaaɔ ku wa si nje. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tesalonika ɲa

Pɔlu í ce inɛi Tesalonika ɲa fɔɔ

¹ Amu Pɔlu do Silasi do Timotee, à ce ɲe fɔɔ, inɛe inɛi igbei Jesu ɲa iyi ì wa Tesalonika ɲa, inɛe iyi ì je ti Ilaaɔ Baaba do ti Lafɛe Jesu Kirisi ɲa. Didɔ do laakai ku sù ku wɛɛ ɲe.

Naane ku dasii inɛi Tesalonika ɲa

² À ya ka maa saabu Ilaaɔ waati kama fei na irii inɛe fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi ɲe si kutɔɔ nwa.

³ À waa ye gigi ɲe si wajui Ilaaɔ Baa nwa do yaase bei ì dasi naane ntɔ ntɔ ɲa, do bei ì bi inɛe ɲa do bei ì ya maa cɔ kpaa Lafɛe nwa Jesu Kirisi dim dim ɲa.

⁴ Inɛe inɛe nwa ɲa, inɛe iyi Ilaaɔ í bi, à mà iyi í cica ɲe ì je tee ɲa.

⁵ Nɔ laabaau jiiida iyi à sisi ɲe wo kù naa bi tu ɲe do ide ɲu aká, amma do gbugbã í naa, do sobii Hundeí Ilaaɔ ajɔ, nɔ sika kama kù wa si. Inɛe taka ɲe ì mà bei à je kuwɛɛ nwa si anini ɲe na aranfaani ɲe.

⁶ Inɛe mɔ ì too si kuce nwa do ti Lafɛe, domi ì gba ideí Ilaaɔ ɲa do inɔ didɔ iyi Hundeí í mu ɲe, baa do iyi í naa ɲe ijuukpá nla nla wa.

⁷ Si beɛbe, ì baa ì je yaase jiiida iyi woo dasi Jesu naane ɲa iyi à wa ilei Masedoni do Geresi fei aa yɔkɔ a too si.

⁸ Ntɔ ntɔ ideí Lafɛe í fangaa hai bi tu ɲe, kù je si Masedoni do Geresi ɲu aká. Amma baau naane ku dasi ɲe si Ilaaɔ í fangaa bii fei hee kù je baa tilasi mɔm ka fɔ ideu.

⁹ A waa fɔ bei ì mu wa ɲa si waati iyi à naa bi tu ɲe, do bei ì jò iwɛ kù tɔɔ ɲa, ì kpaasi idɔ ì sinda si Ilaaɔ ɲa ku ba ì cea ice ɲa, ɲu aká iyi ì je Ilaaɔ do ntɔ nɔ ɲu ì je icui kuwɛɛ.

¹⁰ Nɔ à gbo bei ì waa degbe Jesu amaɛu ku nyi wa hai lele ɲa. Nɲui ì je inɛe iyi Ilaaɔ í jì hai si bale, nɔ à na ku faaba wa hai si idɔkɔi Ilaaɔ iyi wa naa.

2

Ice iyi Pɔlu í ce Tesalonika

¹ Inɛe inɛe nwa ɲa, inɛe taka ɲe ì mà kunaa nwa bi tu ɲe kù je ngbe.

² Ì mà ɲa iyi à bú wa, à kpá wa iju Filipi be à bei à naa bi tu ɲe. Do ɲu fei, Ilaaɔ í mu nwa wɔkɔ à sisiɔ laabaau jiiidae si anini ɲe, baa do iyi inɛe ɲa à bi a ganji wa ntɔ ntɔ.

³ Kurara kù wa si waazi nwa, nɔ baa yaase bei à waa sisi ɲe ideu ì je dee dee, a kù waa ði iju ɲe.

⁴ Amma si bei Ilaaɔ í dasi wa naane, í so laabaau jiiidae í da nwa si awɔ, beɛbe mɔi à waa sisi ideu. A kù waa cɔɔ si bei à dɔa amane ɲa si. À waa cooi bei à dɔa Ilaaɔ si, ɲu iyi ì mà yaasei idɔ nwa.

⁵ Inɛe taka ɲe ì mà sãa sãa ɲa nɔ Ilaaɔ í je sɛɛda nwa iyi a kù lele ɲe do ide didɔ gɔ, a kù nɔ a kù ce waazou ku ba ka gba fia ɲe.

⁶ Nɔ a kù waa de saabu bi tu ɲe walako bi inɛe gɔ ɲa,

⁷ baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi ɲe gbugbã nwa wo si na iyi ì jò à je woo bei Kirisi ɲa. Amma à ce ice do daa didɔ si anini ɲe bei iyei ama í ya ce do amae ɲa.

⁸ Si na iyi ì jò à bi ɲe ntɔ ntɔ, à ya ka tã sɔɔlu, kù je ka na ɲe laabaau jiiida Ilaaɔ ɲu aká, amma do kuwɛɛi awa taka nwai, domi à ne kubi ɲe ntɔ ntɔ.

⁹ Inɛe inɛe nwa ɲa, ì waa ye gigi bei à ce ice si anini ɲe hee à gbeɛji. À ce ice dasá do idú ku ba ka maà je asoi inɛe gɔ ɲe si waati iyi à waa sisi laabaau jiiida ideí Ilaaɔ si anini ɲe.

¹⁰ Inɛe ì je sɛɛda nwa ɲa do Ilaaɔ takae iyi isɛɛne nwa si wajui inɛe woo dasi Jesu naane ɲau í má, ì je dee dee, nɔ taale kama kù wa si.

¹¹ Inɛe fei ì nɔ ì mà ɲa iyi à ce ɲeɛi bei baa í ya cea amae ɲa.

¹² A mu ɲe gbugbã, nɔ à tũ idɔ ɲe, nɔ à tɔɔ ɲe ntɔ ntɔ ì jò ì maa ne ɲa si bei à sɛaa Ilaaɔ si, ɲu iyi ì kpe ɲe si bommae do si amboee.

¹³ À ya ka maa saabu Ilaaɔ ajɔ fei domi si waati iyi à waazo ɲe ì kù doo ideu si ideí amane ɲa, amma ì gbaa ɲai si ti Ilaaɔ. Nɔ beɛbe mɔi ì je do ntɔ, nɔ wa ce ice si inɛe woo dasi Jesu naane ɲa.

¹⁴ Inɛe inɛe nwa ɲa, mii iyi ì ba igbei inɛe Jesu Kirisi ɲa iyi à je ti Ilaaɔ si ilei Zudee, ɲu ì ba inɛe mɔ nsei. Ntɔ ntɔ ì ye ijuukpá ɲa hai bi inɛe ide ɲe ɲa, bei inɛe ɲau mɔ à ye bi Zuifu ɲa.

¹⁵ Zuifu ɲau ì kpa Lafɛe Jesu do wali ɲau, nɔ à kpá awa mɔ iju. Daa ɲa ci ya dɔa Ilaaɔ si, nɔ à je mbeɛi inɛe fei.

¹⁶ A ganji mɔm ka cea dimi mmu ɲa waazo iyi à jò a ba faaba. Beɛbei dulum du ɲa iyi à ya maa ce waati kama fei ì teese wa kɔsi wa caa. Amma idɔkɔi Ilaaɔ í fuka si iri ɲu beɛi.

Pɔlu í bi inɛi Tesalonika ɲau ku ye má

¹⁷ Inɛe inɛe nwa ɲa, si bei à kpeɔ ɲe ku ye, nɔ à feɛfeɛ ɲe do ara baa do iyi kù je do idɔ, à waa ce bege ɲe ntɔ ntɔ à waa ce kookaai ku ba ka ye ɲe.

¹⁸ À bi ka nyi wa bi tu ɲe be má wo, nɔ amu Pɔlu ñ dasi idɔ ise feɛfelo n naa be, amma Seetam í da nwa kpáa.

¹⁹ Ajɔ iyi Lafɛe nwa Jesu á nyi wa, yoomai á je kpáa ku cɔ nwa do inɔ didɔ nwa. Mii aa ka tɔɔɔ fufu má si wajue bii kù je inɛe.

²⁰ Ntɔi, na iri ɲeɛi aa ka tɔɔ fufu nɔ aa ka ne inɔ didɔ na iri ɲe.

3

¹ Nɲui ì jò waati iyi idɔ nwa í kɔ ku sù, à lasabu iyi amu aká n gbe ilui Ateni.

² Nɔ à be Timotee, inɛe nwa iyi wa ce ice do Ilaaɔ ajɔ si icei laabaau jiiida Kirisi. À bɔɔ bi

tu nje ku ba ku sobi nje i leeki si dim dim na, no ku mu nje gbugba si naane ku dasi njeu,

3 ku ba baa ine aka nje ku maã jò ijuukpau ku da zigie. Inje taka nje i waa ma si na, ine nju ku ne bei á ce iyi ku ba wa.

4 Baa hai waati iyi awae na á wee, á ya ka sò nje wo ka ni aa kpá wa iju. Bebe moi í no í ce, si bei i waa mà si sãa sãa na.

5 Nõi í jò waati iyi idom í kò ku sù, n be Timotee bi tu nje be ku ba n mà bei naane ku dasi nje wa ye. N wa n ce njo Seetam, woo lele ineu, ku maa na ku lele nje i ce dulum na, no ice nwa ku maa na ku je ngbe.

6 Amma nsei iyi Timotee í baa hai bi tu nje, í sò wa laabaau jiidai naane ku dasi nje do kubi nje. Í sò wa iyi í ya maa ye gigi nwa do kubi na no í waa bi ku ye wa ntò ntò si bei awa taka nwa mò á waa bi ku ye nje.

7 Na nju, inje ine nwa na, baa bii í je á ye ijuukpá do wahala fei, ino nwa de í tú do saabui naane ku dasi nje.

8 Bebei idò nwa í baa, si bei i waa leeki si kpai Lafèe dim dim na.

9 Zaka beirei aa ka yoko ka saabu Ilaaò na ino didò nla nla iyi á ne si wajui Ilaaò Lafèe nwa na iri nje.

10 Dasá do idú fei á waa tõe ntò ntò ku jò ka ye nje do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia nje si naane ku dasi ku kòo nje si.

11 Ilaaò Baa nwa takae do Lafèe nwa Jesu á ce nwa kpáa ka naa bi tu nje.

12 Nò Lafèe ku kòo nje si kubi si nje duusò do si ine fei hee kú to bei awa mò á bi nje.

13 Nò ku jò idò nje ku leeki si dim dim, ku jèò dee dee, ku maã ne taale go si wajui Ilaaò Baa nwa, si waati iyi Lafèe nwa Jesu á nyi wa do ine na iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dsa Ilaaò si

1 Inje ine nwa na, á kò nje si bei í sãa i maa ne na ku ba ku dsa Ilaaò si. Ntoi, i waa ce bebe ta na. Amma iyi í gbe nsei, á waa tõe nje do irii Lafèe Jesu, i hanya i ce bebe i maa koo na.

2 Ntò ntò, i mà ikò na iyi á ba hai bi Lafèe Jesu no á sò nje.

3 Mii iyi Ilaaò í bi si nje, njui í je i má na, waato i no ara nje mam mam i maã ya ce sakara na.

4 Inje fei í sãa i mà ara nje ku mu no kuwee nje ku má no ku ne beere,

5 ku maã ti ku je do kodèi ara bei dimi mmu na á waa ce, ana iyi á kú mà Ilaaò.

6 Si ideu ihè, ine go ku maã raaq kpaasie walakò ku jòo taki, domi Aò Lafèe á kpá woo ce mii bebe na fei iju. Á no á sò nje á kònkòm du nje tá à ni i ce laakai na.

7 Ilaaò kú kpe wa ka naa ka maa ce sakara, amma í bi ka je ine kumá na.

8 Na nju, ine iyi í kòsi ikò nau ihè, kú je amaneí í kòsi amma Ilaaò takae, nju iyi í mu nje Hundee.

9 Iyi í je kubii woo dasi Jesu naane na, kú je tilasi á kò nje wa, domi Ilaaò í nyisi nje si bei í jò i bi nje inje duusò.

10 Ntoi, i ne kubii nje tá na hee do woo dasi Jesu naane na iyi á wa ilei Masedoni fei. Amma á waa tõe nje, inje ine nwa na, i hanya i ya maa ce bebe i maa koo na.

11 I kookaai ku ba i ya wa si anu aká na, no i ya ce wúai ara nje na, no i ya ce ice do awò nje ku ba i ba mii iyi aa maa weeò na si bei á jile nje.

12 Bii í waa ce bebe na, iseene nje á ne beere baa si wajui hai dasi Jesu naane na, no i kaa je asoi ine kama na.

Kunyii Lafèe wa

13 Inje ine nwa na, á kú bi i wee hai mà yaase iyi í je ti ine na iyi á ku na, ku ba i mà ne ino ku fo, bei ine na iyi á gbe, ana iyi á kú ne kpáa go iyi á waa ce.

14 Awa á dasi naane iyi Jesu í ku, no í jì hai si bale má. Bebe moi á dasi naane iyi ine na iyi á dasi Jesu naane á bei á ku, Ilaaò á jì ana mà má hai si bale.

15 Iyi ihè ikoi Lafèe í waa sò nje be. Awa iyi aa ka wee si hunde si waati iyi Lafèe Jesu á nyi wa, á kaa ka cuaa iku na.

16 Waati nju, aa ka gbo anu ku dò, do imui amaleka nlaw do anui káakáaki Ilaaò. Nò Lafèe takae á kita wa hai lele. Inei Kirisi na iyi á ku, ana aa tako á jì.

17 Si anyii nju, awa iyi á wee si hunde si waati bebe, á so wa awaò na ajo si kudú jì, no ka kò Lafèe lele be. Si bebe ai aa ka maa wee do Lafèe hee do ajo fei.

18 Na nju, i jò i ya maa mua nje gbugba na na ideu ihè.

5

1 Inje ine nwa na, iyi í je ideí ajo do waati si bii mii nau be á na ku ce, kú je tilasii ka kò nje.

2 Inje taka nje i waa mà sãa sãa na iyi Lafèe á na ku nyi wai si ajo iyi ine kama kaa mà, bei woo ce ile na á ya naa idú.

3 Waati iyi ine na á waa ni laakai ku sí i wee, zigiida ku wee má, be gbaká iri ku kpai andunya á boe na, bei ara kuro í ya ba baasí. Á kaa ba bii aa sa á bò má.

4 Amma inje ine nwa na, i kú wa si ilu kuku na hee ajo ku zamba nje bei kunaai ile.

5 Inje fei í je inei inya kumá na do inei dasá na. Á kú je inei idú na iyi á wa si ilu kuku.

6 Na nju, ka maã sí njoo bei ine na iyi á gbe, amma í sãa ka wò njoo ka maa ceò laakaii ara nwa.

7 Idú ine na á ya sí njoo, no idú moi woo mò atè na á ya mò atè ku maa kpa na.

8 Amma awa iyi á je inei dasá na, í sãa ka ya ce laakaii ara nwa. Ka jò naane ku dasi do

kubi ku degbe wa bei ibɔi igũ, nɔ kp̄ai faaba ku cɔ ku je nwa bei fulai iso.

⁹ Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ kũ kpe wa ka naa ka ye idɔɔkɔɛ, amma ku ba ka ba faaba do saabui Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

¹⁰ Nɲui í ku na iri nwa ku ba bii à wɛɛ si hunde si waati iyi á nyi wa walakɔ bii à nɔ à ku mɔi, ka wɛɛ do nɲu ajɔ.

¹¹ Na nɲu, i ya mua nje gbugbã ɲa nɔ i ya maa sobi nje ku ba i la si naane ku dasi nɲe, si bei i waa ce tã ɲa.

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

¹² Inɛ inɛ nwa ɲa, à waa tɔɔ ɲe i ya jirima inɛ ɲa iyi à waa ce ice ntɔ ntɔ si inɔ nɲe, inɛ ɲa iyi Lafɛɛ í jò à waa gbã ɲe nɔ à waa nyisi nje kp̄aa.

¹³ I jò i nɛ kubi nɲa jiida nɔ i mà beɛɛɛ nɲa ɲa na irii ice ɲa. I ya jò i wɛɛð laakai ku sũ inɛ duusɔɔ.

¹⁴ À waa tɔɔ ɲe inɛ inɛ nwa ɲa, i sɔ ilu ika ɲa a ce laakai. Inɛ ɲa iyi à mɔngɔ munya, i mu nɲa gbugbã. I sobi hai nɛ gbugbã ɲa. I temua do inɛ fei ɲa.

¹⁵ I ce laakai ɲa i maà jò inɛ gɔ ku sãa kpaasie laalo, amma i hanya i cea nje jiida waati kãma fei ɲa do inɛ ɲa iyi à gbe fei.

¹⁶ I jò i ya nɛ inɔ didɔ waati kãma fei ɲa.

¹⁷ I ce kutɔɔ hai nɛ kɔɔ ɲa.

¹⁸ Bei í jeð fei i saabu Ilaaɔ ɲa. Beɛbei Ilaaɔ í bi i ce ɲa si kuwɛɛ nɲe do Jesu Kirisi.

¹⁹ I maà ganji Hundei Ilaaɔ ku ce ice si nɲe.

²⁰ I maà donda amuai walii ku ce ɲa.

²¹ Amma i jò i wũa mii fei ɲa nɔ i mu iyi í sãa ɲa.

²² I mu ara nɲe si kp̄ai laalo fei ɲa.

²³ Nɔ Ilaaɔ takaɛ, nɲu iyi í je icui laakai ku sũ, ku nya ɲe í je titɛɛ mam mam ɲa, nɔ ku degbe hunde nɲe do laakai nɲe do ara nɲe, taale gɔ ku maà wa si, hee ku tóð ajɔ iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á nyi wa.

²⁴ Ilaaɔ, nɲu iyi í kpe ɲeu, í nɛ naane, á nɔ ku ce fei ndɛɛ.

²⁵ Inɛ inɛ nwa ɲa, i ce nwa kutɔɔ ɲa.

²⁶ I ce inɛ nwa ɲa fei fɔɔ do kubi ɲa.

²⁷ Ñ wa n tɔɔ ɲe do irii Lafɛɛ, i cioa inɛ nwa ɲa fei tiaui ihɛ.

²⁸ Nɔ didɔi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si ɲe.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inei Tesalonika na

Pɔlu í ce inei Tesalonika na fɔɔ

¹ Amu Pɔlu do Silasi do Timotee, à ce nɛ fɔɔ, inɛ inei igbei Jesu na iyi ì wa Tesalonika, inɛ iyi ì je ti Ilaaɔ Baa nwa do ti Lafɛɛ Jesu Kirisi.

² Ilaaɔ Baaba do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu nɛ didɔ do laakai ku sù.

Ilaaɔ á kiiti inɛ na si ajɔ iyi Kirisi á nyi wa

³ Inɛ inɛ nwa na, í sɔa ka ya maa saabu Ilaaɔ waati káma fei na iri nɛ. Í jò ka maa ce beɛbe domi naane ku dasi nɛ wa kɔsɔi ntɔ ntɔ, nɔ kubi iyi ì ne inɛ duusɔ ò la wa kɔsɔii.

⁴ Nɔi í jò à waa tɔɔ fufu na iri nɛ si igbei inei Ilaaɔ na na temua nɛ do naane ku dasi nɛ si ijuukpá do wahala nɛ fei.

⁵ Iyi ihɛi wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaɔ í je dee dee, domi ijuukpá iyi ì ye fei na na irii bommai Ilaaɔi. Nɛui á jò Ilaaɔ ku ka nɛ si inɛ na iyi à to a lasi bommaɛu.

⁶ Ntɔi, Ilaaɔ á ce iyi í je dee dee. Inɛ na iyi à waa kpá nɛ iju, á sá nɛ ijuukpá.

⁷ Nɔ inɛ iyi ì waa ye ijuukpá nau á mu nɛ kusimi do awa taka nwa. Iyi be á cei si waati iyi Lafɛɛ Jesu á faata wa hai lele do amaleka ilu gbugbáe na.

⁸ Á naai do ina sàsá ku ba ku kpá inɛ na iyi a kù mà Ilaaɔ iju, aɲa iyi a kù waa jirima laabaau jiidai Lafɛɛ nwa Jesu.

⁹ Gbese iyi aa sá nɛ nɛui í je nfe ku ce hee do ajɔ fei. Aa fɛfɛ do Lafɛɛ Jesu do si amboe ilu gbugbáe

¹⁰ si waati iyi á nyi wa ku je ilu jirima bi inɛ na iyi á je tee, nɔ inɛ na iyi á dasie naane na fei aa maa cɔɔ do beɛɛɛ si ajɔ nɛ. Inɛ taka nɛ aa wa inɔ nɛ na, domi ì dasi sɛɛda iyi á je nɛu naane na.

¹¹ Na nɔi í ce à waa ce kutɔɔ ajɔ fei na iri nɛ. Á waa tɔɔ Aɔ Lafɛɛ nwa ku jò ì je kuwɛɛ nɛ dee dee si bei í jo inɛ na iyi á gbɔ kukpɛ a ce. Nɔ à waa tɔɔ má gbugbáe ku jò ì ce jiidai iyi ì waa dasi idɔ na nɔ ku jò kookoosui naane ku dasi nɛ ku kɔ.

¹² Beɛbe irii Lafɛɛ nwa Jesu á baɔ amboe hai bi tu nɛ, nɔ inɛ mɔ ì baɔ amboe hai bi tee na, do saabu didɔi Ilaaɔ do Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

2

Woo ce laab

¹ Inɛ inɛ nwa na, í jò n fɔ idei kubaai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi do kutɔɔ nwa do nɛ ajɔ. N nwa n tɔ nɛ

² i maà jò idɔ nɛ ku dede nɲa nɲa bii inɛ go na à ni ajɔi Lafɛɛ í to wa tá. Nɔ i maà jò ku mu nɛ biti bii à ce waliie walakɔ waazɔɛ, walakɔ baa bii à ni awai à kɔɔ beɛbe.

³ I maà jò inɛ go ku dí iju nɛ si ide káma. Ajɔi Lafɛɛu ku bei ku to wa inɛ nkɔi á fúsi naane ku dasie awɔ. Si anyii nɛ, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ jau á faata wa, nɛui iyi í je amai nfe ku ce.

⁴ Mbɛɛi Ilaaɔi wa je. Á so araɛ ku re mii fei, nɔ ku kòsi Ilaaɔ do mii iyi inɛ na à waa tɔɔ fei. Kpasɛi Ilaaɔ mɔm nii á koo ku bubu ku maa kpe araɛ Ilaaɔ.

⁵ I kù ye gigi iyi ì sɔ nɛ ideu ihɛ tá waati iyi ì wa bi tu nɛ?

⁶ Amma titá ngɔɔ wa ganjie ku naa nsei, ì nɔ ì mà sáa sáa mii iyi í je na. Si beɛbe, kaa naa bii kù ye waatie í to.

⁷ Ntɔ nto laalɔ wa ce tá si asii, amma í gbe inɛ iyi wa ganjieu ku nɛ ku bei ku fita gbugbáa.

⁸ Si anyii nɛ, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ jau á faata wa nɔ amboei kunaai Lafɛɛ Jesu ku kpa irie. Jesu, nɛui á kpa do fufui geɛɛ.

⁹ Inɛ iyi wa ba Ilaaɔ jau á naai do gbugbá Seetam, nɔ ku ce maamaake dimi iká iká fei do dobu dobu na ku díò iju inɛ na.

¹⁰ Á nɔ ku ce laalɔ dimi iká iká baa yooma fei ku díò iju inɛ na iyi à waa bɔ nfe ku ce. Aa ce nfe domi a kù ne kubii ntɔu iyi á faaba na.

¹¹ Nɔi í jò Ilaaɔ á samba banlala nla nla wa si na ku ba a ya dasi ibo naane.

¹² Beɛbe mɔi inɛ na iyi a kù dasi ntɔ naane, nɔ à waa ce laalɔ do inɔ didɔ, aa so taale dei.

Á cica nɛi ì baɔ faaba na

¹³ Inɛ inɛ nwa na, inɛ iyi Lafɛɛ í bi, à nɛ ka ya maa saabu Ilaaɔ waati káma fei na iri nɛ, domi Ilaaɔ í cica nɛ hai sinte ì baɔ faaba na do gbugbá Hundɛɛ, do naane nɛ iyi ì ne si ntɔu na. Hundɛu nɛui í jò ì je inɛ kumá na.

¹⁴ Mii iyi Ilaaɔ wa le mbe waati iyi í kpe nɛ do laabaau jiidau iyi ì sisi nɛ, ku ba ì ne ikpɛ si amboei Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

¹⁵ Na nɛ, inɛ inɛ nwa na, í leekí dim dim í mu ide na iyi á kɔ na si geɛɔ geɛ walakɔ si tia nwa.

¹⁶ Nɔ Ilaaɔ Baa nwa, nɛui iyi í bi wa, nɔ do saabu didɛɛ í mu nwa gbugbá iyi kù nɛ kɔɔ do kpáa ku cɔ jiidai, nɛui do Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi takae

¹⁷ a mua idɔ nɛ gbugbá, nɔ a jò ì leekí si dim dim í ceò ice jiidai do ide jiidai fei na.

3

Pɔlu í ni a cea nɛa kutɔɔ

¹ Iyi í gbe, inɛ inɛ nwa na, í ce nwa kutɔɔ na ku ba idei Lafɛɛu ku fangaa gbáa gbáa nɔ inɛ na a mà beɛɛɛ, si bei ì ce si anini nɛ.

² I ce kutɔɔ na ku ba Ilaaɔ ku nɲa wa hai si awɔi amanɛ laalɔ hai ne iri nau, domi kù je inɛ feii wa dasi ideu naane.

³ Amma Lafɛɛ ilu naane. Á mu nɛ gbugbá nɔ ku degbe nɛ na irii Seetam, inɛ laalɔ.

⁴ Lafɛɛ í jò à dasi nɛ naane. À mà iyi mii iyi à jilɛ nɛɛu í waa coo nɛ, nɔ bɛɛbɛi aa ce í maa koo nɛ.

⁵ Nɔ Lafɛɛ ku jò kubii Ilaaɔ ku kɔɔsi si ido nɛɛ do temua iyi Kirisi takae wa mu nwa.

Í sɛa amanɛ ku ce icɛ

⁶ Inɛ inɛ nwa nɛ, à waa tɔɔ nɛ do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi, í jò kpaasi woo dasi Jesu naane baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika nɛ nɔ a kù waa too si kukɔsi iyi à na nɛɛu.

⁷ Inɛ taka nɛɛ í mà nɛ iyi í sɛa í sisi daa nwa nɛ. Í sɛa í sisi daa nwa nɛ domi a kù jɛ kuwɛɛ nwa si anini nɛɛ do ika.

⁸ A kù jò inɛ gɔ ku wo wa nfe nfe hai sã fia, amma à ya ka maa ce icɛi ntɔ ntɔ alɛɔ daakɔ hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ.

⁹ Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãae, amma à bi awa taka nwa ka nyisi nɛ yaase jiida iyi inɛ mɔ aa yɔkɔ í sisi,

¹⁰ domi baa waati iyi à wa bi tu nɛ à sɔ nɛ à ni, inɛ iyi kù bi icɛ ku ce, kù nɛ a jò lafɛɛ ku jɛ.

¹¹ Wee à gbɔ iyi inɛ gɔ nɛɛ nɛ ilu ika nɛai iyi a kù waa ce ngɔgɔ í gbɛ wɔbia ku gũ.

¹² À waa sɔ amanɛ dimi bɛɛbɛ nɛ a tɔɔ nɛ suuru na irii Lafɛɛ Jesu Kirisi, a ya ce icɛ ku ba a wo ara nɛɛ.

¹³ Amma inɛ inɛ nwa nɛ, í maà ya gbɛɛji do jiida ku ce.

¹⁴ Inɛ iyi í kɔ ku gbɔ ide iyi à kɔ si tiaɛ ihɛ í laakae nɛ nɔ í maà jò ngɔgɔ ku kosi nɛ do nɛɛ, ku ba anyɔ ku muu.

¹⁵ Amma do nɛɛ fei í maà ti í dooae bei mbɛɛ, amma í nyisie kpãa bei inɛ nɛɛ.

Fɔɔi ankãanyi

¹⁶ Nɔ Lafɛɛ, nɛɛ iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku mu nɛɛ laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi í ba nɛ fei. Lafɛɛ kù wɛɛ do inɛ fei.

¹⁷ Amui Pɔlu, ñ ce nɛ fɔɔ. Fɔɔu ihɛ, do awɔi amu takam nii ñ kɔɔɔ. Nɛɛ í jɛ sɛɛdam si tiam nɛ fei. Kukɔm nii mbɛ.

¹⁸ Nɔ didɔsi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi kù wɛɛ do inɛ fei.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa Timotee

Pɔlu í ce Timotee fɔɔ

1 Amu Pɔlu ñ wa n ceɛ fɔɔ, amu iyi ñ je woo bei Jesu Kirisi. Ilaaɔ woo faaba nwa do Jesu Kirisi, nɲu iyi à waa cɔ kpãae, aɲai à jilɔɔ si n je woo be.

2 Ñ ceɛ tiau ihē wai Timotee, awɔ iyi ñ ye bei ama abim si kpãai naane ku dasi. Ilaaɔ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa a ce araareɛ a muue didɔ do laakai ku sũ.

I ce laakai woo kasi cio ilu ibo ɲa

3 Nsei, ñ bi i buba Efɛɛzu si bei ñ sɛe wo si waati iyi ñ bɔ ilei Masedani. Ine gɔ ɲa à wa be iyi à waa kɔ ine ɲa si cio mmu. Ganji ɲa.

4 Sɔ ɲa a maà ti a dasi laakai ɲa si ide ɲa iyi ine ɲa à bu à waa fɔ do irii bala nwa ɲa iyi à ya maa de ku mà. Nɲu ɲau bei wa naaɔ kakɔɔ ɲa wa, kaa nɔ kù mua ine ɲa gbughã si naane ku dasi ɲa icei Ilaaɔ ku bei ku bɔ waju.

5 Amma mii iyi à waa le à waa sɔ ɲeɔ ideu ihēi í je kubi nɲe ku kɔɔsi, kubi iyi wa naa hai si idɔ iyi í má, do ido hai ne taale.

6 Wee ine gɔ ɲa à yaa hai si ideu ihē nɔ à koo à lɔ si kakɔɔ nfe ku ce.

7 Á bi aɲa a je woo kɔ ine ɲa si cioi woodai Ilaaɔ, amma aɲa taka ɲa a kù mà yaasei ide iyi à waa fɔ baa do iyi à waa fɔɔ do naane nla nla.

8 Awa à mà iyi wooda í sɛa bii amanɛ ɲa à waa ceɔ ice si bei í jɔ.

9 Nɔ à mà iyi a kù jilɛ wooda na ine dee dee ɲa. Á jilɔɔi na woo donda wooda ɲa, do hai gbo ide ɲa, do ilu dulum ɲa, do ine ɲa iyi a kù mà beɛɛɛ Ilaaɔ walakɔ mii ɲa iyi á je tee, do ine ɲa iyi à waa kpa iyeɔ baa ɲa ɲa, do woo kpa ine ɲa,

10 do woo ce sakara ɲa, do inemɔkɔ ɲa iyi à ya maa sũɔ nje, do ine ɲa iyi à waa ce ine ɲa ile à waa ta, do woo sɔ ibo ɲa, do woo ceekpe si ibo ɲa, do ine ɲa iyi à waa ce mii baa yooma fei iyi kù waa too si cio jiida.

11 Cio jiidau í naai hai si laabaau jiida iyi à daam si awɔ. Ilaaɔ ilu amboei iyi í ya weea ine ɲai laabaau jiidau wa fãa.

Í saabu Ilaaɔ na araareɛ

12 Ñ saabu Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa, nɲu iyi í muum gbughã ñ ceɔ icem. Ñ saabue si na iyi í jɔ í kam ilu naane nɔ í cicaam si iceɛ,

13 baa do iyi ñ ya n maa n fɔ laalɔe wo nɔ ñ ya n maa n kpãa iju nɔ idɔɔkɔm ci ya jl. Do nɲu fei, í ce araarem si bei n kù mà mii iyi ñ wa n ce, si na iyi í jɔ n kù dasie naane wo.

14 Nɔ wee didɔi Lafɛɛ nwa í caa sim, nɔ í jɔ ñ dasie naane nɔ ñ ne kubii ine ɲa.

15 Ide ilu naane iyi í jɔ í yɔ awɔ í gba ɲa mam mam. Ideu wee. Jesu Kirisi í naai si

andunya ku faaba ilu dulum ɲa. Amui ñ re ɲa do dulum,

16 amma Ilaaɔ í ce araarem ku ba Jesu Kirisi ku yɔkɔ ku nyisi temua hai ne kɔɔe si amu iyi ñ je ine ngboi ilu dulum ɲa. Nɔ ñ bi n jea ine ɲa iyi aa na a dasie naane a ba kuweɛ hai tá yaase jiida.

17 Ilaaɔ nɲu akãi í je ilaalu hee do ajɔ fei, ci ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabue nɔ ka mà beɛɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.

18 Timotee amam, ide iyi ñ wa n jilɛe wee si bei à ce walliɛ wo na iriɛ. Jɔ idei walliu ku je jine igũe iyi aa maa jabuɔ í ceɔ igũ jiida.

19 Leekí dim dim si naane ku dasie nɔ í maà ce nkãma iyi á jɔ idɔe ku ye taaleɛ. Amma ine gɔ ɲa ngu ɲa à kɔ ku gbo lasabu jiida iyi idɔ ɲa wa sɔ ɲa nɔ à jɔ naane ku dasi ɲa í ce nfe.

20 Si inɔ nɲai Himeneɛ do Alesandu à wa, nɔ ñ so ɲa ñ daa Seetam si awɔ ku ba a mà iyi kù sɛa a maa fɔ laalɔi Ilaaɔ.

Idei kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ñ wa n tɔɔ ɲei í je í ya ce kutɔɔ ɲa. Mii iyi í ne bukaatae fei, í ya tɔɔ Ilaaɔ ɲa nɔ í ya ce kutɔɔ na irii ine fei ɲa nɔ í ya saabu Ilaaɔ na iri ɲa ɲa.

2 Nɔ í ya ce kutɔɔ ɲa na irii ine ngboi ile ɲau hee do ine anyi nɲa ɲau fei, ku ba ka yɔkɔ ka je andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya ce kuweɛ jiida ku ba ine ɲa a mà beɛɛɛ Ilaaɔ.

3 Dimii kutɔɔ beɛbe í sɛa nɔ í ya dɔa Ilaaɔ woo faaba nwa si.

4 Í bi beɛbe domi í bi ine fei ku ba faaba nɔ ku mà ntɔ.

5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ akãi í weɛ, nɔ ine akã mɔi í wa si afei Ilaaɔ do amanɛ ɲa ku ba ku jɔ amanɛ ɲa a dɔ do Ilaaɔ. Lafɛɛu nɲui í je Jesu Kirisi, nɲu iyi í baa í je amanɛ,

6 nɔ í na arae ku yaɔ ine fei hai si dulum deɛ. Beɛbe si waati jiidaɛ í nyisi wa iyi Ilaaɔ í bi amanɛ fei ku ba faaba.

7 Na nɲui Ilaaɔ í cicaam n je woo waaɔ do woo be, nɔ n kɔ dimi mmu ɲa si cio si ide ntɔ nɔ n sɔ ɲa a dasi Jesu naane. Ntɔi ñ wa n fɔ n kù wa n sɔ ibo.

8 Na nɲu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ɲa fei, bii inemɔkɔ ɲa à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ñ bi ku ya je do ido kumá, idɔɔkɔ do kakɔɔ ku màd ya wasi.

9-10 Beɛbe mɔi ñ bi inaabo ɲa a ya dasi jine ku ne beɛɛ ɲa si azaka. Í sɛa booda ɲa kù je kookoosu jiida si bei í jɔ inaabo ɲa iyi à ni aɲa à mà beɛɛɛ Ilaaɔ a ya ce, ku maà ti ku je do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura na walakɔ do lege ɲa, nɔ a maà ya dasi jine fia nkɔɔ nkɔɔ.

11 Í sɛa inaabo ɲa a gbo ciou si laakai do jirima mam mam.

12 N̄ kù je inaabo ña a kò si cio walakò a je inè ngboi inemàkò ña. Amma í s̄la a ya maa coko.

13 N̄ wa n fò b̄eɛbeɛ si na iyi í jò Adamui Ilaās í tako í taka í bei í taka Efa.

14 Nò kù je Adamui Seetam í d̄i ijue. Ijui aboɛi í d̄i nò abou í kua woodai Ilaās.

15 Amma inaabo ña aa ba faaba si kp̄ai ama ku bí b̄ii à waa mu ara ña nò à leek̄ si kp̄ai naane ku dasi do kubi do kuw̄eɛ iyi í má.

Ine ngboi inei igbei Jesu ña

3

1 Ide ilu naane wee. Bii inè gò í bi ñu ku je inè ngbo si igbei inei Jesu ña, ice j̄iidai í bi.

2 Í s̄la laf̄eɛ ku maà n̄e taale gò nò ku n̄e abo ak̄a lege lege, si anȳe nò ku je inè gò iyi í ya saku nò ku mà arae, ku maà je amane yaka yaka, amma ku je inè gò iyi í ya yaae inè n̄joo ña nò ku je inè gò iyi á yòkò ku kò inè ña si cio.

3 Nò ku maà je woo m̄o at̄e walakò woo bi ija, amma ku je ilu suuru iyi wa de laakai ku st̄u, nò ku maà je woo bi fia yaam̄o.

4 Nò ku je inè gò iyi í nò kpas̄eɛ mam mam, nò amae ña à ya jirimāe nò à mà b̄eɛɛɛ inè ña.

5 Nt̄o nt̄o, b̄ii inè kù mà bei á ce ku mu kpas̄eɛ ñu takae, beirei laf̄eɛ á ce ku mu inei igbei Ilaās ña.

6 Nò kù s̄la ku je inè iyi í dasi Jesu naane tit̄s̄ tit̄s̄, domi á yòkò ku na ku n̄e faau nò Ilaās á ye taale bei í ye taalei Seetam.

7 Si anȳii ñu, í s̄la hai dasi Jesu naane ña a máa je s̄eɛda j̄iidae ku ba a maà dondae, nò ku maà na ku dasi cek̄um̄ dii Seetam.

Woo ce icei igbei inei Jesu ña

8 B̄eɛbeɛ m̄oi woo ce icei igbei inei Jesu ña á s̄la a je inè ña iyi à n̄e b̄eɛɛɛ, a maà ti a je ilu gele minji ña, walakò woo m̄o at̄e yaam̄o, walakò woo de fia do bisi laalo.

9 Amma í s̄la a leek̄ dim dim si naane ku dasi do ido iyi í má.

10 Nò í s̄la a cò laakai ña tit̄a. Bii à ye a kù n̄e taale gò a bei a losi ice ñu ku ce.

11 B̄eɛbeɛ m̄oi í s̄la abo ña ña a je inè ña iyi à n̄e b̄eɛɛɛ, nò a maà je woo s̄o irii inè, amma a je woo gaya ña iyi à n̄e naane si mii fei.

12 Í s̄la woo ce icei igbe ña a je ilu abo ak̄a lege n̄e a je inè ña iyi à nò ama ña ña do inei kpas̄eɛ ña ña mam mam.

13 Woo ce ice ñau, b̄ii à waa ce ice ña do inò ak̄a aa n̄e b̄eɛɛɛ si kuw̄eɛ ña, nò aa n̄e ido ku buba nt̄o nt̄o si naane ku dasi iyi Jesu Kirisi wa mu nwa.

Asii nla nla

14 N̄ dasi ido n̄ naa n̄ yeɛ, amma ñ k̄eɛ t̄iau ih̄e wai

15 ku ba baa b̄ii í na wa kpei, i mà bei í jò inei nyaanzei Ilaās ña a maa n̄eò ara ña, waat̄o

inei igb̄eɛ ña, ñu iyi í je icui kuw̄eɛ. Igb̄eui í ye bei s̄obei nt̄ou do gbugb̄e.

16 Do nt̄o, inè gò kù w̄eɛ iyi á yòkò ku j̄a kulai asiii kp̄ai Ilaās ku t̄o nwa.

Kirisi í baa í je amane nò à yòo, Nò Hundei Ilaās í jò à mà iyi inè dee deei.

Amaleka ña m̄o à yòo. À waazo ideɛ si dimi baa yooma fei.

Nò à dasi ideɛ naane si andunya. Nò à soo lele í nyi si amboeɛ.

Woo kasi cio ilu ibo ña

4

1 Hundei Ilaās í fò dee dee í ni si awaati ank̄anyi inè gò ña aa jò kp̄ai naane ku dasi, a máa jirima ideɛ woo d̄i ijui inè ña do kukosii Seetam.

2 Dimii kukosi ñu wa naai hai bi ilu muafiti ña do woo s̄o ibo ña. Inè ñau à lele ido ña hee ci ya ye taale ña má.

3 Amane dimi b̄eɛbeɛ ñai à ya ni kù s̄la inè ña a so nje. Nò à ya nyi a ni mà ije gò ña à w̄eɛ iyi kù s̄la inè ña a j̄oo, baa do iyi ije ñau Ilaās í taka ñai ku ba woo dasie naane ña iyi à mà nt̄ou a ya j̄oo do saabu aj̄o.

4 Nk̄ama kù wa si iyi aa nyò, domi mii iyi Ilaās í taka fei mii j̄iidai, nò í s̄la ka gba fei nd̄eɛ do saabu.

5 Nt̄o nt̄o, mii fei í mái b̄ii à waa ceò ice do yaase bei ideɛ Ilaās í fò do b̄ii à waa ce kut̄oɛ.

Woo ce ice j̄iidai Jesu Kirisi

6 Bii í waa k̄oa woo dasi Jesu naane ña si bisiu ih̄e, aa je woo ce ice j̄iidai Jesu Kirisi, nò naane ku dasi do ideɛ kukosi j̄iida iyi í waa too si á yei bei ije iyi í waa na hundee.

7 Amma k̄osi ará hai n̄e yaase ña iyi a kù waa too si ideɛ Ilaās. Hanya í ce kuw̄eɛ si bei á d̄a Ilaās si.

8 Nt̄oi, icei ara aranfaani kù la, amma ideɛ Ilaās ku leek̄ í si n̄e aranfaani si mii fei, domi si bei à n̄e kuw̄eɛ nsei do ti ala.

9 Ide iyi í fou b̄e ide ilu naane iyi í j̄o i yò awò í gba ña mam mam.

10 Na ñoi í ce à j̄abu à waa ceò ice, domi kp̄aa ku cò nwa si Ilaās í wa, ñu iyi í je icui kuw̄eɛ, nò í je woo faabai inè fei, woo dasi Jesu naane ña m̄om̄ nii à re.

11 S̄s̄ ña a jirima mii ñau ih̄e nò í kò ña si cioɛ.

12 Maà ti í jò a dondae na awaas̄u ku j̄eɛ, amma j̄ò í nyisi woo dasi Jesu naane ña yaase j̄iida si ide ku f̄eɛ, do kookoosui kuceɛ, do kubie, do naane ku dasie, do dee dee ku j̄eɛ.

13 Hee n̄ maa n̄ to wa, hanya í ka kukoi ideɛ Ilaās, nò í kò inè ña si, nò í ce waazoɛ.

14 Maà ti í ce atafii si amua iyi í wa sie, iyi Hundei Ilaās í muɛɛ si waati iyi à ce walii na irie nò inè ngboi igbei Jesu ña à lee awò si iri.

15 Laakaie fei ku wa si ideu ih̄e, nò í naa arae mam mam ku ba inè fei ku ye waju ku b̄eɛ.

16 Ce laakai do bei i waa je kuwee do cio iyi i waa ko si no i ya maa temua si. Bii i waa ce beebe, aa ba faaba, awo do ine na iyi i waa gbo idee.

Isenei woo dasi naane na anja duuso

5

1 Maà ya fo si mako ngbo na ide do gbugba, amma jò i ba na ide ku fo kpele kpele bei baai awo takae. No i cea awaastu na bei ifoe na do igbae na,

2 abo ngbo na mo bei iyee na, no inaabo saatara na mo i ce nna bei wele na, daae fei ku ma bi tu na.

3 Gbda jaað na no i ma beere nna, anja iyi à je jaað do nto.

4 Amma bii jaað go i ne amu na wala toku na, i sla amae nna a woo bei nnu mo i tako i ce nna. Bii à waa ce beebe à waa cea Ilaað icei, no nnu i daa Ilaað si.

5 Inaabo iyi i je jaað do nto no ku ne ine go iyi à woo, kpaa ku cae fei si Ilaað i ya wa no i ya maa ce kutao ku maa tao sobie dasa idu.

6 Amma jaað iyi wa je andunyae do faayi i ye bei iku baa bii i wee si hunde.

7 Ide na iyi aa ya maa sò na mbe ku ba ine go ku maà ye taale nna.

8 Ine iyi ku waa gbda nyaanzee na, iyi i re mòm inei kpasèe na, lafee i kosi naane ku dasi, no laalo ku je i re baa hai dasi Jesu naane.

9 Maà ti i ko irii jaað go si tia bii à ya ko irii jaað na * bii ku je lafee i ne adò kita, no ku je ilu mako aka,

10 no ku je ine go iyi à waa je seedaice jiidae. No ku je inaabo iyi i ma amu na ku mu, no ku je ine go iyi i ya yaae ine njoo na no ku wie kutei woo dasi Jesu naane na †, no ku ya sobi ine na iyi a wa si wahala, no ku je ine go iyi i ya ce ice jiiida baa yooma fei.

11 Amma maà ti i doo jaað saatara na si inoi jaað na, domi waati iyi kubi à tale na aa ce Kirisi atafii, aa bi a so mako

12 no aa je ilu taale na si na iyi i jò a ku ceò ide iyi à wau ice.

13 Si anyie no aa ne ikà a ya maa dabii dabii kpasè do kpasè. Iyi i re mòm, aa ya maa so irii ine na no a ya maa gu wabia no aa je woo sisi ide na.

14 Na nnu nau bei i jò n bi jaað saatara na a so mako a bi ama, no a dasi kpasè nna iju jiiida, ku ba a maà na a mua mbee nwa na kpaa a fo laalo nwa.

15 Nto nto jaað nau, gogo na à yaa ta à waa too kpaa Seetam.

16 Amma bii woo dasi Jesu naane go i ne jaað na si nyaanzee, i sla ku sobi na, ku maà ti

ku ka igbei inei Jesu na asou ku ba igbeu ku yako ku sobi jaað na iyi a ku ne ine go.

17 Si anyii nnu, ine ngboi igbe nau iyi à waa ce ice jiiida, i sla i doo na ilu beere iyi à ne aranfaani nla nla. Iyi i re mòm nnu i je ine na iyi à waa ce kookaai si waazo do cio ku kosi.

18 Kukoi idei Ilaað wa fo i ni, i maà ti i di gelei kete iyi wa jojo si bilee wa nya yayae. No wa fo ma i ni, woo ce ice i ne kpaa ku gba fae.

19 Bii à aa à sòe taale iyi ine ngboi igbe go i ce, maà ti i jesi ideu, bii ku je amane minji wala meeta i je seedaice.

20 Ine na iyi à waa ce dulum, sò na si wajui inei igbe nau fei ku ba ine na iyi à gbe a ce njo.

21 N wa n taoe si wajui Ilaað do Jesu Kirisi do si wajui amaleka kumae na, gbo idei kukosiu ihè, maà ti i ce njo iju ine go. No i maà ti i ce ngogo na kubii kpaasi.

22 Maà ti i saasa i lea ine go awo si iri ku ba i maà ne ikpe si dulum dii ine go. Fa arae hai si dulum.

23 Maà ya mo inyi nnu aka, amma i ya mo veè keeke na baanii inoe si na iyi i jò i ci ya fe bso.

24 Dulum dii ine go na i ya fitai gbasasa a bei a kiiti na. Amma ti ine go na i ya fitai do ankanyii.

25 Beebe moi ice jiiida mo i ya fitai gbasasa, no baa bubue iyi a ku yo waati beebe, kaa manji do ajo fei.

6

1 Ine na iyi à je aru fei i sla a doo lafee nna na ilu jirima na si mii fei, ku ba ine go ku maà ba faya ku fo taalei irii Ilaað walako kukosi nwa.

2 Aru na iyi à ne lafee woo dasi Jesu naane na a maa donda na a ni anja à je saa na saabui Lafèe. Amma si na iyi i jò ine na iyi à waa je aranfaanii ice nna a je woo dasi Jesu naane na iyi Ilaað i bi, nnu i jò i sla a ce nna ice ku re. Mii iyi i sla i waazo nna mbe no i ko na si cioe.

Kukosi ibo do amani jiiida

3 Ine iyi wa kaa ine na si cio mmu go no ku waa too ide nta Lafèe nwa Jesu Kirisi iyi à jò ka ma beere Ilaað,

4 lafee ilu faau nla nla, ku ma nkama. Amma wa ce bsoi kakoo do ide ku fengee. No hai bei igu do ija do arabu wa naa, no nnu i ya jò ine na a ci ya naane nje.

5 No i jò irii ine na i sinda a ku maà nto, à ya maa ce kakoo hai ne koo. À taaa kpaa idei Ilaað ku too à ce na ilu amani nai.

6 Ntoi, kpaa idei Ilaað ku tao amani nla goi, bii amane i saabu si mii iyi i ne.

7 Nto nto, a ku naaò nkama wa si andunyau ihè, no beebe moi a kaa ka neò nkama.

* 5:9 tia bii à ya ko irii jaað si. Si tiatu bei à ya ko irii jaað na iyi à jesi anja a maà so mako ma no a na kuwee nna a ceaò Ilaað ice hee kosi kuwee nna. Anja inei igbei Jesu nau à ya na bukaatai mii iyi à ne. † 5:10 ku wie kut: i woo dasi Jesu naane na Bi Zuifu na bii ine go i naa kpasè nna à ya wieaa kutei bei awa mo à ya ka muaa ine inyi ku mo. Amma bi Zuifu nau, arui i ya wie kutei ine njoo.

⁸ Na nɲu, bii à ne ije do nyau ɲa á sɛa ku to wai wo.

⁹ Amma ine ɲa iyi à waa bi aɲa a je ilu fia nla, à ya dasi kuleleɛi, nɔ bine laalo nkpɔ nkpɔ hai ne yaase a mu ɲa bei cekũm nɔ ku sɔsi ɲa si ina iyi ci ya ku a ce nfe.

¹⁰ Bɛɛbei á ce si na iyi í jò kubii fiaí í je icãí laalo ikã ikã baa yooma fei. Nɲui ine go ɲa à bɔsi ku de hee à yaa hai si kpãai naane ku dasi, à baa à dasi ara ɲa si kpãai wahala.

Iyi Pɔlu í dasi Timotee ku ce

¹¹ Amma awɔ iyi í je tí Ilaaɔ, saa mii ɲau be fei. Nɔ í lele kpãai dee dee ku je do bɛɛɛi Ilaaɔ ku mà do naane ku dasi do kubi do temua do daa didɔ.

¹² Jabu jiida si kpãai naane ku dasi. Leekɔ dim dim si kpãai kuwɛɛ hai tã si bei Ilaaɔ í kpeɛ. Na kuwɛɛui í je seɛda jiida si wajui ine nkpɔ.

¹³ N̄ wa n sɛɛ si wajui Ilaaɔ, nɲu iyi wa na mii fei kuwɛɛ, do si wajui Jesu Kirisi, nɲu iyi í je seɛda jiida si wajui Pɔnsu Pilati,

¹⁴ jirima woodau, nɔ kuwɛɛɛ ku maà ne riisi do taale go hee ku toɔ ajɔ iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa.

¹⁵ Ilaaɔ, nɲu iyi í je icui inɔ didɔ fei, á jò ajɔu ku to wa si waatie. Nɲu akã lege legeí í ne yiiko si mii fei, nɲui í je ilaalui ilaalui ɲa, do Lafɛɛi lafɛɛ ɲa.

¹⁶ Nɲu akãí í je ine iyi ci ya ku. Nɔ í wa si inya kumá iyi ine go kaa yɔkɔ ku maai si. Ine go kú yɔɔ, nɔ ine go kaa yɔkɔ ku yɔɔ mɔm. Nɲui í ne bɛɛɛ do gbugbã iyi ci ya tã. Ami.

¹⁷ Sɔ ilu amani ɲa a maà tí a tɔɔ fufu, nɔ naane ɲa ku maà wa si amani iyi á na ku tã, amma a jò naane ɲa ku wa si Ilaaɔ, nɲu iyi wa mu nwa fei ndɛɛ do inɔ akã ku ba ka wɛɛɔ inɔ didɔ.

¹⁸ Sɔ ɲa a ce mii iyi í sɛa, a je ilu amani si jiida ku ce, nɔ a ya kpɛa ine ɲa amani ɲa do inɔ didɔ.

¹⁹ Bɛɛbei aa singaa ara ɲa amani jiidaí ala iyi kaa beje nɔ a ba kuwɛɛ iyi í je kuwɛɛ do ntɔ.

²⁰ Timotee, ide iyi à daɛ si awɔu, muu ku sɛa. Fa araɛ hai si ide nfe nfei andunya. Maà ce kakɔɔ do ine ɲa iyi à waa tamaa aɲa à ne kumà.

²¹ Kumàui ine go ɲa à waa ni aɲa à ne, nɲui í jò à nyɔ hai si kpãai naane ku dasi.

Didɔí Ilaaɔ ku wɛɛ do inɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa Timotee

Pɔlu í ce Timotee fɔɔ

¹ Amui Pɔlu, woo bei Jesu Kirisi si idɔɔbii Ilaaɔ. Ilaaɔ í dasim n sisi idei kuwɛɛ iyi í wɔɔ wa si anu akã nwa do Jesu Kirisi.

² Amui ñ kɔɛ tiau ihɛ wa Timotee, awɔ iyi ñ bi jiiida nɔ í ye bei ama abím si kpãai naane ku dasi. Ilaaɔ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa a ce araaree a muue didɔ do laakai ku sũ.

Saabu do gbugbã ku mua

³ Ñ wa n saabu Ilaaɔ, nɗu iyi ñ wa n tɔɔ do idɔ hai ne taale si bei balam ña à tako à ce wo. Waati kãma fei ñ ya n maa n saabu Ilaaɔ na irie, nɔ dasãɔ idũ fei ñ ya n maa n ye gigie si kutɔɔm.

⁴ Ñ wa n ye gigii kukpataɛ *, nɗui í jò ñ bi ku yeɛ ntɔ ntɔ ku ba inɔ didɔm nɔu ku kɔ.

⁵ Ñ wa n ye gigii naane ku dasi hai ne muafiti iyi í ne. Dimiei ayie Loisi do iyee Enisi à neu. Ñ mã kam kam iyi awɔ mã í nɔɔ.

⁶ Nɔi í jò ñ wa n yeɛ gigii iyi í sía í ce ice do amua iyi Ilaaɔ í muɛɛ si waati iyi ñ lee awɔ si iriu.

⁷ domi Hunde iyi Ilaaɔ í mu nwa kaa jò ka ce njo, amma í ya jò ka ne gbugbãi do kubi do ara ku mu.

⁸ Na nɗu, mãã ti í ce anyoi sɛɛdai Lafɛɛ nwa ku je, nɔ í mãã ya ce anyoi amu takam, amu iyi ñ wa ile piisɔɔ na irie. Amma jò í jesi awae ka ye ijuukpã ajɔ na irii laabaau jiidau nɔ í maa neɔ gbugbã iyi Ilaaɔ í muɛɛ.

⁹ Nɗui í faaba wa no í kpe wa ka je inɛɛ ña. Kù je na ice nwa ña iyi à ce, amma si na iyi í jò nɗu takae í bi beɛbe na didɔɛ. Didɔɛu í jile nwai hai tako tako na anu akã nwa iyi à ce do Jesu Kirisi.

¹⁰ Nsɛi, kunaai woo Faaba nwa Jesu Kirisii í nyisi wa didɔu. Jesu Kirisiui í kpa irii gbugbãi iku nɔ í nyisi wa kuwɛɛ iyi ci ya tã na saabui laabaau jiidau.

¹¹ Ilaaɔi í jò ñ je woo be do woo kasi cio ku ba n sisia ine ña laabaau jiidau.

¹² Nɔi í jò ñ wa n ye ijuukpãu ihɛ. Amma anyɔ kù waa muum, domi ñ mã ine iyi ñ dasi naane ñ nɔ ñ mã kam kam iyi í ne gbugbã ku maa mu ide iyi í jòɔm nɔu hee ajɔu koo toò wa.

¹³ Ide ntɔu iyi ñ sisie, muu do naane jiiida do kubi iyi à ne si anu akã nwa do Jesu Kirisi.

¹⁴ Ide jiiida iyi à daɛ si awɔ, muu do gbugbãi Hundi Ilaaɔ iyi í wa si wa.

¹⁵ Awɔ takae ñ mã iyi inei Azii ñau fei à fũ sim awɔ. Si inɔ nɗa bei Fijeli do Heemɔjɛni à wa.

¹⁶ Ilaaɔ kù ce araaree nyaanzei Onezifɔɔ domi í muum gbugbã ise fɛɛfelo. Kù nɔ kù ce baa anyoi iyi ñ wa piisɔɔ.

¹⁷ Iyi í to wa Romu mɔm í dedɛem nii do inɔ akã hee í koo í yem.

¹⁸ Nɔ Lafɛɛ ku jò Ilaaɔ ku ce araaree si ajoi kiituu. Awɔ takae ñ mã sãa sãa ice iyi í ceem Efɛɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

¹ Na nɗu, awɔ amam, mua arae gbugbã si didɔ iyi à ne do anu akã nwa iyi à ce do Jesu Kirisi.

² Iyi í gbɔ ñ wa n fɔ si wajui ilu sɛɛda nkɔɔu, daa ilu naane go ña mã si awɔ, ine ña iyi aa yɔkɔ a kɔ ine go ña mã si cio.

³ Ijuukpã iyi á naa sie bei amu mã fei, jò í jesi bei woo jabu jiidai Jesu Kirisi.

⁴ Sooge iyi í wa ikoi igũ ci ya ce wũai andunya bii wa bi ku ce idɔɔbii ine ngboɛ.

⁵ Woo ce gaasai ku sei kaa yɔkɔ ku ba ribai aree bii kù je í jirim woodae ña.

⁶ Beɛbe moi woo logoo iyi í ce ice do wahala nɗui á tako ku je amaaɗɛ *.

⁷ Lasabu si ide ña iyi ñ wa n fɔu ihɛ, nɔ Lafɛɛ á sobie í bei í gbɔɔ yaasei fei ndɛɛ.

⁸ Ye gigii Jesu Kirisi, tɔkui Davidi, iyi í jil hai si baleu. Idei í wa si laabaau jiidau iyi ñ wa n waaɔo.

⁹ Na laabaau jiidau ñ wa n ye ijuukpã hee à ñim do sɛɛɛ bei woo ce laalɔ. Amma idei Ilaaɔ si à ñl.

¹⁰ Nɔi í jò ñ wa n temuao fei ndɛɛ na irii ine ña iyi Ilaaɔ í cicau, ku ba aɗa mã a ba faaba do saabui Jesu Kirisi, nɔ a ne ikpɛ si amboeɛ iyi ci ya tã.

¹¹ Ide ilu naane wee.

Bii á ku do nɗu, aa ka weɛ do nɗu.

¹² Bii á temuɔ, aa ka je bomma do nɗu ajɔ.

Bii á nɔ à kɔsie, nɗu mã á kasi wa.

¹³ Baa bii á je hai ne naane ña, do nɗu fei, nɗu í je ilu naane,

Domi kaa yɔkɔ ku kasi arae.

Woo ce ice iyi kù waa ce anyoi iceɛ

¹⁴ Ye inɛɛ ña gigii ide ñau ihɛ fei nɔ í kɔnkɔn du ña si wajui Ilaaɔ í ni a mãã ya maa ce kakɔɔ si ide ña, domi dimii kakɔɔ beɛbe kù ne aranfaani kãma, í gbe ku jò ine ña iyi à waa gbɔɔ a ce nfe.

¹⁵ Ce kookaai í maa ce iyi aa baɔ saabu si wajui Ilaaɔ, bei woo ce ice iyi kù waa ce anyoi iceɛ, iyi í ya maa sisi ide ntɔi Ilaaɔ dee dee.

¹⁶ Amma waasu ide ña iyi a kù ne aranfaani go nɔ a kaa sobi ine ña si naane ku dasi ña,

* **1:4** n wa n ye **gigii kukpataɛ**: Timotee í kpatai wo si waati iyi Pɔlu wa ne. Amma Pɔlu wa bi ku naa ku yoo mã ku ba inɔ ku fɔ nɗau ku kpa iri. * **2:6** Si tia nwo go ña à ya ni, “beɛbe moi woo logoo á ce icei do wahala ku bei ku ba amaaɗɛ.”

domi ine ɲa iyi à waa ce beɛbe à ya na a jìò Ilaās a maa kooi.

¹⁷ Idei ine ɲau be í yei bei juju sãmi iyi wa beje ara. Si ino ɲjai Himenee do Filetu à wa,

¹⁸ ɲja iyi à jò kpãai ntò nò à waa keke naane ku dasii ine nkpò domi à ni awaatii kujjii iku ɲa í lò tã.

¹⁹ Do ɲɲu fei, icui naane ku dasi nwa iyi Ilaās í jile do gbugbã kaa yaya. À mà iyi ntai si na iyi í jò kukoi idei Ilaās wa fò í ni, Lafɛɛ í mà ineɛ ɲa. Nò í ni má, ine iyi wa kpe irii Lafɛɛ fei ku saa laalò ku ce.

²⁰ Si ile nla jeɛ dimi ikã ikãí í ya wa be. Á ce gogo ɲa do wura, gogo ɲa mò do iso fufú. Ine ɲɲu ɲau be ajoi jingau nla ɲa à ya ceò ice. Amma gogo ɲa mò à weɛ má iyi à ce do amà, gogo ɲa mò kaalei, ine ɲɲu ɲai à ya maa ceò ice ajò fei.

²¹ Na ɲɲu, ine iyi wa nya arae hai si laalò ɲa iyi ñ fò ideu fei, á yei bei jeɛ iyi í ne beere. Á je ine iyi Ilaās í cica ikã ku je tee mam mam, nò Lafɛɛ á yòko ku ceò ice si na iyi í jò í tã sòolu ku ceò ice jiida baa yooma fei.

²² Saa kubi nfe nfei awaasú ɲa, dede kpãai dee dee ku je, do naane ku dasi, do kubi, do laakai ku sù, awò do ine ɲa iyi à waa tò Lafɛɛ do ino akã.

²³ Amma maà ya ce kakoo si mii iyi kù ne aranfaani do iyi kù ne yaase, domi ñ mà kam kam iyi ɲɲui í ya na ku bi ija.

²⁴ Nò wee kù sía woo ce icei Lafɛɛ ku maa ja, amma í sía kù bi ine fei, nò kù je ine iyi á yòko ku kò si cio nò ku ya temua.

²⁵ Ine ɲa iyi a kù waa jesi idee í sía ku ba ɲa ide ku fò do kúrú. Á yòko ku je Ilaās á mu ɲɲa kpãa a kpaasiò idò ɲa a mà ntò.

²⁶ Nò laakai ɲja ku baa, a gbã hai si taai Seetam, ɲɲu iyi wa mu ɲa wo nò í jò à waa ce idòobie.

Waatii ankãanyi

3

¹ Amma í sía í mà ɲa iyi kuweɛ nwa á na ku gaabu si waatii ankãanyi.

² Amane ɲa aa maa ce ide i ri ɲja, lasabu ɲja fei si fiái á ya wa, aa je woo tò fufu, aa nyisi iyi ɲja á je ngogò, aa maa bu Ilaās. A kaa jirima baa ɲja ɲa, aa je gudulu ɲa, a kaa mà beere Ilaās.

³ Aa je hai ne kubi ɲa, a kaa ne araarei ine ɲa, aa je woo sò irii ine ɲa, a kaa mà ara ɲja, aa je ine ku gaabu ɲa, nò aa je mbɛɛi woo ce jiida ɲa.

⁴ Aa je ilu zamba ɲa, a kaa ne lasabu jiida, aa ne faao. Aa bi faayii andunya ku re Ilaās.

⁵ Aa maa too kpãai Ilaās do gele, amma ilu muafiti ɲai domi à kosi gbugbãe. Fa arae hai bi amane dimi beɛbe ɲa.

⁶ Gogò ɲa aa maa lò kpasè do kpasè ɲa a maa kãmia inaabo hai donda kulele ɲa. Inaabo

ɲau, dulum du ɲa í caa nò à waa too bine ikã ikã fei.

⁷ Iju iyi í má fei inaabo beɛbe ɲau à waa de ɲja a mà ngogò, amma a kaa nò a mà ntou pai.

⁸ Si bei Zanesi do Zambɛsi à kosi Moizi wo, beɛbe moi ine ɲau mò à kosi ntou, iri ɲja í sinda mam mam. Naane ku dasi ɲja kù ne aranfaani kãma.

⁹ Amma kookaai ɲja kaa bòò ɲa bii kãma, domi ine fei á na ku ye sùmu ku je ɲja, si bei à ye tí Zanesi do Zambɛsi.

Iyi Polu í dasi Timtee ku ce

¹⁰ Amma awò í mà sãa sãa yaase bei ñ kò ine ɲa si cio do yaase bei ñ ce iseɛnem bi tu ɲe, do mii ɲa iyi ñ dasi idò n ce, do naane ku dasim, do laakaim, do suurum, do kubim, do temuam.

¹¹ Í mà bõne iyi à nyisim do ijuukpã iyi í bam si ilui Antiosi do Ikonimu do Lisitu. Kù ne bõne go iyi n kù ye be. Amma Lafɛɛ í nyam hai si fei ndee.

¹² Ntò, ine iyi wa bi ku ce kuweɛ dee dee si wajui Ilaās si anu akã iyi í ce do Jesu Kirisi kù ne bei á ce iyi kù ye ijuukpã.

¹³ Amma ine laalò ɲa do woo sò ibo ɲa waati kãma fei laalò ɲa í ya maa kòssi. Si bei à waa ðí ijui ine go ɲa, beɛbe moi à waa ðí ijui ara ɲja.

¹⁴ Amma awò, leekí dim dim si cio iyi à kœ si, iyi ñ dasi naane, domi ñ mà ine iyi í kœ si.

¹⁵ Hai keekei, í mà kukoi idei Ilaās iyi á yòko ku mue bisi í dasiò Jesu Kirisi naane ku ba í ba faaba.

¹⁶ Kukoi idei Ilaās fei hai bi Ilaās wa naa. Nò í ne aranfaani ku kó ine ɲa si cio, ku nyisi amane kurarae, nò ku dasie kpãa jiida má, nò ku nyisie yaase bei á jeò dee dee,

¹⁷ ku ba inei Ilaās ku kò, nò ku tã sòolu ku ceò ice jiida baa yooma fei.

4

¹⁻² Ñ wa n tõe Timotee, i ya maa waaZoa ine ɲa ide Ilaās waati kãma fei. I ya tã sòolu baa bii beirei, à je a kù je. Ñ wa n tõe si wajui Ilaās do si wajui Jesu Kirisi, ɲɲu iyi á kiiti ilu hunde do iku ɲa. Na irii kunyie wa do kunaai bommaei ñ wa n dasie iceu be. Na ɲɲu, lele ɲa, nò í nyisi ɲja kurara ɲja, mu ɲja gbugbã, nò í kò ɲa si cioi ide Ilaās do suuru nla nla.

³ Ñ wa n fò beɛbei domi waati go wa naa iyi ine ɲa a kaa bi idei kukosi jiida ku gbò, amma aa dedea ara ɲja woo kò si cio nkpò, ine ɲa iyi aa lele ɲa do ide iyi à bi ku gbò.

⁴ Aa kò ku gbò ide ntou, nò aa sinda ara ɲja si ide i arái amane ɲa.

⁵ Amma awò, mu arae si mii fei, temua do ijuukpã, ce icei laabaau jiidau ku waaZoe, nò í jò icei ide Ilaās iyi í waa ce ku kò mam mam.

⁶ Amma amu takam, kuweem í je bei atèi kuwee iyi à waa nikã, nò waati iyi an jò andunya í maai wa.

⁷ Ñ jabu jiida, nɔ ñ sei ñ bɔ hee kɔɔ, nɔ ñ wa n leekɔ si naane ku dasi dim dim.

⁸ Nsei, ñ mà iyi an ba ribai dee dee ku je. Lafɛɛ woo kiiti dee deei á muum si ajo nju. Kù je amu akã, amma hee do ine ña iyi à bi ajoì kunyie wa fei.

Idei ankãanyi

⁹ Ce kookaai í hãmeem wa rya rya,

¹⁰ domi Demasi í jòm í bɔ Tesalonika si na iyi í jò í bi andunya kaa kaa. Keresani, ine nju í ne ikpa ilei Galati nɔ Titee mɔ í ne ikpa ilei Dalumasi.

¹¹ Luku nju akãí í wa bi tom ihɛ. Gbã Maaku inɛò í naa wa ajo ña, domi á yɔkɔ ku sobim si icem nɔ.

¹² Ñ be Tisiki Efeezu.

¹³ Bii ñ waa naa, soom kumboo ku nya tütüm wa iyi ñ jò Torasi kpasɛi Kaapusi, do tiam ña, iyi í re mɔm njuí í je iyi à ce do batau.

¹⁴ Alesandu gbɛɛu *, í ceem laalo ntɔ ntɔ. Lafɛɛ á sãa mii iyi í ce.

¹⁵ Awɔ mɔ laakaie, domi í kòsí ide nwa do gbugbã.

¹⁶ Inɛ kãma kù nɔ kù leekɔ do amu sinteu mɔm iyi ñ wa n kɔò aram, aña feii à jòm. Ilaaɔ ku maà mu ña do.

¹⁷ Do nju fei, Lafɛɛ í leekɔ do amu í muum gbugbã, ku ba n waazo laabaau jiidau mam mam nɔ dimi mmu ñau fei a gbɔɔ. Nɔ ñ fita si wahalau bei ine iyi í gbã hai si gɛlei muusu nla.

¹⁸ Lafɛɛ á nyam hai si laalo baa yooma fei, nɔ kù jò n lɔ si bommai lelee do alaafia. Ka saabue hee do ajo fei. Ami.

Fɔi ankãanyi

¹⁹ Ce Pirisila do Akilasi fɔ do inei kpasɛi Onezifɔ ña.

²⁰ Erasitu í gbe Karenti be nɔ ñ jò Torofimu Miletu, domi kù waa ne baani.

²¹ Ce kookaai í naa hee sukui tütü ku maa to.

Ebulusi, do Pudeni, do Linusi, do Kolodia, do ine nwa ñau fei à waa ceɛ fɔɔ.

²² Lafɛɛ ku weɛ do awɔ.

Nɔ didãí Ilaaɔ ku wa si inɛ fei.

* **4:14 gbɛɛu** Gbɛɛɛ iyi à waa fãau ihɛ kù je bei gbɛɛɛ ku rɔ kaako ña. Ine nju iso ku ce booda ña do iwɛ iyi ine ña à ya maa tɔi í ya yɔ.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Titee

Pɔlu í ce Titee fɔ

1 Amui Pɔlu, woo ce icei Ilaaɔ do woo bei Jesu Kirisi, amui ñ kɔ tiau wa. À bɛm nii n koo n sobi inɛ ña iyi Ilaaɔ í cicau ku ba a dasie naane, nɔ a mà ntɔu si gámei kpáai naane ku dasi nwa.

2 Iyi bei á jò a maa cɔ kpáai kuwɛɛ hai tá. Ilaaɔ ci ya sɔ íbo. Nɔ baa hai kù takai andunya í ce kuwai kuwɛɛ hai tá.

3 Nɔ nsei, si awaati iyi í jilɛu, í jò ideu í fita. Ideui í daam si awɔ n waazɔɛ si bei í jilɛɛm, nɔu iyi í je Ilaaɔ woo faaba nwa.

4 Amu Pɔlu ñ wa n ceɛ tiau ihɛ wai, Titee. Si bei do saabum nii ñ dasiò Jesu naane bei amu mɔ, nɔu í jò ñ je ama abím. Ilaaɔ Baaba do Jesu Kirisi woo faaba nwa a muuɛ didɔ do laakai aká.

Ice iyi Pɔlu í dasi Titee Kereti

5 Ñ jòe Kereti bei ku ba í teese ide ña iyi í gbeu, nɔ í cica inɛ ngbo ña si igbei inɛ Jesu ña si ilu ñau fei si bei ñ sɔɛu.

6 Inɛ iyi á je inɛ ngboi igbeu í gbe ku je inɛ iyi kù nɛ taale gɔ, iyi í nɛ abo aká lege lege nɔ amae ña á je woo dasi Jesu naane ña. Ku maà je a maa sɔ iri ña do daa bututu nɔ a maà je amu ña iyi a ci ya jirima inɛ.

7 Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbeu icei Ilaaɔi wa ce. Na nɔu í gbe ku je hai nɛ taale. Kù sɔa ku je ilu faau, walakɔ ilu idɔɔkɔ, walakɔ woo mɔ atɛ, walakɔ á bi ija, walakɔ inɛ iyi wa bi ku ba fia do bisi laabɔ.

8 Amma í gbe ku je inɛ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ña, nɔ ku ya bi mii jiida ku ce. Nɔ ku je inɛ iyi í mà arae. Ku je inɛ dee dee do inɛ kumá nɔ ku ya saku.

9 Í gbe ku maa mu ide iyi í nɛ naaneu dim dim si bei á kɔaa si. Bɛɛbei á yɔkɔ ku mua inɛ ña iyi á gbe gbugbá nɔ ku tuse ña yaasei cio jiida nɔ ku kámia woo já ide ña.

10 Ñ wa n fɔ bɛɛbei domi inɛ nkpɔi í wa si igbeu iyi á kù waa jirima inɛ ngbo ñau, inɛ ña iyi á waa dasi inɛ ña iju dūdū do ide nfe. Si inɔ ña, Zuifu ña iyi á dasi Jesu naaneu, anja mɔm nii á re.

11 Í gbe a ganji ña, domi á waa bitandi nyaanze nkpɔ si bei á ya maa cio ña mii iyi kù jɔ. Á ya maa ce bɛɛbei ku ba a baò fia do bisi laabɔ.

12 Inɛ Kereti gɔ takae iyi í je woo sisi ide iwɛ ña í ni, waati káma fei inɛ Kereti ña woo sɔ íbo ñai, nɔ á gaabu bei ñai sako ña, ilu ika ñai, lasabu ña fei si kpáai ijei í wa.

13 Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Na nɔu, sɔ ña ide do kugaabu ku ba a leekí dim dim si kpáai naane ku dasi,

14 Nɔ a maà na a too si alái Zuifu ñau, walakɔ woodai inɛ ña iyi á yaa hai si kpáai ntɔ.

15 Mii fei í mái bi inɛ ña iyi á má, amma nkáma ci ya má bi ilu riisi ña do hai dasi naane ña, domi lasabu ña do idɔ ña fei í nɛ riisi.

16 Á waa fɔ do gele á ni anja á mà Ilaaɔ, amma kookoosu ña wa já ña ide. Á je inɛ laabɔ do woo kɔ ide ña, a kaa yɔkɔ a ce mii jiida káma má.

2

Kukasi jiida

1 Awɔ takae kɔ ña si cio jiida.

2 Sɔ mɔkɔ ngbo ña a jò a mà mii iyi á waa ce, nɔ a je ilu bɛɛɛɛ iyi á mà ara ña nɔ a leekí si kpáai naane ku dasi dim dim do ti kubi do ti temua.

3 Sɔ abo ngbo ña mɔ a maa je kuwɛɛ ña dee dee béi í jò inɛ Ilaaɔ ña á ya ce. A maà je woo sɔ irii inɛ ña wala woo mɔ atɛ. Í sɔa a ya maa mua abo aso mɔkɔ saatera ña bisi jiida

4 ku ba a mà bei aa bi mɔkɔ ña ña do ama ña ña.

5 Nɔ a kɔ ña si a mà ara ña a je inɛ ña iyi aa leekí do mɔkɔ ña ña a maa ce icei abo aso mɔkɔ ña, a je inɛ jiida ña iyi aa sɔa mɔkɔ ña ña iri ile. Iyi bei á jò inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku fɔ laabɔi idei Ilaaɔ na iri ña.

6 Sɔ awaasú ña mɔ a mà ara ña.

7 Bɛɛɛɛ mɔi awɔ takae, í ya jò a yɛ sie jiida ku ce si mii fei. Si cioɛ, nyisi ña iyi í je dee dee nɔ í waa ce mii iyi á dasie.

8 Sɔ ña idei ntɔu iyi á kaa yeò taalei ideɛ. Iyi bei á jò anyɔ ku mu mbɛɛ ñe ña domi a kaa ba laabɔ nwa a fɔ.

9 Sɔ aru ña mɔ a jirima lafɛɛ ña ña si mii fei nɔ a ya ce mii iyi á dɔ ña si. A maà ya ba ña kakɔ ku ce,

10 nɔ a maà ya ce ña ile, amma a nyisi ara ña ña iyi anja á je ilu naane si mii fei. Bɛɛɛɛ inɛ ña aa màò bɛɛɛɛi cioi Ilaaɔ woo faaba nwa.

11 Ñ ni í ce bɛɛɛɛi domi Ilaaɔ í jò didɔɛ í naa si andunya. Didɔu á yɔkɔ ku mu inɛ fei faaba.

12 Didɔu wa sɔ wa ka jò kɔdɛi andunya do kuwɛɛ iyi kù waa mà bɛɛɛɛ Ilaaɔ. Bɛɛɛɛ aa ka ce kuwɛɛ nwa si andunya ihɛ dee dee, ka màò ara nwa, nɔ ka màò bɛɛɛɛ Ilaaɔ,

13 nɔ ka maa degbeò ajò jiida iyi á waa cɔ kpáae, si bii Jesu Kirisi woo faaba nwa á nyisi amboeɛ. Jesu Kirisi nɔu í je Ilaaɔ, nɔ nɔu í la.

14 Í so arae í na na iri nwa ku ya wa hai si laabɔ baa yooma fei, nɔ ku ce wa inɛ kumá ña ka na ka je bei dimi aká iyi á je titi nɔu aká nɔ ka je ilu himma ka maa ceò ice jiida.

15 Bɛɛɛɛi í sɔa í ya cioa inɛ ña. Sɔ ña ide do kugaabu, nɔ í mu ña gbugbá si bei í nɛ kpáae. Maà jò inɛ gɔ ku dondaɛ.

3

Isɛɛɛi inɛi Jesu ña

¹ Ye inei igbei Jesu nau fei gigi a ya sūa ilaalui ile na do ine ngbo na iri ile, a ya jirima na, nɔ a ya tā sɔɔlu si ice jiida fei ku ce.

² Sɔ na a maà ya fɔ laaloɪ ine gɔ, nɔ a maà ya de anui ine gɔ, amma a ya cea ine fei jiida nɔ a nyisi ine na daa didɔ.

³ Í s̄a ka ce beɛbe domi tako wo awa mɔ à yei bei ine na iyi à gbe. A kù ne yaase, a ci ya ka jirima llaaɔ, à ya ka maa ce kurara. Kɔdeɪ andunya baa yooma fei do faayi nai à waa neò wa. À waa ce kuwɛɛ nwa do inɔ s̄ami do bine. Nɔ à cé nje.

⁴ Amma waati iyi llaaɔ woo faaba nwa í nyisi jiida ku jeɛ do bei í bi amane na,

⁵ í faaba wa. Waati beɛbei Hundee iyi í da nwa si í bí wa ise gbeejisia nɔ í mu nwa kuwɛɛ titɔ. Kù faaba wa si na iyi í jò à ce ice jiida, amma si na iyi í jò í ce araare nwai.

⁶ llaaɔ í mu nwa Hundee do inɔ akā na saabui Jesu Kirisi woo faaba nwa,

⁷ ku ba ka na ka je ine dee dee si wajui llaaɔ na didɔe nɔ ka je tubui kuwɛɛ hai tā iyi à waa cɔ kpāae.

⁸ Ideu í ne naane. Ñ bi i fɔ ideu i sisi ku ba ine na iyi à dasi llaaɔ naane a ce kookaai a ceò ice jiida. Ideu ide jiidai nɔ í ne aranfaani bi ine na.

⁹ Amma i ya feò kudedei ide hai ne yaase na ku ce, nɔ i maà ya de irii bala nwa na kú mà, nɔ i maà ya maa ce kakɔɔ hai tā si gāmei wooda. Iyi be fei ngbei, kù ne aranfaani kāma.

¹⁰ Ine iyi wa feefe ine na, sɔɔ bei ise gbeiji i bei i nya lafee ikā.

¹¹ Awɔ takae ì mà iyi amane dimi beɛbe í yaai hai si kpāa jiida, wa ce dulum nɔ kookoosue í jò à ye taalee.

Idei ankāanyi

¹² Wee an na n be Aatemasi walako Tisiki wa bi tee. Waati iyi ine akā nja á na ku to wa, ce kookaai i naa í bam Nikopolisi, domi bei ñ bi ñ maa n wa sukui tütü.

¹³ Mua Zenasi woo mà woodau do Apolo bukaatai mii iyi à bi fei si iseene njau, ku ba ngogɔ ku maà gaizia na.

¹⁴ Í s̄a ine nwa nau mɔ a hanya si ice jiida ku ce, ku ba a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a maà je kuwɛɛ nna ngbe ngbe.

¹⁵ Ine na iyi à wa bi tom ihē fei à ceɛ fɔɔ. Ce ine na iyi à bi wa si kpāai naane ku dasi fɔɔ.

Didɔi llaaɔ ku wa si inje fei.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Filemɔɔ

Pɔlu í ce Filemɔɔ fɔɔ

¹ Amu Pɔlu iyi ñ wa piisɔɔ na irii Jesu Kirisi, amu do Timɔtee ine nwa à ceɛ tiau ihɛ wai Filemɔɔ, awɔ baakɔɔ nwa do minjisia nwa si icɛu.

² Nɔ à ce inei igbei Jesu ɲa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛɛu fɔɔ do weɔ nwa Apia, do Aasipu, nɲu iyi wa ba wa ku jabu.

³ Ilaaɔ Baa nwa do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu nɲe didɔ do laakai ku sũ.

Kubii Filemɔɔ do naane ku dasie

⁴ Waati iyi ñ wa n ce kutɔɔ fei ñ ya n ye gigiei nɔ ñ ya n saabu Aɔ Lafɛɛm na irie,

⁵ domi ñ wa n gbɔ baau naaneɛ iyi ñ dasi Lafɛɛ Jesu do bei ñ bi woo dasi Jesu naane ɲa fei.

⁶ Ñ wa n tɔɔ Ilaaɔ ku jɔ anu akã iyi awae ɲa à ne na naane ku dasiu ku jɔ ñ mà mii jiida iyi à ne si kpãai Kirisi fei.

⁷ Baakɔɔm, kubieɛu í muum gbugbã ntɔ ntɔ do inɔ didɔ nla nla, domi ñ waa tũ inɔi inei Ilaaɔ ɲa.

Pɔlu wa tɔɔa Onezimu suuru

⁸ Na nɲu, baa do iyi ñ ne kpãa na irii Kirisi iyi an tilasie í ce iyi í sɛa,

⁹ do nɲu fei, na kubii í jɔ ñ wa n tɔɔe suuru. Amu Pɔlu, amu iyi ñ je mɔkɔ ngbo, nɔ wee nsei ñ wa piisɔɔ na irii Jesu Kirisi,

¹⁰ ñ wa n tɔɔe suuru na irii Onezimu, nɲu iyi í je bei amam iyi ñ bí si kpãai naane ku dasi si ile piisɔɔ ihɛ.

¹¹ Tako wo kù sobie jiida, amma nsei í je sobi nla nla bi tee do bi tom.

¹² Nsei ñ bɔɔ wai bi tee, nɲu iyi ñ bi bei arai amu takam.

¹³ Ñ bi ku wa kɔkɔm nii wo ku sobim si agbɛɛ si waati iyi ñ wa piisɔɔ ihɛ na laabaau jiidau.

¹⁴ Amma n kù bi n ce ngɔgɔ bii kù yeɛ, domi n kù bi í sobim do tilasi, bii kù je do idɔɔbie.

¹⁵ Á yɔkɔ ku je inɛɔ Onezimu ñ feeɛ nje ɲai wo si waati keekeu ku ba í naa í nɔɔ do aɲɔ fei.

¹⁶ Kaa nyi wa bi tee baa bei aru nɲu akã má, amma í re aru. Á nyi wai bei baakɔɔ jiidae. Ñ ne kubie ntɔ ntɔ, nɔ í sɛa titeɛ ku re, domi kù je arue nɲu akã, í je baakɔɔe si kpãai Kirisi má.

¹⁷ Na nɲu, bii ñ waa kam bei kpaasie, gba nɲu mɔ bei aa gba amu takam.

¹⁸ Bii ñ raraɛ, walakɔ bii wa mu gbeseɛ, sindoɛ si irim.

¹⁹ Wee, ñ wa n kɔ iyi ihɛ do awɔi amu takam, amu Pɔlu, an sãae fei ndɛɛ. Baa bii n kù fɔɔ, awɔ takae ñ mà iyi ñ waa mu gbesem na kuwɛɛɛ iyi ñ ba.

²⁰ Na nɲu, awɔ inɛm, ñ wa n tɔɔe í ceem didɔu be na irii Lafɛɛ. Tũ inɔm si kpãai Kirisi.

²¹ Ñ ceɛ tiau ihɛ wai si na iyi í jɔ ñ wa n naaneɛ iyi aa jirima ide iyi ñ wa n fɔu, nɔ ñ mà kam kam aa ce ku re baa iyi ñ wa n tɔɔeɛu.

²² Mii akãí í gbe, ceem sɔɔlui ile bii an naa n wa, domi ñ wa n cɔ kpãa iyi Ilaaɔ á na ku sindoom wa bi tu ɲe má na saabui kutɔɔ nɲe.

Sukudɔ ku tɔɔ

²³ Epafaasi, awaɔ ine iyi a wa ile piisɔɔ na irii Jesu Kirisi, í ni n ceɛ fɔɔ.

²⁴ Bɛɛbɛ mɔi woo bam ice ku ce ɲa, Maaku do Aritaaki do Demasi do Luku, aɲa fei à ceɛ fɔɔ.

²⁵ Didɔi Lafɛɛ Jesu Kirisi ku wa si ɲe.

Tia iyi à kɔa inɛi Ebɛɛ ŋa

Ilaaɔ́ í jò Amaí nɲu takæ í ba wa ide ku fɔ

¹ Tako bala nwa ŋa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ́ hai si gelei waliie ŋa ise fɛfɛlo si kpāa ikā ikā.

² Amma si waatii ankāanyiu ihē awa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ́ hai si gelei Amae takæ. Amaui Ilaaɔ́ í cica ku je woo je tubui mii fei, nɲu iyi anɔà ò taka andunya.

³ Amboe iyi Ilaaɔ́ í nɛ fei, si Amaei aa ka yɔɔ. Amau í jò Ilaaɔ́ takæ dee dee, í nɔ wa mu mii fei do gbugbāi idee. Waati iyi í ce ice iyi á kpa idei dulum dii ine ŋa í tã, nɔi í koo í buba lele si awɔ njei Ilaaɔ́ ilu gbugbā fei.

Amai Ilaaɔ́ í re amaleka ŋa

⁴ Si bei Ilaaɔ́ í na Amaeu iri iyi í re ti amaleka ŋa, bɛɛɛ mɔi Amau takæ í re amaleka ŋa.

⁵ Do ntɔ, Ilaaɔ́ kù sɔ ine akāi amaleka ŋau ku ni,

Awɔi ì je Amam. Hai nnyi ñ je baæ.
Kù nɔ kù je amaleka gɔi wa fāa iyi í ni,
An je baæ, nɔ nɲu mɔ ku je amam.

⁶ Amma waati iyi Ilaaɔ́ í be ama yemmae wa si andunya í ni,
Amalekam ŋa fei a gulea.

⁷ Ide iyi Ilaaɔ́ í fɔ na irii amaleka ŋau wee. Í ni,

Ñ ce amalekam ŋai bei fufu,
Woo ce icem ŋau mɔ bei amei ina.

⁸ Amma Amaei wa fāa iyi í ni,
Awɔi ì je Ilaaɔ́. Ñ jile bommae hee do aɔi fei.
Dee dee ku jei í je akpai bommae.

⁹ Ì bi jiida nɔ ì cé laala.
Na nɔi í ce amu Ilaaɔ́ ñ cicae, awɔ Ilaaɔ́.
Ñ nɔ ñ muue inɔ didɔ nɔ ñ jò bɛɛɛ í re ti kpaasi ŋa.

¹⁰ Nɔ í sɔɔ má í ni,
Awɔ Lafɛɛ, hai sinte awɔi ì jile icui ile.
Do awɔɛi ì ceò lele.

¹¹ Fei ndɛɛ á ce nfe amma awɔi aa wee.
Lele do ile fei á gboi bei ibɔ.

¹² Awɔi aa taabu ŋa bei jine.
Aa nɔ a maa kpaasi bei á ya kpaasi ibɔ.
Amma awɔ ì kaa kpaasi, nɔ kuwɛɛ kaa kpa iri.

¹³ Ilaaɔ́ kù nɔ kù sɔ amalekae gɔ kù ni,
Buba awɔ njem hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛ.

¹⁴ Debei, mii amaleka ŋa à je. À je hunde ŋa iyi á waa cea Ilaaɔ́ ice, anjai í ya be a koo a sobi ine ŋa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

¹ Na nɲu, í sɔa ka mu ide iyi á gbɔ dim dim ku ba ka maà nyɔɔ,

² domi baa ide iyi amaleka ŋa à naaò wa í nɛ gbugbā hee ine iyi kù saalɛ walakɔ kù jirimæ fei í ba ijuukpā iyi í jɔ.

³ Debei, beirei aa ka ce ka yɔkɔ ka saa ijuukpā bii á waa ceìò ideí faaba iyi í to bɛɛbe. Lafɛɛ takæ í tako í sisi ideí faabau, nɔ si anyie ine ŋa iyi á gbɔɔ à sɔ wa à ni ideu ntɔi.

⁴ Nɔ Ilaaɔ́ í ce maamaake ikā ikā fei ku ba gbugbāi sɛɛda nɲau ku kɔɔsi. Nɔ í cea ine ŋa amua ikā ikāi Hundee si bei í bi.

Woo faaba ine ŋa

⁵ Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na ku naa iyi á waa fāau, kù je amaleka ŋai Ilaaɔ́ í jile a je ine ngboe.

⁶ Amma ine gɔ í kɔ bii gɔ í ba Ilaaɔ́ ide ku fɔ í ni,

Mii amane í je hee ì waa ce lasabue.
Yooi í je amane hee í maa gbɔaa.

⁷ Si waati keeke gɔ ì coo ine iyi kù to amaleka ŋa.

Ì muaa amboe nɔ ì jò í nɛ jirima nla nla.

⁸ Ì muaa gbugbā si mii fei.
Ntɔi, iyi á ni Ilaaɔ́ í naa gbugbā si mii fei, nkāma kù wee iyi kaa sūaa iri ile. Amma a kù ye bii mii fei í sūaa iri ile titā.

⁹ Do nɲu fei Jesu nɲu iyi á kaye wo, nsei á waa yɔɔ do amboe do jirima nla nla na wahala iyi í ye í kuò. Ntɔi, didɔi Ilaaɔ́ í tako í jò kù to amaleka ŋa si waati keeke gɔ. Ilaaɔ́ í ce bɛɛbei ku ba ku ye wahala ku kuò na irii ine fei.

¹⁰ Do ntɔ, Ilaaɔ́, nɲu iyi í taka mii fei nɔ wa mu fei ndɛɛ, í yɔɔ iyi í sɔa Jesu ku ye ijuukpā ku ba ku je amane iyi í kɔ nɔ ku gbā amane nkɔɔ nkɔɔ ku naaò ŋa wa si amboe, domi Jesu í je icui faaba ŋa.

¹¹ Jesu iyi í we ine ŋa hai si dulum du ŋa, nɲu do ine ŋa iyi í we ŋau á je amai baa akā. Na nɲu, kù ce anyɔi ku kpe ŋa ifɛe ŋa

¹² tengi bii í ba Ilaaɔ́ ide ku fɔ í ni,
An sisia ifɛm ŋa idee.

An saabue si aninii ine ŋa iyi á tɔtɔɔ.

¹³ Nɔ í ni má,
An dasi Ilaaɔ́ naanɛm.

Si anyie má nɔ í ni,
Amu wee do ine ŋa iyi Ilaaɔ́ í muum.

¹⁴ Si bei ine ŋau á nɛ ara do nje, Jesu takæ í na í so ara bei ŋa mɔ. Í ce bɛɛbei ku ba na saabui ikue ku kpa gbugbāi Seetam, nɲu iyi í nɛ gbugbāi iku wo,

¹⁵ nɔ ku ya ine ŋa iyi á je bei aru ŋa si kuwɛɛ ŋa fei na nɔi iku.

¹⁶ Ntɔ ntɔ, kù je amaleka ŋai í naa ku sobi, tɔkui Aburahamu ŋai í naa ku sobi.

¹⁷ Na nɲu, kù nɛ bei á ce iyi kù jò ifɛe ŋa si mii fei ku ba ku na ku je woo wee nla iyi í nɛ araare nɔ ku je ilu naane si icei Ilaaɔ́, nɔ ku sã gbesei dulum dii ine ŋa.

¹⁸ Do yaase bɛɛbe á yɔkɔ ku sobi ine ŋa iyi á wa si kulele, domi nɲu takæ í ye ijuukpā si kulele.

3

Jesu í re Moizi

1 Na n̄ɲu, in̄ɛ inem̄ ɲa, in̄ɛ iyi ì je ti Ilaaḍ, in̄ɛ iyi í kpe do woo dasi Jesu naane ɲa iyi à gbe ku ba í b̄o lelei Aḍ ɲa, í j̄ò í c̄o Jesu, n̄ɲu iyi Ilaaḍ í be wa ku je woo wee nla si kp̄aaí naane ku dasi iyi à waa sisi.

2 Bei Moizi í tako í je ilu naane si icee iyi í cea inei Izireli ɲa fei, beɛbe m̄oi Jesu takae í ne naane si wajui Ilaaḍ, n̄ɲu iyi í jil̄o si iceu.

3 Ine iyi í ma ile í ne beere í re ileu takae. Beɛbe m̄oi Jesu í ne amboe nla nla iyi í re ti Moizi.

4 Nt̄oi, ile iyi í ye fei amanei í maa, amma Ilaaḍi í je in̄ɛ iyi í ma mii fei.

5 Si icee iyi Moizi í cea inei Izireli ɲa fei, í ye bei amaace ilu naane si kpas̄ei Ilaaḍ kú je nwa seɛdai mii iyi á na ku ce.

6 Amma Kirisi n̄ɛ amai kpas̄e ilu naanei iyi Ilaaḍ í ce in̄ɛ ngboi kpas̄eu. Inei kpas̄e ɲau m̄o, awai bii à waa leek̄i si naane dim dim do si kp̄aa ku c̄o iyi à waa t̄oḍo fufu.

Kustmi iyi Ilaaḍ í jilea in̄ɛ ɲa

7 Na n̄ɲu, í sot̄i í gb̄o ide iyi Hundei Ilaaḍ í f̄o í ni,

Bii ì waa gb̄o ide ku f̄oi Ilaaḍ n̄ɲyi ɲa,

8 I maà lele id̄o n̄ɛ má bei si ajo iyi í k̄osie ɲa, Si waati iyi ì c̄o laakaie ɲa si gbabua.

9 N̄oi Ilaaḍ í ni,

Tengi bei bala n̄ɛ ɲa à k̄osim à dede id̄oḅk̄m, Baa do iyi à ye mii iyi ñ ce hee ad̄o c̄iiji.

10 Na n̄oi í j̄ò ñ ce id̄oḅk̄ do aɲa.

N̄o ñ ye id̄o n̄ɲa í ya sindai ajo fei hai bi tom.

A kù má kp̄aam.

11 Si id̄oḅk̄m ñ ceekpe ñ ni,

A kaa l̄osi bi kus̄mi iyi ñ ce n̄ɲa s̄oɔluɛu ajo k̄ama.

12 Na n̄ɲu, in̄ɛ inem̄ ɲa, í ce laakai, í maà j̄ò in̄ɛ go n̄ɛ ku ne id̄o laal̄o hai dasi naane, iyi á j̄ò ku sinda hai bi Ilaaḍ, n̄ɲu iyi í wee.

13 Amma si na iyi í j̄ò Ilaaḍ í mu nwa ajoi n̄ɲyi, n̄o ala kù je tu wa, í s̄la í ya maa mua n̄ɛ gbugb̄a ajo fei ɲa ku ba in̄ɛ go n̄ɛ ku maà j̄ò dulum ku d̄i ijue hee ku le id̄o.

14 Nt̄oi, à ne ikpe si kuw̄ei Kirisi bii à waa leek̄i dim dim si naane ku dasi iyi à ne hai sinte hee k̄oɛ.

15 Na n̄oi í j̄ò à ni,

Bii ì waa gb̄o ide ku f̄oi Ilaaḍ n̄ɲyi ɲa,

I maà lele id̄o n̄ɛ má bei si ajo iyi í k̄osie ɲa,

16 Yoo n̄oi à gb̄o ide ku f̄oi Ilaaḍ n̄o à k̄osie bii kù je in̄ɛ ɲa iyi Moizi í gb̄a hai ilei Ezibitui fei.

17 Má yoo n̄oi Ilaaḍ wa ce id̄oḅk̄ hee zakai ad̄o c̄iiji bii kù je do in̄ɛ ɲa iyi à ce dulum n̄o à cuku à ku si gbabua.

18 Si waati iyi Ilaaḍ í ceekpe í ni, a kaa l̄osi bi kus̄mi iyi n̄ɲu í ce n̄ɲa s̄oɔluɛu, yoo n̄oi wa f̄aa bii kù je in̄ɛ ɲa iyi à kù jirima idee.

19 Beɛbe m̄oi, à ye iyi a kù ȳok̄o a kù l̄osi bi kus̄miu si na iyi í j̄ò a kù dasi naane.

4

1 Kuw̄ai Ilaaḍ iyi í ni aa ka l̄osi bi kus̄miu í wee baa n̄ɲyi. Na n̄ɲu, í ce laakai ku ba in̄ɛ go n̄ɛ ɲa a maà na a to wa do ank̄anyi n̄o a ba wee aɲa a kaa ba a l̄o bi kus̄miu.

2 À waaɔo nwa laabaau j̄iida si bei à cea in̄ɛ ɲa iyi à tako à wa si gbabuau. À gb̄o ideu amma kù ce n̄ɲa aranf̄aani k̄ama domi si waati iyi à gb̄o, a kù dasi naane.

3 Awa iyi à dasi naane aa ka l̄osi bi kus̄miu, bi kus̄mi iyi Ilaaḍ í f̄o idee í ni,

Si id̄oḅk̄m ñ ceekpe ñ ni,

A kaa l̄osi bi kus̄miu iyi ñ ce n̄ɲa s̄oɔluɛu.

Í f̄o beɛbe baa do iyi í ce s̄oɔlui kus̄miu t̄a hai waati iyi í taka andunya.

4 Do nt̄oi, bii go à f̄o idee ajo meejesiau à ni,

Ilaaḍ í kpa irii icee fei n̄o í s̄mi si ajo meejesia.

5 Do n̄ɲu fei Ilaaḍ í f̄o idee iyi à tako à ka wau wo iyi í ni,

A kaa l̄o si bi kus̄miu iyi ñ ce n̄ɲa s̄oɔluɛu ajo

k̄ama.

6 Ine go ɲa aa na a l̄o si bi kus̄miu. Amma in̄ɛ sinte ɲa iyi à gb̄o laabaau j̄iida a kù l̄osi na ide hai jirima n̄ɲau.

7 Na n̄ɲu, nsei Ilaaḍ í j̄ile ajo má, n̄o ajoi n̄ɲyi. Ideu í cei bei Ilaaḍ í j̄ò à na à gb̄o hai si gelei Davidi si anyii ad̄o nkpo nkpo. Ideu í ni,

Bii ì gb̄o ide ku f̄oi Ilaaḍ n̄ɲyi ɲa,

I maà ti í lele id̄o n̄ɛ.

8 Nt̄oi, bii í je si kus̄miu bei Zozue í b̄oḍ in̄ɛ ɲau wo, Ilaaḍ kaa f̄o idee ajoi kus̄miu mmu go iyi á na ku naa.

9 Beɛbei kus̄mi í wee má iyi í je ti inei Ilaaḍ ɲa bei Ilaaḍ takae í s̄mi si ajo meejesiau.

10 Ine iyi í l̄osi bi kus̄miu iyi Ilaaḍ í ce s̄oɔluɛu, í kpa irii icee si bei Ilaaḍ m̄o í kpa irii tee.

11 Na n̄ɲu, ka ce kookaai ka l̄osi bi kus̄miu. K̄ama nwa ku maà je hai gb̄o ide bei in̄ɛ ɲau. Bii kù je beɛbe aa ka na ka cuku ka kua bi kus̄miu.

12 Idei Ilaaḍi í je kuw̄ee, í n̄o í ne gbugb̄a. Í d̄o anu í re taakuba ilu and̄e minji. Í ne gbugb̄a iyi á ȳok̄o ku l̄oḍ hee lelei id̄o ku feefe id̄oi amane do lasabue, ik̄ai ara m̄o do lompi.

N̄o á wuse id̄oḅbii amane do lasabue. *

13 Nk̄ama kù wee iyi wa manjia Ilaaḍ woo taka. Fei nd̄ee í c̄i wa j̄ilei si wajue. N̄o n̄ɲui awa fei aa ka tusea kuw̄ee nwa.

Jesu í je woo wee nlaw

14 Do nt̄oi à ne woo wee nla iyi í b̄o lelei Aḍ í to hee bi Ilaaḍ takae. N̄ɲui í je Jesu amae. Na n̄ɲu, ka leek̄i dim dim si naane iyi à dasi,

15 domi woo wee nla iyi à neu á ȳok̄o ku ce araarei gbugb̄a hai ne nwa si na iyi í j̄ò à lelee

* **4:12 Idei Ilaaḍ í je kuw̄ee** tie nwo ɲau à ni, "Idei Ilaaḍ í wee n̄jaaŋwe".

ku ceò laalò si mii fei bei awa mɔ, amma kù ce dulum.

¹⁶ Kitāi bommai Ilaaɔi í je tengi bii aa ka ba didɔ. Na nɲu, ka sekeɛ si kitāu si kutɔɔ nwa do idɔ ku buba, ku ba ku ce araare nwa nɔ ku mu nwa didɔ iyi á sobi wa si waati iyi í jɔ.

5

¹ Woo wee nla iyi á ya so hai si inɔi amane ɲa fei, á ya sooi ku cea Ilaaɔ ice na iri nɲa ku ba ku ya kooa Ilaaɔ amua nɲa nɔ ku ce kuwee ɲa na irii dulum du ɲa.

² Á yɔkɔ ku ce suuru do ine ɲa iyi a kù mà ngogo do ine ɲa iyi á yaa hai si kpāa, si na iyi í jò nɲu takae mɔ kù kɔ.

³ Na ɲoi í jò, kù ne bei á ce iyi kù ce kuwee na irii dulum dii nɲu takae bei wa ce na irii ine ɲa.

⁴ Ine ɲo kaa yɔkɔ ku so arae ku ni nɲu í je woo wee nla, bii kù je Ilaaɔi í kpoo bei í kpe Arɔɔ wo.

⁵ Beɛbe mɔi baa Kirisi takae kù so arae lele kù ni nɲu í je woo wee nla. Ilaaɔi í cicae, nɲu iyi í sɔɔ í ni,

Awɔi í je Amam.
Hai nnyi ñ je Baae.

⁶ Bii ɲo á kɔ ide iyi í sɔɔ má í ni,
Awɔi aa je woo wee do aɲo fei bei Mɛekizedeki.

⁷ Si waati iyi Jesu í wa si andunya í ya ce kutɔɔ do anu ku dɔ nla nla do cikāaju. Í tɔɔ sobii Ilaaɔ, nɲu iyi á yɔkɔ ku nyaa hai si awɔi iku, nɔ í gbɔa si na iyi í jò í sūaa iri ile.

⁸ Do iyi í je Amaí Ilaaɔ fei, í kɔkɔ ku jirimae si ijuukpá iyi í ye.

⁹ Iyi í kɔ í tā nɔ í baa í jea ine ɲa iyi á waa jirimae fei icui faaba iyi ci ya tā.

¹⁰ Nɔ Ilaaɔ í coo woo wee nla bei Mɛekizedeki.

Ka maà jò naane ku dasi nwa

¹¹ Mii nkɔɔ í weɛ iyi aa ka yɔkɔ ka fo si gāmei ideu ihɛ, amma á gaabu a sisi nɲe yaaseɛ domi í baa í je ine ɲa iyi a ci ya gbɔ yaasei ide ɲya ɲya ɲa.

¹² Waati í to bebei bii í jò inɲe mɔ í kɔ ine ɲo ɲa mɔ si ideu, nɔ do nɲu fei, í kɔ í waa ne bukaatai ine iyi á kɔ nɲe si mii sinte ɲa si ideí Ilaaɔ. Inɲe iyi í to í je ije kili nla nɔ í nyi í waa ne bukaatai amɔ má ɲa.

¹³ Ine iyi wa mɔmɔ fei amai, kaa yɔkɔ ku wūa jiida do laalɔ.

¹⁴ Amma ije kili, ijei ine ngbo ɲai, aɲa iyi á mà jiida do laalɔ ku wūa si na iyi í jò á ne dɔɔnɛɛ.

6

¹ Na nɲu, ka jò ide sinte ɲau si gāmei Kirisi nɔ ka bɔ waju ka je ine ɲa iyi á j̄la. A kaa ka jile icui ideu ku kɔsi má. Ideu í je ideí idɔ ku kpaasi hai si kookoosui nfe ku ce, do ideí naane ku dasi si Ilaaɔ,

² do ideí ikɔi inyí ku dasi ikā ikā, do ideí awɔ ku lea ine ɲa si iri, do ideí kujli iku ɲa, do ide iyi Ilaaɔ á jile hee do aɲo fei si kiitiu.

³ Kookaaii waju ku bai aa ka ce bii Ilaaɔ í bi.

⁴ Ine ɲa iyi á ba inya kumáí Ilaaɔ tā, nɔ á tie amuaí lele, nɔ á ba ikpɛ si Hundei Ilaaɔ,

⁵ nɔ á yɔɔ iyi ideí Ilaaɔ í s̄la, nɔ á mà gbɔgbāi kuweɛi ala,

⁶ bii á sinda á toa ideí Ilaaɔ anyi, a kaa yɔkɔ a sinda idɔ má, domi á sisi á waa kpakpa Amaí Ilaaɔ si j̄li ku gaatu má nɔ á waa dasie anyɔ si bantuma.

⁷ Nta nta, ile á yɔkɔ ku mɔ inyii iji nɔ amaaɲe iyi á cea woo logoo ɲa aranfaāni á fita. Bii ileu í ce beɛbe, á ba kuweɛi Ilaaɔ.

⁸ Amma bii agū do agū fūfū ɲai á fita si, ileu kù ce nceɛi. Bii í kɔɔsi Ilaaɔ á ceekpee, si anyie nɔ ku joo.

⁹ Inɲe baakɔɔ nwa ɲa, baa do iyi á waa fɔ beɛbe, á waa naane nɲe. Á mà iyi í wa si kpāai faaba ɲa.

¹⁰ Ilaaɔ í je ine dee dee, kaa gbeje ice nɲe do kubi iyi í nyisi na irie ɲa, si bei í gbɔa ineɛ ɲa wo ɲa, nɔ í waa gbɔ ɲa baa nsei ɲa.

¹¹ Amma á bi ine baa yooma nɲe fei ku hanya do iju nkpa ku leekí si ideu hee kɔɔɛ ku ba mii iyi í waa cɔ kpāae ɲau ku ce mam mam.

¹² A kù bi í na í ce ika ɲa, amma í sisi ine ɲa iyi á dasi naane nɔ á temua á waa jeɔ tubu iyi Ilaaɔ í wā ɲa dou.

Ide iyi Ilaaɔ í wā kù ne sika

¹³ Waati iyi Ilaaɔ í cea Aburahamu kuwā í gbasi do irii nɲu takae si na iyi í jò ine ɲo kù weɛ iyi í roo má,

¹⁴ í ni, an weɛ do nta, na n jò dimie ku kpɔ.

¹⁵ Si beɛbei Aburahamu wa temuaɔ nɔ í ba mii iyi Ilaaɔ í wā do.

¹⁶ Bii ine ɲa á waa gbasi ide, á ya cooi do irii ine iyi í re ɲa, nɔ kugbasíu ku jò á mà iyi nta nta á cooi nɔ ku kpa irii kakɔɔ fei.

¹⁷ Beɛbei, ine ɲa iyi Ilaaɔ í cea kuwāu, í bi ku nyisi ɲa mam mam iyi ideí nɲu kù ne gele ku kabia. Na ɲoi í jò í gbasi ku ba á mà iyi nta nta á cooi.

¹⁸ Na nɲu, ideí kuwā do kugbasi, aɲa minjii á weɛ iyi kaa kpaasi, nɔ si ide minji ɲau be Ilaaɔ kaa yɔkɔ ku sɔ ibo. Si ide minji ɲau bei Ilaaɔ wa mu nwa gbɔgbā nta nta, awa iyi á waa leekí si kpāa ku cɔ iyi í jile nwa nɔ á ba bi ku manji nwa sie.

¹⁹ Kpāa ku cɔu wa mu idɔ nwai dim dim bei isɔi akoi inyí í ya gee akɔu. Isɔi iyi á neu wa soi dim dim do anyii ridoo bi ku wai Ilaaɔ lele.

²⁰ Tengí bei Jesu í cua nwa í lɔ na iri nwa domi í baa í je woo wee nla do aɲo fei bei Mɛekizedeki.

7

Mɛekizedeki í je ilaalu nɔ í je woo wee má

¹ Meeekizedekii í je ilaalui Salemu do woo wee Ilaaṣ ilu gbugbā fei. Si waati iyi Aburhamu í je amanlu ṅa igū wa baa, ṅoi Meeekizedeki í bō ku kòo ku weeaa.

² Mii iyi Aburhamu í ba wa fei, í naa í ce ikpēē, si mēewa fei í nya akā í na Meeekizedeki. Yaasei irii Meeekizedekii í je ilaalui iyi í je dee dee. Si anyii nṅu, í je ilaalui Salemu, waato ilaalui laakai ku sū.

³ Ine gō kù mà baee walakō iyeē walakō balae gō. A kù ce faajii kubíe hee má je faajii ikue. Si beēbe í jō Amāi Ilaaṣ, nō í je woo wee do aḵo fei.

⁴ I cō zaka bei kulai mōkōu í to, nṅu iyi si waati iyi Aburhamu bala nla nwa í je igū, mii ṅa iyi í ba wa, si mēewa fei í nya akā í náa.

⁵ Si inoi inei Levi ṅa, ine ṅa iyi à je woo wee ṅau, wooda nwa í na ṅa kpāa, si mēewa fei inei Izireli ṅa a nya akā a na ṅa. Do nṅu fei, à je nyaanze akā, aṅa fei tokui Aburhamu ṅai.

⁶ Meeekizedeki í weea Aburhamu iyi Ilaaṣ í cea kuwāu, nō baa do iyi Meeekizedeki kù je dimii Levi, do nṅu fei, Aburhamu í náa ikpēu.

⁷ Kù nē sika gō, ine iyi í re nṅui í ya weea kpaasi.

⁸ Inei Levi ṅa, aṅa iyi ine ṅa à ya na akā si mēewau fei, amanē ṅai iyi à ya ku, amma Meeekizedeki í wēē, si bei kukoi idei Ilaaṣ wa fō.

⁹ Nsei, si waati iyi Aburhamu í náa zakaa, í yei bei Levi takae mō í náa, nṅu iyi amae ṅa à waa ba zakaatu,

¹⁰ domi baa do iyi a kù bí Levi waati beēbe, í ye bei í wa si arai balae waati iyi balaeu í ko Meeekizedeki.

¹¹ Wooda iyi Ilaaṣ í na inei Izireli ṅa, kpāai kuwee inei Levi ṅai í je icue. Nsei, bii í je kpāai kuwee be á yōkō ku jō ine ṅa a kō mam mam, a kaa ne bukaatai woo wee mmu gō ku naa má bei Meeekizedeki, ine iyi kù je dimii Arṣō,

¹² domi bii à kpaasi kpāai kuwee beēbe, tilasi í gbe a kpaasi wooda mō.

¹³ Ntōi, Lafēē nwa iyi ideu wa fāau, í je inei dimi mmu gō, nō si dimiu ine kāma kù ce icei kuwee.

¹⁴ Ntō ntō, à mà iyi à buui si dimii Zuda. Moizi kù nō kù fō idei ine kāma si gāmei dimiu iyi à na ku je woo wee.

Woo wee gō iyi í ye bei Meeekizedeki

¹⁵ Yaasei ideu í fita sāa sāa si bei à ye woo wee mmu gō í fita iyi í ye bei Meeekizedeki.

¹⁶ A kù coo woo wee si na iyi í jō à buu si dimii woo wee ṅa, amma do gbugbāi kuwee iyi ci ya tāi.

¹⁷ Do ntōi, kukoi idei Ilaaṣ í fō na iriē í ni, Awoi aa je woo wee do aḵo fei bei Meeekizedeki.

¹⁸⁻¹⁹ Si beēbei à kpa wooda nwou nō à naaḵ kpāa ku cō iyi í roo wa, nō do saabuei à waa sekeē si Ilaaṣ. À kpa wooda nwoi si na iyi í

jō kù ne gbugbā nō kù ne aranfāani. Ntō ntō, wooda kù jō nkāma kù kō mam mam.

²⁰ Ilaaṣ í jilō woo wee bei Meeekizedeki nō í gbasi ideu. Ine ihō ṅa à je woo wee ṅa, kù je do kugbasii Ilaaṣ.

²¹ Amma do kugbasii Aṣ Lafēē í ce Jesu woo wee í ni,

Amu Aṣ Lafēē nē gbasi ideu.

N kaa n nō n dede si idem má.

Aa je woo wee do aḵo fei.

²² Beēbei Jesu í je nwa bei akaasii akabuu iyi í sīa í re wa.

²³ Tengi bii idei Jesu do idei woo wee ṅau í nya ikā wee. Woo wee ṅau à kpō si na iyi í jō amanē ṅai iyi à ya na à ku, nō ice ṅa ku leeki.

²⁴ Amma Jesu nje í wēēi do aḵo fei, ṅoi í jō ine mmu gō kaa sāsi agbeē aḵo kāma.

²⁵ Na nṅu á yōkō ku faaba ine ṅa iyi à waa sekeē si Ilaaṣ do saabue mam mam, domi í wēēi hee do aḵo fei ku maa tō Ilaaṣ na iri ṅa.

²⁶ Na nṅu, Jesu í je woo wee nla iyi à ne bukaatae. Kuwēēi nṅu do ti ilu dulum ṅa kù je dimi akā. Í má, kù ce dulum aḵo kāma nō riisi kāma kù wa siē. À soo í ne hee lelei Ilaaṣ.

²⁷ Kù ye bei woo wee nla iyi ihō ṅa, aṅa iyi à ne bukaatai kuwee aḵo fei, sinte na irii dulum dii aṅa taka ṅa, si anyiē ti ine ṅa iyi à gbe. Ine nṅu í ce kuwee akā iyi í to hee do aḵo fei si waati iyi nṅu takae í na arae.

²⁸ Woo wee nla ṅa iyi à waa ce ice bei woodai Moizi í jile, a kù kō. Amma woo wee nla iyi Ilaaṣ í jile do idei kugbasie iyi í fō si anyii woodau, nṅui í je Amāe iyi í kō hee do aḵo fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

¹ Nsei, irii ideu wee. Awa à ne woo wee nla dimi beēbe, ine iyi wa buba lele si awō njei kitāi bommai Ilaaṣ ilu gbugbā fei.

² Wa ce icei woo wee nla si inō kumái bi ku wai Aṣ Lafēē takae, iyi Aṣ Lafēē í ce, kù je amanē.

³ À jile woo wee nla baa yooma fei ku cea Ilaaṣ amua do kuwee ṅa. Na nṅu, í gbe woo wee nla nwa kù ne ngōgō iyi á ceḵo kuwee.

⁴ Bii í je í wa si andunya kaa je woo wee, domi woo wee ṅa à wēēi iyi à waa ce kuwee si bei woodai Moizi wa fō.

⁵ Woo wee ṅau à waa sisi icei lele. Ice ṅa í jō icei kuwee ntō iyi wa ce leleu. Beēbe mōi, waati iyi Moizi í tā sōlu ku ce ilei aco, Ilaaṣ í sōo í ni, jō í coo mam mam ku ye bei nē nyisie si antai iri kutau.

⁶ Do yaase bei icei Jesu í reḵo tu ṅa, beēbei akabuu iyi í teese si gāmei Ilaaṣ do amanē ṅa í ne beēre í re. Akabuuu, kuwā iyi í re do beēreui í je icue.

⁷ Bii akabuu sinteu í kō, kaa ne a kpaasie má.

8 Amma Ilaaɗ í ye taalei inɛɛ ɲa waati iyi í ni,
Amu Aɗ Lafɛɛ n̄ ni, aɲo wa naa iyi an d̄i akabuu
tit̄ do dimii inɛi Izireli do inɛi Zuda
ɲa.

9 Kaa ye bei iyi n̄ d̄i do bala ɲa ɲa,
Aɲo iyi n̄ mu awo ɲa n̄ fitaò ɲa hai ilei Ezibiti.
A kù leek̄l do akabuu iyi n̄ d̄i do aɲa.
Na ɲɲu, n̄ ce si ɲa ataffii.
Ideu bei, amu Aɗ Lafɛɛ n̄ fə.

10 Nə n̄ ni má, akabuuum wee, iyi an d̄i do
dimii inɛi Izireli ɲa si anyii aɲo ɲɲu.
An dasi woodam si lasabu ɲa.
An kəɔ si idə ɲa.
An je Aɗ Lafɛɛ ɲa nə aə je inem ɲa.

11 Inɛ kama ɲa kaa kó inɛi iluɛ si cio má
walako kpaasie ku ba ku mam,
Domi aɲa fei aə mām hai ama keeke hee ku
bə inɛ ngbo.

12 An kpa ideɪ kuce laalə ɲa. N kaa n ye gɪgɪ
dulum du ɲa má.

13 Idei akabuu tit̄ iyi Ilaaɗ wa fəui í jò ti takou
kù nɛ aranfaani má. Wee mii iyi wa gbo wa
fei, wa bə ku kpa irii.

9

Kutəɔi akabuu sinte do ti lele

1 Si waatii akabuu sinteu wooda í weɛ si
gəmei kutəɔ, nə ile bi kuwai Ilaaɗ mə í weɛ si
andunya.

2 Ntəi à gū ilei acə. Inə sinteu í ya kpe ile
kumá. Bei fitila í wa do taabu do pɛɛ iyi à jileə
Ilaaɗ.

3 Do wajui acə minjisiau * inə mmue go í wa
be má iyi à ya kpe ile iyi í re do kumá.

4 Bei bi kuwee iyi à ce do wura í wa, si
antaei à ya jo tularɛ. Be məi kpakoui akabuui
Ilaaɗ í wa iyi à bii do wura. Si inə kpakoui,
cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nə si inə
kpakou məi goloɪ Arəɔ iyi Ilaaɗ í jò í da koko
wo í wa, do kuta ku munga anu si bii à kə
wooda.

5 Si antai kpakoui amaleka ilu amboe ɲau
à wa. Wurai à yə à ceò amaleka ɲau. À jò ikpa
ɲa í fū í bii tengi bii à ya nik̄a njei kuwee na
dulum. Amma a kaa ka yəkə ka sisi ideɪ mii
ɲau ihɛ fei nsei.

6 Do yaase beɛbei à jile fei ndɛɛ nə woo wee
ɲa à ya lo inə sinteu aɲo fei a maa ce icei kutəɔ
ɲa.

7 Amma woo wee nlaɲu ɲɲu akāi í ya lo
inə minjisiau adə do adə gbakā akā do njei
mɛɛmu iyi í ya ceəð Ilaaɗ kuweeu na dulum
dii ɲɲu takae do iyi inɛ ɲa à ce si kumà hai má
ɲa.

8 Beɛbei Hundi Ilaaɗ wa nyisi wa iyi kpāa
iyi wa bə inə ntəi iyi í re do kumá a kù cūu
tit̄ waati iyi ile sinteu í weɛ.

9 Iyi bei í je nwa yaasei mii iyi wa ce nsei
ihɛ, domi wa nyisi wa iyi amua ɲa do mɛɛmu
ɲa iyi à ya ceəð Ilaaɗ kuwee ɲau kù to ku jò
idəi inɛ iyi wa coou kù má mam mam.

10 Mii ɲau be fei wa fəi ideɪ kujɛ do kumə do
ara ku wɛ dimi ikā ikā. Woodai ara ɲɲu akāi
iyi Ilaaɗ í jile hee tit̄ɛ ku maa naa.

11 Amma waati iyi Kirisi í naa, í je woo wee
nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nɲui í lo
ile go iyi í la í re nə í sɛa í re. Kù je amane ɲai
à coo, waatə kù wa si andunya iyi à taka.

12 Kirisi nje í lo inə iyi í re do kumáui gbakā
akā hee do aɲo fei, nə kù je do njei iwo ɲa
walako ti ama ketɛ ɲa. Njei ɲɲu takaei í loð.
Beɛbei í jò à baò faaba iyi ci ya tā.

13 Inɛ ɲa iyi a kù má à ya fəsi ɲa njei iwo ɲai
do ti ketɛ kombo ɲa do irurui ketɛ ɲa iyi à jo,
ara ɲa ku bei ku má.

14 Bii beɛbei, beirei aranfaanii njei Kirisi á
to. Do saabui Hundi Ilaaɗ iyi kaa kui í naò
Ilaaɗ araɛ bei kuwee iyi kù nɛ agbɛ. Njei á jò
idə nwa ku má hai si ice nfe nfe ku ce ku ba
ka yəkə ka təɔ Ilaaɗ, ɲɲu iyi í je icui kuweɛ.

15 Na ɲai í jò Kirisi í je woo teese kpāa ku ba
Ilaaɗ ku d̄i akabuu tit̄ do amane ɲa nə inɛ ɲa
iyi Ilaaɗ í kpe a je tubu iyi ci ya tā iyi í ce ɲa
kuwāɛu. Aa yəkə a je tubuui na iku iyi Kirisi
í ku, ku yaò inɛ ɲa hai si kurara ɲa iyi à ce si
waatii akabuu nwou.

16 Akabuu dimi beɛɛɛ iyi í je ti tubu ku kpɛ,
ku bei ku ce ice tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuuu
ku ku tit̄.

17 Ntəi, a kaa ceò akabuui tubu ku kpɛ ice
bii kù je inɛ iyi í ce akabuuu takae í ku, domi
bii í weɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbā ku
ce ice.

18 Na ɲai í ce baa akabuu sinteu, do njei à
dūu.

19 Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa
yooma fei si bei Ilaaɗ í jilə. Si anyii ɲɲu, nə í
so njei ama ketɛ ɲa do ti iwo ɲa do inyi, nə í
so ikū nkpa do amaawoi j̄i ndii isəpu, í dasi
ɲɲu nə í fəsi tiai woodau do inɛ fei.

20 Nə í ni, iyi ihɛi í je nje iyi wa mua akabuu
iyi Ilaaɗ í d̄i do inɛu gbugbā.

21 Nə í so njeu má í fəsi ilei acəu do mii ɲa
iyi à ya ceò kuweeu fei.

22 Si ideɪ wooda njei í ya jò mii nkpo ku má.
Bii nje kù nik̄a Ilaaɗ kaa kpa dulum dii inɛ
kama.

23 Mii ndii andunya ɲau ihɛi iyi à jə mii ndii
lele ɲau à má do kuwee dimi beɛɛɛ. Amma
mii ndii lele ɲa taka ɲa à nɛ bukaatai kuwee
iyi í re do beɛɛɛ.

Kuweei Kirisi í kpa ideɪ dulum

24 À mə sāa sāa iyi Kirisi kù lo ile kumá iyi
amane ɲa à ce. Kù lo ile iyi í jə bi ku wa ntə
ntəi Ilaaɗu, amma í loi hee lele takae nə nsei
wa leek̄l si wajui Ilaaɗ na iri nwa.

* 9:3 acə minjisiau acə sinteu í je bi ku lo. † 9:4 mana ije iyi Ilaaɗ í sambaa inɛ Izireli ɲa wa hai lele waati iyi à wa
gbabuau.

25 Si bei í lo be, kù je á ni í ne bukaatai koo ce kuweei arae tuuba nkpò nkpò. Woo wee nlaui, ine nju í ya bi adò do adò si inò iyi í re do kumá do njei mæemu gò.

26 Bii í je Kirisi í lo be tuuba nkpò nkpò wo, á ye ijuukpá ise fefelo hai sintei andunya. Amma nsei, si waatii ankãanyiu ihè, í na arae bei kuwee gbakã akã iyi í to ku kpa idei dulum hee do ajo fei.

27 Si bei Ilaaó í jilea ine fei ku ku gbakã akã ku bei ku kiitie,

28 beebe mõi Kirisi í na arae gbakã akã bei kuwee í soò dulum dii ine nkpò. Á nò ku na ku faata wa ise gbeejisia, kù je ku naa ku so dulum dii ine ña má, amma ku ba faabai ine ña iyi à waa degbee ñau kú kò mam mam nii.

10

1 Woodai Moizi idei mii ña iyi à jò mii jiida ña iyi aa na a naai wa fò, kù je mii jiida ñau taka ña. Na nju, ine ña iyi à waa sekee si Ilaaó do kuwee ña iyi à ya maa ce dimi akã adò do adò hai ne koo, woodau be kaa yòko ku jò a kò mam mam.

2 Bii í je yaasei Ilaaó ku tào beebai á jò ine ñau a má wo, ido ña kaa ye taale ña nò a kaa ne bukaatai a maa ce kuwee má.

3 Amma kuweeu, í je mii gò iyi í ya ye ine ña gigii dulum du ña adò do adò.

4 Ntò ntò, njei kete do ti iwo ñau kaa yòko ku kpa idei dulum.

5 Na nju, waati iyi Kirisi í bi ku naa si andunya í sò Ilaaó í ni, Kù je kuwee walakò amua ñai ì bi. Na ñoi í jò ì ceem ara.

6 Kù je kuwee ña iyi à ya jo si ina fei sãa sãa Walakò kuwee iyi à ya ce na dulum dii ine ñai á dõe si.

7 Si anyii nju nò ñ ni, amu wee Ilaaó.

Ñ wa n naai n na n ce idòobie Si bei á kò idem si tiai wooda.

8 Sinte titã Kirisi í ni, kù je kuwee walakò amua ñai ì bi. Kù nò kù je kuwee ña iyi à ya jo si ina fei sãa sãa walakò iyi à ya ce na dulum nii á dõe si. Do nju fei kuwee ña iyi wa faau à waa cooi si bei wooda í jilò.

9 Si anyii nju í ni, amu wee ñ wa n naai n na n ce idòobie. Si beebai í kpa irii kutòo nwou nò ì kpaasie do mmue.

10 Si bei Jesu Kirisi í ce idòobie Ilaaó, na ñoi í jò aa ka yòko ka má hai si dulum du wa ña na saabui kuweei arae iyi í ce gbakã akã hee do ajo fei.

11 Woo wee fei í ya maa ce iceei ajo baa yooma fei. Nò tuuba nkpò nkpò kuwee akãu bei í ya maa ce nò kaa yòko ku kpa idei dulum.

12 Amma kuwee akã Kirisi í ce na irii dulum. Si anyii nju, í koo í buba si awò njei Ilaaó hee do ajo fei,

13 wa degbe ajo iyi Ilaaó á ce mbeee ña bi ku lesi isee.

14 Á yòko ku maa bubae si na iyi í jò amua akãui í jò ine ña iyi Ilaaó í ce ine ña à má mam mam hee do ajo fei.

15 Hundeí Ilaaó mò wa je nwa seedai ideu. Sinte titã í ni,

16 Aó Lafèe í ni, akabuu iyi an ði do ña si anyii ajo nju wee.

An dasi woodam si ido ña.

An koo si lasabu ña.

17 Nò í ni má,

N kaa n ye gigii dulum du ña

Do wooda ku kua ña má.

18 Debei, bii à kpa idei dulum, kù ne a ce kuwee gò na irie má.

Ka sekee si Ilaaó

19 Na nju, inje inem ña, aa ka yòko ka lo si inò iyi í re do kumá do ido ku buba na saabui njei Jesu.

20 Ridoo iyi wa ganji ine ña a lo inò iyi í re do kumá í ga si waati iyi Jesu í na arae. Beebai í nya nwaó kpãa titò iyi í je ti kuwee.

21 Nò à ne woo wee nla iyi í je ine ngboi kpasèi Ilaaó.

22 Na nju, ka sekee si Ilaaó do ido hai ne muafiti do naane ku dasi hai ne sika, do ido kumá iyi kù wa ye taale nwa do ara iyi à we do inyi iyi í má.

23 Ka jò ka leekí dim dim si kpãa ku cò iyi à waa je seedaey ihè, domi Ilaaó, nju iyi í ce kuwã í je ilu naane.

24 Ka ce laakaii nje ku ba ka ya mua nje gbugbã iyi á jò ka bi ine ña nò ka maa ce ice jiida.

25 Ka maà ti ka jò idei kutòo nwa, si bei ine gò ña à ya maa ce. Amma ka mua nje gbugbã. Bei ì ye ajoí Lafèe wa maai wa fei, beebe mõi aa ya maa muadò nje gbugbã ña.

26 Awa iyi à mà ntò tá, bii à waa mõi dulum ku ce, kuwee gò kù wee ma iyi á kpa idei dulum,

27 í gbe ka weèò njo ka maa degbe kiitii Ilaaó do ina nla iyi á ce nfei mbeee ña.

28 Ine baa yooma iyi í kua woodai Moizi fei, bii amane minji mæeta í je seedaey à ya kpaai, a ci ya ce araare.

29 Debei, ine iyi wa donda Amai Ilaaó wa cò nje nfe, nje si bii Ilaaó í ði akabuue iyi á jò lafee ku má, nò wa bu Hundeí Ilaaó iyi wa nyisi wa didòu, í cò zaka bei mii iyi á na ku ba lafee si ajoí kiitii á to.

30 Ntò ntò, awa à mà ine iyi í fò í ni, amui an sãa ine laalo iyi í ce, amui an kpã woo ce laalo iju. Nò í ni má, amu Aó Lafèe an kiitii inem ña.

31 Ideu í to njo nla nla bii amane í dasi awò Ilaaó, nju iyi í wee.

32 I ye gigii mii iyi í tako í ba ñe wo ña si waati iyi ì ye inya kumá Ilaaó ña, í ba ijuukpá ña ntò ntò amma ì leekí si dim dim ña.

33 Waati gò ña à ya maa bu ñe nò à kpã ñe iju si bantuma, nò si waati gò ña mò ì ya maa

mua ine gɔ ɲa iyi á waa ye dimii wahalau be gbugbã ɲa.

³⁴ Ntɔi, í ce araarei inei piisɔɔ ɲa. Iyi ine ɲa à nɔ á gba mii ndu ɲe ɲa í je ɲai do inɔ didɔ, domi í mà ɲa iyi í ne amani iyi í re do beɛɛɛ iyi í ya maa wɛɛ do ajɔ fei.

³⁵ Na ɲɲu, í mað fúsi idɔ ku buba ɲɲe awɔ, domi ribaɛ í la.

³⁶ Do ntɔ, í gbe í temua ɲa ku ba bii í ce idɔɔbii Ilaaɔ í tã ɲa, í ba mii iyi í ce ɲɲe kuwãɛ.

³⁷ Ntɔi, si bei kukɔi ideí Ilaaɔ wa fɔ í ni, Waati í gbe keeke, keekeke mɔm.

Nɔ ine iyi í ne ku naa á naa, kaa kɛɛ.

³⁸ Nɔ inɛm iyi í je dee dee, á maa wɛɛ do saabui naane ku dasi.

Amma bii í nyi do anyi, inɔm kaa dɔ do ɲɲu má.

³⁹ Awa a kù je ine ɲa iyi aa nyi do anyi a koo a ce nfe. Amma á dasi naane nɔ á wa si kpãai faaba.

11

Kpãai naane ku dasi

¹ Ine iyi í dasi Jesu naane í mà kam kam mii iyi ɲɲu wa cɔ kpãæu ɲɲu á baa. Í nɔ í mà mii iyi á kù ye do iju í wɛɛi do ntɔ.

² Naane ku dasi dimi beɛbei inei tako ɲa á ne, ɲoi í jò kuwɛɛ ɲɲa í sɔaa Ilaaɔ si.

³ Na naane ku dasii, á mà iyi Ilaaɔ í taka andunya do idee. Beɛbei í taka mii iyi á waa ye hai si mii iyi á kù waa ye.

⁴ Na naane ku dasii, Abeli í cea Ilaaɔ kuwɛɛ iyi í ne beɛɛɛ í re ti Kaɛɛ. Na saabui naane ku dasiei Ilaaɔ takæ í jesi amuaɛ nɔ í kpoo ine dee dee. Na naane ku dasiui Abeli wa ba wa ide ku fɔ hee nsei baa do iyi í ku fei.

⁵ Na naane ku dasii Enoku kù kù, Ilaaɔ í soo kù wa bi tɛɛ, nɔ ine gɔ kù yɔɔ do iju má. Waati iyi í wa si andunya, á ya maa je seɛɔæ iyi kookoosue í dɔa Ilaaɔ si.

⁶ Nɔ wee ine gɔ kù wee iyi kookoosue á dɔa Ilaaɔ si bii kù je do naane ku dasi. Ntɔi, ine iyi wa sekee si Ilaaɔ í ne ku dasi naane iyi Ilaaɔ í wɛɛ nɔ ine ɲa iyi á waa dɛɔɛɛ í ya sã ɲɲa ribaɛ.

⁷ Na naane ku dasii, Nowee í gbo ideí Ilaaɔ waati iyi í ni ku ce laakai si mii iyi á na ku naa iyi kù ye titã. Í jirima ideí Ilaaɔ nɔ í gbe akai inyiui si bii ɲɲu do inei kpasɛɛ ɲa fei aa ba faaba. Na naane ku dasiei í yeð taalei inei andunya ɲa nɔ Ilaaɔ í ni í je amane dee dee.

⁸ Na naane ku dasii, Aburahamu í jéð kukpei Ilaaɔ nɔ í dasi kpãa wa ne ikpa ile gɔ iyi Ilaaɔ á náa bei tubu. Í dasi kpãa wa koo baa do iyi kù mà bii wa bɔ.

⁹ Na naane ku dasii í koo í buba si ileu bei ise mmu, si ile iyi Ilaaɔ í cea kuwãɛ. Si ilei acɔ ɲa mɔm nii í wa. Beɛbei moi Izaaki do Zakɔbu á ce si anyie, aɲa iyi Ilaaɔ í cea kuwã akãu.

¹⁰ Aburahamu í ce beɛbei wa degbeð ilu nla iyi icue í ne gbugbãu. Iluu, Ilaaɔi í jile yaase bei á ye, ɲɲui á nɔ ku maa.

¹¹ Na saabui naane ku dasii, Sara takæ * í ba gbugbã í bíð ama baa do iyi waatié í lɔ. Í mà iyi Ilaaɔ, ɲɲu iyi í ce kuwã, í je ilu naane.

¹² Beɛbe moi inɛmɔkɔ akãu be, ɲɲu iyi í maai iku, tɔkue ɲa á na á kpɔ bei andaiyai lele ɲa do bei sãai ido iyi ine gɔ kaa yɔkɔ ku ka ku mà jiaɛ.

¹³ Si naane ku dasii ine ɲau be fei á ku. A kù ba mii iyi Ilaaɔ í ce ɲɲa kuwãu, amma á yɔɔi hai jliji á cɔo cenká. Á fɔ iyi aɲa á je ine njoo ɲa do hai ne ide ɲa si andunyaui ihɛ.

¹⁴ Ine ɲa iyi á waa fɔ beɛbe, á waa nyisi mam mam iyi aɲa á waa de ile iyi á je tu ɲai.

¹⁵ Bii í je á waa ce begei ide ɲɲa iyi á jò wa wo, aa ba kpãa a sinda a nyi.

¹⁶ Amma nsei á waa de ide iyi í sɔa í re, waatɔ ide iyi í wa lele. Na ɲoi í ce anyɔ kù waa mu Ilaaɔ á kpoo Lafɛɛ ɲɲa domi í ce ɲɲa sɔɔluu ilu gɔ.

¹⁷ Na naane ku dasii, Aburahamu í jesi ku ceð Izaaki kuwɛɛ si waati iyi Ilaaɔ wa cɔ laakaei. ɲɲu iyi Ilaaɔ í cea kuwãu, í tã sɔɔlu ku ceð ama akãu kuwɛɛ.

¹⁸ ɲɲui Ilaaɔ í sɔ wo í ni, hai bi Izaakii dimie á fita.

¹⁹ Í mà iyi Ilaaɔ í ne gbugbã ku jì ine baa hai si bale. Do ntɔ aa ka yɔkɔ ka ni í yei bei Ilaaɔ í jtu hai si bale.

²⁰ Na naane ku dasii, Izaaki í weea Zakɔbu do Esau, í sɔ ɲa mii iyi á na ku ce.

²¹ Na naane ku dasii, Zakɔbu, waati iyi í maai iku, í weea amai Zozɛfu ɲa akã akã, nɔ í lɔkɔ si golo í tɔð Ilaaɔ.

²² Na naane ku dasii, Zozɛfu mɔ, waati iyi í maai iku, í fɔ ideí kufitai inei Izireli ɲa hai ilei Ezibiti do bei aa cea kãkũu ɲɲu ɲa.

²³ Si waati iyi á bí Moizi, na naane ku dasii baæ ɲa á kù ce njoí a kua woodai ilaaluu nɔ á singæ zakai cukpa mæta, domi á ye í je ama ku sɔa.

²⁴ Na naane ku dasii, Moizi í kɔ a kpe ɲɲu amai ama inaaboí Faraɔ waati iyi í na í la.

²⁵ Í gbasi á kpã ɲɲu iju do inei Ilaaɔ ɲa ajɔ do iyi ɲɲu á maa wɛɛð inɔ didɔ si faayii dulum iyi kaa kpe.

²⁶ Í gbasi a yaako ɲɲu bei aa na a yaako Kirisi. Wa lasabu iyi dimii yaako beɛbe ku ye í ne beɛɛɛ í re amanii Ezibiti, domi amanii alai wa lele.

²⁷ Na naane ku dasii Moizi í fita hai ilei Ezibiti, kù ce njoí idɔkɔi ilaaluu. Í leekũ dim dim bei mii iyi í ye ine iyi á ci ya ye.

²⁸ Na naane ku dasii í jò á je jingauí Iku ku kua. Nɔ í jò á fãsi njei angudã ɲa si ande koofa

* **11:11** Na saabui naane ku dasii, Sara takæ Tia nwo gɔ ɲa á ni, na saabui naane ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í bíð ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takæ í je gbenda.

ɲa ku ba amaleka iyi á kpa ama yemma ɲa ku maà lu amai Izireli ɲa.

²⁹ Na naane ku dasii, inei Izireli ɲa á kua Tenku Nkpau si ile ngbe. Amma waati iyi inei Ezibiti ɲa á bi a ce beɛbe, inyi í je ɲa.

³⁰ Na naane ku dasii, bindii Zeriko í cuku waati iyi inei Izireli ɲa á kaako iluu aɲo meɛje.

³¹ Na naane ku dasii, Rahabu abo á ta icuu kù ku do ine ɲa iyi á kù jirima Ilaaɔ aɲo, si na iyi í jò í gba woo be ɲau do ino aká.

³² Mii an fò má. Waati kù waa tom hee n ce faajii Zedeɔ do ti Baraki do Samsɔo do Zefutee do Davidi do Samueli do walii ɲau.

³³ Na naane ku dasii á je amanlu ɲau igù, á ce iyi í je dee dee, nò á ba á gba mii iyi Ilaaɔ í ce ɲɲa kuwãe. Á dɛ gelei muusu nla ɲa,

³⁴ á kpa gbugbã ina nla, á ba á fita hai si awoi ine ɲa iyi á waa de a kpa ɲa do taakuba. Á kua gbugbã wo, amma á na á ba gbugbã má. Á waa ce nɲo ɲɲa si igù, á je dimi mmu ɲa igù.

³⁵ Na naane ku dasii, inaabo go ɲa á ba ine ɲɲa ɲa á jì wa hai iku.

Ine go ɲa mɔ, baa do iyi á kpã ɲa iju hee á ku, á kù de aɲa á fita si, domi á waa bi aɲa á na á koo á ba kuwɛe iyi í je jiida í re.

³⁶ Á yaako ine go ɲa mɔ nò á te ɲɲa kpɔtɔo. Á dɛ ine go ɲa do sesee á dasi ɲa piisɔo.

³⁷ Gogo ɲa á ta ɲa kuta á kpa ɲa, ine go ɲa mɔ á bu ɲa kiti minji, gogo ɲa mɔ á kpa ɲa do taakuba. Ine go ɲa mɔ á dɛ batai angudá do batai iwo á waa dabiidò. Á kù ne nkãma, á kpã ɲa iju, á wahala ɲa,

³⁸ á kù jò andunya. Á ya maa dabii si gɲabua do si antai iri kuta ɲa. Á wa si isai kuta ɲa do isai ile ɲa.

³⁹ Ine ɲau fei, á je ɲɲa seeda jiida na naane ku dasi ɲɲa. Do nɲu fei, á kù ba kuwã iyi Ilaaɔ í ceu.

⁴⁰ Ntai, si bei Ilaaɔ í jile nwa mii iyi í ne beɛre í re, kù bi ine ɲau á kɔ dee dee iyi kù je do awa aɲo.

12

Ilaaɔ Baa nwa

¹ Na nɲu, si na iyi í jò woo je seeda nkpɔu be wa kaako wa, awa mɔ ka nyo mii iyi wa bitandi wa si kuwɛe nwa do dulum iyi ci ya kpete ku má si wa dim dim. Nò ka temua si kpãai kuwɛe iyi wa degbe wa bei woo sei í ya temua si aree.

² Ka dasi laakai nwa fei si Jesu. Hai bi tɛi naane ku dasi nwa wa naa, nɲu moi í nò wa kɔo. Í jò á kpaa si jì ku gaau, kù cɔ anyɔi dimii ikuu domi wa cɔ kpãai ino didɔ iyi á jileaa. Nsei, wa buba si awo njei kitai bommai Ilaaɔ.

³ I jò í lasabu si mii iyi Jesu í ce, si bei í temua do mbɛte nla hee í jò ilu dulum ɲa á kpaa. I mu ideu ɲa ku ba í maà kua gbugbã ɲa, nò í maà mɔngɔ munya ɲa.

⁴ Inje, si kujabu nɲe do dulum, i kù jabu i kù to hee si iku titá ɲa,

⁵ nò í gbeje idei gbugbã iyi á mu nɲe waati iyi á kò á ni,

Amam, bii Aɔ Lafɛe wa kpãe iju, ikoi wa nae, maà ce si atafii.

Inoɛ ku maà fò bii wa fò sie ide,

⁶ Domi ine iyi Aɔ Lafɛe í bi, nɲui í ya kpã iju, Nò ku cã ine ɲa iyi í doo si amae ɲa fei.

⁷ Na nɲu, í temua do ijuukpã nɲe domi Ilaaɔ wa ce nɲei bei amae ɲa. Ama yoomai í wɛe iyi baaɛ ci ya kpãa iju.

⁸ Bii á kù kpã ɲe iju bei amu ɲa iyi á gbe, debei í kù je amai Baaba ɲa, inje ama seege ɲai.

⁹ Baa nwa ɲa iyi á wa ile ihɛ á ya kpã wa iju á ya ka nò ka jirima ɲa. Bii beɛbei, beirei iri ile ku sũa Baa nwa iyi í wa leleu í ne ku to ku ba ka ne kuwɛe.

¹⁰ Baa nwa ɲa á ya kpã wa iju si waati keeke si bei í sũa ɲa. Amma Ilaaɔ í ya kpã wa iju na aranfaani nwa ku ba ka ne ikpɛ si kumãe.

¹¹ Ntai, bii á waa kpã wa iju, ino ku foi í ya je nwa titá, ci ya je ino didɔ. Amma si anyii nɲu, ine ɲa iyi á ba ijuukpãu nò á kpaasi, á ya je dee dee nò á je kuwɛe ɲɲa si laakai ku sũ.

¹² Na nɲu, inje iyi í waa mɔngɔ temua, i wu awa nɲe lele, nò ilugù nɲe ɲa iyi á gbɛɛji ɲau í mu ɲɲa gbugbã ɲa.

¹³ Nò í cea ise nɲe ɲa kpãa iyi í munga anu ɲa ku ba ilu kute bɔo ɲa á maà tambɔ kute ɲɲa ɲau má, amma á ba iri.

Ide iyi á sɔ wa ka ce

¹⁴ I de laakai ku sũ do ine fei nò í ce kuwɛe iyi í má ɲa domi ine go kù wɛe iyi á ye Lafɛe bii kuwɛe kù má.

¹⁵ I ce laakai ɲa kãma nɲe ku maà na ku toa didɔi Ilaaɔ anyi, nò í maà je ilu ino ku ro ɲa, domi ino ku rou á na ku la nò ku tosi ine nkpɔ bei icãi jìi í ya yo.

¹⁶ I ce laakai ɲa ku ba ine go ku maà ce sakara, nò ine go ku maà na ku kɔ ku mà beɛrei mii jiida ɲa. Beɛbei Esau í ce waati iyi í so yemma ku jɛe í taa na ije jɛe aká.

¹⁷ Si anyii nɲu, inje taka nɲe í mà ɲa iyi í bi baa nɲu ku weea nɲu, amma í kɔaa domi kù ba kpãa ku kpaasi mii iyi í tako í ce baa do iyi wa dedeɛ do cikãaju fei.

¹⁸ Inje, kù je iri kuta go iyi aa yɔkɔ á lui í sekee si ɲa, bei inei Izireli ɲa á sekee si iri kutai Sinai. Si antai kutai Sinai ina nla nlaí í wa be do kudúu iji do ilu kuku do fufu dabii,

¹⁹ do kãakãaki do ide ku fò nla nla. Iyi inei Izireli ɲau á gbo ide ku fɔu á tɔo suuru á ni ku maà ti ku ba aɲa ide ku fò má,

²⁰ domi á waa ce nɲoi wooda iyi í ni, ilu hunde baa yooma iyi í lu iri kutau, baa bii meɛmui, aa taà kuta á kpaaí.

²¹ Mii iyi á ye be, í ne nɲo hee Moizi í fò ní, nɲo í mum hee n wa n yaya.

²² Amma inje, iri kutai Siɔi í sekee si ɲa, bii ilui Ilaaɔ, nɲu iyi í wɛe í wa. Iluu, nɲui í je

Zeruzalemui lele, tengi bii amaleka ɲa à ya totɔɔ nkpɔ nkpɔ do inɔ didɔ.

23 ɪ sekeɛ si inɛ ɲa iyi à kɔ iri ɲja lele ɲa, aɲja iyi à je ama yemmai Ilaaɔ ɲa. ɪ sekeɛ si Ilaaɔ ɲa, nɲu iyi í je woo kiitii inɛ fei, nɔ ì sekeɛ si inɛ jiidai tako ɲa iyi Ilaaɔ í jò à kɔ tã ɲa.

24 ɪ sekeɛ si Jesu do nɲe iyi í nikãu ɲa. Jesui í je woo teese kpãa ku ba Ilaaɔ ku ðl akabuu titɔ do amane ɲa. Nɲeɲui, wa ba wa ide ku fɔ, nɔ ideɛ í dɔ ku gbɔ í re ti Abeli.

25 Na nɲu, i ce laakai ɲa í maà kɔ ku gbɔ ideɛ inɛ iyi wa ba ɲe ide ku fɔ ɲa. Moizi í ba inɛ ɲa ide ku fɔ si andunyau ihɛ í ni a ce laakai, nɔ inɛ ɲa iyi à kɔ ku gbɔ ideɛu a kù fita si ijuukpã. To, awa mɔ iyi à waa gbɔ inɛ iyi wa fɔ ide wa hai lelei Aɔ, beirei à ka ce ka fita si ijuukpã bii à waa toaa anyi.

26 Inɛ iyi ide ku fɔɛ í tako í jò ilɛ í yayau, í fɔ má nsei í ni, an nɲi n yaya ile má gbakã akã amma kù je ilɛ nɲu akã, hee do lele fei.

27 Iyi í ni, an nɔ n coo má gbakã akã, wa nyisi iyi mii iyi à taka á yaya ku lɔ ku ba mii iyi kaa yaya ku weɛ.

28 Na nɲu, ka saabu Ilaaɔ domi à nɛ bomma iyi kaa yaya nɔ ka tɔɔɛ si bei í bi, ka mà beɛɛɛ nɔ ka jirimãɛ.

29 Ntɔi, Aɔ Lafɛɛ nwa í yei bei ina iyi í ya ce nfei mii ɲa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dɔa Ilaaɔ si

1 I ya temua si kpaasi woo dasi naane ɲa ku bi.

2 I ye gígí iyi í sɪa í ya yaaɛ inɛ nɲoo ɲa, domi inɛ ɲa iyi à waa ce beɛbe, gɔgɔ ɲja ɲa à yaaɛ amaleka ɲa a kù mà.

3 Nɔ í ya ye gígí inɛ piisɔɔ ɲa bei mii iyi à mu inɛ mɔ piisɔɔ ɲa. I ye gígí inɛ ɲa iyi à waa ye ijuukpã bei mii iyi inɛ taka nɲe í ye ijuukpã ɲa.

4 I jò mɔkɔ do abo baa yooma fei ku mà beɛrei abɔdɔ nɔ a leeklɔ nɲe dim dim domi Ilaaɔ á kiitii inɛ ɲa iyi à waa sũd nɲe hai ce abɔdɔ do inɛ ɲa iyi à waa ce sakara.

5 I maà ti í jò kubii fia ku mu ɲe. I jò iyi í nɛ ku ce nɲe zaka, domi Ilaaɔ í ni, n kaa n jɔɛ pai, n kaa n nɔ n fũ sie awɔ baa aɲo gɔ.

6 Na nɲu, aa ka yɔkɔ ka cã gende ka ni, Aɔ Lafɛɛ í je inɛ iyi á sobim. Nɲo kù waa mum.

Mii amane á yɔkɔ ku ceem.

7 I ye gígí woo cuai tako nɲe ɲa, inɛ ɲa iyi à tako à sisi nɲe ideɛ Ilaaɔ. I lasabuɔ aranfaani iyi kuweɛ nɲa í naaɔ wa, nɔ inɛ mɔ í sisi naane ku dasi ɲja ɲa.

8 Jesu Kirisi ci ya kpaasi hai ana do nnyi hee do aɲo fei.

9 I maà ti í jò a fa ɲe si kukɔsi ikã ikã, domi í sɪa idɔ nwa ku maa leeklɔ si didɔi Ilaaɔ, ku maà je si iwɔi ije ku je ɲa. Inɛ ɲa iyi à waa too kpãau be fei a kù ba aranfaani kãma.

10 Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ woo wee ɲa iyi à waa ce icɛ si ile kumáu a kù nɛ kpãa a je ijei kuweeu.

11 Í yei bei kuwee iyi woo wee nɪau í ya ce. Í ya lɔd nɲe mɛɛmu ɲau si inɔ iyi í re do kumáu ku ceɔ kuwee na dulum dii amane ɲa. Amma inɲai mɛɛmuu takae, angulei iluui à ya koo a joo.

12 Na nɲi í jò Jesu mɔ, waati iyi í bi ku jò inɛ ɲa a má do nɲe nɲu takae, í jò a kpaa angule.

13 Na nɲu, ka bɔ bi titɛɛ angule be, ka jesi à donda wa bei a dondaɛ,

14 domi a kù nɛ ilu gɔ si ilɛu ihɛ iyi á maa weɛ hee do aɲo fei. Ilu iyi wa naa nɲui à waa dedɛ.

15 Do saabuɛ ka maa saabu Ilaaɔ, waatɔ ka ya fɔ do gɛle nwa mii iyi í ce si wajui inɛ ɲa. Nɔ saabuu kù je bei kuwee iyi à waa ceaɔ waati kãma fei.

16 I maà gbɛje jiidai ku ce, nɔ í ya maa sobi nɲe ɲa, domi dimii kuwee beɛbe í ya dɔa Ilaaɔ si.

17 I gbɔ ideɛ woo cua nɲe ɲa nɔ í sũ ɲja iri ile, domi à waa cɔ baani hunde nɲe si na iyi í jò Ilaaɔ á na ku bee ɲa ideɛ. I ce beɛbe ɲa ku ba a coo do inɔ didɔ, ku maà ti ku je do inɔ ku fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce nɲe aranfaani kãma.

18 I ya ce nwa kutɔɔ ɲa. À mà kam kam iyi idɔ nwa kù waa ye taale nwa domi à bi ka ce isɛɛɛ nwa dee dee si mii fei.

19 Iyi nɔ wa n tɔɔ nɲe ntɔ ntɔ, nɲui í je í ce kutɔɔ Ilaaɔ ku jò n baa nɲa nɲa bi tu ɲe má.

Kutɔɔ

20 Lafɛɛ nwa Jesui í je Woo degbe iyi í re. Na nɲe iyi í nikã, í jile nwa akabuu titɔ iyi ci ya tã. Na nɲu Ilaaɔ ilu laakai ku sũ, nɲu iyi í dedɛɛ hai si bale,

21 ku mu nɲe gbugbã í ceɔ daa jiidai ɲa ku ba í ce idɔɔbe. Nɔ ku ce si ɲe mii iyi á dɔaa si, na saabui Jesu Kirisi. Amboe ku je ti Jesu Kirisi hee do aɲo fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

22 Inɛ inem ɲa, nɔ wa n tɔɔ ɲe í jò í gbɔ ideɛ gbugbã ku mua iyi n kɔ nɲe wa si tiaɔ ihɛ do temua, domi kù sɔ.

23 N bi í mà ɲa iyi à da Timɔtee inɛ nwaɔ hai piisɔɔ. Bii í to wa nɲa, an naaɛ wa bi tu ɲe.

24 I ce woo cua nɲe ɲa fei fɔ hee do inɛ ɲa iyi à je ti Ilaaɔ fei. Woo dasi Jesu naaneɛ ilei Itali ɲa à ce ɲe fɔɔ.

25 Didɔi Ilaaɔ ku weɛ do inɛ fei.

Tia iyi Zaaki í kò

Zaaki í ce ña fɔ

¹ Amui Zaaki woo ce icei Ilaaḡ do ti Lafɛɛ Jesu Kirisi.

Ñ ce dimii Zuifu maateoji ña iyi à fangaa si andunya fei fɔ.

Naane do bisi

² Kpaasim ña, dimii laakai ku cɔ iyi á naa si ñe fei í ya jò ku je ñe ino didḡ nla nla,

³ domi í mà ña, bii Ilaaḡ wa cɔ laakai naane ku dasi ñe nò í kù mɔngɔ ña á bí ñe temua.

⁴ Amma í jò temua ñeju ku ce icee sãa sãa ku ba í je ine ña iyi á jla nò à kò, nò nkãma kù gbe ñe má.

⁵ Do ñju fei bii bisi í na wa gaizia ine akã ñe gɔ, ku tɔo Ilaaḡ, ñju iyi í ya mua ine fei do ino akã, kù ne kugbagba.

⁶ Amma lafɛɛ ku ce kutɔo do naane, ku maà sika sika, domi ine iyi wa sika sika í yei bei inyii tenku iyi fufu wa yaya bii fei.

⁷ Ine dimi beɛbe ku maà tamaa mà ñju á ba ngogɔ hai bi Aḡ Lafɛɛ,

⁸ domi í je ilu ido minji iyi kù waa too kpãa akã si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku ne

⁹ Í sãa ilu are woo dasi Jesu naane ku tɔo fufu si na iyi í jò Ilaaḡ í soo lele.

¹⁰ Ilu fia mɔ ku tɔo fufu na irii kukayee domi á na ku lɔ bei kokoi jii.

¹¹ Bei inunu í ya dede do inya gbãa nò ku jo wua ku gbe, nò kokou ku cuku kusɛa ku tã, beɛbe mɔi ilu fia á na ku wó bei kokoi jii si aninii icee.

Laakai ine ku cɔ do kulele

¹² Ilu ino didḡ ine iyi í yɔkò í leekḡ dim dim si waati iyi Ilaaḡ wa cɔ laakaɛ, domi si anyii laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ hai tã iyi Aḡ Lafɛɛ í wão ine ña iyi á buu.

¹³ Bii à waa lele ine go do laalɔ ku maà ti ku ni Ilaaḡ wa lele ñju. A ci ya lele Ilaaḡ do laalɔ, beɛbe mɔi ñju takaa ci ya lele ine go do laalɔ.

¹⁴ Amma waati iyi binei ine í faa í muu, ñju bei í je kulele.

¹⁵ Si anyie, bii bineu í na í la, dulum nii á bía. Bii dulum nɔu í ce ice sie í tã nò ku bía iku.

¹⁶ Baakɔm ña, í maà dī iju ñje.

¹⁷ Amua jiiida do amua ku sfa ba yaooma fei hai lelei Aḡi í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaḡ Baaba, ñju iyi í ce inya kumá lele ña. Ilaaḡ ci ya kpaasi nò ilu kuku kù wa sie.

¹⁸ Si idɔɔbie, í bi wa ise gbeejisia do saabui ide ntɛ ku ba hai si ine ña iyi í taka fei ka je bei amaaje sinte ña iyi á je tee.

Kugbɔ do kuce

¹⁹ Baakɔm ña, í mà ideu ihɛ tã ña. Na ñju, í sfa ine fei ku ya saku ku gbɔḡ ide, nò ku maà

ya saasaḡ ide ku fɔ, nò idɛe ku maà ya kḡ gbãa gbãa.

²⁰ Kù sfa idoi ine ku ya kḡ gbãa gbãa domi kù je do idɔkḡi amanɛ á ceḡ mii iyi í je dee dee si wajui Ilaaḡ.

²¹ Na ñju, í nyo andi mii iyi í je riisi do laalɔ fei ña. Nò í gba ide iyi Ilaaḡ wa gbɛ si ido ñje ña do ara kukaye, domi ideui á yɔkò ku faaba ñje.

²² I maà jò í leekḡo ide ku gbɔ ñju akã, amma í ya ceḡ ice ña. Bii kù je beɛbe, í waa dī iju ara ñje ña.

²³ Nto nto, ine iyi í gbɔ ideu nò kù waa ceḡ ice, í yei bei mɔkò go iyi wa cɔ araa si digi.

²⁴ İyi í cɔ digiu í tã nò í sinda wa ne, tengi be gbakã nò í gbeje bei araa í ye.

²⁵ Amma ine iyi á je ilu ino didḡ si mii iyi wa ce fei ñju í je ine iyi wa cio wooda do laakai nò wa jirimaa do temua. Nò bii í gbɔ ideu ci ya gbeje nsei nsei amma í ya ceḡ icei. Lafɛɛ á je ilu ino didḡ si na iyi í jò woodau í je dee dee nò á nya ine.

²⁶ Ine iyi wa tamaa ñju wa too kpãai Ilaaḡ nò kù waa nò amee, lafɛɛ wa sɔa araa iboi. Kpãai Ilaaḡ ku tooe ngbei.

²⁷ Kpãai Ilaaḡ ku too iyi í má nò kù ne riisi kãma iyi Ilaaḡ Baaba í jilɔ si í je ntɔ, ñju í je ine ku ya ce araa rei kɔyo ña do jaaḡ ña iyi á waa wahala, nò ku mà araa ku mu si laalɔ yaamɔi andunya.

2

Maà ya cɔ bei amanɛ ña à reḡ ñje do beere

¹ Kpaasim ña, ñje iyi í dasi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi naane, ñju iyi í je ilu amboe, í maà ya jò naane ku dasi ñje ku tɔtɔḡ beere ine ña ku cɔ.

² Yaase go wee. Ilu fia go iyi í ne ibɔ jiiida do leɛawai wura í naa si kutatɔ ñje. To, wee, ilu are go mɔ í naa be do ibɔ ku gaɛ.

³ Bii í jirima ilu ibɔ jiiida ña nò í ni ku buba si kitai ine nla ña, nò í sḡ ilu areu mɔ í ni ku leekḡ ihḡ, walakɔ ku buba ile,

⁴ í waa cɔ bei ine ña à reḡ ñje do beere ña. Nò í waa kiiti ine ña mbe do lasabu iyi kù je dee dee.

⁵ Baakɔm ña, í gbɔ. Ine ña iyi á je ilu are si andunya ihɛi Ilaaḡ í cica ku ba naane ñja ku la nò a baḡ bommaa iyi í wão ine ña iyi á buu.

⁶ Amma ñje, í ya donda ilu are ñau. Wee ilu fia ñau í waa kpã ñje iju nò anjai à ya bɔḡ ñje ile kiiti, mà iboi.

⁷ Anjai à ya maa nya cɔo iri jiiida iyi Ilaaḡ í mu ñje.

⁸ Kukɔi idei Ilaaḡ í ni, bi ine mmu bei í bi araa. Nto nto, mii jiidai í waa ce bii í waa too woodai bommai Ilaaḡu be ña.

⁹ Amma bii í waa cɔ bei ine ña à reḡ ñje do beere ña, dulum nii í waa ce ña nò woodai Ilaaḡ á ye taale ñje domi í kù waa jirimaa ña.

10 Nto nto, ine iyi í kua wooda baa aká, wooda iyi wa too bebei fei ngbei.

11 Ine iyi í ni, i maà ce sakara, njuí í ni má, i maà kpa amane. Na nju, baa bii í kù ce sakara, bii í kpa amane, í kua woodai.

12 Na nju, i ya fo ide nò í ya ce bei ine ña iyi wooda iyi í ya nya ine á kiiti.

13 Ine iyi kù ne araarei kpaasi, Ilaaã á kiiti nju mòi kaa ce araaree. Amma ine iyi í ne araarei kpaasi ña á je igù si aji kiitiu.

Naane ku dasi do ice ku ce

14 Kpaasim ña, riba yoomai amane í ne bii í ni nju í je woo dasi naane nò kù waa ce kookoosue. Naaneu be á faaba lafêe?

15 Bii ine gò nje, inemako walako inaabo gò í ne arei jaae, nò kù ne baa ije iyi á je,

16 nò ine gò nje ku ni, ka sukudò, i ya je í yo, maà jò tütü ku kpaee, bii kù muaa bukaatai mii iyi í ne, sukudò mii wa niaa.

17 Beebe mòi, naane ku dasi iyi a kù waa ye kookoosue, naaneu ngbei.

18 Ine gò á yòkò ku ni, ine ihè í dasi naane, ine ihò mò wa ce kookoosue. Amma amu an jaae n ni, nyisim naane ku dasie iyi kù je do kookoosu, nò amu mò n nyisi naane ku dasim do kookoosue.

19 Kù je ì dasi naane iyi Ilaaã akài í wee? Í sía. Baa inei inòoko ña mò à mà beebe nò à waa yaya do njo.

20 Amma awò iyi í kù ne laakai, ì bi n nyisie iyi naane ku dasii ine gò iyi kù waa ce kookoosue, ngbei?

21 Bala nwa Aburahamu í je dee dee si wajui Ilaaã na kookoosue iyi í ce, si iyi í jesi nju ku saka amae Izaaki ku ceaò Ilaaã kuwee.

22 I kù ye naane ku dasii Aburahamu nje do kookoosue wa too njei ba. Naane iyi í dasi í bàa í kò na kookoosue iyi wa ce.

23 Beebei kukoí ideí Ilaaãu í ce iyi í ni, “Aburahamu í dasi Ilaaã naane, nò do saabui naaneu A3 mòi í kàa si ine dee dee”. Nò à waa kpoo kpaasii Ilaaã.

24 Debei amane í ya je dee dee si wajui Ilaaã na saabui kookoosue iyi wa ce, kù je na naane iyi í dasi nju akà.

25 Beebe mòi abo kaafe iyi à ya kpe Rahabuu, í ce. Í je amane dee dee si wajui Ilaaã na kookoosue si na iyi í jò í gba Zuifu woo be ñau si kpaasè nò í nya ña do kpàa mmu.

26 Njoi í jò à ni ara iyi kù ne hunde, ara ikui. Beebe mòi naane ku dasi iyi kù waa ce kookoosue naane ikui.

3

Idei ame

1 Kpaasim ña, i maà de í kpo ñje iyi í waa bi i maà kò ine ña si ideí Ilaaã, domi í mà ña, awa iyi à waa kò ine ña si cioi ideí Ilaaã, Ilaaã kaa ce araare nwa si kiitie.

2 Si mii nkpoi awa fei à ya ka rara. Ine iyi kù waa ce kurara si ide ku fòe, lafêe ine ku j'ai nò í ye bei ine iyi í dasi arae fei arezem.

3 Beebe mòi à ya ka dasi arezem si geleí acl ña ku ba a jirima wa, ka bei ka yòkò ka bòò ara ña bii à bi.

4 Nò í ya cò akòí inyi má ña, do bei à lau fei nò fufu jüida wa ce í ya tale ñai, amma do falafili keeke goi woo nyimbo akòu í ya bòòe bii í bi.

5 Beebe mòi ame í je mii keeke si ara, amma í ya tóo fufu si mii nla.

I cò bei ina nyenyé í kere í to, amma do nju fei á yòkò ku jo agbo nla nla.

6 Beebe mòi ame í ye bei ina. Njuí í je laalo nla nla. Nju mòi ikò akài ara nwai, nò í ya beje ara nwa fei bei ina, domi laalo iyi í ya ce í yei bei inai ala.

7 Amane á yòkò ku kámia ñai sako ikà ikà fei, do yei ña do mii ku cã ile ña fei do mii ndii inò inyi ña, í nò ña tá mòm de.

8 Amma ine kama ci ya nò amee. Mii laalo goi iyi ine gò kaa yòkò ku kámia, í ne acl nto nto ku kpa amane.

9 Do amei à ya ka saabuò Baaba Lafêe nwa, nò do ñjai à ya ka ceekpeò ine ña iyi Ilaaã í taka bei nju takae.

10 Nò hai si gele akáu bei ideí saabu do ikpe í ya fita. Ñje kpaasim ña, kù sía ku je beebe.

11 Isò akà kaa yòkò ku ne inyi didò do inyi laalo ajò.

12 Beebe mòi kpaasim ña, í jò í mà ña iyi jüi ndii figi kaa so olivi, nò jüi ndii rezêe mò kaa so figi. Beebe mòi í kaa yòkò í ba inyi jüida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

13 Yoo ñjei í ne kumà do bisi. Bii lafêe í ne bisii do nto, kù jò a yòò si iseeñe jüidae do si kookoosu ña iyi wa ce do ara ku kaye.

14 Amma bii ì waa ce igu yaamò do nje ku wã, maà tóo fufu, maà sòa nto ìbo,

15-16 domi tengi bii igu do nje ku wã í wa, bei daa beeteke do kuce laalo fei í ya wa. Dimii bisi beebe kù waa naa hai lele. Ine nju be ti andunyaí, do ti idòobii amane, nò hai bi Seetam nii wa naa.

17 Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte tità í má. Si anyie ine iyi í ne bisii í ya bi ine ña a ne anu akà, í ya maa mu arae, nò í ya bi nju ku ce mii iyi á dõa ine ña si. Í ya ne araarei nò í ya ce ice jüida. Ci ya na kubi nto, kù nò kù ne muafiti.

18 Ine ña iyi à waa de anu akà à ya ce kuwee ñja fei si laakai ku sù. Laakai ku sùu í yei bei dimi iyi à waa gbè nò mii iyi aa na a da ñju í je kuwee dee dee.

4

Kodei andunya

1 Mii í ya naaò kakáo do ija wa si aninii nje. Nju be wa naai hai si kódeei mii nkpò iyi wa ba idò nje ku ja.

2 Í bi i ne ngògò iyi i kaa yókò i ba ña, ñai í ce í ya bi ine ku kpa ña. Í waa ce kódeei mii iyi i kaa ba ña, í waa ce kakáo do ija ñe duusò. I kù ne mii iyi í bi ña domi i ci ya tóo Ilaaò ña.

3 Nò baa bii í tóo Ilaaò í kaa ba ña domi do kurarai í waa tóou ña. Mii iyi í waa tóou na irii faayii ara njei.

4 Ine iyi í kù leekíò ine aká ña, í kù mà ña iyi bii í bi andunya, mbeei Ilaaòí í ya je ña? Ine iyi í bi andunya, mbeei Ilaaòí í ya je.

5 I maà tamaa si ngbei kukòí ideí Ilaaò wa fò í ní, Ilaaò í bi Hunde iyi í da nwa si do igu.

6 Amma Ilaaò í ya mu nwa didò iyi í la í re. Nò bebei kukòí ideí Ilaaò wa fò í ní, Ilaaò kù wa anyii ilu faau ña amma woo kaye ara ñai wa mua didòe.

7 Na nju, í súa Ilaaò iri ile. I kòsi Seetam á sa nje ku jl.

8 I sekee si Ilaaò nò nju mò ku sekee si ñe wa. Ine ilu dulum ña, í wòò awò nje. Nò í fúuta idò nje, ñe ilu idò minji ñau.

9 Í jò í wee do inò kufò ña, í buba gòowoo nje do kukpata. I jò anyi nje ku kpaasi do kukpata, nò inò didò nje ku je nje inò kufò.

10 I kaye ara nje si wajui Aò Lafèe nò ku so ñe lele.

Maà kiiti kpaasie

11 Ine kpaasim ña, í maà ya sò ñe laalò ña. Ine iyi wa sò kpaasie laalò, laalòí woodai wa fò. Ine iyi wa kiiti kpaasie, woodai wa kiiti. Wee, bii í waa kiiti woodau í kù je ñe iyi wa jirimaè, amma í jilè arae si agbei woo kiitiu.

12 Ilaaò nju akái wa na wooda, njuí í nò í je woo kiiti. Nju akái á yókò ku faaba ine, njuí á nò ku yókò ku ce ine nfe. Beirei awò í ye í waa kiitiò kpaasie ña.

Maà tóo fufu

13 Ine iyi í ya maa ni, nnyi walakò ala aa ka bò ilu ihò ka ce sía be zakai adò aká ku ba ka ba fia, í de ití í gbò iyi ñ wa n fò nsei.

14 I kù mà bei ala nje á ye. Mii kuwèe nje í je. Kuwèe nje í yei bei bukòò iyi á tóòò nsei nsei nò ku fangaa ma.

15 Ide iyi í jò í fò ña wee, í ya ni ña, bii Ilaaò í bi aa ka wee, aa ka nò ka ce iyi ihè walakò aa ka ce iyi ihò.

16 Amma nsei í waa tóo fufu í so ara nje lele. Dimii faau bebe fei kù sía.

17 Bebei ine iyi í mà mii iyi í je jiida nò kù waa coo wa dasi arae dulum nii.

5

Laabaau iyi à sò ilu fia ña

1 Nsei, ñe ilu fia ña, í gbò iyi ñ wa n sò ñe. I kpata í cã kpokpo ña na wahala ña iyi aa naa si ñe!

2 Amani nje ña í sãmi, nò tütù ña à je ibò nje ña má.

3 Wura nje ña do isò fufù nje ña fei à mu ate. Ate ku mu njaui á je seeda si ñe nò ku ñò ara nje bei ina. Í ko amani í tótòe ña si waatii ankãanyiu ihè.

4 Wee í ci ya sãa woo da amaaje nje ña fia ña. I cò inò kufò ña ña! Anu ku dòi ñe ñau í to hee si ití Aò Lafèe ilu gbugbã.

5 Í ce kuwèe nje ña si andunya do amani nla nla do faayi. Í je í ce kaato bei angudá iyi aa bòò asò laga ña.

6 Í ye taalei ine dee dee ña í kpa ña ña, a kù nò a kù kòò ara ña.

Temua do kutò

7 Kpaasim ña, ñe fei í yókò temua ña hee Lafèe koo nyiò wa má. I cò bei woo logoo í ya temua ku maa cò ilèe hee amaaje koo jlaò. Temuai í ya ce ku yeò ijí sinte hee do ti ankãanyie fei.

8 Ine mò í yókò temua ña, í jò idò nje ku leekí dim dim ña, domi kunaai Lafèe í maai wa mbe.

9 Ine kpaasim ña, í maà ya ye taalei ñe ña ku ba Ilaaò mò ku maà na ku ye taale nje. Woo kiiti wee wa to wa, wa bi ku ló wa.

10 Ine kpaasim ña, í ye gigii walii ña iyi à fò ide wo do irii Lafèe. I sísi temua ña iyi à ce si ijuukpá ña.

11 Aa ka yókò ka ni ilu inò didò ñai domi ngu ña à yókò temua. Í gbò temuai Zòobu ña, nò í mà mii iyi Aò Lafèe ilu araare si jiida ku jeé í cea ña si anyii wahalae.

12 Ine kpaasim ña, iyi í re mòm, í maà ya ceekpe do lele ña wala do ile wala do ide mmu gò. Bii ntòí, ni ntòí, bii ibo mòí ni iboi, ku ba í maà na í dasi kiiti Ilaaò ña.

13 Wahala í ba ine gò ñeí? Ku ce kutò. Inai ine gò ñe wa dòi? Ku saabu Ilaaò do iri ku kò.

14 Ine aká nje wa ce bòòí? Ku kpe ine ngboi igbei ineí Jesu ña, añaí aa jóaa ikpo si iri do irii Lafèe nò a cea kutò.

15 Kutò do naane u á yókò ku faaba bòòu. Aò Lafèe á muua baani, bii í nò í ce dulum nii á kpa ideí dulum dee.

16 Na nju, ñe fei í ce tuubai dulum du ñe si wajui ñe ña nò í ya cea ñe kutò ña ku ba í ba iri ña. Kutòí ine dee dee í ne gbugbã nla nla.

17 Elii amaneí bei awa mò. Í ce kutò ntò ntò ijí ku màò rò, ijlu í nò í leekí zakai adò meeeta do cukpa meeefa.

18 Si anyii nju nò í ce kutò má nò Ilaaò í jò ijí í rò nò í jò ije í fita si ile.

19 Ine kpaasim ña, bii ine gò ñe í jlò ntò nò kpaasi gò í baee wa si kpáai nto,

20 í mà ña, ine iyi í baad ilu dulum wa hai si kpáa laalò bii í wa wò, í faaba hundei ilu dulum nòui hai si kpáai iku, nò Ilaaò á kpa ideí kurara nkpò nkpòe.

Tia sinte iyi Piεε í kɔ

Piεε í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Piεε woo bei Jesu Kirisi.

N̄ kɔ n̄ɛ tiau ih̄ei, in̄e iyi Ilaađ í cica nɔ í fangaa í je íse mmu ŋa si ilei Pɔntu, do Galati, do Kapadosi, do Azii, do Bitini.

2 Ilaađ Baaba í cica ŋei si bei í dasi ido n̄ɛɛ ku ce. Nɔ í je in̄e ŋa do saabui Hundee, ku ba í jirima Jesu Kirisi ŋa nɔ n̄ɛɛ ku we ŋe.

Didđ do laakai ku sũ ku kɔɔsi si kuwεε n̄ɛɛ.

Kp̄aa ku cɔ iyi í je ti kuwεε

3 Ka saabui Ilaađ, Baai Laf̄εε nwa Jesu Kirisi. Si araare nlae, í jò kujji Jesu Kirisi wa hai si bale í bí wa ise gbeejisia. Si beεbe í mu nwa kp̄aa ku cɔ iyi í je ti kuwεε.

4 Nɔ í jile nwa tubu iyi kaa beje, kaa riisi, nɔ kusɩae kaa tā. Tubuu í jile n̄ɛɛ lele,

5 in̄e iyi gbugb̄ai Ilaađ wa degbe do saabui naane ku dasi, aa ba faaba mam mam ŋa. Faabau Ilaađ í ce sɔɔlue ku nyisi ŋe si aji ank̄anyiu.

6 Na ŋɔi í jò í ya ne inɔ didđ nla nla ŋa, baa bii í je í wa si inɔ ku fɔ nsei ŋa si waati keeke, si laakai ku cɔ dimi ik̄a ik̄a.

7 Naane ku dasi n̄ɛɛ í ne beere ntɔ ntɔ í re wura, domi wura á na ku tā. Do n̄ɛɛ fei, do inai à yɔɔ à nya riisie. Beεbe mɔl, Ilaađ wa cɔ laakai naane ku dasi n̄ɛɛ ku ba ku mà gbugb̄ae. Nɔ aa ba saabui do yũko do beere ŋa waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.

8 Ì buu baa do iyi í kù yɔɔ ŋa. Í dasie naane baa do iyi í kù yɔɔ tit̄a ŋa. N̄ɔi í jò í weεð inɔ didđ nla nla ŋa iyi í ne amboe hee í kpeeð ku fɔ do gele.

9 Ì weεð inɔ didđ nla nla ŋa si na iyi í jò í waa ba ribai naane ku dasi n̄ɛɛ, iyi í je faabai hunde n̄ɛɛ.

10 Si ideí faabau ih̄e walii ŋa iyi à ce walii si ḡamei didđ iyi Ilaađ í jile n̄ɛɛ à ce kudede jiida jiida ku ba a mà yaasee.

11 Hundei Kirisiu í wa si ŋa nɔ í s̄ɔ ŋa do n̄ɛɛɛ iyi Kirisi á ba ijuukp̄a, nɔ si anyie á ba amboe. Nɔ à ce himma ku ba a mà waatiu do kp̄aa iyi wa f̄aa.

12 Ilaađ í sisia walii ŋau í ni ide iyi n̄ɛɛ í s̄ɔ ŋau kù je ti aŋa taka n̄ɛɛ, tu ŋei. Nsei woo sisi laabaau jiida ŋau à waazo n̄ɛɛ nɔ í gbo ideu ŋa. À fɔ ideí do gbugb̄ai Hundei Ilaađ iyi à be wa hai lele. Nɔ amaleka ŋau taka n̄ɛɛ à waa bi a mà yaasei ideu.

Ka leekt si kuwεε iyi í má

13 Na n̄ɛɛ, í ce laakai ŋa. Í mu ara n̄ɛɛ ŋa, nɔ í d̄asi kp̄aa ku cɔ n̄ɛɛ fei si didđ iyi aa na ŋe si waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.

14 Í jò í je bei amu ŋa iyi à ya gb̄o ide nɔ í màd̄ ti í jò kɔde iyi í ya tako í maa ce ŋa wo si waati iyi í kù mà ngogo ŋa kù maa neð ŋe.

15 Amma í jò iseene n̄ɛɛ ŋa fei ku má, bei Ilaađ í má, n̄ɛɛ iyi í kpe ŋe.

16 Ilaađ takae í fɔ si kukae í ni, í jò kuwεε n̄ɛɛ ku má, domi amu takam ñ má.

17 Ilaađ, n̄ɛɛ iyi í ya kpe Baaba ŋa si kutɔɔ n̄ɛɛ, n̄ɛɛ iyi í je in̄e iyi á kiiti in̄e fei si bei in̄e fei í ce nɔ kaa cɔ ijuu in̄e go. Na n̄ɛɛ, waati iyi í gbe n̄ɛɛ si andunya í jɔɔ do jirima ŋa.

18 Bala n̄ɛɛ ŋa à jò n̄ɛɛ tubui kuwεε nfe nfe. Nɔ in̄e taka n̄ɛɛ í mà ŋa iyi à ya ŋei hai si kuwεε. Kù je do isɔ f̄uf̄u walakɔ wura iyi á na ku t̄ai à ya ŋeð.

19 Aawo, à faaba ŋei do n̄ɛɛ ilu beere Kirisi, n̄ɛɛ iyi í ye bei angud̄ai kuwee hai ne leebu nɔ kù ne riisi go.

20 Hai waati iyi a kù taka andunyaí, Ilaađ í cica Kirisiu, amma í nyisi arae si waatii ank̄anyiu ih̄e na aran̄f̄aani n̄ɛɛ.

21 Na saabui í dasi Ilaađ naane ŋa, n̄ɛɛ iyi í dedee hai si bale nɔ í muaa amboe ku ba naane ku dasi n̄ɛɛ do kp̄aa ku cɔ n̄ɛɛ ku wa si Ilaađ.

22 Nsei, si ntɔ ku jirimai í f̄ũta ido n̄ɛɛ ŋa ku ba kubii kpaasi woo dasi naane ŋa iyi í ne ŋa ku màd̄ je do muafiti. Na n̄ɛɛ, í bi n̄ɛɛ ntɔ ntɔ do ido n̄ɛɛ fei ŋa.

23 Í s̄la í ce beεbe ŋa si na iyi í jò à bí ŋei ise gbeejisia, nɔ kù je do dimi iyi á ku, amma do dimi iyi kaa kù. Dimiui í je ideí Ilaađ, n̄ɛɛ iyi í je icui kuwεε nɔ kaa tā.

24 Kukoi ideí Ilaađ wa fɔ í ni,

In̄e fei í yei bei fɔfɔ,
Nɔ beere in̄e fei í yei bei kokoi fɔfɔ.
Fɔfɔ í ya gbe, nɔ kokoe ku wɔ.

25 Amma ideí Ađ Laf̄εε á maa weei do aji. Ideu, n̄ɛɛ iyi í je laabaau jiida iyi à waazo n̄ɛɛ.

2

Kuta ilu hunde

1 Na n̄ɛɛ, í jò laalo baa yooma fei ŋa, hai ibo ku sɔ, do muafiti, do igu, do irii in̄e ku sɔ.

2 Si bei ama kp̄ɔtɔɔ í ya bi à mɔ, in̄e mɔ í s̄la í bi à mɔ iyi í má iyi í je ideí Ilaađ. Hundei Ilaađi wa mu n̄ɛɛ amɔu ku ba í la si kp̄ai faabau ŋa,

3 si bei í tie didđi Ađ Laf̄εε tā ŋa.

4 Í sekee si Laf̄εε wa, n̄ɛɛ iyi í je kuta ilu hunde iyi in̄e ŋa à kɔsi, amma Ilaađ í cicae si na iyi í jò í ne beere bi tee.

5 In̄e mɔ, í naa wa bei kuta ilu hunde a ceð ŋe ice a mað ile bi ku wai Hundei Ilaađ. Bei aa je woo wee ŋa iyi à má iyi à na Ilaađ ara n̄ɛɛ bei kuwee iyi á d̄aa si do saabui Jesu Kirisi.

6 Í s̄la í ce beεbe ŋa si na iyi í jò à kɔɔ si tiai ideí Ilaađ à ni,
Ilaađ í ni,

N̄ cica kuta ilu beere ñ jilɔ ilui Siɔɔ bei kuta gbugb̄ai icui ile.
In̄e iyi í dasie naane, kaa ye anyɔ.

7 Kutau, í ne beere bi in̄e woo dasi Jesu naane ŋa, amma hai dasi naane ŋa à kɔsie. Do n̄ɛɛ fei, kukoi ideí Ilaađ í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kəsi
Nŋui í na í je kuta gbugbái icui ile.

⁸ Nò bii gò ŋa à ya ni má,
Kutau ihēi í jò ine ŋa à waa koose.
Nŋui í ya maa kēke ŋa.

À koose si na iyi í jò à kò ku dasi ideu naane.
Nò nŋu bei Ilaaḍ í jile nŋa.

⁹ Amma inje ì je dimi iyi Ilaaḍ í cica, nò inje ì je woo weei Ilaalu ŋa, ì je dimi iyi í má ŋa iyi Ilaaḍ í ya ku ba í sisi jiida ku jee, nŋu iyi í kpe ŋe hai si ilu kuku ì naa ì lōsi inya kumá ilu beere.

¹⁰ Tako wo í kù je dimi ŋa iyi ine gò í má, amma nsei ì je inei Ilaaḍ ŋa. Tako wo í kù má má Ilaaḍ wa ce araare nŋe, amma nsei bei ì má ŋa.

Kuweei woo dasi naane

¹¹ Inje baakəəm ŋa, ñ wa n tɔŋ ŋei, inje iyi ì ye bei ine njoŋo do ise mmu ŋa si andunyau ihē, ì jò ì nò ara nŋe do binei ara iyi í ya maa ce igù do hunde nŋe.

¹² Í jò ì ne daa jiida ŋa si inoi hai dasi Jesu naane ŋa, domi baa bii à waa kpe ŋe ine laalò ŋa, aa ye ice jiida nŋe nò a saabu Ilaaḍ si aŋo iyi á kiiti ŋa.

¹³ Í jirima ilu iri fei ŋa na irii Lafē, hai ilu ile, nŋu iyi í re do gbugbā,

¹⁴ hee ku koo si Ilaalu ilu ŋa, ine ŋa iyi í be wa ku ba a kpā woo ce laalò ŋa iju, nò a saabu woo ce jiida ŋa.

¹⁵ Do ntò, iyi Ilaaḍ í bi, nŋui í je ice jiida nŋe ku ñi gelei hai má ngògò ŋa si ide hai ne yaase nŋa.

¹⁶ Í sɔa í ya maa nè bei ine ŋa iyi à ne ara nŋa, amma í maà ti ì jò ara ku ne nŋe ku ye bei aco iyi wa bii laalò. Í je kuwee nŋe bei woo ce icei Ilaaḍ ŋa.

¹⁷ Í jirima ine fei ŋa, ì bi kpaasi woo dasi Jesu naane nŋe ŋa, ì ce njoŋo Ilaaḍ, nò ì jirima ilu ile ŋa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

¹⁸ Inje amaace ŋa, ì sɔa lafē nŋe ŋa iri ile ì jirima ŋa ntò ntò, kù je ine jiida do amanɛ ku rɔ ŋa akāi aa ya cea ŋa, amma hee do ine ku gaabu ŋa feii.

¹⁹ Do ntò, bii ì waa kpā ŋe iju nfe nfe, ì sɔa ì yòkò temua ŋa na irii Ilaaḍ.

²⁰ Bii ì yòkò temuai goloŋ kurarae ì kù ne saabu kama. Amma bii ì ba ijuukpā na jiida iyi ì waa ce ŋa nò ì temua, mii jiida si wajui Ilaaḍ.

²¹ Na ideu bei Ilaaḍ í kpe ŋe domi Kirisi takae ì ba ijuukpā na iri nŋe nò wa nyisi ŋe yaase jiida ku ba ì too tuubae ŋa.

²² Kù ce dulum, a kù nò a kù gbò ibo si gelee aŋo kama.

²³ Iyi à buu, kù sã nŋa arabu. Iyi à kpāa iju, kù ceekpe ŋa, amma í leekí do Ilaaḍ iyi í ya kiiti dee dee.

²⁴ Kirisi takae í so dulum du wa si arae si jli ku gaauu, ku ba ka je bei iku si wajui

dulum, nò ka ce kuwee nwa dee dee. Do saabui kumee ŋai à baò iri.

²⁵ Tako wo ì ye ŋai bei angudā ŋa iyi à nyo, amma nsei ì nyi wa bi woo degbeu ŋa, nŋu iyi wa degbe hunde nŋe.

3

Abo do mako

¹ Beɛbe moi inje inaabo ŋa, ì sɔa mako nŋe ŋa iri ile, hee baa bii ì je gògò nŋa ŋa a kù dasi idei Ilaaḍ naane, daa nŋe ku jò a dasi naane. Waati beɛbe ì kù ne bukaatai ide ku fò má ŋa,

² domi aa ye kuwee nŋe í má, ì nò ì má beerei amanɛ ŋa.

³ Í maà dede ì je abo kusɔa ŋa do mii ndii ara nŋu akā, bei iri ku ba, do sabai wura ŋa, do nyau kusɔa ŋa.

⁴ Amma ì jò kusɔa nŋe ku je si idò nŋe, kusɔa iyi ci ya tā. Nŋui ì je daa didò do idò ku buba. Iyi bei ì je mii ilu beere jiida si wajui Ilaaḍ.

⁵ Beɛbe inaaboŋo tako ŋa iyi à má beerei Ilaaḍ nò à dasie naane à ya teese ara nŋa nò à ya sɔa mako ŋa ŋa iri ile.

⁶ Beɛbe Sara í ce, ì ya maa jirima Aburahamu, nò wa kpoo lafē. Nsei, bii ì waa ce jiida ŋa nò ì kù waa ce njoŋo nkāma, inje mò ì je bei ama inaaboɛ ŋa.

⁷ Inje inemako ŋa mò, si kuwee nŋe do abo nŋe ŋa, ì ye gigi iyi a kù to ŋeò gbugbā. Í jò ì má beere nŋa ŋa, domi Ilaaḍ á mua aŋa mò kuwee injeò ŋa aŋo. Í ya maa ce beɛbe ku ba nkāma ku maà ganji ŋe si kutəò nŋe.

Ijuukpā na jiida ku ce

⁸ Si anyii fei ndee ì jò inje fei ì ne lasabu akā do kubi akā ŋa. Í bi nje bei igbā do ifò ŋa, ì ce araareŋe nje do ara ku kaye ŋa.

⁹ Í maà ya sãa ine laalò, walakò arabu ŋa iyi ì buɛ. Í sɔa mām ì ya jea do kuwee, domi Ilaaḍ í kpe ŋeŋi ku ba ì ba kuwee ŋa.

¹⁰ Si bei kukoi idei Ilaaḍ wa fò ì ni, Ine iyi ì bi ku ce kuwee jiida nò kù ne ino didò aŋo fei,

Kù jò laalò ku fò nò kù nò gelee si ibo ku sɔ.

¹¹ Í sɔa ku saa laalò nò ku ce jiida,

Í sɔa ku maa de laakai ku sù waati kama fei,

¹² Domi Lafē wa degbe ine dee dee ŋa

Nò wa gbò kutəò nŋa.

Amma í fusi woo ce laalò ŋa awo.

¹³ Yooi á ce nŋe laalò bii ì hanya ì waa ce jiida ŋa.

¹⁴ Baa bii ì waa ba ijuukpā ŋa na dee dee ku je nŋe, ì ne ino didò ŋa. Í maà ce njoŋo amanɛ ŋa, nò ì maà ya biti ŋa.

¹⁵ Amma ì jò Kirisi ku je Lafē si idò nŋe. Í tā sɔɔlu waati kama fei ì jea ine ŋa iyi à waa beɛ yaasei kpāa ku cɔ nŋe.

¹⁶ Amma ì je nŋa do ide didò do beere. Í jò idò nŋe ku maa má ku ba bii à waa má ŋe ide si iseene jiida nŋe iyi wa naa hai bi Kirisi, anyo ku mu ŋa si ideu.

17 Bii í je na idɔɔbii Ilaaɔi à waa kpɛe iju na jiiɔa iyi ì waa ce, iyi be í sɛa do iyi aa maa kpɛe iju na laalɔ.

18 Gbakã akãí Kirisi í ku na dulum. Nɲu iyi í je inɛ dee dee, í ku na inɛ laalɔ ɲa, ku ba ku bɔɔ wa bi Ilaaɔ. Waati iyi à kpaá arae í ku amma hundee í wɛɛ.

19 Do hundeeui í koo í waazoa iku ɲa iyi à waa mu bei inɛi piisɔɔ ɲa,

20 inɛ ɲa iyi a kù tako a kù waa jirima Ilaaɔ si waati iyi í temuad ɲa hee Nowee í koo í ceɔ akai inyiui í tã. Inɛ ɲa iyi à lɔ si akai inyiui a kù kpɔ, a kù re aɲa mɛɛjo, nɔ à ba faaba hai si inɔ inyi nlaui.

21 Inyiui, í yei bei inyi ku dasi. Kù je a ni wa nya riisii ara, amma wa nyisi iyi inɛ í dasi ido nɲu ku ce kuwɛɛ iyi idɔi nɲu kaa ye taalei nɲu si wajui Ilaaɔ. Mii ɲau be fei í ce na saabui kujli Jesu Kirisi hai si balɛ,

22 nɲu iyi í bɔ lele nɔ wa buba si awɔ nɛi Ilaaɔ. Bei amaleka ɲa do ilu yiikoi lele ɲa do ilu gbugbã ɲa à waa sũaa iri ile.

4

Kuwɛɛ iyi í kpaasi

1 Kirisi í ba ijuukpã si arae. Na nɲu, i mà ɲa iyi inɛ mɔ aa ba ijuukpã nɔ í sɛa í yɔkɔ temua ɲa, domi inɛ iyi í temuad ijuukpã si arae, dulum kaa kãmiaɛ má,

2 nɔ waati iyi í gbe si kuwɛɛi andunyaɛ ku je si idɔɔbii Ilaaɔ, ku maà ti ku je do kɔɔɛ nfe nfei ara.

3 Ntɔ ntɔ, tako wo ì ce bei hai dasi Jesu naane ɲa à ya bi, amma í to beɛbe. Í tako ì ce mii iyi í dɔa ara nɲe si ɲa, do bine, do atɛ ku mɔ, do atɛ ku kpa inɛ, do buki, do iwɛ ku tɔɔ iyi kù waa too wooda.

4 Nɛi à biti si bei í kù waa ba ɲa daa bututu ɲau ku ce má ɲa, nɔ à waa bu nɲe.

5 Amma aa na a koo a sisi daa ɲɲa bi Ilaaɔ, nɲu iyi í tã sɔɔlu ku kiiti ilu hunde do iku ɲa.

6 Na nɲu mɔm nii í jɔ à tako à sisia inɛ ɲa laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à ku nɛi na kiiti Ilaaɔ iyi í tosi inɛ fei, hunde ɲɲa ku maa wɛɛ bei Ilaaɔ takae í wɛɛ.

Inɛ ɲa iyi à waa ce icɛ do amuai Ilaaɔ dee dee

7 Kɔɔi mii fei í maai wa. Na nɲu, i mu ara nɲe do laakai, nɔ ì jɔ hunde nɲe ku wɔ nɲoo ku ba ì yɔkɔ ì ce kutɔɔ ɲa.

8 Iyi í re fei ndɛɛ, nɲui í je ì ce kookaai ì bi nɲe ɲa, domi kubi í ya bii dulum nkɔ.

9 I ya yaaɛ nɲe ɲa do inɔ akã, kugbagba kù maà wa si.

10 Inɛ baa yooma nɲe fei í ba amua hai bi Ilaaɔ. Na nɲu, ì ceɔ amua ikã ikãi Ilaaɔu icɛ ɲa ì máa sobiɔ nɲe bei woo ce icɛ ilu naane ɲa.

11 Inɛ iyi wa waazoa í sɛa ku fɔ ideɛ Ilaaɔ. Inɛ mɔ iyi wa cea inɛ go icɛ ku coo do gbugbã iyi Ilaaɔ í muaa, ku ba si mii fei a ye amboei Ilaaɔ do saabui Jesu Kirisi, nɲu iyi í nɛ amboe do gbugbã hee do ajo fei. Ami.

Temuai inɛi Kirisi ɲa si ijuukpã

12 Inɛ baakɔɔm ɲa, ì maà biti do ijuukpã iyi wa naa si nɲe bei ina ku cɔɔ laakai nɲe. Í maà ti ì dooe mii ikã.

13 Amma ì jɔ inɔ nɲe ku dɔ bii ì waa ba ikpɛ si wahalai Kirisi ɲa, ku ba ì inɛ inɔ didɔ nla nla ɲa si ajo iyi à nyisi amboeɛ.

14 Inɛ ilu inɔ didɔ ɲai bii à waa bu nɲe na irii Kirisi, domi Hundei Ilaaɔ, ilu amboe, í wa si nɲe.

15 Inɛ kãma nɲe ku maà jɔ ku ye ijuukpã na inɛ ku kpa, walakɔ na ile, walakɔ na laalɔ ku ce, walakɔ na wɔɔbia ku gũ.

16 Amma inɛ iyi wa wahala si na iyi í jɔ í je inɛi Kirisi, ku maà jɔ anyɔ ku muu, amma í sɛa ku saabu Ilaaɔ si na iyi í jɔ wa so irii Kirisiu.

17 Waati í to kiitiu ku sinti. Inɛi Ilaaɔ ɲai aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa, beirei iri ku kpae á ye bi inɛ ɲa iyi à kɔ ku dasi laabaau jiidai Ilaaɔ naane.

18 Kukoi ideɛ Ilaaɔ wa fɔ í ni, Bii faabai inɛ jiiɔa ɲa í gaabu, Beirei ti ilu dulum ɲa do inɛ ɲa iyi a kù mà beɛɛɛi Ilaaɔ á ye.

19 Na nɲu, inɛ ɲa iyi à waa ye ijuukpã si idɔɔbii Ilaaɔ, í sɛa a teese a maa ce jiidae nɔ a leekɔ do woo taka ɲɲa iyi í je ilu naane.

5

Ka gbɔa inɛi Ilaaɔ ɲa

1 Nɛi, si inɔ nɲe, inɛ ɲa iyi à je inɛ ngboi igbe Ilaaɔ ɲai ñ wa n fáa. Amu mɔ inɛ ngboi bei aɲa mɔ, ñ nɔ ñ jɛ sɛɛɔai ijuukpãi Kirisi nɔ ñ nɛ ikpɛ si amboe iyi à na ku naa.

2 Ñ wa n tɔɔ nɲe, ì gbɔa inɛ ɲa iyi Ilaaɔ í da nɲe si awɔ bei à ya gbɔa angudã ɲa, ku maà ti ku je do tilasi walakɔ do bineɛ fia, amma ì na ara nɲe si icɛu do inɔ akã si bei Ilaaɔ í bi.

3 Í maà takã inɛ ɲa iyi à da nɲe si awɔ ɲau gbugbã, amma ì nyisi ɲa kuɛe jiiɔa iyi aa too si.

4 Nɔ waati iyi Kirisi á faata wa, nɲu iyi í je inɛ ngboi woo degbe ɲau, aa gba riba ilu amboe iyi kusɛae kaa tã ɲa.

5 Beɛbe mɔi, inɛ awaasũ ɲa, ì sũa inɛ ngboi igbe ɲau iri ile. Inɛ fei ì jɔ ara ku kaye ku je nɲe bei ibo iyi à ya dasi, domi kukoi ideɛ Ilaaɔ wa fɔ í ni, Ilaaɔ kù wa anyii woo tɔɔ fufu ɲa, amma wa cea woo kaye ara ɲa didɔ.

6 Na nɲu, ì kaye ara nɲe si awɔ gbugbã Ilaaɔ, ku ba ku so nɲe lele si ajo iyi í dau.

7 Í sɔ wahala nɲe fei bi tɛɛ, domi nɲui wa gbɔ nɲe.

8 Í mu ara nɲe ɲa, ì jɔ hunde nɲe ku wɔ nɲoo, domi Seetam, mbɛɛ nɲei, í dabii wa dɔ anu bei muusu nla, wa dede inɛ iyi á ɲa.

9 Í kɔɔ ara nɲe si wajue do naane ku dasi nla nla domi ì mà ɲa kpaasi woo dasi Jesu naane nɲe ɲa iyi à fangaa si andunya fei, ijuukpã ðimi akãu bei à waa ye.

¹⁰ Amma bii ì yɛ ijuukpā si waati keeke ì tā
 ɲa, ɪlaaɔ ilu didɔ fei, ɲɲu iyi í kpe ɲɛ ku ba ì nɛ
 ikpɛ̃ si amboe hai nɛ kɔɔɛ na saabui anu akā
 ɲɲɛ do Kirisi, ɲɲu takaei á jò ì kɔ dee dee ɲa.
 ɲɲui á nɔ ku jò ì leekɪ dim dim ɲa, nɔ ku mu
 ɲɲɛ gbugbā, ì maà tekeɛ hai si ideɛ ɲa.

¹¹ ɲɲui í nɛ yiiko hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankāanyi

¹² ɲ wa n kɔ ɲɲɛ ide keekeu ihɛ wai do sobii
 Silasi kraasi ilu naane nwa. ɲ bi n mu ɲɲɛ
 gbugbā nɔ n nyisi ɲɛ iyi ideu ihɛ iyi ì waa
 leekɪ si dim dim ɲau, didɔi ɪlaaɔi do ntɔ.

¹³ Igbei inɛi Jesu ɲa iyi í wa ilui Babiloni, iyi
 ɪlaaɔ í cica bei inɛ mɔ, wa ce ɲɛ fɔɔ, beɛbe mɔi
 Maaku iyi wa jɛ bei amam si naane ku dasi,
 wa ce ɲɛ fɔɔ.

¹⁴ I ce ɲɛ fɔɔ do kubi jiida ɲa.

Laakai akā ku wɛɛɔ inɛ iyi ì je ti Kirisi fei
 ɲa.

Tia minjisia iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ɲa fɔ

1 Amui Simɔɔ Piɛɛ amaace woo bei Jesu Kirisi.

Ɗ ko nɲe tiaɯ ihɛi, inɲe iyi Jesu Kirisi, nɲu iyi í je Ilaaɔ woo faaba nwa, í jò ì dasi naane ɲa na dee dee ku je. Naane iyi ì dasi ɲau í ne beere bei ti awa mɔ.

2 Didɔ do laakai ku sù ku kɔɔ nɲe si, si na iyi í jò ì mà Ilaaɔ do Jesu Lafɛɛ nwa ɲa.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ

3 Yiikoi Ilaaɔ í mu nwa bukaatai mii iyi à bi fei ku ba kuwɛɛ nwa do kutɔɔ nwa ku maa bɔ waju. Nɔ í ce beɛbei si bei í jò à màa, nɲu iyi í kpe wa ka ba ikpɛ si amboeɛ do si jiida ku je.

4 Beɛbei í ce nwa kuwā nla nla ilu beere ɲa. Kuwā ɲau aa jò ì ye bei nɲu takae í ye nɔ í saa kuce laalo sāmī ɲa iyi í wa si andunya na bine.

5 Na nɲu, í ce kookaai í kɔɔsi iseeɛɛ jiida si naane ku dasi nɲe, nɔ si iseeɛɛ jiida í kɔɔsi kumà,

6 nɔ si kumà í kɔɔsi gaya, nɔ si gaya í kɔɔsi temua, nɔ si temua í kɔɔsi beere Ilaaɔ ku mà,

7 nɔ si beere Ilaaɔ ku mà í kɔɔsi jiida ku cea nɲe, nɔ si jiida ku cea nɲe í kɔɔsi kubi.

8 Bii mii ɲau be à wa si nɲe nɔ wa kɔɔsi, aa jò ì ya maa ce kookaai si ice nɲe, nɔ ice nɲeu ku ne aranfāani ku ba í mà Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ɲa.

9 Amma ine iyi kù ne mii ɲau be í yei bei feɛju, walako bei ine iyi ijue kù waa dɔ, nɔ kaa ye ilu ku jl. Nɔ í gbeje iyi nɲu í má hai si dulum dii takoe.

10 Na nɲu, inɲe inem ɲa, í kɔɔsi himma ku ba í mà s̄aa s̄aa iyi Ilaaɔi í kpe nɲe nɔ í cica nɲe, domi bii í waa ce beere ɲa, í kaa dasi dulum aɲɔ kama ɲa.

11 Beɛbei aa jò ì lo do beere ɲa si bomma hai t̄ai Lafɛɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi.

12 Na ɲoi í ce n kaa n gbeɛjiò ku ye nɲe gigii mii ɲau ihɛ, baa do iyi ì màa t̄a ɲa, nɔ ì waa leek dim dim si ntɔ iyi ì waa mu nseiu ihɛ ɲa.

13 Ntɔ ntɔ, waati iyi ì wɛɛ si hunde, ì ne n ya n maa n ye nɲe gigii ku ba í ya maa wɔ njoo si ɲa.

14 Ɗ wa n fɔ beɛbei si na iyi í jò ì mà iyi kaa kpe má an jò arau ihɛ, si bei Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi í s̄m.

15 An ce kookaai n s̄ɛ nɲe yaaseɛ ku ba í yɔko í ye gigii mii ɲau do aɲɔ fei ɲa si anyii ikum.

Ine ɲa iyi à ye amboei Kirisi

16 Do ntɔ, a kù waa too si ará iyi ine ɲa à waa kpa do bisi ɲa, si waati iyi à jò ì mà gbugb̄ai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ɲa do kunyie

wa. Amma awa taka nwa mɔ à ye kulae do iju nwa

17 nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ Baaba waati iyi í fɔ hai lele í ni, ine ihɛi í je ama akām iyi ì bi jiida, sie inɔ didɔm fei í ya wa. Waati nɲu Ilaaɔ, ilu amboe nla nla, í nyisi beere Kirisi do amboe.

18 Si anyie, à nyi à gbɔ imui Ilaaɔ wa má hai lele si waati iyi awaɔ ɲa à wa si antai geete kumá.

19 Beere moi naane nwa í kɔɔsi si ideɛ walii ɲau. Í jò ì de sie ifi ɲa, domi í yei bei fitila iyi wa má inya si ilu kuku hee iju koo màɔ nɔ Jesu, nɲu iyi í ye bei andaiyai daako, ku má inya si idɔ nɲe.

20 Sintɛ, í jò ì mà iyi ihɛ ɲa, iyi ideɛ walii go kù wɛɛ si kukòɔ ideɛ Ilaaɔ iyi ine go à tuse ndɛɛ bei í bi *

21 domi ideɛ walii go kù wɛɛ iyi ine go í ce do idɔɔbii nɲu takae, amma ine ɲa à ya sisi ideɛ Ilaaɔi si bei Hundee í nyisi ɲa.

2

Woo kɔ si cio ilu ibo ɲa (Cɔ Zudu 4-13)

1 Walii ilu ibo ɲa à wɛɛ wo si inoi ine ɲau. Beere moi woo kɔsi cio ilu ibo ɲa aa faata wa si anini nɲe. Aa naaɔ kukòsi ibo wa do bisi, iyi á ce ine ɲa nfe, nɔ aa kòsi Lafɛɛ iyi í ya ɲa. Beɛbei aa faa ara ɲa nfe ku ce anu aká.

2 Ine nkpoi á too daa laalo ɲa, nɔ na iri ɲa ine go ɲa aa bu kp̄ai ntɔ.

3 Na bine ɲa aa je nɲe taki do ide ɲa iyi aɲa taka ɲa à waa lasabu. Amma hai ku kpe woo kiiti ɲa í t̄a s̄olu ku kiiti ɲa. Nɲu moi á ce ɲa nfe nɔ kaa kpe mɔm.

4 Baa amaleka ɲa iyi á ce dulum wo, Ilaaɔ kù jò ɲa, amma í tale si ɲa si isa nla nla. Tengi bei á waa mu ɲa si ilu kuku hee aɲɔ kiiti.

5 Ilaaɔ kù nɔ kù jò inei tako ɲau mɔ waati iyi í jò ij̄l nlaú í je ine andunya ɲa iyi á kù mà beereɛ, amma Nowee, nɲu iyi í ce waazoi ide nt̄au í faaba do amane meje go ɲa.

6 Si anyie í nyi í ye taalei inei Sodomu do Gɔmɔɔ ɲa mɔ má, nɔ í kpa ɲa do ina. Iyi beu bei í je seeda na ine laalo ɲa iyi aa na a naa.

7-8 Amma í nya Lɔtu ine jiida iyi í wa si inoi ine laalo ɲau. Í nyaai si na iyi í jò ì ya ne inɔ ku fɔ na daa bututu ɲa, nɔ iju iyi wa má fei laalo iyi wa ye do iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ dee deee.

9 Beere moi Aɔ Lafɛɛ í mà bei á ce ku faaba ine ɲa iyi à mà beereɛ si wahala. Í nɔ í mà bei á mu ine laalo ɲa ku wahala ɲa si aɲɔ kiiti.

10 Ine ɲa iyi á waa ce kubi nfe nfei ara ɲa nɔ à donda yiikoi Ilaaɔ, wahala ɲa á caa.

Woo kɔsi cio ilu ibo ɲau à je ilu wɔkɔ yaamɔ ɲa do woo t̄ɔɔ fufu ɲa iyi á kù waa ce nɲoi ilu yiikoi lele ɲa ku bu.

* 1:20 iyi ine go à tuse ndɛɛ bii í bi Yaasei ideu be á yoko ku je má, iyi ine go í kɔ do arae.

11 Baa amaleka ɲau, aɲa iyi à re ɲa do gbugbā do yiiko ntɔ ntɔ, a kù waa ye taalei ilu yiikoi lele ɲau hee má je a bu ɲa si wajui A5 Lafɛɛ.

12 Amma ine ɲau à ya maa yaako mii iyi a kù mà. À yei bei ɲai sako ɲa iyi a kù ne lasabu kàma, nɔ aa ce nfei bei ɲai sako ɲau iyi à bi ku ba a mu ɲa a kpa ɲa.

13 Laalo iyi à cea ine ɲai aa sã ɲɲa. Inɔ didɔ ɲɲa fei si inaabo ɲai í ya wa baa bii dasã nkpai. Baa waati iyi inɛɔ ɲa í tɔtɔ à waa je ijei Lafɛɛ aɲo ɲa, à ya maa ce daa laalo ɲɲai nɔ a maa ne si inɔ didɔ. À yei bei angudai kuwee ɲa iyi à ne leebu do riisi.

14 Iju ɲɲa fei si abo kaafe ɲai í ya wa, dulum ci ya to ɲa. À ya mu ine ɲa iyi a kù waa leekl dim dim do taa. Ido ɲɲa í ne dɔɔnei bine. Ilaaɔ í ceekpe ɲa.

15 Á jò kpāa jiida nɔ à nyɔ. À too kpāai walii Balamu, amai Beɔɔ, ɲɲu iyi í bi ribai laalo ku je.

16 Amma Ilaaɔ í fɔ sie ide ɲa kurarae. Ntɔi, gbankelɛ iyi ci ya fɔ ide, Ilaaɔ í jò í baa ide ku fɔ bei amanɛ nɔ í leekl ide hai ne yaasei waliuu.

17 Inɛ ɲau, à yei bei isɔ hai ne inyi walakɔ bei iji iyi í dū nɔ kaa rɔ si na iyi í jò fufu wa taleɛ. Ilaaɔ í ce ɲɲa sɔɔlui bi ku wa si ilu kuku nla nla.

18 À waa fɔ ide fufu ku tɔɔ iyi kù ne iri. À waa fa ine gɔ ɲa do bine ikā ikāi mii iyi lafɛɛ ɲa à ne si ido ɲɲa ɲa ku ba a mu ɲa do taa. Inɛ ɲau, do wahalai à ba à gbā wa hai bi ine ɲa iyi à wa si kurarau.

19 Inɛ ɲa iyi à ba à mu ɲau, à ya ce ɲɲa kuwāi ara ku nei, amma aɲa taka ɲɲa à je arui daa ɲa iyi wa bɔɔ ɲa nfe ku ce, domi ine fei í je arui mii iyi í kāmiaɛ.

20 Ntɔi, ine ɲa iyi à jò laalo ku cei andunya si na iyi í jò à mà Lafɛɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi, bii à nyi à jò laalo ku ceu í mu ɲa má í kāmia ɲa ise gbɛɛjisia, kuweɛi tako ɲɲa à tia do ti ankāanyiu.

21 Á tia ɲɲa bii í je a kù mà kpāai ntɔ wo do iyi à màa tā nɔ à toa woodai Ilaaɔ iyi à na ɲau anyi.

22 Mii iyi í ba ɲau be wa nyisi iyi mɔndau ihɛ í je ntɔ. Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa fa itue má. À ya ni má, kusɔɔ iyi à we í nyi wa bimbili si pɔkɔdɔ má.

3

Lafɛɛ á nyi wa si bei í ce kuwāɛ

1 Inɛ baakɔɔm ɲa, tia minjisiám wee iyi n kɔ ɲɛ. Si tia sinteu do minjisiá fei n wa n de n ji lasabu jiida ɲɛ do kukɔsi ɲa iyi n wa n ye ɲe gigi.

2 N̄ bi í ye gígii ide iyi walii kumá ɲau à fɔ wo, do woodai Lafɛɛ woo faaba iyi woo be ɲɛ ɲa à sisi ɲɛ.

3 Sintɛ, n̄ bi í mà ɲa iyi si waatii ankāanyiu ine gɔ ɲa aa na a maa ne si idoɔbi ɲɲa. Nɔ aa yaako ɲɛ

4 a maa ni, Kirisi í ce kuwā í ni ɲɲu á nyi wa, mà iboi. To, iwoi í wa. Kù waa nyi wa má, domi hai waati iyi bala nwa ɲa à ku, mii fei í weɛi bei hai sintei andunya ku taka.

5 Amma mii akāi ine ɲau à gbɛje na kance. Mii iyi à gbɛje wee. Waati iyi Ilaaɔ í taka lele do ile, í taka ɲai do idei gɛɛɛ. Do ide ku fœi í nyaɔ ile hai si inɔ inyi nɔ í fɛɛɛɛ do inyi.

6 Nɔ si anyie, do ide kufœui í kpaɔ irii andunya tako si waati iyi í jò inyi í je mii fei.

7 Lele do ile iyi í weɛ nsei, do ide akāu bei Ilaaɔ á kpa ɲaɔ, amma bebei do inai á je. Wa mu ɲai titá hee koo toɔ aɲo iyi á kiiti ine ɲa iyi a kù mà beɛɛɛ nɔ á ce ɲa nfe.

8 Amma inɛ baakɔɔm ɲa, í maà jò í gbɛje mii akāu ihɛ ɲa, iyi aɲo akā í yea Ilaaɔi bei adɔ dubu, nɔ adɔ dubu í yea bei aɲo akā.

9 Aɔ Lafɛɛ ci ya jò idei kuwāɛ iyi í jileu ku kpe ideu ku kɔɔ si bei ine gɔ ɲa à waa tamaa. Amma wa temua ɲɲei, domi kù bi baa ine akā ku ce nfe. Í bi mɔm ku je ine fei ku kpaasi ido.

10 Do ɲɲu fei, aɲo Lafɛɛ á naai bei ile. Si aɲo ɲɲui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa be fei, á yɔ si ina nɔ ile do mii iyi í wa si fei á kpa iri.

11 Na ɲɲu, si bei mii ɲau fei á ce nfe beɛbe, í jò í mà sãa sãa ɲa zaka bei í sãa isɛɛɛ ɲɲe ku maa má nɔ í mà beɛɛɛ Ilaaɔ ɲa.

12 Nɔ í maa degbe aɲo ɲa í maa ce kookaai ku ba ku naa ɲya ɲya. Si aɲo ɲɲui ina á ce nfei lele, nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya gbāa nla nla inau.

13 Amma Ilaaɔ í ce kuwā ɲɲu ku ce lele do ile fei titɔ bii dee dee ku je á wa. ɲɲui à waa degbe.

14 Na saabu ɲɲu, inɛ baakɔɔm ɲa, si bei í waa degbe aɲo, í ce kookaai Lafɛɛ ku na ku ba ɲɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà wa si ɲɛ.

15 I doo temuai Lafɛɛ nwa bei kpāai faaba ɲɲɛ, si bei Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ ɲɲɛ do bisii iyi Ilaaɔ í muua.

16 Ideu ihɛi í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa fɔ ide mii ɲau ihɛ. Si tiaɛ ɲau bii gɔ ɲa í weɛ iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ɲa iyi a kù waa leekl si dim dim à ya maa beje yaasei ideui, si bei à ya maa ce do mbɔi kukɔi ide Ilaaɔ gɔ ɲa. Beɛbe à waa faa ara ɲɲa nfe ku ce.

17 Amma inɛ baakɔɔm ɲa, í mà ideu tā ɲa. Na ɲɲu, í ce laakai ara ɲɲɛ ku ba kurarai ine ɲa iyi a kù mà beɛɛɛ Ilaaɔ ku maà jò í yaa hai si kpāa jiida iyi í waa leekl si dim dim ɲa.

18 Amma didɔi Lafɛɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi ku maa kɔɔsi si ɲɛ, nɔ kumá iyi í ne si gāmeɛ ɲa ku kɔɔsi ku maa koo. ɲɲui í je ilu amboe hai nsei hee do aɲo fei. Ami.

Tia sinte iyi Zāa í kō

Jesu, n̄ju iyi à ya kpe Ideu, n̄juí í je icuí kuwee

1 À waa kō n̄je si ideí Jesu, n̄ju iyi í wee hai sintei mii fei. N̄juí í je Ideu, nō í je icuí kuwee má. À gbō idee, nō à yōo do iju nwa, à cōo do laakai, nō awō nwa í luu.

2 Waati iyi kuwee í faata wa à yōo, n̄joi í jō à waa je seedaē, nō à waa sisi n̄je ideí kuwee hai tā iyi í tako í wa bí Ilaaō Baaba wo, nō wee nsei í nyisi wa.

3 Iyi à ye do iyi à gbō, n̄juí à waa sisia in̄je mō ku ba awae n̄ja ka ne anu akā, nō anu akā iyi à neu à n̄soi do Ilaaō Baaba do amae Jesu Kirisi.

4 À kō n̄je tiau ihēi ku ba inō didōi awa fei ku kō.

Ilaaōí í je inya kumá

5 Laabaau iyi à gbō hai bí Jesu Kirisi, nō à waa sisi n̄je wee. Ilaaōí í je inya kumá, ilu kuku kama kù wa sie.

6 Bii à ni à ne anu akā do n̄ju nō à bei à waa ne si ilu kuku, à waa sō iboi à kù waa ce kookoosui ntō.

7 Amma bii à waa ne si inya kumá, si bei Ilaaō takae í wa si inya kumá, aa ka ne anu akā awa duusō, nō n̄jei Jesu amae á jō ka má hai sí dulum fei.

8 Bii à ni à kù ne dulum, à waa sōa ara nwa iboi, nō ntō kù wa si wa.

9 Amma bii à ce tuubai dulum du wa, Ilaaō ilu naaneí, n̄ju iyi í ya ce dee dee, á kpa ideí dulum du wa nō ku jō ka má hai sí laaō ku ce nwa fei.

10 Bii à ni à kù ce dulum à waa ce Ilaaō ilu iboi, nō idee kù wa si wa.

Kirisi wa sobi wa

2

1 In̄je amam n̄ja, n̄ kō n̄je ideu ihē wai, ku ba í maā ce dulum n̄ja. Amma bii in̄e gō í ce dulum, à ne in̄e gō iyi á tōo nwa suuru bí Ilaaō Baaba, n̄juí í je Jesu Kirisi in̄e dee deeu.

2 N̄ju takae í ce kuweeí araē ku ba ku kpa ideí dulum du wa, amma kù je ti awa akā, do ti in̄eí andunya feii.

3 Bii à waa jirima woodae, si beēbei aa ka má iyi à maā.

4 Bii in̄e gō í ní n̄ju í maā, nō kù waa jirima woodae, lafēe ilu iboi, ntō kù wa sie.

5 Amma in̄e iyi wa jirima idee, siei kubii Ilaaō í ya kō do ntō. Mii iyi á jō ka má iyi à ne anu akā do n̄ju wee.

6 In̄e iyi í ní n̄ju í ne anu akā do n̄ju, lafēe í ne ku maa nei bei Jesu takae í ne.

Wooda titō

7 In̄je baakōom n̄ja, kù je wooda titōi n̄ kō n̄je. Wooda n̄wou, n̄juí í je ide iyi í tako í gbō tā n̄ja.

8 Do n̄ju fei, wooda iyi n̄ wa n̄ kō n̄jeu ihē, in̄e n̄ju wooda titōi, nō à waa ye ntōei si Kirisi do si in̄e taka n̄je, domi ilu kuku wa sekee, nō inya kumá ntō wa daana.

9 In̄e iyi í fō wa ní n̄ju í wa si inya kumá nō í cé kpaasie, si ilu kukui í wa hee nsei.

10 In̄e iyi í bí kpaasie, lafēe í wa si inya kumá, nō nkāma kù weea iyi á dasie dulum *.

11 Amma in̄e iyi í cé kpaasie, si ilu kukui í wa, si ilu kukuu mōi í nō wa ne si. Kù má bii wa bō, domi ilu kukuu í dasie feeju.

12 N̄ kō n̄je wai, in̄e amam n̄ja, si na iyi í jō Ilaaō í nya dulum du n̄je na irii Jesu.

13 N̄ kō n̄je wai, in̄e baaba n̄ja, si na iyi í jō í má in̄e iyi í wee hai sinte n̄ja. Nō n̄ kō n̄je wai, in̄e awaasū n̄ja, si na iyi í jō í je Seetam in̄e laalōu igū n̄ja.

14 N̄ kō n̄je má, in̄e amu n̄ja, si na iyi í jō í má Ilaaō Baaba n̄ja. Nō n̄ kō n̄je má, in̄e baaba n̄ja, si na iyi í jō í má in̄e iyi í wee hai sinte n̄ja. Nō n̄ kō n̄je má, in̄e awaasū n̄ja, si na iyi í jō í ne gbugbā n̄ja, nō ideí Ilaaō í wa si n̄je, nō í je Seetam in̄e laalōu igū n̄ja.

15 I maā tí í bí andunya n̄ja do mii n̄ja iyi á wa si andunya. In̄e iyi í bí andunya, kubii Ilaaō Baaba kù wa sie,

16 domi mii iyi í wa si andunya fei, hai kubi nfe n̄fei amane, do kōdeei mii iyi iju wa ye, hee do faau ku ce, gōgōe gō kù waa naa hai bí Baaba, bii kù je hai sí andunya.

17 Andunya í nō wa tā mbē do binee, amma in̄e iyi wa ce idōobii Ilaaō á maa weei hee do ajō fei.

Mbeei Kirisi

18 In̄je amam n̄ja, kōoi andunya í maai wa. Si bei í gbō n̄ja à ní in̄e gō iyi í je mbeei Kirisi á naa, wee nsei, mbeei Kirisi nkpō í to wa. N̄joi í jō à má iyi kōoi andunya í maai.

19 Mbēe n̄ju, hai si inō n̄wai à fita, amma a kù je in̄e nwa n̄ja, domi bii á je in̄e nwa n̄jai wo aa wa inō nwa. Amma à fita ku ba ka má iyi kama n̄ja kù je in̄e n̄wai wo do ntō.

20 Amma in̄e í ba Hundeí Ilaaō hai bí in̄e kumá n̄ja, n̄juí í jō in̄e fei í ne kumá n̄ja.

21 Bii n̄ kō n̄je, kù je a ní í kù má ntō n̄ja, amma si na iyi í jō í má n̄jai, í nō í má n̄ja iyi ibo kama kaa yōkō ku fita hai sí ntō.

22 Yoi í je woo sō ibo bii kù je in̄e iyi í ní Jesu kù je Kirisi. Lafēe, mbeei Kirisii iyi wa kōsi Baaba do Ama ajō.

23 Ntōi in̄e iyi í kōsi Ama, kù ne Baaba. In̄e iyi í gba Amau í ne Baau mōi.

24 In̄e mō, ide iyi í gbō hai sinteu í jō ku wa si idō n̄je. Bii í wa si idō n̄je aa ne anu akā n̄ja do Ama do Baau.

* 2:10 iyi á **dasie dulum** Si tiai ideí Ilaaō gō n̄ja à ní, "iyi á dasiō in̄e gō dulum".

25 Kirisi í ce nwa kuwā. Kuwā iyi í ce nwau, nɲui í je kuwεε hai tā.

26 Iyi ñ kɔ nɲeu ihē, ñ kɔ wai na ine ɲa iyi à waa bi a dasi ɲe kurara.

27 Amma inɛ, Hundeí Ilaaḥ iyi Kirisi í na ɲeu, í wa si ɲe. Na nɲu, í kù ne bukaatai ine ɔɔ ku kɔ nɲe si cioi ngɔɔ, domi Hundeu wa kɔ ɲe si cioi mii fei iyi í je ntɔ, ibo kù wa si. Na nɲu, í jò í ne anu akā do Kirisi ɲa, si bei Hundeí Ilaaḥ í nyisi ɲe.

28 Nsei, inɛ amam ɲa, í jò í ne anu akā do Kirisi ɲa, ku ba aɔ iyi á faata wa ka ne idɔ ku buba, nɔ anyɔ ku maà mu wa si wajue si aɔ iyi á nyi wau.

29 Si bei ì mà ɲa iyi Kirisi í je dee dee, í jò í mà ɲa iyi ine iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaḥ ɲa

3

1 I cɔ kubi nla nla iyi Ilaaḥ Baaba í bi wa, hee à waa kpe wa amaɛ ɲa. Nɔ ntoi bεεbei à je. Nɔi í jò ineí andunya ɲa a kù mà wa domi a kù mà Ilaaḥ mɔm wo.

2 Inɛ baakɔɔm ɲa, si nsei à je amai Ilaaḥ ɲa, amma a kù mà beirei aa ka na ka je ala. Do nɲu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa aa ka jɔɔ, domi aa ka ɔɔ bei í ye.

3 Ine iyi wa cɔ kpāai ideu ihē fei, wa ce kookaai ku ba ku mà bei Kirisi mɔ í má.

4 Ine nɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua woodai Ilaaḥi, domi dulum wooda ku kuai.

5 Ì mà ɲa iyi Jesu, nɲu iyi kù ce dulum, í naai ku nya dulum dii amanɛ ɲa.

6 Na nɲu, ine iyi í weɛ do nɲu fei ci ya maa mɔsi dulum ku ce. Amma ine iyi wa ce dulum, lafēε kù ɔɔ, kù nɔ kù màa.

7 Inɛ amam ɲa, í maà ti í jò ine ɔɔ ku di iju nɲe. Ine iyi wa ce mii iyi í je dee dee, ine dee dee, si bei Jesu takae í ye.

8 Ine iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inei Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce dulum. Na nɔi í jò Jesu, amai Ilaaḥ, í naa ku kpaḍ icɛi Seetam.

9 Ine iyi í je amai Ilaaḥ fei, ci ya maa mɔsi dulum ku ce, domi kuwεεi Ilaaḥ í wa siε. Kaa ɔkɔ ku maa ce dulum, domi í je amai Ilaaḥ.

10 Nsei, aa ka ɔkɔ ka mà ine ɲa iyi à je amai Ilaaḥ ɲa do ine ɲa do je ti Seetam. Ine iyi kù waa ce mii iyi í je dee dee fei, do ine iyi kù bi kpaasie, kù je ti Ilaaḥ.

Ka bi nɛ

11 Ide iyi ì gbɔ hai sinte ɲa, nɲui í je ka bi nɛ,

12 nɔ ka maà ye bei Kaεε inei Seetam ine laalɔu, nɲu iyi í kpa ifɔε. Na mii í ce í kpa. Í kpaai si na iyi í jò kuceε í je laalɔ, nɔ ti ifɔε í je jiida.

13 Inɛ inem ɲa, bii inei andunya ɲa à cé ɲe, í maà jò ku mu ɲe biti.

14 À mà iyi à kua ikui, nɔ à lɔ si kuwεε si na iyi í jò à bi kpaasi nwa ɲa. Ine iyi kù ne kubi, si ikui í wa.

15 Ine iyi í cé kpaasie fei, woo kpa ineí. Inɛ taka nɲe í nɔ í mà ɲa iyi woo kpa ine ci ya ne kuwεε hai tā.

16 À mà bei kubi í ye si na iyi í jò Kirisi í na kuwεεε na iri nwa. Na nɲu, awa mɔ ka na kuwεεε nwa na irii kpaasi nwa ɲa.

17 Bii ine ɔɔ í ne amani si andunyau ihē, nɔ í ye kpaasie í wa si are nɔ í toaa anyi, beirei kubii Ilaaḥ á ce ku wa si ineu be.

18 Inɛ amam ɲa, í maà jò ka bi nɛ do ide ku fɔi gele nɲu akā, amma ka bi nɛ do ntɔ do si kuce.

Laakai ku sū si wajui Ilaaḥ

19-20 Bii idɔ nwa wa ye taale nwa aa ka mà iyi à je ti ntɔ na kookoosu jiida ɲa iy à waa ce, nɔ laakai nwa á maa sū bi Ilaaḥ, domi à mà iyi Ilaaḥ í re idɔ nwa, í nɔ í mà mii fei.

21 Na nɲu, inɛ baakɔɔm ɲa, bii idɔ nwa kù waa ye taale nwa, à ne laakai ku sū bi Ilaaḥ.

22 Nɔ mii iyi à tɔɔε fei á mu nwa wai, domi à waa jirima woodae nɔ à waa ce mii iyi á dāaa si.

23 Woodaεu wee, ka dasi irii amaε Jesu Kirisi naane, nɔ ka bi nɛ si bei í jile nwa.

24 Ine iyi wa jirima woodai Ilaaḥ ɲa, í wa si Ilaaḥi nɔ Ilaaḥ mɔ í wa si lafēε. Hundeε iyi í mu nwa, nɲui í jò à mà iyi í wa si wa.

Hundeí Ilaaḥ do hundeí mbεε

4

1 Inɛ baakɔɔm ɲa, í maà ya naane ine ɲa iyi à ya ni aɲa à ne Hundeí Ilaaḥ fei, amma í cɔ yaase ɲa mà à je ti Ilaaḥ ntɔ ntɔ, domi walii ilu ibo ɲa à waa kɔi si andunyau ihē.

2 Yaase bei aa ɔkɔ í mà ine ɲa iyi à ne Hundeí Ilaaḥ ɲa wee. Ine iyi í jesi iyi Jesu Kirisi í baa í je amanɛ do ntɔ fei, lafēε í je ti Ilaaḥ.

3 Ine iyi kù jesi iyi Jesu í baa í je amanɛ do ntɔ, lafēε kù je ti Ilaaḥ, ti mbεei Kirisii. Mbεei Kirisiu í gbɔ à ni wa naa ɲau, wee í to wa si andunya tā mɔm.

4 Inɛ amam ɲa, ì je ti Ilaaḥ ɲa, ì nɔ ì kāmia walii ilu ibo ɲau tā ɲa, domi ine iyi í wa si ɲe í ne gbɔgbá í re ine iyi í wa si andunyau.

5 Ine nɲu ɲa ti andunyai à je, nɔi í jò à waa fɔ ide do bisii andunya, nɔ inei andunya ɲa à waa gbɔ ide ɲa.

6 Amma awa ti Ilaaḥi à je. Ine iyi í mà Ilaaḥ fei í ya gbɔ ide nwai, amma ine iyi kù je ti Ilaaḥ ci ya gbɔ ide nwa. Si bεεbei aa ka ɔkɔ ka wūa ntɔ do ibo.

Ilaaḥi í je kubi

7 Inɛ baakɔɔm ɲa, í jò ka bi nɛ, domi kubi wa naai hai bi Ilaaḥ. Ine iyi í ne kubi, lafēε amai Ilaaḥi, í nɔ í mà Ilaaḥ.

8 Ine iyi kù ne kubi, lafēε kù mà Ilaaḥ, domi Ilaaḥi í je kubi.

⁹ I cɔ beɪ ɪlaaɔ́ í nyisi wa kubie. Í be ama akāe wa si andunya ku ba ka ba kuwɛɛ na irie.

¹⁰ Kù je awai à tako à bi ɪlaaɔ́ amma nɲui í bi wa, nɔ́ í be amaɛ wa ku ba ku je kuwɛɛ iyi á kpa dulum du wa.

¹¹ ɪɲe baakɔɔm ɲa, bii beɛbeɪ ɪlaaɔ́ í bi wa, í sɪa awa mɔ́ ka bi nɲe.

¹² ɪne go kù ye ɪlaaɔ́ aɲo go, amma bii à bi nɲe, ɪlaaɔ́ í wa si wa, nɔ́ kubie á kɔ́ si idɔ́ nwa.

¹³ A mà iyi à wa sie nɔ́ nɲu takae í wa si wa, si na iyi í jò í mu nwa Hundee.

¹⁴ Awa mɔ́ à ye iyi ɪlaaɔ́ Baaba í be amaɛ wa ku je woo faabai inei andunya ɲa, à nɔ́ à waa je sɛɛɔae.

¹⁵ ɪne iyi í jesi iyi Jesu í je amai ɪlaaɔ́, ɪlaaɔ́ í wa sie, nɔ́ lafɛɛ mɔ́ í wa si ɪlaaɔ́.

¹⁶ Nɔ́ awa à mà kubi iyi ɪlaaɔ́ í bi wa, nɔ́ à dasi kubiu naane.

ɪlaaɔ́ í je kubi. ɪne iyi í ne kubi í wa si ɪlaaɔ́, nɔ́ ɪlaaɔ́ mɔ́ í wa sie.

¹⁷ Beɛbeɪ kubie í kɔ́ si idɔ́ nwa, ku ba ka ne laakai ku sù si aɲoi kiitiu, domi si beɪ Kirisi í ye, beɛbe mɔ́ awa mɔ́ à ye si andunyau.

¹⁸ Nɲo kù wa si kubi, amma kubi iyi í kɔ́ í ya lele nɲoi. Na nɲu, ɪne iyi í ne nɲo, kubi ci ya kɔ́ sie domi nɲoi ijuukpāi wa ce.

¹⁹ Awa à ne kubi domi ɪlaaɔ́ í tako í bi wa.

²⁰ Bii ine go í ni nɲu í bi ɪlaaɔ́ nɔ́ í cé kpaasie, ilu iboi, domi ine iyi kù bi kpaasie iyi wa ye, kaa yɔ́kɔ́ ku bi ɪlaaɔ́ iyi kù waa ye.

²¹ Kirisi í na wa woodau ihɛ́ í ni, ine iyi í bi ɪlaaɔ́ á bi kpaasie mɔ́.

Andunya ku kāmia

5

¹ ɪne iyi í dasi naane iyi Jesu í je Kirisi, lafɛɛ amai ɪlaaɔ́, nɔ́ ine iyi í bi Baa í bi Ama mɔ́.

² Bii à bi ɪlaaɔ́ nɔ́ à waa jirima woodae, nɲui á jò ka mà iyi à bi amai ɪlaaɔ́ ɲa mɔ́.

³ ɪlaaɔ́ ku bii í je woodae ɲa ku jirima. Woodae ɲau a kù nɔ́ a kù gaabu.

⁴ Ntɔ́ ntɔ́, amai ɪlaaɔ́ baa yooma fei í ya kāmia andunyai. Naane ku dasi nwai á jò ka kāmiaɔ́ andunya.

⁵ Yooi í kāmia andunya bii kù je ine iyi í dasi naane iyi Jesu í je amai ɪlaaɔ́.

Sɛɛda iyi à jea Jesu Kirisi

⁶ Jesu Kirisi í je ine iyi í naa do inyi do nɲe. Kù naa do inyi nɲu akā, amma do nɲei aɲo. Hundei ɪlaaɔ́ takae wa je sɛɛɔae, domi nɲui í je ntɔ́.

⁷ Woo je sɛɛda ɲau aɲa mɛɛtai à wɛɛ *.

⁸ Aɲa wee, Hundei ɪlaaɔ́, do inyi, do nɲe. Aɲa mɛɛta ɲau à ce anu akā.

⁹ Awa, à ya ka jesi sɛɛdai amanɛ ɲa, amma sɛɛdai ɪlaaɔ́ í la í re beɛbe, nɔ́ nɲu mɔ́ í je sɛɛda iyi í jea amaɛ.

¹⁰ ɪne iyi í dasi amai ɪlaaɔ́ naane, í ne sɛɛdau si idɔ́e. ɪne iyi kù dasi naane, í ce ɪlaaɔ́ ilu iboi, domi kù jesi sɛɛda iyi ɪlaaɔ́ í jea amaɛ.

¹¹ Sɛɛdau wee, ɪlaaɔ́ í mu nwa kuwɛɛ hai tā. Kuwɛɛu, í wa si amaɛ.

¹² ɪne iyi í ne Amai ɪlaaɔ́, í ne kuwɛɛ. ɪne iyi kù ne Amau kù ne kuwɛɛu.

Kuwɛɛ hai tā

¹³ N̄ kɔ́ nɲe iyi ihɛ́ wai, ɲe iyi í dasi irii amai ɪlaaɔ́ naane, ku ba í mà iyi í ne kuwɛɛ hai tā ɲa.

¹⁴ À nɔ́ à ne naane iyi bii à tɔɔe ngɔgo iyi í je ti idɔ́ɔbie, á gbɔ́ nwa.

¹⁵ Nɔ́ si beɪ à mà iyi wa gbɔ́ kutɔ́ nwa, à mà kam kam iyi mii iyi à tɔɔe fei, tu wai tā.

¹⁶ Bii ine go í ye kpaasie wa ce dulum iyi kù je ti iku, kù ce kutɔ́ nɔ́ ɪlaaɔ́ á muaa kuwɛɛ.

Amma dulum go í wɛɛ iyi í ya bí iku. N̄ kù ni ine go ku ce kutɔ́ na nɲu.

¹⁷ Iyi kù je dee dee fei dulum nii, amma kù je fei ndɛɛi í je ti iku.

¹⁸ À mà ine iyi í je amai ɪlaaɔ́ fei ci ya ce dulum ku maa mɔ́si, domi Amai ɪlaaɔ́ wa degbee, nɔ́ Seetam, ine laalɔ́u, kaa yɔ́kɔ́ ku ceaa ngɔgo.

¹⁹ À mà iyi à je amai ɪlaaɔ́ ɲa, nɔ́ andunyau fei í wa si gbugbāi ine laalɔ́u.

²⁰ À nɔ́ à mà iyi Amai ɪlaaɔ́ í naa, nɔ́ í mu nwa bisi ka mà ɪlaaɔ́ ilu ntɔ́u. Nɔ́ à wɛɛ do ilu ntɔ́u do saabui amaɛ Jesu Kirisi. Jesu Kirisiui í je ɪlaaɔ́ ilu ntɔ́, nɔ́ í je kuwɛɛ hai tā.

²¹ ɪɲe amam ɲa, í feɔ́ iwɛ́ ku tɔ́ ɲa.

* 5:7 Si tia nwo go ɲa, kɔɔi isei ideu mbe. Amma si tia nwo go ɲa à ni, "... lelei A5. Aɲa wee, ɪlaaɔ́ Baaba do Jesu iyi à ya kpe ide, do Hundei ɪlaaɔ́. Aɲa mɛɛta ɲau à je ine akā. Nɔ́ sɛɛda mɛɛta mɔ́ í wa si andunyau."

Tia minjisia iyi Zāa í kò

Fḁḁ

¹ Amu iné ngboi igbei inei Jesu ḡa, ñ cee fḁḁ, awḁ abo iyi Ilaaḁ í cica. Nḁ ñ ce amaē ḡa mḁ fḁḁ, aḡa iyi ñ bi si kpāai ntḁu. Nḁ kù je amu akāi ñ bi ḡa, amma hee do iné ḡa iyi à mà ntḁu fei à bi ḡai.

² À bi ḡai si na iyi í jḁ ntḁu í wa si idḁ nwa, á nḁ ku maa wēēi do awa do aḡo fei.

³ Ilaaḁ Baaba do Jesu Kírisi amaē a mu nwa didḁ do laakai ku sū nḁ a ce araare nwa ku ba ka wēē do ntḁ do si kubi.

Ntḁ do kubi

⁴ Ñ nē inḁ didḁ ntḁ ntḁ do iyi ñ gbḁ amaē ḡḡ ḡa à waa nē si kpāai ntḁ, si bei Ilaaḁ Baaba í jilē nwa.

⁵ Nsei abooyi, ide iyi ñ kḁē wau ihē kù je wooda titḁ, amma iyi à nē hai sintei. Ñ wa n tḁḁēi, í jḁ ka bi nje awa duusḁḁ ḡa.

⁶ Kubii í je woodai Ilaaḁ ku jirima. Nḡui í je wooda iyi í gbḁ hai sintee ḡa, si nḡui í sḁa í maa nē ḡa.

⁷ Woo wa inyii itḁ nkpāi í fangaa si andunya, iné ḡa iyi a kù jesi iyi Jesu Kírisi í baa í je amane. Iné iyi wa ce beēbe, woo wa inyii itḁi inei do mbeēi Kírisi.

⁸ Na nḡu, í ce laakai ḡa í maà ti í nyḁ ribai ice nḡe, í jḁ í je baakae ḡa.

⁹ Iné iyi kù leekḁ si kukḁsii Kírisi, nḁ í kḁḁsi tee, kù nē Ilaaḁ. Amma iné iyi wa leekḁ si, í nē Baaba do Ama.

¹⁰ Bii iné ḡḡ í naa bi tu ḡe, nḁ kù je do kukḁsiu ihē, í maà gba lafēē, nḁ í maà coo cenkā,

¹¹ domi iné iyi í coo cenkā, í nē ikpē si kuce laalḁeu bei.

Idei ankāanyi

¹² Ñ nē mii nkpḁ ku sḁ ḡe, amma n kù bi n kḁ fei ndēē si tia. Ñ bi n naa n ye ḡei awae ḡa ka fḁ ide geleḁ gele, ku ba inḁ didḁ nwa ku kḁ.

¹³ Ifēē iyi Ilaaḁ í cicau, amaē ḡa à cee fḁḁ wa.

Tia mεεtasia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

¹ Amu inε ngboi igbei inei Jesu ηa, ñ cεε fɔɔ, Gayusi, awɔ iyi ñ bi jiida si kpãai ntɔ.

² Awɔ baakɔɔm, ñ wa n tɔɔ fei ndεε ku maa nεε dee dee, nɔ araε ku maa nε baani si bei hundεε í yε.

³ Inɔm í dɔ ntɔ ntɔ si waati iyi kpaasi woo dasi Jesu naane gɔ ηa à naa nɔ à je sεεda si bei ntɔ í wa siε do si bei ì waa nε si ntɔu.

⁴ N kù nε inɔ didɔ gɔ iyi í la í re iyi ñ gbɔ à ni amam ηa à waa nε si kpãai ntɔ.

Gayusi, ilu naane

⁵ Awɔ baakɔɔm, ì je ilu naane si mii ηa iyi ì waa cea kpaasi woo dasi Jesu naane ηa hee do kpaasi woo dasi naane inε njoo ηau fei.

⁶ Inε ηau fei à waa je sεεdai kubie si inɔi igbei inei Jesu ηa. Ce nηa kosla si isεεnε nηau si bei í sla inei Ilaaɔ ku ce,

⁷ domi na irii Jesu Kirisii à waa ce isεεnεu, a kù nɔ a kù gba nkãma bi hai dasi naane ηa.

⁸ Na nηu, í sla ka sobi amane dimi bεεbε ηa, ku ba awa taka nwa ka nε ikpε awaɔ ηa si icei ntɔu ku sisie.

Diotεεfu do Demetiru

⁹ Ñ kɔa inei igbei Jesu ηa tia keeke gɔ, amma Diotεεfu, nηu iyi í bi ku je woo cua nηa, kù jesi idem.

¹⁰ Na nηu, bii ñ naa, an fɔ daa ηa iyi í nε, do bei wa má wa ide laalo. Kù je baa iyi be nηu akã, ci ya gba inε njoo woo dasi naane ηa. Bii inε gɔ ηa à bi à gba ηa mɔm í ya kɔi, nɔ ku lele ηa hai si igbei inei Jesu ηa.

¹¹ Awɔ baakɔɔm, maà too kuce laalo, bii kù je kuce jiida. Inε iyi wa ce jiida, ti Ilaaɔi, amma inε iyi wa ce laalo kù mà Ilaaɔ.

¹² Inε fei, hee do ntɔ takae fei à waa je sεεdai jiida ku jei Demetiru. Nɔ awa taka nwa mɔ à waa je sεεdai jiida ku jεεu, ì nɔ ì mà iyi sεεda nwa í je ntɔ.

Fɔɔi ankãanyi

¹³ Ñ nε mii nkpɔ ku sɔε, amma n kù bi n kɔ fei ndεε si tia.

¹⁴ Ñ wa n bi ka yε nje bii í ce ajɔ minji ka fɔ ide geleɔ gele.

¹⁵ Laakai ku sù ku wεε do awɔ.

Kpaasie ηa fei à cεε fɔɔ. Nɔ ì ce kpaasi nwa ηau fei fɔɔ akã akã.

Tia iyi Zudu í kó

Zudu í ce ña fɔɔ

1 Amu Zudu woo ce icei Jesu Kirisi, amu iyi ñ je ifɔi Zaaki, amui ñ kó nñe tiau ihē wa, inje iyi Ilaaɔ Baaba í kpe. Í bi ñe, nɔ wa degbe ñe í je ti Jesu Kirisi ña.

2 Ilaaɔ ku jò araaree do laakai ku sù do kubi ku maa kɔɔsi si ñe.

Woo kasi cio ilu ibo ña (Cɔ Píe 2, 2:1-17)

3 Inje baakɔɔm ña, ñ dasi ido wo nto nto ñ kó nñe tia wa, na ideí faabai awae ñau. Amma wee ñ ye í cem tilasi ñ kó nñe tiau ihē wa nsei ñ kɔɔ nñe si himma ku ba í jabu í maa leekí si kukɔsi nto iyi á na inei Ilaaɔ ña gbaká aká hee do ajo fei.

4 Tilasii ñ kó nñe wa nsei si na iyi í jò ine laalo go ña à lɔsi ino nñe do ile, anja iyi á waa kpaasi didɔi Ilaaɔ á ba a ceò daa sámi ñña, nɔ a kɔsi Jesu Kirisi, ññu aká iyi í je ilaalu nwa do Lafɛe nwa. Hai tako takoi á kó ideí ijuukpá iyi ine ñau aa na a ye si ajoí kiituu.

5 Nɔ baa bii í mà fei ndee sáa sáa ña, do ññu fei, ñ wa ñ bi ñ ye ñe gígí iyi si inoi inei Izireli ña iyi Aɔ Lafɛe í nya hai ilei Ezibiti, ine ña iyi á kù na a kù waa dasie naane í ce nfe ñña.

6 Nɔ í ye gígí amaleka ña mɔ iyi á donda bi ku wa ñña á kɔsi. Ilaaɔ í jò á ðí ñai si ilu kuku hee do ajo fei á waa degbeò ajoí kiitii ñla ñlau.

7 Bɛɛɛ mɔi inei Sodomu do inei Gomoo ña do ilu ña iyi á kaako ña à ya maa ce daa laalo bei amaleka ñau, inemakò do inemakò à ya maa sùò ñe. Na ñoi í jò á kpa irii ilu ñau do ina iyi ci ya ku, nɔ ññu be í jea ine ña seeda.

8 Do ññu fei, ine ña iyi á lɔ ino nñe ñau, à waa ce bɛɛɛ. Faayi ñña í jò á waa dasi ara ñña daa sámi ñau be. Á donda yiikoi Ilaaɔ nɔ à waa bu inei lele ilu amboe ña.

9 Wee baa Miseli, ññu iyi í je ine ngboi amaleka ñau kù ce bɛɛɛ. Si kakɔo iyi anjaò Seetam á ce à waa ja si ikui Moizi kù je kù ye taalei Seetam hee ku buu, amma í sɔo í ni Aɔ Lafɛe í á la sie.

10 Amma ine ñau, mii iyi á kù mà yaasee fei á ya buui. Nɔ baa mii ña iyi á mà bei meemu ña mɔ à ya mà, ññui í ya ce nfe ñña.

11 Aa ye ijuukpá, domi tuubai Kaɛeí á waa too, à dasi ara ñña kurara ku ba a ba fia bei Balamu í ce, nɔ á kɔsi Ilaaɔ bei Koree í ce nɔ á ce nfei ara ñña.

12 Ine ñauí à je sankala si jingau * ññeu, à waa ba ñe ku je do iju hai ne anyo, ara ññai à waa wo ngbe ngbe. Á yei bei iji iyi í ðú nɔ kaa ro si na iyi í jò fufu wa talee. Á yei bei jii iyi í

da koko nɔ kù so, bei jii iyi á wuu do icãe í kù mam mam.

13 Á yei bei tenku iyi wa tãngãm do gbugbã. Si bei kutãngãm nɔu í ya fá inyiu, bɛɛɛ mɔi kucei iju hai ne anyo ñña í ya maa fangaa. Á yei má bei andaiya iyi í kua kpãae, nɔ Ilaaɔ wa jile ñña ilu kuku ñla ñla hee do ajo fei.

14 Enɔku mɔ iyi í je tɔku meejesiaí Adamu í ce walii na iri ñña í ni, Aɔ Lafɛe wee wa naa do amaleka kumáe ña bututu,

15 ku kiitii ine fei nɔ ku ye taalei ine ña iyi á kù mà ñau na kuce laalo ñña fei do bei á dondae, do na ide laalo ña iyi ilu dulum ña à ya maa fɔaa.

16 Ine ñau, à ya maa gbagbai, nɔ nkãma kù wee iyi í ya sía ñña si, bine ññai wa cua ñña. Á ya maa tɔo fufui nɔ à ya maa lele ine ñai do ide didɔ ku ba a ba mii ndii Lafɛe ña.

Bei woo dasi naane ña à ne a ce

17 Amma inje baakɔɔm ña, í sía í ye gígí ide iyi woo bei Lafɛe nwa Jesu Kirisi ñau á tako á fɔ wo.

18 Á sɔ ñe wo à ni, si waatii ankãanyi, woo yaako ine ña aa naa iyi á kù mà bɛɛɛe Ilaaɔ, nɔ bine ññai á maa cua ñña.

19 Anjai aa jò ine ña á ja a maa fɛɛɛ ñe. Iyi á bi ññai aa ya maa ce, domi á kù ne Hundei Ilaaɔ.

20 Amma inje baakɔɔm ña, í ya maa mua ñe gbugbã si naane iyi í dasi Jesu ña, nɔ í ya ce kutɔo do gbugbãí Hundei Ilaaɔ ñña.

21 Nɔ í leekí si kubii Ilaaɔ ña, í maa degbeò ajo iyi Lafɛe nwa Jesu Kirisi á mu nñe kuwee hai tá na araare nñe iyi wa ce.

22 I ya ce araareí ine ña iyi á waa sika sika ña.

23 Ine ña iyi aa yɔkò á ba faabau, í nya ña wa hai si ina ña. Ine ña iyi á gbe ñau mɔ í ce araare ñña, amma í ya ce laakai ña ku ba inje taka ññe í maà dasi dulum du ña ña. I maà lu baa ibo ñña ña iyi dulum du ña í riisi.

Saabui ankãanyi

24-25 Ilaaɔ ññu akáí í je woo faaba nwa, ññu iyi á yɔkò ku degbe ñe í maà na í cuku ña, nɔ ku jò í naa si amboe ña do ino didɔ, taale ku maà wa si. Amboe do jirima do gbugbã do yiiko ku je tee hai sinte, do nsei, hee do ajo fei na saabui Lafɛe nwa Jesu Kirisi. Ami.

* 1:12 jingau ññeu Woo dasi naane ñau à ya totooi a maa je nɔ a maa jeò ijei Lafɛe. I cɔ tiaí Kɔrenti I, 11:18-22.

Tiai Kuyei Zāa

Yaasei tiau

¹ Si tiau ihē n̄ kō asii ŋa iyi Jesu Kirisi í nya gbugbāa*. Ilaađi í naa kpāa ku nyisi woo ce icēe ŋa mii ŋa iyi á na ku ce bii í kōosi. Nō Kirisi í be sim amaleka wa, amu Zāa woo ce icēe, ku ba n̄ mà mii ŋau.

² Hai ide iyi Ilaađ í fō hee ku bō si seeda iyi Jesu Kirisi í je fei, mii iyi n̄ ye fei n̄ wa n̄ je seedaē.

³ Ine iyi wa cio idei waliu ihē do ine ŋa iyi á waa gbōō nō à waa jirimae, ilu inō didō ŋai domi awaatiu í maai wa.

Zāa í ce igbe meejei inei Jesu ŋa fō

⁴⁻⁵ Amui Zāa, n̄ ce ŋe fōō, in̄e igbe meejei inei Jesu ŋa iyi í wa ílei Aziil.

Ilaađ, n̄ŋu iyi í wēe, iyi í tako í wēe wo, nō wa naa, ku mu n̄ŋe didō do laakai ku sū, n̄ŋu do Jesu Kirisi do hunde meeje ŋa iyi á wa si wajui kitāi bommae. Jesu Kirisiu n̄ŋui í je woo je seeda ilu naane, do ine sinte iyi í j̄l hai si bale, nō í je amanlui amanlu ŋa.

Í bi wa nō í faaba wa hai si dulum du wa do n̄je.

⁶ Nō í tātōō wa í je ilaalu nwa, í ce wa woo weei Ilaađ baae. Amboe do gbugbā ku je tee hee do ajō fei. Ami.

⁷ Wee, wa naa si kudūi j̄l.

Nō ijui ine fei á yōō,
Baa ine ŋa iyi á gūu à kpaa.
Dimi ikā ikāi andunya fei
Á kpata na irie.

Beebei á ce. Ami.

⁸ Ađ Lafēe, ilu gbugbā fei,
N̄ŋu iyi í wēe, iyi í tako í wēe wo,
Nō n̄ŋui wa naa í ni,
Amui n̄ je sinte do iri ku kpa.

Zāa í ye Kirisi si kuyee

⁹ Amui Zāa, kpaasi n̄ŋe. Anu akā iyi n̄ ne do Jesui í jō n̄ ne ikpē si ijuukpā iyi in̄e mō í waa ye ŋa, do si bommai Ilaađ, do si temua. Á bōōm gungum gō iyi á ya kpe Patimōsi na ideí Ilaađ do seedaí Jesu iyi n̄ wa n̄ je.

¹⁰ Si ajō amaazuma gō Hundeí Ilaađ í naa sim, nō n̄ gbō imu nla nla gō do anyim bei ti kākākāki

¹¹ Í ni, kō iyi í waa ye si tia, nō í samba tiau bi inei igbe meejei Jesu ŋa iyi á wa si ilui Efēezu, do Simiinu, do Pēegamu, do Tiatii, do Saadi, do Filadēfi, do Laodisee.

¹² Iyi n̄ sinda n̄ cō ine iyi wa bam ide ku fū ŋoi n̄ ye bi ku lesi fitilai wura meeje.

¹³ Nō n̄ ye in̄e gō í jō Amoi Amane wa leeki si aninii bi ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibō siso nō wa dī santikií wura si gāgāe.

¹⁴ Irie do ntoí irie ŋa fei í fūuta pai pai bei iwu, nō ijuē í ye bei amei ina.

¹⁵ Isee wa daana bei isō danya iyi á yō si ina á wīe, nō imue í jō ibai inyii tenku.

¹⁶ Wa mu andaiya meeje si awō n̄je, nō taakuba ilu ande didō minji wa fita hai si gelee nō wajue wa daana bei nunui dasā.

¹⁷ Iyi n̄ yōō, n̄ cuku si isee bei iku. Nō í lesim awō n̄je í ni, maà ce n̄ŋo, amui n̄ je sinte do iri ku kpa.

¹⁸ Amui n̄ je ilu hunde. N̄ tako n̄ ku wo amma nsei n̄ wēe hee do ajō fei. N̄ ne yiiko si antai iku nō n̄ wa n̄ mu kileei bi ku wai iku ŋa.

¹⁹ Na n̄ŋu, kō iyi í ye do iyi wa ce nsei do iyi á na ku ce si anyie.

²⁰ Andaiya meeje ŋa iyi í ye si awō n̄jem nau do bi ku lesi fitilai wura meeje ŋau yaasei an̄a fei wee. Andaiya meeje ŋau í je amaleka † meeje ŋa iyi á waa mu igbe ŋau nō bi ku lesi fitila meeje ŋau, akā fei igbe akāi.

2

Ide iyi á sō inei Jesu ŋa iyi á wa Efēezu

¹ Kirisi í s̄m í ni, kōa amalekai igbei inem ŋa iyi í wa Efēezu. Kōaa í ni, ine iyi wa mu andaiya meeje si awō n̄je, nō wa ne si aninii bi ku lesi fitilai wura meeje ŋau í ni,

² n̄ mà kuce n̄je do ice n̄je do temua iyi í ne ŋa. N̄ mà iyi í kaa yōkō i temua do ine laalo ŋa. Nō í cō laakai ine ŋa iyi á waa kpe ara ŋa woo be amma a kù je woo be ŋa, nō í nyisi iyi woo sō ibo ŋai.

³ Í waa temua ŋa, nō í ye ijuukpā na irim ŋa, i kù nō í kù gbēeji ŋa.

⁴ Amma iyi n̄ ye si n̄je wee, i kù bim bei tako má ŋa.

⁵ Na n̄ŋu, í ye ḡigi hai hee bii í cuku wa ŋa, nō í kpaasi ido í ce bei í sintiō wa ŋa. Bii í kù kpaasi ido ŋa, an na n̄ so bi ku lesi fitila n̄je hai si agbee.

⁶ Do n̄ŋu fei, í ne mii akā iyi í s̄la ŋa. Í cé kookoosui inei Nikolaiti ŋa bei amu takam n̄ cōo.

⁷ Ine iyi í ne it̄i, ku sot̄i ku gbō mii iyi Hundeí Ilaađ wa sō igbei inei Jesu ŋa fei.

Ine iyi í je igū, an jō ku je isoi j̄li ndii kuwēe iyi í wa lelei Ađ.

Ide iyi á sō inei Jesu ŋa iyi á wa Simiinu

⁸ Kirisi í ni má, kōa amalekai igbei inem ŋa iyi í wa Simiinu. Kōaa í ni, ine iyi í je sinte do iri ku kpa, iyi í tako í ku wo nō í dede má si kuwēe í ni,

⁹ n̄ mà ijuukpā n̄ŋe, nō n̄ mà are ku je n̄je. Do n̄ŋu fei, í je ilu amani ŋa. Ine ŋa iyi á waa kpe ara ŋa Zuifu amma a kù je Juifu ŋa, n̄ mà laalo iyi á ya maa ma ŋe. Ine ŋau inei igbei Seetam ŋai á je.

* **1:1 Jesu Kirisi í nya gbugbāa** yaasei ideu ihē á yoko ku je má “si gamei n̄ŋu takae”. † **1:20 amaleka** Yaasei amalekatu woo bei.

¹⁰ I maà ce njo na ijuukpā iyi wa naa si nje. Seetam á jò a dasi ine go nje na piisō ku cō laakai nje. Aa ye wahala hee ajo mēewa na. Amma i jò i leek̄i dim dim hee i koo i kuò nja. Bii i ce bēēbe nja an mu nje kuwēe ku je riba nje.

¹¹ Ine iyi í ne it̄l, ku soŋ ku gbō mii iyi Hundei Ilaaḥ wa sō igbei inei Jesu nja fei.

Ine iyi í je igū, iku minjisiau kaa ceaa nkāma.

Ide iyi à sō inei Jesu nja iyi à wa Pēegamu

¹² Kirisi í ni má, kōa amalekai igbei inem nja iyi í wa Pēegamu. Kōaa í ni, ine iyi wa mu taakuba ilu ande didō minjiu í ni,

¹³ ñ mà bii í wa nja, Seetam nii wa je bommae do gbugbā. Do nju fei, i waa jirima irim nja, nō i kù fūsi naane iyi i dasim awo nja, baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naane woo je seēdam bi tu nje bi ku wai Seetam bē.

¹⁴ Amma mii iyi ñ ye si nje wee. Ine go nja à wa si ino nje iyi à waa too si ikōi Balamu. Balamu í tako í sō Balaki bei á ce ku dasi inei Izireli nja kurara ku ba a nja nja iyi à ceao iwē nja kuwēe, nō a sūò abo kaafe nja.

¹⁵ Bēēbe mōi, ine go nja à wa ino nje iyi à waa too si ikōi inei Nikolaiti nja.

¹⁶ Na nju, i kpaasi idō nja. Bii kù je bēēbe, an naa si nje bii í kōasi nō n ce igū do ine nja do taakuba iyi wa fita hai si gelem.

¹⁷ Ine iyi í ne it̄l, ku soŋ ku gbō mii iyi Hundei Ilaaḥ wa sō igbei inei Jesu nja fei.

Ine iyi í je igū, nju an mu mana iyi wa manji wo. Nō n muaa kuta fūfū si bii à kō iri tit̄e iyi ine go kù mà bii kù je nju iyi ñ mua.

Ide iyi à sō inei Jesu nja iyi à wa Tiatii

¹⁸ Kirisi í ni má, kōa amalekai igbei inem nja iyi í wa Tiatii. Kōaa í ni, Amai Ilaaḥ iyi ijue í ye bei amei ina, nō isēe wa daana bei iso danya iyi à ya si ina à wē í ni,

¹⁹ ñ mà kuce nje. Nō ñ mà kubi nje, do naane ku dasi nje, do ice jiida nje, do temua nje. Ñ mà iyi icei nsei nje í re ti tako.

²⁰ Amma mii iyi ñ ye si nje wee. Í waa temuaḥ abo iyi à ya kpe Zezabeli nja, nju iyi wa kpe arae walii, nō ñ jò wa wa inyii it̄i woo ce icem nja do ikōe ku ba a ya maa sūò abo kaafe nja nō a ya maa nja nja iyi à ceao iwē nja kuwēe.

²¹ Ñ muaa waati ku kpaasi idōe, amma kù bi ku jò kuce laalē.

²² Na nji í ce an jò ku sūò bō. Inemōko nja mō iyi à ya maa ce sakara do nju, an dasi nja ijuukpā nla nla, bii kù je à kpaasi idō à jò kuce laalē nja.

²³ Si anyie an kpa amae nja. Waati bēēbe igbei inei Jesu nja fei aa mà iyi ñ mà idōi ine nja do lasabu nja. An sāa ine fei si bei kookoosue í to.

²⁴ Amma nje iyi í gbe si ilui Tiatii, nje iyi í ù too si ikō laalbu nja nō i kù mà mii iyi ine go nja

à ya kpe asii nlai Seetam, ñ wa n sō nje, n kaa n kã nje aso go má.

²⁵ Amma iyi í ne nja, i muu dim dim nja hee n koo n toò wa.

²⁶⁻²⁷ Ine iyi wa ce iyi ñ bi hee í jeḥ igū hee kō, nju an mu yaikō iyi amu takam n gba hai bi Baam. An muaa yaikou si antai dimi fei ku maa gbā nja do goloi iso ku cā nja ku lege nja bei caka.

²⁸ Nō an muaa andaiyai amējuuma.

²⁹ Ine iyi í ne it̄l, ku soŋ ku gbō mii iyi Hundei Ilaaḥ wa sō igbei inei Jesu nja fei.

3

Ide iyi à sō inei Jesu nja iyi à wa Saadi

¹ Kirisi í ni má, kōa amalekai igbei inem nja iyi í wa Saadi. Kōaa í ni, ine iyi í ne hunde mējei Ilaaḥ nja do andaiya mēje nja í ni, ñ mà kuce nje. Ñ mà iyi à waa fō à ni ñ je ilu hunde nja baa do iyi ñ je iku nja.

² Í j̄l hai si iri njoo nja nō i leek̄i si kuwēe keeke iyi í gbe nje ku ba i maà ku mam mam nja, domi ñ ye kookoosu nje kù je dee dee bi Ilaaḥ.

³ Na nju, i ye gigii mii iyi à kō nje si do bei í gbō nja. Í jirima nja nō i kpaasi idō nje. Bii í kù j̄l hai si iri njoo nja, an na n ba nja bei ile. I kaa mà waati iyi an naa si nje.

⁴ Do nju fei, ine go nja à wa ino nje iyi à kù dasi ara nja riisi, anjai aa toom nō a maa dasi nyau fūfū, domi anjai à jō.

⁵ Ine iyi í je igū, nju á dasi jaae fūfū bēēbe. N kaa n kpa irie si tiai kuwēe pai. Si bantuma an jesi si wajui Baam do amalekae nja iyi inem nii.

⁶ Ine iyi í ne it̄l, ku soŋ ku gbō mii iyi Hundei Ilaaḥ wa sō igbei inei Jesu nja fei.

Ide iyi à sō inei Jesu nja iyi à wa Filadeeffi

⁷ Kirisi í ni má, kōa amalekai igbei inem nja iyi í wa Filadeeffi. Kōaa í ni, ine iyi í je ine kumá do ilu ntō, iyi wa mu kileei ilaalu Davidi, nju iyi bii í cū, ine go kaa c̄mboe, bii í nō í c̄mboe, ine go kaa cū, nju í ni,

⁸ ñ mà kuce nje. Ñ mà iyi gbugbā nje kù la. Do nju fei, ñ jirima idem nō i kù kōsi irim nja. Nju í j̄l ñ c̄l nje gambo iyi ine go kaa yōko ku c̄mboe.

⁹ Wee an da nje inei igbei Seetam nja si awo, ine nja iyi à waa kpe ara nja Zuifu amma a kù je Zuifu nja, iboi à waa sō. An j̄l a na bi tu nje a naa a gulē si wajui nje. Anja fei aa mà iyi ñ bi nje.

¹⁰ Ñ ni i temua nja, nō i jirima idem nō nju nja. Na nji í j̄l amu mō an degbe nje si waatii wahala iyi wa naa si andunya fei ku na ku cō laakaii ine nja.

¹¹ An nyi wa, kaa kpe. Iyi í ne nja, i muu dim dim nja ku ba ine go ku maà na ku gba ribai igū ku je nje.

12 Ine iyi í je igũ, an jò ku je sòbe si kpasèi Ilaaḍ, kaa fita má. An kò irii Ilaaḍ sié do irii ilue iyi í je Zeruzalemu titò iyi Ilaaḍ á jò ku kita wa hai lele. Nò n kò iri titòm sié.

13 Ine iyi í ne itl, ku sotl ku gbò mii iyi Hundeí Ilaaḍ wa sḥ igbei inei Jesu ña fei.

Ide iyi à sḥ inei Jesu ña iyi à wa Laodisee

14 Kirisi í ni má, kòaa amalekai igbei inem ña iyi í wa Laodisee. Kòaa í ni, ine iyi à ya kpe Ami, woo je seeda ilu naane iyi í je ntou, nñu iyi í je icui mii iyi Ilaaḍ í taka fei í ni,

15 ñ mà kuce nñe. Ñ mà iyi í kù tũ ña, í kù nò í kù gbāa ña. Ñ bi wo í tũ ña walako í gbāa ña.

16 Amma si na iyi í jò ì je wḥwḥ ña, an kpò ñe wai hai si gelem.

17 Ì ya fò í ni ña í je ilu fia ña, ì ba amani ña, nò í kù waa ce arei ngogò ña. Amma ñ wa n sḥ ñe iyi idò nñe wa ce bḥo, í je ilu araare ña, do ilu are do fḗju do basl ña.

18 Na ñoi í ce ñ wa n mu nñe bisi, í jò í ra wura iyi à yò si ina à wíe bi tom ña ku ba í je ilu amani do ntò ña. Nò í ra nyau fũfũ í biìò anyii ara nñe ña ku ba í maà maa ne bũmbũm ña nò anyò ku maà maa mu ñe. Nò í ra iwòl iju í dasi iju nñe ku ba í ye ilu ña.

19 Ine ña iyi ñ bi fei, ñ ya n kpā ña iju nò n nyisi ña kpāa. Na nñu, í hanya í kpaasi idò ña.

20 Wee ñ wa n leekl andei ile, nò ñ wa n cā gambo. Ine iyi í gbò imum nò í cñim, an lò bi tḗe, nò n baa ku je, nò awaḍ ka je ajo.

21 Ine iyi í je igũ, lafḗei an jò ku bam ku buba si kitāi bommam, si bei amu mḥ ñ je igũ nò ñ buba do Baam si kitāi bommae.

22 Ine iyi í ne itl, ku sotl ku gbò mii iyi Hundeí Ilaaḍ wa sḥ igbei inei Jesu ña fei.

4

Ilaaḍ ku tḥ lele

1 Si anyii nñu be, si kuye ñ ye gambo gò í cñ lelei A5.

Ine iyi í tako í bam ide ku fò wo, nñu iyi imue í ye bei tí kākākākl, í bam ide ku fò má í ni, gũ wa ihḗ n nyisié mii iyi á na ku naa si anyie.

2 Gbakā Hundeí Ilaaḍ í so í neem. Nò lelei A5 be ñ ye kitāi bomma gò, ine gò wa buba si.

3 Ine iyi wa buba beu wa daanaí bei kuta ku ne fia gò ña iyi à ya kpe zasipu do saaduaní. Njoi A5 í sũ í kaako kitāu nò wa daana bei emerodu.

4 Nò ñ ye kitāi bomma kñfia do mḗe í kaako kitāi bommau. Nò ine ngbo kñfia do mḗe wa buba si antai kitā ñau, à dasi nyau fũfũ do fulai wura.

5 Njoi hai si kitāi bommau kunjoi ijl wa fita, do anu ku dḥ, do kulai ijl. Fitila mḗeje iyi wa má í wa si wajui kitāi bommau. Anjai à je hunde mḗejei Ilaaḍu.

6 Si wajui kitāu dimii tenku gò í wa be, wa daana bei digi.

Mii ilu hunde mḗe gò ña à kaako kitāi bommau cinga do cingae, à ne iju bii fei anyiò waju.

7 Mii ilu hunde sinteu í yei bei muusu nla, minjisiau mḥ í yei bei ama keḗe, meetasiauwajue í yei bei wajui amane, nò meesiauwai yei bei kungbā iyi wa fo.

8 Ilu hunde mḗe ñau à ne ikpa mḗefa mḗefa, nò à ne iju bii fei ino do waduude. À ya maa kḥ iri waati kāma fei aleḍ daako a maa ni, Kumá, Kumá, Kumá, Beḗbei A5 Lafḗe ilu gbugbā fei í je, Nñu iyi í tako í wḗe wo, nò í wḗe baa nsei, nò wa naa.

9 Ilu hunde ñau à waa kḥ iri à waa saabu ine iyi wa buba si antai kitāi bommau, nò à waa fò idei amboeḗ do beere, nñu iyi í wḗe do ajo fei.

10 Waati iyi à waa kḥ iri beḗbe fei ine ngbo kñfia do mḗe ñau à ya seḗbataa a maa tḥei. Nò à ya bḥ fula ñña ñai a jilḥo si wajui kitāi bommau a maa ni,

11 Awḥ Ilaaḍ, Lafḗe nwa, Awḥi í to í ne amboe do beere do gbugbā, Domi awḥi í taka mii fei. Si idaḗbiei í taka ña nò à wḗe.

5

Tia do Angudā

1 Njoi ñ ye ine iyi wa buba si kitāi bommau wa mu tia gò iyi à ka si awḥ nñe. À kḥ tiau anyiò waju, nò à cñmboe do seeda mḗeje.

2 Nò ñ ye amaleka ilu gbugbā gò, í là do gbugbā í ni, yooi í to ku ga seeda ñau ihḗ, nò ku fũ tiau.

3 Nò ine gò kù wḗe iyi í wa lele walako ile walako lelei ile iyi á yḥkò ku cñ tiau ku cñ inḥe.

4 Ñ kpata ntḥ ntḥ si na iyi í jò ine gò kù wḗe iyi í to ku cñ tiau ku cñ inḥe.

5 Njoi ine akāi ine ngbo ñau í sḥm í ni, maà kpata. Muusu nla iyi í fita hai si dimii Zuda, iyi í je tḥkui Davidiu í je igũ, á yḥkò ku ga seeda mḗeje ñau nò ku fũ tiau.

6 Iyi ñ cḥ ikpa bi kitāi bommau nò ñ ye Angudā iyi à ceḥ kuwee wo wa leekl animi be, nò ilu hunde mḗe do ine ngbo ñau à kaakoḗ. Angudāu, í ne ngo mḗeje do iju mḗeje iyi í je hunde mḗejei Ilaaḍ ña iyi í be si andunya fei.

7 Angudāu í bḥ bi ine iyi wa buba si antai kitāu, nò í gba tiau hai si awḥ nñe.

8 Iyi à naa tiau, ñoi ilu hunde mḗe ñau do ine ngbo kñfia do mḗe ñau à seḗbata si wajue. Anja fei à ne mḥḥḥ do kḥfui wura ña si bii tulare í wa. Tulareui í je kutḥoi inei Ilaaḍ ña.

9 Nò à kḥ iri titḥ gò à waa ni, Awḥi í to í gba tiau Nò í ga seeda ñau, Domi à kpae wo. Nò do njḗei í raa Ilaaḍ amane ña

Hai si dimi fei, do fee ikā ikā fei,
Do ile fei.

¹⁰ Ǫ tǫtǫ ɲa Ǫ je ilaalu ɲɲa,

Ǫ ce ɲa woo weei Ilaaǫ Lafēe nwa,
Nǫ aa je bomma si andunya.

¹¹ Iyi ɲ cǫ ilu mǫ nǫ ɲ gbǫ anui amaleka
nkpǫ gǫ ɲa, kukpǫ ɲɲa Ǫ to dubu nkpǫ nkpǫ.
Ǫ kaako kitāi bommau do ilu hunde ɲau do
ine ngbo ɲau.

¹² Ǫ dǫ anu à waa ni,
Angudǫ Ǫ Ǫ ceǫ kuweeu wo Ǫ to ku ba yiiko,
Do amani, do kumǫ, do gbugbǫ,
Do beere, do amboe, do saabu.

¹³ Nǫ ɲ gbǫ mii ilu hunde ɲa fei Ǫ Ǫ wa lele
do ile, do si lelei ile, do si inǫ inyi, andi ilu
hunde Ǫ Ǫ wa si andunya fei, à dǫ anu à waa
ni,

Ine Ǫ Ǫ wa buba si kitāi bommau

Do Angudǫ,

Saabu, do beere, do amboe,

Do gbugbǫ ku je tu ɲa hee do aǫ fei.

¹⁴ Nǫ ilu hunde mee ɲau à je à ni, ami. Nǫ ine
ngbo ɲau à gule à ce kutǫ.

6

Ǫ ga seeda meefa

¹ Ǫ Ǫ ɲ ye Angudǫ Ǫ ga akāi seeda meeje ɲa
Ǫ Ǫ wa mǫsi tiaɲ, nǫ ɲ gbǫ ine akāi ilu hunde
mee ɲau Ǫ Ǫ la hee aa ni bei kulai Ǫ Ǫ. Ǫ ni, naa
wa.

² Iyi ɲ cǫ ilu, ɲǫ ɲ ye aǫ fǫfǫ gǫ wa naa.
Ine Ǫ Ǫ wa gǫ Ǫ mu bioo, nǫ à daa si fulai
amanlu. Ǫ dasi kpǫa bei woo je Ǫ Ǫ Ǫ wa bǫ
ku je Ǫ Ǫ wa mǫ.

³ Ǫ Ǫ Angudǫ Ǫ ga seeda minjisiau, nǫ ɲ gbǫ
ilu hunde minjisiau Ǫ ni, naa wa.

⁴ Nǫ aǫ nkpǫ gǫ mǫ Ǫ fita wa. Nǫ à mua ine
Ǫ Ǫ wa gǫ Ǫ gbugbǫ ku dede Ǫ Ǫ si andunya ku
ba ine ɲa a kpa ɲje. Nǫ à naa taakuba nla gǫ.

⁵ Ǫ Ǫ Angudǫ Ǫ ga seeda meetasiau, nǫ ɲ
gbǫ ilu hunde meetasiau Ǫ ni, naa wa. Iyi ɲ
cǫ nǫ ɲ ye aǫ dǫdǫ gǫ wa naa. Ine Ǫ Ǫ wa gǫ Ǫ
wa mu gǫ si awǫ.

⁶ Nǫ ɲ gbǫ imu gǫ hai si aninii ilu hunde
mee ɲau, Ǫ ni, jǫ ine ɲa a ya ra bilee tongoo
akǫ do fia Ǫ Ǫ aǫ akǫ. Beebe mǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ
tongoo meeta à ya je. Amma jǫ fia Ǫ Ǫ Ǫ do vǫe
si agbǫ.

⁷ Ǫ Ǫ Angudǫ Ǫ ga seeda meesiaɲ, nǫ ɲ gbǫ
ilu hunde meesiaɲ Ǫ ni, naa wa.

⁸ Ǫ cǫ ilu nǫ ɲ ye aǫ fǫfǫ fǫfǫ gǫ wa naa.
Ine Ǫ Ǫ wa gǫ Ǫ, iriei Iku, nǫ bi ku wai iku
ɲa wa tooe. Anǫ Ǫ à na gbugbǫ a kpa ikǫ akāi
kukpǫ mee Ǫ Ǫ andunya ɲau do ɲǫ Ǫ sako ɲa
Ǫ Ǫ à wa si ileu do taakuba, do ari, do bǫ.

⁹ Si anyii ɲɲu, Angudǫ Ǫ ga seeda miusia
Ǫ Ǫ wa mǫsi tiaɲ. Nǫ ɲ ye hunde Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ si
Ǫ Ǫ bi kuweeu, anǫ Ǫ Ǫ à kpa na ide Ǫ Ǫ Ǫ do
na seeda Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ.

¹⁰ Hunde ɲau à la à ni, Lafēe kumǫ, ilu ntǫ,
hee waati yoomai Ǫ waa degbe Ǫ bei Ǫ kiiti Ǫ Ǫ

andunya ɲa, Ǫ sǫ ɲɲa gbese si na Ǫ Ǫ Ǫ à kpa
wa.

¹¹ Iyi à dǫ beebe à tǫ ɲǫ Ǫ daa anǫ fei si Ǫ Ǫ
fǫfǫ, nǫ à sǫ ɲa à ni a sǫ Ǫ keeke titǫ hee Ǫ Ǫ
woo ce Ǫ Ǫ kpaasi ɲɲa ɲa ku kǫ, anǫ Ǫ Ǫ aa na
a kpa bei à tako à kpa anǫ mǫ.

¹² Ǫ cǫ ilu mǫ si waati Ǫ Ǫ Angudǫ Ǫ ga
seeda meefasia Ǫ Ǫ wa mǫsi tiaɲ. Nǫ ile Ǫ Ǫ Ǫ
do gbugbǫ, nǫ inunu Ǫ kuku inya kiti kiti bei
aǫ dǫdǫ ilu sisima, nǫ cukpa Ǫ kpǫ konkom
bei ɲje.

¹³ Nǫ andaiya ɲa à wǫ wa hai lele be Ǫ Ǫ isoi
Ǫ Ǫ iko Ǫ Ǫ ya wǫ wa waati Ǫ Ǫ fufu nla wa ce wa
yagǫ.

¹⁴ Nǫ lele Ǫ tǫtǫ inya akǫ bei sǫe Ǫ Ǫ ka. Nǫ
iri kuta do gungum ɲa fei à yaya a kǫ wa agbe
ɲɲa mǫ.

¹⁵ Waati beebē Ǫ Ǫ amanlui andunya ɲa, do ilu
ile ɲa, do ilaalu sooge ɲa, do ilu amani ɲa, do
ilu gbugbǫ ɲa, do ine fei de, aru do ine ɲa Ǫ Ǫ
à ne ara ɲɲa, à waa manji si isai kuta do si afei
kuta ɲa.

¹⁶ Ǫ waa dǫ anu si iri kuta ɲau do si kuta
ɲau à waa ni, Ǫ cuku si wa wa, Ǫ bii wa ku ba
Ilaaǫ ku maǫ ye wa, ɲɲu Ǫ Ǫ wa buba si kitāi
amanlu, do hai si idǫkǫ Angudǫ.

¹⁷ Ǫ bii wa ɲa si na Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ aǫ idǫkǫ nla nla
ɲɲau Ǫ to wa. Yooi à yǫkǫ ku leek Ǫ si waju ɲa.

7

Inei Izireli 144.000

¹ Si anyii ɲɲu, ɲ ye amaleka mee gǫ ɲa à waa
leek Ǫ si andunya gonta mee, à waa ganji fufu
andunya gonta mee ku ce si ile do si tenku
nǫ ku maǫ yaga Ǫ Ǫ Ǫ.

² Nǫ ɲ ye amaleka mmu gǫ wa naa hai
nunui daako, wa mu nyindai Ilaaǫ, ɲɲu Ǫ Ǫ Ǫ
Ǫ Ǫ icui kuwee. Nǫ Ǫ dǫ anu si amaleka mee ɲa
Ǫ Ǫ Ilaaǫ Ǫ mu ɲɲa gbugbǫ a cea ile do tenku
laalǫ,

³ Ǫ ni, Ǫ maǫ cea ile do tenku do Ǫ Ǫ go laalǫ
hee kǫa cea woo ce Ǫ Ǫ Ilaaǫ ɲa nyinda si ikpo
ɲɲa.

⁴ Ǫ Ǫ à sǫm Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ Ǫ
si ikpo ɲɲa. À weei anǫ dubu cǫ do ciiji do
mee (144.000) hai si dimii ine Izireli ɲa fei.

⁵ Si dimii Zuda amanǫ dubu maateejii
(12.000) à cea nyinda. Beebe mǫ si dimii
Rubēe amanǫ dubu maateejii. Si dimii Gadi
amanǫ dubu maateejii.

⁶ Si dimii Azee amanǫ dubu maateejii. Si
dimii Nefitali amanǫ dubu maateejii. Si dimii
Manase amanǫ dubu maateejii.

⁷ Si dimii Simeǫ amanǫ dubu maateejii. Si
dimii Levi amanǫ dubu maateejii. Si dimii
Isakaa amanǫ dubu maateejii.

⁸ Si dimii Zabalǫ amanǫ dubu maateejii.
Si dimii Zozefu amanǫ dubu maateejii. Si
dimii Benzamee amanǫ dubu maateejii. Ine
ɲa Ǫ Ǫ à daa si nyinda mbe.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

⁹ Si anyii n̄ɲu, nɔ n̄ cɔ ilu m̄a nɔ n̄ yɛ zamaa nkpɔ nkpɔ iyi inɛ ɔɔ kaa yɔkɔ ku ka ŋa. ʌ fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei do si fee ikā ikā fei. An̄a fei ʌ waa leekɪ si wajui kitāu do Angudāu, ʌ waa dasi jaɛ fūfū nɔ ʌ waa mu wuai kpakpa si awɔ ŋa.

¹⁰ ʌ waa d̄s̄ anu ʌ waa ni, faaba nwa wa naai hai bi Ilaaɔ Lafɛɛ nwa iyi wa buba si kitāi bommau do hai bi Angudāu.

¹¹ Nɔ amaleka ŋau fei ʌ leekɪ ʌ kaako kitāi bommau do inɛ ngbo ŋau do ilu hunde mɛɛ ŋau. ʌ sɛɛbata si wajui kitāu ʌ waa tɔɔ Ilaaɔ

¹² ʌ ni, ami.

Kucl do amboe

Do kumà do saabu do beɛɛɛ,

Do gbugbā, do yiiko,

Fei ndɛɛ ku je ti Ilaaɔ Lafɛɛ nwa

Hee do aɔ fei. Ami.

¹³ N̄ɔi inɛ akāi inɛ ngbo ŋau í beem í ni, yoo ŋai ʌ waa dasi jaɛ fūfū ŋau ihɛ. Hai iwoi ʌ naa.

¹⁴ Nɔ n̄ jɛaa n̄ ni, lafɛɛm, n kù m̄a, awɔi aa m̄a. Nɔ í s̄m̄ í ni, inɛ ŋau ihɛ ʌ fita wai hai si b̄s̄nɛ nla nla. ʌ f̄ɔ jaɛ ŋa ŋa ʌ f̄utaaɛ do n̄jei Angudāu.

¹⁵ N̄ɲui í j̄ɔ ʌ waa leekɪ si wajui kitāi bommai Ilaaɔ ʌ waa tɔɛɛ das̄ɔ id̄u inɔ kpasɛɛ. Nɔ Ilaaɔ ʌ wa inɔ ŋa ku maa degbe ŋa.

¹⁶ Ari kaa kpa ŋa m̄a hee m̄a je agbe, nɔ inunu kaa cā ŋa m̄a, beɛbe m̄ai inya gb̄aa kaa wahala ŋa ma.

¹⁷ Angudā iyi wa leekɪ bi kitāi bommau ʌ gb̄a ŋa ku b̄ɔɔ ŋa is̄ɔi kuwɛɛ. Ilaaɔ m̄ɔ ʌ gb̄a cikāɔju ŋa fei.

8

ʌ ga sɛɛda mɛɛjesia

¹ Waati iyi Angudāu í ga sɛɛda mɛɛjesiau, ilu í coko lelei Ās̄ zakai iju kameɛ kuintaa.

² Si anyii n̄ɲu, nɔ n̄ yɛ ʌ na amaleka mɛɛje ŋa iyi ʌ ya maa leekɪ si wajui Ilaaɔu kākākākɪ mɛɛje.

³ Si anyii n̄ɲu, amaleka m̄mu ɔɔ í na í leekɪ k̄ɔk̄ɔi bi kuweeu, wa mu fatai wura bii ʌ ya jo tulare. ʌ n̄aa tulare nkpɔ nkpɔ ku t̄ɔt̄ɔɔ kut̄ɔɔi woo dasi naane ŋa ku ba ku joo si antai bi kuweei wura iyi í wa si wajui kitāi bommai Ilaaɔu.

⁴ Cuai tulareu do kut̄ɔɔi woo dasi naane ŋau í dede lele si wajui Ilaaɔ hai si awɔi amalekau.

⁵ N̄ɔi amalekau í so fatau nɔ í bu ina hai bi kuweeu, í dasi inɔɛ hee í k̄ɔ, nɔ í nȳɔɔ ilɛ be. Waati beɛbe ʌ gb̄ɔ kulai iji do iba ŋa nɔ ʌ yɛ kun̄ɔi iji do kuyayai ilɛ.

Kākākākɪ ŋa

⁶ Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ŋa iyi ʌ waa mu kākākākɪ mɛɛje ŋau, ʌ ce s̄ɔlu a f̄aa.

⁷ Amaleka sinteu í f̄a kākākākɪɛ. N̄ɔi kutai iji do ina do n̄je í yogɛɛ si n̄je nɔ wa naa hai lele do gbugbā. Nɔ ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai ilɛ í jo do j̄li ŋa do f̄ɔf̄ɔ t̄ut̄u ŋa fei.

⁸ Nɔ amaleka minjisiau í f̄a kākākākɪɛ. Nɔ ʌ nyɔ ngogo iyi í yɛ bei iri kuta nla iyi wa jo si tenku. N̄ɔi ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai tenkuu í kp̄ɔɔ n̄je,

⁹ nɔ ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai mii ilu hunde ŋa iyi ʌ wa si inyiu ʌ ku, nɔ ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai ak̄ɔi inyi fei í ce nfe.

¹⁰ Si anyii n̄ɲu, amaleka mɛɛtasiau í f̄a kākākākɪɛ. N̄ɔi andaiya nla ɔɔ iyi í ya ina bei jugula í cuku wa hai lele si ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai ido do is̄s̄ ŋa.

¹¹ Irii andaiyauí Kuro. Nɔ ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai inyiu í ro. Iyi inɛ ŋa ʌ m̄ɔɔ, nkpɔ ŋa í ku si na iyi í j̄ɔ inyiu í ro.

¹² Si anyii n̄ɲu, amaleka mɛɛsiau í f̄a kākākākɪɛ. N̄ɔi ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai inunu do ti cukpa do ti andaiya ŋa í d̄u, nɔ ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai inya kum̄ai das̄a kù wɛɛ m̄a, beɛbe m̄oi ik̄ɔ akāi kukpɛ mɛɛtai inya kum̄ai id̄u kù wɛɛ m̄a.

¹³ Iyi n̄ cɔ ilu m̄a nɔ n̄ yɛ kungbā wa fo hee lelei Ās̄. Kungbāu wa kpata wa d̄s̄ anu hee lele wa n̄i, waiyooi, iko í jem, iko í jem. Beirei ijuukp̄ai inɛi andunya ŋa ʌ to si waati iyi amaleka mɛɛta ŋa iyi ʌ gbe ŋau aa f̄a kākākākɪ ŋa.

9

Kākākākɪ miusia

¹ Si anyii n̄ɲu, amaleka miusiau í f̄a kākākākɪɛ. Nɔ n̄ yɛ andaiya ɔɔ í cuku ilɛ hai lele wa. N̄ɲui ʌ na kileei isa nla hai nɛ k̄ɔɔu.

² Andaiyau í cɪ isau nɔ cua wa fita bei cuai ina nla, nɔ í bii inunu í j̄ɔ inya fei í d̄u.

³ Nɔ ketengbo ŋa ʌ fita wa hai si cuau ʌ waa tɛ ilɛ, nɔ ʌ mu ŋa gbugbā bei acɪi cencee.

⁴ ʌ na ŋa wooda ʌ ni a maà beje f̄ɔf̄ɔ walakɔ mii t̄ut̄u ɔɔ walakɔ j̄li ɔɔ bii kù je inɛ ŋa iyi a kù nɛ nȳindai Ilaaɔ si ikpɔ ŋa.

⁵ A kù na ketengbo ŋau wooda a kp̄ɔɔ amane ŋa bii kù je a kp̄a ŋa iju hee zakai cukpa miu. Ara kuroi ijuukp̄au í munḡɔɔ bei bii cencee í ta amane.

⁶ Si cukpa miuu, inɛ ŋa aa dede iku amma a kaa ba. Aa bi an̄a a ku amma iku ʌ sa ŋa.

⁷ Ketengbo ŋau ʌ j̄ɔ acɪ ŋa iyi ʌ t̄a s̄ɔlu a b̄ɔ iḡu. Ngogo í wa si iri ŋa bei fulai wura, nɔ waju ŋa í yɛ bei ti amane ŋa.

⁸ N̄toi iri ŋa í yɛ bei n̄toi irii inaabo ŋa nɔ inyi ŋa í yɛ bei ti muusu nla ŋa.

⁹ ʌ bii gende ŋa do bata ku nɛ sisima ɔɔ iyi bii li ȳɔɔ aa ni is̄ɔi. Nɔ ikpɔ ŋa í ya maa ce iba bei sareti nkpɔ iyi acɪ ŋa ʌ waa fa bi ku ce iḡu.

¹⁰ ʌ nɛ akpaamu ku nɛ acɪ bei cencee ŋa. Do akpaamu ŋau bei aa kp̄ɔɔ amane ŋa iju si cukpa miuu.

¹¹ Ilaaluu ketengbo n̄au i je amaleka ilu irii isa nla hai ne k̄oou. Irii i je Abad̄o do feei Eb̄e. Do Gereki m̄o à ya k̄pooi Apolīs, waato Woo beje.

¹² Nsei, iyi ijuukp̄a sinte í lo í gbe ijuukp̄a minji ḡo n̄a iyi aa naa má.

Kaak̄aakl̄ m̄efasia

¹³ N̄oi amaleka m̄efasiau í f̄a k̄aak̄aakle. N̄o ñ ḡb̄o ide ku f̄o ḡo hai gonta m̄eɛi bi kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaās.

¹⁴ Ide ku f̄ou í s̄s amaleka m̄efasia iyi wa mu k̄aak̄aaklu í ni, f̄u amaleka m̄eɛ n̄a iyi à ðí k̄ok̄oi ido nla iyi à ya kpe Efaratau.

¹⁵ N̄oi à f̄u amaleka m̄eɛ n̄au. Na ad̄su do cukpau do aj̄ou do isou bei amaleka n̄au à t̄a s̄oalu mam mam ku ba a kpa ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eɛtai amane n̄a.

¹⁶ A s̄m̄ j̄iai masa n̄au, à weei dubu minji ik̄o dubu c̄lo má (200.000.000).

¹⁷ Si bei ñ ye aɔl̄ n̄au do masa n̄au si kuyem wee. À dasi batai iḡu nkpa bei ina do boogu bei bulam do igbaagba bei fainwita. Irii aɔl̄ n̄au í ye bei irii muusu nla, n̄o ina do cua do fainwita wa fita wa hai si gele n̄a.

¹⁸ Ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eɛtai inei andunya n̄a á ku na saabui b̄one m̄eɛta n̄au, waato ina do cua do fainwita iyi wa fita hai si gele aɔl̄ n̄au.

¹⁹ Gbugb̄ai aɔl̄ n̄au í wai si gele n̄a do si akpaamu n̄a. Akpaamuu í yei bei n̄jo, n̄o í ne iri. Do n̄jui à ya kp̄a ine n̄a iju.

²⁰ Do n̄jui fei, inei andunya n̄a iyi à gbe a k̄u ku si b̄oneu à k̄o ku kpaasi ido. N̄o à k̄o ku j̄o mii n̄a iyi à ce do aw̄o n̄a ku t̄o. À waa m̄osi inei in̄oko n̄a ku t̄o do iw̄e n̄a iyi à ce do wuru do iso fuf̄u do iso danya do kuta do j̄li n̄a, an̄a iyi a kaa ȳok̄o a ḡb̄o ide, a kaa n̄o a ȳok̄o a ye ilu, hee má je a ne.

²¹ Beɛbe m̄oi ine n̄au a k̄u j̄o ine ku kpa do dobu dobu n̄a n̄a ku ce, do sakara ku ce, do ile n̄a n̄a.

10

Amaleka do tia keeke

¹ Ñ nyi ñ ye amaleka ilu gbugb̄a ḡo má wa kita wa hai lele. Kud̄ui ijl̄ í biie bei j̄ine iyi í dasi, n̄o n̄joi Ilaās í wenwee si irie, wajue wa daana bei inunu, n̄o kut̄e í ye bei amei ina.

² Wa mu tia keeke ḡo iyi wa c̄l̄ si aw̄e. Í lesi ise n̄je si antai tenku, ise cangae m̄o si ile.

³ N̄o í d̄s anu bei muusu nla. Iyi í d̄s anu í t̄a n̄oi dagba lele m̄eɛje ḡo n̄a m̄o à waa d̄s anu.

⁴ Iyi dagba lele m̄eɛje n̄au à d̄s anu à t̄a, gbak̄a ñ t̄a s̄oalu n̄o ide n̄au. Amma ñ ḡb̄o ide ku f̄o ḡo wa hai lele wa ni, maà ti i k̄o mii iyi dagba lele m̄eɛje n̄au à f̄o. Muu si asii.

⁵ N̄oi amaleka iyi ñ ye wa leekl̄ si antai tenku do si ileu, í wu aw̄o n̄je lele,

⁶ n̄o í ḡbasi do irii ine iyi í wee hee do aj̄o fei, iyi í taka lele do ile do tenku do mii ndu n̄a n̄a fei. Amalekau í f̄o í ni, waati iyi í gbe k̄u waa s̄o má,

⁷ amma waati iyi amaleka m̄eɛjesiauo m̄o á f̄a k̄aak̄aakle, waati beɛbei Ilaās á k̄s̄ mii iyi í dasi ido ku ce iyi ine k̄ama k̄u màu, si bei í s̄s walii woo ce iceɛ n̄a wo.

⁸ Si anyii n̄jui, imu iyi ñ tako ñ ḡb̄o hai leleu, í bam ide ku f̄o má í ni, koo gba tia keeke iyi wa c̄lu hai si aw̄oi amaleka iyi wa leekl̄ si antai tenku do si ileu.

⁹ N̄oi ñ b̄o bi amalekau, ñ t̄oɛ ku nam tia keekeu. N̄o í s̄m̄ í ni, gba í n̄jo. Á ro si in̄e, amma á d̄si si geleɛ bei nyik̄s̄.

¹⁰ N̄oi ñ gba tia keekeu hai si aw̄e, n̄o ñ n̄jo. Nt̄oi, í d̄s si gelem bei nyik̄s̄, amma iyi ñ muu ñ t̄a, í roi kom kom si in̄om.

¹¹ N̄oi à s̄m̄ à ni, í gbe í sisi í ce walii má na ine nk̄p̄o, do ile nk̄p̄o, do dimi nk̄p̄o, do ilaalu nk̄p̄o.

11

Woo je seeda minji n̄a

¹ Si anyii n̄jui, ine ḡo í nam mii ku w̄a ile iyi í ye bei akpa, n̄o í s̄m̄ í ni, dede í koo í w̄a kpaas̄i Ilaās do bi kuweeu, n̄o í ka ine n̄a iyi à waa ce kut̄o be.

² Amma maà w̄a bantumae, domi à mua dimi mmu n̄a, an̄a iyi aa teese ilu kumáu si afei cukpa ciiji do minji*.

³ N̄o í ni n̄jui á j̄o woo je seeda minjii n̄jui n̄au a f̄o ide n̄jui. Aa maa we saaki n̄a, n̄o n̄jui á mu n̄a yiiko a ceò walii si afei aj̄o dubu do c̄lo minji do kita† (1.260).

⁴ Woo je seeda minji n̄au í ye bei j̄li ndii olivi minjii, do bi ku lesi fitila minji iyi wa leekl̄ si wajui Ilaās Laf̄eɛi ileu fei.

⁵ Bii ine ḡo wa bi ku ce n̄a laal̄, ina í ya fitai hai si gele n̄a ku kpa irii m̄beɛ n̄a n̄a. Beɛbei ine iyi wa dede ku ce n̄a laal̄ á kuò.

⁶ À ne gbugb̄a a c̄l̄mbo lele, ijl̄ ku maà ro si waati iyi à waa ce walii. À n̄o à ne gbugb̄a a kpaasi inyi n̄je. À n̄o à ne gbugb̄a má a naaò dimii wahala ik̄a ik̄a baa yooma fei wa si andunya si waati iyi à bi fei.

⁷ Waati iyi aa je seeda a t̄e, in̄ai sako ḡo á ba n̄a iḡu ku ce ku k̄amia n̄a ku kpa n̄a. In̄ai sakou á fita wai hai si isa nla hai ne k̄oou.

⁸ Iku n̄a á maa s̄ui si bantumai ilu nla bii à kpaakpa Laf̄eɛ n̄a si j̄li n̄o. À ne a kpe iluui wo Sodomu walak̄o Ezibiti.

⁹ In̄e n̄a si dimi fei do si fee fei do si ile fei aa c̄o iku n̄a zakai aj̄o m̄eɛta do bubu, a kaa je a si n̄a.

¹⁰ In̄oi inei andunya n̄a á d̄s, aa ce jingau n̄o a sambaa n̄je amua n̄a si na iyi í j̄o walii minji iyi à tako à wahala n̄a n̄au à ku.

* **11:2 cukpa ciiji do minji** waato ad̄s m̄eɛta do cukpa m̄eɛfa. do cukpa m̄eɛfa.

† **11:3** aj̄o dubu do c̄lo do minji do kita, waato ad̄s m̄eɛta

11 Si anyii ajɔ mɛɛta do bubuu, Ilaaɔ́ í nyi í da nɛa si hunde ma, nɔ́ à dede à leekí. Njo nla nlaí í mu inɛ ɛa iyi à yɛ ɛa fei.

12 Nɔ́i walii minji ɛau à gbɔ́ ide ku fɔ́ gɔ́ wa hai lele wa ni, i gũ wa ihɛ́. Nɔ́ à gũ lele si kudũi ijí ijui mbɛɛ nɛa ɛa.

13 Bɛ́ gbaká nɔ́ ilɛ́ í yaya ntɔ́ ntɔ́, nɔ́ ikɔ́ akáí kukpɛ́ mɛɛwai iluu í cuku. Inɛ ɛa iyi à ku si kuyayai ilɛu, kukpɛ́ nɛa í to amanɛ dubu mɛɛje (7.000). Zígii inɛ ɛa iyi à gbe í da ntɔ́ ntɔ́, nɔ́ à ni Ilaaɔ́́ í la.

14 Nsei, ijuukpá minjisiau í lɔ́, weɛ mɛɛtasiaɛ wa naa má.

Káakáakí mɛɛjesia

15 Si anyii nɛɛu, amaleka mɛɛjesiauí í fá káakáakíɛ. Nɔ́i à gbɔ́ anu ku dɔ́ nla nla gɔ́ ɛa lelei Aɔ́ à ni, a sindɔ́a Aɔ́ Lafɛ́ɛ nwa do inɛ iyi í cicau bommai andunyau, nɔ́ a je bomma hee do ajɔ fei.

16 Waati bɛɛbei inɛ ngbo konfia do mɛɛɛ ɛa iyi à waa buba si kitáí bomma si wajui Ilaaɔ́u, à sɛɛbata à waa tɔɔɛ

17 à waa ni,
Aɔ́ Lafɛ́ɛ, ilu gbugbá fei,
Awɔ́ iyi ò wɛɛ nsei, ò nɔ́ ò wɛɛ wo,
À waa saabuei si na iyi í jò ò ce ice do gbugbá nlaɛ.

Nɔ́ ò sinti bommaɛ ku je.

18 Dimii andunya fei í damɔɔ.

Amma idɔ́kɔ́ɛ í to wa.
Waati í to í kiiti iku ɛa.
Waati í nɔ́ í to í na walii woo ce iceɛ ɛa riba nɛa,

Do woo dasi naane ɛa do inɛ ɛa iyi à waa jirimɛ,
Hai keekeò nlaɛ.

Waati í to í ce nfei inɛ ɛa iyi à waa ce nfei andunya.

19 Nɔ́i à cí kpasɛ́i Ilaaɔ́́ iyi í wa lele nɔ́ à yɛ kpakoi akabuue si inɔ́ɛ. Nɔ́ ijí wa ɛa, nɔ́ à waa gbɔ́ iba ɛa do kulai ijí. Nɔ́ ilɛ wa yaya, nɔ́ kutai ijí ɛa à waa cuku wa do gbugbá.

12

Abo gɔ́ do akandama

1 Nɔ́i nyinda nla gɔ́ í fita lelei Aɔ́. Inaabo gɔ́ í wa bɛ, nunui í je íbɔɛ, nɔ́ wa leekí si cukpa nɔ́ wa dasi fulai andaiya maateɛji.

2 Abou í nɛ así, nɔ́ wahalai kubí do ara ku roi inɔ́u í jò wa dɔ́ anu.

3 Nɔ́i nyinda mmu gɔ́ í fita má lelei Aɔ́. Akandama nkpa nla nla gɔ́ í wa bɛ, í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ́ wa dasi fulai bomma si iriu aká fei.

4 Akandamauí í wɔ́ ikɔ́ akáí kukpɛ́ mɛɛtai andaiyai lele ɛa í nyɔ́ ɛa wa si ilɛ do akpaamue. Nɔ́ í koo í leekí si wajui abo iyi wa bi ku bíu, ku ba ku ɛa amau bii í cuku wa.

5 Nɔ́i abou í bí ama inɛmɔ́kɔ́. Amauí á gbá dimi fei do gloi iso. Hee akandamauí ku maa

ɛa amau à so à bɔ́ɔɛ bi Ilaaɔ́́, bii wa buba si kitáí bommaɛ.

6 Abou í sa í nɛ ikpa ghabua bii Ilaaɔ́́ í ceaɔ́ sɔ́ɔ́luu inya bii á wa a maa woo si afei ajɔ́ dubu do cíɔ́ minji do kita (1.260).

7 Nɔ́i igũ í dede lele bɛ. Miseli do amalekaɛ ɛa à ce igũ do akandamauí do amalekaɛ ɛa.

8 Nɔ́ Miseli do amalekaɛ ɛa à je ɛa igũ. Nɔ́ à kɔ́ akandamauí do amalekaɛ ɛa a wa lele bɛ má.

9 Nɔ́i à nyɔ́ akandama nla nlaú wa ilɛ. Akandamauí í je njo iyi í wɛɛ hai tako. Nɛɛu á ya kpe mbirisi walakɔ́ Seetam. Nɔ́ nɛɛu í cí ijui inɛi andunya ɛa fei. À nyɔ́ wa ilɛ do amalekaɛ ɛa ajɔ́.

10 Si anyii nɛɛu, nɔ́ nɛ gbɔ́ ide ku fɔ́ nla gɔ́ lele í ni,

Nsei, waatii faabau í to wa.
Nsei, Aɔ́ Lafɛ́ɛ nwa
í nyisi gbugbáɛ,
nɔ́ í jile bommaɛ.

Nsei, inɛ iyi í cicau í gba inɛ ngbo ku jɛɛ,
Domi woo fɔ́ laalɔ́i inɛ nwa ɛa,
nɛɛu iyi í ya maa fɔ́ laalɔ́ nɛa
si wajui Ilaaɔ́́ dasáɔ́ idú

À nyɔ́ wa hai lele.

11 Inɛ nwa ɛau à jɔ́ igũ do saabui njei Angudáú do sɛɛdai ntɔ́u iyi à je.

A kú doo kuwɛɛ nɛa nkáma, amma à jesi aɛa a ku.

12 Na nɛu, lele, jò í wɛɛò inɔ́ didɔ́, Nɔ́ inɛ iyi í wa lele, í wɛɛò inɔ́ didɔ́ ɛa.

Amma inɔ́ ku fɔ́ í je ti ilɛ,
Nɔ́ inɔ́ ku fɔ́ í je ti tenku,
Domi Seetam í kita si nɛ wa do idɔ́kɔ́ nla nla,

Si na iyi í jò í má iyi waati keekei í gbea nɛu.

13 Iyi akandamauí í ba à nyɔ́ nɛu wa ilɛ, nɔ́i í lɔ́si ku lele abo iyi í bí ama inɛmɔ́kɔ́u.

14 Amma à na abou ikpa minjii kungbá nla ku ba ku fɔ́ ku bɔ́ ikpa inya iyi Ilaaɔ́́ í ceaɔ́ sɔ́ɔ́luɛu si ghabua bii aa woo adɔ́ mɛɛta do bubu. Tengi bei á jìò nɛu.

15 Nɔ́i nɛu í tu inyi wa hai si geɛɛ, wa cá bei ido nla nla si anyii abou ku ba inyi ku jɔ́.

16 Amma ilɛ í faaba abou, domi í lá, í mɔ́ inyi iyi wa fita hai si geɛi akandamauí wa.

17 Nɔ́i idáí akandamauí í kɔ́ si abou ntɔ́ ntɔ́, nɔ́ í bɔ́ igũ ku ce do dimie ɛa iyi à gbe, aɛa iyi à waa jirima woodai Ilaaɔ́́ fei, inɛ ɛa iyi à waa leekí dim dim si sɛɛdai Jesu.

18 Nɔ́ í koo í leekí si sáai tenku.

13

Injai sako iyi wa fita hai si tenku

1 Si anyii nɛɛu, ò yɛ injai sako gɔ́ wa fita wa hai inɔ́ tenku. Í nɛ ngo mɛɛwa do iri mɛɛje nɔ́ fulai bomma wa lesi ngo ɛau fei, nɔ́ si iri ɛau fei à kɔ́ iri laalɔ́ ɛa iká iká iyi wa yaako Ilaaɔ́́.

² Injai sako iyi n̄ yeu í gaabu bei mua, n̄ kutɛɛ í ne gbugbā, n̄ gelee í ye bei ti muusu nla. Akandamau í so gbugbāi n̄ju takæ í naa, do kitāi bommae do yiiko nlae.

³ Iri akāi injai sakou í j̄o bei í ba kumee iyi á yokɛ ku kpaá, amma kumeeu í t̄a n̄o í ba iri. Inei andunya n̄a fei à waa t̄so do biti n̄o à waa tooe.

⁴ An̄a fei à waa t̄so akandamau si na iyi í j̄ò í na injai sakou yiiko. N̄o à waa t̄so injai sakou n̄o à waa ni, yooi í ye bei injai sakou ih̄e. Yooi á yokɛ ku baa igũ ku ce.

⁵ Injai sakou í ne kpaá ku t̄soò fufu n̄o ku bu Ilaaš, n̄o í ne yiiko ku ceò gbugbāe ice zakai cukpa cijji do minji.

⁶ N̄oi í c̄l gelee wa bu Ilaaš do bi ku wae do ine n̄a iyi à wa lele fei n̄o wa f̄o si n̄a ide laab̄o.

⁷ Á muua kpaá ku ce igũ do inei Ilaaš n̄a n̄o ku je n̄a igũ. N̄o à naa yiiko si dimi fei do fee fei do ile baa yooma fei.

⁸ Inei andunya fei á t̄soe, waat̄o ine n̄a iyi Ilaaš k̄u k̄o iri n̄a si tiaí kuwɛe hee ku maa taka andunya, tia iyi í je ti Angudāu iyi à kpaú.

⁹ Na n̄ju, ine iyi í ne it̄l, ku gbo.

¹⁰ Ine iyi í ne piis̄so ku b̄o, tilasi piis̄soi á b̄o. Ine n̄o iyi à ne a kpa do taakuba, tilasi taakubai á kpaá. Na n̄ju, í s̄la woo dasi naane n̄a a ya maa temua n̄o a leek̄i si naane ku dasi n̄ja *.

Injai sako iyi wa fita hai si ile

¹¹ Si anyii n̄ju, n̄ ye injai sako ḡo má wa fita wa hai si ile. Í ne nḡo minji bei ngoi angudā, n̄o wa f̄o ide bei akandama.

¹² In̄a sinteui í naa yiiko iyi í ne fei ku ceò ice si wajue. Í tilasi inei ile n̄a a t̄so in̄a sinte iyi í ba kumee iyi á yokɛ ku kpaá wo, n̄o í ba iriu.

¹³ In̄a minjisiau bei í ce do bu do bu nla nla n̄a hee í j̄ò ina í kita wa hai lele í naa ile si wajui amane n̄a.

¹⁴ Í d̄i ijui inei andunya n̄a do do bu do bu n̄a iyi í ce si wajui in̄a sinte iyi í náa yiikou. Wa s̄s inei andunya n̄a a gbe mii iyi á j̄o in̄a sinte iyi í tako à mee do taakuba n̄o k̄u kuu.

¹⁵ Injai ankāanyiu í ba yiiko ku mua mii iyi á gbeu kuwɛe, n̄o ku f̄o ide bei amane, ku ba ku kpa ine n̄a iyi à k̄o ku t̄soe fei.

¹⁶ N̄o in̄au í tilasi ine fei, ilu gbugbā n̄a do hai ne gbugbā n̄a, ilu fia n̄a do ilu are n̄a, aru n̄a do ine n̄a iyi à ne ara n̄a n̄a, à ce n̄a nyinda si aw̄o n̄je n̄a walak̄o si ikpo n̄a.

¹⁷ Ine ḡo k̄u wɛe iyi á yokɛ ku ra walak̄o ku ta bii k̄u ne nyinda iyi í je irii injai sakou, walak̄o lambai irie.

¹⁸ Iyi í s̄la ka ce si laakai wee, ine iyi í ne bisi fei í s̄la ku mà yaasei lambai injai sakou.

* 13:10 Tia nwo ḡo n̄a à ya ni, ine iyi í dasi kpaasie piis̄so, piis̄soi aa na a dasi n̄ju m̄o. Ine iyi í kpa ine ḡo do taakuba, do taakubai aa kpa n̄ju m̄o. * 14:9 mii iyi í gbeu idei mii iyi á gbe í j̄o in̄a sinteui wa f̄aa (co Kuyei 13:14) † 14:11 mii iyi á gbeu idei mii iyi á gbe í j̄o in̄a sinteui wa f̄aa (co Kuyei 13:14)

Lambae, lambai amanei. Jiaei c̄l̄o mee fa do kita do mee fa (666).

14

Iri ku k̄ai ine n̄a iyi à faaba

¹ Si anyie iyi n̄ c̄o ilu n̄o n̄ ye Angudāu wa leek̄i si iri kutai Siš̄o. Amane dubu c̄l̄o do cijji do mee (144.000) í wa bi t̄e, an̄a iyi à k̄o irii Angudāu do ti Baae si ikpo n̄ja.

² N̄o n̄ gbo imu ḡo hai lele aa ni bei ibai iri cuui inyi nla, walak̄o bei kulai ijli. Iba iyi n̄ gbo wa d̄si bei m̄aalo iyi ine n̄a à waa c̄a.

³ Ine n̄au à waa leek̄i si wajui kitāi bommau, bii ilu hunde mee n̄au do ine ngbo n̄au à wa. Á waa k̄s̄ iri tit̄s̄ iyi ine ḡo kaa yokɛ ku mà bii k̄u je amane dubu c̄l̄o do cijji do mee n̄au (144.000), an̄a iyi à yá hai si andunya.

⁴ Ine n̄au, a k̄u s̄ud̄ inaabo. Á mu ara n̄a a k̄u mà inaabo tit̄a. Á waa too Angudāu bii wa b̄o fei. Á yá n̄a hai si in̄ai amane n̄a. Á yei bei amaa je sinte iyi à na Ilaaš do Angudāu.

⁵ Ine ḡo k̄u gbo ibo hai si gele n̄a, à je ine n̄a iyi a k̄u ne taale.

Amaleka meeta n̄a

⁶ N̄oi n̄ nyi n̄ ye amaleka ḡo má wa fo hee lelei Aš. N̄juí á sisi laabaau j̄iida iyi ci ya t̄a bi inei andunya fei, si ile fei, do si dimi fei, do si fee ik̄a ik̄a fei, do bi ine fei.

⁷ Í d̄s̄ anu wa ni, í j̄irima Ilaaš n̄o i naa amboe n̄a, domi waati í to ku kiitiò ine fei. I t̄so Ilaaš, n̄ju iyi í taka lele do ile, do tenku, do is̄s̄ n̄a.

⁸ Amaleka minjisia ḡo wa too anyie wa ni, Babil̄oni, ilu n̄lau, í cuku, í cuku. N̄juí í fa dimi fei si sakara hai ne k̄aše. Sakaraeui í ye bei at̄e iyi wa c̄l̄ n̄a iju. At̄e w̄eui í je id̄oak̄i Ilaaš.

⁹ Amaleka meetasia ḡo wa too ine minji n̄a iyi à cuau, n̄o í d̄s̄ anu wa ni, ine iyi wa t̄so in̄ai sakou do mii iyi í gbeu * fei, n̄o í j̄ò à k̄o irie si ikpo walak̄o si aw̄o,

¹⁰ n̄ju m̄o á m̄o at̄e iyi í je id̄oak̄i Ilaaš. Ine iyi wa ce b̄eɛɛ fei á ye b̄ōne si ina do fainwita si wajui Angudāu do amaleka kumá n̄a.

¹¹ Cuai ina iyi á nyisi n̄a b̄ōne á dedei hee lele hee do āj̄o fei. Ine n̄a iyi à waa t̄so injai sakou do mii iyi á gbeu †, do ine n̄a iyi à ne nyinda irie, a kaa ne kus̄lmi aleò daak̄o.

¹² Na n̄ju, í s̄la woo dasi naane n̄a a temua, an̄a iyi à waa j̄irima woodai Ilaaš n̄o à dasi Jesu naane.

¹³ Si anyii n̄ju, n̄ gbo ide ku f̄o ḡo má hai lele í ni, k̄o iyi ih̄e, ilu ina did̄s̄ n̄ai ine n̄a iyi aa na a ku hai n̄sei na naane iyi à dasi Laf̄e. N̄oi Hundeí Ilaaš í ni, n̄toi, b̄eɛɛ. Aa s̄lmi, domi ribai ice j̄iida n̄a á too n̄a.

Kudai amanε ηα

14 Si anyii nηu, nε nη ye anduulai ijf go, ine go wa buba be i jo amai amanε. Wa dasi fulai wurai amanlu si irie, nε wa mu kεma ku dε anu go.

15 Amaleka go i fita wa hai kpasεi Ilaaε, nε i dε anu i sε ine iyi wa buba si kudui ijlu i ni, so kεmaε i mu, domi awaatii kumu i to. Andunya i to ku mu.

16 Njoi ine iyi wa buba si kudui ijlu i dasi kεmaε si andunya, wa mu.

17 Amaleka go i fita wa hai kpasεi Ilaaε iyi i wa leleu ma, nηu mε wa mu kεma ku dε anu go.

18 Nε amaleka go i fita wa ma hai bi kuweeu, i ne gbugbε si antai ina. I la hee lele i sε ine iyi wa mu kεma didu i ni, ka rezεε iyi i wasi andunya do kεmaε domi i jla.

19 Amalekau i dasi kεmaε nε i kaε isoi jli ηau, nε i cuusi dangala bi ku fε inyii rezεε. Iyi be wa nyisi idεokεi Ilaaε.

20 A fε isoi rezεeu bi ku fεε anyii inε iluu. Nε hai bi ku fε inyii isoi jli nεu, nje i cε wa be hee kusεε i to dubu akε do clε mεfa * (1.600) si yaasei ile ku wε, nε kujli isae i to gendei acf.

15

Amaleka ηa do ijuukpai ankanyi

1 Si anyii nηu, nε ye nyinda go ma lelei Aε, i la nε i ne njo. Iyi nε ye wee, amaleka mεεje go ηa a waa mu ijuukpε mεεje. Anjai a je ijuukpεi ankanyi domi si bei idεokεi Ilaaε a tε.

2 Njoi nε ye tenku go wa daana bei digi i yogeε do ina. Nε nε ye ine ηa iyi a je inai sakou igu do mii iyi a gbeu * do lambai irie. Ine ηau a waa leekf si antai tenkuu a waa mu mεεε ηa iyi Ilaaε i na ηa.

3 A waa kε irii Moizi, woo ce icei Ilaaεu, do ti Angudau †, a waa ni, Aε Lafεε, ilu gbugbε fei, Iceε i la, nε i je maamaake. Awεi i je amanlui ile fei. Kpεεε i je nε, nε i je dee dee.

4 Yooi kaa ce njoe, Lafεε.

Yooi a kε ku saabu irie.

Awε akai i je ine kumε.

Inei ile baa yooma fei a naa bi tεε,

Aa na a gule a tεεε,

Domi i nyisi iyi kiitie i je dee dee.

5 Si anyii nηu, iyi nε cε ilu nε nε ye a cl kpasεi Ilaaε iyi i wa lele, tengi bii i je bi kuwai akabuueu.

6 Amaleka mεεje ηa iyi a waa mu ijuukpε mεεje ηau a fita hai kpasεu. A waa dasi nyau

fufu iyi wa daana nε a waa di santikii wura si kpaka ηja.

7 Njoi ine akai mii ilu hunde mεε ηau i na amaleka mεεje ηau fatai wura ara mεεje iyi i kε do idεokεi Ilaaε, nηu iyi i wεε hee do ajε fei.

8 Nε kpasεu i kε do cua iyi wa naa hai si amboei Ilaaε do gbugbεε. Ine go kaa nε ku yεkε ku lε si inεε hee ijuukpεi amaleka mεεje ηau koo kpεε iri.

16

Fatai idεokεi Ilaaε ηa

1 Njoi nε gbo ide ku fε nla go hai kpasεi Ilaaεu i sε amaleka mεεje ηau i ni, i koo i nikε idεokεi Ilaaε iyi i wa si fata mεεje ηau si ile.

2 Amaleka sinteu i koo i nikε titεε ile. Njoi dimii ngoli kuro laalε go i naa si ine ηa iyi a ne nyindai inai sakou nε a waa tεε mii iyi a gbeu *.

3 Njoi amaleka minjisiau mε i nikε titεε si tenku. Inyiu i sinda bei njei iku, nε mii ilu hunde baa yooma fei i ku si inε inyiu.

4 Njoi amaleka mεεtasiau mε i nikε titεε si ido nla ηa do si isε ηa, nε inyi nηa i kpaasi nje.

5 Nε nε gbo anui amaleka iyi i ne gbugbε si antai inyiu i ni, awε Ilaaε i ne nte i kiiti be ihε, awε ine kumε, awε iyi i wεε, i nε i wεεi wo.

6 Ine ηau a kpa woo dasi naane ηa do walli ηa a nikε nje nηa, nε i na ηa nje a mε. Beebei a jεε.

7 Si anyii nηu, nε gbo ide ku fε go ma hai bi kuweeu i ni, nte Aε Lafεε ilu gbugbε fei, kiitie i tε i je nte.

8 Njoi amaleka mεεsiau mε i nikε titεε si inunu, nε inunu i ba gbugbε wa jo amanε ηa do inya gbεεε bei ina.

9 Nε inya gbεεε nlaui i jo amanε ηa, nε a waa bu Ilaaε, nηu iyi i ne yiiko si antai bōne ηau. Amma a kε ku kpaasi ido a jirimεε.

10 Njoi amaleka miusiau mε i nikε titεε si antai kitai bommai inja buuu. Nε ilu i kuku si bommaεu. Nε ine ηa a waa ηε ame nηa ηa na ara kuro.

11 A waa bu Ilaaε na ara kuro do ngoli nηa ηa, amma a kε ku jε laalε ku ce nηa.

12 Njoi amaleka mεεfasiau mε i nikε titεε si ido nla iyi a ya kpe Efarata, nε i gbe mam mam ku mua amanlui nunui daakε ηa kpεa a kua.

13 Nε nε ye inei inεεko mεεta go ηa a kpaasi ara nηa bei kpεε, akε i fita wa hai si gelei akandamau, akε mε hai si gelei inja buuu, mεεtasiau mε hai si gelei walli ilu ibou.

14 Inei inεεko ηau i je mεεoi Seetam ηa iyi a waa ce dobu dobu ηa. Nε a waa bε bi amanlui

‡ **14:20 dubu akε do clε mεfa si yaasei ile ku wε** Lambau i ne yaase go. Kusεε i to kilo clε mεta (300). * **15:2 mii iyi a gbeu** idei mii iyi a gbe i jo inja sinteuu wa faa (cε Kuyε 13:14) † **15:3 Irii Moizii do ti Angudau** Inε go ηa si kuyε nηa, a ya ni iri ikε ikε minjii. Inε go ηa mε a ya ni iri akai iyi wa fε bei Ilaaε i faaba wa na saabui Jesu Kirisi bei i tako i faaba inei Izireli ηau na saabui Moizi. * **16:2 mii iyi a gbeu** idei mii iyi a gbe i jo inja sinteuu wa faa (cε Kuyε 13:14)

andunya ɲa fei a tɔtɔɔ ɲa a ce igū si aɲo nɔai ɪlaaɔ ilu gbugbā fei.

¹⁵ Ɗɔi Jesu í nɪ, ñ wa n naa ku zamba ɲe bei ile. Ilu inɔ didɔi ine iyi wa wɔ nɔɔ, nɔ wa dasi jɪne ɲa ku ba ku maà na ku dasi kpaa bàsɪ ku na ku ye anyo si bantuma.

¹⁶ Ɗɔi inei inɔko ɲau à tɔtɔɔ amanlu ɲau fei bii gɔ iyi à ya kpe do feei Ebeɛ Aamagedɔɔ.

¹⁷ Si anyii nɲu, amaleka meejesiau mɔ í nikā titɛɛ si fufu. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitai bomma iyi í wa kpasɛi ɪlaaɔu í ni, ide í tã.

¹⁸ Ɗɔi iji í ɲɔ, nɔ à gbɔ iba ɲa do kulai iji. Nɔ ile í yaya nɔ nɔ. Ile kuyayau í caa. Dimiɛ kù ce titã hai waati iyi à taka amane ɲa.

¹⁹ Ilu nɔai í kpɛ ikɔ mɛɛta, nɔ ilui ile fei í cuku. ɪlaaɔ kù gbeje laalo ku cei inei Babilɔni ɲa ilu nɔai nɔ í nyisi ɲa idɔkɔ nɔai.

²⁰ Gungum kama kù wa be má, nɔ a kù waa ye iri kuta ɲa mɔ má.

²¹ Ɗɔi kutai iji nla nla ɲa à waa cuku si ine ɲa wa. Akãe fei í to kilo cijji. Nɔ à waa bu ɪlaaɔ na bɔnei kutai iji, domi bɔneu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

¹ Ɗɔi ine akāi amaleka meeje ɲa iyi à waa mu fata meeje ɲau í sɔm í ni, naa wa, an nyisie bei ɪlaaɔ á kiiti abo à ce sakara nɔai ihɛ, nɲu iyi wa buba si antai inyi nɔai.

² Abo à ce sakara nɔai í dasi amanlui andunya ɲa sakara ku ce, nɔ inei andunya ɲa à waa too si daa nkɔɔ nkɔɔ hee í baa í sinda iri ɲa bei atɛ í ya sinda irii ine.

³ Ɗɔi Hundi ɪlaaɔ í naa sim nɔ amalekau í bɔm gɔbua. Bei, ñ ye abo gɔ wa buba si antai inai sako nkɔɔ gɔ. Inai sakou í ne iri meeje do ngo meeɛwa nɔ à kɔ si arãe fei iri laalo ku yaako ɪlaaɔ ɲa.

⁴ Abou wa dasi nyau nkpa jiida gɔ dimi iyi amanlu ɲa à ya dasi, nɔ wa dasi booda ɲa iyi à ce do wura do kuta ku ne fia gɔ ɲa do lege fufu bii fei. Wa mu kɔɔfui wura si awɔ si bii mii laalo do riisi sakara ku ceɛ wa kɔ.

⁵ Á kɔ iri gɔ si ikpɔɛ, yaasei iriui í je asii. Iriu wee, Babilɔni ilu nla, iyei inaabo à ce sakarai andunya ɲa, do iyei daa bututu fei.

⁶ Nɔ ñ ye abou í mɔ njei woo dasi naane ɲa do ti ine ɲa iyi à kpa si na iyi í jɔ à je seɛdai Jesu, nɔ iriɛ í sinda bei atɛ í ya sinda irii ine.

Iyi ñ yɔɔ, ñ biti nɔ nɔ.

⁷ Ɗɔi amalekau í sɔm í ni, na mii í ce ñ waa biti. An sisie asii abou do ti inai sako iyi í ne iri meeje do ngo meeɛwau.

⁸ Inai sako iyi ñ ye be í weɛ wo amma kù weɛ má nsei. Bii í kɔɔsi à fita wa hai si isa nla hai ne kɔɔu ku bɔ nfe ku ce. Inei andunya ɲa iyi ɪlaaɔ kù kɔ iri ɲa si tiai kuweɛ hee ku maa taka andunya, aa biti bii à ye inai sakou má, domi í tako í weɛ wo amma kù weɛ má nsei nɔ à na ku faata wa má.

⁹ Ine ku bei ku gbɔ yaasei ideu, í ne bukaatai bisi iyi í ne laakai. Iri meeje ɲau, anai à je iri kuta meeje bii abou wa buba.

¹⁰ Nɔ anai à nyi à je amanlu meeje ɲau. Amanlu miu í cuku tá, ine akā í weɛ si nsei, nɔ ine akā mɔ kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpe.

¹¹ Nɔ inai sako iyi í weɛ wo nɔ kù weɛ nsei máu, nɲu takãe í je ilaalu meejsia, nɔ í je ine akāi amanlu meeje ɲau nɔ wa bɔ nfe ku ce.

¹² Ngo meeɛwa iyi ñ yeu, anai à je amanlu meeɛwa ɲa iyi a kù je bomma titã, amma aa ba yiiko a je bomma isɔ akā do inai sakou aɲo.

¹³ Anɔ meeɛwau fei mii akāi à waa lele, nɔ aa na inai sakou gbugbā do yiiko ɲa.

¹⁴ Aa ce igū do Angudāu, amma Angudāu á je ɲa igū si na iyi í jɔ í je Lafɛi lafɛi ɲa nɔ í je Amanlui amanlu ɲa. Nɔ ilu naane ɲa iyi ɪlaaɔ í kpe í cica, anɔd Angudāu aa je igū aɲo.

¹⁵ Nɔ amalekau í sɔm má í ni, inyi iyi í ye abo à ce sakarau wa buba si antaɛu be, nɲui í je ine nkɔɔ iyi wa naa hai ile ikā ikā nɔ à waa fɔ fee ikā ikā.

¹⁶ Ngo meeɛwa iyi ñ yeu be do inai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í ne fei nɔ a jɔɔ basɪ. Aa ɲo inɔe nɔ a joo ina mam mam.

¹⁷ Aa ce beɛbei si na iyi í jɔ ɪlaaɔ í jɔ à ce idɔɔbiɛ. Beɛbei à ce anu akā ku ba a so yiiko amanlu ɲa a na inai sakou. Aa maa jirima inai sakou hee idei ɪlaaɔ koo ceɔ.

¹⁸ Abo iyi í yeu, nɲui í je ilu nla iyi í ne gbugbā si amanlui ile fei.

18

Kucukui Babilɔni ilu nla

¹ Si anyii nɲu ñ ye amaleka mmu gɔ wa kita wa hai lele. Í ne yiiko nla nla, nɔ amboeɛ wa daana bari bari wa má inya si andunya fei.

² Í dɔ anu í ni, Babilɔni ilu nla, í cuku, í cuku. Nsei í baa í je bii ku wai zii ɲa do bii ku manjii inei inɔko baa yooma fei. Yei laalo do yei sãmi fei í wa be.

³ Á jɔ ilu í cuku si na iyi í jɔ dimi fei í dasi sakarãe ku ce. Sakarãeui í ye bei atɛ iyi wa cɪ ɲa iju. Í dasi amanlui andunya ɲa sakara ku ce do nɲu takãe aɲo, nɔ woo nya sɪai andunya ɲa à ce fia na amani nɔai.

⁴ Ɗɔi ñ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele í ni, inje inem ɲa, í fita wa hai inɔ iluu, ku ba í maà na í ne ikpɛ si dulum deɛ nɔ bɔne ɲa iyi á baa ku maà ba ne,

⁵ domi dulum deɛu í kã hee lele, nɔ ɪlaaɔ kù gbeje laalo ɲa iyi í ce.

⁶ Bei í cea ine ɲa, í sãa beɛbe ise gbeeji. Wahala iyi í dasi ine ɲa í sãa ikɔ minji.

⁷ Zaka bei í so arãe lele í weɛ do inɔ didɔ si amani nɔai, inje mɔ í nyisie ijuukpã do inɔ ku fɔ zaka beɛbe ɲa. Wa ni si idɔɛ, ñ wa n buba bei amanlu, n kù je jaaɔ. Beɛbe mɔi n kaa n ye inɔ ku fɔ pai.

⁸ Na n̄ju, b̄ōne ikā ikā á baa si ajo akā. B̄ōne n̄ju wee, b̄ō do in̄o kufoi iku do ari. N̄ju takae á joi mam mam, domi Āō Laf̄ēe iyi í kiitie í je ilu gbugbā.

⁹ Amanlui andunya n̄a iyi à ce daa nkpo nkpo do abo à ce sakarau fei n̄o à kp̄ē amani nlaēu, aa na a kpata, aa cā buubuu na iriē si waati iyi aa ye cuai ina iyi wa joo.

¹⁰ Aa leekí a j̄l̄ōe si na iyi í j̄ō à waa ce n̄joi ijuukpā iyi í baa, n̄o aa ni, waiyooi, waiyooi, Babiloni ilu nla ilu gbugbā, si is̄o akāi kiiti í j̄ē.

¹¹ Woo nya s̄lai andunya n̄a aa kpata do in̄o ku f̄o na iriē, si na iyi í j̄ō in̄e ḡo k̄u waa ra iw̄o n̄ja má

¹² iyi í je wura do is̄o f̄uf̄u, do kuta jiida ku ne fia n̄a, do lege f̄uf̄u n̄a, do ac̄o f̄uf̄u k̄u ne fia ḡo do ac̄o iyi í je ti ilaalu do ac̄o iyi á ya cēo mañḡo b̄onsue do ac̄o nkpa jiida. In̄e ḡo k̄u waa ra j̄i ku ne inunu jiida ilu fia má, do dimii mii ikā ikā iyi á ce do inyii jua walak̄o do j̄i jiida wala do is̄o nkpa wala do is̄o wala do kuta f̄uf̄u.

¹³ A k̄u waa ra fufui anyii j̄i iyi á ya kpe kan̄eli, do nyau aiye do tulare do ikpo ku d̄s̄ inunu iyi á ya kpe miru do ikpo dimi mmu ḡo má, do v̄ēe do ikpo do iyaf̄u do bilee, do k̄ete n̄a do angudā n̄a, do ac̄l do sar̄eti n̄ja n̄a, do aru n̄a.

¹⁴ N̄o woo nya s̄la n̄au à s̄s̄ iluu à ni, mii jiida iyi í bi ku je titee fei wo í l̄ae, n̄o amanie do mii ku s̄lae fei í nȳoe, amane kaa ȳo má pai.

¹⁵ Woo nya s̄la n̄au, n̄ja iyi á ce fia do saabui iluu aa leekí ku j̄l̄, aa maa kpata, a maa weewe na n̄joi ijuukpā iyi í baa,

¹⁶ aa maa ni, waiyooi, irei í ḡb̄o b̄ōne iyi í ba ilu nlaui ih̄e. Iluu í tako í yei bei abo iyi í ya we ac̄o f̄uf̄u ku ne fia ḡo, do ac̄o nkpa jiida do ac̄o iyi í je ti ilaalu, n̄o í ya dasi wura si arae do kuta jiida ku ne fia n̄a, do lege f̄uf̄u n̄a.

¹⁷ N̄o si is̄o akā amanie fei í ce nfe.

Woo mu ak̄oi inyi n̄au fei do woo ce icee n̄a do in̄e n̄a iyi á wa in̄o ak̄oi inyi n̄au fei hee do in̄e n̄a iyi á waa ba ije si inyi d̄ud̄u, à leekí à j̄l̄ōe,

¹⁸ à waa d̄s̄ anu iyi á ye cuai kujoi iluu à waa ni, ilu nla ḡo k̄u w̄eē bei iluu ih̄e má.

¹⁹ Á waa kosi iri n̄ja s̄āa à waa nyisīo in̄o ku f̄o n̄ja. Á waa kpata à d̄s̄ anu à waa ni, waiyooi, irei í ḡb̄o b̄ōne iyi í ba ilu nlaui ih̄e. Do saabui amanie ilu ak̄oi inyi n̄a fei á cēo fia. N̄o si is̄o akā, fei nd̄eē í kp̄ōo bomma.

²⁰ In̄e in̄e lele n̄a, i j̄ō in̄o n̄je ku d̄s̄. In̄e woo dasi naane n̄a m̄o do woo b̄e n̄a do walii n̄a, i j̄ō in̄o n̄je ku d̄s̄, si na iyi í j̄ō Ilaās̄ í kiiti iluu í s̄ā n̄je gbese.

²¹ N̄oi amaleka ilu gbugbā ḡo í so kuta nla bei al̄o ḡo í nȳoe si inyi d̄ud̄u í ni, b̄eēbe m̄oi aa keke Babiloni ilu nlaui do gbugbā n̄o a kaa ȳo má pai.

²² A kaa ḡb̄o anu ku d̄s̄i m̄ōl̄o má bi titee do woo k̄s̄ iri n̄au do gaasia n̄au do woo f̄ā k̄āak̄āak̄i n̄au. A kaa ba woo ce icei aw̄o dimi ikā ikā má, a kaa ḡb̄o ibai al̄o iyi wa l̄al̄o má.

²³ A kaa ye inya kumái fitila be má, a kaa n̄o a ḡb̄o nelei abo tit̄s̄ do m̄ōko tit̄s̄. Woo nya s̄lae n̄ai à ne gbugbā à re wo si andunyau ih̄e fei, n̄o í d̄i ijui in̄e ileu ih̄e fei do dobu do bu.

²⁴ Á nyisi ilu Babiloni ijuukpā si na iyi í j̄ō à ye sie n̄je walii n̄a do ti woo dasi naane n̄a do n̄je in̄e n̄a iyi á kpa si andunyau ih̄e fei.

19

¹ Si anyii n̄ju, n̄ ḡb̄o ide ku f̄o ḡo bei anu ku d̄s̄i zamaa ikpa lelei Āō í ni, ka saabu Ilaās̄ Laf̄ēe nwa, n̄jui í faaba wa, í n̄o í n̄e amboe do gbugbā.

² Kiitie í je nt̄o, n̄o í te, domi í kiiti abo à ce sakara iyi í beje andunya fei do daa bututue, n̄o í nyisiē b̄ōne si na iyi í j̄ō í nikā n̄je woo ce icee n̄a.

³ N̄o à d̄s̄ anu má à waa ni, ka saabu Ilaās̄ Laf̄ēe nwa. Cuai ilu nlaui á maa b̄o lelei hee do ajo fei.

⁴ N̄oi in̄e ngbo k̄onfia do m̄eē n̄au do ilu hund̄e m̄eē n̄au à s̄ēbata si wajui Ilaās̄, n̄ju iyi wa buba si kitāi bommau à t̄ōe à waa ni, ami, ka saabu Ilaās̄ Laf̄ēe nwa.

Jingau ab̄ōd̄si Angudāu

⁵ Waati b̄eēbe í ḡb̄o ide ku f̄o ḡo hai ikpa bi kitāi bommau í ni, í saabu Ilaās̄ Laf̄ēe nwa, in̄e woo ce icee n̄a fei, in̄e iyi í waa ce n̄joe, keekēo nla.

⁶ N̄o n̄ ḡb̄o ide ku f̄o ḡo bei imui zamaa. Aa ni bei iri cuui inyi nla ḡoi walak̄o bei kulai ijl̄. Ide ku f̄o í ni, ka saabu Ilaās̄, domi Ilaās̄ Laf̄ēe nwa ilu gbugbā fei í je bomma.

⁷ Í j̄ō ka nyaanyi, ka w̄eē̄o in̄o did̄s̄. Í j̄ō ka saabu amboe domi ab̄ōd̄si Angudāu í to wa, mud̄ēu takae m̄o í t̄a s̄ōlu.

⁸ Á j̄ō í dasi nyau f̄uf̄u wau wau ku ne b̄eēe iyi í má. Nyau ku ne b̄eēeui í je kookoosu j̄iida woo dasi naane n̄a.

⁹ N̄oi amalekau í s̄m̄ í ni, k̄o iyi ih̄e. Ilu in̄o did̄s̄ n̄ai in̄e n̄a iyi á kpe ku je bi ku ce ab̄ōd̄si Angudāu. N̄o í s̄m̄ má í ni, ideu ide ku foi Ilaās̄ takaei.

¹⁰ N̄oi n̄ s̄ēbata ku ba n̄ t̄ōe, amma í ni, mād̄ ce b̄eēbe. Amu m̄o woo ce icei bei aw̄o do bei kpaas̄ie n̄a iyi á waa mu ide nt̄o iyi Jesu í nyisi wau. T̄ōo Ilaās̄.

Ide nt̄o iyi Jesu í nyisi wau n̄jui í je icui idei walii fei.

Masa ilu ac̄l f̄uf̄u

¹¹ Si anyii n̄ju, n̄ ye lelei Āō í c̄l n̄o ac̄l f̄uf̄u ḡo í faata wa. In̄e iyi wa ḡūui á ya kpe ilu naane do ilu nt̄o. Si nt̄oi í ya kiiti, b̄eēbe m̄oi í ya cēo iḡū.

¹² Ijue í yei bei am̄ei ina, n̄o wa dasi fulai bomma nkpo si iriē. N̄o à k̄o iri ḡo sie iyi in̄e ḡo k̄u má bi k̄u je n̄ju akā.

13 Wa dasi ibō gō iyi à mù do nje. Iriei Idei Ilaaḥ.

14 Woo ce igūi lele ḡa à gū aḥi fūfū ḡa à waa tooe nō à waa dasi jaee fūfū ku ne beere iyi í má wau wau.

15 Taakuba didō gō wa fita wa hai si gelee iyi á jeḥ dimii andunya ḡa igū. Si anyie nō ku gbā ḡa do goloí isō nō ku fō inyii isoi jīi ndii rezē. Iyi be wa nyisi idōkō nlai Ilaaḥ ilu gbugbā fei iyi á naa si inei andunya ḡa.

16 Si ibōe do si itāe à kō irie à ni, Amanlui amanlu ḡa do Lafēi lafēe ḡa.

17 Nō n̄ ye amaleka gō ma wa leeki si inunu. Nō í dō anu wa kpe yei ḡa iyi à waa fo hee lelei A5 fei wa ni, i naa í tōtō í je jingau nlai Ilaaḥ ḡa.

18 I naa í je injai arai ilaalu ḡa do ti inē ngboi sooge ḡa do ti woo ce igū ḡa, do ti aḥi ḡa do masa ḡa ḡa, do injai inē fei, hai aru hee do inē ḡa iyi à ne ara ḡa, keekeḥ nla.

19 N̄oi n̄ ye injai sakou do amanlui andunya ḡa do woo ce igū ḡa ḡa, aḡa fei à tōtō ku ba a ce igū do inē iyi wa gū aḥi do woo ce igūe ḡa.

20 N̄oi masau do woo ce igūe ḡa à mu injai sakou do walii ilu ibou aḡo, n̄ju iyi wa ce dobu dobu si wajui injai sakou wo. Do dobu dobuu í dī ijui inē ḡa iyi à tako à ne nyindai injai sakou nō à tō mii iyi à gbeu. Á sōsi aḡa minji fei si ina nla iyi wa jo do fainwitau njaawe.

21 Nō masau í kpa woo ce igū ḡa do taakuba iyi wa fita wa hai si gelee. Nō yei fei í je inja ḡa í yo.

20

Adō dubu

1 Si anyii n̄ju, n̄ ye amaleka gō má wa kita wa hai lelei A5, wa mu kileei isa hai ne kōu do seseu nla gō.

2 N̄oi í bata akandama, n̄jo iyi í wee hai tako tako, iyi í je mbirisi do Seetam, nō í dūu do seseu hee adō dubu.

3 Nō í tale sie inō isa nlaui í sōkō sie nō í ce nyinda ku ba ku maā dī ijui dimii inei andunya ḡa má hee adō dubuu koo tāḥ. Si anyie à ne a cūu nō a fūu si waati keeke má.

4 N̄oi n̄ ye kitāi bomma gō ḡa nō inē ḡa à waa buba si. Á na inē ḡa iyi à waa buba si ḡau yiiko a kiiti inē ḡa. Nō n̄ ye inē ḡa iyi à bu iri n̄ja na ideí Ilaaḥ do si na iyi í jō à je seedai Jesu. Anjai a kù tō injai sakou hee má je mii iyi à gbeu, nō a kù je aḡa a ne nyindae si ikpo ḡa wala si awo ḡa. Á dede hai si balē nō à je bomma do Kirisí aḡo adō dubu.

5 Iyi beí í je kudede sintei iku ḡa. Amma iku ḡa iyi à gbe a kù dede hai si balē, í gbe hee adō dubuu koo kōḥ.

6 Ilu inō didō ḡai inē ḡa iyi à wa si kudede sinteu. Anjai à nya ikā na irii Ilaaḥ. Iku minjisiau kù ne gbugbā si ḡa má, amma aa maa je woo weei Ilaaḥ ḡa do ti Kirisí, nō aa je bomma do n̄ju adō dubu.

Á je Seetam igū

7 Bii adō dubuu í kō aa jō Seetam hai si piisōe.

8 Nō á fita koo dī ijui dimii inei andunya ḡa fei, waato Gōgu do Magōgu *, nō ku tōtō ḡa a ce igū. Áa kpo beí sāai aḥi ido.

9 Anjai à dede wa hai ile fei à naa à kaako gbodoi woo dasi naane ḡa do ilu iyi Ilaaḥ í biu. Amma ina í naa hai lele, nō aḡa fei à jo.

10 N̄oi à so Seetam, n̄ju iyi í dī ijui inē ḡau, à sōsi ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii à dasi injai sakou do walii ilu ibou wo. Beí aa ye ijuukpā nla nla dasāḥ idū hee do aḡo fei.

Kiitii ankāanyi

11 Si anyii n̄ju, n̄oi n̄ ye kitāi bomma nla fūfū gō do inē iyi wa buba si antae. Nō ile do lele à sa hai wajue, nō a kù ye gōgō n̄ja gō má.

12 N̄oi n̄ ye iku ḡa, keekeḥ nla, à waa leeki si wajui kitāi bommau. Nō à cī tia ḡa do tia gō iyi à ya ni tiai kuwee. Á kiiti iku ḡa si beí kookoosu n̄ja iyi à kō si tia ḡau í to.

13 Waati beebei tenku í sindo iku ḡa iyi à wa inōe wa, nō iku do bi ku wai iku ḡa à sindo iku ḡa ḡa iyi à waa mu wo. Anja fei à baa si kuwee nō à kiiti ḡa si beí kookoosu n̄ja í to.

14 N̄oi à so iku do bi ku wai iku ḡau à dasi ina nlaui. Ina nlaui í je iku minjisia.

15 Ine baa yooma iyi a kù kō irie si tiai kuwee à soo à dasi ina nlaui.

21

Lele titō do ile titō

1 Si anyii n̄ju, n̄ ye lele titō do ile titō. Lele nwo do ile nwo ḡau a kù wee má. Tenku mō kù wee má.

2 Nō n̄ ye ilu kumá iyi í je Zeruzalemu titō í kita wa hai lelei A5. Í tā sōlu beí abo titō iyi wa bō mōkōe ku ko.

3 Nō n̄ gbō ide ku fō nla gō hai bi kitāi bommau í ni, nsei bi kuwai Ilaaḥ í wee do amanē ḡa. Ilaaḥ á maa wee do aḡa, nō aa je inē ḡa. Ilaaḥ takae á wa si anini ḡa.

4 Á gbā cikāoju n̄ja ḡa fei. Iku do inō ku fāe do kukpata do ara ku ro kaa wee má, domi mii ndii tako ḡau fei í lo.

5 Waati beebei inē iyi wa buba si kitāi bommau í ni, wee n̄ ce mii fei titō. Nō í sām í ni, kō iyi ihē domi idem ide ntōi, nō í ne naane.

6 Nō í sām má í ni, fei ndee í tā. Ine kāmā kù takom nō inē kāmā kaa naa do anyim. Amui n̄ je sintei mii fei do iri ku kpae. Ine iyi agbe wa kpa fei an jō ku mō inyii isō hai ne fia ku sā. Nō inē iyi í mō inyiu fei á maa weei.

* 20:8 Gōgu do Magōgu Ezekieli 38 do 39 í fō ideí Gōgu do Magōgu. Si afeu be, Gōguu ilaalui, Magōgu mō ileei.

7 Ine iyi í je igū aa naa mii ŋau be, nɔ an je Ilaaɔ Baabaɛ, nɔ nju mɔ ku je amam.

8 Amma ine ŋa iyi à mɔngɔ do hai dasi naane ŋa do woo ce laalo ŋa do woo kpa ine ŋa do woo ce sakara ŋa, do woo ce dobu dobu ŋa do woo tɔɔ iwɛ ŋa do woo sɔ ibo ŋa fei aa ba ikpɛ ŋja si ina nla iyi wa jo do fainwitau. Iyi bei í je iku minjisiau.

Zeruzalemu titɔ

9 Nɔi amaleka meeje ŋa iyi à tako à waa mu fata meeje ŋa si bii bɔne meeje í wa siu, ine akā ŋja í naa í sɔm í ni, naa wa n nyisie abo titɔ iyi Angudāu í so.

10 Hundei Ilaaɔ í naa sim nɔ amalekau í bɔɔm si antai iri kuta nla gɔ. Í nyisim Zeruzalemu, ilu kumá iyi wa kita wa hai lelei Aɔu.

11 Wa daana do amboei Ilaaɔ bei kuta kusɩa jiida ku ne fia gɔ iyi à ya kpe zasipu, iyi í má bei digi.

12 Nɔ bindi nla ku gboka gɔ í kaakoɛ. Í ne ande maateji, nɔ amaleka maateji gɔ ŋa à waa degbe ande koofa ŋau. Si ande koofa ŋau í kɔ irii dimi maateji inei Izireli ŋau.

13 Gonta meeɛ bindiu fei í ne ande meeɛta meeɛta. Ande meeɛta í wa ikpa nunui ale, meeɛta mɔ í wa ikpa nunui daako, nɔ meeɛta meeɛta í wa cingaa do cingaa.

14 À nyɔ icui bindii iluu do kuta maateji. Si antaei à kɔ irii woo be maateji Angudāu.

15 Amaleka iyi wa bam ide ku fɔu, wa mu goloí wura iyi í je mii ku wā ku ba ku wāɔ iluu do koofae ŋa do bindie.

16 Gontai iluu fei wa mungai, kucɩɛ do kusɛ fei akāi. Amalekau í wāa do golo ku wāɛ. Nɔ kusɛ í ce dubu maateji (12.000) si yaasei ile ku wā *. Beɛbe mɔi kucɩɛ do kugbokaɛ.

17 Amalekau í wā bindiu nɔ sisimae í ce agbāawɔ cɩɔ do ciiji do mee (144). Í wāa do yaase bei amane ŋa mɔ à ya ce.

18 À ma bindiu do dimii kuta ku ne fia gɔ iyi à ya kpe zasipu nɔ à ma iluu takaei do wura alala iyi í má bei digi.

19 À nyɔ icui bindiu à ce boodaɛ do kuta kusɩa ku ne fia gɔ ŋa dimi ikā ikā, í ne ila ikā ikā. Kuta sinteu í ya kpe zasipu, minjisiaɛ mɔ safira, meeɛtasiaɛ agati, meeɛsiaɛ emerodu,

20 miusiaɛ saadoni, meeɛfasiaɛ saadoni, meejesiaɛ kisoliti, meejsɔsiaɛ berili, meeɛsɔsiaɛ topazi, meeɛwasiaɛ kispazi, maatakasiaɛ zasenti, maatejisiaɛ ametisi.

21 Nɔ à ce gamboi lege maateji. Gambo akā fei à cooi do lege fufu akā ku ne fia. Nɔ à ce kpāai iluu do wura alala iyi í má bei digi.

22 N kú ye bi kuwai Ilaaɔ si iluu si na iyi í jɔ Aɔ Lafɛɛ ilu gbugbā fei do Angudāu, à wai bii fei.

23 Iluu kù ne bukaatai inunu walakɔ cukpa iyi á máa inya, domi amboei Ilaaɔ wa má inya sie, nɔ Angudāu í je fitilae.

24 Dimii ile fei á maa ne si inya kumáɛ, nɔ amanlui ile ŋa fei aa naaɔ amani ŋja wa be.

25 Koofai iluu á maa cɩi waati kama fei, domi idū kaa dū be má pai.

26 Aa naaɔ amanii ile fei wa do beɛɛɛ si iluu.

27 Amma mii riisi kama kaa lo be. Beɛbe mɔi ine iyi wa ce laalo do woo sɔ ibo a kaa lo be pai. Ine ŋa iyi aa lo be, anai à je ine ŋa iyi à kɔ iri ŋja si tiai Angudāu iyi í je tiai kuwɛɛ.

22

1 Si anyii ŋju, amalekau í nyisim inyii ido iyi í ya na ine ŋa kuwɛɛ. Inyiu wa daana bei digi nɔ wa cā wa hai si kitāi bommai Ilaaɔ do Angudāu.

2 Wa cā si aninii kpāai iluu. Ji ndii kuwɛɛ wa leekɩ si ice do icei idou. Í ya so tuuba maateji si adɔ akā, gbakā akā si cukpa baa yooma fei. À ya ce iwɔ do wuai jii nɔu a faabaɔ dimii andunya fei.

3 Ilaaɔ kaa ceekpe ine gɔ má.

Kitāi bommai Ilaaɔ do ti Angudāu í wa be, nɔ woo ce icei Ilaaɔ ŋau aa maa tɔɔɛ.

4 Aa ye wajuɛ, nɔ á kɔ irie si ikpo ŋja.

5 Idū kaa ya dū be. A kaa ne bukaatai inya kumáí fitila walakɔ ti inunu, domi Aɔ Lafɛɛ í je inya kumá ŋja. Aa nɔ a je bomma hee do aɔ fei.

Kubaai Jesu

6 Nɔi amalekau í sɔm í ni, ideu ihɛ ide ntoi, í nɔ í ne naane. Aɔ Lafɛɛ, ŋju iyi í gbā walii ŋau, í be amalekaɛ wa bi woo ce iceɛ ŋa ku sɔ ŋa mii iyi á ce bii í kɔɔsi.

7 Nɔi Jesu í ni, wee, an nyi wa kaa kpe. Ilu inɔ didɔi ine iyi wa jirima ide iyi à ce wallie si tiau ihɛ.

8 Amu Zāa n gbɔ ideu ihɛ, nɔ n ye mii ŋau. Iyi n gbɔ nɔ n yɔɔ n tã, nɔi n seɛbata si wajui amaleka iyi í nyisim fei ndɛɛu ku ba n tɔɔɛ.

9 Amma í sɔm í ni, maɔ ce beɛbe. Amu mɔ woo ce icei bei awo do bei walii kpaasie ŋa do bei ine ŋa iyi à waa jirima idei tiau ihɛ fei. Tɔɔ Ilaaɔ.

10 Nɔi í ni má, maɔ ti í singaa ine ŋa ideí walii iyi à kɔ si tiau ihɛ domi waati í maai wa ku ce.

11 Ine iyi wa ce laalo ku hanya ku maa ce laaloɛ, ine mɔ iyi wa ce daa sãmi ku hanya ku maa ce daa sãmie. Ine mɔ iyi wa ce jiida ku hanya ku maa ce jiidaɛ, ine mɔ iyi í je ine kuma ku jɔ ku má ku maa koo.

12 Jesu í ni, wee n kaa n kpetɛ n nyi wa. An naaɔ riba wa n sãaɔ ine fei si bei iceɛ í to.

* 21:16 dubu maateji si yaasei ile ku wā Lambau í ne yaase gɔ. Kusɛ í to kilo dubu minji do cɩɔ minji (2.200).

¹³ Amui n̄ je iriò isē. Ine kāmā kù takom nō ine kāmā kaa naa do anyim. Amui n̄ je sintei mii fei do iri ku kpae.

¹⁴ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi kuwēē ηja í má bei nyau iyi à fō sāa sāa, ku ba a ba kpāa a je isoi j̄i ndii kuwēēu nō a lō inō iluu hai do andēē.

¹⁵ Amma woo ce laalō ηa anyii iluui aa wa do woo ce dobu dobu ηa do woo ce sakara ηa do woo kpa ine ηa do woo tōō iwē ηa do ine ηa iyi à bi ibo nō à ya maa sō ibou fei.

¹⁶ Amu Jesu, amui n̄ be n̄je amalekam wa ku sō igbei inem ηa fei ideu ihē. Amui n̄ je tōkui Davidi, nō n̄ je andaiyai amējuuma iyi wa má inya.

¹⁷ Hundi Ilaaō do abo titō à fō à waa ni, naa wa, Lafēē Jesu.

Ine iyi wa gbō ideu fei n̄ju mō ku ni ku naa wa.

Ine iyi agbē wa kpa ku naa wa, ine mō iyi í bi inyi iyi í ya na ine ηa kuwēē ku naa ku gba, kù nē ku sã.

Iri ku kpai ide

¹⁸ Amu Zāa, ide iyi n̄ wa n sō ine baa yooma iyi wa gbō idei tiai waliu ihē wee, bii ine gō í kōōsi ide gō si antai iyi à kō si tiau ihē, Ilaaō á kōōsi ijuukpāi lafēē do bōne ηa iyi à kō si tiau.

¹⁹ Bēēbe mōi ine iyi í kaye ide gō hai si tiai idei waliu ihē, Ilaaō á kō lafēē ikpēi isoi j̄i ndii kuwēē do ilu kumá iyi à sisi yaasee si tiau ihē.

²⁰ Jesu, n̄ju iyi í fō ideu ihē fei í j̄lōō do naane, í ni, bēēbei an nyi wa kaa kpe.

Nō amu Zāa n̄ je n̄ ni, ami, naa wa Lafēē Jesu.

²¹ Didōi Lafēē Jesu ku wēē do inēē ηa fei. Ami.